Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	udg. for Det Norske Historiske Kildeskriftfond ved Andreas Brandrud.
Titel | Title:	Stavanger Domkapitels Protokol 1571-1630
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Christiania, 1901
Fysiske størrelse | Physical extent:	608 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

41, II - 6

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 41 II 8°

1 1 41 2 8 00083 7

+REX

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Stavanger Domkapitels Protokol

1571—1630

Udgivet

for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond

ved

Andreas Brandrud

2det Hefte

Christiania

Aktieselskabet Thronsen & Co.s Bogtrykkeri

1899

Stavanger Domkapitels Protokol

1571—1630

Udgivet

for

Det Norske Historiske Kildeskriftfond

ved

Andreas Brandrud
Professor

Christiania
Aktieselskabet Thronsen & Co.s Bogtrykkeri
1901

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Forord.

Fra de norske domkapitler, der som bekjendt efter reformationen blev bibeholdt som domstole i egteskabssager og geistlige embedsforseelsessager, samt indtil videre fik beholde raadigheden over sit i middelalderen erhvervede jordegods, er en forholdsvis betydelig række skriftlige efterladenskaber opbevaret. En stor del deraf bestaar i registre over kapitlernes og domkirkernes eiendomme, deriblandt den bekjendte Stavanger domkapitels jordebog fra biskop Scavenius's tid, den saakaldte „Graagaas" (omkr. 1620). Af langt større historisk verd er imidlertid de opbevarede kapitelsbøger eller protokoller, hvori kapitlerne har indført sine forhandlinger, domme og forøvrigt alskens breve og dokumenter vedrørende dem selv og deres resp. domkirker og stifter. Disse kildeskrifter frembyder alt efter sit forskjellige indhold et betydeligt materiale til belysning af mange punkter i vor historie. Flere af dem har været flittig benyttet af vore historikere, og en del af deres indhold er trykt; saaledes er f. eks. en række breve fra de trondhjemske kapitelsbøger gjengivet i diplomatariet. Men i det store og hele taget indeholder kapitelsbøgerne meget interessant stof som endnu ikke er udnyttet, og de fortjener derfor at bli trykt. En begyndelse hertil sker ved den foreliggende protokol fra Stavanger domkapitel, som udgives paa initiativ og bekostning af det norske kildeskriftfond.

Af saadanne kapitelsbøger er følgende opbevaret:

I. Fra *Trondhjems domkapitel* 2 protokoller, almindelig benævnt Trondhjems kapitelsbog nr. 1 og nr. 2. Begge skriver sig fra det 16. aarhundredes anden halvdel og findes i Kjøbenhavn, nr. 1 i universitetsbiblioteket (arnamagn. saml. 332 fol. Om dens indhold se Norges gamle love IV, 525 fg.) og nr. 2 i det kongelige bibliotek (ny kgl. saml. 998 fol.). De er ikke egentlige forhandligsprotokoller, men indeholder for størstedelen dokumenter vedrørende kapitlet.

II. Fra *Oslo (Kristiania) domkapitel* 13 protokoller (forhandlingsprotokoller, dombøger og kopibøger) fra tiden mellem 1606 og 1730. Samtlige findes i det norske rigsarkiv (Kra. bispearkiv 2 h). Her kan ogsaa nævnes en protokol fra omkr. 1600, betitlet „Oslo capitels privilegier, statuter og jordebog", som efter sit indhold tildels kan sammenstilles med de trondhjemske kapitelsbøger. Den findes ligeledes i rigsarkivet (Kra. bispearkiv 2 f.).

III. Fra *Bergens domkapitel* 6 protokoller af lignende art som Oslo kapitelsbøger. De omfatter tiden fra 1605 til 1708, dog med et par afbrydelser. De opbevares samtlige i rigsarkivet (Bergens bispearkiv 1—6).

IV. Fra *Stavanger (Kristianssands) domkapitel* 5 protokoller fra tiden mellem 1571 og 1856, dog med flere afbrydelser. Samtlige, der indeholder forhandlinger, domme osv., opbevares i rigsarkivet (Kristianssands bispearkiv 2 a—d).

Ser vi bort fra de trondhjemske kapitelsbøger, som har en fra de fleste andre afvigende karakter, saa er nærværende protokol fra Stavanger domkapitel den ældste af samtlige opbevarede kapitelsbøger. De i den indførte forhandlinger og domme tager sin begyndelse med aaret 1571 og slutter med aaret 1630. De omfatter altsaa helt bisperne *Jørgen Erikssøns* (1571—1604) og *Laurits Klaussøn Skabos* (1605—26) embedstid samt en del af biskop *Thomas Kortssøn Wegners* (1627—54). Efter forhandlingerne er i bogens sidste del ogsaa indført en række dokumenter af forskjellig art, saaledes Stavanger hospitals fundats, kapitlets bygselbreve fra 16. og

17. aarh., en del kongebreve og andre breve fra 16. og især 17. aarh., en afskrift af de paa stiftssynoden 1573 affattede artikler, samt kapitelsmedlemmernes eder fra 1605 til 1681.

Protokollen udgjør en temmelig stor foliant med omkr. 900 beskrevne sider, indbundet i brunt skindbind. Den blev i 1847 sammen med en større mængde sager fra det kristianssandske bispearkiv afleveret til riksarkivet. Haandskriften, hvortil mange forskjellige hænder har ydet bidrag, er overalt vel vedligeholdt og i regelen tydelig og let læselig. En del af de over de enkelte stykker anbragte overskrifter er tilføiet af en senere haand — hvad jeg under udgivelsen ikke har fundet det nødvendigt at bemerke.

Hvad forøvrigt min fremgangsmaade under udgivelsen angaar, da merkes, at hvor der i flere efter hinanden følgende referater opregnes de samme personer som deltagere i kapitlet, der har jeg undladt at trykke dem om igjen for hver gang og kun ved et „de samme" henvist til det foregaaende. Ligeledes har jeg udeladt stadig tilbagevendende formler f. ex. i slutningen af referaterne. Med hensyn til registret bedes det merket, at jeg ikke har fundet det nødvendigt at anføre ethvert sted hvor Stavanger, Stavanger domkapitel og lignende hyppig forekommende benævnelser findes, men kun de steder som formentlig bringer nogen oplysning om dem. Sluttelig henledes opmerksomheden paa de efter registret meddelte rettelser.

Kristiania i september 1901.

Andreas Brandrud.

Priuilegia capitulorum.

Een sand oc varafftig artickel vdscreffuen aff den ny fundatz 1
som konning Friderich den anden, Danmarckis oc Norrigis konning, det lofflig vniuersitet i Københaffn naadigste gaff til deris besoldings forbedring anno Domini 1571.

Vi ville oc vdj denne vor fundatz haffue confirmerit, stadfestit oc bekrefftit alle capitler vdj vore riger Danmarck oc Norrige, saa de met alle deres priuilegier, friheder oc statuter som dennem aff osz oc vore forfædre konninger vdj Danmarck giffne ere, skulle bliffue ved mact holden, saa at hues godtz som ligger til domkirckerne, prælatur, canickedømme oc vicarier skulle effter denne dag stedtze oc altid bliue der til vryggelig oc wigenkallet aff osz heller vore effterkommere konninger i Danmarck vnder Guds euige heffn oc straff offuer dennem som noget her imod giøre. Oc hues godtz heller rente skelligen kand beuises at vere fraa kommen met wret enten vdj høgmelte vor herre faders heller vdj vor tiid, ville vi, naar vi der om bliffue besøgt, forhielpe der til igen, saa viit som vi det kunde giøre met low oc ræt.

(S. 2 ubeskrevet).

Alle sager, domme oc breffue som i Staffuangers capitel handlede oc wdgiffne ere fraa det aar effter Christj fødtzel 1571 oc siden der effter saa lenge som Gud almectigste wil. 3

Hoc ipso anno reuerendus et clarissimus vir, dominus præsul noster, magister Georgius Erichius Hatersleuiensis, est ex iussu serenissimi regis, domini Friderici, eius nominis secundj, collapsæ huius dioeceseos ordinatus episcopus a clarissimo et doctissimo viro, d. doctore Paulo Matthiæ, Sielandicarum ecclesiarum episcopo vigilantissimo, idque Haffniæ in templo diuæ virginis XXIX Julij, qui s. Olao, olim inclytæ Noruegiæ regi, ob singularem pietatis et justiciæ laudem sacer est.

Cur collegia canonicorum instituta et episcopis ecclesiarum cathedralium adiuncta sunt. 4

I.

Vt canonicam scripturam seu doctrinam de Deo in libris sacris traditam præ alijs hominibus diligenter et attente ac solide discant et alijs explicent, et vnicam veram Christj religionem puram et illibatam custodiant et propagent ac pro veritate adversus errores et superstitiones fortiter propugnent.

II.

Vt iudicia ecclesiastica, quæ ad diiudicationem controuersiarum de dogmatibus et tuendam puritatem doctrinæ et christianam

disciplinam, concordiam et defensionem sacerdotum aliorumque negotiorum ecclesiæ necessaria sunt, vna cum episcopis administrent.

Anno dominicæ incarnationis 1576, 17 octobris electus sum ego Johannes Petrj Birck Fionius, rector scholæ Staffuangriensis, vnanimj consensu et suffragio reuerendj capitulj Staffuangriensis in publicum juratumque capitulj notarium, vtinam ad Dei gloriam et ecclesiæ atque capitulj ædificationem. Amen.

---

5 Wi capitel wdj Staffuanger kiendis oc giøre witterligt met dette wort obne breff, at anno Dominj 1572 den 13 octobris kom ind for oss paa wort capitels huus erlig oc forstandig suend Bent Nielsøn, fougit offuer Listeleen, som da høffde steffnd ind for oss wdj rette hederlig oc wellerde mand her Jørgen Hemmingsøn, sognepræst wdj Liste præstegeld, for en groff sag hannem waar tillagt, oc begerede aff oss en sententz, om for^ne her Jørgen her effter burde sit embede at haffue eller ey, oc om hand siden paa kon: mat^s: wegne burde at haffue til hannem sin ret effter ordinantzens liudelse som til en anden wordinerit persone. Oc waar dette det klagemaal for^ne Bent haffde offuer her Jørgen, at han skulle wdj Danmarck hafft sin ectequinde oc alligeuel wdj medler tiid her paa Lister ligget wdj et ont leffnit met en quinde wed naffn Marine Gaas oc aat barn met hende. Oc der paa fremlagde hand tuende breffue, wdj huilche der beuistis, at hun bekiend haffde for de quindfolck som hoss waare der hun fødde sit barn, oc disligeste for andre gode folck bekient oc suorit haffde, at for^ne her Jørgen waar hendis barns fader. Til alt dette suaarit for^ne her Jørgen endelig ney oc sagde sig aldrig i sine dage at haffue hafft i Danmarck nogen
6 ectequinde, men met en quinde haffde afflit et barn den stund hand studerede i Køb*n*haffn, oc aldrig hende ectet effter Guds ord oc kon: mat^s: ordinantzis lydelse, ey heller loffuit hende nogen ecteskab, huilchit hun eller nogen anden sig met erlige witnisbyrde offuer beuise skulle, men bekiende for osz at for^ne

quinde haffde steffnd hannem for Roschild capitel oc der saadan en sententz bekommit haffde, at for^ne^ hederlig capitel siuntis got, at for^ne^ her Jørgen toge samme quinde til sin ectehwstrue oc intjt anderledis befinde skulle. Fremdelis om den quinde som for^ne^ her Jørgen waar skylt for at skulle aat barn met, sagde hand wdj lige maade aldelis haardelig ney for oc gaff skylden aldermest ind paa her Matz wdj Lyngdal, at hand denne klammer haffde opwact oc affsted kommit, paa det at hand i saa maade kunde affskillies met sit præstegeld oc rette embede, oc her Matz det siden igen kunde bekomme, oc dette wille beuise met tuende her Matziis egen breff oc handscriffter, som samme tiid oc bleffue fremlagde. Det første waar for^ne^ her Jørgen tilscreffuit, i hvilchit for^ne^ her Matz waar begerendis aff her Jørgen, hand wille skiffte præstegeld met hannem, som for^ne^ her Jørgen sagde sig ingenlunde at wille gøre. Det andit waar tilscreffuit en karl wed naffn Claus Hack, wdj huilchit for^ne^ her Matz waar begerendis, at for^ne^ Claus hosz sit herskab skulle werre hannem behielpeliig, at hand kunde bekomme Liste præste- 7
geld oc kon: mat^s^: breff der paa, oc derfor loffuede at skenche for^ne^ Clausis herskab halffhunder daler oc der foruden Claus selff en høffsk skenck for sin wmag. Wdj lige maade fremlagde her Jørgen tuende andre breffue, det første som welbyrdige Tord Benchestock beseglit haffde, lydendis at han aff en erlig dannemand hørt haffde, at for^ne^ Marine Gaas haffde bekient, at her Matz wdj Liungdal skulle kommit hende til at skylle for^ne^ her Jørgen for sit barn, paa det hand diszbeder maatte komme her Jørgen fraa sit præstegeld, oc hand det igen maatte bekomme. Jtem et andit breff aff tuende beseglit, at de aff gode folck haffde hørt det aff for^ne^ quinde Marine Gaas, at Jngeri her Matzis hwstrue skulle haffue loffuit hende en gammel brun engelst kobe met ij forgylte spender wdj, at hun skulle sige her Jørgen at were sin barne fader. Her imod lagde for^ne^ Bent et breff beseglit, at for^ne^ Marine skulle haffue suorit for nogen laugrettis mend, at for^ne^ her Matziis hwstrue aldrig haffde begerit saadanne ord aff hende at sige paa for^ne^ her Jørgen. Jtem fremlagde ocsaa for^ne^ her Jørgen end et breff lydendis at Pouel Jensøn paa Høland obenbarlig i Vandsøe kircke haffde bestaat, at den tiid hand tiente her Matz wdj Liungdal, skylte for^ne^ her Matz hannem, at hand skulle beliggit for^ne^ quinde Marine, der de 8

tiente wdj her Matziis brød tilsammen, oc derfor tog her Matz fraa hannem, der hans tienniste waar wde, vj tønne byg, huilchit breff waar beseglit aff trofaste laugrettis mend. Effter saadanne breff paa begge sider, tiltale oc gensuaar offuerueyede oc randsagede wi sagen det beste oss mueligt were kunde, oc haffuer saa her paa sagt: Først effterdj her ingen breff oc beuisning om den dom imellom for^ne her Jørgen oc den quinde hand haffde beliggit i Danmarck, om deris ecteskab bleff fremlagt, men dette er beuisligt, at siden quinden er hiid opkommen til landit til hannem, haffuer hand tagit hende effter den christelige kirckis skick obenbarlig til sin ectehwstrue, derfor kunde wi aldelis intet beslute om for^ne ecteskab, der skulle tilforn werit imellom for^ne her Jørgen oc hans hwstrue hand nu haffuer, førend nogen wissere beuisning for oss ydermere indføris kand. Dernest effterdj her Matz Michelsøn wdj Liungdal haffuer staat efter hoss werdtzelig øffrighed imod kong: mat^s: ordinantze at købe sig ind wdj for^ne Liste præstegeld, som for^ne her Jørgen nu besidder, som met hans egen haandscrifft nock beuisligt er; item wdj lige maade effterdj her nocksom beuisis paa baade sider met breff oc segel, at for^ne Marine Gaasis er et skarns wtrot oc løsagtigt menniske, som ingen mand bør at tro, den stund disse witnisbyrd paa begge sider wed mact skal holdis, oc for^ne her Jørgen beuiste
9 her for oss først met hans sognemends breff oc segel, som han tagit haffuer, siden denne klammer begyndt er, oc disligeste haffuer salige her Jens Ribers sin superintendentis breff oc witnisbyrd, ocsaa sin prouistis, at hand sig alletiid erligen wdj lerdom oh leffnit skichit haffuer, huilchit hans sognebønder alle nu siste gang wdj dette aar den 22 dag julij, der superintendenten m: Jørgen Ericksøn met flere dannemend waar wdj visitats hoss hannem, endrectelig stadfest oc witnit haffuer: da kunde wi icke andit forefinde efter Guds ord oc kon: mat^s: ordinantze, end at for^ne her Jørgen io fremdelis bør at bliffue wed sit embede oc kald her effter, som hand her til wdj werit haffuer, indtil hannem det klarligere kand bliffue offuerbeuist. Til wit nisbyrd wnder wort capitels indsegel.

Wi capitel wdj Staffuanger kiendis etc., den 26 dag maij anno 1573 kom for oss paa wort capitel denne erlige mand Hans Pouelsøn, huilcken til den dag haffde ladit steffne for oss wdj rette en quinde wed naffn Kirstine Hansdaather oc waar begerendis aff oss wi wille høre hendis bekendelse, huorledis hun sig haffde skicchit, men[s] hun haffde tient kon: mat^{s}: fougit her offuer Jederen oc Dalerne wed naffn Tord Benchestock; thi han sagde sig at were hendis ectehosbunde, (som de begge for oss mundelig oc samme tiid bekiende), oc berette for oss, huorledis hand waar kommen wdj forfaring, at samme quinde skulle hafft sig uskichelig hoss Tord Benchestock, disimellom hun hannem tient haffde, saa som en ecte dannequinde icke burde, oc effter hendis egen frie bekendelse her om waar begerendis aff oss wi paa wort embedis wegne wille giffue sig en endelig dom. Da effter saadan hans beretning oc begering haffue wi i hans neruerelse tilspurt for^{ne} quinde om all denne sags leilighed, oc hun oss suaarit haffuer som her effterfølger: Først huorledis hun waar kommen hiid til Staffuanger, oc strax der effter kom Tord Benchestock til hende oc hende begerede wdj tienniste wd til den gaard Orre oc siden der effter en tiid lang waar hans boelskab. Da effter for^{ne} Hans Pouelsøn hørde denne hendis egen bekendelse for oss oc waar endelig en sententz begerendis, haffue wi sagen det fliteligste randsagit oss mueligt were kunde, oc kunde icke andit sige effter Guds ord, end at for^{ne} Hans Pouelsøn er io en frie persone for det ecteskab met hende oc maa giffue sig wdj et andit, huor Gud hannem wil forsee, wden hand hende ellers wil tage til naade. Oc for^{ne} Kirstine at were en skyldig persone oc derfor burde straff aff øffrighed, i det hun saa haffuer forkrenckit sin ecteskabs tro oc loffue, som hun for oss selffuilligen bekient haffuer, oc giffuit sig heden til wskichelighed, effterdj hun wiste sig at haffue sin egen ectemand. At saa er wdj sandhed, det witner wi met wort capitels secrethe her neden wndertryct.

12 Wi capitel wdj Staffuanger kiendis etc., at anno Dominj 1573 den 8 dag junij kom for oss paa wort capitel hederlig oc høglerd mand m: Jørgen Ericksøn, wor superintendent, oc met tuende kon. mat^{s}: breffue beuiste, at hand flitelig skulle lade forfare, huilcke sognepræster wdj Listeleen som haffde deris ectehwstruer oc siden fands at føre et ont leffnit met horeri oc andre wtilbørlige maade, at de kunde bliffue affsette oc tilskichede andre erlige oc dulige mend i deris sted. Oc bad for^{ne} gode mand oss met mennige prowster oc sognepræster offuer det ganske Staffuangers stifft, som samme tiid her til præstemode forsamlede waare, at wi flitelig de sognepræsters wilkor wdj Listeleen randsage skulle, paa det at huilcke som skyldige kunde findis maate effter kon: mat^{s}: befalning affsettis oc straffis oc for^{ne} gode mand m: Jørgen Ericksøn siden findis det fliteligste hannem mueligt waar at haffue giort kon: mat^{s}: breffue oc befalning fylleste. Huorfor wi met for^{ne} wor superintendent, disligeste prouisterne oc sognepræsterne aff ganske stifft, som her da forsamlede waare, kallede for oss de præster wdj for^{ne} Listeleen oc bad dennem gøre sig frie for saadan groff klagt, eller de maate tiltencke effter kon: mat^{s}: breffs lydelse at bliffue affsat. Er da fremkommen hederlig mand her Peder Clausøn, prowst offuer for^{ne} Listeleen oc sognepræst i Wndal, her Matz Michelsøn, sognepræst wdj Liungdal, her Anders Einardsøn, sognepræst i Quin-
13 disdall, her Jørgen Hemmingsøn, sognepræst paa Liste, oc her Truels Holgersøn, sognepræst i Bielland, oc haffuer baade met deris sognefolchis witnisbyrd oc disligeste ocsaa met andre gode folchis breffue oc segel beuist, at de allesammen som erlige oc retsindige Guds ordis tiennere baade wdj lerdom oc leffnit sig skichet haffde. Huilche deris breffue oc witnisbyrd for^{ne} gode mand vor superintendent sagde for^{ne} dannemend huer aff sin almue at haffue faat wdj det forgangende aar, der hand visiterede kirckerne hoss dennem, oc icke kunde heller nogen aff alle de sognepræster som her nu forsamlede waare, imellom Gud oc sig om for^{ne} sognepræster wdj Listeleen sige sig enten at wide heller nogen tiid at haffue hørt, end at de allesammen sig saa skichit haffde som erlige oc tro Guds ords tiennere burde

oc wel anstaar wdj alle maade, wden hues groff sag Bent Nielsøn, fougit paa Lister, for nogen tiid siden haffde tillagd for^ne her Jørgen Hemmingsøn, huilchen sag waar i dette forgangende aar indsteffnd her for oss randsagit oc dømt om, oc bleff for^ne her Jørgen paa samme tiid befunden wskyldig, effterdj hand da met breff, segel oc erlig beuisning beuiste, at de klagter Bent Nielsøn imod hannem haffde waare hannem paa ført, at for^ne Bent kunde i saa maade faa her Jørgen fraa sit embede oc sogner oc faa en anden mand der ind igen for skenck oc gaffuer, som wor dom da bleff wdgiffuen widere der om formelder. Da effter sagens 14
leilighed haffuer wi met alle prowster oc sognepræster her i stifftit randsagit, grandskit oc saa her om sagd: Først at den gode mand wor superintendent m: Jørgen Ericksøn haffuer effter kon: mat^s: breffue oc willie baade i sin visitatz oc wdj denne præsteforsamling flitelig ladit sagen forfare, saa hosz hannem ingen forsømmelse her wdj befunden bliffuer; dernest alle de sognepræster wdj Listeleen at were rette trofaste sielesørgere oc aldelis wdj deris leffnit at were wberøctede, wden hues welbyrdige frue Edels fougit for^ne Bent Nielsøn haffde tillagd for^ne her Jørgen Hemmingsøn, huilchit dog met breff, segel oc klare witnisbyrde beuist er, at hand det aff simonie giort haffuer, paa det for^ne Jørgen wdj saa maade skulle bliffue sine sogner quiit oc en anden mand for penninge og skenck i dennem indkomme kunde, huilchen simonie waare wel at ynske at kunde aldelis affleggis, effterdj den er imod Guds ord oc kon: mat^s: ordinantze, paa det fattige Guds ordis tiennere aff mange deris gerighed oc wtilbørlig simonie icke saa skulle forfølgis oc wden skyld oc brøde nogit ont rycte tilleggis eller i andre maade fraa deris sogner wchristelig driffuis. At det i sandhet etc. Giffuit wdj Staffuanger anno et die vt supra.

Wi effter^ne Henrick Brochenhuus til Elin, kon: mat^s: 15
befalningsmand offuer Staffuanger, Ryefylckit, Jederen oc Dalerne, Jørgen Ericksøn, superintendens offuer Staffuangers stifft, Jon Guttormsøn, cannick oc pastor wdj Staffuanger, Jørgen Suendsøn, cannick oc prædicanter, oc Rasmus Olsøn, prædicanter samme sted, kiendis etc., at anno 1576 den 2 aprilis kom i rette for oss i Staffuangers domkircke Sygni N,

som haffde i rette steffnd en wng karl wed naffn Jacob Kordsøn, oc berettit huorledis hand for siu aar siden haffde troloffuit hende i sognepræstens her Mortens, sin egen faders, slectis og andre gode folchis næruerrelse, oc hand imedler tiid haffde fortærit oc forkommit hues hun haffde, oc intit selff hende i nogen maade tilhiulpet icke det aller ringeste oc waar funden i løsachtighed at haffue beliggit en løss quinde oc haffde et barn met hende. Oc sagde for[ne] Sygni sig tiit oc offte haffue paamint hannem, at hand skulle lade obenbarlig betee sig for den christen menighed i kircken, huilchit dog icke for sin forsømmelse skyld skeede, oc berette at hun for den skyld waar affsat fraa sacramentit oc haffuer der til met dragit tho gange mellom Sognedal oc Staffuanger oc liid megen nød aff snee oc frost oc fortøffuit
16 hans tilkommelse her i Staffuanger i ni wger, met andre flere hendis klagemaal. Hertil suaarede for[ne] Jacob sig icke wille giffue sig met hende wdj ecteskab for nogle groffue stycker hun hannem skulle haffue tillagd, oc sagde at hun haffde it ont sind, endog hand wiste intit at skylde hende i leffnit andet end som got war, oc for det hun haffde hannem tillagt, kunde hand oc icke purgere heller frie gøre sig. Da atspurde wi for[ne] Sygni, om hun begerit endnu fremdelis for[ne] Jacob til sin hosbunde oc at leffue met hannem wdi ecteskab; da suaarede hun sig gerne at wille, met saa skel hand wille afflegge løsactighed som hand her til haffde brugit met horer, oc leffue christelig i ecteskab, item hielpe hende som ectefolck bør at gøre met huer andre. Men der hand det icke wille, heller hans egit sind icke falt ret til hende, wilde hun hannem dertil icke nøde. Da atspurde wi disligeste for[ne] Jacob, om hans hiertelag falt endnu icke til for[ne] Sygni, oc raade hannem mangfoldelig at annamme hende oc paaminte hannem den skade effter wilde komme, oc end der til met wdsende ij dannemend der skulle endelig raade hannem sit egit gaffn oc beste oc see til at de kunde forænis. Da forskød hand alle raad oc formanelse oc traadtzelig i hans onde forset bleff waarafftig. Da effter tiltale oc gensuaar wicte de baade for dørren. Ransagede wi
17 da sagen det fliteligst[e] mueligt waar oc saa affsagde for rette: at for[ne] Sygni maate giffue sig i et erligt ecteskab, huor oc paa huilchen sted Gud wille hende tilføie. Men for[ne] Jacob skulle aldrig giffte sig i Sognedals præstegeld, Jederen, Dalerne oc Listeleen den stund Sygni leffuer, for den store forargelsis skyld

hand mest i disse leen giort haffuer. Dernest at hand skal icke giffte sig wdj sex samfelde aar effter denne dag; oc dersom hand i medler tiid falder i løsactighed (som Gud forbiude), skal hand straffis derfor som en obenbarlig hoerkarl aff werdtzelig øffrighed, oc hand for sin groffue forseelse oc forargelse skal nu staa obenbarlig scrifft i Sognedals kircke, item at were hende oc hendis aldelis wbeuaarit met all wndsigelse heller fortale. Men hand skal giffue hende for hendis hand fortærit haffuer oc hendis raadtz spilde i saa mange aar oc for hendis tienniste oc wmag, oc huad hand er falden wnder kongen for sin groffue forseelse bleff indset for werdtzelig loug der at dømme huad lideligt oc ret kunde were. At saa i sandhet etc.

Wi effter^{ne} Henrick Brochenhuus til Elin, kon: mat^{s}: 18
befalningsmand offuer Staffuanger, Ryefylchit, Jederen oc Dalerne, Jørgen Ericksøn, superintendens offuer Staffuangers stifft, Jon Guttormsøn, kannick oc pastor i Staffuanger, Jørgen Suendsøn, cannick oc prædicant, Hans Pedersøn, scholemester, Lauris Christensøn, sognepræst til Klep, oc Rasmus Olsøn, capellan i for^{ne} Staffuanger, kiendis etc., at anno Domini 1576 den 21 martij kom for oss i Staffuangers domkircke wdj rette erlig mand Huge paa Kingestad oc klagelig tilkiende gaff, huorledis hand paa sin søns Siuord Hugesøns wegne for nogen tiid siden haffde nogen gange forskicchit erlige mend til Osmund paa Nothen oc til hans hustrue oc waar begerendis aff dennem, at for^{ne} hans søn Siuord maate bekomme deris daather Beliud til sin hustrue. Oc for^{ne} Osmund met sin hustrue Olue haffde omsier giffuit de dannemend som waare wdsende, en viss dag met saadanne forord, at de da skulle komme igen oc faa et endeligt got suaar, om de disimellom ingen acterbud finge. Oc til disydermere stadfestning her paa fremlagde hand tre breffue. Det første waar her Matz Morthensøns, sognepræstens paa Findøen, lydendis at han for fem aar siden kom til Osmund paa Nothen, oc iblant andit atspurde hand for^{ne} Osmunds daather Beliud wdj sine foreldris næruerrelse, om hun 19
wille haffue for^{ne} Siuard til sin ectehosbunde. Da haffuer hun

suaarit, at hun kunde icke sige nei derfor, om hendis foreldre det wille samtyccke. Oc haffde hun derpaa faat her Matz sin haand, disligeste oc hendis foreldre, som samme breff widere formelder. Det andit breff waar Oluff Tordsøns, en laugrettismand paa Findøen, wnder dato 1570, wdj huilchit hand bekiende sig at haffue werit s: Olaj dag paa Nothen met for^ne Huge paa Kingestad wdj beilemode om Osmunds daather for^ne Beliud til for^ne Huges søn Siuord. Oc der for^ne Oluff Tordsøn talede pigen til her om, haffde hun suaarit, at hun icke kunde sige nei derfor, om de gamle wille, oc fick hannem sin haand der paa. Oc da finge de dag til nytaars dag nest effterkommendis met saadanne forord, at hues for^ne Huge fick icke nogen acterbud paa sin søns wegne i medler tiid, da skulle de faa gode suaar paa samme nytaars dag oc were da wist oc fast, naar de da komme met gode folck effter deris seduanne, oc der paa toge de huer andre i hender, som samme breff widere formelder. Det tredie witnisbyrdtz breff waar wnder for^ne her Matz Morthensøns, Tarald paa Stenes oc Søffrens paa Wessøe indsegler, lydendis at anno 1571 nytaars dag waare de tilbedne aff for^ne Huge paa Kingestad at forfølge den maaleffne som hand paa for^ne sin søns Siuords wegne erlig begynt haffde hoss for^ne Osmund paa Nothen, huilchit de oc goduillige giorde, effterdj som breffuit formelder den forsagde dag waar da forhaanden, oc pigen wdj medler tiid haffde haandtagit Huge paa sin søns wegne, oc for^ne Siuord heller hans foreldre haffde ingen acterbud faat; ocsaa haffde pigen annammit Siuords gaffuer oc haffde dennem hoss sig halfft andit aar der effter. Men der for^ne iij dannemend waare komne til Osmund, finge de ingen suaar, som de haffde foruent oc tilforn loffuit waar; thi en wng karl wed naffn Jacob Olsøn oc hans moder oc søster waare samme tiid til Osmunds, oc haffde de forskicchit pigen heden til neste gaard, saa at de for^ne dannemend som komme til beylemode for Siuord Hugesøn, kunde icke komme pigen til ordtz. Huoroffuer for^ne Huge meente sig oc sin søn Siuord met saadan forhaling at were bedragne oc waar derfor aff oss en sententz begerendis, om for^ne Beliud burde met rette at beholde for^ne Jacob Olsøn, som disimellom haffde foruent pigens sind til sig, som trofaste witnisbyrd obenbarlig her for oss bekiende, huilchit Osmund met sin hustrue oc deris daather, som her samme tiid waare neruerrendis tilstede, ikke loulig benecte kunde. Wi-

gede de da for dørren, oc wi randsagede denne sag det yderste oc fliteligste oss mueligt were kunde, oc effter breff og segel oc trofaste menniskers witnisbyrd kunde wi icke andit befinde, end 21
at for^ne^ Siuord Hugesøn waar her wdj bedragen. Oc derfor sagde wi saa aff for rette, at for^ne^ pige Beliud skal for sin oc sine foreldris letferdigheds skyld icke haffue for^ne^ Jacob Oluffsøn, som hendis sind haffuer foruent fraa Siuord, som hun først haffde loffuit. Oc skal hun wdj iij aar her effter icke haffue loff at giffte sig met nogen. Icke heller skal for^ne^ Jacob Oluffsøn giffte sig wdj samme for^ne^ iij aar, oc skal hand staa til rette paa kongens wegne for saadan sin wnderfundighed oc forseelse. Men naar disse aar ere forløbne, da maa huer aff dennem giffte sig paa andre steder, som deris leilighed sig begiffue kand. Men for^ne^ Siuord Hugesøn maa, naar hand wil, giffue sig wdj et erligt ecteskab, effterdj wi finder hannem wskyldig. Til witnisbyrd wnder wore signether. Datum Staffuanger anno et die vt supra.

Wi effter^ne^ Henrick Brochenhuus til Elin, kon: mat^s^: 22
befalingsmand offuer Stafuanger, Ryefylckit, Jederen oc Dalerne, Jens Pedersøn til Broo, Jørgen Ericksøn, superintendens offuer Staffuangers stifft, Jon Guttormsøn, cannick oc pastor, Jørgen Suendsøn, cannick oc prædicant, Hans Pedersøn, scholemester, Peder Jacobsøn, sognepræst til Haaland, Peder Jensøn, sognepræst i Gand, Anders Jonsøn, sognepræst til Lye oc cannicker wdj Staffuangers capitel, kiendes etc., at anno Dominj 1576 den 10 dag octobris kom for oss wdj Staffuangers domkircke i rette Gulle Oluffsøn paa Hammer paa den ene oc Gert Morthensøn, raadmand i Staffuanger, en fuldmectig paa Mette Christoffer Hacckis wegne, paa den anden side, hues sag oc beretning sig i saa maade tildrog: Først fremlagde for^ne^ Gulle en steffning wdgiffuen aff erlig oc welbyrdig Pouel Huitfeld, kon: mat^s^: stadtzholder offuer Norrig, offuer for^ne^ Mette Christoffer Hackis, lydendis at hun wille wnderstaa sig at haffue for^ne^ Gulles søn til ecte, huilchit Gulle meener icke kand skee, effterdj hun haffuer sin ectemand i liffue oc icke er skild fraa hannem. Dernest fremlagde Gulle et breff, huorledis Mette haffde obenbarlig

bestaat at Gulles søn Gunnulff haffde søgt hendis huus nat oc
dag, oc sagde sig icke at kunde formeene hannem det, som bad
23 til hende met heder oc ære, met flere ord som samme breff wi-
dere formelder. Bleff oc oplest her stadtzholders breff screffuit
hiid til capitelit, wdj huilchit berettis, huorlunde Gulle haffuer
klagelig tilkiende giffuit for den gode mand her stadtzholder,
huorledis hans søn wnderstaar sig mod sine foreldris, slectis oc
wenners samtyccke at giffte sig met for^ne Mette Hacks, huorfor
for^ne Gulle sette nu i rette for oss, om hans søn burde saa at
giffte sig mod sine foreldris willie oc samtyccke, oc begerede en
sententz der paa. Der til suaarede Gert Morthensøn, for^ne Mette
Hacckis fuldmectige, at det icke skulde beuisis hende offuer, at
hun haffde locchit for^ne Gulle søn til sig, men hand selff haffde
werit hende til ecte begerendis. Beklagede ocsaa Gert Morthen-
søn paa hendis wegne, at hun icke kunde faa sit witnisbyrd, den
tiid her Blasius skød hendis skudtzmaal paa Tueds kirckegaard,
for Gulle skulle det haffue forhindrit. Men et andit skudtzmaals
breff fremlagde hand, som for^ne Mette haffde faat paa Otternees
kirchegaard, huilchit lydde at hun der haffde skichit sig wel, som
samme breff widere formelder. Oc fremsette nu for^ne Gert Mor-
thensøn dette spørsmaal, om for^ne Mette Hacks icke maate giffte
sig enten met for^ne Gulles søn eller met nogen anden, effterdj
hendis hossbund nu paa det femte aar siden waar dømt wdsleger.
Effter saadan beretning, breffue oc fremset paa begge sider lode
24 wi dennem wige for dørren oc randsagede sagen det fliteligste
oss mueligt waar, oc sagde saa aff for rette: at effterdj for^ne
Mette mistenchiis wdj her stadtzholder breff at skulle were be-
røctit for for^ne Gunnulff oc ey haffuer nogen forloff at maa giffte
sig paa et andit sted, effterdj hendis mand, som er fredløs, er i
liffue oc findis sager wdj Norgis low, for huilcke hand kunde
komme til sin fred igen, da skal hun ingenlunde giffue sig wdj
nogit ecteskab i et ganske aar fraa denne dag, men skal sidde
aldelis wgifft; disimellom skal hun oc lade søge, om hendis ecte-
hosbunde er i liffue endnn heller oc icke, oc om hand haffuer
icke giffuit sig i et andet ecteskab. Skal hun oc haffue sit bud
til kon: mat: oc lade hoss hans naade forfare, om hendis mand
nogen tiid maa komme til land oc fred igen eller icke, oc for-
huerffe sig hans naadis breff oc forscrifft om denne sagis leilig-
hed til capitelit, førend hun kand faa endelig sententz her om, oc

disligeste beuise at hun sig erlig skicchit haffuer, siden hendis mand rømde fraa hende, oc ey haffuer hafft nogen samquem enten met Gunnulff eller nogen anden. Oc naar hun inden aar oc dag met klar beuisning om for^{ne} artickler presenterer sig her for wort capitel, skal hende giffuis en wisz endelig sententz oc dom. Oc skal hun were aldelis wbeuaar disimellom saa wel for^{ne} Gulles søn som andre mends personer, wden hun der offuer aff werdtzelig øffrighed met hannem, huem det were kand, wil tilbørligen bliffue straffede. Men wil for^{ne} Gunnulff giffte sig wdj medler tiid, skal det icke were hannem forbuden. Til witnisbyrd etc.

Wi capitel wdj Staffuanger kiendis met dette wort obne breff, 25
at anno 1577 den 6 dag septembris kom for oss denne breffuiserske Mette Laurisdaather oc forspurde sig hoss oss, lige som hun oc i det forgangende aar wed sin fuldmectige Gert Morthensøn, raadmand her wdj Staffuanger, giort haffde, om hun maate giffue sig igen wdj et erligt ecteskab, effterdj hendis hosbunde Christoffer Hack for nogen aar siden waar dømt fredløsz oc rømd bort fraa hende. Oc effterdj hun da wed sin fuldmectige bekom iblant andit saadan sententz, at hun skulle haffue sit bud til kon: mat: oc lade hoss hans naade forfare, om hendis mand nogen tiid maate komme til land oc fred igen, oc forhuerffue sig hans naadis forscrifft hiid til capitelit om denne sags leilighed: da haffuer hun oc til denne tiid ført oss kon: mat^{s}: wor naadigste herris missiue breff her om oc werit endelig sententz begerendis. Oc der wi haffue opladit kon: mat^{s}: breff oc det actsommelig igennem lest, haffue wi aff det forstaat, at for^{ne} Christoffer Hack for troldoms sag oc anden wtilbørlig handel er fredløss giort oc bort rømt oc haffuer forhuldit sig, siden hand bleff fredløss giort, fem aar wdj Suerrig oc der skulle haffue tagit sig en anden quinde, oc effter for^{ne} hans høie forseelser siger kon: mat: sig icke at were til sinds hannem at benaade. Men effterdj at hand saa lang tiid haffuer werit fraa sin hustrue for^{ne} Mette oc midler tiid skulle haffue tagit sig en anden quinde, siger 26
kon: mat: sig wel kunde lide oc tilstede, at hun igen erligen maa forsee sig, biudendis oss der met fremdelis at giffue hende

beskeed. Da haffuer wi effter denne sagis tildragelse saadan sententz affsagd for rette: Effterdj for^ne Mette Laurisdaather haffuer icke werit befunden at haffue forbrut sin fred eller werit delactig wdj Christoffer Hacchis misgerninger, men altiid ifraa hans wndrømmelse nu paa det siste aar siden haffuer som oc tilforn skichit sig i leffnit oc omgengelse oc gudfryctighed, som en god, erlig, christen dannequinde i alle maade sømmer, oc aldrig haffuer werit kend met nogen wdygd, huilchit hun met tuende witnisbyrdtz breffue wel beseglede aff mange trofaste dannemend, sognepræster, fougder oc andre her strax for oss beuiste. Item effterdj kon: mat: wor allernaadigste herre icke er til sinds at benaade hendis mand for^ne Christoffer Hack, oc hans naade wdtryckt giffuer oss at wide, at hans mat: kand wel lide oc tilstede, at for^ne Mette erligen maa giffte sig, oc befaller oss derfor at giffue hende der paa ydermere beskeed, da sige wi for^ne Mette Laurisdaather at were aldelis frie, ledig, løss oc wbehindrit fraa Christoffer Hack effter denne dag oc at mue her effter giffue sig wdj et erligt ecteskab met huilchen anden persone Gud almectigste, hans ord og kon: mat^s: ordinantze hende tilføiendis worder. Oc det stadfester wi met wort wndertryckte capitels indsegle. Datum etc.

---

27 Wi effter^ne Henrick Brochenhuus til Elin, kon: mat^s: befalningsmand offuer Staffuanger, Ryefylchit, Jederen oc Dalerne, m: Jørgen Ericksøn, superintendens offuer Staffuangers stifft, Jørgen Suendsøn, cannick oc prædicant i Staffuanger, Hans Pedersøn, scholemester, oc Rasmus Olsøn, capellan sammestedtz, kiendis etc., at anno Christi 1577 den 6 dag octobris komme for oss wdj Staffuangers domkircke Huge paa Kingestad met sin søn Siuord paa den ene oc Jacob Olsøn paa den anden side, huilcke der gaffue tilkiende, at de wille gerne indgaa met huer andre en wenlig forligelse i den wenighed dennem waar imellom kommen i den ecteskabs sag som i det forgangende aar waar for oss wdj rette, oc waare derfor af oss begerendis ydmygelig, at den sententz som da bleff affsagt, maate formildis; thi de sagde sig icke at begere huer andens wlycke eller skade i

nogen maade. Da effter saadan deris begering siuntis oss icke wraadelig, der wi ansaa sagens leiligheder paa alle sider, haffuer wi for gode mends bøn skyld effterlat, at for^ne^ sententz maate formildis, paa det at en god forligelse kunde skee imellom dennem, huilchen haffuer sig oc strax i saadan maade tildragit: Først begerede for^ne^ Huge en sum penninge aff for^ne^ Jacob Olsøn 28
paa sin søns wegne for hues reiser oc wmage de tilforn haffde hafft wdj for^ne^ ecteskabs sags forhandling, om huilchit de oc strax komme wenlig offuer æt. Dernest beplictede for^ne^ Jacob Olsøn sig, at effterdj for^ne^ Huge oc hans søn Siuord haffuer goduillige staat fraa deris ret oc indgaat en wenlig forligelse met hannem, wil hand altiid findis deris trofaste oc tilforladendis wen oc were dennem til willig oc gode wdj alle tilbørlige maade oc aldrig lade sig høre met ord eller wdj gerning at efftertencke dennem nogit til onde, saa framt hand icke wil paa det høieste tilbørligen bliffue straffit. Oc her met tilsagde de huer andre paa alle sider et fult, fast oc broderligt wenskab oc det met haandebaand stadfestede. Effter saadan deris wenlig forligelse haffuer wi anseet sagen met sine wilkor oc haffuer paa denne tiid berammit det for got, at for^ne^ Jacob Olsøn oc Byrithe Osmundsdaather maa komme tilsammen i et erligt ecteskab, effterdj de tilforn haffue hafft at skaffe met huer andre, paa det at mere ont, som ellers wille effterfølge, kunde wed sagens formildelse effter deris egen ydmyge begering paa alle sider bliffue affskaffit. Oc denne deris wenlig forligelse oc wor samtyccke wdj denne sagis formildelse stadfest wi met wore wndertrycte signether, her met ocsaa at for^ne^ Siuord Hugesøn maa, naar hand saa wil, giffue sig wdj et erligt ecteskab, effterdj hand wdj alle maade i denne sag haffuer werit fundit skichelig oc ganske wskyldig. Actum etc.

Anno Dominj 1578, 16 maj. Malte Matzøn aff Listeleen 29
kom paa capitel oc gaff klagelig tilkiende, at hans hustrue Kirstine Christensdaater vaar faret fraa hannem oc begge deres børn etc. Her til suaarede for^ne^ Kirstine oc bekiende vel, at hun vaar faret fraa hannem, men aff saadanne orsager:

I. At Malte vaar vskichelig mod hende met hug oc slag oc icke ville heller kunde forsørge hende.
II. At hand ville haffue hende paa de steder som hun haffde størst vuenner.
III. At hand haffde løbet aff kongens tienniste oc maate bøde derfor, huoraff hun sagde dennem at were komne til saa stor armod, at hun kunde icke hielpe sig hosz hannem etc.

Sententia.

Effterdj de aff letferdighed vaare saa adskilde, da bleffue de tilraadde at bede Gud om naade oc legge hierterne tilsammen igen oc skiche sig mod huer andre som gode ectefolck burde, oc tage huer andre i hender om en christelig oc wenlig forligelse effter denne dag. Men dette ville de icke indgaa, huorfor dennem bleff tilsagd, at de skulle baade bliffue forscreffne til øffrigheden paa Lister oc straffes som de der haffde letferdelig brut deres ecteskab.

---

30 Anno 1578, 4 julij Gert Mortensøn, raadmand her i Staffuanger, kom paa vort capitels husz oc gaff tlkiende, huorledis Erick boendes paa Omøen (som oc nu selff vaar personlig tilstede) haffde for nogen tiid siden forseet sig met hoersag udaff saadan orsage:

Der Erickes hustrue laa vdj en languaarig siugdom, nødes han til at tage til en huszforstanderske en anden quinde ved naffn (navnet udeladt), som oc nu tilstede vaar, hues hosbund vaar da død. Oc hand kom i legemaal met hende, da hans ectehustrue end leffde. Men der samme hans ectehustrue liden tiid der efter er hedendød, haffuer hand met det snariste ladet sig ectevie effter den christen kirckes seduanne met for^{ne} quinde som hand haffde hafft met at skaffe i sin ectehustrues liffs tiid.

Men der samme quindes tid er fuldkommen at hun skulle føde, haffuer hun bleffuen befunden at hafft samquem met manden i hans anden ectehustrues liffs tid, huorfor de baade sammen aff øffrighed bleffue tilbørlig straffede. Derfor vaar for^{ne} Gert Mortensøn paa deres vegne begerendes, at vi ville ansee leiligheden met disse fattige folck, som sig saa groffuelig haffde for-

seet, i det mildeste, at de maatte fremdelis bliffue tilsammen, effterdj de bleffue siden ecte viede i kircken, der ingen vden de selffue viste deres forseelse oc aate barn tilsammen. Da haffue 31
vi taget samme sag i beraad oc effter leilighederne paa denne tiid anseet sagen i den mildeste maade: at effterdj de haffue giffuet sig tilsammen vdj et fult ecteskab, siden de haffde faldet oc forseet sig, oc der ingen viste det met dennem, oc de for Guds skyld begerede at de maate bliffue tilsammen for deres barns skyld, da at mue fremdelis bliffue tilsammen. Dog skulle de tage obenbarlige affløsning i den christen menighed; dernest skulle de føre sig heden til den sted som ingen kand vide met dennem denne deres groffue forseelse, paa det at ingen forargelse skal heraff videre komme etc.

Anno 79, 21 octobris, var her Jacob vdj Sueldall oc 32
hans capellan her Peder Stud met deris klammer vdj rette, oc befantis her Jacobs groffue forsømmelse vdj hans kald at vdrette, disligeste hans idelige druckenskab. Item var oc nogle bortdøde foruden sacrament, met møgen anden vlempe som hosz hannem fantis. Huorfor hand bleff oc affsagd fraa sit prestelig embet vdj 3 aars tid, oc bleff beuilliget at boo vdj Seudesogen oc nyde renten deraff till sin vnderholdning, oc her Peder at giøre al prestelige tieniste.

Anno 79 et eodem die fremkom her Matz Christensøn paa Skudenesz oc hans sognebonde ved naffn Mogens Haldeson paa Aggre met derisz langsommelig och vnyttige trette, huorom bleff saa forhandlet som denne effterfølgende copie vduiser.

Vy effterskreffne Jørgen Erickson, superintendent till Staffuangers stigt, kiendis etc. att anno 1579, 21 octobris, kom for osz vdj rette i Staffuangers domkircke her Matz Chrestenson, sogneprest til Schudenesz prestegield, oc Mogens Halleson, indbygger vdi Ackarsogen paa Skudenesz, huilcken for^{ne}

Mogens der haffde indsteffnd for^{ne} her Matz for vort capittell
om nogle klagemall paa her Matz, oc begeret at de gode mend
vilde forhielpe saadant till rette, oc var disse effterschreffne
33 klagemall: Først om en quinde som schulle døt vden sacrament
der vdi gieldet, disligeste att en dreng der vdi gieldet ocsaa
schulle dødt vden sacrament; det tredie at her Matz skulle
engang førde sig aff messekleder oc strax løbet vdaff kircken oc
giort it oprør, huoraff en mand ved naffn Guttorm skulle komme
vdi stor pendings skade; for det fierde om nogre hug for^{ne} her
Matz haffde slaget for^{ne} Mogens; for det fembte at hand vbe-
quemmelig schulle skicket sig engang vdi Bucke kircke; for
det siste att for^{ne} her Matz haffde klaget hannem for fougden.
Till huilcke stycker her Matz suarede som her effter følger: Till
det første, at hand icke den dag kunde schriffte flere folck for
tidsends kortbed, oc icke var der heller win oc ablater till flere,
som kircke ombutzmend schulle tilskicke, men bad hende komme
en anden gang igien, oc at Gud siden hedenkallet hende, oc vdi
midler tid det icke bleff her Matz tilkiende giffuet, kunde hand det
icke bedre. For det andet om den dreng for^{ne} her Matz haffde
vist fra sig fra sacrament, suarede hand saa till, at hand var
nylig kommen vdi gieldet oc haffde aldrig gaet till sacrament
oc icke heller kunde sin børnelærdom, men bad hannem bedre
lære dem oc siden komme igien. Sameledis om det oprør her
Matz skulle haffue giort paa kirckegaarden, kunde hannem icke
offuer beuisis. Fremdelis om det slag oc om de hugh som vaar
emellem her Matz oc Mogens for nogen skyld, berettet de at
det var forligt vdj lensmandens neruerelse for 9 aar siden.
For det siste at her Matz skulle haffue klaget for^{ne} Mogens for
fougden, tilsuarede fougden ved naffn Christoffer Hansen,
34 som den tid tilstede var, oc hannem vndskyldet oc sagde det
skulle icke beuisis hannem offuer. Heroffuer var oc klaget offuer
for^{ne} Mogens om nogre ord om en quinde som var lignedsat y
graffuen, oc her Matz haffde talet derom till hannem oc straffet
hannem derfor. Begeret fougden at der matte pasigis, om
det var imod det geistlig embete oc huad pæn der kunde metfølge.
Bleff daa for ræt affsagd, att for^{ne} her Matz effter sin purgering
oc frygiørelse schulle vere quit oc fry for sadanne klagemall
for allis tiltale. Jtem om det oprør her Matz skulle haffue giort
oc kunde hannem icke offuer beuisis, skulle for^{ne} Mogens forene

sigh met for^ne her Matz. Men om de ord oc bøner for^ne Mogens brugede offuer det lig, var aldelis imod det prestelig embede, som simpell folck kunde deraff forargis, var indsat til kong: maytt: fogete, huad hand derom vill sige, oc huad derom kunde mildeligste forhandlis met hannem. Och for^ne Mogens schulle giffue for^ne her Matz sit breff met dannemends besegling.

Anno 79, 14 nouembris. Huad om Daniell Oelson oc Margarete Schandelborgs bleff forhandlet, formelder denne effterschreffne copie.

Vy effterskreffne Jørgen Erickson, superintendens offuer Staffuangers stigt, Cosmas Arildson, laugmand vdi Staffuanger, Jørgen Knudson, borgemester, Jørgen Suendson oc her Rasmus Oelson, her Matz Mychelson, sogneprest vdi Liungdall, her Chresten Daphindson, skolemester, her Peder Jacobson, sogneprest till Hindera a, oc Christoffer Hansen, foget vdi Ryefylcket, kiendis etc, at anno 1579 thend 14 nouembris kom for osz vdi Staffuangers domkircke Daniell Oelson oc Margrete salige Niels Schandelborrigs effterleffuerske, huilcke der haffde huer andre till at tale for nogen troloffuelse vilckor dennem vaar giort imellem vdi gode folckis neruerelse tuende gange, huilcket Daniell berettet sig icke at vere holden. Denne troloffuelsis forløffte vaar giort oc skeet stadfestet Daniell met hefftige vidnesbyrd, som daa tilstede vaar. Magrete tilsuarede, hun denne troloffuelsis løffte icke holde kunde, fordy for^ne Daniell leffde saa sielsam met hende, oc sagde, naar hand vaar hiemme rygger der intet andet end ont aff hannem. Bleff dennem daa foregiffuen, at de kunde forenis, huilcket oc skede i saa maade, at for^ne Margareta i saa maade ville lade sig giffue vdi echteschab met for^ne Daniell for gode folckis bøn skyld, dersom hand ville lade sig sige och vnderghaa disse stycker oc giøre derpaa sin beplichtelse for gode folck och den fraa sig giffue beschreffuet: Først at hun haffde leffuet met sine tuende mend tilforne met rolighed, det matte ocsaa skee her effter vdi hendis alderdom; for det andet at hand icke vilde slaa eller drage hende; for det tredie at hand icke ville

offuerpucke hende met snack oc tale; for det fierde att Daniell ville skylle de barnepending till gode folck fraa sigh; for det fembte at hand icke ville formindske hendis godtz, men formere det; for det syette, effterdy hun er suarlig skrøbeligh, att Daniell
36 vilde derfor oprychtigenn oc tilbørligenn handle met hende oc offuerdrage hendis skrøbelighed met all taalmodighed; for det siste att Daniell ville fly hende folck der kunde tiene hende till gaffn oc bedste, Dette altsammen loffuede Daniell att vbrødelig holde vnder æris oc halsis fortabelse, oc loffuede sielff at ville hende saadant it beplichtelse giffue vnder sit signete. Att saa vdi sandhed er etcæ:

Anno 80, 29 januarij, vaar Hans Schodt paa Findøen oc hans troloffuit quinde Anbiørn N: for capittell vdi rette oc daa forligte om all derisz klammer oc wenighed, att de skulle fremholde derisz begynte echteskab vnder den straff som vedbør.

Anno 80, 8 martij, vaar her Jacob vdi Sulldall aff Christoffer Hansen fougden steffnt vdi capittell for rette, for hand haffde herbergeret it quindfolck, som haffde kledt sig vdi mandskleder oc holt sig for j tieniste dreng, oc haffde dog tilforn tient her Peder paa Fanø vdi Bergen stigt oc sat ild paa hans gaard met vilie oc saa derfraa rømte. Daa bleff om denne sag saa besluttit, at effterdj det icke schelligen kunde her Jacob offuer beuisis at haffue vist noget af denne quindes handell oc leylighed, bleff hand sagd quit oc fry aldelis vskyldig i den handell met hans quinde oc folck. Men quinden bleff siden strax henført till Bergen oc der straffet paa liffuet.

Anno 80, 17 martij, kom Lasz Halduardsøns stiffsøn 37
paa Ar oc Karine Pedersdatter Grønstadt vdi rette om nogen echteschabs løffte som hun berette oc for^ne Lasse hende loffuet haffde, oc effterdj hun det icke kunde beuisligt giøre, bleffue de venligen forligte, at hand schulle giffue hende 9 daler oc siden vere fry for hende.

Anno 80, 18 aprilis, kom Daniell Oelson met hans quinde Margrete vdj rette om derisz gamble forargeligen handell, som dj tilforne haffde, oc bleffue daa endeligen forligt, oc loffuit paa begge parter at ville sig forbedre.

Anno 80, 30 aprilis, vaar Biørn Torbjørnson paa Bershaggell for osz paa capitlet oc bekom breff oc segell paa vor capittels ødegardt ved naffn Hammer at maa ligge vnder for^ne Bershaggell for landtschyld och anden erlig rettighedt, oc om den nogen tid skulle byggis, bleff hannem bevilliget, at hans barn for nogen anden skulle komme der paa.

Anno 81, 22 februarij, bekom her Oluff Joenson met hans høstru oc børn vor capittels breff, lydendes vdj sin punchter som denne effterfølgendis copie vduiser.

Vy canicker oc kircketiener vdi Staffuanger kiendisz for alle
met dette vort obne breff, at vj haffuer vnt oc bygt denne breff- 38
uiser hederlig oc wellerdt mand her Oluff Joenson, sogneprest till Eggersundtz prestegield, met hans høstru oc børn den part som vort capittel tilkommer vdj den gaard Arstad, vdi Eggersund liggendisz, met sine lunder oc rette tilleg som aff

Arildz tid tilligget haffuer, at nyde, bruge oc beholde derisz liffs tid for den arlige landskyld oc rettighed som her till dags till osz oc wort capittels forstandere affganget haffuer, dog saa at hand eller hans høstru oc børn skulle forplichtig vere at holde gaarden ved god heffd oc macht effter lougen oc ey tillstede noget aff for^{ne} gaardz lunder oc rettighed derfraa at komme vden lou oc dom eller vore oc for^{ne} capittels forstanderes vilge oc sambtycke vdj nogen maade. Oc all den stund for^{ne} her Oluff Joenson oc hans høstru oc børn giffuer oc giører till osz oc wore capittels forstandere den aarlige landskyld met anden rettighed effter lougen oc aldelisz skicker sig met for^{ne} gaard som forschreffuet staar, daa haffuer vi dennem for^{ne} gaard beuilget oc sambtyckt. Till ydermere vytnesbyrd henger wi wort capittels indsigell her neden for dette vort obne brev. Datum Staffuanger thend 22 februarij anno 81.

Anno Domini 1581, den 25 dag februarij, paa Staffuangers capittell vdi superintendentens oc canickernisz neruerelse bleff denne sag forregiffuen, att Biørns søn paa Byelland ved naffn Anond Biørnson vdj Wegudzdals sogen oc Effuie prestegield haffde ligget hosz tho systre. Den ene haffde hand beliget vdj
39 hansz faders gaard oc tieniste, som hand haffuer barn met, den anden haffde hand siden faet till echte. Oc effterdj den gode mand Erick Munck icke haffuer wildt paa kong: mays: vegne sone denne sag, førend hand fyck beskeden fra Staffuangers capittell, huad dennem syuntis om denne sag, om det vaar sømmeligt oc tilbørligt den matte komme till sonning for penninge eller oc icke, daa bleff herpaa endrechteligen suaret: Att effter Gudtz loug oc befalning, disligeste oc effter all christelige skick bør sadane obenbare blodskam oc groffue forargelse, som klarlige kand beuisis, ingenlunde hosz Gudz folck at lides, men paa det høyeste at straffis oc fraa menigheden borttages, dog at øffrighedenn tillforne vdi retuise oc gudfrychtige folckis offueruerelse flyteligen lader forhøre oc randsage alle circumstantier oc omstandige vilckor hoss de personer som saadan last beganget haffuer, paa det den vskyldig icke skall straffis met den skyldig.

Men der som det skeer, at øffrigheden icke ville straffe saadane misdedere paa liffuet, daa er det jo tilbørligt, at de foruiser dennem aff landet eller aff det stigt huor vdi gierningen bedreffuet er, for den store forargelse skyldt, oc karlen effter den dag icke at beblande eller befatte sig met nogen aff disse for^{ne} quindfolck vnder liffs straff, vden det beuisis kand, at effter hand vaar echte gifft met den første oc at hand siden haffuer beblandet sig met den anden, daa bliffuer hand hosz den første, som er hans echte person (om hun vill tage hannem till naade igien, oc øffrigheden ville vnde hannem liffuet, som met saadane laster hørt eller skeet er). Denne vor mening oc raad ville vy haffue sagt foruden nogen præiudicijs eller fordom vdi nogens embet oc bestilling, disligest ocsaa foruden verdzlig øffrighedz authoritetz formindskelse vdj nogen maade till at formere eller formilde straffen, efter som de met en god samuittighed for Gud oc mennisken forsuare oc bestaa kunde.

Vy canicker oc kircketienere vdi Staffuanger kiendisz for alle met dette vort obne breff, at anno Dominj 1581 den 25 februarij paa vort capittels husz lod denne breffuiser Søffren Jensøn paa Boestad denne sag osz foregiffue, huorledisz hand for fiorten aar forleden haffuer taget sig en quinde till echte ved naffn Randy Torbiørnsdatter, met huilcken hand till forne, der handsz første quinde leffde, skulle haffue forseet sig vdi sit echteskab vdi it andet prestegield, oc beuiste hand met breff oc klare vytnesbyrd, at han haffuer forspurt sig baade hosz prousten, som daa haffuer veret fuldmechtige vdi bispens frauerelse, ocsaa hos kong maytt foget, oc er bleffuen aff dennem effterlat at tage for^{ne} Randy till sin echtequinde, som hand oc strax effter derisz tilstedelse giort oc fuldkommit haffuer. Oc effterdj for^{ne} Søffrin er begerendisz vor sententz om det echteskab som hand met for^{ne} Randy en tid lang haffuer leffuit vdi, burde at holdis for it ret echteskab, oc om de børn de tilsammen afflit haffuer y for^{ne} echteskab burde at holdis for rette echtebørn eller icke: daa haffuer vi herom saa sagt, at endog vi gierne haffde seet, at dette echteskab icke haffde veret tilsted, dog effterdj disse folck haffuer tilforne baade hosz geistlig oc verdslig som den tid befalning haffde, forspurt

sig oc derisz samtyckt bekommit at lade sig forsamble vdi echteskab tilhobe (huortill de vden tuill matte den tid haffue hafft vichtige sager), kunde vi intet andet forfinde, end disse for^{ne} folck bør jo at holdis for echtefolck oc derisz børn, som de tilsammen y derisz echteskab afflet haffuer, at holdis for echtebørn lige som de andre, huilcke for^{ne} Søffrin tillforne met den anden hansz echtequinde hafft haffuer. Till vitnesbyrd etc. Datum vt supra.

Anno 81, 2 martij. Præsentibus d. m. Georgio Ericio, Michell Eskyldson, Georgio Suenonio, d. Erasmo Olaj, d. Christierno Daphnutio, d. Canuto Michaelis, d. Petro Joannis in Gand oc Gert Mortenson bleff den forfengelige Segner Snare paa Skelbred offuerhørt oc icke kunde hansz barnelerdom ret; men mange forfengelig lesning, fabell oc muncke dichte oc drømme for icht, huld, trold oc andet saadant kunde han merckelig vell opregne, huorfor hand oc begeret naade oc derfor stod abenbare skrifft, oc beplichtit sig vnder liffs straff aldrig at giøre saadant mere.

Anno 81, 11 martij, var her Peder vdj Gand paa capitlet oc met sin ed purgeret sig, at hand aldrig viste aff Snaris lesning paa Schelbredt.

---

42 Anno 81, 7 aprilis, kom Erick Nielson oc Marine Pedersdatter vdi rette for den echteskab hand hende loffuit haffde, oc deroffuer beligget hende. Daa bleff de saa forligt, at de baade sammen skulle tage aabenbare schrifft for derisz løse handell oc siden giffuis tillsammen vdi echteskab effter christelig visz oc kong maytt ordinantz.

Anno 81, 1 maij, var her Jørgen Storck paa Lyster met den gammel her Jacob aff Sognedall paa capitlet vdi rette for letferdige klammer de haffde tilsammen, oc befantis derisz vlempe paa begge sider; doch bleffue de venlig forligt om alting.

Anno 81, 24 maij, kom paa capitlet Matz Pederson paa Lyster oc berette der, at hans quinde haffde ligget siug paa sin seng vdi 3 aars tid, belaa hand en løsz quinde oc aatte it pige barn met hende; dernest belaa hand en pige oc afflet it drenge barn met hende, som bleff født, effter hans gammell siuge echte quinde døde. Siden haffuer hand befattit sig igjen met same quinde oc begeret hende til echte. Oc vilde forsehe sig der aff lenet, om dette echteskab matte hannem tilstedis, huorom bleff saa beslutit, at hand skulle drage hiem oc tage sit prouff hosz frw Adeluds oc andre erlige folck, om hand tilforne foruden tyrannie haffde leffuit met hans echte quinde.

Vy capittell vdj Staffuanger kiendisz for alle met dette vort 43
obne breff, att vy paa de fattige scholebørns vegne her vdi for^ne^
Staffuanger haffuer wenligen ombedit, tilbetroet oc fuldmacht giffuet denne breffuisere, erlig oc welacht mandt Peder Knudson, kong maytt foged offuer Haaland, Todten oc Wallersz, at opberre oc til sig annamme den aarlige behielpning aff Wallers till for^ne^ fattige scholebørns vnderholdning, saa lenge hand haffuer kong maytt befaling vdi for^ne^ Wallers, dog saa at hand skall giffue aarligen for huer tønne korn halfftredie marck danske till gode rede at leffuere vdi Bergen huert aar till sancti Olaj regis tidt met it klart register aff huert prestegield, for^ne^ fattige skolebørn till troer hande oc vnderholdning, oc annamme der igien nøyachtige quitantzer for samme pending. Till ydermere vitnesbyrdt etc. Datum Stafvanger den 18 decembris anno 1581.

Anno 82, 4 junij, er capittels sententz affsagt, lydendisz som denne effterfølgende copie vduiser.

Vy capittell vdj Staffuanger [kiendis] etc., at anno Dominj 1582, den 4 junij fremkom for osz paa vort capittels husz denne breffuiser
44 Hans Lauritzon paa Faasdall j Gølandtz sogen oc tilspurde osz, om hansz høstru Astryd Ericksdatter met de andre sin metsøskinde skulle vere rette echtefødde, endog derisz foreldre Erick Jenson oc Liffua Torisdatter vare icke tilhobe giffuen vdi den tid ved sadanne ceremonier oc skick som nu met echtepersoner brugis j den christen kircke, men allene vdi gode folckis neruerelse vare troloffuede tillsammen oc haffde giort derisz festensøll, som hand strax giorde beuisligt, først met it breff taget paa Legnesz kirckegard vdi Quindisdall j dette aar 82 den tredie søndag effter paske. Dernest fremlagde hand oc it breff vdgangen paa Lunde kirckegaardt anno 64, att for^ne Astrid Ericksdatter var kiendt at vere ectig oc sand arffuing till sin part aff hinders foreldrirsz godz, og derfor bleff quiterit aff hindisz f[r]encke Elline Gunnarsdatter, som breffuit videre formelder. Jtem fremlagde han it andet breff, vdgangen paa Lysters laugting anno 65 den 22 maij aff Mattis Størsøn vdi Bergen, Jon Simenson vdj Mandall oc Christoffer Nielson vdi Staffuanger, laugmendt, offuerueredisz welbiurdige mend Erick Rosenkrantz till Walsøe, Jørgen Daa till Danstedt, Jensz Pederson till Broo oc Peder Kold till Nesse, liudendisz at for^ne Astriid effter etlegs opregnelse er stadfest at vere arffuing till sin faders gotz som it ret echtebarn. Jtem fremlagde hand oc it breff giffuet aff Joen Symenson, laugmand vdj Mandall, anno 70 den 10 martij j Løngdall, j huilchen hand dømmer for^ne Astriid at vere skyllgetne oc ret arffuing till noget hinders moders gotz, som det breff vider indholder. Huortill vi suarede hannem saa oc gaffue hannem denne beskeet, at effterdj for^ne gode mend haffuer holdit for^ne Astriid for ectefød person, oc effterdj for^ne Erick Jenson oc Liffua Tørisdatter j gode folckisz neruerelse effter den tidz seduane haffde troloffuit huer andre (som
45 mange andre oc vdi de tide giorde oc holtis dog for echtefolck), endog derisz troloffuelse icke ved sadanne ceremonier vare stad-

fest som nu almindelig effter kong maytt ordinantzis liudelse brugis i disse riger (huilcket dog i den tid well haffde veret at indske): thaa kand vi icke heller andet sige, end for^{ne} Astriid Ericksdatter er jo it echtefød barn oc effter lougen maa arffue for^{ne} sine foreldre, lige som for^{ne} gode mends domme, derom tilforne er vdgangit, vider formelder. Till ydermere vitnesbyrd etc. Actum etc.

Anno 82, 18 octobris, er denne sententz affsagt paa capittell, lydendisz som effterfølger.

Vi capittell vdj Staffuanger kiendis etc., att anno 1582 den 18 octobris fremkom for osz her vdj Staffuanger denne breffuiser Asbiørn Gunnarson, boendis vdi Quindisdall, oc beklagede huorledis hans høstru ved naffn Folleff Torckildsdatter nogle aar forleden haffuer bedreffuit horery met en anden person ved naffn Jacob Torgrimson. Disligeste haffuer hun vilde ladet myrde for^{ne} sin mand Asbiørn Gunnarson, saa at hand ved hendisz tillskyndelse haffuer baade blodig oc saar ladet sig tillsiune paa Heskestadz kirckegaardt anno 1577 for hans sellsørgere hederlig mand her Peder Michelson, Gudtz ords tienere vdi Helgelandtz prestegield, oc for andre gode folck som same tid till kircke waar, huilcket for^{ne} Asbiørn beuiste met hederlige mends h: Knud Ormsons, sogneprest till Helgelandtz prestegieldt, met for^{ne} h: Peders oc andre dannemends beseglit breff oc vitnesbyrdt, giffuit paa Hellgelandt den 5 aprilis anno 1582. Dernest fremlagde hand it andet beseglet breff, met huilcket hand beuiste, att hand vbedit oc aff sin egen godhedt oc simpellhed 46
vilde haffue taget for^{ne} quinde till sig igien, huilcket hun dog moduillig benechtede. Beuiste oc same breff, at for^{ne} Asbiørn haffde vdj iiij aar veret vden quindfolck oc altid disymellum skicket sig erlig oc christelig. Fremdelis fremlagde for^{ne} Asbiørn hederlige mandtz her Andersz Ennarsøns, sogneprest j Quindisdall, beseglet breff oc vitnesbyrdt, som bemelder at for^{ne} Asbiørn, j midlertidt han haffuer [veret] vdi Quindisdalls prestegield, haffuer skicket sig christelig oc ingen haffuer vdi midlertidt hørdt noget wærligt eller whørligt om hannem. Jtem berette for^{ne} Asbiørn oc, att for^{ne} quinde war nu hedenrømpt, huort hand ycke

viste. Atspurde derfor for^{ne} Asbiørn osz, om hand matte bliffue attskylt met for^{ne} Folleff Torckildsdatter, oc hand matte giffue sigh j det hellige echteskab stat met huilcken erlig person Gud ville hannem tilføye. Suarede vy daa hannem saa hertill, att effterdy for^{ne} Follef Torckildsdatter haffde besmittet sin ecteseng, brøt den tro som hund for^{ne} Asbiørn for Gud oc den christen kircke loffuit haffde, oc hun hermet ville ladet omkomme for^{ne} Asbiørn hindersz echtemand; dernest effterdy hun fandtz trotzig oc moduillig ick[e] alleniste att forbede same hendisz fald oc vtroskab aff for^{ne} sin echtemand (huilcket hun dog haffde burt att giøre), men hun ocsaa haffuer verit moduillig att følge hannem, der hand aff sin egen godhed oc simpelhed haffuer vildt benaade hende; jtem effterdj for^{ne} Asbiørn haffuer altid siden ført itt erligt oc christeligt leffnit: thaa maa hand effter Gudtz ord oc den christen kirckis lou her effter giffue sig j det hellige echteskab stadt met huilcken erlig person Gud vill hannem tillføye.

---

47 Vj capittell vdj Staffuanger kiendisz etc., att anno 1583, den 15 dag martij, fremkom for osz j vort capittels husz denne breffuiser Niels Seuerenson, borger her samestedtz, oc beklaget huorledisz hans høstru Karrine Knudsdatter en kort tid forleden er aabenbarlig funden vdi horery met en vng karll ved naffn Jensz Christenson, huilcken sag for^{ne} Karine oc Jensz for retten bekiende, huorfor di aff øffrigheden her samesteds er straffit. Attspurde for^{ne} Niels osz derfor, om hand matte bliffue affskilt met for^{ne} Karine oc bliffue hannem friit att giffue sig j det hellige echteskab stat met en anden erlig person, som Gud vill hannem tillføye. Suarede vj tha hannem saa hertill, att effterdy for^{ne} Carine Knudsdatter haffuer besmittet sin echteseng oc brøt den tro oc loffue som hun for^{ne} Niels Søffrinson for Gud oc den christen kircke loffuit haffuer, oc for^{ne} Niels ingenlunde vilde tage hender till naade igjen, thaa maa hand effter Gudtz ordt oc den christen kirckis lou her effter giffue sig j den hellige echteskabs statt met en anden erlig person, naar oc huor Gud vill lycken giffue. Till vitnesbyrd etc. Datum vt supra.

Anno 84, 10 junij, bleff den forfengelig drømmer Jacob Jonson paa Løchen vdi Tymens sogen paa capitlet forhørt, som daa reciterede hansz forfengelig læsning mod icht, vdboer, skerffue, trolle som elsker mennisken, sødreffue, fossegrim, høgeboer, fieldtrolle, tumtekall, neblinger, det er kircketrolle, oc mod andet saadant prackery, huorfor hand oc aabenbarlig matte staa skrifft oc loffuit vnder liffs straff aldrig att bruge saadan forfengelighed mere, oc bekiende att hand haffde skaret Tore 48
Cosmassis femb blodige kaarsz paa sin krop.

Anno 84, 17 junij, bleff Anne Christen Judis paa Grønho forhørt oc bestod, at Cosmas haffde ladet hende hente till sin høstru att læse offuer hende for skerffue oc for hun skulle vere forgiort. Jtem for^ne Annisz søn quinde ved naffn Anne Torsdatter, Jon Persons quinde paa Stiernerø bleff oc examinerit oc haffde lesit offuer Tore Cosmassis oc leste nu for smaat, flog eller icht oc haffde megit forfengelig skarn, som ycke er verd att skriffue. Jtem var oc Ranild paa Meland met nogle flere, som haffde tilforne veret hentet till Tore, oc lesde lige saadanne fabell som de andre.

Anno 84, 19 junij, vaar Steen Halduardson paa Nerlandt paa Findøen indsteffnt, for hand tyranskelig handlet met sin quinde Gunnild Germundsdatter, oc effterdj hand oc tillforne var falden vdi hoer, oc hun derfor vell kunde bleffuet affskylt met hannem, daa bleff saa sagt, at di skulle bliffue atskilt paa itt aars tid; kunde de icke vdi midler tid forligis, skulle de faa en anden sententz.

Anno 84, 19 junij, bleff Margrete N:, Laurizis quinde paa Fotlandt, affskild met hendisz echtemand, fordi for^ne^ Lauriz var falden vdi aabenbar hoer.

Same tid vaar Margrete Odsdatter, h: Pedersz høstru paa Hinderaa, oc Karine paa Alstuedt vdi rette om derisz lange vnyttige klammer, oc paa det sidste ere di wenligen forligtt.

---

49 Vij capittell vdj Staffuanger kiendisz etc., att anno Dominj 1584 den 24 dag julij bleff hederlig oc vellærd mand her Jacob Christiernsons breff, sogneprest paa Wang oc proust vdi Walders oc Hallingdall, læst paa vort capittels huusz vdi allesz vor neruerelse, vdi huilcket breff for^ne^ her Jacob gaff tilkiende, at en mand vdi hans gield ved naffn Ingebrit Oluffson paa Kiosz haffde en quinde ved naffn Barbara Villomsdatter, som daa haffde faldet tho gange vdi hoer met Ingelbrit Hansen paa Enckom vdi Slire prestegieldt oc aldrig siden kommit till hannem igien eller veret begerendisz at tagis [till] naade igenn. Daa paa det att for^ne^ Jngebrit Oluffson icke skulle lide større skade for for^ne^ hansz quindisz løszachtighedz oc vtroskabhz skyld oc hansz hus deroffuer icke slet leggis øde, vaar for^ne^ her Jacob paa for^ne^ Ingelbrit Oluffsons vegne begerendisz vdj sin skriffuelse, at for^ne^ Ingebrit Oluffson matte forloffuis att giffue sig vdi it erlig echteskab igien met en anden person, som Gud ville hannem till føye, effterdj for^ne^ Barbara Villomsdatter formiddelst sin horeri saa groffuelig haffde forseet sigh. Huorpaa vi gaffue for^ne^ Engebert Oluffson denne beskedenn, at dersom det beuisligt er, at hans quinde for^ne^ Barbara Villomsdatter met sin horeri haffuer forseet sig imod sin echtemand, som forskreffuit staar, oc hand selff haffuer siden skicket sigh erligen vdi alle maade, daa maa hand effter Gudtz ord oc den hellige kirckisz skick forloffuis igien till echte at tage en anden person, som Gud vill hannem till føye, effter Gudz lou oc kong maytt ordinantzis liudelse. Till vitnesbiurd etc. Datum vt supra.

Anno 85, 5 martij, forplichtet sig Rasmus Anderszon oc Syri Tostensdatter vdi Randberrig sogen att leffue christelig hereffter tillsammen vdi derisz echteskab, hand vnder liffs fortabelse, effterdj hand tho eller tre gange haffde forseet sigh, hun haffuer taget hannem till naade igien, hun at stille sin vnde mund oc vere hannem lydig oc vnderdanig. 50

Anno 85, 6 martij, er affsagt en sententz ymellum Daniell Olszon oc Margrete Oluffsdatter paa Nessem, oc for^{ne} Margrete loffuit at vere for^{ne} Daniell quit oc giffue sig vdi it andet echteskab igien, oc Daniell forbudit at giffte sigh vdi dette stigt vden kong maytt synderlig beuilning.

Anno 85, 4 junij, var Villom Skrymsen oc hansz quinde vdi rette, ved naffn Margrete Parisz, oc begerede at skillis att. Men effterdj der ingen sag fantis huorfor di kunde skyllis att, bleff dennem strengeligen forlagt vnder den høyeste straff at komme tilsammen igien oc leffue tillsammen som christen folck bør at giøre.

Anno 85, 15 julij, var Berndt skredder oc hansz troloffuit quinde Bent vdi rette, oc daa bestod for^{ne} Bent, at hun haffde landt it barn oc giort Berndt skredder visz, at det var hansz barn, huilcket dog Mogens snidker vdi Bergen otte, oc vnder det skin haffde kommit Berndt till at hand skulle echte hende. Men effterdi slig grouff bedragerj fantis hosz denne quinde, bleff for^{ne} Berndt hende quit oc for^{ne} quinde dømt vnder tilbørlig straff aff øffrighedenn.

---

51 Wy effterschreffne Jørgenn Ericksonn, superintendens vdj Staffuangers stigt, Jørgenn Suendson, sogneprest vdj Staffuanger, Chrestenn Daphindson, prædicanter samestedz, kiendisz etc., att anno Dominj 1585 thennd 15 dagh julij fremkom paa capittelet her vdj Staffuanger Oluff Alffsønn oc haffde lougligenn ladet indsteffne en quinde ved naffnn Anne Iffuersdatter, for hun sig vskickeligenn mod hannem oc thend hellige echteskab stadt hanndlit oc schicket haffde, oc for^ne^ Anne Iffuersdatter icke vilde møde oc icke heller noghenn henndis forfaltz vitne. War daa for^ne^ Oluff Alffsønn begerenndis, att hannem matte forloffuis her effter att giffue sigh vdj den hellige echteschab stadt paa enn andenn stedt. Daa effterdj att for^ne^ Anne haffde vtilbørligenn handlit sigh oc met andre echtepersoner afflet børnn oc ey heller vilde møde vdj rette for andenn sin vskickelighed skyld, som hun viste sig kunde skielligenn offuer beuises, bleff for^ne^ Oluff daa beuilget att maa giffue sig hereffter vdj denn hellige echteskab stadt oc were for^ne^ Anne Iffuersdatter ubeuaret effter denn dag. At saa vdj sandhed er etc. Actum etc.

Anno 1586, 19 augustj, er enn senntentz affsagt paa wort capittell, som denne effterfølgenndis copie vduiser.

52 Vy canicker oc kircketienere vdj Staffuanger kiendisz for alle met dette wort obne breff, effterdj wy forfaret haffuer, att nogle gaarder her vdj stigtet, som gode christene vdj fordomme tide haffde giffuet hid till vor domkirckis bygnings ophold (huisz patron sancte Subtun (sic) haffuer veret oc deraff er kaldet s. Subtuns kircke), er aff forsømmelse her fraa kommen, daa haffue wi for nogle aar forleden venligenn begieret aff denne breffuiser hederlig oc wellærd mand her Jacob Christennszøn, sogneprest till Wangs prestegieldt oc prouist vdj Walders oc Hallingdall, att hand vdj sit prousterye flyteligenn vilde spørge om saadanne gaarder som for^ne^ vor kircke tillkommer met rette, oc sidenn for loug oc ræt forspørge sigh paa for^ne^ vor kirckis vegne, om slige gaarder matte igienn komme hertill met rette, oc

her paa for loug oc dom paa for^{ne} wor kirckis vegne begiere huad rætferdighed oc lougenn kunde metgiffue. Till vitnesbyrdt etc. Actum etc.

Anno 1587, 28 februarij, er denne effterfølgende sagh forhandlit:

Vi capittell vdj Staffuanger kienndisz etc., att anno 1587 thennd 53
28 februarij var aff kong maytt foget offuer Jeerenn oc Dallerne indsteffnet for osz paa vort capittels husz vdj rette Michel Gunderszon Venisland met hannsz quinde Jorann Knudsdatter, fordj att the icke haffde holdet thend forligelse som nogenn tid forledenn bleff giordt her paa capittelet vdj gode mends næruærelse emellom dennem, som war att effterdj for^{ne} quinde haffde tuenne gange met hendisz løsachtighedt forbrøt sit echteskab, oc beplichtet sigh daa vnder liffs straff, att der som for^{ne} henndisz mandt vilde for Gudtz oc gode mendz bøns skyldt tage hende till naade igienn, thaa skulle hun findisz baade met ordh oc gierning hørig oc lydigh, oc der som hun ther effter entenn met ord eller gierning lader sig findis anderledisz end erligt oc sømmeligt waar, skulle henndis sag staa obenn igienn oc hun at straffis, som forskreffuit staar. Disligeste loffuit oc for^{ne} Michell att wilde tage for^{ne} sin quinde till naade igienn. Menn effterdy huerckenn aff disse for^{ne} folck haffde holdet derisz løffte, saa at hand icke strax haffuer taget hennde igien, som hand loffuede, oc hun disligeste strax haffuer bruget skendelige oc ubequemmelig ordt paa henndis mandt oc saa vdført hannem, att hand for hendis munds skyldt bliffuer paa ny platzet for lougenn, om kong maytt foget vill strennge met hannem: thaa effterdj hosz disse personer er icke andet [at] foruente end Gudtz fortørnelse 54
oc menniskensz forargelse oc her nock vichtige sager er huorfor dj louligenn kunde skillis att, bleff her for rettenn saa affsagt, att for^{ne} Michell skall were attskilt fraa for^{ne} Jorann oc were fri for dette echteskab imellum dennem werit haffuer, oc vere dog forloffuit att giffue sigh igienn vdj it erligt echteskab paa it andet stedt oc forsørge dog dj bornn som dj haffuer tillsammen. Men for hans forseelse, att hand mod hansz eed sit løffte icke holdet haffuer, skall hand straffis aff kong maytt foget oc staa obenbarlig skrifft. Menn effterdj for^{ne} quinde sigh groffueligenn

forsehet haffuer, som forskreffuet staar, skall hun ocsaa straffis effter lougenn oc staa obennbarlig skrifft for sin forargelses skyldt oc icke forloffuis noget echteskab igienn vdj dette stigt vdj 5 aars tid, oc findisz hun vdj midler tidt met nogenn løsachtighed, thaa att straffis effter lougenn som vidbør. Till vitnesbyrdt etc. Datum etc.

Propter crassissimam socordiam et perfidam negligentiam Seuerini Vincentij Wellej, olim ludimoderatoris Staffuanggriensis et capituli notarij, nulla capituli negocia in hoc libro annotata reperiuntur; nam quicquid in priuatis chartulis annotatum habuit, hinc discedens nequiter secum abstulit.

---

55 Anno 88, 17 januarij, fremkom Ingeborrig Jacobsdatter paa Hetlandt vdj Fister sogenn paa capittelet oc klagligenn tilkiennde gaff, att henndis mandt Peder Syffuersønn, som tillforne var faldenn vdj hoer, icke haffde holdet sit løffte oc beplichtellse, som hannd haffde giordt, den tid hun tog hannem till naade igienn, oc derfor begerede at affskillis fraa hannem. Same tid opstod her Jørgenn Suendsonn oc vitnede, att for^ne^ Peder haffde beplichtet sigh i denn christenn kirckis samfund, den tid hannd tog skrifft abennbarlig for sin groffue forseelse, att naar hand idermere fantis vdj saadanne laster, daa vilde hannd haffue forbrøt baade hals oc liff. Huorfor for^ne^ Ingeborrig nu fick denne effterfølgennde sententz, att effterdj hun ingenlunde vilde annamme hannem igienn till naade, kunde vi icke andet forfinde, ennd att for^ne^ Peder Syffuerszøn, som haffde giordt emod Gudtz ordinantz, loffue oc recessen oc sin eghenn beplicht (endog for^ne^ Ingeborrig haffde taget hannem till naade igienn, om hannd haffde bekommet sex mend der vilde sige god for hannem), icke bør att nøde hennde till lennger att tage hannem till naade; men for^ne^ quinde att vere fry, leddig oc løsz her effter for hannem vdj all maade att

giffue sigh vdj it andit echteskab, huor Gud det forsehet haffuer, oc for^{ne} Peder att vere vndergiffuenn øffrighedens dom oc straff som vidbør.

Samme tid opstod Bernndt Ferisk, kong maytt foget vdj 56
Ryefølck, oc foregaff, huorledis att enn quinde Jenns Pedersøns frillis syster paa Bro var tuende gange befundit att haffue bedreffuet horerie met echtemendt oc nu beryctet for denn tredie ved naffn Karll Berge, oc her forudenn nu otte it barnn met en anden karll Pouell Synnickszøn ved naffn.

Herom bleff saa besluttet met for^{ne} Berntis sambtycke, att effterdj for^{ne} Pauell Synnickszøn vilde echte denne quinde, at det bleff beuilget oc effterladt, oc hun for for^{ne} Pauels skyldt bleff skonet fraa straff.

Same tidt opstodt Christenn Niellsønn borgemester oc begerede, at hannem met sin metborgere matte beuilgis denn gamble kircke som paa kirckegaardt staar, till enn raadstuffue, huilcken vi hannem oc beuilgede met denne beskeden, att laugmanden oc hand met raadet skulle affskaffe denn vlempe som bleff brugt hosz same kircke, met druckenskab oc anden vskickelighedt, huilcket hannd loffuede oc tillsagde.

Anno 88, 18 januarij, war Arnt Niellsøn met hansz quinde Elline Mortensdatter indsteffnit for capittell oc atspurdt, huorfor dj haffde skilt sig sielff fraa hin anndenn. Suarede Arnt hertill, att hun haffde foruist hannem husit oc aldrig var velkommen till hennde; thi vilde hand heller vere der ifraa. Bleff daa saa herom sagt, att effterdj her inngenn wichtig sagh 57
fanntis, huorfor dem burdis at atskillis, att slecht oc wenner skulle legge sig hervdj oc forlige dennem, oc di paa begge sider skulle corrigere derisz børnn, som kunde vere orsag till derisz venighed, oc siden enndeligenn komme tillhobe igienn, saa fremt di icke will straffis som vedbør, andre till it exempell.

Anno 88, 20 februarij, fremkom en mand Rasmus N: oc Margrete Christennsdatter, som var lofflig for capittell indsteffnt, huorfor dj icke haffde begiffuet sigh vdj echteskab tillsammen, effterdj for^{ne} Rasmus var for tho aar forledenn enn sententz affsagt, att hand skulle echte for^{ne} Margrete, om denn karll Knud Lauritzenn, som var mistencht for same quinde, kunde herfor giøre sin vndførsell, huilcket hand oc giorde, oc for^{ne} Rasmus alligeuell icke haffde holdet sit løffte, huortill hand suarede, att hand icke matte det giøre for sin slecht oc wenner, som det icke wilde tillstede, endog hand viste icke andet met denne quinde, end det som erligt waar. Huorfor saa bleff affsagt, att denne sag bleff indskut till derisz skibrit ting, oc der skulle forlige sig met Margrete for raadspilde, effterdj hannd icke holt hannsz løfft om sit echteskab. Dertill met skulle hand vere denn andenn quinde quit, som hand haffde dysymellum troloffuit sig, som var Jffuers datter paa Skretting, till enn straff for hans lætferdighedt.

---

58 Anno 88, 18 martij, fremkom Arnt Nielsønn met sin quinde Elline Mortensdatter oc var tiltalt, huorfor dj saa forargeligen leffde oc vilde icke vere tillsammen vdj echteskab. Daa effter lang tilltale oc giennsuar om derisz lange venighed bleff her Christenn Daphindsøn, h: Lauritz paa Clep, Christenn Niellsønn borgemester, Pauell Personn oc Chrestenn Trane vduist att forlige dennem, som oc igienn indkomme oc berette, att di var forligt, dog att for^{ne} Arne skulle beuilgis till s: Olaj tid at drage paa sin næring, oc Elline disimellum skulle forene sig met sine børnn, oc affbetale huisz skylder som dj vare bort skyldig tillsammen. Sidenn skulle Arnt oc Elline leffue tilhobe som echtefolck vnder denn straff som vidbør.

Same dag enn sag paa capittell forhørt, huorom enn sentenz bleff affsagt, som denne effterfølgennde copie vduiser.

Wy effterskreffne Jørgenn Erickson, superintendent offuer Staffuangers stigt, Christoffer Grønn till Harristadt, Hanns Teste till Fit, laugmandt i Staffuanger, Chrestenn Daphindsøn, prædicanter vdj Staffuanger, Lauritz Christennsen, Peder Jennsønn, Joenn Ellingsønn, Nield Nielsønn, El-

ling Simensenn, Chrestenn Nielssenn borgemester, Gert Mortensenn, Pouell Pedersønn, Christenn Trane, Eyler Speckmandt, Egbert Jaspersønn, Hanns Johann- 59
senn kiendis etc., att anno Dominj 1588 thend 18 martij fremkom erlig oc welacht mand Michell Eskildsonn, kong maytt foget offuer Jeerenn oc Dalerne oc befalingsmandt vdj Halsnøe closter, oc haffde indsteffnit nogle folck boenndis paa Jeerenn paa enn gaard ved naffnn Nierem, for dj sig vtilbørligenn handlit haffde met Gudz bespottelse ymod det høyuerdige sacramentis rette brug. Først kom for osz Tolleff paa Nierem oc prouffuede som her effterfølger: att denn tid hannd kom ind vdj stoffuenn, sagde Niels Odtzenns quinde paa Nierem till hannem: Vi vill finde paa noget spill, som vi pleye att giøre, oc sagde at for^ne quinde vilde, att hand skulle ligge siug oc sidenn skulle sennde bud effter prestenn till hannem, huilcket hannd icke vilde, menn sprannck op oc gick fraa dennem. Sidenn gick for^ne quinde henn oc tog enn drenng ved naffnn Erick Torchildszen oc bad hannem legge sigh ned paa forsedet vdj stoffuenn, som hannd oc giorde. Der effter togh Oluff Torchildsønn tho kracker oc red paa denn ene oc førde denn anden effter sigh met it halmtogh oc kom saa till dørrenn, som Niels Odzenn sadt, som skulle veret hans prest oc skrifftefader, oc bad hannem komme till denn siuge. Daa spurde for^ne Niels Oluff till, om hannd lennge haffde ligget siug. Daa suarede for^ne Oluff, att hannd haffde lennge verit siug. Daa spurde for^ne Niels, om for^ne Erick som siug skulle 60
ligge, haffde mange køer, studer, faer, hønns et cæ., saa att hand kunde faa it aff huert; daa vilde hand komme till hannem, oc badt for^ne Niels, att de skulle hennte hannem hans winhorn oc bogeseck. Oc kom saa for^ne Niels till for^ne Erick som haffde lagt sig siug, oc sagde till hannem: Kiender du Gud oc din sogneprest? huortill hannd først suarede ney. Sidenn wennde for^ne Niels sig fraa hannem, oc der hand atter spurde hannem att, suarede for^ne Erick saa: Jeg kiennder Niels paa Nierem vell. Daa sagde Niels till for^ne Erick: Haffuer du din femb samuittighedt oc kanstu læse? Huortill for^ne Erick suarede: Jaa dig tackeløse. Daa sagde for^ne Niels till for^ne Erick: Tror du at min forladelse er Gudz forladelse? huortill for^ne Erick suarede jaa. Daa sagde for^ne Niels: Daa maa jeg giffue hannem sacrament. Paa det samme saa tog for^ne Niels brødet, som hannd haffde vdj enn

skoo, oc rachte hannem; men for^ne Erick lagde brødet fraa sigh paa forseddet. Daa sagde for^ne Nielsis quinde til hannem: Hui æder du icke? dig skaader intet deraff. Men der for^ne Niels vilde giffue hannem maldrick aff hornet, slog hannd det ifraa sig
61 met haanndenn. Der nu enn gammell mannd vid naffnn Torckild denne hanndell fornam, siger hannd thill dennem: Tager eder vaare, att der icke kommer thilltale effter saadannt. Att saa thill gick vdj all maade som forskreffuet staar, vitnede for^ne Tolleff met fuld boger eedt vdj voris neruærelse. Vdj lige maade fremkom samme tidt for^ne Erick, som skulle lagt sig siug, oc vitnede alle ordt oc artickler som forskreffuit staar, huorpaa hand oc giorde enn fuld boger eed. Till vitnesbyrdt etc. Datum etc.

Wy effterscкreffne Jørgenn Ericksønn, superintendent offuer Staffuanngers stigt, Hanns Teste till Fit, laugmannd vdj Staffuannger, Henn drick Mund, Andersz Kolling, sogneprest vdj Eidfiørdt vdj Nordfiord vdj Berghenn stigt, Chrestenn Daphindsønn, prædicanter vdj Staffuanger, Elling Simennsønn, skolemester ibidem, Arne Laurizenn, lennsmandt vdj Jattenn skibrit, Erick Jngebritsønn, Torgher Taraldsønn, Oluff Seuatsønn, suorne laugrettis menndt, kienndis etc., att anno Dominj 1588 thend 29 maij komme for osz Haaffuer Effuindsønn paa Søernes oc tiltalede Jffuer Mogennsønn paa Granndnesz for noghenn vbequems ordt oc snack somfor^ne Jffuer haffde sagt paa hannem oc hans høstru, som deris ehre, naffn oc gode rychte storligen anrørede, oc begerede att for^ne Jffuer ville fremlegge witnesbyrdt, huor met hannd hannem
62 oc hanns høstruu samme sagh offuer beuise kunde. Huortill for^ne Jffuer suarede sigh inngenn andenn beuisning haffue thill sadanne ordt som hannd sagt haffde om for^ne Haaffuer oc hanns høstru, der hørde hannd vdj sin gaardt aff Albrit Pedersønn, borgher vdj Staffuanger. Huortill for^ne Albrit suarede strax oc nechtede sigh aldrig haffue sagt eller nogenn tid saadanne ordt om for^ne gode folck sige kunde. Effter at wy haffde hørt beggis derisz tiltale oc giennsuar, befunde wy att saadann snack oc ord om for^ne Haaffuer oc hans høstru waar kommen aff lætferdighed oc druckenskab. Huorfor for^ne Jffuer baad for^ne Haaffuer, att

hand for Gudz skyldt ville forlade hannem det; thi icke andet viste hannd met hannem oc hans høstru, end det som erligt er vdj alle maade, oc icke haffuer hannem eller hans høstru noget andet att skylle for ord eller gierning, oc bad att wi ocsaa ville giøre bønn for hannem, att hans forseelse matte hannem tilgiffuis, huilcket vi oc giorde. Daa haffuer for^ne Haaffuer for Gudz oc wor bønn skyld affstaet all denn rætterganng som hannd haffde thill for^ne Jffuer om denne sagh, oc toge saa huer anden vdj hender oc bleffue saa wennligenn forligte oc aldrig mere paa same sag tale, vdenn for^ne Jffuer lader sig befinde lønnlig eller aabennbare nogit att tale om same ordt; daa skall for^ne sagh staa obenn igienn, som hun icke haffde veret afftalet eller forligt. Oc for^ne Haaffuer met sin høstru att were vndskyllet met saadann vndskyldning, som erlig folck hør oc bør att were 63
vdj alle maade. Men der som nogenn effter denne dagh fordrister sigh att foruide eller foruide lade for^ne Haaffuer, hanns høstru eller børnn for samme sagh, skulle de det giøre paa deris eghenn hals oc stannde hannem derfor till rætte oc straffis effter lougenn. Att saa vdj sandhed er etc. Actum etc.

Anno 1588, 7 junij, er enn sag paa capittelet forhanndlit, som denne effterfølgendis copie vduiser.

Anno 88, 7 junij, kom for osz paa capittelet her vdj Staffuannger Dorethe Knudsdatter, huilckenn nogenn tid forledenn er kommen hiid thill Staffuanger effter sin echtemand Mogens Suendsønn snickere, oc wilde forhøre om hand her effter wilde leffue met hennde som enn erlig echtemand burde, daa wilde hun gierne tage hannem till naade igienn for denn forseelse hannd baade vdj Berghenn oc her vdj Staffuanger sigh forseet haffuer; menn der som hand det icke wilde, daa begieret hun, att wi wille sige dennem enn endelig sententz imellum. Effter att wi nu haffde hørt beggis tilltale oc giennsuar, bleff saa affsagt for rætte, att effterdj for^ne Dorothe waar dragenn hiid thill Staffuannger effter for^ne Mogens, som forskreffuit staar, oc wilde endnu gierne haffue annammit hannem till naade igienn effter hans groffue forseelse, for huilckenn hannd hosz øffrighedenn haffuer forligt sig oc her aabennbarlig er affløst for samme gierning, menn hannd sielff det

64 icke wilde oc ey heller begierede, daa bleff saa endelig affsagt, effterdj for^{ne} Dorothe waar befundenn att were en wskyldig personn oc ingenn forseelse kunde hende offuer beuisis, att matte were quit, fri, leddig oc løsz oc for^{ne} Mogenns effter denne dag wbeuaret, oc were fryt att giffue siig i it erligt echteskab met huilckenn person Gud vill hennde tilføye; menn for^{ne} Mogens icke i dette stigt att giffue sig vdj echteskab met nogenn personn, vdenn hannem det aff kong maytt bliffuer gunstelige beuilget, all denn stund Dorothe leffuer. Till idermer witnesbyrdt etc. Datum etc.

Wy capittell vdj Staffuanger kienndis etc., att anno Dominj 1588 thennd 22 junij her vdj Staffuanger kom for osz Nield Oluffsønn vdj Wskenn paa denn ehne oc tiltalede Salmon Arnesønn paa Bøø paa den andenn side for nogle wbeskedelig ordt oc snack, som hannd skulle haffue talit oc sidenn waar vdført om hans datter Karine Nielsdatter, som er for^{ne} Sallmons egenn echte quinde, oc bad hannem sige, om hannd nogenn sandhed viste till saadann snack och tale, om hans datter icke war saadan som andre erlige quinder. Huortill for^{ne} Salmund suarede, att hannd aldelis intet andet widste oc icke heller vdj sanndhed kunde sige, ennd at hun waar lige som andre ærlige quinder ere vdj all maade; menn det som hannd haffde talit, waar icke saa som det aff uforstanndige oc vmynndige folck waar
65 wranngeligenn udført oc dobbelt mere affsagt. Dog effterdj wy befunde, att de ord som for^{ne} Sallmund haffde sagt om for^{ne} Nields datter oc sin egenn quinde, war kommen aff lætferdighed oc daarlighed oc icke heller fandtz nocksom beuisligt at were vdenn enn løsz taale: daa paa det at kiff oc trette kunde affskaffis oc inngenn aff dennem skulle lide nogenn affbreck paa ehre oc gode rychte, haffuer wi lagt osz vdj sagenn att forlige, som effterfølger. Først effterdj for^{ne} Salmund her obennbarlig vndskyllet sin quinde, som forskreffuet staar, att hun icke anderledis waar paa sin skabelse ennd andre erlige quinder, oc hues tale som er vdført waar kommen af vforstanndighed, oc bad derfor att hannem for Gudz skyld matte forladis aff kong maytt fouget, som vdj

samme sag kunde (om der haffde fundis nøyachtig vitnesbyrdt) haffue indkommet, som well haffue kundet paa kong maytt vegne skarpeligenn handlit met hannem, oc sidenn affbad hannd for^{ne} Salmund hosz Nield oc hanns quinde, att dj vilde ocsaa forlade hannem hanns store forseelse, huilcket dj oc strax for Gudz oc wore bøns skyld giorde, menn dog met saadant wilckor, att for^{ne} Salmund her effter y alle maade skall handle oc skicke sig imod for^{ne} sin høstru som enn erlig echte hosbonnde hør og bør; oc der som hannd effter denne dag (som Gud forbiude) lader sigh høre enntenn lønnlig eller obennbare met saadann vbluelig snack, oc det beuisligt giøris, daa skall saggenn staa obenn igenn oc hannem at straffis derfor som vidbør. Till idermere witnesbyrdt etc. Actum vt supra.

Anno 1588, 9 octobris, er enn sag paa capittell her vdj 66
Staffuanger forhandlit, som denne effterfølgennde copie vduiser.

Wy capittell vdj Staffuanger kienndis etc., att anno Domini 1588 thennd 9 octobris kom for osz her paa capittelet vdj Staffuanger Gurenn Askeltzdatter oc haffde met hederlig oc høylerd mands mester Jørgenn Ericksøns steffning ladet indsteffne sin echtemand Orm Biørnsønn, for hand sig vtilbørligenn mod hende handlit haffde oc jaget hende fraa sig (som hun berette) vdenn all tilbørlig orsag, oc for^{ne} Orm icke møtte, ey heller nogenn hans forfaltz vitne. Men den 21 octobris er for^{ne} Orm Biørnsønn met sin høstru Gurenn af kong maytt fouget her indskicket igienn for capittelet att høre beggis tilltale oc giennsuar, oc for^{ne} Gurenn fremførde vdj rette sin klagt offuer for^{ne} sin mandt Orm som tilforne. Bleff daa for^{ne} Orm tilspurdt trende gange, huad orsag hand haffde till at handle sig saa tyranskeligenn oc vtilbørligenn met sin echte høstru oc jage hennde fraa sit husz oc smaa børnn, eller huad skrifftelig eller mundlig beuisz hand haffde paa dj sager som hannd for^{ne} sin høstru 67
haffde tillagt met horerie oc blodskam met sine egne brødre. Huortill for^{ne} Orm suarede sig ingenn beuisning att haffue, menn det som hannd haffde giordt att were skeet af enn ond indskiu-

delse, oc icke kunde sige vdj sanndhedt, att for^ne hans høstru sig vdj nogenn maade vtillbørligenn handlet haffde. Effter beggis tiltale oc giennsuar vigede de for dørrenn, bleff saa for rette affsagt, att effterdj for^ne Orm icke kunde beuise sin høstru nogen aff dj stycker paa som hannd hennde tillagt haffde, oc icke heller for nogenn andenn henndis vtilbørlighed, oc effterdj for^ne Gurenn strax met it sogne vitne beseglede aff erlige dannemendt beuiste, att hun aff sin vngdom haffde skicket sig erligenn oc vell vdj alle maader, daa haffuer vi fundet for^ne Gurrenn att were enn vskyldig personn, som oc for^ne Orm hennde nu selffuer obennbarlig vndskyllede, som forskreffuet staar, oc for^ne Orm ingenlunde att haffue macht thill att forskiude hende fraa sigh, all denn stund hun sielffuer trøster sig thill att bo met hannem for for^ne hans tyranni skyldt. Menn for^ne Orm effterdj hannd vdenn all billig orsagh, som forskreffuet staar, haffuer vtilbørlig handlit sigh imod sin høstru oc skylt hennde for sin egne brødre oc andre echtemender, som hannd hennde icke vdj nogenn maade offuerbeuise kunde, att vere denn som sin echte høstru løgnachtigenn haffuer vdrobet oc tyranskeligenn vdenn nogenn billig orsagh for^ne sin quinde trachteret haffuer, oc derfor at were vndergiff-
68 uenn denn pæn oc straff som hun haffde befundis att vere skyldig vdj same tillagde sager, oc øffrigheds personer for plichtig at were att handtheffue oc beskytte hende for hans woldt oc tyrrannie, effterdj hun er befundenn att vere vskyldig, som de vdj deris kald ville forsuare for Gud oc menniskenn. Till vitnesbyrdt etc. Datum etc.

Wi capittel vdj Staffuanger kiendis etc., att anno 1588 denn 9 nouembris kom for osz denne breffuiser Daniell Oluffsønn oc haffde inndsteffnt hans quinde Marritte Oluffsdatter vdj rette oc fremlagde en dom vdgiffuenn paa Bergenn capittell denn 7 dag augusti vdj dette aar 88, lydendis att for^ne Daniell Oluffsønn haffde formiddelst erlig oc welbiurdig Niels Biltz steffning ladet indsteffne for for^ne capittell hans quinde vdj rette, huilckenn som dog icke haffuer vild møt hannem. Saa haffuer for^ne Daniell der fremlagt en supplicatz oc derudj beklaget, huorledis for^ne hans quinde for 4 aar forledenn aff it gecke-

ligt opset forudenn all billig orsag som it forbistret menniske waar dragenn fraa hannem, oc hand deroffuer war kommen vdj fald oc penndings skade. Menn der saggenn nu bleff forligt imellem dennem oc de haffde leffuet tillsammen vdj echteskab enn 69
tidlanng, skulle hun oc annden gang taget samme darlighed for sigh oc draget fraa hannem oc deroffuer forsømpt sit barnn oc husholdning. Item klaget hand ocsaa, att hun sielffuer haffuer opbrøt dørre oc laase oc vdtaget husgeraadt oc befalet sin suager at drage till gaardenn oc vdtage hanns boskab, gotz oc pending. Item skall oc vere formeldet vdj samme supplicatz, huorledis hanns quinde haffuer slaget hannem, oc henndis suoger Henndrick Blanck met hug og slag offuerfaldet hannem oc vilde slaget hannem vdj hiell, der hannd met welbiurdig Niels Biltz steffning lod indsteffne hennde. Thi haffuer daa for^{ne} Daniell for saadann sin quindis vskickeligheds skyld, bortrømmelse, slagsmaall oc vndsigelse, hans gotzis fratagelse oc vtroskab vdj husholdning veret begierenndis att louligenn skillis fraa hennde, met meget andet som samme dom indholder. Daa effterdj for^{ne} Daniell same tid icke haffuer hafft mundtlig eller skrifftlig beuisning, om for^{ne} hanns klagter, oc for^{ne} hanns quinde icke haffuer personnlig vilde møde hannem oc fremsige sager huorfor hun saa haffde skicket sigh imod hannem, er hannem daa bleffuen forlagt, att hans supplicatz met sine indholdendis sager skulle hid till Staffuanger indføris, denn geistlig sag for capittell oc denn werdzlig for werdzlig ræt att inndsteffnis oc der beuisis huer artickell for sig oc sidenn paa begge sider nyde oc vndgielde huad rettenn kunde metgiffue. — Saa haffuer nu for^{ne} 70
Daniell Oluffsønn fremesket baade denn 8 oc 9 dag nouembris for^{ne} hanns quinde her vdj rette att suare hannem for hues hand haffde hennde til at tale; menn hun haffuer endnu icke vilde møde, ey heller nogenn paa hendis vegne som till denne sag vilde suare, huorfor for^{ne} Daniell haffuer oc her fremlagt vdj rette denn supplicatz som hannd tilforne haffde paa Bergenn capittel, indhollendis alle hans klagter offuer for^{ne} hanns quinde, som forskreffuet staar, oc bleff hannem aluorligenn atspurdt, om hannd met erlig vitnesbyrdt muntlig eller skrifftelig vidste at beuise for^{ne} hanns quinde de stycker offuer som hans suplicatz inndholt, huortill hannd suarede, att der som hun sielff tilstede waar, skulle hun met rette icke kunde nechte dennem. Huorfor

vi paa denne tid intet andet kunde her forrætte oc forfinde, effterdj att for^ne^ Margrete inngenn steffning vilde liude, huerckenn at møde vdj Bergenn, ey heller her for capittell oc der fremlegge denn contracht oc forligelse som bleff giordt imellum dennem, der hun tog hannem till naade igenn, effterdj de ware tillforne her paa capittelet atskylt, at wi baade deraff oc aff andre skrifftlig oc muntlig beuisninger kunde forfare, hues skyld thet haffuer weret, att de saa forargeligenn haffuer leffuet tillsammen, oc for^ne^ Daniell icke heller haffde nu klare beuisninger
71 muntlig eller skrifftlig andenn end som hand haffde vdj Bergenn, kunde wi icke andet suare hertill, end at for^ne^ Daniell daa at tage rigens steffning offuer hennde, att indsteffne hennde for kong maytt statholder her vdj riget, oc sidenn der rætferdeligenn at nyde oc vndgielde paa begge sider om all deris trætte oc klammer, som dj vdj deris forargelig echteskab haffuer hafft tillsammenn, huad rættenn kand metgiffue.

Anno 1589, 28 februarij, bleff enn skotter quinde N: N: indført for capittell oc anklaget, for hun imod ordinantzen haffde handlit sig oc gaet till sacramentet vdenn offuerhørelse oc affløsning af præstenn, huilcket dog ordinantzen alffuorligenn formelder att skulle skee, oc effterdj henndis store daarlighed her vdj fantis oc derfor well haffde fortient enn abenbarlig straff, dog bleff hennde beuilget effter hendis høyelig begiering oc gode folckis forbønn att forsehe sig aff denne menighed inden 3 dage dereffter oc aldrig at komme vdj dette stigt; men der som hun befindis her nogenn steder idermere at bruge saadan darlighed og groff handell, da derfor at bliffue straffit som widbør.

Anno 1589, thennd 22 septembris, bleff enn sag paa capittelet forhandlit, som denne effterfølgenndis copie vduiser.

72 Wy capittell vdj Staffuanger kiendis etc., att anno Dominj 1589 thennd 22 septembris kom for osz denne breffuiserske Jnge-

borrig Jacobsdatter oc haffde indstenffnt sin mand Peder Syffuersønn vdj rætte, for hannd icke holdit haffde denn beplichtelse som hannd giorde hennde, effter hannd war dømpt till liffs straff oc vndrømde sit fengsell, oc hun daa haffde taget hannem till naade igienn. Oc effterdj for^ne Peder icke vilde møde oc ey heller nogenn paa hans side, som rættenn vilde pleie, daa fremlagde for^ne Jngeborrig it beseglit breff, liudendis at Syffuer Ormsønn oc hans sønn Orm Syffuersønn haffuer giffuet hende it løbs boell vdj neere Fister, for hun siste ganng tog for^ne Peder till naade igien effter sin groffue forseelse, oc berette at for^ne Syffuer well wilde holde sit løffte, men Orm icke. Dernest fremlagde hun denn forplichtelse som Peder Syffuersønn indgik vdj gode mendz neruærelse, før hun vilde annamme hannem igienn, huilckenn forplichtelse hun klagtligen berette hannem icke at haffue holdit i nogenn maade, men met hug og trusell, vndsigelsz paa liffuet oc skentzord dagligenn hiemme offuerfalder hennde, huilcket hun her paa capittelet met sin husfolck, som er Hendrick Mogensønn oc hans quinde sampt sin egenn 73
tieniste pige Anne Søffrensdatter, her beuiste. Oc iblant mange andre hendis klagter fortolde, huor hun ennganng vaar inde vdj en bod, oc for^ne Peder Syffuersønn slog hende paa mundenn oc greb hennde vdj strubenn oc vilde haffue drept hennde; men der pigenn kom till dennem, vennde hand sig om oc reff sin skiorte sønnder oc gaff saa skyldenn paa hennde. Dernest beklagede hun, oc for^ne Henndrick vitnede y det samme met hennde, att samme dag hun gick vdj barselsenngh jagede hannd hende henn vdj marckenn; ithem huorlunde hannd tit oc offte haffde talet met sin egenn børnn oc sagd, at hannd skulle sla deris moder ihiell oc lycke henndis øyenn till; item att der skulle enngang ligge enn igienn; hannd oc formente hennde at drage till kircke met meget andit vlempe, som forskreffne prouff witnede met hennde hannd giorde. Effter saadann hans vskickelighed, vold oc tyrannie trøstede sig icke at kunde tryggeligenn boo met hannem, men begerede att hun matte enndelig skillies fraa hannem. Dermet vigede hun for dørrenn, oc bleff saa for rette affsagt, att effterdj for^ne Peder Syffuersønn vaar loffligenn stenffnt oc icke møde wilde, ey heller nogenn hanns forfaltz vitne, for^ne Ingeborrig att were quit, fri oc aldelis hannem vbeuaret oc side vdj sin heffd inndtill Botulphi tide nestkommendis 1590, 74

daa igienn att tage steffning offuer for^{ne} Peder Syffuersønn oc føre met sig beuisning, at hun haffuer skicket sig ærligenn, oc dersom for^{ne} Peder icke daa møder vdj rætte, daa at bekomme enn enndelig sententz at bliffue quit oc fri for hannem oc hennde at vere forloffuit at giffte sig igienn; item er oc werdzlig øffrighed forplichtig at beskerme hende for hanns vold oc tyranni, saa wiit som de for Gud oc kong maytt forsuare wille. Att saa vdj sandhed er etc. Datum etc.

Same tid kom Brynnild Torsdatter paa wort capittell met sin schlegting oc berette, at Trund Tollacksonn paa Hugstad haffde loffuet hennde echteskab, huorpaa hannd gaff hende sin gaffuer, som war en sølff skeed oc enn sølff ring, som hun haffde tillstede, oc effterdj hannd daa icke møtte, bleff saggenn daa opsat thill Botulphi tid till nest efter kommendis aar, om dj icke tillforne kunde forligis indbyrdis.

Item same tid fremkom Suend Aslagsønn skomagger oc bekennde, at hannd var kommen vdi hanndell met en quinde wed naffn Hielte Marine, oc begerede at echte hennde, effterdj hendis echtemand haffde daa weret borte vdj halff femte aar. Menn effterdj for^{ne} Marine icke haffde skicket sig erligenn vdj 3 aars tid, effter henndis mand var bort dragenn, effter kong maytt liudelse, bleff dette echteskab icke beuilget.

Anno 1590, 7 aprilis, bleff Syffuer Gundersønn aff Bernndt Ferisk, foget vdj Ryefølck, fengslig inndført for capittell, for hand var sichtet for att haffue sin echtequinde vdj Quindisdall vdj Listeleen oc alligeuell haffde begiffuet sig

hid vdi leenn oc kommet vdj echteskab met Mogens Krusis datter vdj Hielmelantz gield, huilcket hand her abenbarlig bekiende, oc sagde at hand ved tyffue aar waar gifft met denn quinde hand haffde vdj Lysteleenn, fraa huilckenn hand bort rømpte 4 aar forledenn oc kom hid till byenn oc sidenn ind vdj fiordenn oc der giffte sig. Effter denne sags leilighed bleff saa for ræt affsagt, at denn quinde som hand her vdj lhenit haffuer tagenn sig till echte, maa her effter vere skilt fraa for^ne^ Syffuer oc giffte sig paa it andet sted, huor Gud hennde forselie will.

Wy capittell vdj Staffuanger kiendis etc., att anno Domini 1590 thennd 17 junij her paa wort capittell vdj Staffuanger kom for osz hederlig oc wellerd mand her Peder Claussønn, sogneprest vdj Vndall og proust vdj Listeleen, oc haffde met 76
hederlig oc høylerd mandz m: Jørgen Ericksøns superintendentis vdj Staffuangers stigtis steffning ladet her indsteffne for capittelet Gunder paa Slesselanndt met sin quinde Gurenn, for dj mod Gudz ord, thennd christenn kirckis skick oc kong maytt obne breff haffde skilt sig att indbyrdis, huilcke dog icke vdj rette møtte, menn paa deris wegne enn mand wed naffnn Saamundt, huilckenn samme tid berette for osz, att disse for^ne^ folck, som saa haffde atskilt sit echteskab, haffuer noget vdaff vforstanndighed giort, ocsaa deris nestis slechtings raad, som mente sig heller at kunde hielpe dennem met vnderholding deris liffs tid huer for sigh. Vigede daa for^ne^ Saamundt for dørren, oc bleff saa affsagt, att for^ne^ Gunder oc hanns quinde skulle aff øffrighedenn komme tillsammen igienn vdj deris echteskab oc hielpe hin anden effter deris formue, effterdj Gudz ord, all christen skick oc kong maytt obne breff saadann vskickelighed alffvorligenn haffuer forbødit, oc de som saa haffuer ladit skiffte deris gotz oc eiendom oc werit vdj raad oc daad, att for^ne^ Gunder met sin høstru saa deris echteskab skulle atskille, skulle aff øffrighedenn tilbørligen straffis for saadann dristighed, andre till exempell. Actum etc.

---

77 Wy capittell vdj Staffuanger kiendis etc., att anno Dominj 1590 thend 17 junij paa wort capittels huusz her vdj Staffuanger kom for osz hederlig oc wellerd mand her Peder Clausønn, sogneprest vdj Vndall oc proust vdj Listeleenn, paa enn mandz wegne vid naffn Oluff paa Drangelandt oc gaff tilkiennde, att for^ne Oluff høieligenn klagede offuer sin quinde, att hun groffueligenn tit oc ofte met hoer haffde forbrøt sit echteskab oc nu ocsaa war bortrømpt fraa hannem met enn andenn personn, huilcket for^ne her Peder paa for^ne Oluffs wegne her for osz samme tid met breff oc seggell beuiste. Bespurde sig daa her Peder, om for^ne Oluff icke matte effter denne dag were quit [oc] fri fraa denne personn, som saa groffueligenn haffde forseet sigh imod sit echteskab, oc were forloffuet at matte giffue sig vdj it andit erligt echteskab igienn, huorom bleff daa saa for ræt affsagt: effterdj for^ne Oluff haffde sielff altid skicket sig erligenn oc well oc tit oc offte haffde sin høstruis groffue vskickelighed offuerbaret, som nu for^ne her Peder paa hans wegne beklagede, oc dog ingenn forbedring haffuer weret hosz hennde at foruente, for^ne Oluff Drangeland at vere quit oc fri fraa denne quinde oc were her effter forloffuet at giffue sig vdj echteskab igienn met huilcken personn Gud vill hannem thillføye, oc for^ne hanns quinde, som sig saa groffueligenn forseet haffuer, at were vnder
78 øffrighedz straff, andre thill exempell, oc icke tillstedis nogit echteskab igienn, besynderlig vdj dette stigt, all den stund for^ne Oluff Drangelannd leffuer. Actum vt supra.

Samme tid war Hellie paa Quauig vdj Liungdall indsteffnt paa capittell, for hand oc hans echte quinde haffde imod Gudz ord, thend christenn kirckis skick oc kong maytt breff affskilt sig fraa hin andenn; oc fremkom daa enn mand paa hans wegne oc fremlagde it breff, som capittell war tilskreffuet, huorvdj de tilkiende gaff deris forfald oc lode forstaa, att dj leffde tillsammenn vdj echteskab, huilcket breff fantis icke at were nøyachtigenn. Thi bleff der saa omsagt, att effterdj dj haffde

schreffuet capitell till det som icke befantis at were sandferdigt, daa bleff her Peder vdj Vndall proustenn befalet denne sag vider at forfare oc indsteffne till det neste capittell thennd 22 septembris.

Samme tid var Peder paa Fuskelandt indsteffnet, som haffde taget sin datter fra sin echtemand Anders Andersønn, oc daa bleff her oplest enn laugmands dom, som waar gaet offuer for[ne] Peder; doch war her ingenn paa hanns wegne som giorde hans forfalt; men her Peder berette, att dj var kommen tilhobe 79
igienn, oc beklagede at fougdenn vdj Listelenn slig vskickelighed icke wilde straffe. Sententzen her om war denne, att effterdj Peder Fuskelanndt haffuer taget sin datter fraa henndis echtemandt Andersz Andersønn oc sielff tillforne haffde beuilget samme echteskab oc derfor haffuer weret liust oc sidenn druckenn brøllup tilsammen oc icke widere haffuer præsenterit sig for denn christenn kircke, icke heller haffuer achtet proustens paamindelse herom, ey heller laugmandens dom vdj Mandall, daa skall dette widere giffuis øffrighedenn tilkiende, at sligt alffuorligen bliffuer straffit, som er imod Gudz ord oc kong maytt ordinantz; men der som øffrigheden icke sligt will achte oc straffe saadanne vlempe effter kong maytt breffs liudelse, daa skall saadanne derisz forsømmelse giffuis kong may[tt] thill kiennde.

Anno 1590, thennd 19 junij, bleff enn sag forhandlit, lige som denne effterfølgenndis copie vduiser.

Wy capittell vdj Staffuanger kiendis etc., att anno Dominj 1590 thennd 19 dag junij paa wort capittels husz her vdj Staff- 80
uanger kom for osz denne breffuiserske Ingeborrig Jacobsdatter paa Hetland oc haffde for rætte indsteffnnt henndis mand ved naffn Peder Syffuersønn, for hannd icke haffde holdet denn beplichtelse som hannd giorde hennde, denn tid hun tog hannem till naade igienn, effter hand tredie gange waar faldenn vdj hoer oc derfor war aff werslige øffrighed dømpt till

liffs straff oc vndrømte sit fengsell. Oc effter for^ne^ Ingeborrig haffde nu vdj 3 dager esket for^ne^ Peder vdj rætte, vilde hannd icke møde, ey heller nogenn paa hans vegne som rettenn vilde pleie. Daa fremlagde hun først it breff aff for^ne^ Peders fader oc flere mend beseglit, vdj huilcket beuisis, att denn tid hun tog hannem till naade igienn, haffde hannd forplichtet sig vnder liffs straff aldrig effter denn dag at lade sig findis løszachtige, men leffue met hennde kierligenn oc fredsommeligenn forudenn kiff oc trette, hug eller slag, oc nar hand her imod giorde oc det beuisis kunde, skulle denne sag staa obenn igienn, lige som denn aldrig forligt waar. Dernest fremlagde hun enn dom vdgiffuenn her paa capittell vdj det forganngenn aar 1589 thennd 23 septembris,
81 som formelde at for^ne^ Peder daa haffde veret steffnet vdj rætte, for hannd sin beplichtelse icke holdet haffde, men haffde for^ne^ Ingeborrig offuerfaldet dagligenn met skentzordt, hug oc vndsigelse paa liffuet, huilcket hun her paa capittelet beuiste met henndis huszfolck ved naffn Hendrick Mogensønn oc hans quinde, disligeste hendis egenn tieniste pige ved naffn Anne Søffrensdatter, som prouffuede, att for^ne^ Peder Syffuersøn haffde enn gang for^ne^ Ingeborrig vdj enn bodt oc der slo hennde paa mundenn oc greb hennde vdj strubenn oc vilde drefft hende; men der pigen kom ind till dennem, sønderreff hand sin skiorte, vende sig om oc gaff skyldenn paa for^ne^ Ingeborrig. Item klagede oc for^ne^ Ingeborrig, som hun oc met henndis husemandt beuiste, at denn dag hun gick y barselsenng jagede hannd hende hedenn vdj marckenn. Item klagede hun ocsaa, at for^ne^ Peder offte haffde sagt till sine børn, at hand skulle drebe deris moder oc tillucke hendis øyenn, item formente hende at drage till kirckenn, met megit andit moduillighed hannd bedreff imod hennde. Effter saadanne klagter met deris beuisninger haffde for^ne^ Ingeborrig bekommet saadan enn sententz, att effterdj for^ne^ Peder haffde daa icke vild møtte vdj rætte, ey heller nogenn paa hans wegne at suare til for^ne^ klagter, att denne sagh skulle nu paa denne
82 tid hid indsteffnis for capittelet, oc der som for^ne^ Peder eller hanns fuldmechtige daa icke vilde møde, skulle der enndeligenn en sententz ghaa dennem imellum. Thi begierede nu for^ne^ Ingeborrig at matte bekomme enn endelig dom imellum hende oc for^ne^ Peder, at hun enn gang matte hielpis fra hans vold oc tyrannie, som hand saa lennge haffde bruget mod hennde. Huorfor for^ne^

Ingeborrig bleff forlagt, at hun skulle endnu lade fremkomme, huesz mere prouff oc beuisninger hun haffde vdj denne sag. Thi er nu for^ne Henndrick Mogensønn fremkommet oc proffuede, lige som hand giorde y det forgaede aar, oc derhosz høyeligenn beklagede, att ingenn torde bekiende deris sannding om Peders tyrannie oc skalckhed for hans trusell oc offuerfaldt, og gaff tilkiende at hand haffde slaget hanns quinde helsenn oc helbrit ifraa, for hun met sin mand prouffuede sandhed om hannem vdj det forgangende aar, oc haffde gaet effter hannem sielff oc vilde skiude hannem ihiell. Dernest fremkom for^ne Ingeborrigs pige Anne Søffrensdatter oc vitnede meget om for^ne Peders groffue tyrannie oc vskickelighed mod for^ne Ingeborrig, oc frychtede storligenn for hans hug oc offuerfaldt, for hun nu haffde proffuet sandhed om hannem, oc met grædendis taare klagligenn tilkiende gaff, att for^ne Peder i waar nest forgangende vilde voldtaget hennde, oc 83
hun lenge haffde gaet wanføer aff denn brydenn oc slidenn hand haffde hafft met hende samme tid. Item fremlagde oc for^ne Ingeborrig lennsmands breff vdj Ordall ved naffn Joseph paa Wallem, som formelte huorlunde at enn quinde ved naffn Thore, huse quinde paa Fister, haffde for hannem klageligenn bekient denn store anfechtelse hun haffde aff for^ne Peder hafft, for hun icke vilde bedriffue løsachtighed met hannem. Item fremkom oc Peder Oluffsønn vdj Skoer oc berette, at hannd war paa Hetlandt, der for^ne Ingeborrig tog sine klæder met andet som hun behøffuede nu paa rejsenn hid till byenn, oc daa vilde for^ne Peder slaget for^ne Ingeborrig met henndis egenn kniff, der som hannd haffde det icke affuendt. Effter for^ne disse klagter oc beuisninger om denne for^ne Peders vskickelighed, vold oc tyrannie imod hende sagde hun sig ingenlunde at kunde boe met hannem lennger, men endeligenn begierede at skillis fraa hannem. Oc hermet vigede hun for dørrenn, oc bleff daa for rætte affsagt, att effterdj for^ne Ingeborrig haffuer met breff oc seggell aff Hielmelantz prestegield beuist, at hun altid haffuer skicket sig ærligenn oc well vdj alle maade, oc for^ne henndis mand Peder Syffuersønn war her emod tre gange faldenn vdj obenbare hoer, oc hun derfor waar louligenn affskilt fraa hannem, oc endog for^ne [Peder] waar derfor 84
dømpt till liffs straff oc vndrømte sit fenngsell, haffde hun dog sidenn for Gudz oc gode mendz bøns skyldt taget hannem till naade igienn vnder hans strenge beplichtelse, huilckenn hand icke haffuer

holdet effter for^{ne} proffs liudelse, huorfor hannd oc tuenne gange haffuer werit hid indsteffnit for capittell vdj rætte oc icke sielff haffuer vilt møde, ey heller nogenn som rættenn vilde pleye paa hans wegne: bør derfor for^{ne} Ingeborrig Jacobsdatter effter denne dag aldelis quit oc fri at were for det echteskab emellom hende oc for^{ne} Peder weret haffuer, oc nu, lige som hun vaar denn tid for^{ne} Peder bleff dømpt till liffs straff, at were forloffuet at giffue sig vdj it erligt echteskab igienn met huilckenn personn som Gud vill hende tillføye, oc werdzlig øffrighed skyldig oc plichtig at were at beskerme hende for for^{ne} Peders vold oc tyrannie, lige som de for Gud oc kong mays forsuare vilde; men for^{ne} Peder at were vnder øffrighedz straff, andre till exempell, oc icke tilstedis nogit echteskab igienn besynderlige vdj dette stigt, all denn stund for^{ne} Ingeborrig leffuer, vdenn kong mays selff det gunsteligenn effterlade will. Till witnesbyrdt etc. Datum etc.

---

85 Samme tid war Anders paa Heggelandt indsteffnt for capittell oc anklaget for rætte aff en quinde ved naffn Gunnild, som sagde at hand haffde loffuet hennde echteskab, huilcket hand høyeligenn benechtet. Thi bleff her Peder vdj Wigedall, her Lauritz paa Klep oc her Peder vdj Gannd vduiste at skulle forlige dennem, huilcke daa igienn indkomme oc berette, at effterdj deris sind kunde icke falde tilsammen, skulle hand giffue hennde 12 daler, j ko oc barnens opfostrelse.

Item samme tid kom Suend skomagger met Hielte Marine ind paa capittelet oc begerede, at hand matte echte hennde. Men effterdj hun icke haffde skicket sig erligenn, effter henndis mand war bortdragenn oc effter kong mays articklers liudelse, bleff dette echteskab hannem forment.

Samme tid tiltalede en quinde ved naffnn Gro N: enn vng mand ved naffnn Ingmund paa wort capittell, for hannd skulle haffue otte barn met hende oc loffuet hende echteskab, huilcket hand hardeligenn benechtede, sagde sigh inngenlunde at were barnefader. Dog kunde hand icke heller tilneffne nogenn anden her till. Thi bleff her Lauritz paa Clep, her Peder vdj Gannd vduist at forlige dennem, som oc skeede, at hannd skulle giffue hende ny daler thill det andet som hun tilforne faet haffde.

Samme tid fremkom Ragnild N: oc haffde indsteffnnt Oluff 86
Syuerszønn, for hannd haffde beligget hennde oc hun gick met hans barnn, oc Berndt N: haffde loffuet hennde echteskab, denn tid hun lagde sigh met hannem, dog met dj wilckor, om hun bleff fruchtsommelig met hannem, oc om hun kunde forsuare sigh, at hun ingen andre mend haffde vdenn hannem oc den hende først belaa. Thi bleff her Knud Michelsønn, her Christoffer vdj Karssund, her Lauritz paa Clep, her Peder vdj Gandt vduist at forlige dennem, som oc skeede vdj denne maade, at hannd skulle giffue hende 13 daler oc j god koo, oc naar barnet waar fød sielff forsørge det.

Anno 90, 10 augusti, bleff enn sag forhandlit, som denne effterfølgende copie vduiser.

Wy, superintendenten met menige canicker oc gudzordztienere vdj Staffuanger, kiendis etc., at anno Dominj 1590, thennd 10 augusti, som war paa sancte Lauritzis dagh, kom denne breffuiser her Knud Michelsønn vdj fuldmacht paa Olog Knudsdatters vegne i Hallingdall, som met erlig oc welbiurdig mand Axell Gyldennstierne thill Liungbygards steffning 87
haffde for osz vdj rætte indsteffnnt Berulff Knudsønn, for hannd for^{ne} Olog vdj erlig mendz neruerelse troloffuet, beligget oc dereffter forlat hennde. Tha effterdj for^{ne} Berulff haffuer icke wildt møde her vdj rætte, ey heller nogenn paa hanns wegne

som rættenn wilde pleye, haffuer wi denne beskeet giffuet for^{ne} her Knud paa for^{ne} Ologs wegne, att for^{ne} Olog skall besøge for^{ne} gode mand Axell Gyldenstierne, kong mays oc Norrigis rigis statholder, om sin skadegieldt, om omkostning igienn at bekomme aff for^{ne} Berulff, for hannd hendis fuldmechtige icke effter for^{ne} gode mandz steffning møde vilde effter kong mays articklers liudelse, som om echteskab er vdgaet. Till witnesbyrdt etc. Datum etc.

Anno 1591, thennd 22 septembris, bleff enn sag forhandlit, som denne effterfølgende copie vduiser.

Wy effterskreffne Jørgenn Ericksønn, superintendent offuer Staffuangers stigt, met menige canicker oc Gudz ordz
88 tienere vdj Staffuanger kiendis etc., att anno Dominj 1591 thennd 22 septembris vdj erlige oc welacht mand Chrestenn Nielsonn, borgemester vdj Staffuanger, Chrestenn Trane, kong maytt foget offuer Staffuangers lehen, deris neruærelse fremkom paa wort capittells husz erlig oc wellfornumstig mand Trogels Aslagsonn paa Hoffde oc haffde hid indsteffnt for rætte Magdalene Ingebritzdatter for denn store forargelige klammer som hun hannem paaført haffde vdj Talgø kircke paa Mariæ bebudelsis dagh, som war denn 25 dag martij nestforgangenn, der hand met sin høstru, børnn oc folck haffde beret sig till at ghaa till sacrament; oc for^{ne} Magdalene haffde daa vdj kirkenn for denn menige mand met stor bulder vblueligenn fremgaet, der for^{ne} Trogils sad paa sine knæ for kircketienerenn, her Marcus Mogenszønn, oc wilde giort sit skrifftermall, oc tog hannem aff same sit skrifftermall oc ruste oc skuddet hannem oc sagde hannem icke at were skickelig till att ghaa till Gudz bord, met mange andre vnyttige ord som hun same tid brugt haffuer, Oc her paa fremlagde for^{ne} Trogils it beseglit
89 witnesbyrd aff nogle mend som samme tid haffde tilstedz werit, formeldenndis at dj haffde seet oc hørt denn groffue bulder oc forargelige klammer som for^{ne} quinde paa for^{ne} dag vdj Talgø kircke anrættit haffde, huor met hun icke alleniste for^{ne} Trogels met hanns høstru oc folck forhindrit daa fraa sacramentet, men ocsaa met henndis vbluelige raabenn, banden, skeldenn oc trusell,

som hun brugte, haffde forhindrit mange andre folck denn dag fra det hellige sacrament saa at præstenn paa det sidste met stor nød fick nogenn rum oc liud till at giøre almuenn nogenn kircketieniste den dag, huilcket for^{ne} her Marcus nu for rætte met sin høyeste ed her stadfeste, oc waar for Gudz skyld begerenndis, at øffrighedenn wilde met deris myndighed haffue nogenn inseend till at slig groff vskickelighed oc store forargelse matte affskaffis. Till alt dette haffde for^{ne} Magdalene intet andet at forsuare sig met ennd met mange ord bekiende hendis hastighed oc daarlighed, oc sagde sig icke haffde tenckt saa stor forargelse at skulle kommet heraff, oc falt her paa sine knæ oc begerede for Gudz skyld, at hun for slig henndis groffue forseelse matte benaadis oc icke derfor straffis, som hun fortient haffde, oc her forudenn sielffuilligenn, vnød oc vtuungenn beplichtet sig at wilde staa obenbarlige skrifft for alle mand vdj den kircke som hun forarget haffde, oc saa rømme her aff stigtet 90
oc aldrig at komme her igienn oc at were her aff lhenet till juletide først kommendis oc effter denne dagh aldrig at lade sig befindis eller mercke met nogen trusell, bandenn eller andenn vnyttighed enthenn mod for^{ne} her Marcus eller for^{ne} Trugels, hans høstru oc barnn eller andre folck vdj disse lehenn; oc der som det befantis oc kunde beuisligt giøris (som Gud forbiude), beplichtet hun sig vdenn alle naade at straffis derfor, som widbør, paa det høyeste. Huorfore for^{ne} Magdalene effter henndis ydmygeligenn begiering oc beplichtelse bleff baade aff geistlig oc werdzlig øffrighedt her met benaadet, dog met slig wilckor, at hun vbrødeligenn for^{ne} henndis beplichtelse skulle effterkomme oc indenn juledag førstkommendis at were her aff leenet, som forskreffuet staar. Huorfor wor wennligenn bønn er till alle christelige øffrigheder, at dj icke mere wilde tilstede slig groffue forargelige folck at haffue waaning oc platz vdj disse leenn, end andenstedz vdj disse riger ere seduanligt, men matte wige vdaff dj steder som dj saa groffueligenn forarget haffuer. Till witnesbyrd etc. Actum etc.

91 Same tid kom Arne Nielsonn, borger her vdj Staffuanger, oc hansz quinde paa wort capittell oc bleff alffuorligenn tiltalede, som oc tillforne, huorfor dj icke leffde tillsammen som echtefolck burde, men haffde atskilt sigh. Daa forregaff for^{ne} Arne aarsagenn hertill at were, at hun altid wilde bruge hannem som enn træll till at arbeide for hennde oc slæbe oc betale henndis skyldt, oc hannd eller hansz ingenn gode wilckor matte nyde, oc hermet loffuet hannd at wilde lide met denne hans quinde huad hannd kunde, oc hans formue ligge wind at nære oc føde hennde, om hun wilde lade sig nøye met dj wilckor som hand kunde haffue, oc sagde sig icke at begere noget aff henndis jordgotz, saffuer, oc icke heller wilde haffue noget met henndis skylder at skaffe, men huad hand kunde fortiene skulle were till deris begge vnderholding; oc begerede saa det breff igienn som hannd haffde giffuet hennde, der dj kom tillsammen, huilcket hannem strax bleff antuordet, oc daa beplichtet sigh at komme tillhobe igienn.

Wy capittell vdj Staffuanger kienndis etc., at anno Domini
92 1591 thennd 22 septembris fremkom paa vort capittells huus thenne breffuiser Suend Guttormsønn paa Bodill Nielsdatters wegne oc berette, huorledis hun vdj sex aars tid haffuer weret forlat aff sin echtemand Matz Nielsonn, huilcket hand met breff oc zegill beuiste, oc hun icke nogenn bud eller tidinger haffuer faet fraa hannem, oc derhosz beuisligt giorde med sogneprestens oc andre dannemends beseglede witnesbyrd, at hun vdj midler tid hand haffuer weret fraa hennde haffuer skicket sigh erligenn oc well, oc beuiste met andet breff, at sogneprestenn haffuer obennbare aff predickestolenn tilkiende giffuet, at for^{ne} mand skulle tilstede komme eller nogenn paa hans wegne oc beuise, att hannd haffde hafft lofflig forfald, huorfor hannd saa lenge haffuer forladet for^{ne} hanns quinde Bodell Nielsdatter, eller hun bekom forloff till at giffte sigh met en andenn mand igienn, oc huerckenn for^{ne} Matz Nielsonn eller nogenn paa hans vegne er sidenn fremkommet at suare hertill. Thi begerede nu

for^{ne} Suend paa for^{ne} Bodils wegne, at hennde matte forloffuis at giffue sig vdj it andet erligt echteskab met huilckenn personn Gud will hennde tilføye. Bleff daa affsagt effter den artickels liudelse som kong may derpaa vdgiffuet haffuer om echteskab, att for^{ne} Bodill maa effter denne dagh forloffuis at giffue sig 93
vdj it andet echteschab, men for^{ne} Matz Nielsonn at straffis tilbørligenn aff øffrighedenn, huor hand findis kannd, oc icke tilstedis noget echteskab, besynnderlige vdj dette stigt, all denn stund for^{ne} Bodill leffuer, vdenn kong mayt synnderlige beuilging. Att saa vdj sandhed er etc. Datum etc.

Wy capittell wdj Staffuanger kiendis etc., at anno Dominj 1591, thennd 22 septembris, kom for osz paa wort capittels husz Søffrin Johansønn paa Wesbye vdj Findø præstegield oc gaff tillkiende, huorledis hans sønn Johans Søffrinsønn nogenn tid forledenn haffde troloffuet en pige wed naffn Magdalena Haluardzdatter vdj sogneprestens oc andre dannemends neruærelse, huilcket for^{ne} Søffrin met dannemends breff oc seggell daa beuiste; men der de nu skulle beteed sit echteskab videre for denn christenn kircke daa er for^{ne} Johans Søffrinsønn dragenn vdj flytning oc der bleffuen sielff anden. Oc vdi midlertid dj haffuer saa weret troloffuet sammen, haffuer 94
dj afflit it barnn tilhobe, som bleff født effter for^{ne} Johans Søffrinsøns død, huorfor for^{ne} Søffrin Johansønn forspurde sigh for osz, om samme barnn skulle regnis echte at were eller oc frylle barn, huorpaa wi hannem saadann suar oc beskedenn giffuet haffuer, att effterdj for^{ne} Johans Søffrinsønn oc Magdalena Haluarzdatter haffuer indbyrdis met deris foreldris oc slechtis raad oc sambtycke beuilget oc sambtycht at leffue met huer andre vdj denn hellige echteskab stadt oc derpaa troloffuet huer andre vdj sogneprestens oc gode folckis neruærelse, saa at alting er handlit vdj for^{ne} troloffuelse effter ordinantzenn oc kong mays articklers liudelse som om echteskab er vdgiffuenn, men deris beteelse vdj kirckenn bleff dennem forhindrit formiddelst den vlycke oc hastig affgang, att for^{ne} Johanns er bleffuenn paa sin reyse, som for osz her nocksom er beuist met nøyachtig witnes-

byrdt: thaa kunde wi icke andit forfinde, end at for^{ne} deris barnn bør jo at holdis for echte at were oc arffue huis deell som det kand tilfalde effter sin fader effter lougenn. Disligest samb-
95 tyckte for^{ne} Søffrin Johannsenn samme tid for osz dette effter-skreffne, at hanndt will giøre for^{ne} sit sønnebarnn till sin oc sin høstruis arffuingh effter sin død, saa wiit som loughenn kunde metgiffue, dog saa at for^{ne} barnens moder eller henndis folck icke skulle haffue macht at tage for^{ne} arff till sigh eller vnder sine, menn hanns neste arffuinger. Oc der som moderenn er sit barnn begierenndis, vilde hannd det well sambtycke, men icke arffuenn. Dernest at der som for^{ne} barnn døer, daa wilde hannd, att denn arff som for^{ne} barnn effter hannem oc hanns høstru arffuet haffde, skulle komme till hans broder Peder paa Heuxkenn oc neste arffuinger. At saa vdj sandhed er etc. Datum etc.

Samme tid war oc enn tydsk quinde N: N: anklaget aff Philippus barsker, at hun brugte barsker embede oc meget forfenngelighed derhosz, som waar imod religionen; menn dette kunde hannd hende doch icke offuerbeuise; men effterdj at hun war it wnyttigt løszfolck, bleff hun strax foruist her vdaff menighedenn.

Item samme tid war oc en badsker drengh aff Hollannd ved naffn Peter Petersønn, som tiente m: Hannsis effterleffuerske
96 Anne Jensdatter, hid indsteffnt, for hand haffde skreffuet suere breffue oc met andenn groff forfenngelighed sig forseet, huorfor hannd dog ligewell icke møtte.

Samme tid indkom Chrestenn Chrestennsønns broder vdj Liungdall met Matz Nielsens witnesbyrdt paa Lyster, huormet hand beuiste, at for^{ne} Chrestenns quinde for troldom

war dømpt aff landet oc hendis godtz vnder kongenn, oc derhosz begerede at hannem matte forloffuis it andit echteskab igienn. Huorom bleff saa sagt, at effterdj for^ne^ Chrestenn haffde forlat hanns quinde ij aar tillforne, før hun bleff lowforwundenn, oc nu er igienn kommen oc begerer it andit echteskab, huilcket icke paa denne tid bleff hannem beuilget for forargelse skyldt som der wilde effterfølge, menn bleff foruist till dj steder som hannd siden haffuer weret, at søge sit witnesbyrdt, huor hannd sig der skicket haffuer, oc siden at besøge bispenn, naar hand kommer der vdj visitatz, eller oc hid ind till capittelet om Botulphi tid nestkommendis om widere beskedenn.

Anno Dominj 1592, thennd 4 martij, bleff enn sagh forhanndlit, som denne effterfølgenndis copie vduiser.

Vij effterskreffne capittell vdj Staffuanger kienndis etc., at 97
anno Dominj 1592 thend 4 dagh martij kom for osz Jacob Jennsønn oc gaff tilkiennde, huorledis at hanns fader Jenns Oluffsønn, boenndis paa Hørisdall vdj Frøland søgenn y Oustadt prestegieldt, haffuer for nogle aar sidenn giffuet enn personn ved naffn Gregorius Saluesønn sin datter Ingerij Jensdatter, oc deris troloffuelse er louligenn skeet vdj dannemens neruærelse, oc sidenn er deris echteskab liust vdaff predickestolenn tho søndager i denn christenn menighed, huilcket for^ne^ Jacob Jennsønn tha beuiste met dannemens breffue oc segell; menn der dj skulle beteedt sit echteskab widere for denn christenn kircke denn tredie sønndag, thaa er for^ne^ Gregorius Saluesønn ihiellslagenn paa weyenn, der hannd skulde hennte sin brud for^ne^ Ingrij Jennsdatter, oc midlertid at dj saa haffuer werit troloffuet sammen, haffuer dj afflit it barnn tilhobe, huorfore for^ne^ Jacob Jensønn forspurde sig for osz paa sin faders wegne, om samme barnn skulde regnis echte att were eller oc frylle barnn. Huorpaa wy hannem saadann suar oc beskedenn giffuet haffuer, att effterdj for^ne^ Gregorius Saluesønn oc Ingrij Jennsdatter haffuer
inndbyrdis met deris foreldris oc slechtis raadt oc sambtycke 98
beuilget oc sambtyckt at leffue met huer andre vdj denn hellige echteskab stadt oc derpaa troloffuet huer andre vdj dannemendz

oc gode folckis neruærelse oc sidenn ladet obennbarlige liust deris echteskab vdj denn christenn forsamling, huilchet er det rette echteskabs fundament, oc deris beteelse vdj kirckenn bleff dennem forhindrit formiddelst denn vlycke och hastige affgannng at for^{ne} Gregorius bleff ihiellslagenn, der hannd foer effter sin brudt for^{ne} Ingrij, som her nocksom er beuist for osz met nøiachtige witnesbyrdt, baade met hederligenn mands her Lauritz Tomissenns, sogneprestens till Effie prestegieldt, egenn hannd oc segell, som deris brøllup lyst haffuer, disligeste met sex menns breff oc seggell, som bekiennder sig oc blanndt andre at haffue weret tilstede vdj kirckenn, der for^{ne} h: Lauritz for^{ne} Gregorius oc Ingrijs brøllup louligenn tuenne sønndager vdj denn christenn kircke forkynndet haffuer: thaa kunde wi icke andet forfinde, ennd at for^{ne} deris barnn bør jo at holdis for echte att were oc arffue hues deell som det kand tillfalde effter sin fader effter lougenn. Att saa vdj sandhed er etc.

---

99 Anno Dominj 1592 thennd 13 apriljs, er enn sag forhanndlit, som denne effterfølgenndis copie vduiser.

Wi capittell vdj Staffuanger kienndis etc., att anno Dominj 1592 thennd 13 aprilis kom for osz Mogenns Jensønn paa Gurenn Syuardzdatters wegne oc gaff tilkiennde, huorledis hun for ij aar forledenn sidenn haffde troloffuit sig enn vngkarll ved naffn Lauritz Torckildsonn, huilckenn sig met horery forseet haffde oc dogh hemmeligenn met fougdenn optinget haffde. Sidenn slog hannd enn mand ihiell oc bleff fengsligenn paagræbenn oc dog vndrømde aff sit fengsell hedenn vdj fremmede landt oc icke kannd komme till fred igienn. Der hannd nu war bortdragenn, er enn andenn hoersagh opkommenn oc hannem offuerbeuist, huilcket hand haffde bedreffuet met sin tieniste pige, som for^{ne} Mogens her for osz met wellerdt mandz her Peder Clausønn oc andre dannemends breff oc seggell paa for^{ne} Gurann Syffuersdatters vegne beuisligt giorde. Begierede daa for^{ne} Mogenns paa for^{ne} Gurann Syffuersdatters vegne, at hennde matte forloffuis at giffue sigh vdj it erligt echteskab igienn met huilckenn personn

Gud will hennde tillføye. Effterdj for^{ne} Lauritz Torchildsønn sig saa groffueligenn forseet haffuer oc were fredløsz, som forskreffuet staar, skall det were for^{ne} Gurann Syffuersdatter frit effter denne dagh att giffue sigh vdj it anndit echteskab effter dj artickl̃ers liudelse som kong mays om echteskab vdgiffuet haffuer, om saa er att for^{ne} Gurann kannd beuisligt giøre at haffue skicket sigh 100
erligenn oc well, sidenn for^{ne} Lauritz er bortrømpt. Menn for^{ne} Lauritz Torckildsonn at straffis tilbørligenn aff øffrighedenn, huor hannd findis kannd, oc icke tillstedis noget echteskab, all denn stund for^{ne} Gurann leffuer, vdenn kong mays synnderlige beuilging. At saa vdj sanndhed er etc. Datum etc.

Anno Dominj 92, thennd 20 junij, fremkom Suennd Oluffsonn oc Syri Omundsdatter for rette, som haffde troloffuit hin andenn vdj sogneprestenns oc gotfolckis neruerelse, huilcket echteskab for^{ne} Syri icke vilde fremholde, oc effterdj hun icke wiste at skylde Suennd Oluffsonn for noget vdj nogenn maade, vdenn sagde at henndis sindt kunde icke giffue sig dertill, daa bleff for ræt affsagt, at hun skulle fremholde deris begynnte echteskab, eller denn straff som widbør.

Anno 92, thennd 3 nouembris, waar Oluff Clemitsønn oc Byrrite Andersdatter inndsteffnt for rætte, for dj war troloffuit vdj gode folckis neruerelse, oc for^{ne} Oluff haffde opholdet hennde vdj 3 aars tid oc icke vilde fremholde, men offte met vndsigelse haffde truet hendis fader Anders paa Østadt, oc hannd nu icke møde wilde, huorfor herom for rætte bleff saa affsagt, att wy befunde at deris troloffuelse war imod kong mays 101
artickler, effterdj sognepreste[n] haffde icke deroffuer weret, oc derfor burde baade at straffis, oc bleff hende beuilget for gode folckis bønn skyldt att giffue sig vdj echteskab met enn andenn oc for sin forseelse j tønne bygmell thill dj fattige vdj hospitalet.

Menn effterdj denne Oluff icke sin troloffuelse vilde fremholde oc ey heller nu møde wilde, skall hannem icke beuilgis nogit echteskab indenn 3 aar vdj dette stigt.

Anno Dominj 1593, thennd 9 februarij, haffde Birritte Syffuersdatter inndsteffnt Lauritz Taraldsonn, som haffde beligget hennde oc loffuet hende echteskab, som hun berettit, huilcket hannd dogh nechtede, oc mente at wilde forsuere det sielff siette, om hehoff giordis; oc bleff dj paa det sidste vduist, om dj kunde forene sig imellum; men hun ingenlunde vilde nogenn contracht inndghaa, vdenn hand vilde echte hende. Thi bleff denne sagh opsat thill Bottulphi tid førstkommendis oc hannem disimellum forbøden at befatte sig met enn andenn, som hannd vilde haffue till echte.

Anno Dominj 93 thennd 18 junij vdj enn almindelige synodo haffde superintendenten inndsteffnt for capittell her Peder Matzenn paa Lund, for hannd skulde haffue sagt thill her Chrestenn paa Haalanndt, att her ingenn kong beskedenn
102 skulle findis paa degnekornn vd at giffue, menn m: Jørgenn haffde bønderne det sielff paalagt, huilcket for^ne gode mannd strax beuiste met kong mays breff wsannferdigt at were sagt, huilcket her Peder høyeligenn benechtet at hannd aldrig nogen tid haffde sagt, oc her Chrestenn dog stod der hart paa. Daa paa det sidste efterdj for^ne gode manndt met kong mays breff beuiste, at sligt wsandferdigt war sagt om hannem, affstod hannd dogh denne trette for Gudtz oc gode mends bønn skyld oc thillstedde for^ne her Peder oc her Chrestenn at forligis, som oc skeede.

Samme tidt bleff aff menige capittell oc synodo affsagt for rætte, att huilckenn prest her effter findis som conspirer[er] met bønderne att opwecke dennem till wlydighedt enten imod bispenn, proustenn eller nogenn anden, skall for slig sin moduillighed paa det høyeste bliffue straffet.

Samme tid fremkom Egbert Jespersønn oc hanns høstru Wybret met hans søsterdatter Anne Albritzdatter oc Johann Johannsønn vdj rette om nogenn hiemmelig troloffuelse, som for^ne^ Johann berette att skulle were skeet imellum hannem oc for^ne^ Anne Albritzdatter, huilcket haffuer sig saa tildraget, att hannd haffuer tiltalet pigenn sielff om deris echteskab; men hun haffuer suaret hannem, at hun herom wilde raade met sin moderbroder for^ne^ Egbert Jespersønn, met hanns høstru oc andre slecht oc wenner oc sidenn betenncke sig paa 103
it gaat suar. Andenn fundament fantis her icke thill deris troloffuelse. Thi effter hun haffuer radslaget met for^ne^ henndis wenner herom, som icke haffuer siuntis det at were raadeligt, haffuer hun giffuenn hannem denne beskedenn, at hannd icke mere haffde behoff att giøre sig wmagh, menn matte forsehe sig paa enn andenn sted, huor Gud allmechtigste det forseet haffuer. Daa tilspurde for^ne^ Johann Johansønn for^ne^ Anne Albritzdatter, om hun andit wiste met hannem end det som erligt waar. Sammeledis tilspurde for^ne^ Anne hannem, om hand viste andit met hennde, end det som enn erlig pige well anstaar, huortill hannd suarede, at hand icke viste andet met hennde end det som erligt war. Dermet vigede dj baade for dørrenn. Kunde wy icke andit forfinde, end at det her war ingenn troloffuelse, effterdj det haffuer vdj begynndelsenn weret enn sambtale imellum personer sielff forudenn slechtis oc formynders beuilging, oc ey heller prestenn met andre erlige folckis offueruerelse haffuer tilstede weret effter kong mays [articklers] liudelse. Thi bleff dj forfunden at were tuende atskilde fri personer paa begge sider.

Samme tid er enn sagh forhanndlit, som denne effterfølgennde copie vduiser.

104 Wy capittell vdj Staffuanger kienndis etc., att anno Dominj 1593 thennd 18 junij fremkom paa wort capittells huusz Aamund Andersonn oc haffde steffnd Erland Knudsonn oc Anna Jensdatter vdj rette, for hun haffde beblandet sig met for^ne^ Erlandt, førend hannd fick wisse suar igienn paa hanns echteskabs begæring hosz for^ne^ Anne, oc hun haffde hanns gaffuer borte vdj langsommelige tid, førennd hannd dem igien bekom, der hun haffde ladet sig beligge aff for^ne^ hans frende Erlandt Knudsønn, wanset at hun tilforne haffde oc beblandet sigh met for^ne^ Aamund Andersonn. Huortill for^ne^ Anne suarede, att for^ne^ Aamund aldrig haffuer hafft sin vilje met hennde, som hand beretter, menn at hand haffuer ligget vdj sengenn hosz hende benechtet hun icke, met andre flere ordt som dennem begge imellum falt. Effter at wy daa haffde hørd beggis beretning, vigede dj for dørrenn, oc bleff saa forfundenn, at effterdj for^ne^ Aamund dette for^ne^ aabenbarlige bekiende, oc hun benechtede oc ey fremkom nogenn witnesbyrdt paa nogenn side, at denne sagh skulle hennskiudis for werdzlig øffrighedt oc der handlede paa begge sider, lige som lougenn formelder. At saa vdj sanndhed er etc. Actum etc.

---

105 Samme tid fremkom Kirstine, huskone paa Ølbergh, oc haffde indsteffnt en drengh ved naffnn Omund, for hand haffde beleyet hendis datter oc intet andet bød igienn vdenn spot oc forhaanelse, oc effterdj denne Omund icke møtte oc ey nogenn paa hans wegne, daa bleff hende tilsagt kosthold oc att lade hannem steffne paa ny.

Jtem same tid fremkom enn mand ved naffn Øyell N: vdj Giesdall sogenn oc gaff tilkiende, at hans quinde war gifft tilforne met enn mand vdj siu aar oc haffde rømpt fraa hende

oc war bort vdj siu aar, oc ingenn wiste ihuor hand waar. Menn sidenn bekom hun forloff effter kongens artickell at giffte sigh, som er sidenn skeet met samme Øyell, som nu beretter, at hendis første mandt skall nu were hiem kommen oc met hodtzell, trusell begerer hans quinde igienn. Huorom bleff saa affsagt, at denne Øyell skall bo met denne quinde som hand en tidlang haffde boet met, indtill hendis første mand kommer met nøyachtige witnesbyrdt oc beuiser, huorlunde hand haffuer skicket sigh paa dj steder som hand haffuer weret, siden hand rømpte fraa hanns quinde, oc sidenn at ghaa om denne sagh saa megit som rettenn kannd met giffue. Disimellum bør kong mays foget at hand beskermer Øyell oc hanns quinde.

Anno 1593 thennd 20 junij fremkom Euind Arnesøn oc haffde steffnt hans quinde Astry paa Stockelannd, for hun haffde forskut hannem oc klaget hannem for fougdenn Berndt Ferisk, som fordreff hannem aff lhenet, for hand skulle 106
haffue tillagt samme quinde løszachtighed for enn dreng, som hand icke kunde beuise; men nu war denne Euind igienkommen met witnesbyrdt at hand haffde skicket sig erligenn, oc beuiste her for rættenn for^ne^ Astry at were sandskyldig met samme dreng som hun war mistenckt for, som war hende skyld vdj tredie leedt. Dermet vigede dj for dørrenn, oc bleff derom saa sagt, att effterdj for^ne^ Astry haffde forskut henndis mand oc forklaget hannem for fougdenn for denn mistancke hand haffde till hende, oc same tid kunde det icke beuise, nøddis derfor at rømme oc beuise at hand sig erligenn sidenn skicket haffuer, men hende at were sandskyldig met for^ne^ drengh, som hun tillforne war mistencht for, oc dertill met nu aabennbarlig stod moduillig oc icke vilde bede om naade, daa maa for^ne^ Euind were hende quit oc forloffuet at giffte sigh paa it andit stedt, oc hennde at were forment att giffue sigh vdj nogit echteskab vdj dette stigt vdenn kong mays beuilging, oc for sin forseelse at were vdj kongens naade oc wnade.

Samme tid fremkom Thørris paa Haalandt met sin quinde Marrite, fraa huilcken hand war henløbbenn enn tidlang, oc klagede at hun intet mad wilde giffue hannem, ey heller kunde lide oc fordrage hannem. Her imod berette hun, at hand haffde giort hende wræt, aff it wstadigt, gallet sinde løbber aff gaardenn
107 fraa hennde. Bleff derfor saa herom sagt, at effterdj dj haffde aff lætferdige aarsagh skilt sig at, att dj skulle komme tilhobe igienn, at leffue forudenn forargelse vdj deris echteskab vnder denn straff som wedbør, huilcket dj met hand oc mund loffuet oc tilsagde.

Anno Dominj 1593 thennd 22 septembris war Jonn paa Rinestadt oc Anne paa Hugstadt indsteffnt, fordj dj haffde giffuet sigh tillhobe oc boet tillsammen vdj 3 wgers tid som echtefolck oc siden forlat hin andenn, effterdj dj forstode dj haffde mange børnn paa baade sider, at dj icke kunde opholde dennem. Dog effterdj dj ingenlunde wilde lade dennem wie tilhobe vdj kirckenn oc leffue sidenn som echtefolck tilsammen, men endelig were atskilt, som dem dog bleff beuilget, oc hand for sit løse leffnet gaff enn oxe till hospitalet oc hun j daler, effterdj hun war fattig.

Anno 93 thend 2 decembris fremkom Torckild paa Tundstadt vdj Syridall oc gaff tilkiende, at hans fader Arne haffde en echtequinde wed naffn Astry, met huilchen hand afflede ij sønner, oc dereffter bleff wild oc affsindig oc kom fraa hannem, oc hand vdj midlertid belagde sig met sin tieniste pige ved naffn Torbor oc afflede nogle børnn met hende, den stund denn affsindige quinde Astry leffuede. Sidenn bleff for^{ne} Arne beuilget aff øffrigheden at echte denne quinde Torbor, oc her Jacob vdj Seude sogenn, som daa war sogneprest vdj Zettersdall, skulle wie dennem sammen. Thi forspure hannd sig, om dj børnn hans
108 fader for^{ne} Arne haffde met Torbor, som hand effter øffrighedens

befaling haffde echtet, matte holdis for echtebørn. Herpaa fick hannd denne beskedenn, at hand beraaber sig paa øffrigheds befaling oc saa h: Jacob, som der haffuer giffuet dennem tilsammen, daa skulle all denn leylighed forfaris, besynderlige hosz her Jacob, om hand haffde hans biscops her Jons befalning herpaa, oc sidenn derpaa bekomme suar enn anden tidt.

Anno Dominj 1593 thennd 2 decembris fremkom Tosten Syffuersøn paa Wiist oc haffde indsteffnt Ambrosius sagemester, for hand haffde beligget hans datter oc loffuet hende chteskab oc det icke wilde fremholde. Men dj bleff forligt vdj woris neruærelse, oc hand loffuede met hand oc mund at wilde lade liuse brølluppet den næste søndag der effter, oc brøllupet skulle holdis søndag effter juledagh.

Anno Dominj 94, 18 januarij, kom Jesper Bagger paa wort capittels husz met Anne Torgersdatter, hans tieniste quinde, som hand haffde beligget oc otte barn met hende, oc effterdj Jesper ingenlunde wilde echte hende, bleff saa beslutet, at hand skulle forsørge barnet, oc dj bleff saa forligt vdj woris neruærelse, att for^ne^ Jesper skulle giffue hennde 8 daler till det hun tilforne haffde faet, oc hendis lønn, saa matte dj bliffue atskilt fraa hin andenn oc der effter were hin anden vbeuaret.

Anno Dominj 1594, 17 junij, hæc sequentia negotia in ho- 109
nesto consistorio Stauangriensi pacta sunt, notario capituli Petro Henricio.

Wy effterschreffne Knud Knudsøn, befalingsmand offuer Vdstens closter, Rasmus Oluffsøn, gudzordstienere thill Rendersøe præstegield, kienndis etc., at effter wi haffde weret

vdj rætte sammen anno 94, 17 junij, for hederlig oc høylærd mand m: Jørgenn Ericksøn, superintendent offuer Stauangers stigt, oc det hederlige capittell vdj Staffuanger om kircketienisten thill for^ne^ Wdstens closter oc om de sogner Søerbø oc Huidingsøe vnder closter at bekomme, ere wi effter lang wnderhandling oc mange ord, som osz om same sag imellum forløb vdj for^ne^ gode mandz oc hederligenn capittells offuerueerelse bleffne endeligenn saaledisz derom forenede oc fordragne, at jeg for^ne^ Knud Knudsøn haffuer affstaet huis thiltale jeg mente mig met rætte at haffue thill for^ne^ Søerbø oc Huidingsøe sogner, effter at den handell bleff mig rætteligenn forberet, oc will lade mig nøye met closter sogen allene, huilcket sogn for^ne^ her Rasmus weluillig effter min begiering affstod, oc deraff paa min egenn bekostning holde enn præstemandt, paa det at jeg oc mit folck kunde deste offtere faa Gudtz ord at høre, beholde oc flyteligenn forstaa, oc for^ne^ her Rasmus de fire sogner Hygschenn, Asch, Søerbø oc Huidingsøe oc intet haffue met closteret eller clostersogenn at giøre, oc dermet altingest at were vdj wennlighed. Dog er denne forligelse giordt paa wor her stadtholdersz gode behag oc schall holdis wbrødelig, saa lenge som jeg for^ne^ Knud Knudsøn haffuer for^ne^ closter vdj befaling oc behager at holde sielff enn præstmand derthil. Menn dereffter schall for^ne^ clostersoghen komme wnder Hyxkens præstegield igien effter den skick som welbiurdige her stadtholder derpaa met gode mend giort haffuer. At saa vdj sandhed er etc.

Samme tid lod superintendenten læse for it siddende capittell kong mays breffue, som war hannem thilhande kommen, lydendis om præsterne derisz wschickelighed, oc gaff huer prouffst enn copie aff same breff at metdele derisz præster vdj derisz præpositur thill at spegle sig vdj.

Anno 94, 18 junij, bekiende Omund Andersøn i Karsund, at hand haffde lyuet paa it quindfolck met naffn Anne Jensdatter, at hand schulde haffde ligget hosz hende, oc huorfore hans frende Elling Knudsøn, som haffde beligget hennde oc afflet barn met hennde, bleff beuilget at echte hende. Matte Omund for sin løgn giffue ij daler thill de fattige. Elling Knudsøn matte giffue ij daler, for hand haffde boleret met Anne 111
Jensdatter, før hand tog hende thill echte.

Samme dag er denne effterfølgende sag forhandlet paa capittell.

Jørgen Ericksønn, superintendens offuer Staffuangers stigt, met menige canicker oc gudzordztienere vdj Staffuanger kiendes etc., at anno Dominj 1594, 18 junij, vdj almindelig præstemode her vdj Staffuanger fremkom for osz vdj rætte loulige hid indsteffnt hederlige oc wellerd mand h: Peder Clausøn, sognepræst thil Vndals præstegield oc prouffst vdj Listeleen, oc her Jørgen Storck, sognepræst thill Wandzøe præstegield paa Lister, om enn langsommelige trætte emellom dennem weret haffuer, oc bleffue daa baade sammen beschedeligenn at foregiffue huesz trætte oc wenighed som de thilsammen haffde. Tha foregaff for^ne^ her Peder, at hand aldrig haffde weret orsag thill nogen wenighed met for^ne^ her Jørgen, men altid hiulpet hannem som en broder fraa megen klammer, som hand offte haffde weret vdj, huilcket oc for^ne^ her Jørgenn her abenbarlige matte bekiende; oc gaff fremdelis for^ne^ her Peder klagligen thilkiende, at all denn wenighed oc klammer her Jørgenn haffuer hafft met hannem, er heraff kommet, at hand effter hans prouffstelige befaling er offte fororsaget thill at paaminde hannem vdj mange stycker, som hand forachteligenn giordt haffuer emod kong mays ordinantz oc hans embede, huilcket for^ne^ Jørgen ingenlunde vilde 112
fordrage, men trodzelige forachtet oc stedze her emod giort haffuer. Huorfore for^ne^ her Peder nu forregaff mange for^ne^ her Jørgens beuislige forseelser, iblandt huilcke ware disse effterfølgende: Først at her Jørghen haffde sat en hans sognebonde Salffue paa Liungswag fraa sacrament vden sag aleniste vdaff had oc affuind for en rettergang de haffde thilsammen. Dernest at for^ne^

her Jørgenn haffde bøt thill kong mays foget 12 daler for it falscht breff. For det tredie haffuer oc for^ne her Jørgen icke wild grafffeste eller haffue prædicken offuer Jacob Kørfiordz lig, endog hand haffde altid weret enn gudfrychtig mand oc vdj sit iderste haffde en herlige bekiendelse, som her Jørgen oc sielff, der hand gaff hannem sacrament, forfaret haffde. For det fierde oc haffde her Jørgen engang vdløbet met en øx thill her Jacob hans suagers oc wilde dræbe hans prouffst for^ne her Peder, om hand haffde fundet hannem, oc hand samme dag paa enn søndag vilde idermere offuerfaldet hannem for prædick vdj Wandzø kircke, saa at for^ne her Peder sammetid met stor nød wndgick hansz hug. For det fembte haffuer oc for^ne her Jørgen paa en søndag vdløbet vdj messeklæder fraa alterit oc paa kirckegaarden vdj almuens forsamling haffde en forargelige bulder met it wforstan-
113 digt quindfolck ved naffn Marine Lauritzdatter oc der giffuet hende nogle hug oc slag aff it øxeschafft. For det siette haffuer oc for^ne h: Jørgenn offte imod ordinantzen vden de seduanlige ceremonier vdj messeklæder holdet messe. Till det syffuende haffuer oc h: Jørgenn hiemmelig vdj fougdens gaard vddelet sacramente thill enn aabenbare skøge oc icke thilforne lod hende forestaa aabenbare schrifft vdj kirckenn (som her seduanligt er) oc gaff saa fougden breff paa hendes bekiendelse en andenn mand thill schade, huilcken hun haffde thillagt en horesag, som hand dog icke wilde bekiende oc ey heller war hannem endaa anderledisz offuerbeuist. Till det ottende haffuer for^ne her Jørgen vddelet sacramentet oc halffpartenn aff Herrens ord vdj sacrament, om Herrens kalck haffuer icke reciterit oc oplæst. Till det niende haffuer h: Jørgenn oc met andre folck weret offuer enn mandz oc quindes troloffuelse, huilcke oc enn tidlang ware tilsammen, men siden sielffuer schildis fraa huer andre, oc her Jørgen wiede denne mand met enn anden quinde vdj echteschab oc icke lod denne sag thilforne widere forhøris thill rætte. Till det tiende haffuer for^ne her Jørgenn oc imod rigens rettebøder nødt enn fattige encke thill, som war Christoffer Pinnes broders quinde paa Lister, at giffue sig enn daler vdj wdfærd effter hendis mand, som drucknet vnder Danmarck oc der bleff begraffuen; oc endog hans superintendent haffde vdj dette forgangne aar thilsagd hannem vdj sin visitatz at legge samme daler thilbager igien (huilcket hand oc sammetid loffuede), saa haffuer hand doch icke

sidenn det effterkommet. Alt dette haffuer for^ne her Jørghenn giordt imod kong mays ordinantze oc hans embede oc nu icke for osz kunde benechte vdj nogen maade. Herforudenn haffuer for^ne her Peder Clausøn her aabenbare thilsagt her Jørgenn, at 114
hand haffuer weret steffnt for mange andre slemme oc groffue sager, for huilcke hand aldrig loulig haffuer fri gjordt sig. Hermet wigede de baade for dørrenn, randsagede wi daa sagens leilighed det flitigste osz mueligt war, oc kunde icke andet forefinde, end at for^ne her Jørgen Storck effter de beuisninger som for osz komne ere, oc hans eghen bekiendelse haffuer jo høyligenn oc groffligen forseet sig imod kong mays ordinantz oc hans embede, oc at hand for saadanne groffue forseelse bør oc schall were affsat fraa sit præstelige embede oc wilckor, indthill saa lenge hand kand beuise, at wor allernadigste herre oc konning eller hans høyemechtighedz regierendis raad eller ocsaa hans mays stadtholder her vdi Norge will hannem igienn thill hans embede oc kalt beuilget oc sambtycke haffuer, vdenn denne sententz for wichtige sagers schyld ellers formildes kand. Till witnesbyrd etc. Datum etc.

Anno 94, 19 junij, er Jenns Lauritzøn oc Ingeborrig Lauritzdatter fremkommen paa capittell, oc gaff Ingeborrig klagt offuer hannem, at hand haffde afflet barn met hende, oc haffde truet at hand wilde slaa henndis fader ihiell. Bleff de saa forligt, at hand schulle giffue hende 8 daler for møræt oc for barnet at opfostre oc henndis fader j daler vdj tyckemon; hun schulle beholde barnet oc faderen intet dermet at haffue.

Sametid fremkom Willum Schrimser oc hansz quinde Mar- 115
grete oc beklagede sig offuer hende vdj mange maade, at hun icke achtede hannem mere end en hund. Hun falt vdj knæ oc bad hannem om forladelse, oc de schall bliffue sammen.

Sammetid er Joen Gamble Skot oc hans quinde bleffuen forligt om deris trætte.

Anno 94, 21 septembris, fremkom Arne timmermand oc war begierendis, at hand matte bliffue atschilt met sin høstru, efterdi hun war gammel, schrøbelige oc tiente ingen mand. Superintendenten radde hannem thill, at hand schulle bliffue hosz sin quinde. Men Arne bad for Christi død, at hand matte schillies wed hende. Bleff saa for rætten sagt, at de schulle bliffue thilhobe, som echtefolck burde, forudenn forargelse, oc desimellum huilcken som siug oc kranck er schall opspørge de lægedom som de kunde hielpes met, oc sidenn endeligenn komme thill consistorium oc daa endeligenn sigis dem en sententz paa baade sider.

Denne naade er her Jørgen Storck paa kong mays gode behag forseet, at hand schall her effter schicke sig effter kong mays ordinantz vdj alle mader, were sin superintendent hørig oc lydig oc at holde sin prouffst vdj acht oc ehre, som hand bør vdj alle mader, oc herpaa giøre sin beplichtelse vbrødeligenn at holde, oc haffuer hand noget met h: Jacob, daa at indsteffne hannem for bispenn. Loffuet for^ne^ her Jørgen, at hand wilde beholde sin capellann her Jacob Clausønn thill sin medtienere her effter met denn gaard som hand paa sidder oc de ij annexer Spind oc Herodt met wisse oc wuisse rente, landschylden vnder-
116 tagenn, som ligger thill præstebolet, aff huilcket hand welwilligenn affstod ij huder.

Anno Dominj 94, 23 septembris, fremkom her Chrestenn paa Jasund, som haffde forseet sig imod kong mays breffue oc icke holdit alle de hellige dage om huilcke ordinantzen liuder,

som war wor Herris himmelferdzdag, visitationis Mariæ oc flere. Admonitio, naar her Chresten paa Jaasund giør det igienn oc forsømmer de dager som hand schall giøre tieniste paa foruden kranckdom eller andre loulig forfald, daa schall hand affsettis. Denne gang schall hand giffue thill de fattige 3 gamble daler.

Sammetid fremkom her Andersz Enarsøn, sognepræst wdj Quindesdall, som war indsteffnt, for hand haffde icke holdet de artickler som kong mays haffde wdgiffuet om troloffuelse oc echteschab; thi hannd haffde taget en quinde thill sig, wansehet der war icke troloffuelse scheet oc icke war liust for derisz bryllup. Der hand nu noghenn tid haffde hafft hende hosz sig, sende hand hende hiem igienn, fordy hun haffde onde saar paa hendes beenn. Bleff beslutet at hand schall giffue thill de fattige vdj hospitalet X gamble daler for sin forseelse.

Wy capittell vdj Staffuanger kiendisz etc., at anno 94, 23 septembris, iblandt andre sager som bleff paa wort capittel forhanndlet, haffuer wi atspurdt hederlige oc wellærd mand h: Anders Enersøn, sognepræst vdj Quindesdall, oc Suend Gut- 117
tormsøn, om de wilde lade derisz langsommelige bulder oc trætte fare, som de vdj mange aar hafft haffde om noget jordegotz som dennem emellum war. Daa paa det bulder oc trætte kunde engang affstyres oc thill intet giøres, haffuer de paa wort capittell her vdj Staffuanger saa forligt dennem, at effterdj Suend Guttormsøn hand altid staar effter denn part vdj Thue, huilcken her Andersz Enersøn haffuer kiøbt aff hannem for 19 gamble daler, at h: Andersz schall annamme sine penndinge aff for^ne^ Suend Guttormsøn oc lade hannem bekomme sin anpart vdj Thue igienn. Oc hermet ere de wennlig oc well forligt om alting, bade om den part vdj Thue oc all andenn rettergang som den-

nem emellom weret haffuer, oc huem hereffter paataler schall were ehreløsz oc ordløsz, saa denn ene schall were denn andens gode wenn vdj alle made. At saa etc. Actum vt supra.

Anno 94, 11 octobris, bleff h: Joen Oluffsøn affsat aff sit kald for sit løsachtigt leffnet met enn quinde vdj Eggersund, saa faderen belaa den ene oc sønnen den anden syster.

Anno 94, 15 nouembris, fremkom Ingebret Johannsøn paa Kaate, som war indsteffnt aff Randue Iffuersdatter, for hand haffde reffuet hendes klæder i sønder, før hand bekom hansz vilie met hende, doch der war ingenn prouff offuer. Er saa affsagt: effterdj der war ingen troloffuelse scheet, kunde wi icke sige det at were echteschab, men huad hendis mørræt schall wære schall indsteffnes for laugmanden enten met ed eller secht tyffuende dag juell.

---

118 Sametid fremkom h: Jensz Buch, som vdj Robert Schinders dattersz bryllup haffde met nogen spot, forhanische dicht drucket m: Jørgenn Ericksøns datter Susanna enn speglose thill. Huorfore superintendenten atspurde hannem, om hand wiste hansz datter noget at beschylde i nogenn maade, oc spurde idermere, om det war hans tack for sin øll oc mad hand hannem giffuet haffuer. Dette forbad hand met grædende thare.

Anno Dominj 95, 14 januarij, er Trogels Suendsøn met sin frilde Magdalene Halffuorsdatter for capittell fremkommen oc ere bleffne hardeligen thiltalet aff superintendenten for det forargeligen leffnet de vdj ligget haffde, oc spurde m:

Jørgen for^ne^ Trogels thill, om hand wilde echte hende, effterdj hand haffde afflet met hende ij deilige drengebarn, huorthill Trogels suarede, at hand ingenlunde det giøre kunde, thi det war hansz schlecht oc wenner aldelisz imod. Ehre de daa endeligen bleffuen saa forligt, at Trogels Suendsøn schall giffue Magdalena Halffuarsdatter enn sum pending, oc beplichtet sig vnder liffs straff, at hand aldrig schall beblande sig met hende, oc loffuet herforuden for sin forargelse at wille giffue de fattige en woeg kiød oc enn daler.

Sametid fremkom Lasse Tørrisøn oc Giø Torsdater paa wort capittell, oc gaff for^ne^ Lasse thilkiende, huorledes hand 119
haffde giffuet hende sine gaffuer 4 allen lerffuet, it nøgle band, it flette band oc it spegell. Sidenn der hun dette haffde annammet, wilde hun ingenlunde haffue hannem. Bleff saa affsagt første gange, at hun iche schulde giffte sig vdj 3 aar, oc at hun schulle giffue thill de fattige enn wær oc j daler; men wilde hun haffue hannem desimellum, schall hun intet giffue.

Anno 95, 18 junij, bleff denne sententz formildet, saa hun maa giffte sig naar hun will, dog saa om s: Mickels dag schall hun giffue thill de fattige v daler. Oc saa ere de paa begge sider well forligt.

Sametid war Nicolaus Fraccherus indsteffnt paa capittell, for hand schulde haffue loffuet en jomfru echteschab thill Rostock wed naffn Catharina Bisterfeldt, oc hun hannem landt haffde 12 daler, huilche 12 daler for^ne^ Niels Fraccher loffuet paa capittel inden enn maanedz tid at schulle fornøie hende; men hand haffde ingen echteschab loffuet hende.

Anno 95, 29 januarij, fremkom Peder Kedelsønn vdj Sogenn oc Birritte Asgudzdatter, huilcken Birritte der thilkiende gaff, at for^ne^ Peder schulle haffue beligget hende oc loffuet hende echteschab, men hand her emod bad at hannem matte huercken sche lycke eller raad, om hand haffde noget met hende. Er affsagt, at hand schall for werdzlige dom om Botulphi tid nestkommendes giøre sin eed, at hand aldrig hende haffuer beligget, fordi denn sag er tuilachtige.

Anno 95, 3 martij, fremkom Peder Fielde, som haffde giordt sin tiende wrætferdeligen bade thill kongen, præsten oc
120 kirckenn. Bleff thilgiffuen for godt folckes bøn schyld, at hand schulle giffue de fattige 2 daler inden en manitz dag; men der som de icke vdkommer inden en manitz tid, daa schall denn gansche sag staa aabenn.

Same tid fremkom Guren Lappesyels, som war berychtet for troldom oc anden forfengelige signelse oc spaadom. Hun læste troldbolck, hun kunde læse for quinder som pines met barnn, at de mate snarlige føde, item for dem som war forgiordt, for wræde, for smaa trolde, for tofftekalffue, huorfor hun for sin forfengelighed bleff foruist lhenet.

Anno 95, 28 martij, war Euind Arnesøn paa Østebø paa Rendersøen hid indsteffnt for capittell for den grumme tyrannie hand haffde beuist paa sin quinde Birritte Ericksdatter, at hand haffuer ij gange fastendes oc 4 gange druckendis weret effter hende met enn dragen kniff oc wilde dræbe hende; hand haffuer offte slaget hende tiendes thill nase blod oc aldrig talet

it ord. Siden sende hand hende bud, at der som hun wilde haffue hannem for saadann en som hun daa haffde kient hannem, wilde hand komme thil hende igien. Bleff sametid it breff fremlagt, dateret paa Rendersøen aff h. Rasmus Oluffsøn oc menige mand, at for^ne^ Birritte Ericksdatter altid haffde sig well schicket. Bleff saa affsagt, at effterdj Euind Arnesøn war icke thilstede, men war bortrømt oc icke wild staa thilsuars, at fougdenn schulle befale sin lensmand, at hannem schulle efftersøgis fliteligenn oc føre hannem frem, paa det hand icke schulle ligge vdj 121
weyenn for hende oc giøre hende schade.

Anno Dominj 95, 17 junij, er denne effterfølgendes sag forhandlet paa capittell, saa at her Morten vdj Sogenndall oc enn hans sognebønder wed naffn Jacob Jørgensønn ere wennligen oc wel forligt om derisz bulder oc trætte dennem imellum weret haffuer, oc huem som først bryder denne forligelse, hannd schall bade were ordløsz oc ehreløsz.

Wy capittell vdj Staffuanger kiendes etc., at anno Dominj 95, 18 junij, fremkom for osz paa wort capittels husz Oluff N: vnder Berrig vdj Giesdall sogenn, oc berettet huorledis hand haffde thiltale thill Lauritz paa Øchlandt, fordi hand bad thill hans syster Gurenn Syffuersdatter, oc hand haffuer sine gaffuer fraa sig antuordet. Hand fremdeles beklagede, huorledis hand giorde sig enn stoer bekostning, dog ligeuell haffuer Lauritz ingen ende giordt herpaa, men strax troloffuet sig met enn anden. Superintendenten atspurde for^ne^ Lauritz, huorfor hand icke bleff stadig vdj sit forset. Herthil kunde hand intet suare. Hand spurde hannem idermere, om hand wiste hende noget at beschylde end det som erligt oc godt er. Effter saadann thilthale oc giennsuar kunde wi icke andet forfinde, effterdj for^ne^ Lauritz Øchlandt gick wbeschedeligenn thill sin sag, antuordet sine gaffuer fra sig, doch hannd aldrig saa pigen, oc gick saa

strax thill enn anden oc batz thill den, huilcken hand oc feck, end at pigen jo schall beholde de gaffuer som hun haffuer faet, oc hand schall forbede sig hosz pigens slechter oc wenner, at alting kand were foruden klammer, oc vdj høst thilkommendis schall hand giffue ij daler thilll de fattige for sin forargelse, oc dermet er altingest wennligen forligt. Actum vt supra.

---

122 Anno 95, 20 augusti, fremkom Oluff Lølantz quinde Steffuar Tollacksdatter oc klagede offuer sin mand, for hand haffde enn tyff vdj sit husz, som stieler fraa andre oc fører ind vdj huset. Nar hun will straffe hannem, for hand hæler met enn tyff, daa will hand dræbe hende. Hun sagde ochsaa, at hand sled huden aff hende vdj Tjelmgaard oc sidenn slog en bytte wannd offuer hennde. Hun sagde ochsaa, at hand haffde truet at wilde dræbe hennde, dersom hun aabenbarede hansz tyffuery. Heremod gaff hand thilkiende, at dette war orsag thill huorfore hannd slog hennde, at hun wilde intet giøre; hun wilde icke mielche, hun wilde ey heller bære enn bytte wand vdj huset, hun wilde ey heller spinde. Sententzen: Effterdj hun icke wilde annamme sin mand till echte igienn for saadann sin tyffuerie oc grumme tyrannie, daa schall de were atschilt vdj 3 aarsz tid, saa wiit som echteschab anlanger; men kunde de forliges inden 3 aarsz tid sig indbyrdes met slecht oc wenners raad, daa er det got.

---

123 Anno 95, 22 septembris, fremkom Johans paa Øffrebø met sin høstru oc gaff klagligen thilkiende, huorledis Syffuer Hackensøn haffde beligget hans dotter Birgitte Johansdatter hiemme vdj hansz gaard, som war betroet thill hansz nøgler og laasz, oc hand aldrig sidenn haffuer bødet hannem eller hansz høstru it got ord thill vdenn moduillighed oc traadzighed. Syffuer Hackennsøn begærede hennde thill echte, men hendes fader sagde, at hand war werlig; derfore wilde hannd ingenlunde det schulde schee. Sententzen bleff derfore affsagt: Effterdj pi-

gens fader ingenlunde wilde sambtycke, at hannd schulde haffue hansz datter thill echte, oc hun ey sielffuer wilde sambtycke hannem, men faderen begerede at hans schalckhed matte straffes aff øffrighed, saa meget som lowenn thilsiger, bleff hand foruist thill werdzlig dom, oc hun at were quit for hannem hereffter oc at giffte sig met huem hun lyster, som erlig er.

Wy capittell vdj Staffuanger kiendes etc., at anno 95, 22 septembris, haffuer Jens Østerludt vdj Eiesogenn vdj Hamborrig nesz hafft sin fuldmechtige her hos osz ved naffnn Poffuell Chrestensønn oc met erlige mendz breff oc tzegell beuist, at hans echtequinde wed naffn Mette Matzdatter er bortrømpt fraa hannem oc sine smaa børn met enn schalck wed naffn Andersz Suenungsøn, oc icke hand wed huor de ere hendragenn, oc haffuer nu weret mere end it halfft aar borte. Thi war for^ne^ Poffuell Chrestennsøn paa for^ne^ Jenns Østerluds 124
wegne begierenndes, at hand matte were denne quinde quit, som hannem forlat haffuer, oc giffue sig vdj echteschab met enn anden. Huorpaa wi haffuer denne bescheden giffuet hannem, at effterdj her beuises met erlige mendtz breff og zegell, at for^ne^ Mette haffuer rømpt fraa hannem oc begge derisz smaa børnn met denn schalck Andersz Suenungsøn, oc for^ne^ Jensz altid haffuer schicket sig well bade met hansz quinde vdj sit echteschab oc desligeste met hans grander oc naboer, daa kunde wj icke andet forefinde effter kong mays artickler, som om echteschab er vdganget, end at for^ne^ Jens maa jo were denne quinde quit som hannem forlat haffuer oc bortrømpt met en anden, oc igien thilstedes at giffue sig vdj echteschab met enn anden personn, som Gud will hannem thilføye, oc hende som bortrømpt met en schalck at straffis thilbørligen aff werdtzlig øffrighed som en hoere, huor oc nar hun betredes kandt. At saa vdj sandhed er etc.

---

125 Wi capittell vdj Staffuanger kiendes etc., at anno Dominj 95, 22 septembris, fremkom Poffuell Chrestensøn paa wort capittells husz oc gaff thilkiennde, huorledes hand haffde troloffuet sig met en quinde ved naffn Zitzell Gregersdatter, oc effterdj de haffde ladet liuse paa predickestolen for deris brøllup, er hun kommen vdj trette met enn mand Offue Nielsøn wed naffn om de sager hans ehre war anliggendes, huorfore hun er dreffuen thill enn løgnere oc derfore er rømpt aff lhenet oc nu weret borte vdj 3 aar, oc hand icke weed huort hun er henrømpt, oc for^ne Poffuell Chrestensøn haffuer 3 søndager ladet aabenbare liuse vdj kirckenn, at hun eller nogenn vdaff hendes schulle fremkomme for capittellet vdj Staffuanger oc der lide huad sententz oc dom dem kunde for rætten affsiges, oc haffuer hand oc samme tid bekommet it got witnesbyrdt vdaff menige mand vdj Hommedals præstegield, at hand sig altid erligenn oc christeligenn forholdet haffuer, oc haffuer nu derfore weret begierenndes at bliffue for^ne quinde quit for den troloffuelse imellum dennem weret haffuer. Er derfore for rættenn affsagt: Effterdj den quinde Zitzell Gregersdatter, som Poffuel Chrestensøn troloffuet haffuer
126 oc haffuer ladet liuse en gang for derisz bryllup, haffuer ført sig vdj trætte met enn erlig mand som hans ehre oc gode lempe angialt, huorfore hand haffuer oc forsuaret sig oc dreffuet hende thill enn løgnere, oc hun derfor strax matte rømme lhenet oc haffuer nu weret borte vdj 3 samfelde aar, oc hand icke wed ihuor hun er henrømpt, oc for^ne Poffuel haffuer ladet liuse effter hende 3 søndage vdj Landwigs kircke, at hun eller hendes fuldmechtige wilde møde hannem paa capittell den 22 septembris oc at lide oc vndgielde den sententz derom kunde affsiges, disligeste beuiste oc Poffuell baade met welbiurdige Pros Lauritzøns witnesbyrd oc saa andre erlige folck vdj Hommedals præstegield, at han sig altid oc stedze erligenn oc thilbørligenn schicket haffuer: kunde wi icke andet forfinde effter kong mays artickler som om echteschab er vdgaet oc formelder om troloffuelse, end at han jo som enn wschyldig person bør at were fri fraa denn troloffuelse som imellum hannem oc den quinde schet er, oc hannem forloffues at giffue sig vdj echteschab et

andet sted met en anden personn, som Gud will hannem thilføye. At saa vdj sandhed er etc.

Anno Dominj 96, 15 februarij, er h: Jens Suan fremkom- 127
met for wort capittell oc haardeligenn klaget offuer sin quinde Anne Laurisdatter, at den tid hand drog thill Danmarck, foer hun ifraa Staffuanger och thill Bergenn imod hansz wilie. I midlertid er hun kommen i færd met enn suendsche degn wed naffnn Oluff Tomesønn, huilcken der oc haffuer beligget hende, saa hun haffuer brudet sit echteschab vdj sin mands frauerelse. Dette haffuer hun bekiendt oc sagt, at h: Jens war orsag thill saadant met sin sliden oc bidenn oc tyrannie. Sententz: De schulle were atschilt, hannem forloffues at gifftis met enn anden, oc hende at were wnder øffrighedz naade oc wnaade oc icke giffte sig her vdj dette stigt, som hun forarget haffuer.

Anno 96, 20 aprilis, fremkom Reiar Jaatenn met sin høstru oc gaff klagligenn thilkiende, huorledes Jacob Watzønn haffde beligget hans stiffdater Ingeborrig N: oc afflet barn met hende oc icke wilde echte hende. Hand her emod bekiende, at hand war barnens fader, men icke henndes mømand; dersom hand det haffde weret, wilde hand echte hennde. Bleff sagenn saa forligt, at hand schall giffue hennde 8 daler for møræt, vdgiffue doch thill tuenne terminer, de 4 strax oc om s: Michaelis 128
de andre 4, oc derpaa haffuer de giffuet huer andre derisz henndet oc ere well forligte, oc sielff schall hannd føde oc forsehe barnet.

Anno 96, 17 junij, fremkom h: Chresten paa Jaasund, som war paa capittell indsteffnt, for hand haffde weret forsømmelig vdj sit embede met de siuge at besøge, som war at hand icke wilde komme thill Hoffuar Euindsøns datter, ey heller

thill Andersz paa Sole oc Niels paa Stangeland; vdj kirckenn sang hand icke euangelium for alteret, men effter epistelen strax troen, saa gick hannd vdj prædickestolenn. Denne gang for sin forseelse schall hand giffue 6 daler thill de fattige oc sidenn en streng obligatz.

Anno 96, 18 junij, kom Gro Mogensdatter for capittell oc berette, at Eluff Pedersønn haffde loffuet hende echteschab oc sidenn wilde icke fremholde. Oc effterdj der war ingenn troloffuelse scheet dennom imellum vdj sognepræstens neruærelse oc 5 dannemendz, kunde wi icke forefinde det at were noget echteschab, som scheet war vdj løndom forudenn foreldris sambtycke eller vdj druckennschab. Er saa forligt, at hand faa
129 hennde igienn det hun hannem giffuet haffuer, saa at were fri paa begge sider for hin anden oc dennom frit for paa begge sider at giffte sig met huem dem Gud will thillføie, oc der paa tog de huer andre vdj hannd, desligeste slechter oc wenner paa alle sider.

Denne effterfølgennde sag er forhandlet anno 96, 28 februarij.

Wy capittell vdj Staffuanger kiendes etc., at anno Dominj 1596, 28 februarij, kom Leffuar Wffesønn paa wort capittell, lige som hand thilforne tuenne gange, 17 junij oc 22 septembris anno 95, oc gaff thilkiennde, huorledes hans moder fader wed naffnn Arne Biørnsøn war vdaff geistlig oc werdzlig [ræt] beuilget at echte hans frilde Torbor Torusdatter, met huilckenn hand haffde afflet 6 sønner oc 2 døttre, oc spurde sig for, om for^{ne} Arnes sønner oc døttre, som hand haffde met for^{ne} Torbor, icke burde at holdes for echtebarnn oc were derisz faders arffuing, effterdj de ij sønner som for^{ne} Arne Biørnnsøn afflet met den første quinde wed naffnn Astri Heliedater, wilde forholde dennem derisz faders arff oc eiedeel, fordj for^{ne} Arne Biørnnsøn war kommet vdj leiemall met same quinde den stund derisz moder Astri leffuede, oc war forbistret oc gaff thilkiennde, at

for^ne^ Torborres sønner oc døttre icke kunde komme thill nogen ennde 130
hermet for loffuen, førend her paa capittell bleff affsagt enn dom
oc sententz, om det echteschab emellum Arne Biørnsønn oc Tor-
bor Torusdatter burde at were ræt eller ey. Saa haffuer nu
for^ne^ Leffuar Uffesøn for osz fremlagt disse effterfølgende witnes-
byrd: Først h: Jacob Michelsønns proff vdj Seudesogenn,
vdj huilcket hand proffuer at haffue sammen wiet dennem vdj
echteschab effter denn christenn kirckes schick oc seduane. Der-
nest fremlagde hand it andet breff, dateret paa Moland vdj
Fyrrisdall anno 91 oc beseglet af 3 dannemend wed naffnn
Torger Torgiusønn, Myckell Torgiusønn oc Leffuar
Leffuarsønn, formeldendes vdj sin mening, at dennem oc flere
witterligt war, at Arne Biørnsønns quinde Astri war der fød vdj
dallenn oc war forbistrit der hun war pige, oc effter at for^ne^
Arne haffde echtet hennde, bleff hun aldelis wild oc affsindig,
løb vdj schow oc marckenn, kom vndertiden hiem at wilde brende
huset aff oc dræbe hendes egenn mand, saa hand ingenlunde
kunde holde husz met hende. Siden haffuer for^ne^ Arne beligget
sin tieniste pige oc dereffter bekommet forloff aff øffrighed at 131
echte for^ne^ Torbor. For det tredie fremlagde han it andet breff,
dateret vdj Zettersdall anno 95, 27 junij, aff Tollef Strøme,
Gunder Aslagsønn vdj Wig, Oluff Torgersønn paa Brø-
tued, Omund paa Homme oc Orm Wffesønn vdj Omlit,
som abenbare vdj Walle kircke for enn forsamlet almue haffuer
bekient, at dennem witterligt war, at Arne Biørnsøns quinde
Astri war bleffuen saa wild oc galen, at hendes mand kunde
ingenlunde holle husz met hende. Heremod fremlagde Halduar
Knudsønn, som nu thilstede war anno 96, 28 februarij oc icke
de tuenne gange thilforne, it breff dateret anno 95, 6 aprilis, aff
Eyler Speckmand, raadmand vdj Staffuanger, oc Oluff Ener-
søn, laugrettesmand ibidem, at h: Jacob Mickelsønn haffde
proffuet for dennem, at hand aldrig haffde bispens h: Joenn
Guttormsøns breff eller sambtycke thill at echte giffue Arne
Biørnnsøn oc Torbor Torusdatter thilsammen. Dernest fremlagde
for^ne^ Halduar Knudsønn enn ordschurd vdgiffuenn af Joenn
Symensønn, laugmand vnder Agdesidenn, at de barnn ware
schelgetne som Arne haffde met Astri; men Aschild oc Salue
gitne vdj hoer arffue icke, førend de beuise met bispens eller
capittels breff, at de haffue weret echtegiffte. It breff bleff

132 endnu fremlagt, som war vddraghen aff Joen Symensøns ordschurd af Mortenn Nielsøn, laugmand vdj Staffuanger, at frilde barn oc horebarn staa aff arff, oc de echte barn arffue. Effter thiltale oc giennsuar oc breff oc beuist paa begge sider, som de haffuer for osz fremlagt her paa capittell, kunde wi icke andet forfinde, end at de barnn Arne haffuer met Astri, bør jo at arffue derisz faders arff, men Torboris barnn staa vdaff, fordi det kannd ingenlunde beuises enten met h: Joenn Guttormsøns eller capittels breff, att h: Jacob Myckelsønn haffde low at giffue dennem thilsammen, men aff sit eget raad haffuer det giordt. At det er woris enndelige dom oc sententz herom, witner wi met woris capittels secret.

Wy capittell vdj Staffuanger kiendes etc., at anno Dominj 1596, 18 junij, fremkom for osz Reiar Leguang, som haffde ladet sin høstru Anne Torusdatter lowlig hid indsteffne, ligesom hand thilforne 24 aprilis, for hun icke wilde søge seng met hannem, ey heller disch eller dug; item for hun haffuer sold vdaf
133 gardenn vdaff boschabs deler emod sin mands vilie oc sambtycke; disligeste for hun haffde schylt hannem for tyffuerie oc hoer, huilcket hun icke endnu haffuer hannem offuerbeuist. Thi hand her strax schrifftlig oc mundtlig beuiste sig at wære aldelis wschyldig wdj de sager som hun hannem thillagt haffuer; item at hannd bade vdj sin suennetid, disligeste sidenn hand bleff gifft, haffuer sig christeligenn oc well forholdet emod sin salige quinde thilforne, jaa emod sin grander oc naboer, disligeste denne for^ne^ sin quinde, som hannem wel sømmer oc anstaar vdj alle mader. Først fremlagde hand it breff dateret anno 91, 20 trinitatis, paa Findøen, vdj huilcket formeldes, at Reier er fød aff got folck bade thill fader oc moder, oc hand altid haffuer sig erligenn, christeligenn oc well anstelt, den tid han war dreng oc siden hand bleff gifft. Nock it andet breff fremlagde hand dateret anno 91, 12 septembris, vdaff Oluff Nesse, Oluff Køluig, Erick Fischaenn, Omund Warlandt, Oluff Grødeim, Morten Tiessem, huilcke for^ne^ mend proffuer, at Reier vdj 12 sambfelte aar hand haffuer boet oc bygt hosz dennem, haffuer hand schicket sig well vdj alle mader. Disligeste it

profs breff af tuenne quindfolck wed naffn Marrite Ericksdatter oc Ingeborrig Gunnarsdatter, som hannem haffuer tient, denn tid hans føre quinde leffde, oc it mundelig proff aff 134
Ragnild Torgersdatter, som war thil huse hosz hannem, at for^ne Reiar schicket sig erligenn met sin quinde i seng oc sæde, ald den stund hund leffde, som det sig sømmede en dannemand. Item it proff fremlagde for^ne Reiar giffuet af Niels Torckildsønn sin huszmand, vdj huilcket giffues thilkiende, at hand schicker sig well emod denne sin quinde i ord oc gierning, men hun schicker sig emod hannem som en wdygd. Er sententz derfore saa affsagt aff menige capittell: Effterdj hun nu icke paa denne tid wilde møde, som hun oc thilforne icke wilde møde, oc hendes giennstridighed oc hiertens haardhed er for stoer oc forargelig emod hendes mand, som dog gierne wilde leffue met hende vdj all wennlighed oc kierlighed, oc hun aldelis intet achter gode mends raad, bøn oc formaning, som begærer at wilde dennem forene oc forlige, at de schulle were atschilt vdj it gandsche aar fraa Botulphi tid anno 96 oc kunde de desimellum forliges, sehe wi det gierne, oc siden komme igien anno 97 Botulphi tid. At saa vdj sandhed er etc.

Anno Dominj 96, 22 septembris, er Suend Oluffsøn fremkommet for capittell paa Alheit Erlandsdatters wegne, huilckenn der fremlagde h: Peder Clausøns breff vdj Wndall, 135
huilcket breff formelder, at Berndt Haringstad haffde 6 aar forleden vdenn low oc dom forschut hans echtequinde Alheit Erlandsdatter, oc hand sidenn haffde lefft vdj hoer oc it ondt leffnet, oc hun altid sidenn haffuer holdenn sig erligenn oc well, som met sandferdig witnesbyrdt er beuist oc nu her vdj rætte bleff fremlagt. Thi haffuer for^ne her Peder giffuet hennde loff thill at giffue sig vdj echteschab met enn anden person, som Gud will hennde thilføye, oc loffuet at wilde forschaffe hennde capittels breff herpaa thill trygger foruaring. Oc effterdj for^ne Suend Oluffsønn haffuer paa for^ne Alheit Erlandsdatters wegne her forspurdt sig, om wi for^ne her Peders breff stadfeste wilde eller ey, huorthill wi haffue saadann beschedenn giffuenn hannem, at effterdj for^ne her Peders breff er giordt effter kong mays liu-

delse om de artickler som om echteschab er vdgiffuenn, daa haffue [wi] for^{ne} breff beuilget oc sambtycht ræt at were met all sine punchter oc artickler, oc for^{ne} Berndt Haringstadt, som saa wchristeligenn haffuer schicket sig met sin echtequinde, burde derfore aff werdtzlig øffrighed alffuorligenn at straffis, anndre thill it exempell oc efftersiunn. Till witnesbyrd etc.

Same tid war Jacob muremester steffnt for capittell, for hannd haffde loffuet Margrete salig Albrit guldsmedz efter-
136 leffuersche echteschab oc derpaa gaff hennde enn sølffschee; sidenn tog hannd denn ifraa hennde oc feck hende enn messing ring igienn. Orsagen huorfore hannd icke wilde holde frem, war at hannd sagde hun war berychtet for tyffuerie. Bleff affsagt, at hand oc hun schulle møde igien for capittell fredagenn effter s: Martini dag oc beuise hennde det tyffuerie hand haffde hennde thilsagt.

Anno 96, 10 nouembris, er muremesteren fremkommen for capittel oc er sidenn foruist thill werdzlig dom, for hand sig spelt haffuer met echteschab oc scheldet hende for enn tyff, om huilcket lowenn schall dømme.

Thend 10 decembris er h: Jenses sag paa Strandt al thilgiffuenn oc forligt.

Same tid fremkom store Lauritz oc war begerenndes, at hannd matte giffte sig met enn anden quinde, effterdj den quinde hand haffde thilforn war kagstrøgen oc foruist byenn. Bleff sagt at hannd schall bie vdj 3 aar.

Anno 97, 14 januarij, er Niels Bock forligt met Ragnild Oluffsdatter, for hand belaa hennde oc afflet barnn met hende.

Thennd 14 dag junij anno 1597 er denne effterfølgennde sag forhandlet paa capittell.

Jeg Jensz Lauritzønn, sognepræst thill Nesse præste- 137
gield vdj Hallingdall, kiendes for alle met dette mit obne breff, at effterdj hederlige oc høylærd mand mester Jørgenn Erickson, superintendens offuer Stauangers stigt, haffde nu indsteffnt mig thill Staffuangers capittell for hannem oc andre wise oc forstandige mend vdj rætte at suare thill de klagter for huilcke jeg for for^ne^ gode mend war angiffuenn, oc besynnderlige om den trætte som imellum hederlig oc wellærd mannd her Truit Michelsonn, sognepræst thill Aals præstegield oc prouffst vdj Hallingdall, oc mig weret haffuer. Oc der wor trette aff for^ne^ wor kiere superintendent oc andre gode mend waar forhørt, befantz (diswerre) min wlempe oc groffue forseelse imod for^ne^ her Truid Michelsøn, som hans naffn oc gode rycht war meget anlangendis, huilcket altsammen for^ne^ her Truid for Gudz oc gode mends bøns schyld mig haffuer oc thilgiffuet oc forladet; disligeste effterdj mine sognebønder vdj Himtzedall haffuer mig beklaget for for^ne^ gode mand mester Jørgenn Ericksøn, at jeg icke saa offte haffuer giort dennem kircketieniste vdj Himtzedall som mig burde, huorom min kiere superintendent haffuer giffuet mig aluorlig paamindelse effter kong mays ordinantz: saa haffuer jeg loffuet dereffter at wille haffue mig at rette oc at besøge kirckenn vdj for^ne^ Himtzedall 6 gange huert aar vdj det mindste 138
oc daa at giøre almuen ij dags kircketieniste tilsammen oc dennem oc andre mine sognefolck troligenn oc fliteligenn at tiene paa mit embitz wegne indenn oc wdenn kircke vdenn all forsømmelse. Saa beplichter jeg mig ocsaa vnder min ehre oc embes fortabelse at schicke mig effter denne dag som en trofast broder imod for^ne^ min kiere proffst her Truid Mickelsonn oc aldrig enten lønlig eller abenbare at lade mig findes hannem at beklaffe eller efftersige, andet end det som erligt er (effterdj jeg oc intet andet met rette kand hannem efftersige, end som

erligt er oc enn ræt præstemand well sømmer oc anstaar vdj alle made), oc wil haffue oc holde met hannem enn christelig omgengelse oc god wenschab oc aldelis at rætte mig effter denne beplichtelse, som jeg thilforne met for^ne her Truid [oc] for^ne wor kiere superintendent giort haffuer, oc stedze at beuise for^ne her Truid, min kiere prouffst, all den lydighed som jeg hannem effter kong mays ordinantz plichtig er. Item jeg loffuer och at were flitig thill at opbære paa de fattige scholebørns wegne vdj Staffuanger aff mine sognebønder aarligenn all denn behielpning som kong mays haffuer beuilget dennem aff almuen, oc derfor at gjøre
139 for^ne min proffst klar rede oc regenschab. Disse for^ne Articler met alle deres punchter beplichter jeg mig wbrydeligenn at holde vnder min ehre oc embetz fortabelse. Till witnesbyrd haffuer jeg trycht mit signet her neden for dette mit obne breff oc haffuer wnderschreffuet met egen handt oc wennligenn haffuer thilbedet hederlige oc wellærde mend her Christiern Daphindsøn, prædicant, oc her Peder Henricksøn, skolemester vdj Staffuanger, at besegle met mig dette mit obne breff oc vnderschriffue huer met egen hanndt. Actum Stauanger thend 14 junij anno 1597.

Anno Domij 1597, 17 junij, er disse effterfølgennde sager paa capittell forhanndlet.

Fremkomme Chrestenn paa Rot, Salmon Sole, Oluff Schadberrig, Oluff Euindsønn paa Søm, Orm Oluffsøn paa Ølberrig, Iuer Grandnesz, Oluff Ormsøn paa Rise, Andersz Botulphsønn, Johans Kolnesz oc Berdnis ibidem oc storligenn klagede offuer derisz sognepræstis her Chrestenn Pedersøns wlempe oc forsømmelse vdj hanns embede oc kald, oc haffuer soret oc stadfest met fuld boger eed, at for^ne her Chrestenn er schyldig vdj alle de punchter oc artickler som denne effterfølgende dom oc sententz vduiser, mere oc icke mindre. Er derfore sententzen saledis liudendes: Efterdj h: Chrestenn Pedersønn er for nogen tid siden beschylt for stor forsømmelse vdj hans kald bade met hellige dags hold oc de
140 krancke at besøge, huilcket nochsom war beuist, oc hannd der-

fore vdaff sin bisp oc superintendent her abenbare paa capittell vdj mange fine lærde mends neruærelse haffuet (sic) fanget paamindelse oc atuarsell effter ordinantzen besynnderlig ij gange thilforn, første gang anno 94, 23 septembris, anden gang war anno 96, 17 junij, oc daa haffuer loffuet oc beplichtet sig vnder hans embeds fortabelse at forbedre sig, huilcket hannd doch icke giordt haffuer, oc allermest i det at hann ideligenn oc stedze er kommen druckenn vdj kircken oc hører folck vdj schrifftermall, haffde messe oc prædickenn oc icke det kunde vdrættes for hans druckenschab, saa hannd vndertiden haffuer icke hafft det euangelium vdj prædickstolenn som hannd haffde for alteret, men enn andenn text, Item met tucht at sige, han haffuer ladet sit wannd vdj prædickstolenn oc spildt afflet (ɔ: oblat) paa jordenn for derisz føder som gick thill sacramente, oc weret mestendelen altid druckenn thill at vdrætte de parter som hansz embede thilsiger, disligeste met wschickeligenn bannden oc scheldenn vdj kirckenn. Daa effterdj disse for^ne^ mend haffuer met derisz eed dette stadfest, at det er scheet, oc kong mays strengeligenn oc alffuorligenn befaler oc alffuorligenn thilholder superintendenten at afsette de præster som vdj slig forseelse findes at were schyldig, som for^ne^ her Chrestenn nu findes, daa er det gemen capittels sententz, at h: Chresten schall affsettis oc enn anden lærd mand vdj hans stæd thilschiches.

Sametid er her Peder Jacobsønn paa Hinderaa oc hans 141
høstru Helge N:, her Niels Fracher oc Oluffsønn (sic) forligt om derisz klammer oc trætte.

Sametid tog her Peder Jacobsønn oc Peder Leranger huer andre vdj hand om derisz trætte oc ere forligte. Disligeste Peder Lerangers quinde oc her Peders quinde, oc derisz breffue ere paa begge sider machteløsz.

Anno 97, 18 junij, fremkom Bar Husetofft oc gaff klagligenn thilkiende, huorledis h: Peder Jacobsonn schulle haffue thiltalet hannem om sin datter Ingeger Barsdatter paa sin søns Oluff Pedersønns wegne oc drog siden der ifraa oc icke wilde fuldkomme det hand haffde begynt. Disimellum belaa hannd Ingeger Barsdatter. De ere saa forligte, at her Peder Jacobsønn schall giffue hende 12 daler oc it trøyeklæde inden 6 weggers tid.

Sametid fremkom Peder Norland om enn stoell staed i Finderaa kircke, som Peder Kold wilde forhindre hannem oc nedbrød imod m: Jørgenns schriffuelse oc laugmands dom. Er sententzen her paa: Peder Kold schall opsette samme stoell igienn. Laugmanden schall opsige derisz straff for kircke fred, effterdj denn haffuer weret lofflig opbygt thilforne, ind[thill] saa lenge der anderledes bliffuer om forræ[n]t.

---

142 Den 22 septembris anno 1597 haffde her Jacob paa Liste stefnd her Anders Jørgenszøn paa Liste met statholderens Axell Gyldenstierns stefning, oc bleff dømt om deris trette, som thenne effterfølgendis copie vduiszer.

Wy canicker oc kirckethienere vdj Staffuanger kiendis etc., att anno 1597, then 22. septembris, kom for osz paa wort capitell hederlig mand her Jacob Clauszøn medthiener vdj Liste prestegield, oc fremlagde tuenne stefninger, som erlig oc velbyrdig mand Axell Gyldenstiern thill Lyngbygaard, konge: mat^{s}: statholder vdj Norge oc høfuizmand paa Agerszhusz, hafde vdgiffuitt. Vdj then første formeldis, at Anders Jørgenszøn, Guds ords thiener vdj Liste præstegield, for tuenne vloglige kaldsbreffue, som hand schulle hafue bekommet aff almuen y for^{ne} Liste præstegield bode imod konge: mai^{s}: ordi-

nantze och strenge brefs liudelze, som om sadanne vloglig kald j Staffuangers stigt er vdgaaet, huorfor hand schulle were fortrengd fra for^{ne} gield, som hand vdj 14 aar hafuer verit en medthiener vdj; huorfor for^{ne} gode mand biuder oc befaler for^{ne} her Anders ath møde her paa vort capitell for^{ne} Mauritij dag for osz vdj rette, och tha ath gaa en endelig dom imellom for^{ne} her Jacob oc her Anders, om for^{ne} kalds breffue ere saa loglige som det sig bør, och huilcken aff thennom Listegield bør ath vere nest. Effter thenne for^{ne} stefnings liudelse haffuer for^{ne} her Anders Jørgenszøn icke personlig ville møde, men fremsend hans fuldmectig, en ved nafn Joen Skot, met en scrifft vdj huilcken hand giffuer giensuar till for^{ne} her Jacobs klagter, vdj huilcke hand bode y adskillige mader argumenterer oc besluter. Men ingen kalds breffue bleff her fremlagd effter for^{ne} her statholders steffnings indhold, effter huilcken vy en endelig dom kunde thennom imellom afsige. Den anden for^{ne} her statholders stefning formelder, at for^{ne} her Jacob der vdj hafuer ladet indstefne disse efter^{ne} mend oc quinde: Find Nielszøn, Niels Olufszøn, Ebbe Hanszøn, Chresten Fiellestad, Chresten Høland, Gregers Kotland, Matz Clemidszøn, Anders Grøstøl, Clemid Grøstøll, Chresten Suendszøn, Vlff Rødland oc Karen Chrestens dather 143
wdj Listelehen, at møde for vort capitell oc bere der it sandferdig proff om huis moduillighed, gienstridighed oc vlydighed her Anders Jørgensøn skulle haffue brugit imod sin fader her Jørgen Heningszøn, saa och om huis klagemaall for^{ne} her Jørgen paa for^{ne} sin søn her Anders for thennum schulle beklagit hafue. Huorfor for^{ne} gode mand biuder thennom paa konge: matz: vegne her for capitelet at profue oc beuisze huis thennom vdj the sager vitterligt er, och tha bispen och capitelet om samme profue och vidnisbyrd fra thennom ath gifue bescheden. Effter thenne for^{ne} stefnings liudelse hafuer ingen af for^{ne} personer ville møde och ey heller nogen theris forfalds vidne heller andre som vdj theris sted retten vilde pleye. Thj haffuer vy ingen anden bescheden kunde giffue paa disze thuenne for^{ne} her statholders stefninger, end ath effterdj for^{ne} her Anders Jørgenszøn icke sielff haffuer villet møde, men med for^{ne} Jon Skot framsend hans scrifftelig giensuar med egen haand vnderschreffuit, huilcken ligger her paa vor capitels husz foruaret til throer haande, indtil enthen for^{ne}

her statholder heller anden møndinge øfrigheds mand then logligen aff osz begerendis vorder, vdj huilcken hand mod for^{ne} her Jacob argumenterer och besluter, och ingen kalds brefue vdaff nogen parter er her framlagd, effter huilcke vy kunde en endelig sentenz efter her statholders stefning mellom thennom afsige: Tha haffuer vy thenne for^{ne} trette mellom for^{ne} her Jacob oc her Anders ind sat for for^{ne} gode mand her statholder vdj rette at endelig dømmis paa, naar och huor nogen af parterne huer anden indstefne vill. Disligeste effterdj ingen af for^{ne} personer som vdj then anden stefning indstefnd var, ville her for vort capitel møde heller nogen paa deris side som ret ville pleye, tha hafuer vy och thenne sag ind sat for for^{ne} gode mand her statholder at møde vdj rette, naar the logligen stefnit worder. Thill vidnisbyrd etc. Datum ut supra.

---

144 Samme dag fremsende Tollef Biørnszøn paa Lunde i Sirdal thuenne brefue thill capitelet ved sin fuldmectig Oluf Gunderszøn paa Mel vdj Høgsfiord, som giorde spørsmaall, om capitelet ville thennom stadfeste oc samtycke, som effterfølger:

Wy capitel vdi Stauanger kiendis etc., at anno Dominj 1597, then 22 septembris, hafde thenne breffuiszer Tollef Biørnszøn paa Lunde vdj Sirdall hans fuldmectig Oluf Gunnerszøn paa Mel vdj Høgsfiord, for osz paa it sat capitell her vdj Stauanger thuenne brefue, det første som her Jon Guttormszøn, fordom superintendent her vdj Stafuangers stigt, hafde vdgifuit anno 1552, liudendis at en mand ved nafn Gunder Aslackszøn vdj Vdstad sogn och Byglands præstegield hafde sig for hannem beklagit och met bref och segell beuist, at hans ectequinde Helge Thorgirsdather hafde ladit sig beligge och var funden vdj horerj, och tha forspurdet sig hosz hannom, om hand motte tilstedis at gifte sig paa it andet sted met it ærligt menniske, som Gud vilde hannom tilføye, huilcket for^{ne} gode mand her Joen hafuer hannom efterladt och tilsted. Det andet breff haffde Joen Simenszøn, fordom laugmand vnder Augdeside, vdgifuit anno 1563, vdj huilcket formeldis, at the ecte børn som for^{ne} Gunder Aslackszøn, efter hand var loglig afskild met Helge Thor-

girsdather, hafde aflede met Birrithe Tollefsdather, skulle holdis och regnis for rett ectebørn och at vere arfuinge till det gods som fald bode efter fader och moder, løst och fast, som samme bref vider formelder. Och forspurde nu for^ne^ Oluff Gunderszøn sig paa for^ne^ Tolleff Biørnszøns vegne, om vy for^ne^ thuenne breffue ville stadfeste och samtycke heller icke, huortill vy haffuer gifuit hannom thenne beskeden, ath effterdj for^ne^ breffue ere rettelig vdgifne efter Guds ord och Norgis logs indhold, tha hafuer vy thennom beuilget, samtyct oc stadfest rett ath vere med alle sine puncter oc articler som forscrefuit staar. Till widnisbyrd etc. Datum ut supra.

Chresten paa Roth bleff affskild med sin quinde, som 145
thenne effter^ne^ copie formelder.

Wy capitell vdi Staffuanger kiendis etc., at anno 1597 then 22. septembris kom for osz paa vort capitell erlig mand Chresten paa Rott, som hafde vdj rette stefnit en quinde ved nafn Elline Jensdather, och beklagit sig huorledis hun ij aar forleden hafde begifuit sig y kundskab med hannom oc løgnactig bekend sig frj oc vgifft ath vere och y saa made beskuffit sig ind y ecteskab med hannom och dog schulle vere tilforn ectegifft med en anden mand ved nafn Henrich buntemager, hannom aldelis vuitterligt, menendis sig her vdaff en stor spot at vere skeed, som bode hannom sielfuer, sin børn och gansche husz kunde vere till vanære. Huortill for^ne^ Ellin Jensdather suarede och bekende, ath hun var først gifft vdj 9 aar vdj Wigen och fremlagde ith profs breff, vdj huilcken hindis formand y sit yderste y sin sogneprestis neruerelse gifuer hinde ith gott vidnisbyrd om sin christelig omgengelse, den stund de hafuer lefuit y ecteskab tilhobe; oc nu effter hans død sad encke vdj 7 aar, men siden er kommen vdj kundskab med for^ne^ Henrick buntmager vdj kongens bark och der effter nogle folckis raad och tillskyndelse lod sig vdj ecteskab med for^ne^ Henrick tilsammen føye vdj kongens tholdbod aff en præst ved nafn her Lauris N., som var vdsend aff Kiøbenhafn ath schulle prædicke Guds ord vdj fiskeleyene. Och der de siden flytte till Frerickstad, hafuer hand

hinde aldelis forlat oc først begiffuen sig hen iblant løsze quindefolck oc der effter taget en anden quinde till egte. Men hun icke nu med breff eller zegell beuiste nogen skilsmisz paa nogen capitell mellom thennom ath vere skeed, och var nu derfor for^{ne} Chresten en endelig skillsmisz dom begerendis ath motte skillies fra hinde, effterdj hun nu obenbarlig befands en anden mands
146 ectequinde ath vere, huilckett hand tillforn aldelis intit affuiste. Huortill vy hafuer saa for retten afsagd, ath effterdj konge: mat^{s}: articler om ecteskabs sager vdgifne klarlig formelder, ath huor nogen mands eller quindis person findis ath vere ectegifft, som forlader sin ecte stolbroder och giffter sig med en anden person, then første vafuidendis, tha skall sadan ecteskab icke holdis, men hannom eller hinde ath komme till then første igen, om then er det begerendis, som samme articler vider formelder, tha er thenne ecteskab aldelis wloglig och ingenlunde maa samtyckis eller till stedis, och for^{ne} Chresten fra for^{ne} quinde quit och frj ath were, hannom och frit fore ath maa giffte sig en anden sted med en ærlig person, naar och huor Gud will hannom then tilføye. Men huad hindis forargelig forseelse kunde vere anrørendis, haffuer vy indsat for verdzlig øfrighed ath dømme, huilcke, som osz vitterligt er, hafuer for Guds skyld oc gode folckis forbøn y den mildeste made hinde hafuer [sic] anseet med saadan wilckor, ath hun nu strax vden all moduillighed shall rømme thette stigt och lehen, och dersom hun nogen thid her effter lader sig befinde som forscreffuit staar, skall thenne hindis sag staa oben och straffis effter lougen som ved bør. Thill vydnisbyrd etc. Datum ut supra.

Samme thid haffde her Oluff Jonszøn, fordom sogneprest vdj Eckundsund, stefnit Knud Lauriszøn paa Aasz med sin quinde och beggis theris døttre, for the nogle tid forleden schulle hafue samtyckt ath gifue hannom deris daather Marithe Knudsdather och nu paa 9 vegers thid haffuer opholden hannom och ingen suar giffuen hannom igen; och møtte huercken for^{ne} Knud eller nogen paa hans vegne ath ville gaa y rette.

Bleff saa affsagd, ath for^{ne} Knud schall giffue for^{ne} her Oluff kosthold.

Anno 1598 den 10. martij. Endre Lauritzøn paa Skeffueland hafde steffnt Enar paa Lune och gaff tillkende, at hand haffde forskickit ærlige mend till hannom oc begerede hans dather till ecte, och omsier haffde giffuet de mend som vare vd- 147
sende, god suar och en visze dag, paa huilcken de skulle komme igen och tha faa en endelig gott suar och were tha vist och fast, naar bode the och hand komme effter deris seduanne, och derpaa toge huer andre y hender. Men der de ere komne, finge de ingen suar, som de haffde foruent och til forn loffuit var, huorfor hand mente sig at vere vanæret och bedragen. Møtte for^{ne} Enar med sin dather oc bestode, att de haffde loffuit dem god suar paa den visze dag som loffuit var, och till deris festensøll haffde loffuit sin mad och dricke till. Och der de ere komne paa for^{ne} dag och alting skulle endelig beslutis, tha var sognepresten forbøden ath troloffue hannom med for^{ne} Enars dather aff en quinde som for^{ne} Endre tilforn haffde beligget, huorfor for^{ne} Enar mente sig att vere fixerit, at hand icke allenist haffde giffuet dem god suar, men ocsaa giort stor bekostning till deris festensøll, tha var for^{ne} Endre vfrj for den anden quinde, som hand tilforn haffde beligget, huilket hand icke gaff tilkende, der hand lod bede om hans dather. Bleff saa paa sagdt, at effterdj der var ingen lofflig troloffuelsze skeet dennom imellom, att the skall vere hin anden quit och frj.

---

28. martij. Magdalena Gestdather haffde steffnd hindis mand Tosten Gundbiørnsøn paa Hallsnøe och klaglig gaff tillkende, huorledis hand megit ilde och tyranskelig skulle haffue leffuet med hende, som ingen ærlig dannemand sømmer eller vell anstaar j nogen made, och fremlagde thuenne breffue, den første en supplicatz, vdj huilcken hun gaff tillkende, att den tid hun

haffuer taget hannom till hindis ectemand haffuer hand loffuit at ville føde hinde och hindis sex børn och oppeholde deris husz och hiemell, huilcket hand haffuer icke effterkommet, men først haffuer hand idelig och altid slagit och dragit dennom och paa det sidste iaget dennom bort aff gaarden fra sig. Dernest haffuer hand forspilt hindis husz, hiemell och iord, saa att hun intit haffde at nære sig med. Item haffuer ocsaa bortsett och hensold hindis jordegods, som hun effter hindis salige foreldre arffueligen haffde bekommett, disligist bortsold hindis sølff och huad hindis børn tilkom; haffde ocsaa taget nøgelen fra hinde och
148 antuordet en løsz quinde dem igen, som hand haffde taget y thieniste, saa att hun icke motte tage sig it støcke mad, der hun laa siugt paa hindis seng vdj 3 ganske veger och moxen aff hunger var død, haffde hindis neste grender icke veret. Om juledag foer hand till kircke med sin thienistequinde och y midlertid skulle hun koge hiemme, och der de kom hiem igen, motte hun icke nyde itt støcke der aff; skar ocsaa tappen aff thønden, paa det hun skulle icke bekomme dricke; haffde ocsaa tyranskelig slagit hende med kieppe och træ, att hun neppelig trode sig nogen tid her effter att bekomme sin helsen igen, saa at hun bode for hunger och slag motte rømme aff gaarden. For sadan sin vchristelig huszholdning med hinde vilde presten her Jacob forholde hannom sacramentit. Tha beplictet hand sig att hand der effter skulle handle sig christeligen med hinde, huilcket hand haffuer icke holdet, men vere end tilforn. Den anden it proffs breff vdaff lenszmanden y Thielmelands [sic] skibrede och 10 laugretis mend y Thielmelands och Ordals sikbrede y Thielmelands kircke then 19. martij y dette aar 98 vdgiffuet och beseglet, som proffuit att hun haffde skicket sig iblant dennom ærlig och vell, bode føre och siden hun er bleffuen gifft, som en ærlig dannequinde vell anstaar y alle made, med andet mere som hun klaglig gaff tillkende. Herimod och fremlagde Thostan Gundbiørnsøn thuenne skudsmals breffue, den enne aff lenszmanden paa Findøe och 5 mend beseglet, som proffuit at hand leffuit ærlig och vell hosz dem till forn, saa ochsaa med sin salige quinde, som hand haffde till forn till ecte, all den stund hand boede y grandskab med dennom; det andet proffuit paa Ordals kirkegaard vnder it zegel och 3 mercke, som proffuit att Thore Thoreszøn, salige vdi Herren, som aatte for^{ne} Magdalena till-

forn till ecte, bekende for sin brødre at hun skulle veret hannom gienstridig, och naar hand straffede børnene nogit, tha var bode hun och the hannom imod. Men imod for^{ne} hans quindis klagter haffde hand nu ingen breff, proff eller noget at kunde vndskylde sigh med; men huad hand haffde hordeligen handlet sig imod 149
hinde, det sagde hand sig att vere nød till, dog med ingen vidnisbyrd det beuiste; och bekende dog paa det sidste, at hand vtilbørligen haffde skicket sig imod hinde, och begerede forladelsze der for. Men for^{ne} Magdalena begerit en endelig skilsmisz dom dennom imellom, att hun her effter motte vere hannom aldelis quit och frj. Tha haffuer for^{ne} Thostan ydmygeligen affbedit sin quinde alt det som hand haffde giort hinde imod, och forplictet sig vnder liffs straff, att hand aldrig her effter enthen drucken eller fastendis skulle saa tyranskelig oc vmildelig skicke sig mod hinde, men som en ærlig dannemand bør at giøre ocsaa at tage hindis børn till sig igen och forfremme dennom y faders sted, som hand vilde forsuare for Gud och mennisken. Haffuer ocsaa thuenne hans brødre Suenske och Oluff paa Høusken och Peder Torckellsøn paa Varland y Fogen, Gitleff paa Reelstad, Oloff Ingialsøn paa Skartued paa Halsnøe loffuit for hannom, at hand thenne sin forplict holde skulle, och huis hand det icke giør, tha att straffis bode for først och sidst, lige som den ingen ære, loffue, ord eller gode mends forloffuelse holde eller acte ville. Till vidnisbyrd vnder vor capitels indzegell.

Botolphi dag ere disze effter^{ne} sager forhandlett, 17 junij.

Knud Ollszøn paa Aluestad paa Muszeland med hans quinde Ingeborig och hendis thuenne sønner Torgud och Rasmus, for de haffde skild dem sielff adt imod Gudz ordning och konge: mat^{s}: articler och breff, var steffndt aff m: Jørgen och icke ville møde.

Sententia: Konge: mat^{s}: fogitt skall tage deris fald for deris offuersidelsze och indsteffne dem igen paa nye at møde till capitel till korszmøsz j høst først tillkommendis.

150 Her Jacob y Vallers paa Vang och hans capellan her Endre Andersøn var steffnd aff m: Jørgen for nogen trætte dennom var imellom, och ingen aff dem møtte.

Siur Skegelstrand haffde steffnd hans stibsøn Mickell Reersøn och hans stibdøttres festemend Erick Ollsøn och Roal Lauritzøn, for de skulle ville skillet hans høstru fra hannom. Møtte for^ne Mickel, Erick och Roall, men Siur icke møtte sielff eller nogen paa hans vegne med den steffning at fremligge som hand haffde tagit offuer dem.

Sententia: Skall hand giffue dem kosthold, indtil hand steffner paa ny igen, och kongens fogit at tilthalle hannom for hans fald effter lougen.

Chresten paa Rott haffde steffnd Johan paa Møglebust och hans dather Ingeborig Johansdather, for de haffde skylt hans søn Oluff Christensøn att skulle haffd beligget hans dather for^ne Ingeborg och afflet barn med hinde, huor vdj hand mente at hun giorde hannom vrett. Møtte for^ne Ingeborg medt barnet och bestod at hand var hindis barn fader, oc hand icke benectet at hand haffde io ligget hosz hinde, dog icke vden en gang.

Sententia: Bleff de forligt, at hand skall giffue hinde 4 daler, och dersom hun vill sielff beholde barnet hosz sig, skall det vere hinde frit for; men dersom hun icke vill, tha skall hand inden aars dag forsørge den enthen hosz sig sielff eller andensteds foruden hindis bekostning.

Chresten Niellszøn, borgemester j Staffuanger, samme tidt tillthalede her Peder Henricksøn, skolemester her j Staffuanger, oc beklagede, huorledis her Peder kom drucken ind y sit husz om afftens tide y hans frauerelsze och medt mange vnyttige och vbeskedelige ordt offuerfald hans høstru Anna Hansdather
151 och hinde ilde tiltalett och medt mange spot, forhaniske ordt och spegloszer, iblant andet haffde kaldet hinde bispens trappendrager, hinde saa lenge offuerilet, saa at hun motte rømme vdaff stuen; och tillspurde hannom, om hand viste nogit værligt enthen medt hannom sielff eller hinde j nogen made. Møtte for^ne h: Peder och icke kunde benecte, at hand var io y hindis husz och

giort hinde vrett. Dette tillgaff borgemester hannom for Guds och gode folckis bøn skyld, och her Peder medt sin egen breff och segell forplictet sig, at dersom hand nogen tid y sadanne eller andre vtilbørlige mader lader sig befinde mod thennom, tha skall denne sag staa hannom oben, lige som den aldrig tilgiffuen var, och lide den tilbørlig straff som dannemendt kand forfinde.

Her Knud Michellsøn, sogneprest y Stauanger, samme tidt ocsaa tilthalede for^ne her Peder Henricksøn, for hand haffde fallet ind y hans embede, och thrende gang, y det at hand var beuilget for en øffuelsze oc ære skyld at predicke huer tridie dag om festerne, tha haffuer hand optaget paa alterett huis offring som nogle dannequinder y deris kircke gang haffuer lagd paa alteret, som sognepresten tilhør medt rette, huilcket her Peder haffuer beholden hosz sig.

Sententia: Her Peder skall intit her effter beuare sig medt nogen thieniste at giøre om festerne vden sogneprestens vilge och igen giffue til sognepresten alle de penninge som hand paa alteret vloglig haffuer opbaaritt.

Mester Jørgen disligist tilthalede for^ne her Peder for sin vlydighed och mange andre vtilbørlige mader hand haffde beuist mod sin biscop oc rette øffrighed, imod hans egen breff oc forplict hand m: Jørgen giffuet haffuer, den tid hand bleff ordineret til det hellige prædicke embede, at hand y alle made bode mod sin biscop, medbrødre och andre y kircken oc vden, som en ærlig præstemandt sømer, skulle skicke; och begerede m: Jørgen en endelig sententz aff menige capitel, om hand denne sin forplict saa rettelig haffde holdet som det sig burde. Dette forbad her Peder aff for^ne gode mand medt grædendis thaare, huilcket den gode mand for Guds och gode folckis bøn skyld tillgaff hannem.

Birit Ericksdather paa Ørszbøe y Rendersøe beklagit sig, huorledis hindis ectemand Euind Arnesøn skulle en tid lang leffuit megit tyranskelig medt hinde och nu paa det fierde aar forleden løb bort fra hinde imod hendes mynde, och intit siden haffuer hørt fra hannom; och fremlagde sit skudzmaalls breff aff hindis sogneprest her Rasmus paa Rendersøe 152

vdgiffuit, at hun y midlertid, fra hand bortrømte indtill nu, haffuer leffuit ærlig och vell, som en ærlig dannequinde vel sømmer och anstaar, och tilspurde menige capitel, om hun motte icke giffte sig igen.

Sententia: Effter slig leilighed och konge: mat^{s}: articler om ecteskab vdgiffuet, bleff hinde beuilget at maa giffte sig igen, naar och huor Gud vill hinde en ærlig person tilføye.

Anno Christi 1599, den 12 januarij, tiltalede m: Jørgen her Peder Henricksøn skolemester for sin vlydighed imod sin biscop, for hand vilde icke lade skoledegnene siunge retterman-dens m: Chrestens liig till graffue, der hand var tillsagd; och beuiste att hand var lofflig tillsagd aff her Knuds søn Ariel, att det var bispens befalning, at h: Peder medt sine degne skulle slielff personlig, och de andre prester skulle følge ligit till graffue, och haffde befalett her Knudt at hand paa bispens vegne skulle tillsige her Peder derom. Och bestod bode her Knud och her Jens Seuerensøn, at den tid de sad offuer moltid sende de Ariel Knudsøn hen till her Peder, och Ariell befalede her Peders dreng at hand skulle hannom tillsige herom, och siden effter klocken var 12, der degnene vare komne i skole, tillsagde Ariel her Peder dett paa ny igen i skolen, och sagde at det var bispens befalning at hand skulle lade degnene siunge liget till graffue. Huortill her Peder suarede medt mange trodzige ordt, at hand
153 var icke tillsagdt, och tillspurde dem, om de ville tage sig bødelens ombud paa, huortill de suarede, att hand viste vell at hand var tillsagd, effterdj at hand sende degnene vdt at siunge offuer liget, den tid den var komen paa kirckegaarden till graffuen bode for och effter predicken som skede offuer ligett, och mente att hand saa vell skulle siunge hans liig till graffue |: naar hand var tillsagd :| som andre folckis, endog hans embede var vederstygelig for verden. Da begønte her Peder medt mange vnyttige ordt att offuerskelde bode m: Jørgen, her Knud och her Jens. Først mester Jørgen och sagde, at hand haffde tillnød oc tuinget hannom till at giffue borgemester sin ære breff paa capitelett, huilcket hand skulle klage y rette igen paa raadstuen, saa at samme

breff skulle her vederom igen, medt mange andre vnyttige ordt handt gaff sin biscop, och vilde icke thie hannom itt ordt. Dernest offuerskeldet bode her Knud och her Jens, och sagde at hand haffde altid staaet effter hans ære och velferdt, siden hand kom her till byen, huilcket hand dog icke kunde beuisze, huorfor m: Jørgen straffede saadan hans skelden. Men hand skøtte intett om sin bispis paamyndelse eller authoritett j nogen made, men obenbarlig vndsagde bode her Knud, at hand skulle staa effter hannom och hans gansche husz, och talede tysk: ich soll iw na streycken. Disligiste ocsaa her Jens. Dette tog den gode mand m: Jørgen i altsamen till gode och aff sin ære vilde hannom tillgiffue och effterlade. Men der imod var hand saa trodsig, at hand vilde ingenlunde det affbede, huercken aff bispen ey heller her Knud, at hand haffde hannom paaløyet det hand icke kunde beuisze. Och den gode mand vilde strax for roligheed skyld strax forligt dennom, at de skulle tage hin anden j haand. Men her Peder vilde effter hans bispis raad ingen forligelse indgaa, saa at den samme sagh bleff vforligt samme tidt, och her Knud och her Jens kand thale der paa, naar de vill.

---

26. januarij anno 99. — Erick Jonsøn haffde j rette 154
steffnd Tiøll Sørensøn och Vdbiør Jensdather paa Bøe j Sognedall, for de haffde y act att ville begiffue sig y ecteskab stat tillsamen, vanseet ath for^ne^ Vdbiør skall tillforne haffue aat barn och blod medt for^ne^ Erick Jonsøn och loffuit at ville leffue medt hannom vdi ecteskab, huilcket hun nu icke holde vill, men haffuer nu indgiffuet sig medt for^ne^ Thiøll och actede at giøre ecteskab medt hannom. Møtte tha for^ne^ Thiøll och Vdbiør, och fremlagde først Thiøll itt breff aff thuenne laugretis mend j Sognedall vnder deris zigneter j dette aar 99 vdgiffuen, j huilcken de bekender att de var tilbedne aff for^ne^ Thiøll att gaa hans bud till vdbiør, at hand begerede hinde medt æren till en ecte stalbroder, om hindis sind kunde falde till hannom, till huilcket hun suarede och takkede hannom for hans tilbud, men hun viste icke huad hun her vdj skulle giøre, effterdj hun paa det siuende aar haffde aat barn medt Erick Jonsøn; dog haffde hun

icke bekommet nogen bud imedler tid enthen mundelig eller schrifftelig fra hannom, vndtagen j fior der hun fant hannom j Skeen och forærede hinde medt itt trøyeklede, dog ingen loffuen at ville fuldkomme medt hende, vden loffuede at komme hiem till Sognedall samme høst, oc alligeuell icke kom, oc mente for^ne Vdbiør at hun var nu nock bedragen, i det att hand ickon opholte hinde medt løse ordt, forhalede tiden och intitt vilde fuldkomme medt hinde. Och var nu derfor tillraad aff hendis slect och venner, at det var best att hun gaff sig j ecteskab medt Thiøll, som hende begerede och tilbød itt ærlig brød. Och derfor tillraadde hun for^ne Thiøll, att hand først skulle drage
155 till Staffuanger att giøre regenskab for det godz som hand haffde her vdj dalen at selge, och dersom hand finge god quitantz och beskeden fra sine hosbunder, ansaa hun hannom at vere hendis lige, och komme saa tilbage igen 14 dage for jull, skulle hand faa god suar. Dernest bekende for^ne Vdbiør, att det var tillgaaett och skeet lige som forskreffuit staar, och der hand igen kom, loffuit hun att ville haffue for^ne Thiøll till sin ecte hosbund, dog der skede ingen troloffuelse dennom emellom, andet end de haffde ladet liuse alleniste en gang aff predickstolen for sig. Heremod mente for^ne Erick, att hun burde att ecte hannom och ingen anden, effterdj hun tillforn haffde afflit barn medt hannom, och hun loffuit at ville ecte hannom, dog der icke heller nogen troloffuelse skeed emellom dennom. Mente ocsaa for^ne Thiøll, att hun burde att ecte hannom, effterdj hand lofflig haffde ved danemend bedet om hende, och hun medt hendis venners raad haffde giffuet hannom god beskeden och suar, och her foruden haffde hand opsagd sin thieniste hos sine hosbunder for hindis skyld.

Sententia: Efterdj der var ingen troloffuelse eller ecteskab skeedt emellom hende oc de andre personer effter konge: mat^s: articler om ecteskab udgiffuett, skall hinde vere frit for att vere dennom begge quit, om hun vill, eller och ecte en aff for^ne personer, enthen Erick eller Thiøll, huilcken hindis hoff falder mest till. Tha begerede hun strax for^ne Erick till egte, som hun haffde først elskt, och bleff hun strax troloffuit her paa capitelet medt for^ne Erick j voris neruerelse. Och beplictet hand sig paa ære och redelighedt for osz att skulle komme till hende inden

aar och dag effter denne dag oc giøre brøllup medt hende. Och bleff for^ne Erick och Thiøll sammetid venner och vell forligt oc adskiltt och tog hin anden i haanden. Att saa er etc.

Her Chrestens Persøns dom, som bleff affsath fra sit 156
gield paa Holand, vdgiffuit anno vt sequitur.

Jørgen Ericksøn, superintendens vdj Staffuangers stigtt, medt menige canicker och kirckethienere till domkircken vdj Stauanger kiendis etc., ath anno Dominj 1597 den 17 dag junij var her Chresten Pedersøn, sogneprest till Holands prestegieldt, medt hans sognebønders fuldmectige vdaff for^ne prestegield indsteffnde till vor capitell at forhøris till rette vdj itt almyndelig prestemode, effterdj bønderne haffde vdj nogle aar hafft mange victige klagemaall offuer for^ne her Christiern, bode om hans groffue forsømmelse vdj hans embede och anden hans vlempe. Och da fremkomme paa menige almuens vegne vdj for^ne Holands prestegield disze effter^ne mend Chresten Andersøn paa Rott, Salomon Amundsøn paa Sole, lenszmand vdj Sole skibrede, Oluff Seuadsøn paa Skadbierg, Oluff Euindsøn paa Søm, Orm Oluffsøn j Ølbierg, Iffuer Mogensøn paa Grandnesz, Oluff Ormsøn paa Rise, Anders Botulffsøn paa Søm, Johans Knudsøn paa Kolnesz och Berdins Moritzøn ibidem, och tiltalede for^ne her Christiern for hans store forsømmelse vdj hans embede och kald, besønderligen om hellige dagis hold och de krancke att besøge, och gaff klagligen tillkende, att de icke lenger kunde fordrage hans groffue forsømmelse medt anden vlempe, effterdj de fornomme, att hand blef io lenger och verre och ingenlunde vilde sig forbedre effter de mange aduarszler och paamindelser som hans biscop haffde tillforn her for capitelett vdj mange lerde menns neruerelse giffuet hannom, och her hosz beklagede bode paa deris egne och den ganske almues vegne, att de vare forraadde medt hannom, effterdj hand ingen løfft och beplictelse vilde holde, som hand giort haffde vnder hans embidz fortabelse, at hand sig forbedre skulle, men der effter ide- 157
ligen och stedze er kommen drucken och vbequem vdj kircken om søndager och andre hellige dager, naar hand skulle giøre

kirckethieniste, saa att folckene kiedis och vemdis vedt att lade sig schriffte aff hannom, besønderlig for den slemme och vlidelig stanck och luct der stod aff hannom, och var der till medt aldelis vbequem till att holde mesze och haffue predicken for almuen for hans druckenskabs skyld, effterdj hand icke kunde acte som andre Guds ords thienere att haffue det samme euangelium vdj predickstolen som hand haffde for alterit, men en anden text, som hannom falt j sinde. Item de beklagede oc, at hand om søndager, førend hand begønte kirckethienniste, saa møgit haffde drucket, att hand (medt tuct sagd) motte lade sit vand vdj predickstolen. Vdj lige made klagede de ocsaa, att hand mestedelen var altid saa drucken, naar hand skulle vdrette de andre stycker som hørde till hans embede, saa att effter hand vndertiden haffde viett afflett och vin for alterett och skulle vddiele sacramentet, da spilte hand baade afflet och vin for deris føder, och naar nogen vilde herom paaminde hannom eller lade sig bemercke att sligtt var verdt at klage offuer, da tog hand dett till misztøcke och derfor skieldede och bandede vdj predickstolen, huor medt hand och forlengde den største part aff hans predicken, medt megen anden hans vlempe, som de forgaffue och sagde sig videre att vilde bekiende och medt den gansche almue beuise, om behoff giordis, och derfor endelig begerede att bliffue for^{ne} her Christen quit och bekomme en anden prest igen, saa fremt att de icke for konge: mat^{s}: eller hans mat^{s}: statholder skulle vider haffue sig at beklage, effterdj de medt en god samuitighed viste hannom
158 skyldig att vere vdj alle de stycker som forskreffuit staar, huorfor for^{ne} mend da fremginge for den menige sidendis capitel vdj andre fine och lerde mends neruerelse, som da till prestemode forsamlede vare, och lagde deris hender paa bogen och bade, att Gud skulle saa sant hielpe dennom bode till siell och liff, som de haffde sagd sant paa for^{ne} her Christiern, och att vere dennom vred och gram, om de haffde løget paa hannom. Och her effter bleff oc strax randsaget capitels bog om nogle førrige klagemaall offuer for^{ne} her Christiern och hans beplictelse, som hand da giort haffde, och befunde vy, att for^{ne} her Christen haffde thuenne gange tillforn for hans forseelse verit indsteffnd for capitelet, den første gang anno Christj 1594 den 23 dag septembris, da befands han icke att haffue holdet vdj hans kircker alle de hellige dage som vdj konge: mat^{s}: ordinantz befalis at

holdis hellige, som var vor herre himmelfarts dag, s. Hans Baptistæ dag, disligeste visitationis Mariæ dag medt nogle flere, och da haffde for^{ne} her Christiern vnder hans embidz fortabelse beplictet sig icke effter den dag att skulle forsømme nogen kirckethieniste paa nogle de hellige dage som vdj konge: mat^{s}: ordinantze befalede ere, foruden kranckdom eller anden lofflig forfald, och samme tid gaff for^{ne} her Christiern de fattige vdj hospitalett 3 daler till en paamindelse. Den anden gang for^{ne} her Christiern var indsteffnt for capitelet for hans forsømmellse och forseelsis skyld vdj hans embede, var anno Christj 1596 den 17 dag junij, och da haffde hand forsømmet att besøge de krancke och besønderligen Haffuor Euindsøns dather paa Sørnesz, som da haffde verit megit siug, huilcken hand icke vilde besøge, men laa 159
drucken hiemme, och her Knud Mickelsøn, sognepresten her j Stauanger, motte da hende besøge. Item bleff samme tid klaget her paa capitelett, att for^{ne} her Christiern icke vilde heller besøge Niels paa Stangelang [sic] vdj hans siugdom; item at hand ey heller vilde komme till Anders paa Sole vdj hans store kranckdom. Och samme tid bleff hannem och offuerbeuist, att hand engang icke haffde siunget vdj meszen euangelium for alteret, men strax effter epistelen var lest, sang hand troen och gick saa vdj predickstolen. Och den samme tid haffde hand och giort hans høye beplictelse vnder hans embidz fortabelse aldrig effter den dag att forsee sig vdj nogle stycker som hørde till hans embede, och gaff da till en paamindelse 6 daler till de fatige vdj hospitalett. Huorfor effter lang tilltale och igensuar medt mange ordt som begge parterne imellom løbe, vigede de for dørren; randsagede vy tha sagen fliteligen medt all omstendighed och befunde for^{ne} her Christierns store och groffue forsømmelse och forseelser emod hans embede och kald, och haffuer derfor saa for retten affsagdt, att effterdj disze for^{ne} 10 erlige mend haffuer nu her medt deris høyeste boger eedt soret och stadfest for^{ne} her Christiern att vere skyldig vdj alle de forseelser som for^{ne} staar, och haffuer offte till forn faat paamindelse och aduarsell och dertill medt loffuet och beplictede sig vnder hans embids fortabelse at forbedre sig, som hand dog altid foractet haffuer, och aldelis intit holdett, skall hand bode effter konge: mat^{s}: ordinantzis lydelse och hans mat^{s}: obne breff, som om slig leilighed er vdgangen, huilcke der och alluorligen och strengeligen tilholder superinten-

160 denten och osz att affsette slige prester fra deris embede, som vdj slige forseelser findis att vere skyldige, som for[ne] her Christen findis nu (dis verre) att vere skyldig vdj, och derfor nu att vere affsagdt fra hans prestelig embede och kald effter denne dag for hans groffue forsømmelse och store forargelse, som hand nu giort haffuer, vndtagen konge: mat[s]: naadigste hannom vill haffue forskonet och opreyst igen. Och skall den christen almue vdj for[ne] Holands prestegield medt alle sine annexer som dertil ligger, vere forloffuit at keyse och vdkore en gudfryctig och lerd mand till deris sogneprest igen vdj for[ne] her Christens stedt. Och endog for[ne] her Christiern haffuer nogit nær verit sat fra hans embede vdj 2 aars tid och dog aldrig diszimellom haffuer verit begerendis denne hans dom beschreffuen, førend nu vdj disze dage ved hans thuenne schriffuelser: da haffuer vj den gierne hannom meddielt effter de articlers liudelse som vdj vor capitels bog findis att vere antegnede, om samme for[ne] affsagd sententz anno Christj 1597 den 17 dag junij, som forskreffuit staar. Thill vidnisbyrd etc. Actum Stauanger den 11 dag aprilis anno Dominj 1599.

---

16. aprilis. Knud Ollsøn paa Aluestad och hans quinde Ingeborg Ollsdater var indsteffnd for en langsomelig och forargelig trette som dennom haffuer verit emellom, som icke bør at vere emellom ectefolck och derfor at affskaffis. Beklagede Ingeborg, ath hand laa hosz en quinde hede Aase j marcken och siden beleide [sic] til en anden quinde och sagde at hand var skilt fra hinde, och bispen haffde befalet at hand skulle flytte hans
161 godz fra hende. Item at hand vilde och ligge hosz hans thieniste pige j hans lade. Item beklagede hun ath hand leffde saare vmildelig med hende, och at hand holte hendis børn[s] arffue inde hosz sig och icke vilde skilie deris deell fra sig, men øste bode deris och hendis godz vdt. Naar hand far omkring med jact oc faar nogle fiske, vill hand ingen føre hiem j huszet, men anden stedz hen. Huortill hun fremlagde sin skudzmaalls breff, at hun med hendis første mand leffde christeligen och vell. Møtte for[ne] Knud och intit synderligtt kunde beskylde hende och veed sin eed suor sig at vere vskyldig j alle disze stycker

och fremlagde sit proff, at hand med sin første høstru leffde ærligen och gudfrycteligen.

Sententia: De befindis bode tho aff letferdighed at haffue giffuet aarsag till saadan venighed. Och derfor bleff de forligte, tog hin anden i haand, at the her effter skall leffue fredsomelig med hin anden, som christne folck sømer och bør at giøre, och at hand skall icke aff letferdighed foracte sin quinde, men beplictet sig at lyde hans quinde adt vdj alt loffligt och sømeligt, som kand thiene till begge deris gaffn och husens beste, och lade hendis børnene [sic] faa deris arff vdt med det første, saa at der skall icke her effter findis nogen trette eller venighed for deris arff skyldt.

---

4 maij. Torkill Oluffszøn paa Frøland var steffnd, for hand haffde beligget Thora Nielsdather och loffuit hende ecteskab, som hand icke vilde holde, men bedis til en anden och var nu steffnd anden gang och icke vilde møde j rette. Møtte da Torckils stiffmoder och Anders paa Notten paa hans vegne.

Sententia: Effterdj hand 2 gange var steffnd och ingen gang vilde møde, tha kand vy icke andet forfinde, end hand bør io at bøde thuenne kosthold effter kong: mat^{s} articler om ecteskab; och siden at tage steffning paa ny offuer hannom, och tha endelig at dømis dennom emellom, entil ecteskab eller fra.

---

6. decembris. Mogens Jonsøn och hans quinde Ellse 162
var steffnd for den vsømelig och forargelig leffnit de vdj nogle aar haffuer hafft tillsamen, offueruerendis samme tid Morten Nielszøn laugmand, Christen Nielsøn borgemester, Eylert Speckmand, Poffuell schriffuer och Peder Thranne. Beklagit Peder Thrane paa hans systers vegne, at Mogens haffde berøctet hende at vere med en andens barn. Dertil suarede Mogens, at Peder hører haffde bekent for laugmanden, at the

haffde kierlighed tilhobe, huilcket hand benectede, at hand det aldrig hørde af hans mund. Mogens Jonsøn beklagede, at Ellse talde altid spotteligen till hannom, kalte hannom plumpe hund; item at hun fick hans thienestdreng nøgelen at bære j huset, som bortstaall hans mad; item naar hand haffuer ført kornn eller andet hiem fra bygden, tha vill hun icke laane hanom it stycke liusz om aftenen at bære det ind ved; item at hun tho eller 3 gange vilde icke søge seng med hannom, och naar hand ville skiemte nogit med hende j sengen, raaber hun at hand vill myrde hende. Alt dette for[ne] benectede hun, uden at hun nogle gange ville icke søge seng med hannom, fordj hand skeldede hende for en hore, med andre vnyttige ordt thennom emellom løb.

Sententia: Befindis the begge tho at the aff letferdighed er aarsag till saadanne klammer och trette. Och Mogens dog forbad hende och bød sig villigen till at ville leffue christeligen med hende. Bleff de forligte, tog hin anden j haand, at de skulle leffue fredsomelig tilhobe.

Erick Byeberg beklagede Jon bodzmand, for handt haffde beligget hans dater Tyrj, dog bekende at hand icke loffuit hende ecteskab.

Sententz: Effterdj der er ingen ecteskabs løffte giort thennom emellom, skall den sag indsettis for danmend, som skall forlige dem, huad hun skall haffue for sin jomfrudom.

---

163 Anno Christi 1600, 21. januarij. Rear Leuang haffde steffnd hans quinde Anna Thorisdather, for hun haffde nu paa fierde aar forlat hannom, endog hand tit och offte ved got folck haffde formanet hende oc paaminde, at hun skulle komme til hannom igen, och fremlagde hand it capitels dom, som hand haffde taget offuer hende thuenne gang tilforne och steffnd hinde till capitel och dog icke vilde møde. Item fremlagde en supplicatz, som hand haffde till kong: mats: høyuisze

raad vdj Bergen anno 1599 om hendis moduillighed, oc tha bleff samme sag hiemsat aff raadet till bispen och capitelet.

Sententia: Effterdj Anna Torisdater er nu tre gange for capitil indsteffnd och møtte ickon den første gang och da ingen sag viste med hanom at kunde hanom offuerbeuisze, dog ligeuell suarede hannom samme tid som en hordnacket quinde, at hun icke vilde komme til hannom igen, endog hand gierne vilde tage hende til naade: haffuer vy saa forefundet, at hun endnu en gang skal steffnis med fogdens steffning til neste Butolphi dag, och dersom hun icke tha endelig møder, at fogden med hans lensmand skall føre hende j rette. Och diszemellom Rear plictig at vere at tage sit skudzmaall aff sine sogneprest och folck om sit leffnit j midler tid, och huad thennom vitterligt er om theris venighed, och begge parterne lofflig at steffnis och tillsigis at vere tillstede, naar samme skudzmaall tagis skall.

---

3. martij. Gitleff Pedersøn paa Lime haffde steffnd Tooren paa Suihusz, for hun skulle haffue loffuit oc samtyct hannom sin dater Karen Oluffsdather til ecte, och paa dett hendis løffte haffuer hand bedet bustad hosz gode folck, oc der hand mente at bekomme endelig suar herom hosz hende och 164
hendis dater, da skulle de anderledis haffd betenct sig och deris lyffte icke vilde holde. Møtte for^ne^ Thooren och bekende, at det var begynt och omtalet j førsten och loffuit hanom dag til jull. Och intet viste med for^me^ Gitleff, fader eller nogen aff hans folck end ærligt; dog kunde pigens sind ingenlunde falde till hannom, med videre ord och gensuar.

Sententia: Effterdj dateren icke møtte j rette, tha skall hun effter kong: mats article om ecteskab giffue hannom kosthold, oc alligeuell plictig at vere att møde igen j rette med sin moder mandag effter dominica misericordia Dominj, som er then 7. aprilis først kommendis, och tha en endelig dom at gaa thennom emellom.

---

7. aprilis. Møtte for^ne Peder paa Lime och hans son Gitloff, Toren och hendis datter Karine igien j rette oc nu saa vel som tilforne begierede pigen till ecte. Men hun sagde hendis sind ingenlunde kunde falde till hannom, oc forklarede baade moderen og datteren for^ne Gitloff, at de intet viste med hannom andet end det som ærligt er.

Sententia: Effterdj baade moderen och datteren haffuer letferdeligen giffuet hannom fortrøstning om ecteskaff oc att bede bustad hoss godt folck oc der wdoffuer kunde lide bespottelse, skall pigen till en straff vere wgifft j 3 aar, oc hannom frit for att giffte sig paa en anden sted igien.

---

17. junij. Vaar her Antonius Frantzøn aff bispen steffndt for capitelet at møde hannom till rette, for hand imod hans forplictelse haffde rømt fra hans tieniste wdj Lunde prestegield oc wdj mange vgger ligget her j Staffuanger wdj Hans veffuers huuss, som haffde en løss quinde ved naffn Margrete, oc der drack oc pancketede nat og dag oc vaar
165 berøctede for for^ne quinde, oc siden drog till Bergen till for^ne løsse quinde oc holt der huuss hoss dennom wdj lang tid oc vaar fra hans kircketieniste imod hans bispis oc hosbondz samtycke mere end iij fieringaars tid. Men for^ne her Antonius icke vilde møde, endog han louligen steffndt vaar, men nogle dage førend capitelet skulde holdis rømte her aff byen. Huorfor for^ne gode mand m: Jørgen bispen fremlagde for retten for^ne her Antonij egen haandskrifft oc forplictelse, oc begierede at menige mand oc forsamlede capitell vilde dømme derpaa. Oc bleff strax for^ne her Antonius sagt fra hans prestelig embede oc kald at bruge wdj Staffuangers stigt effter denne dag oc effter hans egen forplictelse at vere ærløss.

Anna Thorisdatter vaar fierde gang indsteffndt aff hendis mand Rear Germonsøn, for hun haffde forlat hans huuss oc bort røffuit hans hiemel, oc hand der offuer kommen wdj stor armod, oc intet møtte. Beklagede hand, at hun nu paa ny igien hafde bort røffuit en kiedell oc en rye, god for 7 daler, j hans frauerelse.

Sententia: Fogeden skall befale lensmanden at straffe hinde oc befale sognefolcken att giffue hannom sitt skudzmaall, enten ont eller got, oc møde igien till s: Mauritij dag først kommendis.

---

17. oc 18. junij. Møtte Astri Ericksdatter paa Fosdall j Gylands bygden j rette oc berettede, huorledis at Lauritz Sande haffde steffnd hinde met rigens steffning, oc bød sig j rette, dog for[ne] Lauritz eller nogen paa hans vegne icke møtte j rette met steffningen.

Sententia: Effterdj at hun vaar steffnd, oc ingen vilde møde som haffde taget steffningen offuer hende, oc giffue hende sag, da skall de effter kong: mat[s] artickler om ecteskabssager giffue hende kosthold oc lade hende steffne paa ny igien.

Niels Jensøn paa Omlid fik denne sententiam. Jørgen 166
Ericksøn, superintendens wdj Staffuangers stigt, met menige canicker oc kircketiener wdj Staffuanger kiendis etc., at anno 1600 den 18. dag junij kom for oss paa vort capitell denne breffuiser Niels Jenszøn oc haffde hid indsteffndt hans quinde Karine Biørnsdatter wdj rette, for hun haffde rømt fra hannom oc nu paa thet fierde aars tid hannom forlat oc icke vilde komme till hannom igien. Da effterdj for[ne] Karine Biørnsdatter vaar louligen steffnd oc icke vilde møde, ey heller nogen paa hendis vegne, som retten vilde pleye, lige som hun oc wdj forgangende aar vaar steffndt at møde for[ne] Niels Jensøn for bispen

oc andre viise oc forstandige mend wdj hans visitatz wdj Topdall wdj rette, at suare for^ne Niels till huess diell hand kunde met rette haffue hende till att tale vdj samme sag, oc hun ey heller da vilde møde, icke heller nogen paa hendis vegne: da vaar nu for^ne Niels Jensøn begierendis en endelig dom imellom sig oc hende, oc begierede att bliffue hende quit oc forloffuis at giffue sig wdj ecteskaff igien met en anden person, som Gud hannom tilføye vilde. Oc fremlagde nu her for rette tuende breffue aff dannemend vell beseglede: det første breff vaar vdgiffuen aff laugrettis mend wdj Omlidtz prestegield den 15 dag aprilis anno 1599 wdj Omlid kircke effter predicken, formeldendis at for^ne Niels Jensøn haffde der skøditt sitt skudzmaall for den menige mand der wdj gieldet, oc da haffde de allesammen baade vnge oc gamle giffuet hannom det vitnesbyrd, at de haffde kiend hannom aff hans barndom først for en erlig dreng wdj ord oc gierning, oc dernest at hand haffde leffuet wdj tho aars tid met for^ne Karine Biørnsdatter wdj ecteskaff oc skickede sig met hende ærligen och vell, som en ectemand burde att giøre wdj alle maade, men att hun da haffde for 3 aars tid løbet fra hannom oc forlat hannom wden skyld oc brøde, oc hand siden haff-
167 uer holdet sig erligen oc tilbørligen wdj sitt leffnet wdj alle maade. Det andet breff haffde her Lauritz Tomisøn, sogneprest till Effuie prestegield oc prouist wdj Raabygdlag, vdgiffuit met lensmanden oc andre laugrettismend wdj Omlid prestegield den 4 dag aprilis anno Christj 1600, formeldendis wdj sin mening, att de haffuer hafft for^ne Niels Jensøn oc Karine Biørnsdatter for sig oc forhørt dennom till ordz tilsammen oc tilspurt for^ne quinde, huad hun haffde for^ne Niels at skylde, oc hui hun haffde rømt fra hannom oc saa lang tid forlat hannom, huor till hun da suaredt haffde, st hun intet haffde hannom at skylde, men vilde dog aldrig effter den dag komme till hannom, oc andre ord kunde de icke faa aff hende. Item for^ne Karens fader Biørn Birtingshuuss met hans sønner vaare och samme tid tilstede oc begierede for Gudz skyld, at de matte skillis adt, effterdj hun saa haffde forlat hendis ecte mand, oc vaar hun icke heller den quinde som en mand kunde bo met, for hendis darlighed oc wforstandighedz skyld. Effter slig leilighed begierde nu for^ne Niels Jensøn att maatte vere for^ne hans quinde quit oc forloffuis at giffue sig wdj it andet ecteskaff igien met en anden, som vilde

bliffue oc bo met hannom, som en stadig ectequinde burde at giøre, oc hermet vigede hand for dørren. Ransagede vii da sagdens leilighed det beste vii kunde, oc haffuer saa for retten affsagd, att endog for^ne Karene Biørnsdatter icke befindis at haffue bedreffuet hor met nogen, ey heller bortrømt aff landet, dog effterdj hun for wden skyld oc brøde haffuer rømt fra hendis ectemand for^ne Niels Jensøn oc ved hannom intet at skylde oc nu j 4 aars tid haffuer forlat hannom oc aabenbare haffuer tilsagd hannom, at hun aldrig effter den dag vilde komme till hannom igien, huilcket er hannom jo saa stort itt kaarss som hun 168
kunde haffdt bortrømt aff landet met en anden oc forlat hannom: da kunde vii icke andet forfinde, endt for^ne Niels Jensøn bør jo att vere for^ne Karine Biørnsdatter quit oc at forloffuis igien at giffue sig wdj ecteskaff met en anden, huilcken Gud hannom tilføye vill, vden saa er att erlig oc velbyrdig mand Peder Grubbe till Aalstrup, kong: mat^s befalingsmand der wdj læenet, enten selff eller formedelst hans foget met prouisten anderledis kunde sagen forhandle, at de vilde komme tilhobe igien oc foruden forargelse leffue tilsammen, som ectefolck bør att giøre. Men der som det icke anderledis kand skee end tilforn haffuer veret, hannom da endelige at forloffuis itt andet ecteskaff igien oc hende aff øffrigheden tilbørligen at bliffue straffedt, andre till exempell. Thill vitnesbyrd etc. Datum etc.

Vii capitel wdj Staffuanger etc. kiendis etc., att den 27. junij, offueruerendis erlig oc velact mand Peder Trane paa sin broders Christen Tranis, kong: mat^s foget wdj Staffuangers leen, vegne, kom for osz wdj rette Torgiir Knudsøn paa Fotland oc louligen haffde indsteffndt her for capitelett Oluff Clingsøn paa Løland met sin datter Anna Oluffsdatter, oc hannom tiltalede, for hand skulde hafft loffuet hannom sin datter for^ne Anna till ecte, huilcket hand haffuer affslagett igien oc icke vilde effterkomme, men actede att giffue en anden hende till ecte etc:, oc berettede huorledis hand nu paa thet 4 aar forleden ved dannemend haffde for^ne Oluff effter kong: mat^s artick- 169
ler louligen ladett ombede om hans datter oc derpaa giffuet

hannom gott svar, oc for^{ne} Torgiir siden der effter paa den samme forhobning baade haffde ved dannemend begierett itt endeligt suar igien, desligiste sielffuer j midlertid haffuer søgtt till hans gaard att vilde ocsaa endelig vide, paa huadt tidt hans begiering skulde gaa for sig, da haffde for^{ne} Oluff met sin hustru Ingeborg och datteren altid loffuett, att hans forsett skulde gaa for sig etc: Men nu kort tid forleden skulde der vere kommen en person aff Suldals gield oc begierett for^{ne} Anna Oluffsdatter till ecte, da skulle de haffue giffuet hannom saadan suar, att for^{ne} Torgiir skulde haffue hende till ecte. Her foruden er kommen den tredie person, en enckemand, till for^{ne} Oluff oc begierett hans datter till ecte. Da skulde for^{ne} Oluff strax haffdt giffuet hannom sin datter oc nu nyligen haffde ladett liusse første gang till deris brøllup oc berede huess brøllups kost som dertill hørde, wanseett att hand till for^{ne} Thorgiir met moderens oc datterens vilie haffde baade met haand oc mund loffuet for^{ne} Torgir sin datter, ey heller lod samme enckemand vide eller forstaa, huess løffte hand met Torgir giort haffde etc:. Aff saadan aarsag mente for^{ne} Torgiir sig att vere skuffit oc j saa langsommelig tid icke redeligen att vere opholdett, huor wdaff hand haffuer lidet stor skade oc affbreck wdj sin huusholding, som icke letteligen kunde hannom betalis etc:, oc mente derfor, att for^{ne} Oluff burde att holde hans løffte eller att staa hannom till rette for huess skade som hand j midlertid haffuer lidt, mett flere ord som hand forgaff etc: Møtte da for^{ne} Oluff met sin quinde ved naffn Ingeborrig oc hans datter Anna oc
170 bekiende, att de haffde j begyndelsen loffuet for^{ne} Torgiir deris datter, som forskreffuit staar, huilcket baade moderen oc datteren gantske gierne vilde fremholde, att deris ecteskaff maatte bestod oc gaatt for sig etc: Men nu nyligenn haffuer for^{ne} Oluff met hug oc slag baade truett oc foruentt sin datters hu oc sind fra for^{ne} Torgir, att huess hun nogen tid vilde ecte for^{ne} Torgir, da skulde faderen drebe hannom for hendis øyen oc føre skylden saa vel paa hende som sig selff, att hun ocsaa skulde vere skyldig j hans død. Her foruden berettede for^{ne} Oluff, att hand ingenlunde vilde giffue for^{ne} Torgiir sin datter, for hand skulde icke vere saa rig paa jordt oc godz som hand mente j førsten etc: Huortill Torgir suarede, att hand j korter tid kunde vell sig forhørtt hoss andre gode folck, huor rig hand var, oc icke

haffde derfor behoff att opholde hannom nu paa thet fierde aar, men giffuet hannom endelig suar langtid tilforn, saa vilde hand forsee sig paa en anden sted om en erlig ecte stalbroder. Da effter tiltale, giensuar oc sagdens leilighed befindis for^{ne} Oluffs store wlempe, j dett att hand saa letferdeligen haffuer handlett met dett hellige ecteskaffs statt oc icke effter kong: mat^{s} recess met sin sogneprestis offuerueerelse haffuer strax ladett troloffue sin datter mett for^{ne} Torgir, men haffuer opholdett hannom j langsommelig tid met løsse ord oc ladett hannom titt oc offte j midlertid besøge sin gaardt, dog vnder en falsk forhobning, huor vdaff stor wlempe kunde sig tildrage. Oc lagde vii oss wdj sagen att forlige dennom tilsammen saa att for^{ne} Oluff loffuede att skulde giffue for^{ne} Torgir 10 daler for huess skade hand her vdaff haffuer lidett, oc Torgir derimod loffuede att skulde giffue for^{ne} Oluffs quinde Ingeborg 2 daler for en liden skade som hand giorde hende j fingeren, dog wuitterligt etc: Desligiste 171
loffuede oc for^{ne} Oluff att vilde giffue till hospitalett wdj byen for saadan sin forseelse 5 daler nu till s: Michaelis dag først kommendis etc: Oc her met skulle alle breffue som de paa begge sider haffuer tagett j denne sag, vere døde och mactløsse, naar och huor de findis etc:, oc her effter paa alle sider vere venligen oc vell forligte oc ingen att giøre hin anden andett end som ærligtt oc christeligt er, ey heller att efftersige hin anden andet end thett som erligt er j alle maade etc: Oc huilcken paa enten sider aff begge parterne enten oprycker, paaancker eller rypper denne forligelsze, skulle vere ærløss, som den der ingen ord eller ære acte eller holde vill etc: Da ere de her met forligte, saa att for^{ne} Oluffs datter maa giffte sig met en anden person, naar och huor Gud vill etc:, oc for^{ne} Torgir att giffte sig paa en anden sted etc:, oc her met toge hin anden j haand etc: Att saa j sandhed er etc.

---

14 julij. Vii canicker oc kircketienere wdj Staffuangers capitell kiendis etc., att denne breffuiser Peder Perdersøn, borger j Bergen, for osz beskicket vaar oc berettede, huorledis hand wdj langsommelig tid haffde verett j trette medt sin veder-

part om Lauritz skriffuers arff, fordom borgemester wdj Bergen, som vaar salig her Hans Klingebergs søn oc for^ne^ Peder Pedersøns vermoders fader, oc att hans vederpartt skulle haffue berette, att for^ne^ her Hans Klingeberg skulle haffue afflett for^ne^ Peders vermoder Anna Hansdatter wdj hoer, siden
172 hand bleff ecte gifft etc:, oc derfor begierede aff oss en sandferdig beuisning aff capitels bog, om thet findis der wdj optegnett eller icke etc: Oc da haffuer vii flitteligen randsagett oc igiennom seett vor capitels bog oc aldelis intet finder der wdj om hannom att vere omskreffuitt enten ont eller gott etc: Men vii haffuer hørtt aff andre, att for^ne^ her Hans Klingeberg haffuer verett en gudsordz tiener boendis j dette stigt, først j Karmsund, dernest paa Skudegerdt paa Findøen oc sidst paa Lye wdj Timenssogn oc ligger begraffuett wdj Thimens kircke etc: Oc aldrig vii haffuer hørt tilforn, att hand skulde haffue afflitt nogen datter j hoer, førend nu nyligen, der nogle skulle mumle derom, siden den trette om for^ne^ Lauritz skriffuers arff er begyntt etc: Att saa j sandhed er ete.

Anno Christj 1601, den 14. martij. Jørgen Ericksøn, superintendens offuer Staffuangers stigt, met menige canicker oc kircketiener wdj Staffuanger kiendis etc., att anno et die ut supra vaare vii forsamlede paa vort capitels huuss her wdj Staffuanger, oc da vaar louligen hid indsteffndt for oss att forhøris till rette hederlig mand her Anders Jørgenszøn, sogneprest till Vantzøe prestegield paa Lister, oc her Jacob Clausøn, mettiener der sammestedz, for deris lange trette och
173 wrolige bulder, som de met den christen kirckis store forargelse oc gode folckis besuering haffuer tilsamen, oc desligeste for huess diell som hederlig oc vellerdt mand her Peder Clausøn, sogneprest till Vndals prestegield oc prouist wdj Listeleen, kand met rette haffue dennom till att tale baade for forsømmelse wdj deris embede oc saa for spaatt, forhaanelse oc foractelse mod hans person, mett anden baguaskelse oc vndsigelse mod hannom oc hans børn. Oc møtte samme tid for^ne^ her Anders Jørgenszøn wdj rette oc her Jacob icke, men haffde hid indsendt

Aslag Anderszøn att møde for hannom her paa capitelett met en skrifftelige beskeeden att legge wdj rette paa hans vegne, wdj huilcken hand haffuer fremdragett nogle argumenter mod for^ne her Anders, oc fremdelis haffuer der wdj tilkiende giffuet, att der skulde icke bliffuett retferdeligen handlett mett det prouff som sidste gang bleff tagett wdj Vantzøe kircke om hannom, oc begierer derfor, att en anden fremmede oc retuiss mand maatte tilskickis att tage hans prouff vnder deris ordt. Jtem tilførde oc samme tid for^ne Aslag Anderszøn velbyrdig Thommis Normands skriffuelse, den gode mand vor superintendent for^ne mester Jørgen tilskreffuitt, wdj huilcken formeldis, huorledis erlig oc velbyrdig mand Axell Gyldenstiern, kong: mat^s stadtholder her wdj Norge, haffde verett aff hannom begierendis, att hand som en fulmectige wdj hans frauerelse vilde tilskriffue hannom om nogle victige klagter om for^ne her Anders, som for^ne gode mand vaar forkommett, aff huilcke oc en stor part der wdj ved naffn tilkiende giffuis etc:, oc derfor paa kong: mat^s oc retferdighedzs vegne vaar begierendis, att hand grandgiffueligen vilde 174
forfare den leilighed oc for^ne her Anders steffne for capitelitt oc den sag siden louligen att forfølge, som for^ne missiue breff vider formelder. Effter denne leilighed haffuer vii offuerueget sagen, saa megitt paa denne tidt mueligt vaar, och haffuer icke anderledis kunde her forfinde, end att effterdj for^ne her Jacob haffuer louligen verett steffndt personligen att møde her for rette att suare for^ne her Peder till rette, for huess hand kunde haffue hannom till att tale for den forargelige oc wrolige bulder oc trette som hand med for^ne her Anders haffuer, desligeste oc for deris spaatt, forhaanelse oc vndsigelse imod hans person oc hans børn, att hand derfor er jo plictig att giffue for^ne her Peder kosthold, oc effterdj for^ne her Jacob berober sig paa fremmede retferdige mend, att høre oc tage hans prouff vnder deris eedt, førend der endeligen dømmis paa. Da bleffue her nu tilsteffndt iij prouister ved naffn her Lauritz Christiersøn, sogneprest till Cleps prestegield oc prouist paa Jerren, her Anders Matzsøn, sogneprest till Tuedz prestegield wdj Topdall oc prouist wdj Mandalleen, oc her Joen Mouritzsøn, sogneprest till Egersundz prestegield oc prouist wdj Dalerne, oc huer met en prestmand aff sit prouisterii retferdeligen att randsage oc forhøre aabenbarlige wdj Vantzøe kircke den 4 søndag effter paaske

førstkommendis, huess klagter oc wenighed som for^{ne} her Anders oc her Jacob haffuer tilsammen, oc da for wden vild oc venskaff eller oc nogen persons anseelse att tage begge deris prouff vnder deris eedt bescreffuett. Oc naar thette skeedtt er, skulle baade for^{ne} her Anders oc her Jacob forplictige vere den 17 dag junij
175 først kommendis att møde for^{ne} her Peder igien for bispen met menige kanicker oc andre viise mend her wdj rette, oc da endeligen att gaa om alle deris klagter saa megitt som retten kand metgiffue. Thill vitnesbyrdt etc. Datum etc.

Vii capitell wdj Staffuanger kiendis etc., att en fattige mand wdj Mandall ved naffn Christiern Simensøn haffuer hafft sitt visse bud hoss oss oc met erlige mendz skriffuelser beuist, att hans ecte quinde ved naffn Siri Knudzdatter haffde stollett oc henrømpt fra hannom mett en skalck oc forlatt hannom igien met hans smaa børn; oc haffuer nu derfor verett begierendis att vere for^{ne} hans quinde quitt oc begiffue sig wdj ecteskaff igien met en anden. Huorpaa vii haffuer giffuett hannom denne beskeeden, att effterdj thet beuisligtt er, att for^{ne} Siri Knudzdatter haffuer forlat hannom, stollitt oc bortrømpt met en løss kompan, da maa hand effter denne dag vere for^{ne} Siri Knudzdatter quitt oc forloffuett vere att giffue sig wdj ecteskaff igien met en anden quindis person, huilcken Gud hannom louligen tilføye vill, oc thet effter kong: mat^{s} befalning, oc for^{ne} Siri Knudzdatter aff verslig øffrighed att straffis for sin forseelse,
176 huor och naar hun betredis kand. Thill vitnesbyrdt etc. Datum etc.

Vij effterschreffne Jørgenn Erickszøn, superintendent wdi Stauffuangers stigt, Knud Michellszøn, sogneprest och canick vdj Staffuanger, Jens Jørgenszøn, canick och schollemester ibidem, Christiern Daphindszønn, canick och prædicanter der sammelledis, Christoffer Siguorszønn, canick i Staffuan-

ger och sogneprest thill Auellsznes och prouist wdi Karmszund, Lauritz Christiernszønn, sogneprest til Kleps prestegield och prouist paa Jeeren, Joen Ellingszøn, canick wdj Staffuanger och sogneprest till Bøe prestegield, Peder Jenszøn, canick i Staffuanger och sogneprest till Hølanns prestegield, Raszmus Oellszøn, canick wdj Staffuanger och sogneprest till Houskins prestegielld paa Renderszøen, Peder Niellszøn, sogneprest til Valle prestegielld wdj Settersdall, Niellsz Mortenszønn, sogneprest till Thimens prestegielld, Jacob Handszønn, sogneprest til Haalanns prestegield, Daniell Pederszønn, medtienner till Hølanndz prestegielld wdj Gaend, och Jens Matzøn, medtienner till domkirckenn wdj Staffuanger, kiendis etc., att anno Christi 1601 den 17 dag junij kom paa capitells huusz her wdj Staffuanger for osz hederlig och vellerdt mannd her Peder Clauszønn, sogneprest till Vnndalls prestegielld och prouist vdj Listellen, och haffde hidt indsteffnt hederllige mend her Anders Jørgennszøn, sogneprest til Vantzøe prestegielld paa Lister, och her Jacob Clauszønn, medtienner der sammestedz, om den lange och forargelig klammer och trette, som de haffde hafft till sammen. 177

Och samme tid møtte her Andersz Jørgenszøn och her Jacob icke, men haffde wdskickit hans fuldmectige ved naffn Joenn Christiernszønn medt en scrifftellig bescheedenn att legge wdj rette, samtyckendis veed hannom en endellige dom imellom hannom och hanns vederpart, ligeszom hand sellff tilsteds vaar, huorfor for^{ne} her Peder tiltaalde hannom paa sitt embedtz vegne, for de icke haffde hollitt denn forlligellsze som kong: maytz velbyrdige och høyuisze raad haffde giort dennom imellom paa Bergennhuusz anno 1599 den 3 dag julij, huilcken forligellsze de och baade sammen haffde medt kong: maytz raad beszeglede och siden lettferdelligen forbryde, wandszett att de vnder embidtz och kaldtz fortabellsze haffde baade szammen forplictet sig att hollde den, huorfor de och tilfornn den 14 dag martij nest forgangen vaare hid indsteffndt att schulle forhøris til rette, och kunde dog ingen ende tage, eptherdi for^{ne} her Jacob ville daa icke heller sellff saa vell som nu møde till rette, men haffde hidt indszendt en scrifftellig beschedenn att legge vdj rette, diszligeste och frembszende samme tid en scriffuellsze fraa erlige och velbyrdige mand Thomis Normand, som den tid vaar forordine-

rett och tilbetroet slotzlougen paa Aggerszhus vdj erllige och velbiurdige mand Axell Gylldenstiernis, kong: maytz stadtzhollders frauerellsze, dateret paa Aggerszhuus den 9 dag februarij nest forgangen, for^{ne} vor kiere superintendent mester Jørgen Ericksøn tillschreffuit, huor vdj begierisz, att hand paa sit embidtz vegnne ville for^{ne} her Anders och her Jacob indsteffne paa capitelet och all leillighed her om grandgiffuelligenn forfare och sagenn siden till domb och rette att forføllge, huilcken schrifuellsze bleff och daa her oplest, huor wdj victige klager ere indførde, som for^{ne} her Jacob haffde for for^{ne} velbyrdige her stadhollder andgiffuet offuer for^{ne} her Anders Jørgenszønn, och vdj besynn-
178 derllighed huorledis hand schulle føre itt wskichelligt leffnit, som en prestmand icke sømmede och ingenlunde burde att være vstraffede. Jtem her wdi er och bemelldet, att for^{ne} her Anders schall och haffue benectede att besøge mange siuge folck, som begierede sacrament, diszligeste ocszaa ladet noglle liig ligge wbegraffuet, endog hand haffuer verrit ombedit att giøre thiennist offuer dennom. Jtem att hand och paa noglle sønndager schulle verit wdj andre prestegielld sin egen verdzllige bestillning att wdrette och ey heller der søgte kircken att giøre thienniste eller Gudtz ord att høre, och vndertidenn att haffue verit en halff maanet tillige fraa huusz och hiem och mest wdj sløring och suussz. Jtem den neste sønndag epther hellige tre konnger dag skulle hand och forszømt kircketiennisten och baarnedaab formedellst sin druckenschab; thi itt barn schulle daa bleffuet førdt til kircken att schulle døbis, men eptherdi her Anders icke komb til kircken, schall det en bonde haffue døbt den samme dag. Jtem den første sønndag wdj faste schall hand och gaaet drucken och fuld i kircken och daa giort thienniste for alterit och wddelte det høyuerdige sacramente wdj saadan schickellsze. Disligeste formeldis och, att hand icke skall heller hollde den contract och foræning som wdj Bergen aff forbemellte gode mannd Axell Gylldensthiern och andre dannsche herrer bleffue giort och confirmeret emellom for^{ne} her Anders oc her Jacob, men den wdj atschillige maade att haffue brøt och intet actedt. Til denne schriffuellsze kunde for^{ne} gode mand mester Jørgenn paa den tiid intet andet giøre en[d] att tilneffne tre prouister met tre andre prestmendt, som vaare her Lauritz Christiernszøn, sogneprest til Kleps prestegielld och prouist paa Jeerenn, her Anders

Matzønn, sogneprest til Thuedtz prestegield vdj Topdall och prouist vdj Mandallenn, her Joen Mauritzøn, sogneprest till Egernnszundz prestegield och prouist vdj Dalernne, her Jacob Handszønn, sogneprest vdj Sognedall, her Daniell Pederszønn, medthienner till Hølandtz prestegielld, och her Peder Schielderup, Gudz ordz tienner vdj Mandall, alle duellige prestmend, som bleffue befallede att drage till Liste denne leilligh-
ed grangiffueligen att forfare och att tage hues proffue och 179
vitneszbyrd som almuen vdj Vantzøe prestegield paa Liste villde giffue for^ne her Anders och her Jacob om all derisz klammer och forargellig threttе de haffde hafft tilsammen, ocsaa vnder deris indseglle giffue fraa sig beschreffuet, effterdi de vaare wuillige mend paa alle sider, huilcket oc skeede wdj Vantzø kiercke den fierde sønndag effter paasche, som vaar den 10 dag maij nest forledenn, vdj menninge almues neruerellsze, och tha bleffue disse effterfølgende proffue fremkallede, som om for^ne her Anderszis forszømmellsze wdj hans prestelige embede proffuede och vundede (sic): Først haffuer Matz Kiørfiord bekienndt, adt her Anders endgang komb thil hans faders gaard, och daa vaar hans fader siug och begierrede att hand villde berette hannom, huortill her Anders haffuer daa suaredt, att hand vaar vandrendis och haffde icke kalck och disk, ey heller brødt och viin mett sig, och loffuede dog, att hand enten sellff eller hans medtienner schulle anden dagen komme til hannom, och kom daa huercken hand sellff eller och her Jacob, som loffuet vaar (effterdi her Jacob fick icke bud), men paa fierde dag der effter fick her Jacob budt och kom saa och berettede hannom. Item Olluff paa Quilie fremkom och bekiennde, att hans sønn Christiernn kom paa en løffuerdags morgen til her Andersz och begierde, att hand villde om søndags morgenn komme och berette hans moder, huortil her Anders haffde daa suaret, att hand schulle vandre til Herrotz kircke och holle mesze, och bad hannom drage thill her Jacob, huortill for^ne Christiernn haffde daa suaret och sagdt, att hand vaar sogneprest, och derfor burde hannom att giøre det; men her Andersz det icke ville, oc dermet schilldis drengen fraa hannem. Men paa veyen betenckte hand sig oc kom saa tilbager igienn till her Anders och bad at hand strax ville komme, hand ville schaffe hannem forindschaff; men der drengen endaa icke fick det suar som hand nøyedis medt, och gick saa fraa

hannem, daa sende her Anders sitt budt effter hannom och loed hannom sige, att hand schulle hente viin hoess kiercke ombudzmend oc szaa drage till her Jacob, oc samme søndags morgen kom her Jacob oc berettede hennder, och alt dette haffuer her Anders sellff bekienndt. Item Olluff paa Elle haffuer och fremkommet och bekiendt, att hand vaar bud till her Anders for Søffren paa Orre, att hand villde komme till hannom och berette hans siuge folck, men her Anders vaar daa forhindret met itt liig att begraffue, och det lackede mod afftennen; daa spurde her Anders for^ne^ Olluff att, om det icke vaar forszillde, huortil for^ne^ Olluff haffde suared, att dett vaar vel noget sillde, och der met gick her Anders hiem, och kom her Jacob anden dagen och berette dennom; dette haffuer her Anders och bekiendt. Item Aamund paa Frøland fremgick och bekiende, att hand haffde sendt sit bud till her Anders, att hand villde komme och meddelle hannom sacramente, och effterdi det vaar paa en loffuerdag att hand sagde sig att schulle till Spind och giøre thienniste, sende hand sin pige hen och loed her Jacob tillszige, att hand schulle det giøre, huilcket her Anders och haffuer bestaadt. Item Raszmus paa Østhassel er fremkommett och bekiende, att hand sennde sin dreng till her Anders, att hand ville berette hannom, och daa befoell her Anders drengen att fare till her Jacob, effterdi hand schulle till Spind att giøre thienniste; dette bestoed och her Anders. Item Olluff Raszmuszøn bestoed, att hand gick Jens paa Hindens budt till her Anders, att hand ville beszøge hannom och meddelle hannom sacramente, huortill her Anders haffuer daa suaredt, att hand ville heller giffue j m⅄ end att gaa den vey, och fick saa drengen brødt och viin och befoel hannem att gaa til her Jacob; dette bekiende for^ne^ Olluff medt fuld boger eed. Item Lauritz paa Riszuog bekiennde, att hand kom till her Anders och baadt hannom predicke offuer itt liig, huortil her Anders daa suarede, att hand icke haffde offuerlest, och foruiste hannom saa till her Jacob; dette bekiennde her Anders och kunde dett icke necte. Item Jeppe wdj Graabo bekiende, att hand bad her Anders beszøge sin quinde (som vaar siug) att berette hennde, huilcket bud hand fick god betimmellig dags, och daa fick her Anders hannom brød och viin och bad hannem gaa till her Jacob, och her Jacob maatte daa wd om midnadtz tide, der hand om aftennen silde

vaar hiemkommen fraa kircke thienniste; det bekiennde och her Anders sellff. Ithem Knud Thrullszøn bekiennde och, att hand beszøgte her Anders paa Vantzøe prestegaard, att hand schulle komme och berette hans fader, och her Anders ey vaar hiemme, och gick derfor thill her Jacob, och hand berettede hannom, och der for^ne Trullsz vaar død, beszøgte de atter her Anders, adt hand schulle predicke offuer hannem, och hand da ey heller 181
vaar hiemme, men der hand kom hiem, graffeste hand hannom; att saa vaar skeed bekiennede her Anders selff. Ithem bekiennde och Hans Gieldall, att hand haffde sendt sit bud till her Anders, att hand ville komme och berette hannom, och ey her Anders vaar hiemme, och derfor nødis att beszøge her Jacob. Ithem Erick Nessem bekiende, att hand kom engang til her Anders paa prestegaarden, der hand haffde graffest itt liig, och bad hannom att hand ville graffesthe hans daatter, huortill her Anders suaredt, att hand haffde forfald, och der offuer bleff liiget liggendes nogen thiid wgraffest. Ithem Jens Niellszønn och Christiern Egeland beklagede, huorledis her Anders haffde foruist fraa sig en gammell mand veed naffn Niells Goudszøn och icke ville metdelle hannom sacramentet, huilcken sallig her Jørgenn haffde dog tilforrn anammet thill sacramentet all sin liffs thiid; och her Anders haffde sellff tilforn tagett hans schrifftemaall saa vell som och her Jacob, huortil her Anders suarede, att hand icke met en god conscientz kunde schriffte hannem, och der effter døde manden wden sacramente. Item Mogens Niellszønn bekiennde, att her Anders viede hannem mett sin quinde Birrite Lauritzdaatter paa Hannanger och icke i kircken. Ithem her Jacob tillspurde her Anders, om hand icke haffde verit wdj bøndergaarde paa de dage som Gudz thienniste haffde, och huercken sellff haffde giort thienniste och ey heller søgt thill kircken att høre Gudz ord, huortill her Anders suarede, att hand det icke kunde necte att verre scheed. Ithem her Jacob haffde och angiffuet wdj sinne klager, huorledis her Anders schulle haffue værit fraa huusz i fior vinter fraa hellige tre kongers tid hen veed 14 dags thid, huilcket hand ville beuisse først mett Hans Strømszland, att hand schulle verrit hosz hannem paa samme tid, huortil for^ne Hans suarede, att her Anders vaar hoesz hannem, men om den [sic] vaar paa den tiid, suor hand paa att hand icke viste

grandgiffueligen, huilcket her Anders icke benectede, men tiden villde hand icke bestaa. Ithem Kield smed bestod, att her Anders veed samme tid var hoesz hannem och drack, som her Anders icke benectede. Item her Jacob haffde och klaget, att her Anders schulle haffue forbrødt den forligellsze som kong: maytz raad emellom dennom giort haffde, i det att hand imod deris breff haffde taget hans landschyld fraa hannem, och der om bleffue fremkallede wdj Vantzøe kircke først Tolleff Bryssseid, som bekiennde att de betallde her Anders den landskyld
182 som faldt anno 1599. Item bekiende och Ellszæ paa Espeland, att her Anders haffde nogitt fæ till fosther hoesz hende och loffuede att ville quite foreløn wdj landschyllen; men her Anders betengte sig sidenn och betalde siden samme quinde for huesz queg hund haffde født for hannem, och her Jacob fick landschyllen. Item Siuord Heskestad fremkom och bekiennde, att hand wdj den gode mands mester Jørgenn Erickszøns visitation haffde tilspurdt hannem, huem hand schulle betalle sin landschyld, enten her Anders eller her Jacob, effterdi hand haffde taget iordenn aff her Anders, huortill mester Jørgen haffuer suaredt att denn schulle antuordis her Jacob effter den contract som de gode herrer emellom dennom giort haffde. Ithem fremkom och Wllff Ryland och bekiende, att hand haffde tillspurdt her Anders, om hand schulle betalle hannom eller her Jacob landschyllen, och daa suarede her Anders saaledis: Jeg huercken befaller eller biuder dig dett att giøre, men derszom ieg faar den, daa schall ieg giøre regenskaff derfor; och kom samme landschylld først till her Anders i hans fraauerellsze och bleff siden sendt till her Jacob. Dette bekiennde de paa begge sider att være saa skeed. Jthem her Jacob klagede och, att her Anders haffde tillschreffuit hannom spotzske breffue, kort thid effter hand haffde anammet sacrament aff hannom, huilcket her Jacob och for for^{ne} sex prestmend wdj menninge almues forszamling beuiste medt for^{ne} her Anderszis egen handschrift. Her effter haffuer och for^{ne} her Anders fremkallede noglle proffue imod her Jacob, som vaar Anders Fulleland och Erick Gieriszdall, effter som hand haffde loulligen steffnit dennom did, och bekiennde wdj her Jacobs paahørellsze, huesz de aff for^{ne} her Jacobs mund hørt haffde, och daa fremkomme for^{ne} mend och met fuld bogger eed suore och bekiende, adt paa sanct Olluff dag

1599 paa Brysseid hørde de, att her Jacob slemmellige fortallede hans verbroder her Anders och anckede paa det kald som de hannem giffuet haffde, och sagde: I haffuer kallet en smuck perszon till eders sogneprest, en horvnge etc. Siden effter for^{ne} proffue och vitnijszbyrd vaare aff for^{ne} iij prouister och andre iij prester forhørde wdj minnninge folckis neruerrellsze wdj Vantzøe kircke paa for^{ne} dag och thiid, som forschreffuit staar, daa haffuer for^{ne} her Anders och her Jacob begynnte en stor forargellig bulder tillszammen, den minninge almue paahørendis, och skiellede huer andre for løgnere och sagde aabenbarlige for alle, att de aldrig skulle offuergiffue det, føren de haffde giort huer anden æreløsz, och skøde saa alle til vitniszbyrd paa disse deris ord. Till alt dette haffuer for^{ne} her Anders Jørgenszønn icke andet viste att suare, end mente sig icke att haffue brut den forligellsze 183
som kong: maytz raad giorde imellom for^{ne} her Anders och her Jacob, och for^{ne} Joen Christenszøn sagde sig ingen anden befallning att haffue aff for^{ne} her Jacob end att legge hans schrifftellig bescheedenn wdj rette och begiere en rettferdellig sententz emellom ham och hans vederpart. Effterdi att disse suorne proffue och vitneszbyrd om for^{ne} prestmendz forargellsze, klammer och trette vaare opleste och hørde, vigede for^{ne} her Peder Clauszøn och for^{ne} her Jacobs fuldmectige, for^{ne} Joenn Christierszønn, for dørenn, och randszagede wi daa denne sags leillighed dett flitelligste wi kunde, och icke andett kunde forfinde, end att for^{ne} her Anders och her Jacob haffuer sig jo høyllige forszeett och baadeszammen slimmeligenn och foractelligenn denn contract och forligellsze som for^{ne} kong: maytz raad imellom dennom giorde och beszegllede, och de sellff medt deris segneter stadfesthe och vnder deris embedis och kaldtz fortabellsze beplictede dennom wbrydelligen veed mactt att hollde: Først att her Anders Jørgennszønn imod de gode herrers breffuis lydellsze haffuer fraatagit och opborrit her Jacobs landskyld, for uden och spotzsche breffue hand hannem tillschreffuit haffde. Dernest haffuer och for^{ne} her Anders forbrøt den forligellsze hermet, att hand icke effter Gudz ord och kong: maytz ordinantz haffuer flitelligen taget hans embede vare och her wdj imod hans beplictellsze fortørnet baade hans superintendent och prouist och icke beuist dennom den tilbørllig hørszomhed och lydighed som hannom burde. Saa haffuer hand och draget fraa prestegaarden wdj lang tid thilszam-

men och der besutlet sig medt druckenschaff och icke ladet sig finde tillstede att thienne hans almue, naar de hannem kunde behøffue, enten medt de siuge och krancke att beszøge och trøste met dett høyuerdige sacramentis wddelellsze, och naar hand end haffuer været tillstede, och hans sognefolck hannem besøgte till deris siuge att trøste dennom, haffuer hand stedze her wdj været forszømmellig, loffuet och vndertidenn att beszøge dennom och det dog icke giort, och letferdellige aarsaget sig, att hand icke haffde offuerlest, och vndertiden att hand haffde forfald och kunde det icke giøre, saa folckenne maatte hiemfare fraa kirckin och lade deris liig wdj lang thid ligge wgraffeste, som ingen from siellsørger burde att giøre. Hand haffuer loffuet wdj hans forligellsze att omgaaes medt hans metthienner tilbørligen, fredsommelligen och vell, huilcket hand icke giort haffuer, men medt spaadzsche glosser hannem tilschreffuit, foruden och den forargellig bulder som de baade tilsammen hafft haffuer. Disligeste
184 haffuer och her Jacob forbrødt denne forligellse emellom dennom giort vaar, medt sin groffue fortallellse och skuldenn (sic) imod for^{ne} her Andersz, strax de vaare hiemkommen fraa Bergen, der hand wdi gode folckis neruerellse haffuer skielldet hannom och vndertiden wdj sin skriffuellse ladet sig bemercke, att hand och hans fader skulle vere corriuales tilsammen (huilcket Gud forbiude). Her Jacob haffuer och traadzellige opsat sig imod her Anders imod deris forligellse, baade for det quindfolck som thiente her Anders, huor om hand skendellige haffuer schreffuit och villde giøre her Anders skylldig for hennde. Jthem her Jacob haffuer och wdi sin schriffuellse till prouisten thruede hans sogneprest for^{ne} her Anders och gaff tilkiennde, att hand ville sellff høffne sig offuer hannem; och lod prouisten oss her nu forstaa, att hand offuerfaldt hannem met hug och slag wden billig aarsag wdi prouistens huusz. Jthem her Jacob haffuer och ingen paamindelse aff hans prouist vilde lyde adt være rollig och stille effter forligillszens lydellse, men nogle gange skielet paa her Anders, foruden och den forargellig schielden som hand obenbaarllig haffuer hafft imoed her Andersz wdi Vantzø kircke oc her Anders imod hannem igien. Disligeste bleff her och beuist, att her Jacob schall ocsaa haffue screffuit foractellige och haannllige imod velbyrdige fru Adelutze Benckestock till Hannanger, som henndis gode rycte skall være

anrørendis, met mere sligt som om for^ne her Jacobs wschickellighed bleff forgiffuet, huorfor vi haffue nu her for retten saa affsagt om for^ne tho mend, her Anders Jørgennszøn och her Jacob Clauszøn, att effterdi de baadesammen haffue brut den forligellsze som kong: maytz: raad giorde dennom emellom, huilcke de beplictede dennom wbrødellig att holde och att være rolige och stille, och huilckenn aff dennom som nogre aff for^ne artickler wdj det ringesthe met villie och vidschaff forbrydendis vorder, daa skulle all tiltalle, som superintendenten kunde haffue till dennom, stande aaben igien och der offuer sit prestelige embede och kald att haffue forbrudt och vdenn all maade (sic), forbønn oc modsigellsze der fraa settis och som end forargellig mand i denn christenn mennighed att rømme dette stigt wden all vider forhallning, daa effterdi for^ne mend her Anders Jørgennszønn och her Jacob Clauszønn befindis att haffue forbrut deris forligellsze wdj de maade som offte forschreffuit staar, daa bør och skulle de baadesammen verre affsagdt fraa deris prestlige embede och kald och anden straff att være vndergiffne, som forschreffuit staar, vden kong: maytz: eller hans maytz: fuldmyndige stadholder vil bedre naade medt dennom giort haffue. Thill vitnesbyrd etc. Datum etc.

Jørgenn Ericksønn, superintendent wdi Staffuangers stigt, 185
met mennige canicker och kirckethienner wdi Staffuanger kiendis etc., att anno Domini 1601 den 17 dag junij kom for osz paa vort capitels huusz erlige oc wellforstandig suend mester Joen Gram vdj fuldmact paa erllige och velbyrdige fruue Adelutzis Bennckestocks vegne thill Hannanger paa Liste, huilckenn der loulligenn haffde hid jndsteffnt her Jacob Clauszønn paa Frestad, mettienner thill Vantzøe prestegielld, for noglle groffue beschyldninger hund haffuer thill hannem for noglle wbequems och honlige ord, mett huilcke hand sigis wtilbyrlligenn att haffue for^ne velbyrdig quinde efftertald, huilcke och ere antegnede wdj then fuldmact som for^ne fruue Adelutze for^ne m: Joen Gram haffuer metgiffuet. Thi fremeskede nu for^ne mester Joenn paa for^ne fruue Adelutzis vegne for^ne her Jacob Clauszønn for osz wdi rette adt suare hannom paa for^ne velbyrdig fruis wegne,

thill huesz diell hand kunde met rette haffue hannom thill att thalle. Huorfor effterdi att for^ne her Jacob Clauszønn haffde nu oc samme thid sin fuldmectig her thillstede ved naffn Joen Christiernszønn att suare hederllig och vellerd mand her Peder Clauszønn, sogneprest thill Vndals prestegielld och prouist wdj Liste leenn, thill huesz deell som hand paa sitt embidtz vegne kunde mett rette haffue hannom thill att thalle, daa bleff for^ne Joenn Christiernszøn tillspurdt, om hand haffde befallning paa her Jacobs vegne att gaa wdj rette med for^ne m: Joen paa for^ne fruue Adelutzis vegne, huortill for^ne Joen Christiernszøn suarede, att hand alldelis ingen befalning haffde att suare thill den rettergang som for^ne gode fruue kunde haffue mett her Jacob. Thi haffuer vi nu effter slig leillighed som for berørt er, icke andet kunde forfinde, end at effterdi for^ne m: Joen met prouistens steffning offuer for^ne her Jacob beuist, at hand jo haffuer verrit loulligenn steffnt, och hand huerckenn sellff vilde møde, ey heller nogenn hans fuldmectige, som retten villde pleye, end att for^ne her Jacob Clauszønn er jo plictig att giffue for^ne velbyrdige fruue Adelutz kosthold och siden at suare hennde for verdszlige dommer oc der att staa hende till rette, thill huesz diell hund
186 effter Norgis lou kand haffue hannom met rette till att thalle, effterdi denne sag icke er geyszlig, men verdslig. Thil vitneszbyrdt etc. Datum etc.

Foregaaende referat er ordlydende afskrevet med en anden haandskrift.

---

187 Jørgenn Erichszenn, superintendent offuer Staffuanger stigtt mett meninge capittell och kirckethiener der sammestedtz kiendis etc., att anno Dominj 1601 den 17 junii kom for osz paa vortt capittells husz erlig oc forstandig mand Anond Taraldszenn paa Niaa mett hans sønn Peder Anondszenn oc haffde hid indsteffnt for osz vdj rette Randvey Erlandtzdatter paa Vestlye oc hende tiltalde, for hun icke sitt begynte ecteskab

mett for^{ne} Peder Anondszenn vilde fremholde, huilcket hun dog tillfornn mett sine foreldres villie oc samtycke vdj erlige folckis nerverellsze bevilget haffde, der hederlig oc vellerdt mand her Niellsz Mortenszenn, deris sogneprest, lagde deris hender tillsammen. Huortill for^{ne} Randvey Erlandtzdatter mett hendis moder oc stiffader Tostann paa Nerland suarede, att det vaar aldrig met hendis villie oc samtycke, at hun bleff troloffuet met for^{ne} Peder Anondszenn, men att hendis fader haffde hertill nød oc thuunget hende. Huoremod for^{ne} Anond Taraldszenn oc Peder Anondszenn beuiiste baade met for^{ne} her Niells Mortenszenn oc andre erlige vidnesbyrd, att for^{ne} troloffuellsze vaar skeed mett for^{ne} Randveys villie oc fuld samtycke, oc herforudenn berette hand, att hun stedtze siden den tid haffde ellsket hendis festemand for^{ne} Peder Anondszenn oc holdet hannem vdj act oc ære, indtill hun vaar kommen y handell mett en dreng ved naffn Tørris Raszmuszenn paa Houg vdj et brøllup, som stod paa Tuihoug, som skulde da forvent hendes sind fra for^{ne} Peder Anondszenn, oc herom bleff fremlagde vdj rette først et breff vdgiffuet oc beseglet paa Timens kirckegaard paa vor Herris himmellfardtz dag nestforledenn, att [sic] erlige mend, huort vdj formeldis, att de hørde at thuende piger ved naffn Birrite Raszmuszdatter oc Karine Niellsdatter proffuede, att de haffde seett att Tørris Raszmuszenn paa Hough oc Randvey Erlandtzdatter paa Vestlye haffde ligget tillsammen vdj en tieller vdj huer andens faffnn paa Aanestadt der de haffde drucket brøllup paa Tuihoug. Disligeste proffuede ocsaa samme tid Lasze Hellieszenn paa Grødeland, at hand hørde at Tørris Raszmuszenn vndsagde Peder Anondszenn paa Niaa, at naar hand fant hannom, skulde hand hugge hannom ett dieffuellsz hug. Dernest bleff oc et andet breff fremlagdt aff tho erlige mend vdgiffuet oc beseglet paa Varugs kirckegaard den søndag nest effther hellig trefoldighedtz søndag, att de hørde att Sigvord Halffuordtzenn paa Leerbreck proffuede, at der hand vaar vdj Tuihougs brøllup, saa at Tørris Raszmuszenn paa Hough oc Randvey Erlandtzdatter fuldes tillsammen om søndags afften met henderne om huer andens hallsz, oc om søndags morgenn der effther kom Peder Anondszenn ridendis till Thuihough, huor Tørris Raszmuszenn oc hans fader Raszmusz paa Hovg vaar, oc da sagde for^{ne} Tørris till sin fader, at hand saae Peder Anondszen komme oc 188

sagde, at hand skulle hugge hannom ett dieffuellsz hug, huortill hans fader suarede, at hand det icke skulle giøre, huortill for^ne Tørris da suarede, at hand det vist skulde giøre. Oc en liden stund der effther kom Randvey Erlandtzdatter der y gaarden, oc Peder Anondszen sad der paa en sten, oc Marine paa Holla[n]d sagde till Randvey Erlandtzdatter: see din festemand huort hand sidder, tyckis dig icke vackert vere? huortill hun haffuer da suarett, at hun vilde at hand vaar vdj hellffuede, oc Marine vende sig fra hende oc sagde: far nu kneffle vdj vold. Vdj lige maade proffuede oc Lasze Hellieszen paa Grødeland, at Tørris Raszmuszen paa Houg vndsagde Peder Anondszen paa Niaa oc sagde, at hand skulde hugge hannom et dieffuellsz hug, huilcket for^ne Peder klagede nu at for^ne Tørris oc siden giorde. Dereffther lagde vy osz vdj att vilde forlige dennom tillsammen, huilcket vy icke giøre kunde, fordj for^ne Randvey vilde ingenlunde haffue sin troloffuede festemand Peder Anondszenn. Oc bleffue de derfor baade sammen viiste for dørrenn, oc randsagede vy da denne sags leylighedt oc haffue saa for retten affsagdt, at efftherdj for^ne Peder Anondszen haffuer det proff, at hand sig erligen forholdet haffuer, oc for^ne Randvey Erlandtzdatter haffuer aldelis ingen aarsag till att forskiude hannom, men haffuer ladet sig forvende fra hannom aff for^ne Tørris Raszmuszenn paa Hough, som er seet at ligge hosz hende oc gaa tillsammen met henderne om huer andens hallsze, oc for^ne Tørris haffuer siden hugget for^ne Peder Anondszen vden all skyld oc brøde, som hand tillforn loffuet haffde, da for^ne Peder Anondszen at maa effther denne dag vere for^ne Randvey Erlandtzdatter quitt oc giffue sig vdj et erligtt ecteskab igien, met huilcken quindis person som Gud hannom lowligen tillføye vill. Oc hun till en paamindellsze oc straff, at hun denne troloffuellsze oc ecteskabs begyndellsze haffuer aff letferdighedt affslaget oc forsaget, skall icke tillstedis nogen troloffuellsze eller ecteskab met nogen person igien vdj dette stigtt vdj fem aars tid effther denne dag at regne, vden det met capittells villie skeer, at hun straffis paa pendinge at vdgiffue till de fattige her vdj hospitalet; oc om hun disemellom forseer sig met nogen anden person, da att straffis aff verdtzlig øffrighedt som den sin troloffuellsze oc ecteskabs tro oc loffue icke holdet haffuer. Er hun ocsaa plictig at oprette hannom hans skade oc omkost som hand her offuer liidt haffuer, disligeste

ocsaa at igienngiffue hannom hans festengaffuer, som hand hende tillforn giffuet haffuer. Att saa vdj sandhed er etc.

Vy capittell vdj Staffuanger kiendis etc., at anno Dominj 189
1601 den 26 dag junii kom for osz paa voris capittells husz denne breffuiszer Oluff Nieldszenn paa Vdskeie oc haffde i rette steffnd Margrete Andersdatter paa Vbbe vdj Stiernerøenn oc hende tilltalde, for hun met hendis foreldris villie oc samtycke haffde troloffuet hannom vdj prestens oc andre ærlige folckis neruerellsze, oc der tidenn kom att de skulde holde brøllup tillsammen, da haffuer hun faaet et andet sind oc icke sin begynte ecteskab vilde fremholde. Oc bleff hun nu adspurt her for retten, huad sag hun haffde at legge hannom till, huorfor hun vilde skillies ved hannom oc icke hendis ecteskab fuldkomme, da haffde hun intedt at skylde hannom, men bekiende, at hand vaar aff saa erlig slect baade till fader oc moder som hun vaar, oc disligeste siellff vaar erlig; men hendis sind kunde aldelis intedt giffue sig till at leffue met hannom vdj ecteskab, endog hun haffuer nock verett vnderviist oc tillraad, at hun skulde faa et bedre sind oc fremholde sit ecteskab met hannom, huilckett allt var forgeffuis, men alltid bleff ved det samme, at hun ingenlunde vilde haffue hannom. Huorfor de baadesammen bleffue vduiste for dørrenn, oc vij siden sagenn flitteligen randsagede oc icke anderl[ed]is kunde forfinde, end at efftherdj for^ne^ Margrethe Andersdatter haffuer met foreldernis villie oc samtycke vdj ærlige folckis neruerellsze baade met haand oc mund throloffuet sig met for^ne^ Oluff Nieldszenn, oc prestenn haffuer lagdt deris hender tillsammen, oc haffuer her staaet oc forklaret hannom, att hun aldelis intett viiste met hannom, huorfor hun mett rette icke skulde fremholde dette begynte ecteskab met hannom, men haffuer trotzeligen dett affslagett: end at for^ne^ Oluff Nieldszenn maa effther denne dag vere frii, ledig och løsz fra den troloffuellsze oc ecteskabs begyndellsze, som emellom hannom oc for^ne^ Margrete Andersdatter begynt vaar, oc att vere forloffuett att giffue sig vdj ecteskab mett en anden personn, huilcken Gud hannom lowligenn tillføye vill; oc hun till en paamindellsze oc

straff, at hun denne troloffuellsze oc ecteskabs begyndellsze haffuer aff letferdighedt affslagett oc forsagett, skall icke tillstedis nogenn troloffuellsze eller ecteskab mett nogenn personn igien vdj dette stigtt y femb aars tid effther denne dag att regne; oc om hun disemellom forseer sig mett nogenn andenn personn, da att straffis aff verdtzlig øffrighedt, som den sin troloffuellsze oc ecteskabs tro oc loffue icke holdet haffuer; er hun ocsaa plictig at igiengiffue hannom hans festensgaffuer, som hand hende tillforn giffuett haffuer. Till vidnesbyrd etc. Datum etc.

Denn 11. dag decembris anni 1602 fremkom Christoffer skredder oc klageligenn gaff till kiende, huorledis hans quinde Kirstine haffde rømpt fra huszet, effther hand kom nu hiem aff sin langsommelige reysze, oc vilde ingenlunde boe oc bliffue hosz hannom, saa at hand motte met øxer oc andre middell nedbryde dørrenn. Huortill for^ne^ Kirstine suarede, at effther hand kom hiem om natter tide, der klocken vaar ved 12, oc ingenlunde vilde giffue sit naffnn tilkiende, der hand derom bleff adspurt, da torde hun ingenlunde fordriste sig till at lucke hannom ind om natter tide; thi hun mente att det haffde veret tiuffue oc skalcke, som haffde vdj sinde at giøre hende nogen last oc offuervold. Samme tid klagede ocsaa for^ne^ Kirstine offuer sin mand for^ne^ Christoffer skredder, at hand thuende gange vdj langsommelige tid haffde forlatt hende, første gang vdj halff andet aar oc nu anden gang vdj halff tredie aar; disligeste at hand vdj anden maade haffde handlet sig meget wskickeligen emod hende met hug oc slager oc anden mere fortredelighedt, huorfor nu ocsaa begierede att skillies ved hannom.

Sententia: Effthertdj att sagen paa denne tid icke kunde komme till en forligellsze, da bleff det saaledis affsagdt, att denne sag skulde paa ny offuerhøris den neste tillkommendis Butolphi dag, att de paa begge sider disemellom kunde bedre betencke sig, oc gode folck kunde inden den tid forlige dennom.

Anno 1602 die 17 junii fremkom paa voris capittells husz her Joen Ellingszønn, sogneprest till Bøes prestegieldt, oc Tollach paa Sølandt om nogen wenighedt som dennom vaar emellom, att her Joen vilde flytte oc afføre fra Haae till Søland, huilcket Tollack ingenlunde vilde samtycke. Bleff derfor affsagt, att de baade sammen skulde till kaarszmisze lawting nestkommendis møde for laugmanden, borgemester oc lawretet oc der høre deris sententz.

Samme tid fremkomme Clemmet Oluffszenn oc Birgitte Ambiørns datter oc bleffue tiltalde for den forargelige klammer oc wenighed de en tid lang haffuer hafft tillsammen, oc klagede for^ne^ Birgitte, att for^ne^ Clemmet haffde hudstrøget hende met riisz vdj sengen oc siden forlat hende oc ingenlunde vilde leffue oc boe met hende.

Sententz: Efftherdj vij icke paa denne tid kunde forlige dennom met huer anden, at de vilde boe oc bliffue tillsammen, som erlige ectefolck bør at giøre, da er det saa for retten affsagdt, at de baade sammen skulde straffis aff verdtzlig øffrighedt som den der deris troloffuellsze icke holdet haffuer.

Samme tid fremkom Christoffer Jacobsszenn oc hans quinde Kirstine oc bleffue tiltalde for den langsommelige oc forargelige klammer dennom vdj lang tid vaar emellom, oc bleffue de tillspurde, huorledis de vaare endnu till sindtz siden sidste gang de vaar her for retten, huortill de da baade sammen suarede, att de haffde endnu lige det samme sind som tillforn. Oc klagede for^ne^ Kirstine, at hand haffde icke holdet sit ecteschab, som det sig burde.

Sententz: Endog Christoffer Jacobszenn icke som en trofast ectestalbroder haffuer handlet met sin quinde Kirstine Pedersz- 191
datter, y det hand thuende gange haffuer forlat hende, først vdj $1^1/_2$ aar, dernest vdj hallfftredie aar, oc hun haffuer sidet her met sine hungrige oc fattige børn oc met armod neret sig, dog eff-

therdj at det icke beuisligt er paa denne tid, att hand desemellom sig werligen skicket haffuer, da kunde vy icke effther kong mat^{s} article om ecteskab forfinde, at disze ectefolck kunde met rette skillies fra huer anden paa denne tid, men for^{ne} Christoffer forplictig at vere inden aar oc dag att føre paa voris capittell erligtt vidnesbyrd, at hand sig all den stundt hand haffuer veret fra hende, sig erligen skicket haffuer, oc naar dett skeed er, siden at gaa en endelig sententz emellom dennom.

Die 18 junii fremkom Margrete Knudtzdatter oc tiltalde Giert Giertzenn, att hand haffuer forkrencket hende oc hemmeligen loffuet oc tillsagt hende ett erligt ecteskaff, huilcket hun samme tid beuiste met Matz byfoget, oc hand vilde det dog icke fuldkomme. Bleff da saaledis affsagdt, att de schulde mødis for rette igien her paa capittelet y dag otte dag her effther.

Anno 1602, den 22 dag septembris, fremkom paa voris capitels huuss Elline Giermundzdaater oc haffde for retten indsteffnit Peder Nielsen, byscriffuer i Staffuanger, for hand haffde forkrencket hende oc skulle haffue loffuit hende ecteskaff oc icke ville fremholde.

Sententz: Effterdi for^{ne} quinde icke kunde met skellige vitnisbyrdt beuise sig at vere loffuit noget ecteskaff aff for^{ne} Peder Nielsen, da haffuer vi effter kong: maytts artickler, som om ecteskaff oc troloffuelse er wdgaet, icke kiend det at vere nogen ecteskaff oc loulig troloffuelse, men de skulle lade sig forlige oc saa vere huerandre wbeuaret, huormet de oc paa begge sider lod sig nøie met (sic).

Same tid fremkom Rasmus Tostensen paa Høle, som vaar indsteffnit aff Anne Oluffsdaater, for hand

haffde beligget hende oc skulle loffuit hende ecteskaff. Men effterdi det icke kunde met proff beuisis effter kong: maytts artickler om ecteskaff, kiende vi det icke at vere nogen troloffuelse.

Same tid fremkom Lauritz paa Hagested paa sin daa- 192
ters Tore Lauritzdaaters vegne oc haffde louligen indsteffnit Christen Aslagsøn, for hand haffde beligget hende oc skulle loffuet hende ecteskab oc nu icke ville fremholde. Men for^ne^ Christen Aslagsen icke møtte selff eller nogen anden paa hans vegne at suare for^ne^ Lauritz Hagested paa hans daaters vegne wdi rette.

Sententia: Effterdi for^ne^ Christen Aslagsøn icke ville møde wdi rette eller nogen paa hans vegne, effter hand vaar louligen indsteffnd, da skall hand effter kong: maytts artickler som er om ecteskaff wdgangen, giffue for^ne^ Lauritz paa Hagested kosthold, oc dersom de icke kand forligis imidler tid, at de paa begge sider møder paa vort capittels huuss thil Butolphi tid førstkommendis aar 1603, den 17. junij.

I lige maade haffde Elline Borgersdaater indsteffnit Rasmus Karlsen paa Berge, for hand skulle haffue loffuit hende ecteskaff oc deroffuer beligget hende, oc nu icke ville fremholde. Men for^ne^ Rasmus icke møtte effter steffningens liudelse at suare hende wdi rette.

Sententia: Endog vi haffuer icke kunde kiende det at vere nogen troloffuelse som for^ne^ Elline sig sagde att vere loffuit, effterdj hun det icke for osz kunde met skellige proff oc vitnisbiurdt beuise oc stadfeste, oc derfor vilde at de skulle lade sig forlige met huerandre, dog effterdi for^ne^ Rasmus Karlsen sad steffningen offuerhørig oc icke ville møde wdi rette, da haffuer vi thilsagt for^ne^ Elline kosthold effter kong: maytts artickler om ecteskaff vdgangen.

Same tid vaar Tord Tordsen i Sognedall steffnt oc vilde icke møde, men met en scriffuelse letferdigen aarsagede sig.

---

193 Den 17. dag nouembris kom paa vort capittels huuss Birrethe Hagensdaater oc haffde wdi rette steffnit Erick Endresen, at hand skulle hafft erlige mend hosz hendis fader oc begereth hende thil sin ecte stalbroder oc nu icke ville fremholde, huorthil Erick suarede, at den tid hand haffde bud thil hendis fader met 2. dannemend, som ocsaa vaare neruerendis paa vort capittels huss same tid, da fick hand ingen beskeden igien paa sin begiering, huorthil hand kunde forlade sig, oc all den stund faderen leffuede wdi 3 aar tid saa ner fick intet suar. Derhosz meente hand ocsaa, at hun skulle vere beryctet for en dreng som tiente her Knud Michelsen, sognepresten i Staffuanger, at hand skulle ligget wdi it løst leffnit met hende, huorpaa voris kiere biscop atspurde hannem, om hand haffde nogen legemlig beblandelse met hende. Da suarede for^ne^ Erick, at hand aldrig haffuer hafft noget met hende at skaffe i saa maade.

Sententz: Haffuer derfaare affsagd for retten, at effterdi for^ne^ Erick ingen beskeden fick paa sin begiering aff hendis fader, all den stund hand leffde dereffter, oc derfor ingen tancke giorde sig mhere derpaa, oc hun i midler tid haffuer ført it løst leffnit met en anden, som her Knud Michelsen oc selff bekiende, da haffuer vi sagt hannem fri for same quindis person, oc dog thil en god forligelse giffue hende 6 m℔ oc j dlr thil de fattige wdi hospitalet, huilcket hand loffuede at giøre gierne, oc dermet ere de begge vel forligte.

Den 27. nouembris kom wdi rette for oss hederlig mand her Søffren Knudsøn, som vaar indsteffnit aff en quinde ved naffn Anne Simensdaater, for hand skulle haffue loffuit hende

ecteskaff och andre flere artickler, oc fick denne sententz som her effterfølger.

Capittell wdi Staffuanger kiendisz etc., at aar 1602 den 194
27. dag nouembris kom for osz wdi rette hederlige mand her Søffren Knudsøn, sogneprest wdi Eiefiord wdi Hardanger, som vaar indsteffnit aff en quinde ved naffn Anne Simensdaater, for hand skulle haffde loffuet hende ecteskaff oc icke ville fremholde, oc andre flere victige artickler, som hun for osz haffde klagligen angiffuet oc for retten indsteffnit. Men effterdi for^ne^ quinde icke effter steffningens lydelse vaar thilstede kommet eller vilde møde oc for^ne^ her Søffren met skellige vitnisbyrdt offuerbeuist, for huis sager hun haffde hannem met rette thil at tale, da haffuer for^ne^ her Søffren første, anden oc tredie gang bødit sig for osz wdi rette, oc sagde sig aldrig enten aff hende selff eller aff nogen anden at kunde met rette offuerbeuises, huis for^ne^ quinde haffde ladet hannem indsteffne faare. Huorfaare effterdi for^ne^ her Søffren vaar indsteffnit fra sin huuss oc gaard en lang vei om vinters tid, oc for^ne^ quinde dog ligeuell huerken sellff eller hendis fuldmectige haffuer møtt wdi rette at suare hannem, da haffuer vi effter kong: maytts: ordinantz som om ecteskaff er wdgangen, thilsagd for^ne^ her Søffren Knudsøn kosthold och thilbeder fromme verdzlig øffrighedt at forhielpe hannem saa meget mueligt kand vere thil sin opreisning oc metdeele hannem ocsaa en steffning offuer for^ne^ quinde, at de paa begge sider wdi thilkommendis aar 1603 den
3. dag maij maatte offuerhøris for osz och da at vederfaris saa 195
meget som retten kand metgiffue. At saa wdi sandhedt beslutet er etc. Datum etc.

Anno Christi 1603, den 21. dag januarij, kom for osz paa vort capittels huuss kong: maytts: fogdis fuldmectige i hans frauerelse ved naffn Niels Høg, som haffde ladet indsteffne her Joen Ellingsøn, sogneprest thil Bøe prestegield, for hans hustru skulle haffue ladet sig beligge aff en bondedreng oc siden met drengens fader sonet sagen oc annammet 6 daler, huilcket for^ne^ Niels Høg offentlich bekiende, at hand vilde met schellige proff oc vitnisbyrdt nocksom beuise, huorthil for^ne^ her Joen El-

lingsøn suarede, at hand aldrig skulle hannem det met nogen proff beuisligt giøre; men huad dag det kunde hannem offuerbeuises, ville hand aldrig siden kallis at vere nogen erlig mand. Da effter vi hørde baade thiltale oc giensuar oc same sag at vere politisk oc verdzlig, haffuer vi opsat den, indthil laugmanden hiemkommer, oc da effter sande proff oc vitnisbyrdt forhielpe huer paa sin side, saa meget retten kand metgiffue.

Den 30. dag martij bleff paa vort capittel denne effterfølgendis sag behandlet, oc bleff affsagt som hereffter følger etc.

196 Capittell wdj Staffuanger kiendis etc., at aar 1603 den 30. dag martij kom for oss paa vort capittels huuss erlig oc velact mand Matz Nielsen, kong: maytts: byfogit her i Staffuanger, oc haffde for retten indsteffnit enn vng karll ved naffn Niels Lauritzen Vinter oc paa kong: maytts: vegne thiltalede hannom, for hand haffuer ligget met it quindfolck ved naffn Geeske Jensdaater wdi it løst oc forargeligt leffnit oc afflet barn met hende, wanseet hand haffde paa it andet sted sin ectequinde, oc huercken for dom eller ret vaare louligen skild fra huerandre. Huortill for^ne^ Niels Vinter intet viste at suare, men fremlagde it breff, daterit her i Staffuanger aar 1602 den 6. dag augusti, liudendis wdi sin mening, at hand met sin ectequinde vaare forligte oc de met villie oc venskab for en summa pending i got folckis neruerelse haffde offuergiffuet huerandre. Oc ere vi effter thiltale oc giensuar kommet i sand forfaring, at for^ne^ Niels Vinter haffuer høiligen oc groffueligen forseet sig baade mod Gud oc all christen øffrighedt, oc derhosz for^ne^ wdgiffne breff at vere wlouligt oc tuert imod kong: maytts: mandat oc aluorlige villie. Bleff derfaare oplest nogle articler wdi k: m: ordinantz, som om ecteskaff er wdgangen, huicke for^ne^ Niels Vinter groffueligen haffuer offuertraad oc derfor billigen bør at stande thill rette. Huorfaare effterdi same sag er verdzlig og politisch, bør den at indsteffnis for verdzlige dommere, laugmand, borgemester oc raad, at giøre der wdj som de retteligst kunde forfinde oc forsuarligt kand vere wdj alle maade. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

Capittell wdj Staffuanger kiendis etc., at anno 1603 den 13 197
dag aprilis kom paa vort capittels huuss wdi erlige oc velacte mendz, som er Jacob Jørgensøn laugmand, Poull Pedersen oc Egbert Jespersen, raadmend wdi Staffuanger, deris neruerelse, en mand ved naffn Mogens Joensøn met sin ectequinde Margrethe Torkelsdater, som vaare begge indsteffnede for den forargelige bulder, trette oc wsamdrectighedt de wdj lang tid haffuer haffd i deris ecteskaff, oc bleffue thilspurde, om de icke ville forligis venligen, som ectefolck burde at giøre i alle maade, huorthill for^ne^ Mogens Joensøn strax wbeschedeligen berettede møget for oss om hans quinde, som hand dog ingenlunde kunde beuise i nogen maade, oc sagde at hand aldrig skulle søge seng met hende, men ville heller miste sit hoffuit, oc andet mhere som hand for oss fremførde, som vaar altfor langt her at opregne. Derhosz beklagede for^ne^ hans quinde sig høieligen, at hand huercken ville giffue hende mad eller dricke, men indlesde baade mad oc dricke wdi laase for hende, icke heller ville lade hende nyde fred oc rolighedt i husit, men met kniff oc verge tit oc offte jagede hende wd oc saa nær drebet hende, som nocksom kunde met dannemend beuisligt giøris. J lige maade skyde hand hendis ecteseng oc mhere vaar i fremmede huusse end i sit eget hosz sin hustru, oc altid søgte aarsag, huorledis hand met hug oc slag, met hunger oc had kunde offuerfalde hende. Oc effter at vi nu saa vell som thilforne tit oc offte paaminte hannem at forligis vell met sin hustru oc ectequinde, oc det dog slet intet haffuer hiulpet, men altid faret frem met saadan wschickelighedt oc tyranni, da paa det de skulle icke lenger opbygge helffuede thilsammen, fortørne Gud i himmelen, forarge deris neste oc forderffue sig selff, saa haffuer vi affsagd, at de skulle vere huerandre wbeuaret oc adskild paa 3 aars tid her effter, om de maa vell skee paa begge sider kunde bliffue bedre thil sindz oc forligis i midler tid, oc thilsagd for^ne^ quinde, at huis godz hun indførde thil hannem skulle hende igien giffues, intet vndertaget i nogen maade, huilcket oc laugmanden, borgemester oc raad haffuer loffuit at skulle skee; thi slig tyranni at bruge

imod sin ectequinde haffuer vi aldrig hørt at bliffue aff fromme oc gudfrøctige øffrighed wstraffet. Thil vitterlighed vnder vort capittels secret. Actum ut supra anno, loco et die.

---

198 Capittell wdj Staffuanger kiendis etc., at aar 1603 den 3. dag maij kom for os en quinde ved naffn Anne Simensdaater oc beklagede sig, huorledis en mand ved naffn her Søffren Knudsøn, sogneprest i Eiefiord wdi Hardanger, skulle haffue loffuet hende ecteskaff oc nu icke ville fremholde, men met hug oc slag wthilbørligen haffuer offuerfaldet oc foriaget hende fra sig, oc andre flere victige artikler som hun for osz klageligen haffuer angiffuet oc for retten idsteffnitt, oc fremlagde enn steffning som erlig oc velbyrdig mand Lauritz Kruse, kong: maytts: befalningsmand paa Bergenhuuss, hende haffde metdeelt, huilcken ocsaa wdi rette tid i got folckis neruerelse offuer for^ne her Søffren bleff oplest att møde korszmisdag her i Staffuanger for capittelet att suare for^ne quinde, thill huis hun met rette kunde haffue hannem thill at tale. Saa vaar ocsaa denne sag thilforne wdi forgangen aar 1602 den 27. dag nouembris aff voris kiere biscop hid indsteffnd, thill huilcken tid for^ne quinde for hendis store suaghedtz skyld, som vaar frost hun haffde wdi begge sine fødder, icke kunde møde effter steffningens lydelse, oc effter som hun selff gerne haffde ynsket oc begeret, huorfore for^ne her Søffren forplictede sig same tid her for osz at skulle thilkommendis aar 1603 den 3. maij igen for capittelet her i Staffuanger præsentere sig, huilcken hans forplict hand icke haffuer effterkommet, men moduilligen foractet. Oc effterdj hand huercken selff eller hans fuldmectige haffuer effter velbyrdige Lauritz Krusis steffning oc sin egen forplict møtt wdi rette at suare for^ne quinde thil hendis klagter, haffuer hun mhere end 8 dage effter den rette steffnings tid bødet sig wdi rette oc haffuer veret ydmygeligen begerendis, at hende maatte vederfaris saa meget som retten kunde metgiffue: da haffuer vi effter kong: maytts: ordinantz
199 som om ecteskaff er wdgangen, thilsagd for^ne Anne Simensdaater kosthold oc hende at vere frit faare paa ny igien at indsteffne for^ne her Søffren her for capittelet, naar det hende best beleiligt

kand vere. Oc er derfaare voris venlige bøn oc begering thil erlig oc velbyrdige mand Lauritz Kruse, at hand som en gudfryctig øffrighedz mand ville forhielpe denne fattige quinde thill sin opreisning oc metdeele hende ocsaa en steffning, paa det vi en gang for alle maatte forhøre dennem thilsammen, oc at huer paa sin side maatte vederfaris saa meget som retten kand metgiffue, huilcket Gud allmectigste igen vill beløne. At saa wdj sandhedt beslutet er etc. Actum ut supra.

Capittell wdj Staffuanger kiendis etc., at anno 1603 den 23 dag septembris kom for osz wdi rette Oluff Oluffsøn paa Raasuig wdi Høigsfiord oc haffde for retten indsteffnit Siri Lauritzdaater, for hun wdi got folckis offueruerelse haffde loffuit hannem ecteskaff oc nu icke ville fremholde, oc derthil met vaar liust første gange aff predicke stolen for dennem, huorfaare for^ne^ Siri Lauritzdaater bleff thilspurd aff osz, om hun haffde i sinde at fremholde denne troloffuelse som de haffde begynt; suarede hun, at det ingenlunde kunde skee met hannem. Saa ere vi oc kommen wdi forfaring, at de selff haffde troloffuet sig met huerandre wden sogneprestens neruerelse, som er imod kong: maytts: artickler som om ecteskaffs troloffuelse er wdgangen, oc hand siden er kommen wdi nogen phantesi oc vildfarelse, huoraff ocsaa siden kunde følge stor wlempe, dersom de skulle fremholde oc komme tilsammen. Da haffuer vi effter thiltale oc giensuar randsaget sagens leilighedt oc thilsagt Siri Lauritzdaater at skulle vere fri for for^ne^ Oluff Oluffsøn oc hannem wbeuaret 200
i alle maade, baade fordi at deris troloffuelse icke vaar loulig oc nøyactig, dernest fordi at pigens sind icke kunde falde thil hannem, siden hand vaar kommen wdi saadan skrøbelighedt oc phantesi, oc hende at vere frit faare at giffue sig met en anden danmand vdi ecteskaff, huor Gud allmectigste vill hende den thilføye. Thil vitnisbyrdt etc. Actum etc.

(Side 201 og 202 ubeskrevet).

---

203 Anno Dominj 1605 feria III pentecostes, qui fuit m. maij d. XXI, ex mandato serenissimj Daniæ et Norvegiæ regis Christiani IV ordinatus est solemniter episcopus Stauangriensis Laurentius Nicolaus*) Scavenius a d. Petro Vinstrupio in templo d. Virginis, quod est Hafniæ Danorum.

Prima synodo, quæ fuit 23 VIIbris, acta sunt in capitulo hæc proxime sequentia.

(Side 204 ubeskrevet).

---

*) Ovenover staar med en anden haand: Claudii.

Tollach Gunnerszøn och Aszbør Salveszdaatter. 205

Capittell wdi Staffuanger kiendes etc., at anno Christi 1605 den 23 dag septembris kom paa vort capittels huuss hederlig oc vellerd mand her Anders Matzøn, sogneprest wdi Topdals gjeld, oc gaff for retten thilkiende, huorledis tuende ectepersoner ved naffn Tollac Gunnersøn oc Asbør Saluesdater meget wschickeligen handler sig wdi deris ecteskab oc icke ville vere thilsammen, men paa en 6 eller 7 aars tid holdet sig fra huer andre, oc endog de ingen aarsag haffuer hafft, huorfaare de saa letferdeligen haffuer forlat huerandre, oc derhosz tit oc offte verit thilholden aff deris sogneprest at holde deris ecteskab wden forargelse, dog ligeuell haffuer det intet kunde hielpe met hende, att hun det ville samtycke at vere hosz sin ecte mand for^ne^ Tollac Gunnersøn, men haffuer sagt at hun heller ville dø end vere hosz hannem, oc derhosz bedet for^ne^ her Anders Matzøn for Gudz skyld, at hand ville thilhielpe at hun motte vorde quitt mett hannem oc vere fri for det ecteskaff, oc sagde ydermhere at hun aldrig begerede her effter at giffte sig, men ville leffue allene hosz sine børn. Effter saadan leilighed haffuer for^ne^ Tollac Gunnersøn verit begerendis, at hand louligen motte affskillies met for^ne^ quinde Asbor Saluesdater oc forløffuis it andet ecteskaff, effterdi hun intet andet kunde sige, end hand jo haffuer schicket sig ærligen oc vell, imidler tid hand saa haffuer holdet sig fra hende. Da haffuer vi randsaget sagens leilighedt oc icke befunden nogen skyld hosz for^ne^ Tollac Gunnersøn, huorfaare for^ne^ hans quinde icke ville vere hosz hannem, men haffuer foractet huis paamindelse baade deris sogneprest oc hendes ecte mand haffuer giffuet hende, at hun skulle holde sit ecteskaff, som de begge haffde loffuet Gud i himmelen at ville holde, oc derfaare icke rettere kunde forfinde, end for^ne^ Tollac Gunnersøn

maa jo thilstedis at giffte sig paa it andet sted, huor Gud all-
206 mectigste det vill haffue, oc for^ne^ Asbør Saluesdaater at straffis aff verdzlig øffrighed for hendes haardnackenhedt oc groffue dristighedt. Att saa wdi sandhed beslutet er etc. Actum etc.

Ole Gunderszøn och Birritte Jensdaatter.

Capittell wdi Staffuanger kiendes etc., at anno Christi 1605 den 23 dag septembris kom paa vort capittels huuss hederlig oc vellerd mand her Lauritz Nielsøn, sogneprest wdi Molandz prestegield, oc gaff for retten thilkiende, huorledis en mand ved naffn Ole Gunnersøn paa 3 aars tid haffde forlat sin ectequinde ved naffn Berthe Jensdaather, boendis wdi Landuigs prestegield, oc icke haffuer holdet sit ecteskaff som det sig burde, oc derhosz fremlagde it breff, som for^ne^ Ole Gunnersøn haffde screffuit sin quinde thil, at hand icke haffde i sinde at vere hosz hende ydermhere, oc hun derfaare icke heller haffde behoff at slaa sin lid thil hannem effter den dag, huilcket breff oc bleff oplest paa capittelet. Saa er oc for^ne^ Ole Gunnersøn selff fremkommet paa vort capittels huuss oc offentlich bekiend, at hand vaar ectegifft wdj Helsingborrig, wanseet at hand haffde sin ectequinde wdi for^ne^ Landuigs prestegield oc icke vaar louligen affskild met hende. Effter slig leilighedt haffuer for^ne^ Berthe Jensdaater venligen veret begerendis, at hende motte thilstedis at giffue sig wdi ecteskab met en anden person, huor Gud allmectigste det vill haffue oc hende den thilføie, effterdi hun haffuer schicket sig ærligen oc vell, all den stund hun haffuer
207 saa veret forlat oc veret ene. Da haffuer vi randsaget sagens leilighedt oc kunde icke rettere forfinde, end for^ne^ Berthe Jensdaater bør jo at thilstedis wdi ecteskaff met en anden person, huem Gud allmectigste hende vill thilføie, oc for^ne^ Ole Gunnerson at staa thil rette for verdzlig øffrighedt for sin groffue forseelse. Thil vitterlighedt etc. Actum ut supra.

Kirstine Pedersdaatter och Chrestoffer Jacobszøn.

Capittell i Staffuanger kiendes etc., at anno Christi 1605 den 23 dag septembris kom paa vort capittels huuss en quinde ved naffn Kirstine Pedersdater oc klageligen gaff thilkiende, huorledis hendis ectemand ved naffn Christoffer Jacobsøn meget wschickeligen haffuer handlet sig imod hende oc icke vill holde sit ecteskaff, som hand thilforne for Gud oc den christen menighedt hende haffde loffuet oc thilsagt, men den ene tid effter den anden forlat hende, først wdi ij aar, dernest iij aar oc nu tredie gang fult iij aar, huorfaare for^ne^ Christoffer Jacobsøn ocsaa loulig bleff steffnet først for sin bropæll (sic) som en borger, dernest paa raadstuen, at suare for^ne^ hans ectequinde huis hun wdi denne sag kunde met rette haffue hannem thil at tale, oc huercken selff ei heller nogen paa hans vegne haffuer møt for oss wdi rette, oc haffuer de begge thilforne tuende gange veret indsteffnet for capittelet, først anno 1601 den 11 dag decembris, dernest anno 1602 den 17 dag junii, oc for^ne^ Christoffer Jacobsøn den tid haffuer veret paamint oc thilraad, at hand skulle schicke sig imod sin ectequinde som en ærlig oc trofast ectestalbroder vell sømmer oc anstaar. Herforuden haffuer hand oc veret aff capittelet thilholden, at hand inden aar oc dag skulle met erlige beskeden oc vitnisbyrd beuise, huorledis hand paa fremmede steder sig schicket oc forholdet haffuer, all den stund hand haffde veret fra sin ectequinde, huilcket altsammen aff hannem intet haffuer veret actet eller anseet i nogen maade. 208
Saa haffuer oc for^ne^ Kirstine Pedersdaater, all den stund hun haffuer veret forlat aff for^ne^ sin ectemand met sine fattige børn, ærligen fremhiulpet baade sig selff oc dennem som den tid vaare i liffue, oc ingen heller er fremkommet som viste hende noget at beskylle i nogen maade. Effter slig leilighedt haffuer vi paa denne tid icke rettere kunde forfinde, end for^ne^ Kirstine Pedersdater maa jo vere quit oc fri effter denne dag for det ecteskaff hun thilforne haffuer giort oc indgaat met for^ne^ Christoffer Jacobsøn, oc forløffuis igien at komme wdi ecteskaff met en anden person, huor Gud allmectigste vill hende den thilføie, oc for^ne^

Christoffer Jacobsøn for sin groffue forseelse oc moduillighedt at thiltales aff verdzlig øffrighedt, effter som loug oc ret kand metgiffue. Thill vitterlighedt etc. Actum ut supra.

Madlene Jacopsdaatter och Ole Aslagszøn.

Capittell wdi Staffuanger kiendes etc., at anno Christi 1605 den 23 dag septembris kom hederlig oc vellerd mand her Peder Claussøn, sogneprest wdi Vndall oc prouist wdi Listeleen, paa vort capittels huuss oc met en scrifftlig beretning lod osz forstaa, huorledis hans daater daater ved naffn Madelene Jacobsdater for 4 aar siden haffde troloffuet en vng person ved naffn Ole Aslagsøn met begge deris foreldris villie oc samtycke. Oc effterdi for^ne^ piige den tid vaar wdi hendis wmyndige aar, suarede hun wdi troloffuelsen icke meget derthil, wden
209 at hun vilde lade det vere som hendis foreldre giorde, huilcken troloffuelse ocsaa paa en god forhaabning bleff staendis wdi nogle aar. Dereffter lod hun sig mercke, som for^ne^ Ole Aslagsøn vel selff fornam, at hun ingen villie eller behagelighed haffde thil hannem, oc der foreldrene tenckte thil at giøre deris brøllup, gaff for^ne^ Madelene hendis aluorlige mening thilkiende, at hun ingenlunde ville haffue for^ne^ Ole thil sin ectestalbroder, huorfaare hand tit oc offte haffuer veret begerendis, at hannem motte thilstedis paa it andet sted at forsee sig. Saa bleff hand oc her for retten thilspurd, om hand vell vaar thilfredz at hand kunde bliffue quit met for^ne^ Madelen Jacopsdaater oc saa paa it andet sted at forsiunis met en danmandz daather. Suarede hand, at effterdi hun icke saa gerne ville haffue hannem, som hand ville haffue hende, da vaar hand icke begerendis, at hun skulle nødis eller tuinges derthil i nogen maade. Oc loffuede for^ne^ Ole her for osz samtelich, at huercken hand eller hans foreldre skulle ancke eller klage her paa i nogen made, der som de kunde schillies ad. Da effter thiltale, giensuar oc denne sags leilighed kunde vi icke rettere forfinde, end at for^ne^ Madelene Jacobsdaater maa jo vere fri fra dette troloffuelsis baand effter denne dag, effterdj hun wdi sine wmyndige aar, den tid hun ringe oc liden forstand haffde om saadan handell, haffuer indgaat

denne troloffuelse, oc huer i sit sted at søge en anden stalbroder, huor Gud allmectigste dennem den vill thilføie. Thill vitterlighed etc. Actum etc.

H. Jonas och Simon Jacopszøn.

Same dag fremkom hederlig oc vellerd mand her Jonas Jensøn om huis Simen Jacobsøn, borger her i Staffuanger, haffde hannem thil at tale, oc bleff herom forhandlet som effterfølger.

Lauritz Claussøn, superintendens offuer Staffuanger stigt, 210
met menige canicker, prouester oc kircketienere, som her thil almindelige prestemode i for^ne^ Staffuanger forsamblede vaare, kiendes etc., at anno 1605, mandagen nest effter Mauritij dag, som vaar den 23. septembris, vaar schicket paa voris capittels huus erlig mand Simen Jacobsøn, borger oc induoner her wdi Staffuanger by, som haffde i rette ladet steffne hederlig oc vellerd mand her Jonas Jensøn, medtiener i Gudz ord hersamestedz, fordi hand skulle haffue krencket hans daater veed naffn Mergrethe Simensdater, oc fremlagde en scrifftlich opsettelse wdgiffuen her aff capittelet anno Domini 1605 den 14. dag martij, formeldendis at for^ne^ her Jonas bekiende oc icke kunde necte, at hun jo thit oc offte om natter tide haffde veret hosz hannem. I lige maade nectede hand icke, at hun jo ocsaa haffde ligget j sengen met hannem, men sagde offentlich, at hand aldrig haffde hafft noget met hende at giøre i nogen maade. Da sagde Simen Jacobsøn: Huorfaare haffue I icke vist hende fra eder eller oc sagt hendis hosbond oc matmoder det, att I icke kunde vere hende quitt? Suarede strax her Jonas: Det bekiender jeg vell, at jeg haffuer her wdi forseet mig. Oc endeligen er alting hermet bleffuen opset thil bispens, som er hoffuet for capittelet, hans ankomst, oc da huer paa sin side at vederfaris saa meget som loug oc ret kand metgiffue. Dernest møtte oc for retten same quindfolck for^ne^ Mergrethe Simensdater oc fremlagde en scrifftlig beretning om huis ord som dennem vidløfftig skulle vere falden imellom, 211
før end hun ville lade sig offuertale, huor wdi blant andet for-

meldis, at her Joen skulle haffue lagt sin nøgell i vinduet, at hun kunde haffue sin fri indgang naar hun vilde, vndertiden 2 gange, vndertiden 3 gange om wgen, met mange flere ord som der wdi vaar indført. Da møtte wdi rette for osz for^ne her Jonas Jensøn oc endnu stadig benected sig aldrig at haffue hafft nogen groff omgengelse met for^ne Mergrethe Simensdater, oc beretted at hand sin nøgell haffde lagt i vinduet thil hans dreng oc ingen anden. Dernest vaar oc thilstede her Knud Michelsøn, prouist oc sogneprest thil Staffuangers domkircke, oc beretted, at der saadan klagemaall i bispens frauerelse vaar hannem faarekommen, fordi hand formeente dette at vere en verdzlig sag, haffuer hand det ladet indføre paa raadstuen her samestedz for verdzlig øffrighedt. Oc derom haffuer her Jonas strax fremlagt en laugmandens beseglede domb, lydendis ord fra ord som effterfølger.

Matz Olsøn Suale, laugmand i Staffuanger, kiendes etc., at anno 1605 den 14 januarij paa Staffuanger raadstue, offuerverendes Pouell Pedersøn, Egbret Jespersøn, Joen Østensøn, Adzer Endresøn, Bernt Berntsøn, Søffren Jensøn, Hans Simensøn, Adam Enersøn oc Willom Joensøn, raadmend, vaar schicket hederlig oc vellerd mand her Jonas Jensøn, capellan wdi Staffuanger, paa den ene, oc haffde her wdi rette steffnet hederlig oc vellerd mand her Christen Daphindsøn, canick her samestedz, paa den anden side, for baade hand oc hans hustru skulle haffue klagen offuer hannem, at hand skulle haffue beliggen hans pige ved naffn Mergrethe Simensdaater. Saa vaare for^ne her Christen oc hans hustru nu her i dag thilstede oc berette, at for^ne Mergrethe Simensdaater haffde beret for dennem, at
212 for^ne her Jonas skulle haffue ligget met hende hiemme i hans loszement oc herberrig oc thersamestedz loffuet hende ecteskab. Sammeledis møtte oc her idag thilstede for^ne Mergrethe Simensdaater oc bekiende oc thilstod huis ord for^ne her Christen oc hans hustru beret haffde, oc thil met bekende, at hun haffde gangen thil for^ne her Jonaszis loszement om natter tide oc hafft nøgelen thil hans dør oc den opluct oc saa gangen i seng thil hannem thit oc offte. Dernest berette hun, at den neste søndag for nyt aars dag sist forleden vaar hun oc hosz hannem wdi hans loszement om natten, oc da laa hand seniste gange met hende. Ther thil

suarede for^{ne} her Jonas oc sagde, at hand icke kunde benecte, at for^{ne} Mergrethe jo haffde gangen i huusz thil hannem, men ther hosz ved sin høigeste eed benected oc suor, at hand aldrig haffde hafft nogen legemlig handell oc bestilning met hende enten lønlig eller obenbarlig, som baade for^{ne} her Christen, hans hustru och for^{ne} Mergrethe selffuer paa hannem beret haffde, med flere ord oc tale thennom derom imellom forløb. Da effter thiltale, giensuar oc den sags leilighedt, saa oc effterdj for^{ne} her Jonas nu her for retten veed sin høigeste eed høigligen haffuer suoret oc benectet alle disze ord, som baade for^{ne} her Christen, hans hustru oc for^{ne} Mergrethe Simensdater nu paa hannem beret haffuer, oc icke giøris beuisligt met nogen loulig proff oc vitnisbyrd, ei heller siønt gierning for^{ne} her Jonas at haffue hafft nogen legemlig handell eller bestilning met for^{ne} Mergrethe Simensdatter, wden alleniste hendes egen letferdig beretning oc angiffuelse wden all vitnisbyrdt: tha kunde jeg effter saadan forberørt leilighedt icke nu retter forfinde, end for^{ne} her Jonas Jensøn bør jo for for^{ne} Mergrethe Simensdaaters thiltale oc beskyld- 213
ning i den sag quit at vere, wden saa er, at det met loulig proff oc vitnisbyrd eller oc siønt gierning wdi fremtiden kand beuises for^{ne} her Jonas at haffue beligget for^{ne} Mergrethe Simensdater, effter som hun beret haffuer; huem da siden paa skader, da steffne oc kalle sig huer andre louglig for sin thilbørlige dommere oc siden gaa der om huis loug oc ret kand findes. Thil vitnesbyrd etc.

Da effter thiltale, giensuar oc denne sags leilighedt kunde vi paa denne tid intet kiende her wdi, saa lenge laugmandens domb staar veed sin fulde mact. Men skede det saa, at for^{ne} laugmandens domb icke bliffuer ved mact kiend, da skall for^{ne} Simen Jacobsøn haffue mact thill paa ny at steffne sagen i rette for osz oc siden gaas derom huad ret kand vere. Midler tid for den forargelse oc aarsag thil mistanke som for^{ne} her Jonas haffuer giffuet, i det hand haffuer thilsted for^{ne} Mergrethe Simensdater om natter tide at vere i sit huusz imod sin husbondz oc matmoders villie, det hellige predicke embede thil haanlig efftertale, schall hand giffue thil hospitalet her samestedz x gode daler, sig selff oc andre thil en paamindelse oc atuarsell. Thill vitnesbyrd etc. Actum etc.

214 Egbregt Jesperszøn med Laurs Jenszøn. Laurs dømmes aff hospitalet.

Lauritz Clauszøn, superintendens offuer Staffuanger stigt, Knud Michelsøn, sogneprest thill domkircken wdi Staffuanger, Chresten Daphindsøn, prædicanter, oc Matthias Henricksøn, scholemester her samestedz, kiendes etc., at anno Christi 1605 den 25. dag nouembris kom erlig oc velact mand Egbert Jespersen, raadmand wdi Staffuanger oc hospitals forstander hersamestedz, paa vort capittels huusz oc thiltalede en mand ved naffn Lauritz Jensen for hans groffue wschickelighedt, klammer oc trette hand wdi langsommelig tid haffuer brugt met de andre fattige folck wdi for^ne^ hospitall. Oc effterdj saadan moduillighedt oc wrolighedt bleff for^ne^ Lauritz offuerbeuist, oc hand det icke heller selff kunde necte, da haffuer vi icke kunde thilstede hannem lenger at haffue sin verelse oc vnderholding wdi for^ne^ hospitall, men maatte nu hereffter paa andre steder forsee sig, huor hannem best siuntes. Huorfaare for^ne^ Lauritz Jensen haffuer veret ydmygeligen oc for Gudz skyld begerendes, at hannem motte thilstedis at bekomme noget wdaff det godz som hand thilforne haffde wdi hospitalet indført; oc bleff da hannem beuilget 3 daler wdi penge, 2 t. korn, en graa dyne, it aaklæde oc it par laggen, huormet hand oc lod sig nøie oc betackede osz samtligen ære oc got for voris wmage vi haffde hafft met hannem. Thil vitterlighedt etc. Actum etc.

---

215 M. Laurs om renten med m. Jørgens arvinger.

Wi effter^ne^ Knud Michelsøn, prouist oc sogneprest thill Staffuangers domkircke, Peder Claussøn, prouist wdi Listeleen oc sogneprest thill Vndals prestegield, Christoffer Siguardsøn, prouist wdj Karmsund oc sogneprest thill Auelsness prestegield, Lauritz Christensøn, prouist paa Jeeren oc sogneprest thil Kleps prestegield, Christen Daphindsøn,

canick oc medtiener thil domkircken her samestedz, Joen Mauritzøn, prouist wdi Dalerne oc sogneprest thil Egersundz prestegield, Anders Matzøn, prouist wdi Mandals leen oc sogneprest thil Topdals prestegield, Elling Simensøn, prouist wdi Ryfylcke oc sogneprest thil Findøes prestegield, Lauritz Nielsøn, prouist wdi Nedenes leen oc sogneprest thil Modlandz prestegield, Rasmus Olsøn, canick oc sogneprest thil Rendesøe prestegield, Rasmus Pedersøn, canick oc sogneprest thil Torvestadz prestegield, oc Matthias Henricksøn, scholemester oc notarius capituli hersamestedz, kiendesz etc., att anno Christi 1605 den 24. dag septembris wdi vort capittels huuss wdi Staffuanger haffuer hederlig oc høilerd mand mester Lauritz Claussøn, vor kiere herre biscob, fremsett for osz wdi rette it spørsmaall om den rente oc rettighed som er lagd thil biscobs stolen wdi Staffuanger oc salig mester Jørgens effterleffuerske oc arffuinger haffue opbaaret det neste aar effter hans affgang, oc begerede aff osz at vide, huad osz siuntis i den handell ret at vere, om same aars renthe retteligen och thilbørligen vaar thilfalden for^{ne} mester Jørgens effterleffuerske oc arffuinger heeld gantske oc all, eller om osz siuntis at for^{ne} gode mand mester Lauritz burde nogen lod eller part der wdi. Oc fremlagde hand for osz kong: maytt: ordinantz formeldendis i den 22. artickell, wdgiffuen i Ribe, at superintendentens effterleffuerske skall thil hendis oc den døde superintendentis børns 216
beste beholde halffdeelen aff det thilkommendis aars renthe, som superintendenten thilkommer. Huorthil vi paa denne tid icke kunde andet suare, effterdj at ingen aff for^{ne} mester Jørgens arffuinger vaar her wdi rette steffndt, end at vi for^{ne} artickell icke anderledis kunde forstaa eller wdtyde, end at all den biscoplige rente oc rettighed som thilfalt den neste høst effter salig mester Jørgens affgang, det bør hans effterleffuendis hustru oc arffuinge att følge oc beholde, wden huis jordebygsell som same aar thilfalde kunde, enten det vaar første stedzmaall eller tredie aars tage; thi de bør at vere thilfalden for^{ne} gode mand mester Lauritz, effterdj de bleffue wdgiffuen for det effterkommendis aar, och mester Jørgens arffuinge bør igiengiffue for^{ne} gode mand huis de wdi saa maade opbaaret haffue. Oc der som de gode mend icke hermet nøies paa begge sider, da at vere dennem friit fore

at søge retten derom for deris thilbørlige dommere. Thil vitterlighed etc. Actum etc.

H. Chresten Daphindszøn och h. Jonas.

Capittell wdi Staffuanger kiendesz etc., at anno Christi 1605 den 24 dag septembris kom hederlig oc vellerd mand her Christen Daphindsøn, prædikanter thil domkircken wdi Staffuanger, paa vort capittels huuss oc for retten thilspurde hederlige och vellerd mand her Jonas Jensen, mettiener wdi Gudz ord hersamestedz, om hand viste hannem eller hans hustru Madelene Tomisdaater noget at beskylle, eller om hand haffde noget at kunde met rette klage offuer dennem i nogen maade, andet end det som christeligt oc ærligt vaar. Suarede strax her Jonas oc offentlich bekiende, at hand icke viste met for^ne her Christen eller hans hustru for^ne Madelene andet end det som ærligt oc christeligt vaar i alle maade. Huorfore her Jonas bleff strax forlagt, at hand hereffter vnder hans kalds fortabelse icke skulle wførme for^ne her Christen eller hans hustru enten met ord eller gierninger, hemmelig eller obenbare, men som gode, tro mettienere wdi Gudz ord broderligen omgaas oc forliges thilsammen, huilcket hand ocsaa loffuede hereffter at skulle skee. Oc bleffue de begge i saa maade venligen oc vell forligte oc toge huer andre i haand. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

217

Simon Jacopszøn schudsmaall aff capittelett.

Laurits Clauszøn, superintendens offuer Staffuanger stigtt, met menige canicker, prouster oc kircketienere, som thill almindelige prestemode i for^ne Staffuanger forsamblede vaare, kiendesz etc., at anno 1605 den 24. dag septembris kom erlig oc velact mand Simen Jacobsøn, borger oc induoner her i Staffuanger, paa vort capittels huuss oc vaar venligen begerendis aff osz it sandferdig prouff oc vitnisbyrd, huorledis hand sig i sit leffnet oc omgengelse schicket oc forholdet haffuer, all den stund vi haff-

uer kient hannem, huilcket vi oc goduilligen haffuer hannem metdeelt. Ock haffuer hand schicket sig imod osz alle oc huer, saa vi icke veed hannem at beskylle i nogen maade, ei heller 218
haffuer vi hørt andet enten hosz borgere eller bønderne, end hand jo ocsaa haffuer it erligt naffn oc rycte hosz dennem oc baade i ord oc gerninger wden oc inden byen schicket sig som en erlig mand vell sømmer oc anstaar, huilcket vi oc met en god samuittighedt kunde vere ydermhere bestandige, om behoff giøris. Thill vitterlighed etc. Actum ut supra.

Mester Jon Gran och Anne Benckestock.

Wi efter^ne^ Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuanger stigtt, Knud Michelszøn, canick oc sogneprest thil domkircken, Matthias Henricksøn, canick oc scholemester her sammestedz, kiendes oc giør vitterligt, at aar effter Gudz byrd 1606 den 18 dag martii vaar schicket for osz erlig, viis oc velact mand m. Joen Christensøn Gran med sin hustru Anne Benckestock, som haffde i rette ladet steffne Søffren Pedersøn, hører her wdi Staffuangers schole, oc gaff thilkiende sørgelig, huorledis for^ne^ hans hustru skulle i hans frauerelse haffue brut sit ecteskaff, huilcket hun oc selff strax neruerendis bestod oc goduilligen bekiende, att for^ne^ Søffren Pedersøn haffuer veret den allene, med huilcken hun haffuer ligget i sin hosbondes frauerelse oc besmittet sin ecteseng, oc tog det paa sin siels salighed oc himmerigis part oc erbød sig her paa at annamme sacramentet oc den euige fordømmelse aff Gud den retferdige dommere, om icke saa vaar wdi sandhedt. Da møtte i rette 219
for^ne^ Søffren Pedersøn hører oc ved sin høigeste eed suor sig her wdi at vere wskyldig, oc sagde sig aldrig at haffue veret i hendes huusz, førend hun kaart for Michaelis sidst forleden, som hand gick frem for dørren, bad hannem hand ville gaa ind oc see hendis siuge barn. Dernest sagde hand sig anden gang at haffue veret i hendes huusz, der hun ville vide huor mange peblinge der haffde ganget for hendis affdøde barns liig. Tredie gang, der hun haffde veret thil giest hosz scholemesteren, och

hand effter scholemesterens begiering fulde hende hiemb. Item at hun bad hannem hand vilde besøge hende thit wdi den enlighed hun vaar bested wdi som en anden forlat encke, oc sagde hand, at hand icke haffde talet met hende nogen ting siden 14 dage for juull sidst forleden, huilcket hun altsammen bestod hannem, oc bekiende ydermhere, at det første hand haffde met hende at giøre, det vaar hiemme thil hans eget. Det suarede hand at vere løgn, oc berettede derhosz at hand aldrig kunde vere hender beskieden, saa thit kom hun at laane blickhorn oc fick andet thill errinde, indthil hand motte scriffue hende thill hun ville vere hannem wbeuaret. Huorthill hun suarede, at hun aldrig kom thil hannem nogen gang, wden hand det selff aff hende begerede. Da bleff hun thilspurt, om deris omgengelse haffde nogen tid veret saa groff thilsammen som hendis faders oc moders, der hun selff bleff thillagd. Der thill suarede hun ja oc suor høielig; men hand suor tuert imod oc sagde nei der thill. Da meente hun at skulle vell i fremtiden med siønt gierning bliffue beuiist, at hand haffde veret hende saa nær. Her wdi bandede oc suor hand sig atter at vere wskyldig. Endelig beraabet hun sig paa en quinde ved naffn Karene, som tiente her Anders Michelsøn her i byen, at hun skulle ganget hans bud thil hende, oc at hun kunde endnu bestaa, om hun vilde, huis hende her om vitterligt vaar, med flere ord som dennom paa begge sider imellom falt. Da effter thiltale, giensuar oc denne sags leilighed, effterdj der findes wdj kong: matts. forordning om ecteskaff, at den som anklager anden for horeri skall skellig beuise det, oc er icke nock, at den person som anklagis det selff bekender, for atskillige aarsager skyld; saa findesz oc i tingfare balckens 4. cap: icke at skulle dømmis effter nogen beuisning som icke er tagen thil tinge for laugmanden oc der vundet oc beseglet som vedbør; desligeste findes oc wdtrøckelig wdi Norgis loug mhere end i kong: maytts: ordinantze, huorledis met saadan sager handlis skall: da effterdj samme loug er laugmanden aff offuer øffrighedt thilscreffuen, oc hand haffuer den fornemlig at tyde oc forklare, viste vi paa denne tid icke noget at kunde kiende, førend beuisning er tagen for laugmanden effter lougen, som faarescreffuit staar. Naar for^{ne} m. Joen dereffter steffner oc kalder paa ny oc skellig beuisning paa capittelet ind-

fører, skall hannem da vederfaris huad ret er effter høigbemelte kong: maytts: ordinantze. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

Mester Jon Gran och Anne Benckestock. 221

Capittell wdi Staffuanger kiendes etc., at aar effter Gudz byrd 1606 den 7 dag maii vaar schicket for osz paa voris capittels huusz erlig oc velact mand m. Joen Christensøn Gran, som wdi rette haffde ladet steffne sin hustru Anne Benckestock oc gaff thilkiende, at effter som hand thilforne den 18 dag martii sidst forleden haffde for osz i rette ladet kalde Søffren Pedersøn, hører her wdi Staffuangers schole, som den der skulle haffue krencket hans hustru wdi hans frauerelse, huilcket dog for^ne^ Søffren Pedersøn neruerendis haardeligen benectede. Oc effter at m. Joen paa den tid er bleffuen affuist at tage sine prouff oc vitne her om for laugmanden effter lougen, er hand i dag fremkommen met scrifftlig beuiis formeldendis, at 4 dannequinder oc jordemødre haffuer vundet for^ne^ Anne Benckestock at vere met barn, huilcket hun oc selff i dag icke kunde benecte, met mhere som same scrifftlig proff indholder. Da haffuer vi alle sambtlig lagd osz i met at forlige dennem oc paa dett flitigste bedet hannem, at hand for Gudz skyld oc voris forbøn skyld vilde tage hende denne gang til naade, oc endeligen wduist tuende voris metbrødre, her Knud Michelsøn oc her Rasmus Pedersøn, at de i enrom skulle her om handle met hannem. Men for^ne^ m Joen vilde for ingen deell lade sig sige oc tage hende thil naade, men vaar endelig domb aff osz begerendis. Da effter thiltale, giensuar os denne sags leilighedt, effterdj for^ne^ Anne Benckestock befindes at vere met en andens barn, som hun icke selff benecter, oc icke endnu er beuist, at m. Joen 222
paa sin side haffuer brut sit ecteskab eller giffuet sin hustru nogen ret aarsage thil saadan fald oc forseelse, ei heller at hand haffuer søgt seng met hende, effter at hand haffuer befundet hende wdi hoer, kunde vi icke andet kiende, end at m. Joen io bør at vere skilt fra for^ne^ Anne Benckestock oc vere fri for det ecteskaff som dennem her thil dags imellom veret haffuer, oc

hannem at giffue sig wdi it andet erligt ecteskab met huem hannem Gud forsiune vill, men hende icke at forløffuis eller thilstedis nogen ecteskab met en anden person, saa lenge for^ne^ m. Joen leffuer, wden kong: maytts. synderlige beuilging oc thilladelse. Huad belanger Søffren Pedersøn, effterdj hand thil disz aldelis haffuer benectet oc suoret sig icke at vere skyldig i det som Anne Benckestock hannem thillegger, ei heller kand tøckis osz saadant endnu skelligen at vere hannem offuerbeuist, desligeste ocsaa effterdi ingen i dag haffde steffnet oc kaldet hannem eller klagede offuer hannem i nogen maade, viste vi paa denne tid intet at kunde kiende eller dømme paa hannem; men der som nogen hereffter kand haffue hannem for saadan sag thil at tale, som beuisligt kand vere, da steffne oc kalle sig hannem i rette paa ny for osz, saa skall en huer vederfaris huis billigt oc ret kand vere. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

---

223 Arnold Oluffszøn oc Inger Anondsdaatter.

Capittell wdi Staffuanger kiendes etc., att anno Christi 1606 den 22. dag septembris kom paa vort capittels huusz denne breffuiser Arnold Oluffsøn oc klageligen gaff thilkiende, huorledis hans ectequinde ved naffn Inger Anunsdater wdi 8 samfelde aar haffde forlat hannem, oc endog for^ne^ quinde louligen vaar steffnet wdi rette at suare thil huis for^ne^ hendis ectemand kunde haffue hende thil at tale, dog ligeuell haffuer hun huercken selff eller nogen paa hendis vegne ville møde. Oc haffuer denne sag thilforne verit angiffuen for hederlig oc høiglerd mand mester Jørgen Erichsøn, superintendens offuer Staffuanger stigt, oc den tid befalet, at de skulle forligis oc leffue thil sammen som ectefolck burde at giøre, oc det dog slet intet haffuer hiulpet. Herforwden haffuer for^ne^ Arnold fremlagd sit skudzmaall, wdgiffuet aff menige mend wdi Landuigs prestegield, som oc her bleff oplest paa capittelet, at hand haffuer schicket sig ærligen oc vell aff sin barndoms tid hosz dennem, saa at for^ne^ Inger Anonsdaater ingen billig aarsag haffuer hafft, huorfaare hun saa moduilligen første oc anden gang haffuer draget fra han-

nem oc ydermhere forlat it lidet barn, som laa paa brystet, saa at barnens hoffuit for hendes forsømmelse er bleffuen forderffuit, oc motte for^{ne} Arnold nødis thil at offuergiffue sin gaard oc jord, huoraff hand icke ringe skade haffuer hafft. Oc effterdi for^{ne} Inger Anonsdater ingen paamindelse haffuer actet, ei heller haffuer møtt wdi rette at suare for sig, da haffuer vi randsaget sagsens leilighedt oc icke rettere forfunden, end at for^{ne} Arnold Oluffsøn jo bør at vere fri for det ecteskaff hannem oc Inger Anonsdater her thil dags imellom veret haffuer oc hannem at forløffuis at giffue sig wdi it andet erligt ecteskaff, men hende at straffis aff werdzlig øffrighedt for sin haardnackehed oc wlydighedt, andre thil exempell oc atuarsell. Thill vitterlighedt etc. Actum ut supra.

Margrette Christensdaatter och Lauritz Olszøn. 224

Capittell wdi Staffuanger kiendes etc., at anno Christi 1606 den 22 dag septembris kom paa vort capittels huusz denne breffuiser Christen Vemmestad oc paa sin daaters Margrethe Christensdaaters vegne klageligen gaff thilkiende, huorledis hendis ectemand Lauritz Oluffsøn paa Sæuiig meget tyranskelig haffuer handlet met hende oc der thil met paa det fierde aar forlat hende. Oc haffuer for^{ne} Lauritz Olsøn louligen veret steffnet, oc huercken selff eller nogen paa hans vegne haffuer møtt for osz wdi rette. Bleff derfaare oplest it velbeseglet proffs breff lydendis wdi sin mening, at for^{ne} Lauritz paa Sæuig tit oc offte haffuer slaget sin ectequinde for^{ne} Marrethe blaa oc blodig oc sueltit hende oc hendis barn oc meget wgudelig schicket sig imod hende, at gaat erligt folck motte ynckis der offuer. Herforwden fremkom m. Joen Gran oc bekiende for osz, at hand en gang kom ned thil Faresund, oc der saa hand, at denne Lauritz vaar effter sin hustru met it træ oc haffde slaget hende ynckelig, saa at hun nøddis thil at springe i en baad, at hun kunde vndkomme, oc haffde myrt hende, der som m. Joen icke det haffde affuerget. For saadan hans wschickelighedt oc groffue omgengelse haffuer for^{ne} Marrethe bekiend, at før hun vilde leffue met hannem ville hun heller

forgiøre sig selff. Oc effterdi hun haffuer schicket sig vell, saa ingen veed hende noget at beskylle i nogen maade, all den stund
225 hendis mand haffuer forlat hende, oc aldelis ingen forhaabning thil god forligelse kunde vere dennom imellom, kunde vi icke rettere forfinde, end at for^ne Marrethe Christensdaater jo bør at vere fri for det ecteskab hende oc Lauritz Sæuig her thil dags imellom veret haffuer, oc hende af forløffuis at giffue sig wdi it andet erligt ecteskab, men hannem at straffis aff verdzlig øffrighedt for sin groffue wschickelighedt oc tyranni, andre thil exempell oc atuarsell. Thill vitterlighedt etc. Actum ut supra.

Mogens Jonszøn och Margrette Torckeldsdaatter.

Capittell wdi Staffuanger kiendes etc., at anno Christi 1606 den 22 dag septembris kom paa vort capittels huusz denne breffuiser Mogens Joensøn met sin ectequinde Margrethe Torckelsdaater, oc vaare de begge indsteffnede for osz wdi rette for den forargelige klammer oc trette, som de nu saa vell som thilforne haffuer hafft wdi deris ecteskab, oc bleffue her for retten thilspurde, huad de haffde at klage paa huer andre, oc huad aarsage der kunde vere thil saadan wnyttige bulder oc wenighedt imellom dennem. Huorthill for^ne Mogens Joensøn suarede oc sagde, at hans quinde icke ville giffue hannem mad oc dricke, naar hand forschaffede hende det ind at dørren, men sueltit hannem oc stall wdaff huset fra hannem oc hans barn alt det hand haffde, som ingen dannequinde, oc bad hende skiude sit skudzmaall thil sine grannequinder, da skulde hun faa at
226 vide, huad hun vaar for en, oc ydermhere sagde hand, at hun vaar i saadant rycte, hun burde met rette at suere sig fri met tolff dannequinder, oc vilde heller miste sit hoffuit end lenger bo met hende. Derthil suarede for^ne Mergrethe, at hun gierne ville giffue hannem mad oc dricke, effter som huset formaar, men hand vilde aldrig teckis dermet, oc ei heller vilde vere hosz hende i huset, men altid met hug oc slag wthilbørligen wden skyld oc brøde offuerfalt hende, met mange flere ord som dennem imellom forløb. Da effter thiltale, giensuar oc denne sags

leilighedt effterdi for^{ne} Mogens Joensøn oc Mergrethe Torckelsdater thilforne haffuer veret her for capittelet indsteffnd, oc da er bleffuen affsagd, at de skulle vere atskild paa 3 aars tid, huilcken domb oc sententz vell beseglet bleff for osz fremlagd, kunde vi intet kiende her wdj paa denne tid, før end den forige domb aff capittelet wdgiffuen bliffuer fyllestgiord oc effterkommet. Thill vitnesbyrd etc. Actum ut supra.

Karren Jensdaatter och Thore Oluffszøn. 227

Capittel i Staffuanger kiendes etc., at anno 1606 den 22. dag septembris gaff hederlig oc vellerd mand her Peder Clauszøn klagelig thilkiende paa en quindes vegne wdi Lyngdall ved naffn Karen Jensdaater, huorledis hendis ecte mand ved naffn Thore Oluffsøn en rom tid offuer try aar wden skellige aarsage haffuer forlat hende, oc aldrig hun siden haffuer vist hannem nogen stedz at søge eller opspørge, menendis hannem endelig ved døden at vere affgangen, oc haffuer dereffter for^{ne} her Peder Clausøn fremuist same Karen Jensdaaters gode skudzmaall oc beuiis fra hendis sogneprest oc derfor begerede hende motte forløffuis it andet ecteskab, met flere ord i same mening. Da er hannem saa giffuet for andsuar, att effterdi for^{ne} Karen Jensdater icke haffuer forseet sig, før end de tre aar vaar at ende, som kong: maytts: ordinantze om formelder, men heller kand beuise, at hun baade før oc effter same try aars tid haffuer schicket sig paa sin side erligen oc vell, oc effterdi hun midler tid aldrig haffuer kundet høre eller spørge thil sin ecte mand, ei heller faa at vide, paa huad steder hand kunde vere at finde, viste vi icke rettere, end for^{ne} Karen Jensdaater jo maa thilstedis at giffte sig igien met huem hende Gud vill forsiune oc thilføie. Thill vitnisbyrd etc. Actum ut supra.

---

228 H. Knud Michelszøn och h. Chresten Daphindszøn om aggeren emellum Chrestoffer schreders bolig ock hospitals wej.

Capittell wdj Staffuanger kiendes oc giør vitterligt, at effter som sig haffuer nylig begiffuet nogen tuist och irring imellom her Knud Michelsøn, sogneprest, oc her Christen Daphindsøn, prædicant her thil domkircken, anlangendis den ager imellom Christoffer schreders bolig oc hospitals vei, wdi huilcken ager for^ne her Knud (effter der nu i aar er bleffuen satt husz paa) thilholder sig en tredie part, lige som hand oc er lodtagen i en tredie part grundeleie aff den agger som for^ne Christoffer i vere haffuer oc er lige stoer ved den anden. Da formeente for^ne her Knud effter den leilighedt, hannem burde at nyde en tredie part aff herligheden, som vaar 14 daler første tage, saa oc aff 1 daler en tredie part aarligen grundeleie, effter det jordbreffs lydelse som Bernt smed aff capittell bekommed haffuer. Her emod gaff her Christen for, at hand aldrig haffde vist nogen med hannem at haffue hafft lod oc deel i same agger, effterdi hand icke nogen tid enten aff her Knud eller andre paa hans vegne haffde veret paamint her om, men her Knud at haffue bekommet vederlag igien wdi en ager i Peders gierde, som hand en tidlang haffuer ladet sig nøie med, brugt den for sig eller leiet den bort thil andre som sin egen, huilched her Chri-
229 sten ydermhere formeente sig at ville giøre beuisligt wdi fremtiden. Da paa det all wenighedt oc trette iblant brødrene kunde faarekommis oc borttagis, haffuer her Christen for voris superintendentis skyll met gode affstaad oc effterlat for^ne her Knud baade den tredie part i de 14 daler, saa oc en tredie part i den dalers aarlige grundeleie. Dog haffuer hand sig dette forbeholden, at der som hand her effter kand føre nøiactig proff oc beuiisz, at den ager er hannem ener thilschifft, oc at her Knud icke haffuer der nogen deell wdi met rette, haffuer vi loffuet at hielpe hannem thil sin opretning igen hosz her Knud, om noget midler tid met wret bliffuer i saa made opbaaret, huilcket oc her Knud selff gierne beuilgede oc sambtycte, oc ydermhere loffuede, at den nederste part aff ageren, saa lenge den ligger wbygt, oc in-

gen anden herlighedt kommer der thil, maa her Christen bruge den som før, oc intet hand begier der aff for sin part. Oc ere de saa hermet paa denne tid forligt. Thill vitnisbyrd etc. Actum Stavangriæ den 8 dag decembris anno Christi 1606.

Margrette Torckelsdaatter och Mogens Jonszøn schillies. 230

Capittell i Staffuanger kiendes oc giør vitterligt, at aar efter Gudz byrd 1607 den 13 martij vaar schicket for osz paa voris capittels husz Margrethe Thorckelsdater, som tit oc offte thilforne haffde klaget offuer sin ectemandz Mogens Jonsens tyranniske oc wschickelige leffnet oc derwdoffuer haffde forhuerffuit en capittels dom dateret anno 1603 den 13. aprilis, formeldendis i sin beslutning, at de skulle vere huer anden wbeuaret oc atskild paa 3 aars tid, om de paa begge sider kunde midler tid bliffue anderledis thil sindz oc forligis. Siden er de bleffuen forligt wdi borgemesters Christen Nielsøns huusz anno 1604 den 14. januarij, offueruerendis Pouell Pedersøn, Egbert Jespersøn, Joen Østensøn oc Bernt Berntsøn, raadmend, at hand skulle tage hende thil sig igien, søge seng oc sæde met hende, leffue erlig oc christelig met hende oc forsørge hende effter hans formue, oc der som det kunde beuises, at hand saadant icke effterkom, beplicted hand sig endelig at miste sin hals wden all naade oc barmhiertighed, som byesbog der om ydermhere formelder. Dereffter er det sidste bleffuen verre end det første, saa de altid siden formedelst hans wlempe haffuer ført it wroligt oc forargeligt leffnet, oc haffuer de veret for retten paa raadstuen anno 1605 den 18 nouembris effter samme bybogs indhold, da haffuer hand skeldet hende offentlich for en fri sidende ræt baade for en tiuff oc en hore. Dernest ocsaa haffuer de veret for capittell paa ny anno 1606 den 22. septembris oc nu atter i dag er 231
fremkommen paa for^ne voris capittels husz, oc haffuer for^ne Mergrethe Torkilsdater nu som thilforne haardeligen klaget offuer for^ne Mogens Joensøns wthilbørlige leffnet, som mange got folck vaar vitterligt, oc at hand nu paa 6 aars tid icke haffde søgt

sin ecteseng met hende wden en gang, da er hun bleffuen met hans barn, formenendis at hand haffuer aff arrighed oc ondskab wden skellig aarsage affholdet sig fra hende. Disligeste erbød hun sig at lide den høieste pæn oc straff, om hand kunde beuise huis hand for retten haffde skeldet hende faare, oc lagde strax fremb sit skudzmaall aff Staffuangers raadstue sub dato den 6. augusti anno 1602, formeldendis at hun met sin førige busbonde haffde her forholdet sig som tuende erlige ectepersoner gudfrøcteligen, trolig oc vell, saa ingen met rette viste dennem andet effter at sige i nogen maade end det som erligt oc christeligt vaar etc. Dog dette altsammen wanseet thilbød hun sig endnu, at der som hun motte nyde fred i huset hosz hannem, vilde hun slebe oc trelle baade for hans oc hendis egen klede oc føde. Da vaar thilstede for^ne^ Mogens Joensøn oc endnu som altid thilforne meget beretted oc faaregaff, som hand dog ingenlunde kunde giøre beuisligt, oc bekiende selff at hand icke haffde søgt sin ecteseng, effter som faarescreffuit staar, oc ydermhere suor sig meget heller at vilde miste sit hoffuit end samblis met hende igien. Huorfaare for^ne^ Mergrethe Torkilsdater vaar ydmygelig met gredendis taare aff osz begerendis, at effterdi her vaar intet andet dennom imellom at foruente end at opbygge helffuede
232 thilsammen, hun da motte bliffue erlediget fra hannem oc fri for det ecteskab som dennom thil disz imellom haffuer veret, met flere ord som dennom paa den tid imellom kunde falde. Da haffuer vi paa det flitigste offuerueiet denne sags leilighed oc haffuer icke rettere kundet forefinde, end effterdi for^ne^ Mogens Joensøn befindis thilforne at haffue leffuet wrolig met sin førige hustru Else epther capittels sententz antegnet i same capittels bog sub dato 1599 den 6 decembris, oc wdi den anden capittels dom som for^ne^ Mergrethe Torkelsdater siden haffuer forhuerffuit anno 1603 den 13. aprilis, findes disze effterfølgende ord: Thi slig tyranni at bruge imod sin ectequinde haffue vi aldrig hørt at bliffue aff fromme oc gudfrøctige øffrighed wstraffet. Huorwdoffuer oc hans sogneprest effter lang paamindelse haffuer veret fororsaget at bruge den yderste legedom som kircken haffuer thil at handle obenbare synder oc laster med, huilcket dog alt sammen haffuer aldelis veret thil forgeffuis. Disligest ocsaa, effterdi for^ne^ Mogens Joensøn icke haffuer veret for^ne^ sin hustru Mergrethe Torkilsdater i saa langsommelig tid den medhielp

med forsiun oc i andre muelige maade, som Gud wdi ecteskab wdkreffuer, men hun midler tid haffuer veret lige som hun aldelis haffde veret forlat, da maa hun vell vere slet affskild hereffter fra for^ne^ Mogens Jonsøn oc forløffuis it andet ecteskab, om Gud det saa haffue vill, men hannem for sit tyranniske, forargelige leffnit oc hiertens haardhed, saa oc for hans skieldzord oc høie forplict at stande thil rette for verdzlig øffrighed oc straffis derfore, andre thill exempell oc atuarsell. Thill vitnisbyrd etc.

Aslach Øgre och Elling Ellingszøn. 233

Capittell i Staffuanger kiendes oc giør vitterligt, at aar 1607 s. Olai dag, som vaar den 29. julii, vaar schicked for osz paa voris capittels husz Aslach paa Øgre, som haffde i rette ladet steffne Elling Ellingsøn tienendis paa Wigisdall, fordi hand haffde wdi sogneprestens oc mange got folckis neruerelse ladet sig troloffue thil for^ne^ Aslachs dater Helge, oc der det vaar liust for dennem, oc hendis fader haffde red thil brøllup, er hand bleffuen anderledis thil sindz oc icke ville holde fremb huis loffuet vaar. Da møtte i rette for^ne^ Elling Ellingsøn oc met hannem Torgier Skieffueland, som faaregaff at for^ne^ Aslachs huusz skulle vere besmittet met pocker oc frantzoser, aff huilcke en anden hans dater met sin mand skulle vere forderffuit, oc vaar at befrycte, at for^ne^ Helge oc skulle haffue saadant met at fare eller oc i fremtiden bliffue met saadan smittesom siugdom beladen, hannem selff oc hans venner thil sorrig, skade oc helbredes fortabelse. Disligeste ocsaa berette for^ne^ Torgier, at Helge vaar i it tynt rycte for en dreng, som er Ellings nest sødskinde barn, oc derfor torde hand icke videre haffue sig met hende at befatte. Huortil Helge, som oc neruerendis thilstede vaar, suarede, at same dreng vell haffde ligget paa sengen hosz hende, men aldelis intet hafft met hende thil wære at giøre i nogen maade, oc sagde ydermhere sig aldelis at vere fri for den slemme siugdom som hende bleff thillagt. Da begynte for^ne^ Torgier Skieffueland at offuergiffue Aslach met skendz ord oc for retten offentlig skieldet hannem for en tiuff, huilcket hand oc sagde sig at kunde giøre beuisligt, met mange

234 andre ord som parterne paa begge sider emellom falt. Da effter thiltale, giensuar oc denne sags leilighed bleff saa herwdinden beslutet, at alting skulle oppestaa dennem imellom aar oc dag, om midlertid nogen beuislige tegn kunde findes at begiffue sig om saadan farlig siugdom, oc disemellom at vere hin anden wbeuaret paa begge sider, oc skal for^ne^ Elling dis i midler tid met sit folck vere om nøiactig proff oc vitnisbyrd at sande, huis hand for^ne^ Helge thillagde met den dreng hans frende, som forscreffuit staar, oc naar aaret er forløben, da at møde igen paa ny for capittell, da skall der om endelig gaes huad christeligt oc rett kand vere. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

Adelutz Asbiørnsdatter och Jon Tharaldszøn.

Capittell i Staffuanger kiendes oc giør vitterligt, at anno 1607, s. Olai dag, som vaar den 29. julii, fremkom paa voris capittells husz Adelutz Asbiørns dater paa Eye, som wdi rette haffde ladet steffne Joen Taraldsøn paa Gya, for hand først haffde ladet sig met hende troloffue oc siden indlat sig met same Adelutzes sødskind barn, oc holder met hende som hustru oc hoszbonde pleier, oc i saa maade haffuer forskut sin rette oc ecte festequinde. Begierede fordi for^ne^ Adelutz, att effterdi for^ne^ Joen Taraldsøn haffde letferdelig brut sin ecteskabs tro oc loffue, om hun icke motte vere fri for hannem, der som hende paa anden steder kunde bliffue nogen gode raad i bøde.
235 Da møtte i rette paa for^ne^ Joen Taraldsøns vegne Peder paa Grønning, dog wden fuldmact, oc viste inthet andet her thill at suare, end at same Joen Taraldsøn vaar it skarns menniske, oc schøtte intet at pleie nogen ret for sig, men holt sig aff veien oc icke vilde suare thil sine gerninger. Ydermhere viste hand sig intet at haffue paa hans vegne her thil at suare. Da effter denne sags leilighedt kunde vi intet andet herwdi kiende, end effterdj for^ne^ Joen Taraldsøn befindes formedelst horeri at haffue mutuilligen wden skellig aarsage offuergiffuet for^ne^ Adelutze, sin ecte festequinde, da bør hun at vere fri for det ecteskab som hende oc for^ne^ Joen Taraldsøn emellom begynt vaar, oc vere for-

løffuit it andet ecteskab, huor Gud det haffuer forseet, men hannem for saadan syndig oc forargelig leffnet at straffes aff den verdzlig øffrighedt som vidbør, andre thil exempell oc aduarsell. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

Kirstine Oluff Enerszøns sententz.

Capittell i Staffuanger kiendis oc giør vitterligt, at aar 1607, Mauritii dag, som vaar den 22 septembris, vaar schicked for osz denne breffuiser Kirstine Pedersdater, salig Oluff Einersøns, borger her samestedz, hans effterleffuerske, som sørgelig oc klageligen gaff thilkiende, huorledis hun for nogen rom tid siden aff venners raad formedelst høi dog falsk angiffuende haffuer ladet sig troloffue med en fremmed karll ved naffn Jacob Søffrensøn, oc effter hand haffuer fremmet sin vilge met hende, saa hun er bleffuen met hans barn, haffuer hand faaregiffuet sig at vilde giøre en kort reise paa beggis deris gaffn, 236
at hun midler tid skulle lauge thil brøllup, hand vilde sig inden en kort tid indstille at fuldkomme huis loffuit vaar, er saa strax draget fra hende oc haffuer forlat hende paa det fierde aar. Dereffter er hand langt omsiger igenkommen, oc der hun hannem icke thil naade vilde annamme, haffuer hand brugt venners forbøn oc ved sin egen falske løffte oc høie forplict slaget sig ind hosz hende, at han anden gang er bleffuen hende mectig, oc hun paa ny er bleffuen met det andet hans barn. Er saa strax formedelst practiker oc vnderfundighedt affuiget fra hende oc kommet hende thil at lauge anden gang thil brøllup oc giøre bekostning thil forgeffuis, oc haffuer nu siden veret fra hende paa det tredie aar. Midler tid haffuer hand muntlig loffuet hendis broder her Daniell Pedersøn, der hand hannem i Danmarck her om besøgte, at ville met det allerførste sig hid forføie, huilcket dog thil disz icke skeet er. Disligeste haffuer oc voris superintendent screffuit hannem thil oc aluorlig formanet hannem om sit løffte at fremholde, oc er dog intet dermet bleffuen wdrettet. Effter slig forberørte leilighed vaar for^{ne} Kirstine Pe-

dersdater met grædende taare aff osz begerendis, vi vilde for Gudz skyld erledige hende fra den troloffuelse oc ecteskabs løffte som dennom emellom veret haffuer, at der som it andet erligt brød kunde bliffue hende i bøde, hand icke videre skulle vere hende thil forhindring. Da haffuer vi offuerveiet paa det flitigste hendis ælendige vilckaar, oc effterdj der i sandhed befindis for[ne]
237 Jacob Søffrensøns store suig oc bedrageri emod sin ecte troloffuede festequinde, som dog ellers wdi hans frauerelse altid haffuer schicket sig erligen oc vell, haffuer vi det saa for got anseet oc endelig beslutet, at naar try aar ere forløben, effter at hand seniste forlod hende, oc hand icke midlertid kommer hid thilstede oc vinder hendis venskab, at brøllup her forinden kand bliffue giort dennom emellum, da maa hun vere aldelis affskild met for[ne] Jacob Søffrensøn oc thilstedis it andet erligt giffter-maall, huor Gud hende det forsiune vill, och da hannem aluorligen at straffis aff verdzlig øffrighed; thi det vaar jo synd baade for Gud oc all verden at lade saadan schalckhed, suig oc bedragerij gaa hen wstraffet, naar mand saa spilfecter met det hellige ecteskab, Gud alsommectigste thil fortørnelse oc den christen kircke thil forargelse. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

Denne dom bleff caszeret oc mig igien antuordet, fordj Jacop Søffrenszøn kom oc stilled sig ind imellum jull oc s: Martini, oc lagde Kirstines venner sig i med att de bleff forligtt, oc lod strax liusze, oc bryllup bleff giortt tredie søndag epther nyttaars dag, saa det bleff en afftaled sag oc alting død oc mackteslos till denne dag.

L: Scavenius
S. S. Mpp.

---

238 Marrette Madsdatter schillies ved sin mand Askild Toreszøn.

S. D. kiere dn. Petre, effter som I scriffuer paa den fattige quindis Marrethe Madzdaaters vegne i Øslebø sogen i

Mandall, som nu paa ottende aar haffuer veret forlat aff sin rette ectemand, Askild Toresøn ved naffn, huilcken wden billig aarsage haffuer rømbt fra sin ectequinde thil Fister sogn oc haffuer der gifft sig med en anden, som hand icke vill offuergiffue, er derfaare begierendis, at effterdi hende biudis nu it gaat raad paa ecteskabs vegne, vi her wdi capittel vilde giffue hende forloff thil at giffte sig, saa haffuer vi raadført oss baade met den gode mand Jørgen Kaas, stigtens lensmand, saa oc met osz selff indbyrdis, och haffuer icke rettere her om kundet kiende, end att effterdi de tre aar som ordinantzen formelder om, effter hun er bleffuen forlat, ere lenge siden forløben, oc hand i langsommelig tid haffuer ligget i hoer med den anden quinde, som viste hand vaar giifft paa andre steder, oc i saa maade haffuer brutt sit førige oc rette ecteskab, oc hun haffuer sin sogneprestis saa vell som oc menige mends gode skudzmaall, att hun midler tid baade før oc siden haffuer schicket sig erligen oc vell: da maa hun vell vere affskilt met for^ne^ Askild Toresøn oc forløffuis at giffte sig met en anden, huem Gud hende vill thilføie. Men hannem haffuer forbemelte Jørgen Kaas loffuet at straffe paa liffuet, andre thil exempell oc atuarsell. Her effter kand hun haffue sig at rette. Oc ville vi hermed haffue eder Gud befalet. Datum Staffuanger den 17 martii 1608.

L. Scavenius S. S. Mpp.
Christiernus Daphindi Mpp.
Matthias Henricius Mpp.

Welb: Jørgen Kaasz och h. Knud Michelszøn, om Strands gield. 239

Capittell j Stauanger kiendis oc giør vitterligt, at aar 1607 s. Olai dag, som vaar den 29 julii, var skicket for oss paa vaaris capittells hus erlig oc velbyrdig mand Jørgen Kaas till Hauffgaard, kong: maiest: befalingsmand offuer Stauangers lehn, som effter en skrifftlig affuisning fra laugmanden her sammesteds haffde for oss ladet indsteffne hederlig oc vellerdt mand h. Knud

Michelszøn, prouist och sogneprest vdj Stauanger. Da fremblagde v. Jørgen Kaaszis fuldmyndige fougit Rasmus skriffuer disze effter[ne] breffue, som alle bleffue lest oc paategnit.

Først en Strands sognemends supplicatz till v. Jørgen Kaas, at deris kircke motte forlengis, dateret Strand den 30. maij 1607. Dernest en dannemends besicktning om Hylle kircke, dateret den j junii j samme aar, formeldendis at kircken befindis bygfalden at vere. Siden ocsaa tre h: Knuds quitantzer for Hølle och Strands kircke regenskaber paa adskillige thider vdgiffuen. Desligeste en dom, at kirckeombudsmend ere funden frij for Rasmus skriffuers tiltall, saalenge h. Knuds quitantzer staar ved deris fulde mackt, sub dato an° 1607 den 3 julii. Der effter en copie aff it de 4 herrers breff, at kongens lensmand eller hans fouget j hans frauerelsze met prouisterne offuer ald Stauangers
240 stigt samptligen skall forhøre kirckernis regenskaff, dateret Kiøbenhaffn den 10. maij anno 1595. Her hoss en kongelig missive oc spetial mandat till v. Jørgen Kaas j samme forbemelte mæning om kircke regenskaben vdi hans lehen at tage med prouisterne, dateret Kiøbenhaffn den 29 maij anno 1606. Endelig ett for[ne] v. Jørgen Kaaszis skrifftlige forset, huorvdi hand setter j ald rette, først om h. Knud icke bør at igien giffue till Strands kircke huis peninge hand till sig haffuer anammet offuer det forraad som fantis till samme kircke, der hand s. affgangne v. Axell Gyldenstiernes breff (som hand sig paa berøber) forhuerffuit haffuer. Dernest ocsaa om for[ne] h. Knud icke bør at straffis, for at hand kong: maiest. breff haffuer offuertraad, j det hand allene kirckernis regenskaber haffuer forhørt oc kirckeombudsmendene allene quitteret, med meere som samme forset videre formelder. Heremod at suare var vdj rette mødt for[ne] h. Knud Michelszøn oc fremblagde e. oc v. oc strenge herris s. Axell Gyldenstiernis, fordum kong. maiest. statholder herudj Norge, hans obne beseglede oc wnderskreffne breff, dateret Onne den 2. septembris anno 1590, formeldendis j sin mæning, att effterdj
241 sogne prestens residentz j Stauanger vaar megit forfalden, oc dombkircken icke vaar formuendis aff sin egen rente den at opbygge, desligeste ocsaa effterdj Strands kircke var vell bygt oc ved magt holden oc haffde penninge vdj forraad, som hun da icke behøffuede, effter superintendentens m. Jørgen Ericksz øns beretning, da haffuer velbemelte v. Axell Gyldenstierne po kong:

maiest. vegne oc paa hans maiest. naadigst behaug vnt oc beuilget, at sognepresten her till domkircken motte anamme aff Strands kirckins penninge saa mange som till hans residentzis bygning her sammesteds fornøden giordis, dog saa at hand skulde giøre superintendenten god reede oc regenskab for samme penninge oc det indlegge paa capittelet etc. End beretted h. Knud ydermere, at de peninge som Strands kircke den tid haffde j forraad, kunde icke nær tillsla at opbygge residentzen medt; thj haffuer hand icke vist anderledis at forstaa h. statholders breff, end at hand jo och skulde opbere till de penninge som hun den tid haffde j forraad, huis samme kiercke der effter beholt offuer huert tredie aars regenskab oc icke behøffuede till sin egen bygning. Och dersom noget skall igien tilbage leggis aff samme opbaarne Strands kirckis pendinge, da meente h. Knud, at domkircken burde det at vdlegge oc icke hand, effterdj residentzen burde aff domkirckens rente at opbyggis. Anlangendis de quit- 242
tantzer som hand skall allene haffue vdgiffuit, det meente hand at verre skeet midler thid der skifft var bleffuen paa lehnet, førend v. Jørgen Kaas eller nogen hans fuldmyndige var her ankommen, oc neffnte en kirckeombudsmand som paa sin sotteseng begiered denne villighed aff hannom, paa det hand kunde haffue sin sag klar, førend hand døde; viste sig icke herudinden saa storlig at haffue forseet, effterdj vdj kong maiest breffue prouisterne j ingen maade vdeluckis fra kirckernis regenskaber at forhøre oc quittere, med mange flere ord som dennom den tid emellom falt po begge sider. Da effterdj vi icke vaare de som kunde eller burde at vdtyde eller kiende paa saadan en herris breff, som h. Knud meente at haffue for sig, haffue vj effter h. Knuds voris medbroders begiering aff christelig oc broderlig medynck, paa det hand nu paa sin alderdom motte bliffue for vidløfftige trette forskaanet, lagt oss j med oc venligen ombedet v. Jørgen Kaasz, at hand saadan tiltale till h. Knud vilde for vorris skyld affstaa, huilcket hand endelig beuilget, at alting her met motte oppestaa, indtill kong: maiest., som nu snart till herredage her vdj byen med sit høyuise raad var foruentendis, kunde ankomme. Dersom h. Knud da kand bruge venner, at 243
hans maiest: vill thette alt haffue hannom naadigst skencket oc effterlat, kunde v. Jørgen Kaas det vell lide oc var der med till freds. Och haffuer strax h. Knud indlagt fra sig j capittels

foruaring sit kircke regenskab vnderskreffuit med egen haand, vdj huilcket hand meener at skulle findis forklaring emod de andre angiffuende irringer, oc bleff da vedtaget, at en tid skulle berammis, paa huilcken samme regenskab skulle foretagis, oc loffuede bispen at tilschicke en anden forfaren oc vuillig dannemand aff prouisterne herudj stifftet, som samme regenskab med v. Jørgen Kaas eller hans fuldmyndige kunde igiennem see oc forfare, om her med haffuer verred handlet som christeligt oc forsuarligt kunde verre. Thill vindisbyrd etc.

(Side 244 ubeskrevet).

---

245 Margrette Jørgensdaatter och Chrestoffer Jenszøn. Hun maa icke giffte sig udj 3 aar, mens hand aldrig.

Lauritz Clausøn Schabo, superintendens offuer Staffuanger stigt, Peder Clausøn, archidiaconus, Christen Daphindsøn, Joen Ellingsøn, Rasmus Olsøn oc Matthias Henricksøn, canicker i Staffuanger, kiendis at aar effter Gudz byrd 1608, Urbani dag, som vaar den 25. maij, neruerendis erlig oc velforstandig Niels Nielsøn, suoren scriffuer offuer Jeeren oc Dalerne, paa v: Jørgen Kaasis vegne, vaar schicked for osz paa voris capittels huusz Mergrethe Jørgensdaater aff Rendesø, som haffde thilforne steffnet for osz i velbemelte Jørgen Kaasis neruerelse Christoffer Jensøn, som hun vaar troloffuet med i Bergen ved 16 aar siden, oc midler tid haffde affled med hannem 5 børn oc gaff hannem skyld, at hand saa tit haffde forlat hende i langsommelig tid thillige oc ladet hende met hans wfødde børn siddet igen hielpeløs, oc nu senisten haffde veret fra hende paa det fierde aar siden fastelaffn, oc beuiiste hun, at naar hand vaar kommen thil hende, haffuer hand met hug oc slag ilde forholt sig imod hende oc wnyttelig fortæret huis hun kunde aff sted komme. Oc vaar hand selff da neruerendis thilstede oc viste sig icke billigen her imod at erklere, ei
246 heller hende for nogen werlig sag at beskylde. Oc bleff de da affuiist, at effterdi de begge i saa lang tiid haffde holt sig som

ectefolck oc dog icke vaar ecte viied oc giffuen thilsammen, men alleniste troloffuit, som forscreffuit staar, da skulle de begge sambtlig staa obenbare schrifft oc affbede saadan forargelse offentlig i den christen kircke, oc vedtog de begge at møde for osz igien neste capittell wden viidere steffning oc da hende en endelig domb dennem imellom, Saa er nu for[ne] Mergrethe i dag igien fremkommen effter hendis løffte, endog Christoffer icke møtte eller nogen paa hans vegne, som giorde hans vndskylning eller loulig forfald, oc haffuer hun begeret for Gudz skyld, at vi ville skille hende ved hannem, effterdi der vaar aldelis ingen forbedring paa hans side at foruente, men ickon idell helffuede at opbygge, der som de nu paa ny skulle samlis igien. Da haffuer vi betenct det beste raad wdj denne sag, saa at fordi skylden bleff befunden hosz Christoffer Jensøn, senisten de vaar for osz wdi rette, oc hand (mueligt) kiender sig skyldig, i det hand icke nu vilde møde, som hannem vaar forlagt, haffuer vi anseet for got, at hun her effter maa vere slet oc aldelis affskilt met same Christoffer Jensøn, dog saa, at paa det hun icke letferdelig skall siunis att begiere skilsmisze i den mening, at hun met en anden vilde samblis wdi ecteskab, skall hun icke 247
maa giffte sig i de første 3 aar hereffter; men hannem aldrig at forløffuis noget ecteskab paa andre steder, saa lenge hun leffuer. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

Niels Chrestenszøn och Ingeborg Torsdaatter.

De samme, canicker i Staffuanger, kiendis, at aar effter Gudz byrd 1608, Urbani dag, som vaar den 25 maij, neruerendis erlig oc velforstandig Niels Nielsøn, suoren scriffuer offuer Jeeren oc Dalerne, paa v: Jørgen Kaasis vegne, vaar schicked for osz paa voris capittels huusz Niels Christensøn, som haffde i rette ladet steffne sin ectequinde Ingeborrig Torsdaater, oc foregaff huorledis hun skulde haffue hylt oc dylt met sin halffue broder Haluard Jacobsøn, som myrde nogen tid siden forleden en skredder, huis godz hun oc en deel thil sig skulle haffue annammet oc i saa maade sambtyct baade i mord oc tiuffuerij.

Begierede derfaare at vere erlediget oc frii for det ecteskab som dennem thil dis imellom haffuer veret. Her imod at suare
248 møtte i rette erlig mand Simon Jacobsøn, borger i Staffuanger, met Olo Nielsøns fuldmact paa for^ne^ Ingeborrig Torsdaters vegne, oc fremblagde en Benedix Olsøns, laugmand i Mandall, hans domb, dateret Nedenes laugting den 1 octobris 1606, huorwdj for^ne^ Ingeborrig for den sag er kiend frii, icke at lide paa liff eller ære, effterdi hun ei vaar i raad oc gierning med. Men huis pendinge hun i same domb er thilfunden at wdgiffue effter det 17 capittell i mandhelgebalcken, det siunis at haffue voldet hendis vankundighed oc den naturlig kierlighed som hun haffde thil sin fattig broder, effter hand saa groffuelig haffde forseet sig. Oc skall same hendis broder nocksom haffue aarsaget hende, der hand bleff reffsit, effter den 12 mendz dombs indhold. Da haffuer vi paa det flittigste offuerveiet denne sags leilighed oc icke paa denne tid kundet befinde dette for^ne^ alt at vere nogen loulig oc skellig aarsage, huorfor vi kunde skillie for^ne^ Niels Christensøn fra sin ectequinde Ingeborrig Torsdaater, men siuntes os meget heller billigt at vere, at der som nogen anden vilde foruiide eller forkaste hende saadan skammelig gierning, at hand da som en erlig mand forsuarede sin quinde met laugmandens domb oc gick oc stod met hende, saa lenge hand det giøre kunde met rette i nogen maade. Thill vitnisbyrd etc. Actum ut supra.

---

249 Ingeleff Siversdaatter och Liode Anderszøn.

De samme, kanicker i Staffuanger, kiendis, at aar effter Gudz byrd 1608, Urbani dag, som vaar den 25 maij, neruerendis erlig oc velforstandig Niels Nielsøn, suoren scriffuer offuer Jeeren oc Dalerne, paa v: Jørgen Kaasis vegne, vaar schicked for osz Ingeleff Siguordzdaater, som i rette haffde ladet steffne sin ectemand Liode Andersøn, fordi hand nu haffde forlat hende paa det elleffte aar hielpeløs, oc vaar i røcte at hand løb om oc stall, oc endog hun thilforne thit oc offte haffde ladet steffne hannem, saa haffuer hand dog ingen tid villed møtt.

Effter som hand endnu icke heller møtte enten selff eller nogen paa hans vegne, wanseet at den sidste steffning vaar lest for hannem aff her Anders Michelsøn, sogneprest i Lunde prestegield, i Aslach paa Eye oc Iffuer Fønelandz neruerelse, huorwdoffuer hun i saa langsommelig tid icke haffuer kundet bleffuet louglig affskilt met hannem for retten effter ordinantzen, indthil saa lenge hun nu for it aar siden aff menniskelige skrøbelighed er falden oc haffuer aat barn met en dreng, som oc nu begier at ecte hende, huilcket hun vaar aff osz begerendis for Gudz skyld at motte thilstedis. Herhosz fremblagde hun sit skudzmaall, tagen paa Egens kirckegaard, vnder danne mendz indsegell, dateret den 20. junij 1607, wdi huilcket formeldis, at 250
hun der som hun er fød oc baar[e]n af gode, gudfryctige foreldre, haffuer selff schicket oc handled sig erligen, christeligen oc vell. Da haffuer vi paa det flittigste offuerveiet den sags leilighed oc saa endelig beslutet, at effterdj skilsmisse burde at haffue veret giort dennem imellom strax, den tid de 3 første aar vaare forløben, effter kong: maytt: ordinantze, men formedelst hans haardnackede oc schalckactige motuilge oc wlydighed, der hand ingen tid vilde lyde nogen steffning, er hun saa lenge bleffuen forholden fra sin rett, oc effterdj hand i saa maade haffuer giffuet hende aarsage thil at falde, icke aff ont forset, men aff menniskelig oc kiødzens skrøbelighed, som paakiender, da maa hun vell vere slet affskilt fra sin forige mand Liode Andersøn oc maa benaadis at faa thil ecte den dreng som hun nu stacked siden haffuer aat barn med. Men same Liode skall aldrig maa giffte sig, saa lenge hun leffuer, oc bør end ydermhere at straffis aff verdzlig øffrighed, andre thill exempel oc atuarsel. Thil vitnisbyrd etc. Actum etc.

Anne Thomesdaatter oc Niels Madzønn. 251

De samme, giøre alle vitterligt, at aar effter Gudz byrd 1608, s. Urbani dag, som vaar den 25. maij, offueruerendis paa v: Jørgen Kaasis vegne erlig, viis oc velact Niels Nielsøn, suoren scriffuer offuer Jeeren oc Dalerne, vaar schicked for osz Anne Tomesdater, borgerske her vdi Staffuanger, som

haffde i rette ladet steffne Niels Matzøn, nu tienendis e: oc v: Jørgen Kaas, oc klageligen beretted, huorledis hand nu wdi 7 samfelde aar haffuer holt thil met hende oc loffuet hende ecteskab oc derpaa giffuet hende en sølffskee, som hun oc frembuiiste, huorwdoffuer hun midler tid haffuer kostet paa hannem huis fattigdom hun aatte, oc er hand nu bleffuen thilsindz at offuergiffue hende. Begierede hun derfor, hand motte met retten thilholdis at fuldkomme det hand hende loffuet haffde paa ærens vegne, effter hand dette sit løffte met festendegaffue haffuer bekrefftet, som hun meente. Herthil at suare møtte wdj rette for^ne^ Niels Matzen oc fremblagde sit scrifftlig suar, som formelder, først at hun aldrig skall lougligen kunde beuise hannem nogen troloffuelse
252 met hende at haffue indgaat enten lønlig eller obenbare, dernest at hand saa vell som andre flere vaar nogle gange indkommen i hendis huusz oc drucken en kande mundgott for sine pendinge, oc der hand en gang vaar meget beschencket, haffuer hand antuordet hende thil troer haande at giemme oc icke anderledis en daler oc en sølffskee, paa det hand icke blant selskab paa andre steder skulde bliffue det quiit, oc icke i den mening som hun det nu optager. Item der som befindis kand, at hand met rette er hender noget skyldig, erbød han sig det strax thil gode rede hende at erlegge oc betale, som det sig bør. Da formanede vi hannem paa det flitigste, hand skulde gaa thil sin egen samuittighed, der som hand haffde loffuet hende noget i saa maade, at hand da thiltenckte det same at frembholde, ellers hand motte foruente sig straff aff Gud, som seer oc veed alting oc lader sig icke schuffe. Men hand begynte haardeligen oc end veed sin eed at benecte, at hand aldrig haffde saadant i sinde, end sige at hand skulde haffue loffuet hende nogen ecteskab. Huorthill hun suarede, at hand vaar icke troendis, fordi hand vaar allerede forsuoren, oc thilbød sig met fuld bogereed at got giøre det hun sagde om ecteskabs løffte dennem imellom, huilcket hand dog
253 endnu som thilforne stadelig benectede. Bleff de for dørren wduiist, oc vi midler tid offuerueiede sagen paa det flittigste, oc kunde icke rettere paa denne tid faarefinde effter thiltale, giensuar oc sagsens leilighed, end effterdj her er ickon ja oc nei, oc icke beuises kand at enten presten eller nogen anden haffuer veret offuer deris troloffuelse effter kong: maytt: ordinantzes liudelse, kunde vi icke kiende dette for nogen louglig troloffuelse

at vere skeet dennem imellom, effterdi hand er hender icke gestendig den sølffskee i den mening som hun den haffuer annammet. Men der som hun kand beuise, at hand kand vere hender met rette noget skyldig, da steffne oc kalde sig den sag for verdzlig dommere oc dannemend oc der om siden at gaa, som christeligt, billigt oc ret kand vere. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

Peder Thompszøn Wendelboe och Birritte Laursdaatter.

De samme, giøre alle vitterligt, at aar effter Gudz byrd 254
1608, s. Urbani dag, som vaar den 25. maij, offueruerendis paa v: Jørgen Kaasis vegne erlig, viis oc velact Niels Nielsøn, suoren scriffuer offuer Jeeren oc Dalerne, vaar schicked for osz Peder Tomeszøn Vendelbo, som i rette haffde ladet steffne Birgitte Luritzdaater i Staffuanger oc klageligen foregaff, huorledis hun i sin husbondz saa vell som oc flere dannemendz oc got folckis neruerelse haffuer loffuet oc giffuet hannem sin ecteskabs tro oc siden scrifftlig erbødet sig saadant med hannem at fuldkomme oc fremholde, huorwdoffuer hand haffuer giort omkost oc sig her indstillet, at alting paa hans side motte rictig bliffue holden, som det sig burde. Men der hand nu er ankommen, er hun wden skiellig aarsage bleffuen anderledis thil sinde oc traadzelig benecter, at hun aldrig vil holde det som hun dog i gott folckis neruerelse aluorligen oc besindeligen loffuet haffde, hannem thil spot, denne menighed thill forargelse oc ecteskabs stadt, Gudz egen ordning, thil haanlig foractelse. Oc fremlagde hand her hosz sine rictige passbord oc erlige skudzmaall, huorledis hand haffuer schicked oc schaaedt sig thill denne dag, oc sette i al rette, effterdi hun nu icke vilde frembholde, om hun da icke burde at oprette hannem huis hand her paa allerede haffde bekaastet oc anuent thil forgeffuis. Da møtte wdi rette forbe^te^ Birgitte Lauritz daater, viste hannem 255
aldelis intet at beskylde i nogen maade, men alleniste faareuende, att hendis hierte oc sind nu icke kunde falde thil hannem, oc derfor trøsted sig for ingen deel at kunde leffue sit liff met han-

nem, oc endog vi aluorligen thilraadde dennem paa begge sider at holde huis loffued vaar, saa suarede hun dog, at saadant for ingen deell kunde skee, effterdj hun icke haffde raad met sin morbroder Jens Olsøn, som oc nu her i dag neruerendis thilstede vaar, oc meente at sige, at huis dennem imellom handlet vaar kunde icke regnis for nogen troloffuelse, effterdi presten icke vaar offueruerendis effter ordinantzen, met flere ord som dennem paa begge sider imellom falt. Da effter thiltale, giensuar oc sagsens leilighed kunde vi paa denne tid icke rettere forefinde, end effterdi kong: maytt: ordinantze icke formelder om huis ecteskabs løffte met haand oc mund som skeer tuende personer imellom vdi erlige got folckis neruerelse, alligeuel presten icke er offueruerendis, det at skulle vere macteløs oc intet gielde for Gud, som er den rette oc ypperste prest oc wden tuiffuell i saadanne victige handell selff er neruerendis thilstede, kunde vi icke kiende dette som disze to allerede imellom giort er, at vere aldelis lige som ingen troloffuelse, oc derfaare effterdi for^ne^ Birgitte Lauritzdaater acter det saa ringe oc saa aldelis wden billig aarsage icke vill paa sin side holde det ecteskabs løffte som dennem i got folckis neruerelse vaar imellom giort, da skall hun thil straff icke maa giffte sig med nogen anden i de første effterfølgendis try aar at regne fra denne dag, andre thil exempell oc aduarsell. Men huis belanger den opretning som for^ne^ Peder Tomeszøn begier for den wnyttig omkost oc tæring som for^ne^ Birgitte Lauritzdaater kand haffue hannem thil foraarsaget, disligeste ocsaa om nogen bøder kand her wdinden falde thill kong: maytt:, fordi hans maytt: ordinantze icke saa rictig er bleffuen holden som det sig bør, det giffue vi den verdzlig øffrighed at betencke oc der wdi at sentiere oc dømme, huad dennem kand tøckis billigt oc ret at vere. Thil vitnisbyrd etc. Actum etc.

256

---

257 H. Jacob po Joszund steffner h. Chresten Palleszøn for Gimbre.

De samme, giøre alle vitterligt, at aar effter Gudz byrd 1608, s. Urbani dag, som vaar den 25. maij, offueruerendis paa

v: Jørgen Kaasis vegne erlig, viis oc velact Niels Nielsøn, suoren scriffuer offuer Jeeren oc Dalerne, vaar schicked for osz hederlig oc vellerd mand her Jacob Hansøn, sogneprest i Haalandz prestegield, som haffde i rette ladet steffne hederlig oc vellerd mand her Christen Pallesøn Trane, sogneprest i Hølandz prestegield, oc hannem thiltalede for en gaard ved naffn Gimbre, som her Christen opbær den prestelige tiende oc anden rettighed aff aarligen, wanseet det kand beuises, at den met rette ligger i Sole sogn oc Sole skibred, effter som hand oc strax her om fremblagde tuende pergementz breffue, det ene dateret anno Domini 1509, det andet dateret 1550, wdi huilcke begge formeldis om same gaard Gimbre at skulle ligge i Sole sogn oc Sole skibred. Begierede her Jacob fordi, at for^ne^ gaard Gimbre motte dømmis thil at suare hannem som sin rette sogneprest oc ingen anden. Herthil at suare vaar i rette møtt 258
for^ne^ her Christen Pallesøn, som stod paa sin hæffd oc skiød paa at vere gamble mend wdi hans sogn saa vell som oc hans gamble matmoder Magdelene paa Vatne, huilcke skall vere vitterligt, at Gimbre altid haffde kient Hølandz prest for sin rette sogneprest, oc førde dog ingen proff eller vidne her om enten scrifftlig eller mundtlig wdi rette paa denne tid, oc vaar for^ne^ her Jacob begierendis at viide her om voris betenckende oc gode tycke. Da effter denne leilighed kunde vi paa denne tid icke rettere kiende aff de breffue som for osz i rette kom, end att Gimbre jo met all rette ligger thil Sole kircke oc bør derfor at kiende her Jacob for sin sogneprest oc rette sielesørgere; men der som her Christen her effter kand enten driffue for^ne^ breffue eller føre i rette andre proff oc vitne som bedre ere, skal det vere hannem forbeholdet, oc da steffne sagen paa ny for sin thilbørlig dommere oc endelig lade gaa der om huis billigt oc rett er. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

259 Om grundeleje for Chrestoffer schredders plads till sognepresten och scholemester. Om Peders gierdes felleg. Om h. Chrestens huses opbydelsze.

Anno 1608 den 15. augusti vaar forsamblet paa capittel L. Scavenius superintendens, Johannes Georgius pastor, Christiernus Daphindus, Matthias Henricius et Jonas Joannius canonici, da bleff handlet oc beslutet som effterfølger.

1. Først imellom m. Jens Jørgensøn pastor oc h. Matthiis Henricksøn scholemester er det saa giort, at h. Matthiis skall bytte met m. Jens halffparten aff den grundeleie som gaar aff den platz som Christoffer skredders encke nu i vere haffuer, nest norden op thil bispens hage, som er 6 mr. aarligen, aff huilcke m. Jens hereffter skall nyde de 3 mr. oc her Matthiis de andre tre mr. Saa skall m. Jens her imod vnde her Matthiis halffparten i den ager som haffuer veret saaet førre i Peders gierde oc sigis at vere sognepresten thilskiifft; dog der som grundeleien aff for[ne] platz, som Christoffer skredder aatte, bliffuer i frembtiden forhøiet, skall det komme baade sognepresten oc scholemester thil beste oc byttis dennem lige imellom. Oc skall saa her Christen Daphindsøn her effter frii oc frelse nyde allene
260 den ager som Bernt smed paa bygt haffuer, aff huilcken part hand ener for sig opbære skal den aarlige grundeleie oc siden giøre sig den anden part aff same ager thil enden saa nyttig som mest mueligt er.

2. Huad belanger engen i for[ne] Peders gierde, der om er beslutet, at de fire residentes, som er bispen, sognepresten, medtieneren oc scholemester, skall skifftes thil dem alsammen at nyde oc bruge huer sit aar, oc huem som engen falder thil at slaa, den skall oc holde giersell derom, som lougligt kand vere.

3. Her Christen Daphindsøn bød op sine huse oc grunder tuert offuer norden for bispens residentze liggendis, oc der ingen ex residentibus met hannem kiøbe ville, bleff hannem forloffuet at selge huem hand best kunde.

Aslag Øgre och Elling Ellingszøn. 261

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stigt, Jens Jørgensøn pastor, Christen Daphindsøn oc Joen Jensen, prædicantere her samestedz, Joen Ellingsøn, sogneprest thil Bøe prestegield, oc Matthias Henricksøn, scholemester oc notarius capituli, kiendes, at aar effter Gudz byrd 1608, Mauricij dag, som vaar den 22. septembris, offueruerendis paa velbyrdig mand Jørgen Kaasis thill Hauffgaard, kong: maytt: befalnings mand offuer Staffuangers lehne oc stictslensmand her samestedz, hans vegne erlig oc velact mand Rasmus Lauritzøn, fouget offuer forb^te leene, vaar schicket for osz wdj rette Aslach Øgre met sin daater Helge, som vaar troloffuet met Elling Ellingsøn, huilcken icke vilde fremholde sit ecteskabs løffte, aff aarsage at hun vaar berøctet for en smittelig siugdom at vere beladen med, saa oc for en dreng Ognen paa Terland, for^ne Ellings nest sødskinde barn. Oc effter de thilforne den 29. julij forgangen aar vaar bleffuen aff capittel affuiist, saa at denne sag skulde beroo aar oc dag, om mueligt kunde findes nogen beuiislige tegn om saadan smittesom siugdom, oc at for^ne Elling Ellingsøn midler tid kunde vere om nøiactig proff oc vitne wdj de sager som hand for^ne sin festemø thillagde, da er de nu paa begge sider i dag møtt paa ny wdi 262
rette, oc kunde for^ne Elling endnu icke beuise, at Helge Aslachsdater haffde nogen smittesom siuge, ei heller skelligen beuiiste at hun met for^ne Ognen hans frende haffde sig thil nogen wære beblandet i nogen maade, alleniste at hun skulle haffue veret i noget tynt rycte for same dreng, huilcket hendis egen fader oc skulde haffue beklaget sig faare hosz nogen sine venner. Da effter wi haffuer lagt osz i met at forlige dennom, haffuer hun suaret met grædende taare sig icke i nogen maade effter denne dag at kunde vende sit hierte thil hannem, som saa slemme sager haffde hende thillagt, begieret derfaare for Gudz skyld at motte bliffue affskilt met hannem. Saa haffuer vi offuerveiet denne sag oc saaledis affsagt for rett, at effterdi imellom dennem vaar intet got oc roligt ecteskab hereffter at foruente, da maa for^ne Helge vere effter den leilighed aldelis affskilt met for^ne

Elling Ellingsøn oc giffue sig wdi ecteskab met en anden, huem Gud hende vill thilføie, men hannem icke at forløffuis ecteskab paa andre steder wdi de første tree aar hereffter. Huad belanger det hand haffuer giffuet hende fuld sag oc thil dis dog intet haffuer kundet beuise, disligeste ocsaa foraarsaget stor wnytttig bekost-
263 ning met brøllups gierd oc mødsomme reigser, som hendis fader begier sin opretning faare, derom maa gaaes for den verdzlig øffrighed at kiende huad billigt oc ret kand vere. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

Birgitte Laursdaatter och Thosten Jacopszøn.

De samme, kiendes, at aar effter Gudz byrd 1608, Mauricij dag, som vaar den 22. septembris, offueruerendis paa velbyrdig mand Jørgen Kaasis thil Hauffgaard, kong: maytt: befalnings mand offuer Staffuangers lehne oc stictslensmand her samestedz, hans vegne erlig oc velact mand Rasmus Lauritzøn, fouget offuer for^{bte} lehne, vaar schicket for osz wdi rette Birgitte Lauritzdater oc thiltalde Tosten Jacobsen, tienendis i Egersundz prestegaard, for hand haffde nogle aar forleden loffuet hende ecteskab oc der offuer beligget hende, men vaar nu bleffuen anderledis thilsindz oc icke ville holde oc effterkomme huis loffuet vaar, huorthil for^{ne} Tosten suarede, at hand aldrig haffde loffuet hende ecteskab, ei heller
264 hafft noget met hende at giøre i nogen maade. Oc endog vi lagde osz i met at forlige dennem, dog ligeuell haffuer hand det affslaget oc icke vildet samtycke. Da effterdi for^{ne} Tosten Jacobsøn ingenlunde vilde met gode bekiende for osz, at hand enten haffde loffuet eller ligget med for^{ne} Birgitte Lauritzdater, haffuer vi forskut denne sag fra osz ind for den verdzlige øffrighedt, der om at handle effter Norgis loug. Dersom nogen siden kand haffue for capittell nogen ret at søge, da steffne oc kalde sig paa ny oc gaa der om huis billigt oc ret er. Thil vitnisbyrdt etc. Actum etc.

H. Jacop j Sogndall tiltales aff hans sogne- 265
mend j Hitterøe.

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stigtt, Christen Dapfindsøn, prædicant thil Staffuangers domkircke, Rasmus Oluffsøn, canick oc sogneprest thil Rendersø prestegield, Matthias Henricksøn, canick oc scholemester i for^ne^ Staffuanger, oc Joen Jensen, canick oc prædicant her samestedz, kiendis, at aar 1609 den 22. maij, offueruerendis paa erlig oc welbiurdig mands Jørgen Kaasis thil Hauffgaard, kong: maytt: befalningsmand offuer Staffuangers lehne oc stigtslensmand her samestedz, hans vegne erlig oc velact mand Rasmus Lauritzøn, fouget offuer for^ne^ lehne, vaar schicked for osz wdi rette Christen Øgnes, Ola Daatland, Torgius Joensen, Lauritz Kodde oc Suenung paa Kiøde paa menige sognemendz vegne i Hitterø sogen, som thiltalede deris sogneprest hederlig oc vellerd mand her Jacob Hansen for nogen tuist oc wenighed dennem en tid lang emellum veret haffuer, anlangende fri fordringskab thil oc fra Hitterø kircke, som for^ne^ sognemend thilholdis i kong: maytt: breff at giøre for^ne^ deris sogneprest, naar som hand dennem met Gudz tieniste paa sitt embedz vegne forsørge skall. Disligest ocsaa om nogen part aff hans tiende oc rettighed, som hand noget hefftig skall haffue kreffued aff predickestolen oc her forwden i andre maader søgt dennem met retten thil tinge, oc siuntedis [sic] dermet at vilde stunde oc staa 266
dennem effter deris skade oc forderffuelse, med mhere som deris schrifftlige klagemaall vnder 12 mends segell ydermhere formelder. Heremod at suare er mødt for^ne^ her Jacob Hansen oc sig høilig vndskyldet, at hand icke viste sig thil saadan klaglig andrag dennem billigen at haffue foraarsaget, mens huis trette oc wenighed sig haffde thildraget dennem emellom, i det hand der hiemme haffde steffnet dennem thil tinge, vilde hand louglig beuise, at hans fornødenhed det met retten wdkreffde, oc derhosz erbød sig, at der som de kunde saadan deris klagter oc beskyldinger louglig hannem offuerbeuise, vilde hand gerne pleie rett for sig. Huorthil de for ansuarede, att de nu denne sinde icke haffde

nogen anden beskeden videre end som deris forseglede supplication medførde, med mange flere ord som parterne vidløfftig emellom løb. Da paa det at saadan tuistactighed kunde affschaffis oc der emod oprettis en bestandig fred oc god omgengelse, haffuer vi thilraad dennem en venlig forligelse, huilcken de oc met huer andre endeligen haffuer indgaaet wdi saa maade som effterfølger: Først skall Hitterø sognemend handle met træ duelige
267 mend wdi Sognedall sogen, at de met flere (om fornøden er) skall vere thil rede met en god baad oc redskab at flytte oc føre deris sogneprest for^ne her Jacob Hansen fra Sognedall och thil Hitterø kircke, naar tienisten der falder, oc siden derfra thilbager igien paa deris egen kost wden prestens besuering i alle maade. Dog der som Gudz veir oc vind er saa strengt, at mand icke thil baads kand komme deremellom, skall kircketienisten paa Hitterø opstaa wfortenckt thil nest effterkommendis søndag, oc der som endda icke er mueligt tryggeligen at fhare thil søes, skall for^ne 3 mend leedsage presten offuer lands thil Hitterø oc thilbager igen, saa at io den tredie søndag dereffter endelig wden videre forhaling bliffuer tieniste holden paa for^ne Hitterø. Dernest effterdi for^ne mend paa meenige sognemends vegne i Hitterø sogen nu for osz haffuer loffuet oc thilsagt deris sogneprest for^ne her Jacob Hansen, at de thil en visz tid oc termin goduilligen vill fornøie oc betale hannem sin aarlig rettighed, med huad naffn den neffnis kand, naar hand dennem der om aff predicke stolen wenligen i tide aduarer oc thilsiger, saa skall for^ne her
268 Jacob ei heller aff nogen had eller affuind thennem derfor aff predickestolen wdraabe, men allene naffngiffue saadanne som icke vill betale, for kirckeuergerne oc nogle aff de beste mend i sognen, huilcke da skall forplict vere at forschaffe hannem thil gode rede sin rettighed thil den tid som dennem bliffuer forlagt. Disligeste ocsaa effterdi for^ne mend icke kand benecte, at de jo haffuer giffuet for^ne her Jacobs formand her Morten en aarlig villighed aff huis fisk de fiskede med snøre, huer effter som hand fiskede thil, saa haffuer de oc nu i lige maade for osz anloffued paa menige mands vegne i for^ne Hitterø sogn, at de hereffter vill huer for sig lige saa betencke for^ne her Jacob med noget aff huis Gud dennem giffue vill, indthil øffrigheden noget herom forandrendis vorder. Midler tid skal det vere her Jacob friit faare wden vrede oc mistancke her om at anholde hosz for^ne øffrighed,

om hand noget ydermhere i saa made kand erlange oc forhuerffue. Men huad belanger den fisk som fangis i ned eller nood, der aff haffuer de loffuet at giffue den rette tiende som bør at giffues effter ordinantzen, kongelige breffue oc laugdomme. Endelig huis skendsord som her thil dags er falden dennem emel- 269
lom, er nu bleffuen afftaled, død oc macteløs, saa at all den førige trette oc wenighed som dennem hid indthil haffuer veret emellom, skall vere en død, afftalet oc forligt sag. Oc der som saa skede, at nogen aff parterne lod sig forlyste denne forligte sag i nogen maade at oprippe, ancke eller paatale eller ocsaa wfornøden gaff aarsag thil nogen bulder oc wenighed, som hannem skelligen kunde offuerbeuises effter denne dag, da skal den huis brøst saa findes, haffue forbrutt thill hospitaled her i Staffuanger thi rigs daler oc stande derforwden den ene den anden thil rette effter Norgis loug. Her paa toge de hueranden wdi hender oc loffuede forbemelte artickler wryggeligen at holde, oc er saa bleffuen i alle maade venligen oc vell fordragen. Thill vidnisbyrd etc.

Skilsmiszebreff emellum Ulff Iffuerszøn oc Sirij Hogens daatter. 270

De samme, kiendis at aar effter Gudz byrd 1609 den 22. maij, offuerwerendis etc. (som foregaaende), vaar schicked for osz paa voris capittels huusz denne breffuiser Wlff Iffuersøn nu tienendis i Otternes prestegaard, som i rette haffde ladet steffne sin ectequinde Sirii Hagensdaatter nu verendis paa Høland i Konaxmo sogen i Vndals prestegield, oc berettet for^ne^ Wlff Iffuersøn oc beuiste met breff oc segell, huorledis hand for 7 aar siden vaar bleffuen høiligenn foraarsagit at drage fra for^ne^ sin quinde formedelst hendis wlidelig horerii, som mangen mand vaar vitterligt, oc haffuer hun siden aatt tho barn, huer met sin fader, oc giorde hand same tid beuiisligt, at hand midler tid haffuer schicket sig vell oc icke beblandet sig met nogen anden. 271
Begiered derfor hand motte erlediges fra det ecteskab som for^ne^ Sirii oc hannom emellom veret haffuer. Da endog for^ne^ Sirin louglig var steffnet, saa haffuer hun dog huercken selff eller nogen

paa hendis vegne villed møde wdi rette, oc haffuer vi derfor nu saa for rette affsagt, at for^ne Wlff Iffuersøn effter denne dag aldelis maa vere affskild med for^ne Sirin Haagens daater oc see sig om en anden ecte staalbroder, huor Gud det haffue vill, men hinder at straffis aff verdzlig øffrighed for denne hindes forargelige oc skendige leffnet, andre thil exempell oc aduarsell. Thill vittnesbyrd etc. Actum etc.

---

272 Niels schomager j Mandall och Waldborg Andersdaatter.

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuanger stigtt, Peder Clauszøn, archidiaconus, Jens Jørgensen, canick oc sogneprest i Staffuanger, Christen Daphindsøn, canick oc prædicant her samestedz, Joen Ellingsøn, canick oc sogneprest thil Bø prestegield, Rasmus Olsøn, canick oc sogneprest thil Rendersø prestegield, Joen Jensen, canick oc prædicant thil Staffuangers dombkircke, oc Matthias Henricksøn, canick oc scholemester her samestedz, kiendis oc giør vitterligt, at aar effter Gudz byrd 1609 den 14. septembris, offueruerendis erlig oc velbiurdig mand Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: maytt: befalingsmand offuer Staffuangers lhene oc stictslensmand her samestedz, er fremkommen paa voris capittels huusz hederlig oc vellerd mand her Peder Clauszøn, sogneprest thil V'ndals prestegield oc fuldmectig paa Henrick Bads vegne, som haffde i rette ladet steffne Niels skomagger i Mandal, for hand wdi prestens oc mange got folckis neruerelse haffde troloffuit hans stiffdaater Wolborrig Andersdaater oc angiffuet sig at vere en fri, ledig oc wgifft karl, oc det nu befindes, at hand
273 haffuer sin ectequinde i liffue, fra huilcken hand endnu icke haffuer beuiist sig at vere lougligen fraskilt, oc formeente hende at vere i saa maade aff hannem besuegen. Oc endog hand lougligen vaar steffnet, haffuer hand dog huercken selff eller nogen paa hans vegne møtt for osz wdi rette at suare thil huis for^ne her Peder paa Wolborrig Anders daaters vegne kunde haffue hannem met rette thil at tale. Da effter denne forberørte leilighed haffuer vi paa denne tid icke rettere kunde faarefinde, end

effterdi det er vitterligt at for^ne^ Niels skomager haffuer hafft enda i liffue sin ectequinde, der hand lod sig troloffue med for^ne^ Wolborrig Anders daater, huilcket hand oc i sommer forgangen icke kunde benecte i voris superintendentis oc flere dannemendz neruerelse: da maa for^ne^ Walborrig hereffter vere aldelis quit oc fri for den troloffuelse som hende oc Niels skomager haffuer veret emellum, oc sig paa en anden sted forsee, huor Gud det haffue vill, men hannem at straffis for suig oc bedragerij wdi saadan victige oc aluorlige sager, andre thil exempel oc atuarsell. Thil vitnisbyrd ect. Actum etc.

Olaff Olaffszøn och Gurj Tharaldsdaatter. 274

De samme, kiendis oc giør vitterligt, at aar effter Gudz biurd 1609 den 14. septembris, offuerуerendis etc. (som foregaaende), er frembkommen paa vort capittels huusz hederlig oc vellerd mand her Peder Clauszøn, sogneprest wdi Vndal oc prouist wdi Listeleen, fuldmectig paa Tarald Wifflemo hans daaters vegne ved naffn Guri Taraldsdater, oc haffde met erlig oc velbiurdig mand Sturingk Bohls steffning indsteffnet for osz wdi rette Olaff Olaffsen paa Gytland i Hegebostadz sogn, for hand wdi got folckis offuerуerelse met sin foreldris raad oc villie haffde troloffuet for^ne^ Guri Taraldsdater paa Wiff- 275
lemo oc loffuet hende ecteskab oc giffuet hende festengaffue (endog der vaar ingen prest offuerуerendis) oc det icke ville fremholde, huorfaare den danmand her Peder haffuer tit oc offte lagt sig der i med oc paamint dennem at fremholde som loffuet vaar, huilcket paa hans side intet kunde hielpe, effterdi, som hand sagde, det vaar icke fuldelig skeed met hans villie, oc der thil med haffde hand ringe forstand wdj saadan handel. Oc haffde hand intet for^ne^ Guri at beskylle eller viste hende nogle wstycker at thillegge i nogen maade, alleniste hand befrygtede der skulle bliffue it ont forligelse imellom dennem for hendis børns skyld, oc derfor for ingen deel vilde lade sig der thill raade. Da haffuer vi offuerveiet sagsens leilighed oc kunde icke kiende det at vere nogen fuldkommelig troloffuelse, effterdi pre-

sten icke vaar offuerverendis effter ordinantzen, men affsagd for rette, at de maa vere huer andre hereffter wbeuaret oc erlediget fra den troloffuelse oc haandebaand dennem her thil dags imellom veret haffuer. Men der som hand kand vere forfalden at bøde
276 thil verdzlig øffrighed for sin letferdighed eller i andre maader, der om gaas herforwden huis ret kand vere, oc huer paa sin side at see sig om en anden ectestalbroder, huor Gud det haffue vill. Till vitnesbyrd etc. Actum etc.

Raszmus Laurszønn och h. Peder Tøgerszønn.

Lauritz Clauszen Schabo, superintendens offuer Staffuangers stigt, Jens Jørgensen, canick oc sogneprest thil Staffuangers dombkircke, Christen Dapfindsen, canick oc prædicant, oc Matthias Henricksøn, canick oc scholemester hersamestedz, kiendis oh giør vitterligt, at aar effter Gudz byrd 1609, tisdagen som vaar den 19. septembris, offuerverendis etc. (som foregaaende), vaar schicked paa voris capittels huusz erlig oc velforstandig mand Rasmus Lauritzøn med fuldmact paa erlig oc velbiurdig mand Sturinck Bohl thil Wodswitz, kong: maytt: befalnings mand offuer Agdesiden, hans vegne, som thiltalde hederlig oc vellerd mand her Peder Tøgersen, for-
277 dum sogneprest thil Byglandz prestegield, fordi hand wlougligen vaar bortdragen fra same sit prestegield, velbemelte Sturinck Bohl wuitterligt, som hannem thil same gield paa kong: maytt: vegne haffde confimeret; dernest ocsaa fordi at hand skal haffue effterlat sig mange siuge, aff huilcke en part ere hendøde wden scrifftemaal oc sacramentet; disligeste ocsaa, at hand met listighed oc wnderfundighed aff sine sognebønder skal haffue erlanget sit gode skudzmaal, sin sag hosz øffrigheden disbedre der met at bepryde; oc endelig fordi hand haffde wdliust aff predickestolen for nogen brudefolck, huilcke, der de ere fremkommen sig at lade vie oc giffue thilsammen effter den christen kirckes vedtagen schick, skal huercken hand selff eller nogen paa hans vegne haffue veret thilstede, som det prestelige embede i saa maade kunde forualte, huorwdoffuer de haffuer drucket brøllup oc siden

paa en tidlang beblandet sig met huer andre i løsactighed, indthil saa lenge der er bleffuen forordnet oc thilschicked en anden prest wdi hans sted. Oc haffuer for^ne^ Rasmus Lauritzøn her om fremblagt oc ladet lese tuende sex mends beseglede proff oc vitne, det første dateret paa Oustadz ledings tag, som holtis paa Moij den 3. martij 1609, det andet dateret Grobreck den 6. 278
martij i same aar. Her thil at suare er møtt wdj rette for^ne^ her Peder Tøgerszen, som bekiende herwdinden sin store forseelse, bad om naaden oc icke om retten, oc fordj hand viste sig aldelis intet imod for^ne^ beskyldinger at erklere eller vndskylde, haffuer hand met grædende taare begieret den gode mand velbiurdig Jørgen Kaasis forscrifft saa vell som oc menige capittels forbøn thil den gode mand velbiurdig Sturingk Bohl, at hand for Gudz skyld oc hans fattig, elendige hustrues oc mange wfødde smaa børns skyld vilde effterlade hannem sin brøde oc forseelse, hand vilde gerne fra sig leuere sit kaldsbreff oc collatz oc alle sine dage hereffter findis sin kiere øffrighed med all villig tieniste, ære oc lydighed tacknemmelig aff hans yderste mact oc formue. Da effter forberørte leilighed, oc effterdi capittels brødre paa denne tid icke alle vaare forsamblede, haffuer vi denne sag opsatt thil i dag sex wger, som er den 31. octobris førstkommendis, saa at der som for^ne^ her Peder Tøgersen herforinden icke kand faa affbedet sin forseelse hosz den gode mand velbiurdig Sturingk Bohl, da skal hand thil same dag vere forplict wden videre steffning att møde igien paa capittel her i Staffuanger oc da endeligen at lide oc vndgielde huis retten kand medføre. Thil vitnisbyrd etc. Actum etc.

Capittels intercession for h. Peder Tøgerszøn. 279

Woris gandske venlig helsen med tacksigelse for meget beuiist ære oc gode, huilcket igien at forskylde vi stedze aff formuen huer for sig vill findes villig oc redebon. Gunstige velbyrdige Sturingk Bhol, effter som denne fattige mand her Peder Tøgersen befindes høiligen at haffue sig emod eders welbiurdighedt forseet, effter den thiltale som eders w: fuldmectige Ras-

mus Lauritzøn haffuer i dag paa voris capittel hafft thill hannem paa e: w: vegne, oc vi for aarsage skyld haffuer sagen optagen thil i dag 6 wger, saa haffuer hand fattig mand strax begynt at falde thilføie oc kiendes sin store forseelse emod e: w:. Begier derfaare vi vilde giøre forbøn for hannem thil e. w., at hand motte nyde e. w. venskab oc hereffter bliffue i rolighed wtiltaled for denne hans mishandling oc groffue forseelse, huilket vi hannem aff en christelig medlidende icke kunde benecte, men paa det alleruenligste beder oc begierer, e. w. vilde for Gudz oc denne voris forbøns skyld vere hannem met eders w. gunst oc venskab beuogen oc icke lade tracte eller staa hannem effter hans forderffuelse oc wlycke, huilcket jo vist vilde hannem offuergaa, der som mand met retten skal fortfare som begynt er. Det vill Gud allsommectigste e. w. viszeligen igien belønne, oc
280 der som vi nogen tid kand giøre igien det eders welbiurdighed kand vere thil ære, vilge oc velbehag, skal e. w. altid finde osz villig oc redebon, det kiende Gud, huillcken vi hermed vill haffue eder euindeligenn befaled. Datum Staffuanger den 19. septembr. 1609.

E. w. w. a.

Biscopen oc menige canicker
wdj Staffuangers capittel.

Tharald Laszessøn och Astrj Hansdaatter.

Same tid vaar steffnet Tarald Laszis søn paa Birckeland, som haffde først beligget oc siden troloffuet Asdriig, Hans Kiulands dater i Giestdals sogn, oc nu forlat hende paa siuffende aar, oc der hun icke vilde tage hannem thil naade, effter hand saa lang tid haffde forlat hende, bleff de affskilt fra huer andre, saa at hun maa forsee sig paa andre steder, huor Gud det haffue vill, men hannem icke at maa giffte sig det første aar effter denne dag.

Dom emellum Ole Germundzøn oc hans hustru Ingeborg.

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staff- 281
uangers stigtt, Christen Dapfindsøn, Joen Jensøn, canicker oc prædicanter thil Stauangers dombkircke, oc Matthias Henricksøn, canick oc scholemester her samestedz, kiendis, att aar effter Gudz byrd 1610, mandagen nest effter Mariæ annunciationis, som vaar den 26. martij, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig oc velbyrdig mand Jørgen Kaas thill Hauffgaard, kong: mayt: befalningsmand offuer Staffuanger oc des vnderliggendis lehne oc stictslensmand her samestedz, vaar schicked for osz denne breffuiser Oluff Giermundsøn, borger i Staffuanger, som haffde i rette ladet steffne sin ectequinde Ingeborrig Knudzdaater, saa oc Niels Matzøn skredder, oc dennem thiltalede, fordi at de wdj hans frauerelse, der hand vaar paa sin retferdige reigse oc louglig forhuerffuing, skulde haffue ligget met huerandre oc aufflet barn sammen wdj hoer oc i saa maade besmittet hans ecteseng, hannem oc hans fattige børn thil stor skade, spott oc skamme. Begiered derfor att motte bliffue affskildt med for^ne^ sin quinde Ingeborrig Knudzdaater effter ordinantzen oc for^ne^ Niels Matzøn skredder at stande hannem thil rette effter lougen. Heremod at suare 282
møtte først i egen person for^ne^ Niels Matzøn oc bekiende sig skyldig att vere wdi det som hannem her for retten bleff thillagt, beklagendis at hand (disuær) aff dieffuelsens indskiudelse oc menniskelig skrøbelighed i saa maade haffde faldet oc forseet sig, bad derfor om naaden oc icke om retten oc erbød sig at vere i minde herfor effter hans yderste mact oc formue. Men effterdj for^ne^ Ingeborg Knudzdaater lod sig vndskylde, at hun for sin skrøbelighed, som hende her forwden vaar wlyckeligen thilslagen, icke trøsted sig thil at kunde vinde offuer sin dørterskel, icke heller viste sig nogen fuldmectig at kunde fremsende, da haffuer velbemelte velb: Jørgen Kaas befalet byfogden at tage thil sig tuende erlige borgere at besøge och anmode hende om huis hun kunde haffue her thil at suare, desligeste ocsaa at thilspørge

hende, om hendis husbonde for^{ne} Oluff Germundsøn haffde giffuet hende aarsage thil nogen horerij enten med rufferi, tyrannj eller i andre maader. Da haffuer byfogden Jacob Søffrensen med tuende dannemend m. Joen bardsker oc Mickel glarmester
283 sig dereffter strax for osz indstillet oc berettet, at for^{ne} Ingeborg Knudzdaater bekiende sig i saa maade at haffue hafft syndfald med for^{ne} Niels Matzen skredder oc derwdoffuer i druckenskab (disuer) at haffue brut sit ecteskab, wanseet hun vaar der thil i ingen maade foraarsaget aff sin ectemand, huilcken hun aldelis intet viste at beskylde, men tacked hannem ald ære oc gott, oc begerede alleniste hun motte denne gang tagis thil naade, hun vilde sig paa det høieste oc aller strengiste forplicte, at hun aldrig mhere vilde lade sig wdi slig wtroskab befinde; dog dersom det icke motte eller kunde skee, fick hun at vere thil fredz med huad retten kunde medføre. Dereffter haffuer vi flittelig anholdet hosz for^{ne} Oluff Germundson, at hand sin quinde denne gang vilde benaade, som for^{uit} staar. Huorthil hand suarede sig en gang at haffue taget hendis strenge forplict, der hun vaar en løs oc berøcted quinde, oc hand dog for hendis graad oc flittig begering ectede hende, huilcken hendis forplict hun icke haffuer holdet som en erlig quinde, men den skendelig brutt wden skellig oc billig aarsage, som hand formeente, oc
284 vilde derfor for ingen deel tage hende thil naade, men begiered en endelig domb dennem imellom. Da haffuer vi end ydermhere aluorligen thilspurt for^{ne} Oluff Germundsøn, om hand icke haffde søgt seng med for^{ne} sin hustru Ingeborrig Knudzdaater, effter hun vaar befunden i hoer, disligeste ocsaa, om hand for sin person viste sig frij, at hand icke paa sin side i lige maade haffde brut sit ecteskab, huilcket alt hand ved sin eed høieligen benected, oc der hosz beplicted sig, at der som i frembtiden noget saadant kunde befindes oc hannem skelligen offuerbeuises, vilde hand indstaa derfor oc lide huad retten paa det strengiste kunde medføre. Begierede derfor endnu som thilforne, at hand ved en louglig skilsmisze motte bliffue for^{ne} sin quinde Ingeborg Knudzdaater erlediget. Da effter thiltal, giensuar oc sagsens leilighedt kunde vi icke rettere forefinde, end effterdj her er kiendsgerning paa begge sider, saa at baade for^{ne} Niels Matzen skredder oc for^{ne} Ingeborg Knudzdater selffuilligen bekiender sig at haffue
285 ligget oc aufflet barn i hoer sammen, da maa for^{ne} Oluff Ger-

mundsøn effter hans flittige anhold aldelis her effter vere affskild 285
med sin hustru for^ne^ Ingeborg Knudzdaater oc forløffuis it andet ecteskab med ære oc lige, huor Gud det haffue vill. Men for^ne^ Ingeborg Knudzdaater skall her effter icke maa giffte sig wden kong: maytt: synderlig beuilging, ei heller thilstedis at bliffue boendis i den sogn, herret eller by, som hendis forige mand for^ne^ Oluff Germundsøn er bosiddendis. Men huis belanger den thiltale som for^ne^ Oluff Germundsøn formener sig med rette at kunde haffue thil for^ne^ Niels Matzøn i denne sag, der om maa gaais for verdzlig øffrighed, saa viit som ret kand findes effter lougen. Thil vitnisbyrd etc. Actum etc.

Om h. Peder po Helleland, om h. Otte, om Peder Grimsagger oc hans quinde, om w. Jørgens Kaases besegling med capittel oc om hans w. befalning til Stavangers scholes behielpning. 286

Anno 1610 den 15. septembris er dette effterfølgende paa voris capittels huusz forhandlet, offuerværendis erlig oc velbyrdig mand Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: maytt: befalnings mand oc stigtslensmand offuer Staffuanger oc dis vnderliggendis lehne.

I. Rasmus scriffuer, kong: maytt: foget, haffde i rette steffnet h. Peder Tøgersen, capellan wdi Hellelandz gield, oc hannem thiltalde for it quindfolck hand skulle haffue beligget, som tiente paa Helleland hosz h. Peder Michelsøn, sognepresten, oc hun for sin misgerning, at hun haffde myrt sit foster, bleff reffset paa liffuet, huilcket h. Peder dog høiligen benectede oc sagde sig icke at vere skyldig i saa maade, men formeente langt anderledis i fremtiden at skulle befindes. Da effter thiltale oc giensuar er alting hermet bleffuen opsatt thil noget for juull førstkommendis, da skal h. Peder Tøgersens vitnisbyrd i den sag tagis paa Egersundz fierdings ting wdi laugmandens neruerelse, oc siden gaas derom huis ret er. Disligeste fremblagde for^ne^ Rasmus scriffuer velbyrdig Sturingk Bhols fuldmact, 287

paa ny at thiltale for^ne^ h. Peder Tøgersen, fordi hand haffde wlouglig draget fra Byglandz prestegield oc ladet sit sognefolck trøsteløs oc wforsørget paa deris salighedz vegne. Da effterdi for^ne^ h. Peder exciperet, at hand intet vaar steffnet at suare thil denne sag, bleff hannem aff for^ne^ Rasmus scriffuer beuilget, at alting motte opstaa thil 20. dag juule, midler tid skulle hand affbede sin forseelse hosz Byglands sognebønder saa vel som oc hosz velb: Sturingk Bohl paa kong: maytt: vegne.

II. Dn. episcopus haffde ladet steffne oc thiltalde h. Otte, capellan paa Rendersø, huorfaare hand i saa langsommelig tid vaar draget fra sin sogneprest oc hosbonde h. Rasmus oc laa her i byen oc forsømmede sin tieniste imod den forplict hand haffde wdgiffuet, oc derhosz thilspurde hannem, om hand haffde h. Rasmus noget at beskylle enten i en eller anden maade, huorthil h. Otte intet viste at suare, alleniste hand gerne ville haffue nogen forbedring paa sin løn, huilcket h. Rasmus sagde icke at kunde skee, effterdi hand ingen wmage
288 hereffter skulle haffue met hans børn at informere, disligeste fordi hand icke haffde holdet sin forplict, formeldendis om hans testimonium at forschaffe bispen fra universitetet i Kiøbenhaffn met thet allerførste. Saa haffuer h. Otte da affbedet sin forseelse baade hosz den gode mand bispen oc sin hosbonde, oc effterdj hand wden billig aarsag vaar draget fra hannem, skal hand bliffue i sin tieniste for same løn, som er xij daler aarligen, indthil videre beskeden, oc loffuede hand derhosz att forschaffe bispen endnu met det allerførste sine testimonia, som thet sig bør, oc dermet bleffue de venligen oc vel forligte oc toge huer anden i haand.

III. Peder Grimsagger oc hans quinde Bodell haffde veret adskild paa it aars tid for deris forargelige leffnet. Oc effterdj skylden icke findes saa stoer hosz hende, bleff hannem thilsagt, at hand enten skulle tage sin hustru thil sig igien oc leffue christeligen met hende, som det sømmer en danmand, eller oc at rømme byen.

289 IV. Loffuede velbemelte Jørgen Kaas effter bispens angiffuende at ville met en huer aff capittels foruante beseigle huad domme oc breffue som hereffter skal wdgiffues, naar louglig capittel holdis, effterdi det vaanlig capittels segel er brecked oc sønderslaget.

V. Disligeste loffuede oc for^ne velb: Jørgen Kaas at lade sin scrifftlig befalning wdgaa thil alle bonde lensmend, at de thilholder almuen aluorligen noget at hielpe thil Staffuangers schole effter ordinantzen.

Raszmus Laurszønn och h. Peder Tøgerszønn. 290

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stigtt, Joen Jensen, sogneprest till Staffuangers dombkircke, Christen Daffindsøn, prædicant, oc Matthias Henricksen, scholemester hersamestedz, kiendis at anno 1611, tisdagen som vaar den 15. januarij, paa voris capittels huusz, offueruerendis erlig oc velbiurdig mand Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: maytt: befalnings mand offuer Staffuanger oc des vnderliggende lehne oc stigtslensmand her samestedz, frembkom for osz erlig, viis oc velact mand Rasmus scriffuer, kong: maytt: fouget offuer for^ne Staffuangers lehne, med ny fuldmact paa erlig oc velbiurdig mands Sturingk Bohl thil Wodzwitz, kong: maytt: befalnings mand paa Agdesiden, hans vegne, oc beretted, at effter som hand thilforne anno 1609 den 19. septembr. haffde lougligen ladet indsteffne for osz hederlig oc vellerd mand her Peder Tøgersen, capellan wdi Hellelandz prestegield, oc hannem thiltalde, fordi at der hand anno 1607 vaar sogneprest thil Byglandz prestegield i Raabygdelauget, er hand wlougligen dragen der i fra, sin lensmand velbemelte Sturingk Bohl wuitterligt, som hannem dog paa kong: maytt: vegne thil same 291
gield haffde confirmerit; disligeste ocsaa fordj hand same tid skulle haffue effterlat sig mange siuge aff sit sognefolck, aff huilcke en part ved døden skulle vere affgangen forwden scrifftemaal oc sacramenternis annammelse; item at hand skulde haffue wdliust for nogen brudefolck oc dennem forsømmed at viie thilsammen i louglig tid, oc offuer alt dette met listighed oc vnderfundighed erlanget aff sine sognebønder it got skudzmaal sin sag hosz øffrigheden disbedre dermet at bepryde, med mhere som tuende fremblagde beseglede sex mends proff oc vitne ydermhere formelte. Oc effter at for^ne her Peder Tøgersøn same tid neruerendis haff-

uer faldet thilføie, bekiendt sin forseelse oc endelig begeret oc erlanget den gode mand Jørgen Kaasis saa vell som oc capittels forscrifft thil for^{ne} velb: Sturingk Bohl, er sagen paa den tid bleffuen optagen effter opsettelsens scrifftlig indhold, men formedelst for^{ne} her Peders egen nachleszenhed oc forsømmelse, i det hannem er giffuen langsommelig tid oc respiit, oc hand dog icke dismhere haffuer beflittet sig same sin forseelse at affbede eller
292 oc at sone derfor, effter som hand tiidt her om baade scrifftlig oc mundtlig er bleffuen anmodet oc aduarett, da er hand paa ny anden gang bleffuen indsteffnet for capittel anno 1610 den 15. septembris oc da som førre bleffuen thiltalet i egen neruerelse. Men for hans store elendighedt oc medynck offuer hans fattig hustru oc smaa børn er endnu thil offuerflud hannem beuilget dag thil tiuffuende dag jule dernest effter; der som hand dis imidler tid icke kunde enten selff eller ved andre tale sin sag i minde, skulde hand wsteffnet møde paa capittel thil same 20. dag jule oc da hende en endelig domb. Oc effterdj for^{ne} bestembte dag nu i gaar vaar forløben, oc huerken h. Peder sellff eller nogen paa hans vegne er frembkommen, effter som vedtaget vaar, vaar for^{ne} Rasmus scriffuer nu aff osz en endeligen domb begerendis. Da effter thiltal, giensuar oc sagsens leilighed kunde vi paa denne tid icke rettere kiende, end effterdj for^{ne} h. Peder Tøgersen icke haffuer hafft sin lensmands saa vel som sin biscobs forloff at drage fra Byglandz prestegield, ei heller i tide
293 haffuer leueret fra sig sit collatz oc kalds breff, da haffuer hand derwdi giort wret oc bør derfor endelig at tale i minde med den gode mand Sturinck Bohl paa kong: maytt: vegne for saadan sin forseelse. Men huis belanger den klagt oc de beskyldninger som bønderne i for^{ne} Byglands prestegield wdi for^{ne} her Peder Tøgersens frauerelse haffuer ført offuer hannem, skal superintendenten, naar Gud vil hand kommer did i visitatz, thiltage prouisten med en eller to andre prestmend oc da i her Peder Tøgersens egen neruerelse lougligen forhøre deris klagt, proff oc vitnisbyrd paa begge sider, oc da skal der gaas om huad ret er. Thil vitnisbyrd etc. Actum etc.

Niels Jenszøn och Kirstine Jensdaatter. 294

De samme, kiendis oc giør vitterligt, at anno 1611 den 4. aprilis, offueruerendis erlig oc velbyrdig mand Jørgen Kaas etc· (som foregaaende), vaar schicket for osz paa voris capittels huusz erlig mand Niels Jensen aff Sembling i Valders, som i rette haffde ladet steffne sin troloffuede festequinde Kirstine Jensdaater, nu boendis her i Staffuanger, oc begiered hun motte thilholdis at fuldgiøre en capittels domb dateret Oslo den 29. junij 1609, formeldendis i sin beslutning, at it skilsmisbreff dennem imellom giort skulle vere dødt oc macteløsz oc begge parterne at følge deris ecteskab, som de haffuer huerandre loffuet 295 oc thilsagt. Her emod at suare møtte i rette for^ne^ Kirstine Jensdaater i egen person oc indlagde it scrifftlig forsett, wdi huilcket hun lagde hannem fuld sag thil, at hand skulde haffue i hendis frauerelse brøtt hendis laas oc lycke oc der wdtaget en god sum pendinge, huorfor hand siden vaar bleffuen hende saa leed for, at hun heller ville lade hugge sit hoffuet aff end samblis met hannem wdi ecteskab. Her thil suarede for^ne^ Niels Jensen, at effterdj hand icke rettere viste, end at hand jo effter troloffuelsen vaar hendis laugverie, da motte hand oc haffue hendis godz at raade, oc derfor tog hand nogen aff hendis pendinge oc indløsde en hans faders wdsette odelsjord dennem begge thil beste, med flere ord dennem her om paa begge sider imellom falt. Da effter thiltale, giensuar oc denne sags leilighed kunde kunde vi paa denne tid icke rettere forfinde, end effterdi for^ne^ Niels Jensøn en gang i it fremmed stigt haffuer giffuet sig vnder det hederlige Oslo capittels domb oc icke i første der fra haffuer appelleret eller forskutt sig thil Staffuan- 296 gers capittel, da bør hand der som sagen er begynt oc ordeelt at driffue paa sin domb, oc der ved louglige middel same domb at exsequeris oc fuldgiøris som det sig bør. Thil vitnisbyrd etc. Actum etc.

Gurj Knudsdaatter och Suend Pederszøn.

De samme, kiendis oc giør vitterligt, at anno 1611 den 4. aprilis, offuerուerendis erlig oc velb: mand Jørgen Kaas etc. (som foregaaende), haffuer Guri Knudzdater paa vorisz capittels huusz i rette ladet steffne Suend Pedersen sagmester,
297 for hand paa det fierde aar siden i got folckis neruerelse haffde ladet sig troloffue met hende, oc effter at hans vilckaar er bleffuen røctbar, at hand imod ordinantzen haffuer holdet sig bedre end hand vaar wdi sandhed, haffuer strax vnduiget oc forlat hende oc midler tid huercken først nogen scrifftlig beskeden om hans forige vilckaar, ei heller neruerendis thilbødet sig sit begynte ecteskab at fremholde, som det sig burde, huorwdoffuer for^ne^ Guri formeente sig at vere skeed suig oc wrett, oc effter at hand nu vaar lougligen steffnet i den sogn hand haffuer hafft sit seniste thilhold, oc huercken selff eller nogen paa hans vegne haffuer villet møde at suare hende thil huis hun kunde haffue hannem met rette thil at tale: da haffuer vi offuerveiet denne sag oc saaledis affsagt for ret, at for^ne^ Guri Knudzdater maa effter forberørt leilighed effter denne dag vere affskild met for^ne^ Suend Pedersøn, oc forløffuis at giffue sig wdi ecteskab met en anden, huem Gud hende vill thilføie; men hannem for saadant suig oc bedragerij at straffis aff verdzlig øffrighed som vedbør, andre thil exempel oc aduarsel. Thil vitnesbyrd etc. Actum ut supra.

---

298 Anno Dn: 1611 den 17. junij, som vaar Butolphi dag, bleff dette effter^ne^ forhandled paa Staffuangers capittel, offuerուerendis oc neruerendis:

Velbyrdig Jørgen Kaas, kong: maytt: lensmand hersamestedz, episcopus m. L. Scavenius, dn. Jonas Joannius, dn. Christiernus Daffindus, dn. Jonas Ellingius, dn. Erasmus Petreius, dn. Erasmus Olavi & dn. Matthias, Henricius, capituli notarius.

1.

Bord Moland j Ordall.

Frembkom Bord Moland i Ordal med sin daater, som i rette haffde ladet steffne Olo, Rasmus Borrelands søn fordi hand haffde wdspurt baade selff oc met dannemend thil for^ne^ Bords daater, bekommet gode suar oc forloff thil at bede bustad, oc vilde nu icke fremholde. Da møtte for^ne^ Oluff oc viste pigen aldelis intet at beskylle andet end det som erligt oc gaat vaar. Endelig bleffue de saa forligte, at de loffuede hereffter at vilde holde huis begynt vaar, oc fick derpaa hin anden haand, oc vaar deris sogneprest her Daniel thilstede offuer deris forli- 299
gelse, som bleff befalet met det allerførste at samble dennem effter ordinantzen.

2.

Kettill Biørnszøn och Oszmund Feddis daatter.

Bleff Kettil Biørnsen paa Moy adskildt med Osmund Feddis daater effter denne missiue.

Woris venlig helsen forsent met Gud alsommectigste. Kiere dn. Petre, broder oc gode ven, effter som i dag paa voris capittel her i Staffuanger haffuer præsenteret velb: Jørgen Kaas, voris biscob m. Lauritz, h. Joen Jensen, h. Christen Daffindsøn, h. Joen Ellingsen, h. Rasmus Pedersen, h. Rasmus Oluffsøn oc h. Matthias Henricksen notarius, saa haffuer velb^te^ voris biscob paa eders vegne ageret Kietell Biørnsen paa Moy hans sag, oc effter att den leilighed all er bleffuen thil grunde forstaat aff breffue oc beretninger, som bleff oplest oc i cappittels foruaring indlagt, haffuer vi saa endelig met den gode mands velb: Jørgen Kaasis raad besluttet, at for^ne^ Kietell Biørnsen paa Moy maa hereffter vere frij for det ecteskabs løffte som hannem oc Guri, Ozmund Feddes daater, emellom veret haffuer, oc maa hand see sig om anden raad paa andre steder, huor Gud hannem en ectestalbroder forsiune vill; men hun for sin letferdighed oc forargelse skall straffis aff verdz- 300
lig øffrighed, som vedbør. Dette vi eder saa venligen icke kunde lade at thilbiude. Befalendis eder her met Gud alsommec-

tigste. Datum Staffuanger Butolphi dag, som vaar den 17. junij an° Dn. 1611.

E. g. venner
superintendens oc menige
capittel i Staffuangers dombkircke.

3.

Cizell Madsdaatter och Odt Myland.

Bleff oc Citzell Madzdaater affskilt fra sin ectemand Od Mydland effter nestfølgendis capittels missive.

Woris venlig helsen forsendt met Gud alsommectigste. Kiere dn. Petre, broder oc gode ven, efftersom i dag paa voris capittel her i Staffuanger haffuer præsenteret osv. (som
301 nr. 2), saa haffuer velb^te voris biscob paa eders vegne ageret Citzel Madzdaater hendis sag, oc effter at den leilighed all er bleffuen thil grunde forstaaet aff breffue oc beretninger, som bleff oplest oc i capittels foruaring indlagt, haffuer vi saa endelig met den gode mands velb: Jørgen Kaasis raad besluttit, at for^ne Citzel Madsdaater maa hereffter slet vere affskilt fra sin ectemand Od Mydland, som saa groffuelig met hoer haffuer sig forseet. Oc maa hinder forløffuis it andet ecteskab, om Gud det saa haffue vill, men hannem aldrig at maa giffte sig med nogen anden, saa lenge hun leffuer. Dette vi eder saa venligen icke kunde lade at thilbiude. Befalendis eder hermed Gud alsommectigste. Datum Staffuanger Butolphi dag, som vaar den 17. junij an° Dn. 1611.

E. g. venner
superintendens oc menige
capittel i Staffuangers dombkircke.

302 4.

H. Abraham will leje sin prestegaard bort och besuerget sig offuer bispen.

Dn. Episcopus gaff thilkiende, att h. Abraham i Karmsund haffde screffuit hannem thil, først at hand vaar i sinde at leie sin prestegaard hen thil bønder for onde granders skyld,

om det motte skee met øffrighedz beuilning. Huorthil Jørgen Kaas strax suarede, at hand ingenlunde vilde eller kunde giffue her thil sit sambtycke, vilde hand miste gaarden, skulde hand oc miste gieldet. Dernest haffde hand i samme breff besuerget sig offuer bispen for 2 gaarde, som hand meente at ligge thil prestebolet, oc skulle derfor vere wdlagt thil vederlag det Haruidz præbende, som hans formand vaar forlent med oc effter hans død vaar der fra kommen, faaregiffuendis her hosz, att bispen paa capittel skulle haffue loffued hannem vederlag for same præbende. Effter slig leilighed thilspurde dn. episcopus os alle som thilstede vaar, om nogen aff osz haffde nogen tid hørt saadant; da fands der ingen iblant osz som viste sig noget i det ringeste herom at erindre. Oc thil videre vnderretning, huorledis det haffuer sig thildraget, at Aulsznesz prestegield 303
er bleffuen en forlæning oc nu i langsommelig tid bispen aff Staffuanger thillagt thil sin vnderholdning, fremblagde hand en scrifftlig beretning forseglet aff sognepresten paa Aulsnesz oc fire laugrettis mend, lydendis ord fra ord som effterfølger:

For det første er her at mercke, at for vngeferlick hen ved xxx aar forleden eller mhere vaar her paa Auelsnesz prestegaard en prest ved naffn her Mickel Skytt, som i nogen maade forsaa sig imod salige her Eske Bilde oc fortørned hannem, huoroffuer hand lod hannem fencklig tage oc føre thil Bergenhuusz. Oc effter att for^ne her Mickel nogen tid lang vaar der anholdet, bleff hannem igen thilbødet sit prestegield, huilcket hand icke annamme ville. Bleff da slotzscriffueren paa Bergenhuusz forlenth met prestebolens renthe wdi saa maade, at hand her skulde holde en capellan, huilcket ocsaa skeed er. Oc effter den tid er stedze Auelsnesz prestebols renthe oc landskyld, disligeste kirkens renthe (vndertagendis tienden) forbeholdet faar forlening, huilcken nu nogle bisper effter hinanden haffuer aff 304
kong: maytt: hafft thil vnderholding, oc hederlig oc høiglerd mand mester Jørgen Ericksøn, nu superintendent, denne samme renthe haffuer aff kong: maytt: thil ophold. Therfor findes saa, at presten som her nu paa boer, intet haffuer aff landskylden, alleniste prestegaardens auffl, item tienden, saa meget kand falde paa hans anpart.

Inventarium thil prestebolett:

kiør	jx
vngnød	iiij
faar vnge	viij
gieder	v
bucker vnge	ij
hest xiiij aar gam:	j
suin vnge	j
korn	vij pund.

Wij effterscreffne Christoffer Siguordsen, proffuist wdj Karmsund oc sogneprest paa Auelsnesz, Engelbrecht Torbiørnsøn, Jørgen Oelsøn, Haluor Baardsøn, Erland Tiøstelsøn, suorne laugrettis mend wdi Auelsness skibred, kiendis for alle her med, att huis her thilforne (saa meget som dette prestebooll belanger) antegnet er, sig saa wdi alle maade haffuer. Thill vitnesbyrd vnder vore signeter. Actum Auelsnesz den 7. julij a° Dn. [15]75.

5.

Degn paa Hinderraae.

End gaff dn. episcopus thilkiende, at hand wdi sin seniste visitatz haffuer forfaret, at her Anders i Hinderaas prestegield er beuilget en degn, som hand skall haffue Jørgen Kaasis breff paa om hans bolig oc privilegie, huorfor dn. episcopus i dag protestered saadant at vere skeet hannem wuitterligtt, effterdj hand endnu aldrig haffde præsenterit sig for hannem oc ladet sig examinere effter ordinantzen. Meente her hosz, at enten skulde h. Anders vere same degn quitt, eller de andre prester i lhenet i lige maade thilforordnis sognedegne effter ordinantzens indhold. Oc derfor begiered hand endnu, som thilforne vaar skeet her paa capittel, at dette om sognedegne at thilschicke motte tagis i en aluorlig betenckende, effterdi ordinantzen kalder det en stoer oc wlidelig mangel, huor sognedegne icke ere.

Om krigsfolch till den suendske fejde. 306

Anno Dn. 1611 den 15. augusti vaare vi effter[ne] forsamblede paa capittels huusz her i Staffuanger:

L. Scavenius, superintendens, dn. Jonas Joannius, pastor ecclesiæ huius cathedralis, dn. Christiernus Daphindi, dn. Matthias Henricius, dn. Erasmus Olaj, dn. Erasmus Petri, canonici, dn. Laurentius in Klep & dn. Jonas Mauritius in Egersund, præpositi, item dn. Nicolaus in Lye, dn. Ellingius in Findø, dn. Petrus in Strand, dn. Petrus in Jelsøe, dn. Canutus in Suldal, dn. Jacobus in Jossund & dn. Christiernus in Gand, pastores. Oc da bleff delibereret osz emellom, huorledis holdis skall met krigsfolck, som de geistlige her i lehnet er taxeret for at wdgiøre effter velb: Jørgen Kaasis vnderscreffne taxis indhold, oc effter at superintendenten protestered oc beuiisde, at hand aldrigen haffde veret i raad met den tax at giøre, bleff communi omnium 307 suffragio concluderet som effterfølger:

1. Skall en huer beflitte sig om at effterkomme taxen aff sin yderste mact oc formue, dog dersom nogen tøckis at vere betynget offuer sin effne, oc hand deroffuer fordrister sig thil at giøre der wdj nogen forandring eller forhindring, skall han det tage paa sig selff allene at forsuare.

2. Dernest er giort foræning i alle voris neruerelse met Jens sagmester om folckene oc anden thilbehøring at nederføre thil Suinsund, oc er beregnet at det beløber sig paa manden eller thil huer canick oc sogneprest at wdlegge fract en rigs daler oc sex β danske.

3. Naar folckene ere afferdiget, skall paa menige canickers oc de geistliges bekostning leies it vist bud thil den høie øffrighed med vnderdanigste beretning om dette stifftis ringe vilckaar, oc om nogen naade eller forleskelse her effter kand bliffue at erlange. Oc er thil des wdretning beregnet at komme paa huer canick oc sogneprest en rigs daler.

4. Skall canicker oc de geistlige midler tid lauge sig paa 308 14 dagers skibskost oc derforwden tree maaneders kostpenge,

som beregnis i stadtholders breff thil 12 rigs daler paa huer mand wdi atten veger, effter de bliffue leueret i Suinsund, huilcke 12 dalers kostpenge skal med skipperen forscriffues thil munsterscriffueren dersamestedz, som dennem i rette tide kand wdbytte ligeligen effter krigsbrug oc hans instructions indhold.

5. Endelig skal alting i det seniste vere ferdig thil Aegidij dag, som er den 1. septembris førstkommendis, oc da skal huer mand som icke vill vere hiemme glemt med sin fettallie, rustning oc all behøring vere i skibet ved Gaardsbryggen, oc de 12 dalers maanedspenge saa vell som fractpenge oc budeløn vere leueret paa capittel oc der annamme quitantz, som det sig bør.

Dette alt en huer geistlige wdi Staffuanger lehne maa haffue sig effter ad [!] rette, saa frembt hand icke vill selff staa sin egen
309 fhare oc lide oc vndgielde huad effter kand komme. Thill vitnisbyrd haffuer vi thilbedet voris kiere superintendent m. Lauritz Clauszøn paa allis voris vegne dette at besegle oc vnderscriffue. Actum etc.

Anno 1611 den 3. septembris anloffuede vore soldater paa capittel deris tro tieniste, saa lenge krigen stod oc de kunde vere forsickret om deris besolding enten hosz kongen eller de geistlige, oc er huer ved sit naffn antegnet, som effterfølger:

Jens skredder.
Jacob Jensøn Riis, Viborrig.
Tammes Jensøn Riis, Viborrig.
Casper Friis.
Erick Nielsøn, Fønbo.
Niels Vandel, Riber.
Anders Børresøn, Kiøbenhaffn.
Niels Gregersen, Aalborrig.
Peder Andersen, Norbagge.
Peder Pedersøn, Norbagge.
Jacobus Grim, Scotus.
Joen Andersen Pfriff, Scotus.

Hans Ruusz, Fønbo.
Mickel Torckelsøn, Norbagge.
Hellie Suendsøn, Tellemarck.
Olo Lauritzen, Norbagge.
Joen Jonsøn, Scotus.

Same for^ne^ dag bleff strax erlagt oc nederset 3 maaneders besolding paa capittell, som de skulle annamme, naar de vaare ferdige at gaa thil skibs, saa oc budeløn oc fract penge, som huer vaar paalagt thilforne at wdgiffue.

Den 6. septembris møtte de paa capittel, oc da fick en huer thil gode rede sin afftalde besolding saa vell som skipperen sin fract 30 daler oc budet sin løn 24 daler.

Dernest fick de deris pass vnder capittels segell, lydendis som effterfølger:

Capittel wdi Staffuanger kiendes met dette vort obne breff, at effter som stadtholderen erlig oc velb: mand Enuold Kruse med flere gode mends forseglet missiue er thilscreffuen erlig oc velb: mand Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: maytt. befalningsmand offuer Staffuanger oc des vnderliggende lehne, canicker oc geistlige at taxere wdj Staffuanger stigtt en tal met krigsfolck at wdgiøre, kong: maytt oc deris federne rige thil tieniste i denne neruerende krigs thilstand, saa haffuer vi her baade i Staffuanger boendis oc presterne wdi Staffuangers lehne afferdiget en rytter paa voris biscobs vegne oc sexten hageskytter met Jens saugmester, borger i Staffuanger, hans skude ned at Suinsund oc siden fremdelis, huilcke oc haffuer loffuet osz deris tro oc flitig tieniste oc som tro krigsmend paa vact, tog oc wdi alle andre maade sig at ville forholde. Thi er voris venlig bøn thil alle oc huer, som for^ne^ hageskytter hender for at komme, I dem fordrer oc fremmer thil det beste, saa de wden forhindring oc forsømmelse motte affsted komme. Dett forskyller vi gerne imod alle oc huer effter voris yderste formue. Thill vitterlighed vnder voris capittels signett. Actum Staffuanger 6. septembr. 1611.

312 Den 14. septembris, som vaar korsmisze dag, vaar forsamblet paa capittel superintendens L. Scavenius, dn. Petrus in Vndal, archidiaconus, dn. Jonas, pastor Stavangr., dn. Christiernus Daphindus & dn. Matthias Henricius, notarius, offuerverendis Torn Søffrensen, kong: maytt. fouget offuer Staffuanger oc des vnderliggende lehne oc nu fuldmectig i velb: Jørgen Kaasis frauerelse, oc da bleff handlet dette effter[ne].

1. Siri Nielsdaatter och Aszgaudt Aslagszønn.

Siri Nielsdater, barnfød i Findmarcken, bleff affskilt fra hendis ectemand Asgout Aslachsen, som haffde forlat hende nu paa det fembtende aar oc midler [tid] sig forseet met en anden, som hand haffde barn med. Hand vaar louglig citeret oc møtte dog icke, oc loffuede fougden at sette effter hannem, at hand motte bliffue straffed.

2. Om hospitals fundaz.

Dn. episcopus proponeret om hospitalet, at det gaar dermed meget wschickelig thil, aff aarsage der er ingen fundatz, som enten forstanderen eller de fattige kand haffue sig effter at rette. Da loffuede kongens fouget med superintendenten at giøre en rictig fundatz paa Jørgen Kaasis gode behag met det allerførste.

313 3. Forordning om stoelestad oc lejersted er nederstoppet.

End forgaff dn. episcopus, huorledis hand for nogen rom tid siden, der velb: Jørgen Kaas vaar i Danmarck, med borgemester oc raad oc begge kirckeuerger giorde en richtig forordning her offentlig i kircken, om huorledis dereffter holdis skulle med stolestader oc leiersteder her i dombkircken, huilcken aff byscriffueren Jørgen Riber bleff scrifftlig forfattet, corrigeret oc reenscreffuit, oc er dog siden bleffuen nederstoppet, kircken thil stor skade. Der som nogen wschickelighed sig midler tid haffuer

begiffuet enten met stolestader eller leiersteder, vill dn. episcopus vere vndskyllet. Herom loffuede kongens fouget aluorligen at tale med borgemester.

4. Om degne.

Endelig procureret dn. episcopus om degne at beschickes thil huert prestegield, oc klagede at øffrighed icke vilde legge en haand paa med at forschaffe dennem bolig oc løn effter ordinantzen. Da loffuede kongens fouget, at naar bispen præsenteret hannem nogen degn, som vaar louglig kaldet oc approberet, da skulde hand schaffe hannem baade bolig oc løn, som ordinantzen om formelder.

Iffuer Eubrandszønn och Suend Thorckelszønn. 314

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, Joen Jensen pastor, Christen Dapfindsøn prædicant oc Matthias Henricksen, scholemester i Staffuanger, kiendis, at aar 1611, torsdagen som vaar den 3. octobris, offueruerendis erlig, viis oc velact mand Torn Søffrensen, kong: maytt: fouget offuer Staffuanger oc des vnderliggende lehne, nu fuldmectig i velb: Jørgen Kaasis frauerelse, vaar schicked for osz paa voris capittels huusz Iffuer Eubrandsøn, som lougligen i rette haffde ladet steffne Suend Torckildsøn paa Aszem i Birckerimb sogen oc hannem thiltalde, fordi hand for it aar siden oc mhere haffde troloffuet sig hans daater Grou Iffuersdater oc icke thilforne oprictig gaff thilkiende, at hand met en wforuindelig siugdom oc scrøbelighed vaar beladen, huorwdoffuer hand meente hende i saa maade ilde at vere besuegen, efftersom hun oc selff personlig neruerendis med sin moder Eldri det same høilig beklagede oc begerede at skillies fra hannem, effterdi hun nu it gandske aar haffuer veret nogen forbedring formoden thil forgieffuis, oc trøsted sig icke thil hereffter att kunde leffue med hannem i it kierligt oc roligt ecteskab, som det sig burde. Dernest fremblagde strax hendis

fader for^{ne} Iffuer Eubrandszen it lensmandens oc flere dannemends velbeseglede breff, lydendis ord fra ord som effterfølger:

315 Willatz Vigisdal, Knud Vigisdal oc Biørn Vigisaa kiendis oc giøre vitterligt for alle wdi dette vort obne breff, at anno Dni. 1611 wdj maij maanet vaare vi thilbeden aff Iffuer Eubrandsøn at skulle thilspørge Torckild paa Aszem, om hand viste sin søn ved naffn Suend Torckildsøn, som haffde troloffuit for^{ne} Iffuers datèr Grou, at vere helbrede oc wden legemlig breck oc brøst, oc om for^{ne} Suend schulle kunde forestaa for^{ne} pige, om hand bleff induied met hende i ecteskab, som det sig burde en ecte dannemand sin ectequinde at faarestaa wdi alle maade. Da suarede for^{ne} Torckel, at hand trøsted sig icke thil at sige sig god derfaare. Men Torckels søn for^{ne} Suend suarede, at hand vaar siug oc ilde thil pasze oc icke at vere god for at staa nogen quindes person for enten wdi seng heller wden for, huorfor sagde, at for^{ne} Iffuers daater motte fri oc wbehindret for hannem paszere, huor hinder Gud wdi andre maader best forsiune ville, huilcket vi ocsaa nocksom forstoed, effterdj hand icke, der hand bad thil same pige oc lod sig troloffue met hende, sagde aff sin skrøbelighed oc siugdom, som dog gick rycte aff baade wdi byen oc paa bygden; thi det er osz alle nocksom kundgiort, at hand drog fra sin husbonde, som hand tiente wdi Staffuanger, for hans siugdom skyld, oc wdj vegen effter laugtingen kom hand hiemb, oc søndagen dereffter kom hand falskeligen oc talet thil for^{ne} Grou. At saa wdj sandhed er som for^{uit} staar, trøcker vi vitterligt vore signeter her neden for. Actum ut supra.

316 Her imod at suare møtte paa den anden side i rette for^{ne} Suend Torckildsøn allene oc erbød sig at fremholde huis hand for sin person loffuet haffde, oc kunde hand icke benecte, at hand jo endnu vaar scrøbelig, men hand forhaabedis saadant at foruinde i frembtiden. Huorthil Iffuer suarede, at Suends egen slect (som nu derfor sidder alle hiemme oc icke ville vere hannem følgactig) trøsted hannem ilde thil helbreden, item at hans dater nu it gantske aar omkring haffde ventet forbedring oc vilde falde hende besuerligt nu lenger at opholdis, om hende gode raad kunde bydis paa andre steder, oc effterdi Suend selff haffde bekient for dannemend, at hand vaar siug oc ilde thil pasze oc kiendte sig icke god faare at staa nogen quindes person

for, disligeste ocsaa haffuer effterlat oc affstaat i nogen maade den contract dennem imellom giort vaar, sette hand i all rette, om hans daater var thilforplict nu ydermhere at indlade sig met den som hende i ingen maade kunde faarestaa eller forsørge. Da thilspurde vi for^{ne} Suend, at effterdj hand stod saa plat ene oc ingen haffde paa sin side, om hand da viste nogen anden at neffne ved naffn, som hand kunde skiude sig thil oc føre thil stede i frembtiden, sig thil nogen behielpning i denne sag, huorthil hand suarede nei, viste ingen at neffne i det ringeste, men allene 317
foregaff, at hand ventet sig bod i frembtiden. Siden haffuer vi osz derhen beflitet, at de motte bliffue forligt, om mueligt vaar hun vilde tage hannem endnu thil tacke, saadan som hand vaar, huilcket hun aldelis benectede sig icke at kunde giøre, wden dennem her i verden skulle saaledis helffuede opbyggis emellum, oc vaar hun derfor endelig domb begierendis, med flere ord som parterne paa begge sider emellum falt. Da effter thiltal, giensuar oc sagsens leilighed, effterdj det befindes at for^{ne} Suend Torckildsøn haffuer veret wferdig oc skrøbelig for troloffuelsen oc den tid holt sig bedre end hand vaar wdi sandhed, wanseet at en christen troloffuelse bør at vere eblant andet wforfalsked effter ordinantzen; disligeste ocsaa effterdj her beuises met breff oc segell aff Suends egen bekendelse hannem at vere wduelig thil ecteskab, saa at hand derfor goduilligen haffuer opgiffuet oc affstaaet sin ret thil hende, oc hun alligeuell haffuer holt sig effter hannem it gantske aar, wdi huilcken midlertid hand selff bekiender sig at haffue søgt raad alt thil forgeffuis; thilmed effterdi hand haffuer her i dag aldelis ingen proff frembført, ei heller viste sig nogen ved naffn at berobe paa: kunde vi herwdj icke rettere kiende, end at for^{ne} Grou Iffuersdater bør jo hereffter at vere fri entlediget fra det ecteskabs løffte som hende oc for^{ne} Suend Torckildsøn emellum veret haffuer, oc hende att 318
forløffuis it andet ecteskab med huem Gud hende hereffter vill thilføie, men hannem thil straff icke at maa giffte sig med nogen anden it gantske aar effter denne dag at regne, andre thil exempell oc atuarsell. Thill vitnesbyrd etc. Actum etc.

Breff oc contract emellum Oluff Randø oc hans quinde Guren.

De samme, kiendis at aar effter Gudz byrd 1611, mandagen som vaar den 7. octobris, offuerværendis erlig, viis oc velact mand Tore Søffrensen etc. (som foreg.), oc Poul Pedersøn, raadmand hersamestedz, vaar schicked for osz paa Staffuangers capittels huusz Olo Thoresøn Randø, som wdi rette haffde ladet steffne sin ectequinde Guren Sæbiørnsdater
319 oc hinde thiltalede, fordi hun nu i langsommelig tid wden skellig oc billig aarsage (som hand formeente) haffde selff affskild sig fra hannem baade met godz oc eiendeler, saa oc met seng, disk, dug oc anden omgengelse som ecteskab wdkreffuer, imod Gudz egen ordning oc kong: maytt: ordinantze, mange menniske thil forargelse oc hannem thil stor skade, spot oc forhaanelse. Huorthil at suare møtte wdi rette for^{ne} Guren Sebiørnsdater oc beklagede, at hun vaar icke mectig thil noget at raade for i huset som en anden dannequinde, men hand haffde stenget hende fra fætallie oc anden gaardz behoff, haffde der selff nøgell thill oc wdspised som hand vilde, hinder wadspurt, disligeste ocsaa offuerfalt hende met hug oc slag, haardtag oc andet saadant, at hun end icke om nattetide kunde vere i fred for hannem, nøddis derfor at rømme sin ecteseng emod hendis villie oc forsett, med mange andre ord som dennem paa begge sider viitløfftig emellum falt. Da effter lang vnderhandling dennem emellum er de endelig aff osz saa forligt som effterfølger:

1. Først skall all deris indhaffuendis godz, baade bu oc buskab, mad, øll, huusz, hiemb oc all gaardzens auffl, huad det nu er eller vere kand, vere dennem thill fellag emellum lige som it, dennem beggc thil gaffn oc beste, oc ingen aff dennem i besynderlighed at affskille noget deraff oc holde for sig allene, men hand skall vere deroffuer som en husbonde oc hun som en
320 matmoder at raade baade samtlig oc anuende dennem begge thil felgis nytte oc tarffue i alle maade.

2. Dernest skall hun acte oc ære hannem som sin ectemand oc husbonde, søge it bord oc en seng met hannem oc icke for-

aarsage hannem met nogen sin wlempe, traadzighed, skendzord, wlydighed eller andet saadant thil wænighed oc wlyst dennem emellum, men gerne giøre det hinder som en ret matmoder i huset thilhører med forraadighed oc wdspisning thil hannem, hans børn, felgis folck oc tienere, saa vell som oc thil giest oc gangend, lige som hun i de andre hendis forige mends tid giort haffuer. Herimod skall hand acte oc ære hende igien som sin ectequinde, skaffe hende huad huset kreffuer, oc i ingen maade wforskylt offuerfalde hende med hug og slag, men lade hende vere raadig i huset paa beggis deris gaffn, som det hør oc bør en anden dannequinde, oc lade hende nyde lige met sig ont oc gaat, som huset formaar.

3. Huad belanger hans børn, skal hand thilholde dennem aluorligen, at de acter oc ærer hende som deris moder, tiener hende saa vell som hannem thil beste oc hereffter bekommer aff felgis bod deris mad, kleder, løn oc hiemmefølge, oc icke thilsteder dennem at vere aarsage thil nogen ond forligelse hannem oc hans quinde emellum, men dennem heller forsiuner paa andre 321
steder, om hun med billighed kand haffue sig offuer dennem att beklage i saa maade. Herimod skall hun oc haffue moders hierte emod hans børn, klæde oc føde, tucte oc auffue dennem som hendis egne effter leiligheden.

4. Skall de oc vere sambtydige om at leie folck oc tiunde thil gaardsens brug oc auffl at driffue oc dennem begge som it holde thil kaast oc løn. Ei skall heller den ene wden den andens ja oc minde, vilge oc sambtøcke haffue mact thil nogen at indtage paa gaarden thil dennem, men de her wdj saa vell som i andet mhere skall vere samraadig, som det sig bør.

5. Huis sig befinder at hun haffuer forstract hannem i pendinge, oc hand kiendis med rette skyldig at vere, skall hand thil visze tider oc terminer afflegge oc betale hende oc hendis børn, effter som de best derom kand bliffue forænet.

6. Endelig effterdj hun besuerget sig i at lade hannem raade for noget landskyld eller anden rettighed at opbære aarligen aff hendis odels godz, som hand vell meente lougen hannem som hindes husbonde skulde thilholde, det haffuer vi jndsett for laugmanden oc verdzlig dommere, der om at gaaes saa viit som ret er.

322 Disze for[ne] artickler wryggeligen oc wbrødeligen at holde haffuer de paa begge sider goduilligen, wnød oc wtuungen indgaaet at holde oc rette sig effter, oc der paa haffuer giffuet huer anden deris høire hender, oc er saa i voris neruerelse bleffuen venligen oc vell forligte, dog saa, at huem som findes her emod at giøre, oc det hannem skielligen offuerbeuisis kand, hand skall vere falden oc haffue forbrutt thill Staffuangers hospitall thi rixdaler. Thil vitnisbyrd etc. Actum ut supra.

---

323 Missive till welb: Jørgen Kaasz vdj den suenske fejde tid.

Woris gantske ydmyg helsen forsendt met Gud alsommectigste. Gunstige juncker oc kiere lensherre, velb: Jørgen Kaas, eders scriffuelse dateret Opslo den 15. decembris er voris biscob først thilhaande kommen her wdj Staffuanger hellig tre konger dag sidst forleden, formeldendis om vore soldater at deris moneder ere lenge siden forbigangen, dernest at I paa voris vegne haffuer forstract dennem med en maanedz penge, oc at vi derfor endelig skall forschicke thil Opslo eller leigren 3 eller 4 maaneders besoldning vnder den straff som vedbør. Saa haffuer for[ne] voris biscob strax meddeelt osz copii aff eders breff, huorpaa vi icke kunde forholde eder ydmygeligen at giffue thilkiende, att den tid vi senisten effter her stadtholders breff haffde nederschicket voris soldater thill Suinsund, haffuer vi her i fra strax afferdiget it eget bud thil kong: maytt: oc wdj voris supplicatz vnderdanigst begeret herwdinden nogen naade oc forskonsell effter voris ringe vilckor oc store wformue. Da er osz saa bleffuen herpaa for andsuaret, at vi effter denne dag icke skulle met krigsfolck at holde ydermhere besuergis, førend
324 hans maytt: der paa lod giøre nogen anden forordning, som en huer effter sin leilighed kunde haffue sig effter at rette. Dernest saa er voris soldater ankommen thil Suinsund den 1. octobris, paa huilcken dag vi meener deris besoldning oc først angick, oc veed vi icke rettere, end att de jo bør at vere fornøiet med den besoldning som de har annammed indthil den 4. februarij førstkom-

mendis, oc det baade effter her stadtholders breff, saa oc effter den forligelse oc forord, som baade osz oc dennem i kongens fogdis neruerelse offentlig paa capittel bleff giort oc gangen emellum. Oc derfor kand vi icke forstaa, huorledis deris maaneder lenge siden skall vere forbigangen, effterdj vi ingen anden breff siden haffuer bekommet fra her statholder, at hand emod sit forige breff herwdi noget vilde haffue forandret. Thill med seer vi mesteparten aff dennem som her aff lehnene wdgick at vere igien hiembkommen oc dagligen flere forløffuis, formoder det same om voris, som oc intet allene der kand wdrette wden der att tere osz thill en stor oc wbodelig skade. Huorfor, gunstige juncker oc kiere lensherre, wi fattige mend ydmygeligen wille haffue eder ombedet, atti som voris rette patron oc forsuar vilde effter forberørt leilighedt haffue voris sag den gode herre stadtholder andraget oc det saa forschaffe, at voris soldater saa vell som andre motte bliffue forløffuet, paa det vi icke ydermhere oc offuer voris effne skulle bliffue betønget fremb for nogen anden wdi disze lehne. Wi ville gierne met all tacknemmelighed her i Staffuanger erlegge oc betale huis I derpaa forstract haffuer paa voris vegne; thi pengene at forschicke vill icke vere trygtt, wden mand haffde jo dis viszere bud, oc en vis mand her i byen at leie for 30 daler vilde falde osz alt for meget besuerligt. Wi forseer osz gantske der thill, atti som voris gunstige øffrighed icke fortencker osz i nogen maade. Wi ville alle voris dage findes eders villige tienere aff yderste mact oc formue, som vi oc kiendis os des plictig at vere. Oc ville nu hermed haffue eder den euige alsommectigste Gud euindelig befalet. Datum Staffuanger den 13. januarij 1612.

E. plictuillige, vnderdanige
tienere alltidt.
Canicker oc geistlige i Staffuangers lehne.

326 Supplicatz till canzeler om geistlige deres rusttieneste.

S. d. p. Edle, velbiurdige oc strenge her canceller, vi fattige geistlige mend her wdj Staffuangers lehn nødis nu aff høitrengende aarsaage edhers velbyrdige strenghed paa ny med denne voris scriffuelse at molestere, effter som vi thilforne haffuer ladet præsentere for e. v. s. voris supplicatz ved erlig oc velact mand Rasmus scriffuer, anlangendis den store besuering som os da vaar paalagt med krigsfolck at leie oc forschicke her i fra thil Suinsund, med sambt sin thilbehørende rustning oc besoldning paa tre maaneders tid effter her stadtholders oc andre god mends breff oc befalning. Saa haffue vi det altsammen goduilligen effterkommet aff yderste mact oc formue oc nu paa ny stacket siden bekommet vor kiere lensherris velb: Jørgen Kaasis strenge oc aluorlige scriffuelse, formeldendis at vore soldater er beuilget korte maaneder oc icke at skulle regnis sex wger i maaneden, som her stadtholders breff lyder om dermed
327 at skulle holdis; jtem at deris tree maaneder lenge siden vaar forbigangen, oc at vi derfor endelig skulle vere thilfortenct endnu at frembsende tre eller fire maaneders besoldning, saa frembt vi icke skulle bliffue voris gield quiitt oc straffes wden all naade, som same hans breff ydermhere formelder. Huorfor effterdj vi formedelst voris ringe vilckor oc store wformue icke trøster osz thil hereffter at kunde bringe saa mange rede pendinge thill veie i denne haarde oc besuerlige tid, men meget heller ville goduilligen affstaa oc thil kongens fougett resignere voris aarlige oc visze renthe, lige som den osz i landzens vaare ydes oc giffues, heelt eller halfft effter vor kiere øffrighedz gode tøcke; disligest ocsaa effterdj her i dette stifft er gantske smaa oc ringe gield fremb for nogen anden stedz i all Norgis rige; thilmed saa er oc den gemeine allmue mesten allesammen lenge siden hiemforløffuet, oc voris allene der anholdis, os besynderlig thil skade oc besuering: da effter den gode fortrøstning som forb^te^ Rasmus
328 scriffuer senisten viste at giøre os fra e: v: s:, forhaaber vi endnu viszeligen nogen forlindring herwdinden at maa bekomme, oc beder derfor paa det allerunderdanigste, her canceller vilde

verdis om voris forrige supplicatz at haffue sig erindret oc for Gudz skyld meddeele osz fattige mend nogen gode raad oc scrifftlig beskeden, som vi alle oc en huer effter sin fattig leilighed kand haffue sig effter at rette. Wi ville gerne, saa viitt macten oc formuen kand taale oc thilsige, findes vor kiere øffrighed hørig oc lydig, epther som vi oc kiendes os des med all rette plictig oc skyldig att vere. Oc ville nu hermed haffue e: v: s: den allsommectigste Gud thil siels oc liffs velfart euindelig befalet. Aff Staffuangers capittel den 30. januarij an° Dn. 1612.

E: v: s:
plictuillige, tro oc ydmyge tienere altid.
Canicker oc geistlige i Staffuanger oc des vnderliggende lehne.

Bispen m. Laurs och Erich Fredrichzøn Lindland. 329

Jonas Jensen, canick oc sogneprest i Staffuanger, Christen Dapfindsøn, canick oc prædicant, oc Matthias Henricksøn, canick oc scholemester hersamestedz, kiendis at aar effter Gudz byrd 1612 den 24. februarij, offuerueerendis erlig oc velb: mand Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: maytt: befalningsmand offuer Staffuanger oc des vnderliggendis lehne, frembkom paa capittels husz voris kiere biscop, hederlig oc høiglerd mand mester Lauritz Clauszøn, som haffde lougligen ladet for osz indsteffne en student ved naffn Erick Fredrichsøn Linland, fordum hører her i Staffuangers schole, oc hannem thiltalde for en summa pendinge hand haffde opbaaret aff kong: maytt: skatt oc dennem wnytteligen i Bergen fordøiet, huor om hand fremblagde en scrifftlig beretning oc forsett, lydendis ord fra ord som effterfølger:

Gunstige, velbyrdige Jørgen Kaas oc I andre danmend canicker her i Staffuanger, som nu residerende thilstede ere samptligen, jeg haffuer i dag ladet kalde for eder i rette denne neruerende person Erick Fredrichsøn Linland, aff aarsage, at der jeg forgangen sommer i junij maaned forscreff hannem thil

her Hans paa Slire i Valders, effter hans begiering om en
330 capellans tieniste dersammestedz, skall prouisten offuer Valders
oc Hallingdall her Christen Pedersen i Wrdall haffue
leueret hannem thil troer haande kong: maytt: skatt aff for^ne
tuende probstier, som vaar 40 rix daler, oc derhosz prouistens
missiue, som medfulde, at hand same pendinge thil mig skulde
frembføre, effter høib^te kong: maytt: breff. Da skall hand dermet
haffue om Johannis midsommers tid der i fra strax begiffuet sig paa
reisen, er kommen paa veien thil Bergen oc der fortøffuit ind-
thill emod s. Michelsdag oc midler tid skall haffue forsatt oc
fordominerit same kong: maytt: skattependinge, wanseet at meget
wden tuiffuell diszemellum met tienisten wdj for^ne Slire prestegield
er bleffuen forsømmet, effterdi sognepresten selff (som hannem
med en erlig tærepending her forwden skall haffue afferdiget)
da laa slett ved sengen. Siden, der for^ne Erick endelig oc omsiger
vilde hid forreigse fra Bergen, er hand med fløtning kommen
thil Bustad, huor Eiloff, lensmanden dersamestedz, skall
haffue antuordet hannem en besegled knude med 8 rix daler
kongsskatt aff Eifiordz prestegield oc 4 rix daler som mig
331 selff thilkom paa mit embedz vegne, med sambt tuende velbe-
segled breffue som der hosz vaar. Der hand nu hid er ankom-
men med it lumpe kalds breff, som icke kunde kiendis nøiactigtt,
fordi hand haffde icke her hosz at vise prouistens eller hans
thilkommende husbondz missiue breff, oc forsuor sig schreckelig
att hand icke viste noget aff for^ne kong: maytt skattependinge
att sige, ei heller kunde beuise huorfor hand paa reigsen i
Bergen saa lenge vaar bleffuen forsincket oc opholden: bleff
hand aff mig foruiist same veg thilbage igien om rictig oc klar
beskeden paa alting som for^uit staar. Der hand nu paa tredie dag
dereffter vaar anden gang affdragen thil Walders oc loffuede inden
tre wgers dag at vere her igen, er mig først forkommen for^ne prou-
stens breff mig thilscreffuen, som vaar brutt oc sønderreffuen, for-
meldendis at hand for^ne Erick 40 rix daler skattependinge haffde
antuordet sub dato Wrdal den 9. julij 1611. Dernest ocsaa er mig
strax thil vidende vorden, at hand den knude penge fra Eiloff Bustad
skal haffue opskaaret oc pengene her i byen fortæred, men breff-
uene som der hosz vaare er bleffuen brytt oc mig nu nyligen thil-
haande kommen. — Dette alt haffuer jeg strax ladet giffue hans for-
332 eldre oc venner thilkiende, om de viste hannem herwdinden at hielpe

oc erstade paa hans vegne same forructe skattependinge, paa det hand icke ydermhere skulle bliffue beskemmed. Da haffuer de veigred sig herwdj, oc siunis at de vilde hereffter slet slaa haanden aff hannem, effter som aff deris breff nocksom er att ansee. Siden fra den tid hand senisten drog her fra byen for s. Michels dag, haffuer jeg intet hørt thill hannem, viste oc icke huor hand vaar før end nu for thu dage siden, da hører jeg hand er kommen hid thil byen oc haffuer lagt sig i herberrig hosz Matz Suale. Effter slig forberørt leilighed haffuer jeg icke kundet forbigaa hannem her ind at steffne, venligen begierendis, velb: Jørgen Kaas med sampt capittell hersamestedz vilde thilholde hannem paa rettens vegne lougligen sig her emod at erklere, oc der som hans forseelse findes i sandhed som foresiger, mig da motte meddeelis aff capittel en scrifftlig sententz, om saadane personer som med slige wstycker befindes, kand sambtyckis eller thilstedis thil det hellige predicke embede i nogen maade at forualte, paa det at 333
jeg hosz kong: maytt: herwdinden motte bliffue vndskyldiget oc for saadanne deris offuerløb om videre promotion bliffue forskoned. Actum Staffuanger den 24. februarij 1612.

Herthil at suare møtte wdi rette for[ne] Erick Fredrichsøn, bekiendte oc thilstod saa at vere i sandhed som for[ne] beretning om formelte, bad om naade oc icke om retten, hand vilde gerne paa dag oc tid skaffe saa mange pendinge i steden igen, saa det skulde bliffue høyb[te] kong: maytt: wden skade i alle maade. Da bleff hannem aluorligen forlagt, at hand her i byen skulde see sig om en vis mand som kunde recke haand for hannem, oc siden nest effterfølgende onsdag haffue sig paa capittell igien indstillet med same sin forloffuer, saa frembt der icke da skulde gaa domb i sagen, hannem thil wbodelig skade paa hans naffn oc gode rycte, huilcket hand gerne vedtog oc loffuede at præsentere sig nestkommendis onsdag dereffter, som foresiger.

Siden den 26. februarij kom for[ne] Erick Fredrichsøn for osz igien paa capittell, som loffued vaar, beklaged sig at hand ingenstedz 334
kunde bliffue betroed her i byen eller bekomme nogen viszen oc loffuen for sig. Begerede derfor paa det vnderdanigste capittell vilde metdeele hannem sin forscrifft thil hans foreldre, slect oc gode venner om naade oc venskab hosz dennem at erlange, saa vaar hand viszelig formodendis, at de skulde komme hannem thil hielp met saa mange pendinge at forstrecke, oc bad end yder-

mhere for Gudz skyld, at alting saa lenge motte opstaa oc sagen motte huile, thill hand denne reigse kunde fuldende, hand vilde thil en vis forsagd dag vnder høieste forplict haffue sig her igien indstillet oc da pleie rett for sig eller lide oc vndgielde paa same dag oc tid huad retten kunde medføre. Da haffuer for^{ne} voris kiere biscob for den gode mands lehnsherrens oc voris forbøns skyld omsiger beuilget hannem en maaneds tid oc respiit at regne fra den 2. martij, saa at der som hand icke møder her paa capittell den 30. martij førstkommendis, vill for^{ne} voris biscob haffue sig friit forbeholdet at hende domb offuer hannem effter for^{ne} hans forsettis jndhold, huad heller Erick møder eller
335 icke, huorpaa hand oc giorde handtastning oc gaff fra sig strax sin scrifftlig fosplict, som oc aff osz thill vitterlighed bleff beseglet oc vnderscreffuitt. Thill ydermhere vitnisbyrd etc.

Bispen m: Laurs med Erich Fredrichszøn Lindland.

Anno Domini 1612 den 3. aprilis haffde voris biscob mester Lauritz Clauszøn ladet kalde paa capittell Erick Fredrichsøn wdj sin begynte rettergang emod hannem att fortfahre, effterdi den rette tacktedag, som vaar den 30. martij, nu vaar forløben. Da frembkom for^{ne} Erick Fredrichsøn oc i velbyrdige Jørgen Kaasis neruerelse fremblagde her Peder Clauszøn hans godfaders scriffuelse serdelis thil bispen oc serdelis thil osz residerende hersamestedz, formeldendis i sin mening, at for^{ne} her Peder med for^{ne} Ericks foreldre vilde thil førstkommendis Butolphi erlegge de 52 rix daler effter en her Peders handscrifftes liudelse, dog saa, om for^{ne} Erick herued kand bliffue tagen thil naade oc maa bliffue her i stifftet forseet oc komme thil
336 det hellige predicke embede ved louglige middell.

Conclusum:

Erick skall en gang i dag vere om at skaffe biscoben for^{ne} 52 daler paa for^{ne} her Peders handscrifft, siden effterdj velbyrdig Jørgen Kaas en maaned hereffter acter at forreise thil Opslo.

Loffued den gode mand da at tage for^{ne} Erick met sig oc schaffe hannem stadtholders forscrifft thil biscopen om nogen god promotion. Siden skall for^{ne} Erick derfra begiffue sig strax thil Kiøbenhaffn oc tage der sit testimonium universitatis. Naar hand da med stadtholders forscrifft oc universitetis testimonio kommer thil bispen, loffuede hand for voris oc hans gode foreldris skyld att giøre den naade med hannem som mest mueligt oc forsuarligt kunde vere. Huilcket alt for^{ne} Erick neruerendis vedtog oc loffuede met haand oc mund det at effterkomme, som for^{uit} staar.

Torgier Vpstad och Erich Olszønn. 337

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, Joen Jensen sogneprest, Christen Dapfindsøn prædicant oc Matthias Henricksøn, scholemester her i Staffuanger, kiendis oc giør vitterligt, at epther som denne breffuiser Torgier Wpstad i Bø sogn haffuer besøgt osz oc klagligen berettet, huorledis en dreng ved naffn Erick Olsøn for nogen aar siden forleden haffuer ladet sig troloffue med hans dater Guren, oc fordi det vaar drengens foreldre emod, haffuer de thilskyndet hannem at vnduige, saa hand er dragen thil Bergen oc forlat hende i try sambfelde aar, i huilcke hun haffuer bied hannem effter oc midler [tid] schicket sig erligen oc vell, som ingen andet aff ved. Dereffter er same for^{ne} Erick Olsøn eblant andre bleffuen vdtagen i kong: maytt: wdneffn, oc dog thilforne sendt hende bud hun torde aldrig vente sig noget got aff hannem, men motte friit for hannem forsee sig paa andre steder, huor hun selff vilde, huorwdoffuer hun siden haffuer indlatt sig med en anden dreng ved naffn Olo, som nu tien paa Nio, huilcken oc haffuer locked hende oc er hende nu for heder oc ære begierendis. Epther slig leilighed bad for^{ne} Torgier gantske ydmygeligen for Gudz skyld for^{ne} hans dater Guren med for^{ne} Erick Olsen, som hende saa letferdig wden billig aarsage haffde forlatt oc nu menis at vere død, motte bliffue affskildt oc thilstedis thil ecteskab met den Olo som hun haffuer aat barn med. Da haffuer 338
vi bespurt os med hans sielesørger, hederlig mand her Chri-

sten Lauritzøn, oc aff hannem forfaret for^{ne} Torgies beretning at vere sandferdig, oc derfor haffuer vi med lensherrens velb: Jørgen Kaasis raad saa for got anseet, ad eptherdj for^{ne} Erick Olsen haffde thilforne wden skellig aarsage forlat hende i try aar, før end hand kom i kongens tieniste, oc i saa maade skilt sig selff fra hende effter ordinantzen oc ved andre sagt hende aff, hand intet mhere vilde haffue med hende at schaffe, saa hun deroffuer er bleffuen foraarsaget att slaa sit sind fra hannem thil en anden: da maa hun hereffter vere fri for det ecteskabsløffte som hende oc Erick Olsen haffuer veret emellum, oc maa giffue sig i ecteskab med for^{ne} Olo, som haffuer aufflet barn med hende oc nu begier hende thil sin ecte hustru, paa det hun icke mhere skulde falde hen i løszactighed, Gud thil fortørnelse oc den christen kircke thil forargelse. Thil vitnisbyrd haffuer vi trøct voris capittels segel neden for dette vort obne breff, som er giffuet oc screffuit i Staffuanger den 22. maij 1612.

---

339 Oluff Randø oc hans quinde.

Lauritz Clausøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, Joen Jensen, canick oc sogneprest thill Staffuangers dombkircke, Christen Dapfindsøn, canick oc prædicant her samestedz, Joen Ellingsøn, canick oc sognepret thil Bø, Rasmus Pedersøn, canick oc sogneprest thil Torffuestadz prestegield, oc Matthias Henricksøn, canick oc scholemester her i Staffuanger, kiendis oc giør vitterligt, at aar effter Gudz byrd 1612, Botolphi dag, som vaar den 17. junij, paa voris capittels husz, offuerverendis erlig oc velbyrdig mand Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: maytt: befalnings mand offuer Staffuanger oc des vnderliggende lehne, med sampt erlig, viis oc velact mand Poull Læt, laugmand her i Staffuanger, vaar schicket for osz Guren Sebiørnsdater paa Randø, som i rette haffde ladet steffne sin ectemand Oluff Thoresen ibidem oc hannem thiltalde, fordi at efftersom der nu i langsommelig tid haffuer veret en gandske ond forligelse dennem emellum oc de derfore senisten haffuer veret for capittel indsteffnet, huor

dennem er gangen contract oc foræning emellum, huorledis de sig paa begge sider imod hinanden forholde skulle, saa at huem der imod giorde skulle haffue forbrut oc giffue thil Staffuangers hospital thi rix daler, som samme scrifftlige contract ydermhere formelder: da effterdi for^ne^ Oluff siden paa ny nogle gange haffuer offuerfaldet hende i sengen med hug oc slag wthilbørligen, det hun med proustens breff oc beuise kunde, trøste hun sig icke thil at kunde bo lenger med hannem wden sin helbredis oc 340
liffs fortabelse, begierede derfor gerne for Gudz skyld hun motte fra hannem bliffue affskildt oc nu hereffter leffue it enligt oc roligt leffnet i denne hendis høie alder. Herthil att suare er møtt wdi rette for^ne^ Oluff Randø, oc icke kunde benecte hand haffde io slaget hende en gang siden med hendis egen sko, men berettet her hosz, at hand der thil høiligen haffuer veret foraarsaget, epther at hun først haffuer søgt hannem med hans egen daggert, huilcket hand sagde at vere skeet om morgenen ved lius dag. Men hun suor den tid at haffue veret den mørckeste natt, oc lige som hand sagde hun slog hannem først, saa sagde hun hart at hand slog hende først. End ydermhere beretted Oluff, at hun først haffde brut contracten, i det hun, strax effter hun senisten vaar hiemkommen her i fra Staffuanger, skilde sit buskaff fra hans oc læste i laas oc lykke for hannem huad hun selff vilde, huilcket hun dog ved høieste eed benectede. Oc haffde huercken aff dennem nogen vidnisbyrd, med huilcke de kunde i nogen maade beuise det som de foregaff emod huer andre. Huorfor vi effter deris vidløfftige beskylding oc mange wnyttige ord dennem paa begge sider emellum falt, haffue først thilspurt for^ne^ Oluff serdelis, om hand vilde skillies fra sin hustru for^ne^ Guren, 341
huorthil hand suarede strax, at lige som hand det aldrig thilforne haffde begeret, saa begieret hand det icke endnu, men gerne vilde beholde hende, indthil døden dennem adskilde. Disligeste thilspurde vi oc for^ne^ Guren serdelis, om hun trøsted sig thil at kunde bliffue lenger hosz sin ectemand, da vilde vi endnu en gang see vi kunde forlige dennem med streng forplict som der thilhører. Da begynte hun at formane osz høieligen, vi vilde hende fra hannem entledige, effterdi hun ventet sig aldrig nogen god dag hosz hannem, menendis hand skulde icke mhere hereffter holde sit løffte end hand thilforne giort haffde, med mange flere ord som dennem aff hastighed emellum forløb. Da

effter thiltal, giensuar oc sagsens leilighed, effterdi der nu mher icke siunis at vere nogen forhaabning om god forligelse dennem emellum effter denne dag, men meget heller formodes, at de jo lenger io mhere skulle bygge paa helffuede her i verden, paa det Gud aff deris indgrode had oc affuind, daglig oc idelig kiff oc trette, skenden oc banden icke skall ydermhere fortørnis oc den christen kircke forargis, haffue vi saa for got anseet, at de paa en forsøgelse skall vere affskilt fra hin anden paa it aars tid regnendis fra denne dag, om de (mueligt) midler tid kunde sig bedre betencke oc formedelst Gudz fryct oc slect oc venners
342 forarbeidelse indbyrdis bliffue bedre forligte. Dog effterdi icke kand skelligen beuises, huem aff dennem først haffuer brut den contract dennem emellum gangen er, men lader sig ansee at vere skyld paa baade sider, paa det de fattige icke skall miste noget, maa de begge aff fellis bod giffue i Jhesu naffn thil hospitalet hersamestedz thi rix daler. Men huorledis i dette thilkommendis aar, den stund de entholder sig fra huer andre, skall thilgaa med deris husz oc hiemb, ager, eng, bo oc boskab oc andet saadant, det giffuer vi wdi laugmandens haand allene der om at dømme oc lauge alting effter Norgis loug, som christeligt oc forsuarligt kand vere. Thil ydermhere vitnisbyrd etc. Actum etc.

M. Laurs oc h. Abraham.

343 Joen Jensøn, canick oc sogneprest thil Staffuangers dombkircke, Christen Dapfindsøn, canick oc prædicant hersamestedz, Joen Ellingsøn, canick oc sogneprest thil Bø, Rasmus Pedersøn, canick oc sogneprest thil Torffuestadz prestegield, oc Matthias Henricksøn, canick oc scholemester her i Staffuanger, kiendis oc giør vitterligt, at aar effter Gudz byrd 1612, Botolphi dag, som vaar den 17. junij, paa voris capittels huusz, offuerurerendis erlig oc velbyrdig mand Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: may: befalningsmand offuer Staffuanger oc des vnderliggende lehne, med sambt erlig, viis oc velact mand Poul Læt, laugmand her i Staffuanger, vaar schicket for osz hederlig oc høilerd mand M. Lauritz Clausøn,

superintendens offuer Staffuangers stifft, som lougligen i rette haffde ladet steffne hederlig oc vellert mand h: Abraham Engelbretzøn, nu sogneprest i Aulsness prestegield, oc hannem thiltalde, først for wlydighed oc trotzighed hand haffde beuiist imod hannem, i det at der alle presterne i Staffuangers lehn vaar hid ind forscreffuit aff superintendenten at møde paa Staffuangers capittel thil den 15. augusti i forgangen aar 1611, der at beraadslaa sig sambtligen om soldater at holde i krigen effter øffrighedz befalning, da haffuer h: Abraham icke villed møde saa vell som de andre dannemend, ei heller haffuer giort sin vndskyldning scrifftlig eller mundtlig i nogen maade, huorfor m. Lauritz formeente h: Abraham herwdinden haffde beuiist sig 344
wlydig oc trodzig icke alleniste imod hannem, men oc emod den høie øffrighed i saadan algemein nød oc krigs thilstand. Her emod at suare møtte i rette for^ne^ h: Abraham Engelbretzøn oc fremblagde proustens scriffuelse, wdi huilcken formeldis alleniste om en soldat at rede sig paa effter taxens jndhold, oc icke at hand skulle møde nogenstedz. Dog prousten h: Rasmus Pederszøn, selff neruerendis thilstede, suarede at hand nu saa vell som ellers altid hosz sit breff haffde thilschicket h: Abraham superintendentens breff, at hand diszbedre kunde haffue sig dereffter at rette.

Dernest for det andet berettede for^ne^ m: Lauritz, at der hand med de andre prester som forsambled vaar paa capittel den 15. augusti haffde beslutet iblant andet, at huer prest skulde haffue sig her indstillet thil den 1. septembris dernest effter med sambt sin soldat, hans skibs fettallie oc tre maaneders besoldning i pendinge, haffuer h: Abraham enda siddet hiemme oc sendt fremb for sig en halffuoxen wduelig bengel med wlouglige verger, som hand i ingen maader viste att bruge eller omgaas, oc icke h: Abraham vilde verdis at scriffue med hannem nogen aff osz sit forfald thil, eller huorledis hand hermet vilde haffue 345
holdet i nogen maade. Oc effterdj prouisten bekiendte at haffue præsenteret h: Abraham saa vell som h: Anders paa Skudenes superintendentens scrifftlig befalning her om, meente for^ne^ m: Lauritz for^ne^ h: Abraham nu anden gang at vere befunden i trodzighed oc wlydighed. Herthil suarede h: Abraham oc foregaff, at hans gield vaar ringe, oc derfor kunde hand icke formaa at leie nogen anden end den dreng hand fremsende, som vaar hans

quindis broder. Oc effterdj hans formand sad fri i nest forleden suenske feide, meente hand sig oc nu at motte nyde den same naade. Dog benectede prousten det oc sagde, at hans formand den tid i ingen maade vaar forskonet mhere end de andre prester her i Staffuangers stifft.

For det tredie beretted m. Lauritz ydermhere, at der hand forgangen vinter screff prousten thil med en copii aff velb: Jørgen Kaasis breff om mhere besoldning thil presternis soldater, da haffuer prousten fordret h: Abraham thil sig, men hand vilde icke komme, ei heller scriffue hannem it ord thil, huad forfald hand haffde, som proustens breff lest oc paategnet der om videre formelder. Her thil suared h: Abraham sig den tid at haffue
346 veret ilde thill pasze, endog m: Lauritz meente hand vaar icke saa suag, hand kunde jo haffue screffuit it zeddell thilbage, haffde hand icke giort det aff trodzighed oc moduilge.

For det fierde forgaff m: Lauritz, at der hand nogen tid siden forleden befalde prousten i sin scriffuelse at schaffe Anders tatter (som haffde gield at kreffue hosz h: Abraham) ret effter ordinantzen, motte prousten drage met hans modstander thil hannem oc kunde dog intet beschaffe, men hand trodzelig foractet baade sin superintendentis scriffuelse oc sin proustis myndighed, huorthil h: Abraham suarede, hand viste sig intet at vere den compan skyldig, derfor vilde hand icke heller indlade sig i nogen rettergang med hannem.

For det fembte gaff end for^{ne} m: Lauritz thilkiende, at der hand stacket siden sende sin landbonde, som nu boer paa Welde, met laugmandens obne breff thill h: Abraham, formeldendis hand skulde vere thilfortenct effter lougen att føre thil støls met sine grander, haffuer hand trodzelig oc veldeligen taget samme breff fra bonden oc aldelis intet vilde rette sig dereffter. Her emod suared h: Abraham, hand kunde icke benecte hand
347 haffde jo taget breffuet thill sig i foruaring, men aarsagen huorfor hand icke haffuer ført thil støls, er at hans grande holder sit queg hiemme saa vell som hand, oc huer lader giede sit queg. Vaar dog ingen thilstede som saadant med hannem kunde sande oc beuise.

Den anden thiltale som for^{ne} m: Lauritz haffde thil for^{ne} h: Abraham, vaar for wsandferdig efftertale belangende tuende gaarde, besynderlig Waage oc Noruold eller Welde, huilcke

h: Abraham i sit breff sub dato den 4. maij 1610 sige[r] at skulle aff arrildz tid haffue ligget thil Aulsnes prestegaard. Jtem beuiiste m: Lauritz med sine actis, at der hand anno 1607 først visiterede i Aulsnes kircke, som vaar den 22. maij, da haffuer h: Abraham i got folckis paahør beretted, at salig m: Jørgen wden loug oc domb tog disze gaarde fra hans formand h: Christoffer, fordi hand icke vilde bandsette sin stiffsøn Hans Simensen i Kobberuig effter m: Jørgens befalning, huilcket m: Lauritz meente met sandhed icke at kunde siges den salig mand effter, som oc meget got haffde forskylt aff h: Abraham, oc thil dis bedre vnderuisning huor det haffuer sig met samme gaarde, fremblagde m: Lauritz her om it proffsbreff velforseglet af h: Christoffer Siguordsøn, proust i Karmsund oc prest 348
paa Aulsnes, med fire andre laugrettis mend wdgiffuen thil Hans Wincke, fordum stictsscriffuer hersamestedz, dateret Aulsnes den 7. julij anno 1575, huis mening oc jndhold vaar, at for 30 aar siden fra det for[ne] dato at regne haffuer veret en prest paa Aulsnes prestegaard ved naffn h: Michel Skytt, som i nogen maade haffde forseet sig imod salig her Eske Bilde, huorfor hand bleff paagreben oc fencklig anholden en tidlang paa Bergenhuusz. Men der same prest icke siden vilde annamme sine forige vilckor igien, bleff slotzscriffueren som da vaar paa Bergenhuusz, der med forleent, med saa skiell at hand der skulde holde en capellan. Effter den tid er stedze Aulsnes prestebohl holdet for en forlæning, huilcken bisperne siden den ene effter den anden haffuer hafft aff kong: maytt: thil deris vnderholding, med mhere som same breff ydermhere formelder. Dernest fremblagde for[ne] m: Lauritz it andet breff, som h: Joen Guttormsen, den første euangeliske bispe effter her Hoschiold, haffde giffuet m: Jørgen Erichsøn paa all den jndkomst der laa thil Staffuangers biscopsstoell i hans tid, beseglet oc vnderscreffuit
met h: Joens egen haand sub dato Staffuanger den 10. decembris 349
a° 1571, udi huilcket befindes, at for[ne] tuende gaarde Waage oc Noruold eller Welde icke alleniste haffuer ligget thil biscopstolen saa lenge hand vaar biscop, men at hand ocsaa i sin tid haffde selff Aulsnes sogen oc holt der en capellan. Ydermhere beretted m: Lauritz, at effter h: Joen Guttormsen kom h: Jens Riber, fordum biscop paa Ferdø, en simpel oc velbedaget mand offuer hundre aar gammel, wdi hans tid bleff tagen fra Staffuangers

biscopstoell de beste gaarde, som vaar Fragfiord, Dygredall, Embs, Laaegaarden wden byen oc andre flere, som beuisligt er. Oc der h: Christoffer paa Aulsnes saa at det gick saa thil, drog hand thil Bergen oc der thil beuilgede Jacob Hardenberrig, Hans Tomesøn i Saltøn oc Anders Christensen scriffuer, at de kalder den simpel wdleffuen mand for^ne h: Jens Riber for sig oc handler det saa, at hand affstoed i sin tid tuende gaarde (som dog icke neffnis ved naffn) thil for^ne h: Christoffer, huor om findis it breff, som i dag bleff lest for rette, dateret Bergen korsmisze om høsten a° 1560. Men der m: Jørgen Ericksøn kom effter h: Jens Riber oc fornam saadan wret at vere skeed, forhuerffued hand it kong Frederichs pergamentz breff, dateret Kastholm i Volborgs
350 herritt den 29. dag julij aar 1571, som oc i dag bleff fremblagt, lest oc paategnet, wdi huilcket findes disze effterfølgende ord:

Thesligeste skall superintendenten som nu er oc her epther-kommendis vorder, haffue, nyde oc beholde ald den renthe som h: Joen Guttormsen haffde, den tid hand vaar superintendent, oc huis der er frakommen, baade den gaard i Fragefiord, den part i Dygredall oc andet, thett skall strax igien der thilleggis oc altid siden bliffue thil superintendentens vnderholdning &c.

Hereffter tog m: Jørgen disze for^ne tuende gaarde med andet mhere thil biscopstolen igien oc haffde dennem siden i rolig heffd all sin tid i 33 aar, indthill vor herre kallede hannem anno 1604.

Der dette nu saa vaar forhandlet, lod m: Lauritz lese it andet h: Abrahams breff, dateret Aulsnes in junio 1611, formeldendis iblant andet, at m: Lauritz paa capittel skulde haffue loffuet h: Abraham saa got vederlag som det præbende hand affstod effter hans begering. Her imod lod m: Lauritz oplæse i
351 voris capittels bog, huorledis hand 17. junij 1611, der almindelig capittel holdtis, thilspurde alle canickerne, om nogen dennem kunde dragis thil minde at hand saadant loffuet haffde: da fands der ingen iblant dennem alle som viste sig noget i det ringeste her om at erindre. Endelig beklagede for^ne m: Lauritz, huorledis h: Abraham tog aarsage aff disze for^ne tuende gaarde hannem att beklaffe oc schandere for en huer som hans husz søger, det hand oc kunde giøre beuisligt met mange got folck, om behoff giordis. For det sidste frembar m: Lauritz nogen

synodalia oc artickler som bleff giort aff m: Jørgen Erichsøn oc menige prestmend her wdj Staffuangers stifft anno 1573, huilcke da vaar sambtyct at en huer prest her i stifftet skulde haffue sig dereffter ad rette, oc bleff deraff oplest i synderlighed denne effterfølgende artickel:

Findes nogen wlydig oc moduillig at sidde hiemme effter denne dag, naar hand aff superintendenten eller prousten er steffnd oc kallet, wden hand aff kranckhed eller anden slig stor forfald er forhindret, da skall hand holdis for en wlydig mand oc giffue thil hospitalet 3 daler; gior hand det to eller tre gange, da giffuer hand thilkiende at hand intet acter sin superintendent eller proust, oc er den som kong: maytt: ordinantze slemmelig foractet haffuer, oc skall derfor saa verre 352
affsagt fra sit embede.

End lod for^ne^ m: Lauritz læse it kong: maytt: breff, dateret Kiøbenhaffn den 20. maj 1605, wdi huis beslutning biudes oc befales alle prouster, sogneprester, sognedegne oc alle andre geistlige i Staffuangers stifft, at de holde oc kiende for^ne^ m: Lauritz Schabo for deris superintendent oc at vere hannem paa hans embedz vegne wdi alle thilbørlige sager hørig oc lydige, ladendis det ingenlunde.

Epther slig forberørte leilighed sette for^ne^ m: Lauritz i all rette, om for^ne^ h: Abraham for saadan sin mangfoldig wlydighed oc trodzighed icke bør at straffis effter for^ne^ synodalia oc som den der haffuer foractet oc offuertraad kong: maytt: breff oc befalning; disligeste ocsaa om for^ne^ h: Abraham icke bør at giøre beuisligt, huis hand talet oc screffuit haffuer, som forsiger, eller lide derfor effter Norgis loug. Da haffue vi optaget sagen i en god mening oc forhaabning thill i morgen 7 slaar, saa at der som h: Abraham icke midlertid bliffuer forligt med sin biscop, skall dennem da paa begge sider vederfaris huad ret er.

Anden dagen, som vaar den 18. junij, vaare vi atter forsambled paa voris capittels huusz, da frembkom for^ne^ voris biscop m: Lauritz, oc epther h: Abraham langt om siger kom thilstede, begieret for^ne^ m: Lauritz, at effterdj h: Abraham 353
siden i gaar huercken selff eller ved andre haffde talet i minde med hannem, men sig endnu trodzelig oc mutuillig forholder, hand da motte hende domb offuer hannem effter hans indlagde breffue oc forsettis jndhold. Da begynte h: Abraham at falde

thilføie oc bad om forladelse, loffuede hereffter at rette huis thil des aff hannem forseet vaar. Sammeledis bad oc den gode mand velb: Jørgen Kaas saa vell som oc laugmanden for hannem, at m: Lauritz denne gang for deris skyld vilde tage hannem thil naade oc effterlade hannem sin forseelse. Da haffuer forb^{te} m: Lauritz effter lang paamindelse oc aduarsell omsiger for deris oc voris forbøn skyld affstaat sin ret oc ydermhere thiltale paa denne tid, dog met saa skell, at der som h: Abraham hereffter bliffuer befunden i saadan wlydighed eller i andre maader att lade sin mund løbe, som for^{uit} staar, vill m: Lauritz haffue sig forbeholden at vere denne sin ret lige nær, oc sagen at staa h: Abraham oben for, der som hand icke retter oc bedrer sig, som hand her offentlig i dag for osz anloffuet haffuer. Her paa tog de huer anden i haand oc bleff saa denne gang i voris nerue-relse venligen oc vell forligte. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

---

354 Guren Oszmundsdatter och Gundher Olszønn.

Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: maytt: befalnings-mand offuer Staffuanger oc des vnderliggende lehne, Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers Stifft, Joen Jensøn, canick oc sogneprest, Christen Dapfindsøn, canick oc prædicant thil dombkircken, oc Matthias Henrick-søn, canick oc scholemester hersamestedz, kiendis at aar effter Gudz byrd 1612 den 30. maij paa capittel i Staffuanger vaar schicket for osz Guren Omundzdaater, som i rette haffde ladet steffne Gunhard Olsøn, nu tienendis for^{ne} h: Christen Dapfindsøn, oc hannem thiltalde, for hand skulle haffue beligget hende, oc sagde hannem fuld oc fast thil, at hand vaar hendis mømand, oc at hun gick med hans barn. Oc thil des ydermhere forklaring berettet hun, att hand første gang skulle haffue hafft met hende at giøre noget effter juull i hans egen seng oc seniste gang 8 dage for fastelagn. Huorthil at suare er møtt wdj rette for^{ne} Gunhard Olsøn oc høielig benectede sig aldrig nogen tid at haffue hafft met for^{ne} Guren Omundsdater at giøre i saa maade, menendis sig at kunde beuise (om behoff giøris), at hun

thilforne haffuer veret foruiist andenstedz fra for sit løse leffnitz skyld, oc erbød sig end ydermhere at ville verge sig herfor effter lougen, met mhere ord oc tale som dennem samme tid emellum falt. Da effter thiltal, giensuar oc sagsens leilighed, effterdi vi intet i ordinantzen befinder saa klarlig om møers oc quinders beliggelse oc detz bøder som i Norgis loug, haffuer vi parterne affuiist oc sagen indsatt fra osz for laugmanden, som lougen haffuer att tyde, oc der at gaas her om huis hannem herwdinden kand tøckis billigst oc rettest at vere. Thil vitnesbyrd etc. Actum etc. 355

Tharald Gunnerszønn och Thomes Thorszønn.

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, Joen Jensen, canick oc sogneprest, Christen Dapfindsøn, canick oc prædicant thil dombkircken, oc Matthias Henricksen, canick oc scholemester hersamestedz, kiendis at aar effter Gudz byrd 1613 den 25. januarij paa capittels huusz i Staffuanger vaar schicket for osz Tarald Gunnersøn paa Suines, som paa sin daaters Gertrud Taraldsdater hendis vegne haffde i rette ladet steffne Tommes Tordsen, nu tienendis Jacob Søffrensen, kong: maytt: byfoget i Staffuanger, oc hannem thiltalde, for hand skulle haffue loffuet hans daater ecteskab oc deroffuer beligget hende, saa hun gick met hans barn, oc nu icke ville fremholde, oc derhosz berettede at hende haffuer veret gode raad i bøde, dog hand haffuer veret hende i saa maade thil forhindring. Huorthil at suare er møt wdi rette for^ne^ Thomes Tordsen oc icke kunde benecte, at hand jo haffde hafft sin villie met for^ne^ Gertrud Taraldzdater, icke heller nectede barnet hun gick med, men sagde sig aldrig at haffue loffuet hende noget ecteskab, som baade hendis fader oc hun bekiende, huorfaare vi haffue lagt osz i med at ville forlige dennem thilsammen, effterdi hand sagde sig ingenlunde at ville ecte hende, oc thilraad hand skulle dog giffue hende noget, for hand haffde veret hendis raadspild. Saa haffuer for^ne^ Tarald effter lang vnderhandling paa sin daaters vegne veret begerendis x rix daler, oc siden at hand skulle forsørge barnet, 356 357

naar det kom thil verden, huilcket for^ne^ Thomes icke ville sambtycke, men alleniste loffuede at ville giffue hende sex daler oc intet mher, huilcket de dog icke ville sambtycke. Da effter thiltal, giensuar oc sagsens leilighed, effterdi de icke kunde komme offuer eens i voris neruerelse, da haffuer vi parterne affuiist oc sagen indsat thill verdzlig øffrighed, at de forhielper en huer paa sin side saa meget som dennem kand synis billigt oc forsuarligt at kunde vere. Thil vitterlighed etc. Actum ut supra.

H. Ole Jenszønn oc h. Chresten Pederszønn.

De samme, kiendis oc giøre vitterligt, at anno 1613 den 4. junij paa voris capittels huusz, offuerueren dis erlig oc velb: mand
358 Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: maytt: befalningsmand offuer Staffuanger oc des vnderliggende lehne, vaar schicket for osz hederlig oc vellerd mand her Olo Jensen, fordum capellan thil Slire prestegield i Vallers, oc haffde met en rigens steffning insteffnet for osz hederlig oc vellerd mand her Christen Pedersøn, sogneprest thil Wrdals prestegield oc prouist wdi Vallers oc Hallingdall, oc hannem thiltalde, fordi at hand paa sit embedz vegne icke ville præsentere ved Slire kircke den 23. augusti sidst forleden, der her Olo fick kald aff 7 de actiste mend i Slire prestegield paa menighedens vegne, wanseet at hand aff tuende laugrettis mend scrifftlig oc mundtlig vaar her thil beschicket oc aduaret, huorwdoffuer for^ne^ her Olo formeente sig i hans rette oc louglige kald at vere bleffuen forhindret oc for^ne^ her Christen derfor billigen at skulle stande hannem thil rette. Her thil at suare møtte i rette erlig mand Jens Jensen skredder, borger i Staffuanger, met fuldmact paa for^ne^ her Christen Pedersøns vegne, som fremblagde en scrifftlig forset, lydendis i sin mening, at for^ne^ her Olo vaar berøctet for nogen wthil-
359 børlige stycker som en prestmand ilde anstod. huorfor hand icke heller kunde raade nogen almue thil saadan en beklicket person at kalde thil deris sogneprest oc sielesørger, effter som oc strax herpaa bleff fremlagt it her stadtholders missive breff, formeldendis om atskillige beskyldninger oc wstøcker som for^ne^ h.

Olo vaar thillagt, med flere breffue aff parterne indlagt, som bleff lest oc paategnet. Da effter thiltall, giensuar oc sagsens leilighed, oc effterdi prousten her Christen i sit forset berober sig paa her stadtholders breff bispen i Staffuanger thilscreffuen fra Agershusz den 28. december 1612, formeldendis om nogen groff forseelse som her Olo Jensen skall vere thillagt, huorfor velb^te her stadtholder oc meener for^ne her Olo icke at vere den person som det hellige kircke ministerium bør eller kand betiene, inden hand for disze sager sig lougligen vndskylder, som thet sig bør: viste vi osz paa denne tid icke noget hermed at kunde befatte, før end her Olo sig for saadanne thillagde beskyldninger lougligen kand rense oc forklare. Siden der som hand kand findes at vere der wdj wskyldig, da paa ny at steffne sagen i rette for osz oc saa endelig at gaas der om huad billigt oc ret kand vere. Thill vitterlighed etc. Actum etc.

H. Ole Jenszønn po Mads Pederszønns vegne och Lucretia Tolleffsdaatter. 360

De samme, kiendis oc giør vitterligt, att anno 1613 den 4. junij paa voris capittels husz, offuerուerendis etc. (som foreg.), vaar schicket for osz hederlig oc vellerd mand her Olo Jensen, fuldmectig paa Matz Pederszøn Schierrup hans vegne, som met en rigens steffning haffde indsteffnet for osz erlig oc gudfryctig quinde Lucretia Tolleffsdater, s: her Hansis, fordum sogneprest thil Slire prestegield, hans effterleffuerske, oc hende thiltalde for huis rettighed hun effter salig her Hans Matzens død haffde opbaaret, formenendis det saa vell som andet at skulle føris thil louglig skiffte oc bytte dennem emellum, som det der i s: her Hansis leffuendis liff vaar fortient, hendis naadis aar aldelis wforkrencket. Her thil at suare møtte i rette erlig 361 mand Gregers Aslaffsøn med fuldmact paa for^ne Lucretiæ Tolleffsdaters vegne, venligen begerendis vi ville metdeele den fattig encke voris schrifftlig oc gode betenckende, som hun herwdinden kunde haffue sig effter at rette, saa viit os kunde tøckis billigt oc ret at vere. Da effter thiltal, giensuar oc denne sags

leilighed kunde vi paa denne tid icke rettere forefinde, end at Lucretiæ naadens aar jo bør at regnis fra den 6. julij, paa huilcken dag hendis salige mand døde, oc indthil aarsdagen der nest effter, oc hende at vere berettiget thil all renten som midler tid i same aar falden er, inden oc wden kircken, visze oc wuisze, med vilckor som ordinantzen om formelder. Men huis thilforne i hendis mands leffuende liff for den 6. julij fortient oc thilfalden vaar, vere sig ost, smør, fisk eller andet som pleier at falde om s. Hans tid, det bør saa vell som andet jndhaffuendis godz at føris thil got bytte oc skiffte hende oc arffuingene emellum, som ret oc billigt kand vere. Thill vitnisbyrd etc. Actum etc.

NB: Afszigt oc domb om enckes naadsens aar effter hendes sl. mands død, att det icke kommer till skiffte och deling imellem hende och hendes sl. mands arffuinger, men bliffuer hos hende allene.

---

362 Ole Randø oc hans quinde.

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, Joen Jensen, canick oc sogneprest thil Staffuangers dombkircke, Christen Dapfindsøn, canick oc prædicant hersamestedz, Rasmus Pedersen, canick oc sogneprest thil Torffuestadz prestegield, Christen Lauritzøn, canick oc sogneprest thil Bø prestegield, oc Matthias Henricksøn, canick oc scholemester her i Staffuanger, kiendis oc giør vitterligt, at anno 1613 den 18. junij paa voris capittels husz, offueruerendis etc. (som foreg.), vaar schicket for osz Oluff Thoresøn paa Randø, som i rette haffde ladet steffne sin ectequinde Guren Sæbiørns daater oc hende thiltalde, fordj at effter som de begge forgangen aar 1612 den 17. junij haffuer veret for capittel indsteffnet for den gantske onde forligelse dennem haffuer veret emellum i langsommelig tid, oc da paa en forsø-
363 gelse er bleffuen atskild paa it aars tid, om de bedre sig kunde betencke oc midler tid komme offuer eens met huer andre; saa haffuer hun endnu sig mutuilligen anstillet oc icke ville komme thil hannem, wanseet den tid vaar forleden paa huilcken de vaare adskilt, oc formeente derfor hende at giøre wret oc vaar derfor plictig at staa hannem thil rette. Her thill at suare er møt i rette for[ne] Guren Sæbiørns daater oc klagligen gaff thilkiende, at hand haffde endnu som thilforne offuerfaldet hende

met hug oc slag, slaget hende blaa oc blodig, der hun er kommen at see sin anmarck thil gode, som hun beuiiste met Erick Byre, lensmand wdj Sæbø skibrede, oc bekiende hand her for rette ved sid høieste eed, at hun tuende gange vaar kommen thil hannem blaa oc blodig, oc sagde at for^ne^ Olo haffde saa faret met hende, huorfor hun icke trøstet sig thil at kunde bo lenger met hannem wden sin helbredis oc liffs fortabelse, begierede derfor gerne for Gudz skyld hun motte fra hannem bliffue affskildt. Huorthil for^ne^ Olo suarede, at hun haffde det selff voldet, effterdi hun haffde slaget hannem it blaat øie, huilcket h: Daniel, deris sogneprest, haffde seet, huorfor h: Daniell her 364
for rette bekiende sig at haffue seet, at for^ne^ Olo haffde it blaat øie, oc Olo haffde sagt for^ne^ Guren haffde hannem det slaget, met mange andre beskyldninger oc wnyttige ord som dennem vitløfftigen imellom falt. Da effter thiltal, giensuar oc sagsens leilighed, effterdi paa begge sider befindes skyld, saa intet bedre, men altid verre forligelse dennem emellum er at formode, skal de endnu i de to nest effterfølgende aar fra denne dag at regne vere affskildt fra huer andre lige som thilforne oc huercken aff dennem forløffuis noget andet ecteskab midler tid, paa det at de sig da endelig disbedre kand betencke oc en gang aff skaden bliffue vise, oc leffue siden thilsammen som ectefolck hør oc bør i alle maade. Thil vitnisbyrd etc. Actum etc.

Jesper Egbertszøn och h. Daniel Jørgenszøn, h. 365
Peder Henrichszøn, h. Knud Michelszøn, for deres hantering och brug emod ordinanzen och byens privilegier.

De samme, kiendis oc giør vitterligt, at anno 1613 den 18. junij paa voris capittels huusz, offuerueren dis etc. (som foreg.), vaar schicket for osz erlig og velact mand Jesper Egbertsøn, borger oc byeskemner her i Staffuanger, oc haffde i rette ladet steffne hederlige oc vellerde mand h: Daniel Jørgensen, sogneprest thil Hielmelandz prestegield oc prouist wdi Ryfølcke, h: Peder Henricksen, sogneprest thil Jelsø prestegield, oc h: Knud Nielsøn, sogneprest thil Suldals preste-

gield, oc dennem thiltalde for saugbrug oc timmerkiøb de imod kong: maytt: ordinantze oc deris byes privilegier handteerer, baade i Suldall oc anden stedz, borgerskabet her i Staffuanger
366 paa deris borgerlig næring oc biering thil stor skade oc nachdeel, huorom de oc lod læse byes privilegier giffuen aff kong Erick anno 1425, huis mening oc jndhold vaar, at ingen maa driffue eller giøre noget landtkiøb i herred, haffner, følcker eller nogen andensted i Staffuangers bispedømme eller omkring Staffuanger, wden effter lougen oc fordum ret som aff alder veret haffuer &c. Huem som her imod findes at giøre, de skal komme for laugmanden oc kongens gode ombudzmand &c., med mhere som same privilegier jndholder. Herthil at suare møtte i rette for^{ne} hederlige prestmend oc sagde sig jngen kiøbmandskab enten med timmer eller andet at haffue brugt wden alleniste thil deris husis behoff, oc forsaa sig thil at ingen kunde dennem det met rette forbiude, oc derhosz haffde de forstract bønderne met penge, kong: maytt: och riget thil gaffn i denne krig oc feides tid, oc derfor motte tage deris betalning baade i timmer och andet, som bønderne kunde affsted komme. Huorthil for^{ne} Jesper Egbertsen suarede, at hand alleniste mente, at deris saugbrug oc
367 timmerkiøb vaar større end deris husis nødtørfft kunde wdkreffue, oc vaar derfor domb begierendis, om saadan deris brug vaar louglig oc burde at thilstedis eller icke. Da haffuer vi lagt osz i med at forlige dennem oc derfor opsat sagen thil anden dagen, oc hand midler tid met borgerne kunde tale, at alting kunde komme thil en god forligelse dennem emellum. Saa er hand i dag igenkommen oc sagde, at borgemester oc raad met hannem haffde talet met borgerne, oc de aldelis [ingen] forligelse ville jndgaa, men vaar endelig domb begierrendis effter deris indlagde forsettis lydelse. Da effter thiltale, giensuar oc sagsens leilighed, effterdj der tuistes parterne emellum om kiøb oc sall, som verdzligt er, oc effterdi byes privilegier, som nu for rette er indlagt, lest oc paategnet, formelder, at der som nogen findes imod same privilegier at giøre, da skal det komme for laugmanden oc raadmend oc kongens gode ombudzmend, viste vi osz intet herwdi at kunde dømme, men haffue det indset for laugmanden oc verdzlig dommere, der om at gaas huad billigt oc ret kand vere. Thil vitterlighed etc. Actum ut supra.

(Side 368 ubeskrevet).

Anders Gregerszøn och Sjri Jacopsdaatter. 369

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens Stavangriensis, Jon Jenszøn, cannick och sognepræst till Stavangers dombkircke, Christen Daphindszøn, cannick och prædicant her sammesteds, Rasmus Pederszøn, cannick och sognepræst till Torvestads præstegield, Rasmus Olszøn, cannick och sognepræst till Reinerszø præstegield, Christen Lauritzøn, cannick och sognepræst till Bø præstegield, och Matthias Hendrickszøn, cannick och scholemester her i Stavanger, kiendis och giør witterligt, att aar 1613, corsmisse dag, som vaar den 14. septembris, paa woris capittels huus, offuerwærendis etc. (som foreg.), waar skicket for osz denne breffuiszere Anders Gregerszøn, som haffde ladet steffne sin hustru Syri Jacopsdatter for sin bofiell, effter hun med en anden waar affrømbt till Holland, och giorde beuisligt med tuende wittne, som waar Niels Torbiørnszøn och Knud Tollackszøn, att der de engang wilde gaa till Grømstad, saa de skenbarlig for^ne^ Syri Andersis hustru liggendis hosz wngen med en soldat och haffde sin legemlig omgengelse med hannem groffuelig, som ecktefolck plejer at giøre. Dernest haffde hand och erlig och wellbyrdig mand Knud Knudszøns till Nørholm hans skrifftlige windisbyrd, att for^ne^ Syri ilde haffde forholt sig i sit eckteskab met løszactighed, ittem att hun nu i foraaret waar dragen fra han- 370
nem till Holland som en løsz quinde, och att for^ne^ Anders der i sogned haffde skicket och skaaet sig som en god, from och stille mand. Disligeste fremblagde hand och sit skrifftlige gode skudsmaall, tagen paa Landvigs kirkegaard aff menige mand der sammesteds och well beseglet aff sognepræsten sielff siette sub dato den 15. augusti 1613, formeldendis att for^ne^ Anders Gregerszøn fra sin barndom till den dag bode i sin vngdom och eckteskab haffde sckicket sig erligen och well etc. Begiered derfor, att hand maatte bliffue affskilt med for^ne^ sin hustru Syri Jacobsdatter, som bode haffde bedreffuet hoer, waar affløben med en anden till Holland, oc haffde saa slemmelig baade besmittet och forlat sin eckteseng. Heremod att suare er ingen møtt paa for^ne^ Syri Jacopsdatters wegne, och derfor haffue wi saa affsagt for rette, att effterdj for osz beuises, att for^ne^ Syri

er funden i hoer och siden affrømbt met en anden, disligeste ochsaa effterdj ordinanzen om eckteskab formelder, att naar skelligen beuiszes att den person som er bortdragen, belegger sig met nogen anden, da maa den persoon som forlatt er, tillstedis till eckteskab, strax saadant beuist er. Och derfor maa nu for^ne^ Anders Gregerszøn effter forberørte leilighed her effter
371 aldelis were affskild fra sin forige hustru for^ne^ Syri Jacopsdaatter och hannem forløffuis it andet eckteskab, huor Gud det haffue will, men for^ne^ Syri aldrig att maa giffte sig, saa lenge for^ne^ Anders leffuer, men megit heller at straffis aff werdslig øffrighed som wedbør. Till windisbyrd etc. Actum etc.

Jacop Sørenszøn po Jacop Anderszøn feltbereders wegne och Anne Jacopsdaatter.

De samme, kiendis och giør witterligt, att aar effter Guds byrd 1613 den 15. septembris paa woris capittels huusz, offuerværendis etc. (som foreg.), waar skicket for osz erlig, wiis och
372 wellact mand Jacop Søffrenszøn, kong: majest: tolder och raadmand her i Stawanger, med fuldmact paa Jacop Anderszøn feltbereder hans wegne, nu wærendis i Kiøbenhaffn, och haffde i rette ladet steffne for^ne^ Jacop Anderszøns ecktequinde Anne Jacopsdatter och hinde tilltalede, fordj hun for 8 aar siden skall haffue forlat for^ne^ sin ecktemand, som nu icke waar begierendis hende att efftersøge, men alleniste att skilsmisze motte skee dennem emellum lougligen och for capittell effter fuldmactens jndhold, som bleff fremlagt, lest och paategnet.

Her till att suare er møtt udj rette for^ne^ Ane Jacopsdatter, som beretted med grædende taare, huorledis for^ne^ hendis mand Jacop Anderszøn, der de boude i Nachskoff i Laaland, haffde først fordøyet allt det hun aatte effter sine forældre, och siden leffuede met hende saa tyranskelig och wchristelig, att hun jngenlunde kunde bo hosz hannem, men nøddis till endelig att drage fra hannem till Rodstock (huor hun haffde sit folk) om nogen forsuar och gode raad mod saadan hans tyranni och wschickelig leffnet. Da haffuer hendis folk anseet for gott att

forskicke hende till Bergen i Norge, och er derfra siden kommen hid till Stawanger, huor hun haffuer sit gode skudsmaall. Och endog hand wisste well (som hun formente), huor hun waar, saa haffuer hand dog icke sent hinde nogen bud, saa lenge hun 373
haffuer werret her i Norge. Ey torde hun heller selffvillig drage till hannem igien, fordj hun haffde spurt hand truede, att det første hand saa hinde da skulde hand slaa arme och been i sønder paa hinde och handle saa met hende, att soell och maane skulde skinne igiennem hende, med mere ord och tale som parterne paa begge sider emellum forløb. Och waar for^ne^ Jacop Søffrenszøn endelig herpaa dom begierendis. Da haffue wi for synderlig aarsagers skyld denne sag optagen till widere betenckende paa sex vgers tid jndtill den 26. octobris nest och først kommendis, da parterne att møde paa ny for osz udj rette och gaaes her om huad billigt och ret kand werre. Thill windisbyrd etc.

Nills Jenszøen ok Kirstine Jensdotter. 374

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offver Stawangers stifft, Joen Jenszøn, cannick och sognepræst till Stawangers dombkircke, Christen Daphindszøn, cannick oc prædikant her sammesteds, och Gabriel Lauritzøn, cannick och scholemester her i Stawanger, kiendis at aar effter Guds byrd 1613 den 11. octobris po voris capittels hus, offueruerendis etc. (som foreg.), waar skicket for osz denne breffvisere Niels Jenszøn aff Sembling i Walders, som i rette haffde ladet steffne Kirstine Jensdatter, som hand for 7 aar siden waar bleffuen lougligen troloffuit med, och hun siden mutvilligen foruden ald skellig och billig aarsage haffde forlat hannem och forsuoret her paa capittell saa well som anden steds, att hun aldrig wilde samblis med hannem i eckteskab, men wilde før miste sit hoffvet, det hand och met breff och segell giorde bevisligt, wanseet att engang paa Oslo capittell waar for rette bleffven affsagt, att de begge skulde følge dett eckteskab som 375
dennem emellum loffuit waar, huilcket hand altid haffde erbødet sig at holde paa sin side, men hun icke, effter samme dombs

jndhold sub dato den 29. junij anº 1609. Disligeste beretted och forne Niels Jenszøn, att hand tuende gange siden haffde werret i Oslo och begiered samme domb motte fuldgiøris, da skall hand aff den gode herre stattholder saa well som canceleren och bispen were bleffuen forvist der i fra hid ind till Stawangers capittell, efftersom hand det och acter at kunde giøre bevisligt. Begiered derfor, at effterdj forne Kirstine Jens datter saa slemmelig haffuer forlatt hannem i saa langsommelig tid emod sin eckteskabs tro och loffve hannem till stoer spott och skade och icke ackter nogen tid att rette sig effter forne capittels dom; disligeste ochsaa effterdj hand haffde sit gode skudsmaall breff och segell, att hand nu i forne 7 aar haffuer skicket sig som en erlig, tucktig och from person, hand da motte bliffue affskild med forne Kirstine Jensdatter och forløffuis it andet eckteskab, huor Gud det haffue wilde. Her till att suare waar icke møtt forne Kirstine Jensdatter eller nogen paa hindis wegne, och waar derfor forne Niels Jenszøn en endelig domb begierendis.

Da haffue wi offverwejed alting paa det flittigste och effter
376 denne sags leilighed saa for rette affsagt, att effterdj ordinantzen formelder (i den 5. artickell, om aarsage huorfore de som ere troloffuede maa adskillies), att naar en troloffvet forlader den anden och bliffuer fra hannem lenge emod hans vilge, da maa den som forlatt er effter try aar giffter (!) sig met en anden, saa frembt hin icke er udj louglig forfald forhindret; och effterdj forne Niels Jenszøn haffuer biet sin festequinde effter i 7 aar och midler tid skicket sig erligen och well, disligeste ochsaa midler tid haffuer søgt forne sin festequinde ved louglige middell och gierne vilde frembholde paa sin part, dog alting till forgeffuis: da paa det hand icke lenger skulle opholdis och mueligt aff kiøds och blods skrøbelighed falde och forsee sig, Gud till fortørnelse och andre till forargelse, maa hand her effter aldelis werre affskilt fra forne Kirstine Jensdatter och haffue forloff till att giffte sig med en anden erlig mø eller encke, som Gud will hannem tillføje och hans egit sind och hierte kand tillfalde. Men forne Kirstine Jensdatter skall icke maa giffte sig, saa lenge forne Niels Jenszøn leffuer, men meget heller bør for sin groffue mutuilge och traadzighed, ehuor hun findis, att straffis aff werdslig øffrighed som wedbør. Thill windisbyrd etc. Actum etc.

Anne malers. 377

De samme, kiendis oc giøre vitterligt, at aar effter Guds byrdt 1613 den 26. octob. paa voris capittels hus, offuerverendis e. ok w. mandt Jørgen Kaas thill Haufgaard etc. (som foreg.) sampt erlig, wiis ok welakt mandtt Povel Lætt, laugmandt i Stavanger, waar skicket for os erlig, viis ok velakt mandt Jacob Søffrinszøn, kong: may: tolder ok raadmand her i Stavanger, som foregaff, at efftersom handt i daeg sex wger haffde veret her paa capittel ok paa Jacob Anderszønn, felltbereder i Kiøbenhavn, hans vegne thilthalede hans ectequinde Anne Jacobs daatter, fordi hun haffde nu i langsommelig thid forlat for^ne^ sin ectemandt, och vi da for aarsagers skylldt haffuer optaget sagen paa sex wgers thid effter vaaris skrifftlig opsetning, som bleff læst ok paategnedt, ok var hand nu derfore effter sin fulmaktis indhold en endelige domb begierendis. Her imod at suare vaar goedvilligen møt for^ne^ Anne Jacobs daatter ok nu som thilforne undskyllede sig, at hun icke aff nogen lætferdighedt eller løesaktighedt var affvigen, 378 men at hun alleniste formedellst hans tyranni ok grumhedt icke kunde bo hoes hannem, men nøddis thill at vndviige hannem, saa fremt hun vilde beholde sit liff. Hun beviiste oksaa, at hun haffde veret i Danmark forgangen aar ok da baade for det hederlige capittel i Roskilde saa vell som anderstedz bødet sig i rette med hannem, da haffuer handt icke vilde seet hinde, ey heller ville komme paa de steder som hun vaar, wanseet at hun sente hannem baade skrifftlig ok muntlig bud ok loed hannem vide, huor hun vaar at finde. Endt haffde hun sit gode skudzmaall, at hun nu i try samfelde aar haffde skicket sig her i Stavanger erligen ok vell i alle maade. Ok effter slig leilighedt begierede hun at maatte bliffue fra for^ne^ Jacob Anderszønn fraskilldt. Ok effterdi hun var it wngt menniske ok icke trøstet sig thill sin liffs thidt at kunde vere wden ekteskab, bad hun for Guds skylldt ok med gredende taare, vi ville thillstede hinde at giffte sig paa it andet stedt, heldst fordi handt haffde medt sit tyranske leffnet forvullt hinde denne skilsmesze. Ok haffde for^ne^ Jacob Søffrinsønn ingen beviis at fremlegge der imod paa hans vegne, enthen at for^ne^ Jacob Andersønn haffde liust effter 379 sin quinde thill herridsthing ok landsthing, ey heller naaget skudsmaal om hans liff ok leffnet. Da effter thiltale, giensuar ok den

sags leilighedt kunde vi icke retter kiende, end effterdi for^ne Anne Jacobsdatter haffuer i saa langsommelig thid forlat sin ectemand for^ne Jacob Anderszøen, och de paa begge sider begierer at endtledigis den ene fra den anden, heldst fordi at ingen forhaabning vaar om naaget gaat ok roligt ecteskab dennem nogen thid kunde bliffue emellum, da skall de her effter slet ok aldelis vere skilde fra hueranden. Men belangendis hindis gifftermaal paa et andet stedt, det haffuer vi set thill den høje øffrighedt, om hun der kandt erlange den naade at hun maa giffte sig med en anden, saa lenge hindis forige mand leffuer, paa det hun aff kiøds ok blods skrøbelighedt icke skall henfallde i naagen groffuere syndt ok last, Gudt thill fortørnellsze ok denne menighedt thill forargellse. Thill vidnisbyrdt etc. Actum etc.

---

380 Carl Clauszøen, Garbrand Smit ok Eline Hansdotter.

De samme, kiendis ok giøre vitterligt for alle, at aar effter Guds byrdt 1614 den 5. martii, offuerverendis e. ok w. Jørgen Kaas thill Hauffgaard etc. (som foreg.), vaar skickt for os erlige, viise ok velakte mend Carl Clausszøen, raadmand i Bergen, ok Gerbrant Johnszøen Smit, borger ok indvaaner der samme stedz, som haffde i rætte ladet steffne Elline Hans daatter ok gaffue thilkiende, huorledis for^ne Carls brodersøen, som vaar Gerbrands hustruis broder, ved naffn Peder Pedersøen, fordom borgemester Peder Clauszøens søen i Bergen, først haffuer beligget for^ne Elline Hansdaatter, der hun tiente hans fader, ok affledt barn med hinde och siden for nogen thid siden wlouligen (som de meente) imod hans forældris ok alle hans slekt ok venners vilge ok samtøcke i en fremmet sogn ok aff en fremmet præst, som det intedt ved kom, ladet sig troloffue med hinde, huorom de fremlagde deris skrifftlig beretning med deris egne hender underskreffne, liudendis ord fra ord som effterfølger:

Gunstige ok fromme øffrighedt ok welb: Jørgen Kaas, kiere her biscop sampt menige capittels medbrødre, er dette voris ind-
381 legh ok mening emod Eline Hansdaatter, som voris brodersøen ok suoger salig Peter Petersøen er kommen udi lejermaal med meere end tre aar forleden ok met hinde afflet et barn; och der hans

salige fader Peter Clauszøen er derom kommen udi erfaring, at saadan handtering udi hans brød vaar begangen ok skied, vilde handt hinde haffue med rette forfølget. Men der hun saadant haffde fornummet, er hun hemmelig dragen aff Bergen ok hidt udi Staffuangers lehn, som hans salige søen Peter Petersøen haffuer hafft sin handel ok kiøbmandskabs brug, paa det hun vider kunde komme udi saadan løsaktigheds handel med hannem, huorudoffuer hans salige fader haffuer taget sig stoer sorrig ok græmmelse thil hiertet ok en kaart thid dereffter haffuer leffuet, mueligt største aarsagen thill hans dødt. Effter den salige mands dødelige affgang haffuer samme quindfolk sig igien thill Bergen begiffuet ok der nogen kort thid weret, endog der icke om nogen ekteskab dennem emellum er bleffuen thalet eller foregiffuet, fast mindre i det ringiste tenkt. Men nu udi næste forleden høst er for^ne^ Eline atter hiemmeligen med for^ne^ voris suoger fra Bergen ok hidt igienn thil Ryefølke kommen ok saa lenge voris suoger offueriledt, saa handt haffuer vidt hinde ladet sig troloffue aldelis emod hans moders, søstris, suogres ok blodsforvantis vilge ok samtøcke. Och effterdi voris salige suoger vaar en borger udi Staffuanger ok laa her udi Staffuangers lehn udi Nærstrans præstegield at bruge sin handel ok kiøbmandskab, ok icke hans sognepræst udi Staffuanger, icke heller den præst udi det sogn som hand laa ok brugte hans handell, haffuer lagd deris hender sammen ok dennem troloffuet; icke haffuer heller voris suoger leffuet dereffter uden en kaart thid, saa at ingen videre ekteskab er bleffuen antagen eller begynt dennem emellom, ok er det nu ungeferlig snart tre veger voris salige suoger bleff her udi Staff- 382
uanger begraffuen. Effter saadan leilighedt sette vi udi all rætte, om den troloffuellse som i saa maade er schedt voris salige suoger och for^ne^ Elline emellom, er saa richtig som det sig bør, ok om det barn som er afflet udi løst leffnet bør eller kand regnis for et ektebarn eller icke, huorpaa vi ere de gode capittels herrers gode betenkennde schrifftligen begierendis ok denne voris korte mening ok fremset derudi maatte bliffue indført. Actum Staffuanger den 5. martii anno 1614.

Her emod at suare er møt i egen persoen for^ne^ Eline Hansdaatter, som bekiente, att hun viste sig intet haffue enten schrifftlig eller muntlig at berette her imod. Bekiende och, at den thid de bleffue troloffuet, bleff huerken eskid eller fremlagd

nogen widnisbyrdt om deris vilkaar, saa vell som nu icke heller haffde nogen sit widnisbyrd, pasz eller skudsmaall, som hun kunde fremlegge, ey heller hun haffde nogen formynder, som for hinde kunde suare i denne sag.

Da haffuer vi lagd i med at forlige dennem, saa at hun medt sit barn uden loug ok dom skulle affstaa all arff effter for^{ne} Peder Pederszøen, ok de at bevilge hende en visz genant aff hans effterladne gods ok penninge, huortill Carl Clauszøen ok Gierbrand Jahnszøen suarede, at de gerne vilde afflegge hinde thill barsens opholld huis dennem kunde tøckis christeligt, billigt ok ræt at vere. Men endelig vaare de her hoes dom aff os begierendis effter deris forsettis indholldt, med mere ord ok
383 thale som parterne emellom paa begge sider forløb. Da effter thiltale, giensuar ok denne sags leilighedt, effterdi det befindis at Peder Pedersøens ok Eline Hansdaatters venskab i begyndellsen haffuer veret lagd dennem emellom aff lætferdighed uden Herrens frøkt, emod høffuiskhedt ok erlighedt, forældre ok rætte formyndere wadspurde, saa at de først haffuer afflet barn sammen, siden ladet sig troloffue aff h. Elling Simonszøen paa Findøe, som emod ordinantzen haffuer i en fremmet sogn befattet sig med dennem at troloffue, endog det vaar icke hans egen sognefolk, ey heller hand haffuer thilforne seet deris vidnisbyrdt, formeldendis at deris villkaar vaar saa, at de maatte lade sig troloffue sammen, ok hand dog sin superintendent ok provst wadspurdt selffraadig dennem haffuer troloffuet emod ordinantzen, som forschreffuit staar, kunde vi for Gudt ok vaar samvittighedt icke rettere kiende end denne troloffuellse at vere wloulig ok emod ordinantzen, ok bør at aktis ligesom den aldrig haffde veret scheedt, uden saa er kong: majest: selff vill haffue sin ordinantz anderledis hentydet eller naadiste haffuer sagen i mildere maade anseet. Thil widnisbiurd etc. Actum etc.

H. Nills. 384

Den 26. martii anno 1614 vaar biscopen med de residerende canicker paa capittelet och haffde ladet for sig kalde h. Nils Oleszøen, at handt skulle fremlegge sine testimonia om sit forrige væsen och leffnet, huilke bleffue alle fundne gode och richtige ind thill den daeg. Da anammede h. Joen hannem thill sin capellan med saadan vilkaar som h. Samuel haffde tient hannem thilforn, ok h. Nielsz loffuede hannem med haandt och eedt fidelitatem et modestiam.

Matz Suales grundebreff. 385

Capittell i Stawanger kiendis och giør witterligt, at wi haffuer undt och tilladt och nu met dette vort obne breff under och tillader denne breffuiser, erlig och well forstandig mand Matz Oluffsøn Suale, indwaaner her i for^ne^ Stawanger, tuende worris capittels grunder liggendis paa Grimsager, som hand effter sin wærfader salig h: Knud Mickelssøn paa nogen aars tid i wære hafft haffuer, for den samme grundeleje som wi for^ne^ h: Knud dennem beuilgit haffde aarligen, och ligger den første grund emellom Od tømmermand och Peder i Backken och forstreckker sig i lengden wed den øffre ende tre och tredue norske alne och wed den nedre ende 27 norske alne. Den anden grund ligger neden for Almandgaden ud till søen emellom Willom Jonsøns hus och hans siøbod, huis lengd streckker sig aff øster i wester femb och tredue norske alne. Huilcke for^ne^ tuende grunder for^ne^ Matz Olszøn Suale, hans hustru och sande arffuinger her effter frelselig skall nyde, bruge och beholde, med saa skiell hand skall dennem bygge och forbedre med god kiøbsteds bygning och loulig heffd och giffue der aff aarlig grundeleje, som sedvanligt er och giffues aff hans grander effter deris breffues lydelse, som er aff huer allen offuen for gaden tho danske huide och aff huer allen ud med søen en

skilling danske, beløber sig effter for^ne^ maal aff den første grund tho och tiuge skilling danske och aff den anden grund femb och tredue skilling danske, er till sammen aff begge for^ne^ grunder 3 slette m℔ och 9 skilling eller i smaa mynt siu och fembti skilling danske, som for^ne^ Matz Oluffsøn her effter skall giffue osz och waare effterkommere aff begge for^ne^ grunder till huer Michaëlis
386 till gode rede aarligen. Men skede det saa, at for^ne^ grundeleje hereffter icke bliffuer betalt i 3 aar effter hin anden, da skall samme grunders huse och heffd werre aldelis forbrut till grunden och capittelet hersammesteds. Ey skall heller for^ne^ Matz Oluffsøn, hans hustru eller arffuinger haffue mact til at pandsette, selge eller affhende for^ne^ grunders huse eller heffd till nogen anden, førend det bliffuer capittell først tillbødet for it skelligt och billigt værd effter dannemends sigelse. Thill windisbyrd under worris capittels segell. Actum Stawanger den 31. martij anno 1614.

---

387 Sequuntur acta in capitulo ipso die Butolphi 1614. Gregers Jørgensøn ok Marine Christensdatter.

Lauritz Clauszøn Schaboe, superintendens offuer Stawangers stifft, Peder Clauszøn, archidiaconus, Jon Jenszøn, cannick och sognepræst, Christen Daphindsøn, cannick och prædicant till Stawangers domkircke, Rasmus Pedersøn, cannick och sognepræst till Torvestads præstegield, Rasmus Oluffsøn, cannick och sognepræst till Reinersø præstegield, Christen Lauritzøn, cannick och sognepræst till Bø præstegield, och Gabriel Lauritzøn, cannick och scholemester her i for^ne^ Stawanger, kiendis, at aar effter Guds byrd 1614, Butolphi dag, som waar den 17. junij, offuerwærendis erlig och welbyrdig mand Jørgen Kaas till Hauffgaard, kong: maiest: befallnings mand offuer Stawanger och detz underliggende lehne, paa woris capittels husz, gaff superintendenten for^ne^ m: Lauritz tillkiende, huorledis en wed naffn Gregers Jørgenszøn hen wed ni aars tid siden forleden haffuer forlat sin ecktequinde wed naffn Maren Christensdatter med sambt it eckte barn, som de aatte tillsammen, och rømbt fra hende met en anden

uden ald schellig och billig aarsage, saa hun hannem ingensteds siden haffuer kundet opspørge. Och derfor haffuer hun werret foraarsaget, effter en affwisning som hun tillforne haffde hendet her paa capittell, at tage welb: Sturinck Bohls steffning offuer hannem, som er lest aff Harckmarcks prædickestoell (effterdj hand i den sogn haffde sin seniste tillhold) an° 1611 den 25. julij. Och haffuer hun der effter till offuerflud endnu biet hannem effter hen wed 3 aars tid, och hand icke endda er kommen till stæde, huorudoffuer hun nu paa ny haffuer taget en anden welb^te Sturinck Bohls steffning och i ligemaade ladet den forkynde offuer hannem aff Harckmarcks prædickestoell i dette aar 1614 den 3. maij at møde her paa capittell till denne dag, huilket dog icke er scheet at enten hand selff eller nogen paa hans wegne haffuer mødt her i rette. Disligeste bleff och fremblagt och lest for^ne Maren Christendatters tuende gode skodtzmaall, det første under 6 mends segell dateret den 20. aprilis 1611, formeldendis i sin mening, at hun i Harckmarcks sogen haffuer schicket sig erligen, christeligen och well baade før och siden 388
paa siette aar, effter hindis mand for^ne Gregers Jørgenszøn rømbte fra hinde met it andet quindfolck; det andet skodsmaall och under 6 mends indsegle, dateret Halszaa kirckegaard den 1. aprilis 1614, lydendis i sin mening, at for^ne Maren Christensdatter nu i 3 aar haffuer i Halszaa sogn skicket sig erligen, christeligen och well bode i ord och gierninger, med mere. Och effter slig forberørt leilighed, effterdj hun nu wed ni aars tid haffuer sit med armod och stoer hiertesorrig och opfødt beggis deris barn och aldrig midlertid haffuer kundet noget spørge till for^ne sin mand Gregers Jørgenszøn, da paa det hand icke lenger schulde werre hinde till forhindring, waar hun begierendis for Guds schyld, hun motte fra for^ne Gregers bliffue affschildt och forløffuis it andet ecteschab, huor Gud det haffue will. Huilcket hende och i dag med welb^te Jørgen Kaasis raad er bleffuen aff osz beuilget och effterlat. Detz till windisbyrd etc. Actum etc.

Affsegtt emellom h. Nillsz och Lauritz Smidtt.

Laurits Clauszøen Schaboe, superintendens offuer Staffuangers stifft, Joen Jenszøen, canich och sogneprest, Christen Daphindszøn, canick och prædicant thill Staffuangers domkirke, Rasmus Pederszøen, canick och sognepræst thill Torffuestads præstegielldt, Rasmus Oleszøen, canick och sognepræst thill Renderszøe præstegielldt, Christen Lauritszøen, canik och so[g]nepræst thill Bøe præstegielldt, och
389 Gabriel Lauritszøen, canik och scholemester i Staffuanger, kiendis och giøre vitterligt, at aar effter Guds byrdtt 1614 den 14. septembris, offuerverendis erlig och vellbyrdig mandt Jørgen Kaas thill Hoffgaardt etc. (som foreg.), vaar schickit for osz paa voris capittels hus her samesteds Lauritz Michellszøen Smid, som i rette haffde ladet steffne hederlig och vellærdt mandtt h. Nills Oleszøn, medtiener thill domkircken her sammesteds, och hannem thiltalede for nogen ordt handtt skulle haffue thillsagdtt och wdi skriffuellse thillagdt for[ne] Lauritsz Michellszøen, hans naffn och røcte thill forkleining; huorom och bleff fremblagdt, læst och paategnit it for[ne] h. Nillsis seddell, Jacob Søffrenszøen med egen haand thilskreffuet, wdi huilket for[ne] Laurits Michellszøen angiffuis och skielldis for en mandrabere och lumsk mordere, wanseet handtt haffde sin landsvist, som handtt loed læse, dateret Opslo den 7. febr. 1611, huorudi formelldis, at kong: maytts naadigst haffuer forunt for[ne] Laurits Michellsøen landsvist for Poffuell skredder Riber hans afftag etc: och derfor iblant andett forbiudis alle kong: mayts fougder och embidsmendtt, saa och besynderlig den dødis arffuinger, slecht, wenner och alle andre for[ne] Laurits Michellszøen her emod, efftersom for[uit] staar, for den saeg at hindre eller hindre lade eller i naagen maade at offuerfalde eller wforrætte, saa fremt de icke skall haffue forgiort fæ och fredt och aldrig komme i landit mere. Och derfore sette for[ne] Laurits Michellszøen i all rætte,
390 om for[ne] h. Nills Oluffszøen effter forberørte leilighedtt icke haffde forbrut sig høielig emod samme kongelige landswist och burde derfore at vere den poen och straff undergiffuen som der

hoes henger. — Her imod at suare er møtt i rette for^{ne} h. Nills Oluffszøen, och bekiendte vell at handt wdj sin hastighedt wbesindelig haffde skreffuet nogen ordt om for^{ne} Laurits Michellszøen thill sin gode ven Jacob Søffrinszøen, formenendis det icke skulle komme lenger eller andre for øjen; dog haffuer handt intet wist om det dotslag som for^{ne} Laurits Michellsøen thilforne haffde beganget med Pouffuell skredder, och ingenlunde vilde haffue sit breff der hentydet, men alleniste forstod det om hans mordische och onde forsæt, der handtt er indkommen thill hannem och en anden fremmed student ved naffn Hans Michellszøen tuende gange i begge deris loszement och aff vred hu haffuer søgt dennem, taget thill sin daggert och hafft den halffdragen, som handt mente sig at kunde giøre bevisligtt, med mere ord och thale som parterne imellom vidløfftig forløb. Da haffuer wi thilbødet dennem forligelsze paa begge sider, och der for^{ne} Laurits icke vilde indlade sig i nogen forligellse, ere de bleffne affviste, att de den efftermiddag skulde haffue deris proff och widnisbyrdtt indførtt for kong: maits: byfoget, at de der kunde bliffue tagne louligen, och siden att møde igien anden dagen paa capittelet, dersom de midlerthid her om icke kunde bliffue forligte. Huoreffter de och nu i daeg, som er den 18. 391
septemb., haffuer igien for os præsenteret, och haffuer for^{ne} h. Nills saa vell som byfogeden Jakob Søffrinszøen giffuet thillkiende, att sagen i gaar vaar optagen thill forligellse, och derfor bleff ingen proff forhørt, huilket for^{ne} Laurits Michellszøen aldelis benectede och endnu paa ny fremblagde et andet sit forsæt formeldendis, at hand for sin person icke haffde behoff anden widnisbiurd at føre end h. Nilsis egen haandt och breff, som nu allerede vaar bleffuen indlagdt i rætte, læst och paategnet, huoreffter handt och nu vaar aff osz en endelig dom begiærendis. Da haffuer vi os endnu som thilforen alvorligen der hen beflittit, at parterne maatte bliffue forligte och Laurits Michelszøen erkleret, som det sig burde. Huillket h. Niells nochsom haffuer sig thilbødet at vilde indgaa; men Laurits vilde for ingen deell lade sig raade enten aff den gode mandt welb. Jørgen Kaas eller kapittell, men tradselig endnu som thilforen vaar dom i sagen begierendis. Da effter thilthale, giensuar och sagens leilighedt kunde wi med den gode mandt welbe^{te} Jørgen Kaasis gode raad och samtøcke icke rettere kiende, end at dette er io

en verdslig sag, och haffuer vi den fordi indset fra osz thil borgemester och raadt her wdi Staffuanger, at de derpaa sententierer och dømmer huis christeligt, billigt och ræt kandt vere. Thill vidnisbyrdt etc. Actum etc.

---

392 Affsegt mellom e. och w. Jørgen Kaas och h. Christen Daphindszøen.

Laurits Clauszøen Schabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, Joen Jenszøen, canik och sognepræst i Staffuanger, Christen Lauritzøen, canik och sogneprest i Bøe præstegielldt, och Gabriel Lauritszøen, canik och scholemester her sammesteds, kiendis och giøre vitterligt, at aar effter Guds byrdtt 1615 den 13. januarii paa vaaris kapittells hus vaar skicket for os e. och w. mand Jørgen Kaas thil Hauffgaard, kong: maits: befalningsmand offuer Staffuanger och dets underliggende lehene, som i rette haffde ladet steffne h. Christen Daphindszøen, canik och prædicant i for^ne^ Staffuanger, och hannem thilthalede for en bøsze hand skulle haffue hoes sig, som en hans tienere skulde haffue taget fra Anders Bilde, och hannem derudoffuer offuer faldet, huorudoffuer welbe^te^ Jørgen Kaas nogle gange skulle haffue ladet hannem thilspørge, huad aarsage hand eller hans tienere haffde thil same bøsze at tage eller Anders Bilde i naagen maade at offuer iile, med meere etc: Och loed welb^te^ Jørgen Kaas strax her om fremlegge sit skrifftlige forsæt, som bleff læst och paategnet, lydendis ord fra ord som effterfølger:

Efftersom jeg haffuer lat h. Christen indsteffne for capittells dommere for wold och wret mig aff hannem och ved hans befalning
393 er vederfaret och gjort, da er sagen saaledis, att mine hæste ere komne inden for Canickegerdet uden min minde. Da jeg saadant fornam, och saa at h. Christens dreng vaar effter dennem med knipler och jagede och slo dennem, saa bæsterne maatte falde omkuld wdi fiederne som de gik wdi, huor jeg wdj lang thid dereffter icke kunde bruge dem, kunde jeg icke saadant fordrage sligt mig wden forspøring at affgaa, aarsagen den farlige thid vaar forhanden, jeg nøddis thil att holde dennem saa

nær, formedelst min och menige mand her udi Jederen och Dalerne boende ere nødvendige aarsag, om noget videre haffde paakommet aff fribyttere end paakomb; thi sende jeg min stiffsøn Anders Bilde heden, som wdi venlighedt skulde thilspørge tieneren, om h. Christen saadant haffde befalet mig thill tradtz: Saa haffuer samme tienere i ladet sig dermed nøje, hand sig saa wtilbørligen haffde forhandlet, och offuerfalt hannem enda der offuen paa med gevallt, tog en bøsze fra hannem, som hand haffde nyligen hent fra bøszemageren wlad och ingen steen derpaa, wdj haanden hand haffde, der hand iligen effter min befalning udløb. Tieneren brøgte den hiem, och endnu findis i h. Christens hus. Wnderstaar och formener, at hand haffuer gjort stoer wræt, saa vell som foractede mig icke i en, mens i tuende maade, mine hester haffuer ladet slaa, wtilbørlig offuervaald haffuer ladet bruge imod min stiffszøen, frataget ladet min bøsze, beholt haffuer den i sit hus, handhæffuit sin tienere, som icke en præstmand anstaar at giøre eller giøre lade imod mig, som er naadigst befalet at skaffe och giøre en huer ræt, de der begiærer det. Hui 394
skulle jeg da icke haffue rettet mig selff, som jeg billigen børt haffde, effter ordinantzen, loug och hans maitz: befalning, om mig dett ellers haffde veret thilkiende giffuet. Och effterdi jeg, effter som forberørt er, bør at holde mig, och der som jeg der emod giør, bør at lide pehn, sætter jeg derfore udi all rætte, om h. Christen haffuer icke effter den peen och punctis indhold, som derom formelder i ordinantzen, endeligen forbrut sit kalldt och affsættis. Begierinde dom herudinden och at dette mit forsæt maatte indføris udi huis af eder bliffuer dømt och giort. Kongsgaarden den 13. janu. 1615.

Jørgen Kaas.

Eg. h

Her thill at suare er møt i rætte for^{ne} h. Christen Daphindszøen, som bekiender, at hans hustru haffde befalet hans drenge at affjage fremmed quæg aff Canickegiærde, som hand haffde i leje aff capittel for aarlig landskylldt; men at giøre enten Anders Bilde eller nogen anden nogen fortræd eller gewalt, det haffde huercken hand eller hans hustru befallt och vaar dennem aldelis imod och wuitterligt. Der h. Christen haffde forfaret, at bøszen, som drengen haffde røkt fra Anders Bilde,

laa paa marken i raad och regn, paa det hun der icke skulle ligge och bliffue udskiemmet, haffuer hand den ladet optage och forvare i en god mening, ejermanden thill bæste och icke anderledis. Och strax haffuer for^ne^ h. Christen Daphindszøen frembkaldet for os samme dreng, som hannem da tiente, ved naffn
395 Willom Jonszøen, med sampt tuende andre, som da hoes vaare, deris sandhed att bekiende her om. Da haffuer for^ne^ Willom Jonszøen berettet och bekiendt, at hans madmoder vel haffde befalet hannem och en anden dreng at affkiøre fremmet queg aff Canickegierdet. Mens huis wleilighed Anders Bilde och hannem deroffuer imellom kom, det viste hun slet intet aff, sagde sig her hoes at vere først offuer falden aff Anders Bilde med hug och slag, och der handt icke andet viste, end bøszen vaar baade lad och spent, och tenkte hand der medt bleff søgt paa sit liff, bekiente hand sig endeligen at haffue røkt bøszen fra Anders Bilde och kast den paa marken. Ydermere viste hand sig icke at haffue giort Anders Bilde thill mode. Och vaar offtb^te^ Jørgen Kaas effter hans indlagde forsæt en endelig domb aff os begierindis. Da effter thilltale, giensuar och denne sags leilighed, epterdi at h. Christen Daphindszøen for saadan tilfald søgis paa sit kald och embede at skulle haffue forbrut, kunde vi aff forberørte leilighet icke endnu aff huis os forekommen er finde nogen skiellig och billig aarsage, huorfore h. Christen Daphindsøen kunde settis fra sit kald och embede. Men effterdi gerningsmanden (som er werslig øffrighedt undergiffuen) er idag ført thilstede, som och bekiender sig alene thill huis imod Anders Bilde mishandlet er, och effterdi aff lowen bæst kand dømmis om slig gevalt, wold och wræt, som idag for os er bleffuen beklagen, haffue vi denne sag indfunden for borgemester och raad i Staffuanger der om at kiende och sententiere som billigst och rettist kand vere effter Norgis lou. Thill widnisbyrd under voris capittels segl. Actum etc.

Capittels breff thill Peder Iffuerszøen om Ormstads fiskende i Sognedael. 396

Woris ganske venlig hillsen etc. Dernæst kand vi eders w. venligen icke forholle, att vi ere komne udi disse nest forgangne aaringer megit til kort paa det laxefiskende i Sognedael, som s. fru Ingeborrig Nilsdaatter thill Fos, Peder Hanszøens effterleffuerske, først lejede aff voris capittel, som medfølgende copie udviser, huilcket siden haffuer veret brugt aff hendis arffuinge for richtig och redelig betalning, som aff dette Hans Pedersøens missive breff er at forfare, och veed icke huorledis det nu kommer thill, at osz rester for anno 1611 ij t^ne^ saltet lax og 7 spegelaxe, som frue Anne Skinckels sigis med rette at skulle haffue betalet, och er dog icke skeedt. Noch for anno 1613 to tynner saltet lax och 7 spegelaxe, som Anders Huitfeld sigis at haffue burdt med rette at betale. Endelig der vi nu i forgangen høst icke uden bekostning haffue afferdiget en aff voris medbrødre i capittelet ved naffn h. Christen Daphindszøen med fuldmakt samme pension at opkræffue, haffuer sig der ladet finde en ved naffn Ole Kock, som sagde sig at vere e. w. tienere, brugte samme laxefiskend och wiste dog capittel aldelis intet thill vilie derfor, huorudoffuer capittel mister endnu den ganske 397
affgifft for anno 1614, som er iij tønner lax och 15 spegelaxe. Efter slig leilighet beder vi ganske gerne Peder Iffuerszøen vilde som voris gunstige herre verdis at hielpe os thill rette, at capittel jo maatte bekomme det os thillstaar. Disligeste at vi motte faa at vide, huem vi her effter skall haffue at kræffue for den aarlige och sedvanlige affgifft aff samme laxefiskende. Vi forseer os ganske der thill, at efftersom Peder Iffuersøen althid haffuer verid voris orden thill det beste bevaagen, hand verder osz end ochsaa herudinden beforderlig. Dersom vi nogen thidtt alle och en huer kand giøre igien det Peder Iffuerszøen kand vere thill vilie och velbehaug, giøre vi det ganske gierne. Befalendis eder her med Gudt allsommectigste. Datum Stavanger den 17. jan. 1615.

E. w. t. a.
Superintendens och menige
capittel i Staffuanger.

398 Byttis breff mellom biscopen och scholemesteren i Selvig och Tuedt.

Capittel i Staffuanger kiendis, at vi haffuer veret offuerverendis och samtøkt en venligt mageskiffte, som er giort mellom voris kiere biscop hederlig och høilærd mand m. Lauritz Clauszøen paa den ene och hederlig och vellærd mand h. Gabriel Lauritszøen, canik och scholemester her sammesteds, paa den anden side, saa att effterdi den part som capittel ejer i Selvig, liggendis i Hølle sogn och Hølle schibred, haffuer her thil dags veret wbyt dennem emellom, saa at det bispen opbar et aar, det opbar scholemester it andet aar, da skall for^ne^ m. Lauritz her epther, saa lenge hand besidder Staffuangers biscops stoel, nyde och beholde all den landskylld och rettighet som scholemesteren hid indthill haffuer hafft op att bære aarligen i samme capittels communs jord Selvig, med al den ret och herlighet som der thill med rette ligger effter Noriges loug. Och deremod skal scholemester i Staffuanger, som nu er eller effterkommendis vorder, nyde och opbære aarligen thill vederlaug en halff løb smør landskyld i en anden capittels communs jord liggendis i Strands sogn och Eidse schibred ved naffn Tuedt. Thill vidnisbyrd at saa holdis skall som forsk^vit^ staar, unnder vaaris capittels segel och beggis deris egne hender. Actum Stavanger den 26. octob. 1613.

---

399 Skilsmisze emellum Randvei Tollacksdaatter oc Christen Nilszøn paa Landsnes.

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offwer Stawangers stifft, Jon Jenszøn, cannick och sognepræst, Christen Daphindszøn, cannick och prædicant till Stawangers dombkircke, Christen Lauritzøn, cannick och sognepræst till Bø præstegield, och Gabriel Lauritszøn, cannick och schole-

mester her sammesteds, kiendis och giør witterligt, att aar 1615 den 13. januarij, offuerwærendis erlig och wellbyrdig mand Jørgen Kaas till Hauffgaard, kong: maiestz: beffalnings mand offwer Stawanger och detz underliggende lehne, paa vorris capittels huus, waar skicket for osz Randvei Tollacksdatter tillholdendis paa Skifftun, som i rette haffde ladet steffne Christen Nielszøn, nu tienendis paa Landsnes, och hannem tilltalde, for hand nogen rom tid siden skall haffue beligged hende och der effter ladet sig med hende troloffue i præstens och flere godt folkis nærværelse, och endelig forlat hinde siden med barned hielpeløsz i nogle aar och icke endnu vilde frembholde huis dennem emellem loffued waar. Her hosz fremblagde hun it sex mends wellbesegled breff, daterit Folderø fierdings ting den 27. septembris 1614, formeldendis i sin mening, at hun for retten tillspurte for^ne^ Christen Nielszøn, om hand enten vilde fuldkomme det eckteskabs løffte som dennem emellum werret haffuer, eller och tillegge och skielligen bevise hende nogen wærlig sag offuer. Huor till for^ne^ Christen Nielszøn da nærværendis tillstede suarede, at hand icke wiste noget wærligt med hende, andet end hun selff haffde giffued hannem aarsage till leyemaall, och at hindis fader siden nødde och tuinget hannem till at troloffue hende etc. Her emod at suare er endnu idag møtt for^ne^ Christen Nielszøn och indlagde sit skrifftlige giensuar, lydendis i sin mening, at hand well i sin wanmagt kientis at haffue beligget for^ne^ Randwei Tollacksdaatter, som hand siden bleff trued till at troloffue, men nu kand icke hans hierte och sind giffues till hende, och megit helder vilde hand werre dødt eller landflyctig end emod sin samvittighed leffue med hende wdj it wroligt ekteskab, med mere ord och tale som dennem emellum forløb. Och waar for^ne^ Randwei her om aff osz en endelig domb och sententz begierendis. Da effter tiltale, giensuar och sagsens leilighed er saa for rette affsagt, att effterdi for^ne^ Christen Nielszøns hierte och sind nu ingenlunde kand falde till for^ne^ Randwei Tollacksdatter, paa det de icke skall nødis tilsammen och siden bygge paa helffuede med en ond forligelse, mange till forargelse och Gud till fortørnelse, da maa for^ne^ Randwei her effter aldelis verre quit och fri for det eckteskabsløffte som for^ne^ Christen Nielszøn och hende emellum verred haffuer, och begiffue

sig i it andet eckteskab, huor Gud hende det forsiune vill, men hannem aldrig at maa giffte sig eller forsee sig med nogen anden, saa lenge hun leffuer. Des till windisbyrd etc. Actum etc.

Breff po Seels fiskende till Wdsteens closters fouged.

Capittel i Staffuanger kiændis och giør witterligt for alle, at vy haffuer unt och i leye ladet och nu med dette vort obne breff wnder och i leye lader erlig, viis och wællacht mand Hendrich Domckers, wællbyrdig Erick Wrnes fuldmæchtige fouget offuer Wdstens closters guods, det Seells laxefischende, som woris capittel thillkommer, huilchit hand hereffter schall niude, bruge och beholde, saa lenge hand for^ne^ Wdstens closters fougderij forvalthendis vorder, dog med saa schiell, at hand schall giffue thill superintendenten och de residerende canicker i Staffuanger den sedvanlige pension och affgifft. som ehr it halff hundret och sex guode rixdaller thill huær s. Olai dag, aarligen wden all forhaling wdi rede penninge och ingen anden vahre, och holde for^ne^ capittel for for^ne^ 56 rix daller skadisløs i alle maade. Thill vidnisbyrd etc. Actum Staffuanger den 24. junii anno 1615.

---

401 H. Erick Friderickszøen och Karine Nilsdaatter.

Lauritz Clausenn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, Joenn Jennszenn, canich och sogneprest till Staffuangers domkirche, Christenn Daphindszenn, canich och prædikant her sammestedtz, Rasmus Pederszenn, canich och sognepræst thill Toruestadtz præstegiælld, och Gabriell Lauritzenn, canich och schollemester i Staffuanger, kienndis at aar effter Gudtz byrd 1615 thenn 15. septembris offuerværenndis erligh, wiis och wællact mannd Poull Lætt, laugmand udj Staffuangher och nhu fulldmectig i wællb: Jørghenn Kaasis frauærellse,

vaar schichett fhor osz i rætte paa voris capittels hussz Karrenn Niellsdatter, som loufflighenn i rætte haffde ladit steffne h. Erich Fredrichsszenn Linnland, medthiener thill Landuigs præstegielld i Nedenes lehn, och hannem thilltallede for hand iche alleniste schulle haffue loffuit hende ecteschab, men ochsaa hende bedragett och affled med hennde tuende drenghe bhørn, den ehne dher hand vhaar hører i Staffuangers schuolle, och det andett i de thiider som hand schulle ordineris, och nu fhornæcter dett siiste barnn, hende fattigh quinnde thill allsomstørste forsmædellse och vanære. Her thill at suare ehr møtt wdj rætte for[ne] h. Erich Fredrichsszenn och alldelis henechted sigh ickhe at haffue loffuet hende noghen ectechab, disligiste ochsaa bekienndte hannd siigh nochsom at værre fhader thill det første barnn, menn effter denn thiid som hun sagde at haffue affled dedt siidste barnn viste hannd sigh iche at kienndis ved det barnn, wden det vhaar denn thiid hannd kom fra Dannemarch och iche den thiid hand schulle ordineris, som hun haffde angiffuett. Och fremblagde hun strax her emod it hans missive breff hende thillschreffuet med hans eghenn haannd, vdi huillchet fandtes dissze effterføllghennde ord: Jegh haffuer jo soritt och loffuitt eder, som I sellff vhell vheedt. Huor thill hannd suared, at hannd dett iche annderledis haffde meennt, end hand vhæll haffde shorett och loffuitt at ghiørre hinde ghaat, saa lenghe hun leffde, dogh vdenn ecteschab, med mehre ord och thalle dennem phaa begghe siidher emellem forløb. Da haffuer whii ossz der henn beflitted, 402
at de kunde indlade siigh med huer andre i ehn ghuod forligellse, och ehr de da enndeligh effter vorris flittigh wnderhanndlingh saa forligt som effterføllgher: Først bekiennte h. Erich sigh thill det siidste barnn saa vell som dett første och loffuede her effter iche at ville næchte det siidste barnn meerre end det første, men at kiende dem begghe for sine børnn effter denne daugh. Dernest loffuet och beplichted hannd siigh fhor ossz med hannd och mund at ville giffue samme begghe sine børnn it hallfft hundret guode gangbare rix daller, huillche hand schall po guod thro och loffue haffue leveret och indlagt phaa vorris capittell inden aarsdagen effter dette breffs datum uden all wndschylldningh och hollde hende paa forneffnde sine børnns veigne for for[ne] 50 rix daller vden schade i alle maade. For det thredie loffuede hannd at giffue hennde nu strax for denne sidste mødsommelige reyse, som hun med sine

børn haffde dragit hannem effter, fire rix daller. Och for det siidste loffuede hannd iche alleniste her effter at thalle hinnde gaat phaa, men ochsaa at ville hiellpe noghet ydermeere thill børnenis klæde och fhøde, naar Gud ville ghiørre hanns lyche bedre, och hand bleff thill annden guod leilighed befordret. Och ehr de saa her med bleffuen venligh och væll forligte ohm all thuist och irring som dennem emellem haffuer værret thill denne dagh. Thill vidnisbyrd etc. Actum etc.

Willatz Wigisdaals affviisning.

403 Lauritz Clausøn Schabo, superintendens offuer Stauangers stifft, Jonas Jensøn, canick och sogneprest i Stauanger, Christen Daphindsenn, canick och prædicant, och Gabriell Lauritzøn, canick och scholemester her sammesteds, kiendis och giør vitterligt, at aar 1616, mandagen som uor den 11. martij, offuerverendis paa uoris capitells huussz erlig och vellbyrdig mand Jørgen Kaas thill Hauffgaardt, kong: mayest: befallnings mand offuer Stauanger och detz underliggende lehen, vaar skicket for ossz Villatz Wigesdall, som thillkiende gaff, huorledis hand haffuer hafft thilltall till hederlig mand h. Peder Michellsenn, sogneprest i Hellelands prestegield, for nogen vquems ord och slem sag som hand mente hand hannem hadde thillagt, och uor derfor indsteffnet først thill allmindelig laugting i Stauanger den 19 junij 1615 och siden for 12 mendt paa aastederne den 11. octobris i samme aar, huilcke, epterdij sagen thillforne haffde veret udj rette for laugmanden, kunde icke understaa dennem nogit der udj at dømme, men haffuer den igien thill for^ne laugmands gode skiøn indstillit deromb hannem at kiende och dømme parterne emellum, som thet sig bør. Siden fremblagde for^ne Villatz Vigesdall it andet breff, dateret Husebø præstegaardt wdi Egersund den 13 februarij 1616, vdj huilcket prouisten dersammestedtz hederlig och vellerdt mand h. Joen
404 Mouritzønn bekiender, at sagen haffuer veret for hannem i rette, och hand den haffuer indset fra sig thill superintendenten och capitell i Stauanger. Och effter slig leylighedt uor for^ne

Villatz Vigesdall steffning begierendis offuer for^{ne} h. Peder herom at møde hannem paa capittell effter proustens schrifftlige anuisning. Da er hannem herpaa giffuet saa for endelig andsuar, at epterdij dette er aldelis en verdslig sag, och ordinantzen formelder udtrøckelig fol: 75 b, at paa ingen capittel skall indsteffnis eller dømmis udj andre sager end som thet bør ordellis aff capittelerne och seduanligt er; disligeste ochsaa it andet steds fol. 35 a: dersom en bonde haffuer en præst thill at tale for verdzlig sag, som ehr jord, ager eller eng, da skall hand thale hannem thill for laurittit och laugtinget etc.; och epterdj sagen thillforn ehr aff de 12 mend indfunden igien for laugmanden, saa haffuer ui den och i dag indset fra osz och till laugmanden i Stauanger, hannem endelig der om at sententiere och dømme huis hannem kand thøckis billigst och rettist at uere effter Norgis loug. Thill vindesbyrd etc. Actum etc.

Skillsmaalls domb imellom Nills Ebbeszøen och Sigri Lauritzdaatter. 405

De samme, kiendis och giør vitterligt, at aar 1616, mandagen som vaar den 11 martij, offueruerendis paa voris capittels hussz erlig och vellbyrdig mand Jørgen Kaassz etc. (som foreg.), vaar skickit for ossz denne breffuiser Niels Ebbesøn, som met erlig och vellbyrdig mandt Styrinck Bohl thill Votzvitz, kong: mayest: beffalningsmand offuer Augdesiden, hans steffning louligen haffde indsteffnet for ossz sin ecktequinde Sigri Lauritzdaatter for utroskab, hun haffde beuist i sit eckteskab, idet hun haffde forlat hannem och hengt sig till andre nu paa en sex aars thid och midler aulet tre børnn, huer met sin fader, huilcket hand och strax beuiiste met et sex mends vellbeseglet offne breff sub dato paa Sange ledings tag i Holte sogen den 4 decembris anno 1615, formeldendis i blandt andet om hans skodzmaall, at hand paa sin side midler och altid haffuer skicket sig som en erlig mand udj liff och leffnet, samquem, ord och omgiengellse etc. Herimod at suare ehr icke møt for^{ne} Sigri Lauritzdatter eller nogen paa hindis vegne. Sette derfor for^{ne}

Niells Ebbesøn i all rette, om hand icke burde at erlediges fra thet eckteskab som dennem thill des emellom verret haffuer, och vaar
406 herpaa en endelig domb och sententz aff ossz begierendis, och beplicktet hand sig her huossz, at dersom her effter befindis kunde, at hand enten hadde midler thid for sin person beblandet sig met nogen anden eller och thillforn giffuet for^{ne} sin quinde aarsage thill saadan forseelse enten medt rufferij, tyrannij eller i andre maader, da uilde hand indstaa derfor under sin halsis fortabelse, med mere etc. Da epter denne sags leylighet, som forberørt er, kunde uj icke rettere kiende, endt at for^{ne} Niels Ebbesøn jo bør hereffter slet och aldelis at uere affskild fra sin forrige quinde for^{ne} Sigri Lauritzdotter och forloffuis it andet eckteskab, huor Gud hannem det forseet haffuer, men hinder aldrig at maa giffte sig, saa lenge som hand leffuer. Thill vidnesbyrd etc. Actum etc.

H. Abraham paa Auelsnæs.

De samme undtagen bispen, kiendis och giøre vitterligt for alle, at aar 1616, oensdaegen som waar den 20 martii, paa waaris capittels hus, offuerverendis erlig, wiis oc velact mandtt Thore Søffrenszøen i fulmakt paa erlig och welbyrdig mands Jørgen Kaas thill Hauffgaard etc. (som foreg.) hansz wegne och woris
407 kiere biscop, hederlig och høilærdt mandtt m. Lauritz Clauszøen Schaboe, wor skicket for os Anders Allbretszøen, som louligen i rette haffde ladet steffne hederlig mandtt h. Abraham Ingelbrætszøen paa Aulsnæs oc fremblagde en laugmandsdom, dateret Staffuangers raadstue den 13 januarii 1616 sidst forleden, formeldendis i sin beslutning, at huis belangende er h. Abrahams dristighedtt och wlydighedtt bewiist bode imod hans werdslig oc geistlig øffrighedtt, det wilde hand haffue indstillet for den gode mandt Jørgen Kaas, stigts lehnsmandt, oc superintendenten, som effter den geistlige jurisdiction haffuer at straffe oc sætte thill rette, som det sig bør. Begierede derfor, att hans forhuerffuede dom i denne artikell saa vell som i de andre motte hannem thill fylliste giøris, med mere etc. Herimod

at suare er møt wdi rette for^{ne} h. Abraham Ingelbretszøen oc excipered, at den steffning som waar wdsted i kong: m. naffn offuer hannem, waar hannem icke louligen forkyndet effter hans egen opskrift paa samme steffning, som hand endnu haffde hoes sig, frembar och i rette lagde. Mente sig derfore icke forplikt at were at haffue sig effter saadan wloulig steffning at rette. Oc waar handt strax her hoes sit skudsmaal begierendis, huorthill superintendenten suarede, at hand for sin person paa den thidt ingen beskylling eller thiltale hadde thill hannem for nogen wlydighedt, siden de her paa denne stedt bleffue forligte senisten om huis irring dennem imellom haffde veret thill den 18 junii 1612. Men belangende den steffning som for^{ne} h. Abraham haffuer thill sig anammet, wdsted aff hans stigtslehnsmand[1]) i kong: maytz. naffn ladet løst derom, oc icki i nogen maade 408
haffuer rettet sig dereffter, derthill haffuer for^{ne} Thore Søffrinszøen suared paa sin junkers wellb: och wellb^{te} Jørgen Kaasis wegne, att effterdi louen in specie intet formelder om saadant thillfaldt, will hand haffue sig den sag forbeholden thill næstkommende herredaeg i Norge, at hand da kandt andrage den leylighedt for kong: maitz: eller hans høiwiise raadt och da wnderdanigst erfare, huadt bans kong: m. naadigst will haffue hannem befalet at giøre och lade i den saeg. Samme thidt waar oc for^{ne} h. Abraham wenligen begierendis, hannem motte bliffue forloffuet at forreise thill næstkommendis herredaeg, som holdis schall i aar wdi Tonsberg, der sin sag at wdføre oc sig at fordedige, som det sig bør. Huortill waaris superintendent suarede, at dersom handt kunde det saa formaa huosz prousten h. Rasmus Pederszøen, hand wilde lade sin capellan midler thid forwallte all hans kirketieniste, saa intet inden eller uden kirken bleff forsømmit, kunde handt for sin person well bewillge oc samtøcke i denne hans begiering. Thill widnisbyrdt etc. Actum etc.

---

[1]) I margen staar med en anden haand: NB: Amptmanden udi Staffuangers ampt etc: kaldis her stigtlhensmand.

409 Thomes Claussøen Lætt.

Lauritz Clausszen Schabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, og de samme kanniker som foreg., kiendis och giør vitterligt for alle, ahtt aar effter Gudtz byrdt 1616, fredagen som waar den 6 septembris, paa woris capittells hussz, offuerwærenndis erligh och welbiurdigh manndt Gabriell Krussze thill Tullstedt, kong: mayst: befallnings mandt offuer Staffvanger och dets wnderliggende lehnne, war skichet for ossz erlig, wiissz och welacht manndt Jørgenn Lauritzenn, høibte kong: mayst: fulldmechtige fouget offuer forne lehnne, som louligen i rette haffde ladet indsteffne Thommes Clausszenn, som kalldis Leth, borger och indvaaner her vdi Staffuanger, medt sampt hans egtequinnde Barrabra Hannsszdaatter och thilltalle till dennem epther hans indlagde schrifftlig forsett, som bleff læst och paategnett, lydenndis ordt fra ordt som eptherføllger. Epthersom jegh thill j daug, som ehr den 6 septembr:, paa kong: mayst: wegne och effter min junchers, erlig och vellbiurdigh mandt Gabriell Krussze till Tullstedt, hanns majest: beffalnings mandt offuer Staffuanger och dets wnderliggende lehnne, hanns wellbiurdighedts befallning her paa capittell for menige capittells herrerne her sammestedts louligen j rette haffuer ladet indsteffne Thommis Leth, borger och indwaaner her samestedts i Staffvanger, sampt hanns hustrue Barrabra Jensdaatter, for min juncher schall vere kommen wdj forfaringh, huorledis forne Thommis Leth nogle aar forleden siidenn schulle medt forne sinn hustrue Barbra Hannsszdatter, som sammetiidt vaar en anden mandts egte hustru, undwigt och medt hinder fra same hinders egenn hosszbunde
410 thill Nederlandt borttrømmet, huor de entiedtlangh skulle haffue thiendt wnder companiedt, detz medler tiidt och medt huer andre vor bortkommet, schulle hinders førige egte husbondt, som er en schredder, thill nogle herridts tinge der ohmkringh som de tillsamen haffde verret boesidendis, effter hinder ladet lyssze och søge, dogh ingen kundschab der omb at kunde opspørge, førenndt de her till Staffuanger af Nederlandt er ankommen och hersammestedts dennom nedersatte, huillchen berettning befindes nochsom sand-

færdigt at werre, først j det hinders førige egte mandt, som er en schredder, nu nogen kort tiidt forleden till Bergenn medt welb: Albret Schielldt till Fusszingh, høffuitzmandt paa Ribberhussz, hans wellbiurdighedts forskriffuellssze med nogle andre breffue er gandske vnderslagett och iche kommet min juncher tillhende, idet sagen straxt er bleffuen fordullt och vndersuchet med samme schredder, formedellst lxxx rixs daller och 6 allne klæde, huillchen pending for^ne Thommis Leth her nu igien haffuer affbetalldt. For det andet befindis sagen sandhedt aht verre effter laugmandens egen bekiendellse och ordt, hand till min juncher hafft haffuer her paa kongh: mayst: gaardt, siiden de erre fra Bergen hiemb kommen, huillchet forschreffne jeg forseer mig till Thommis Leth eller hans hustru iche siellffuer vdj nogen maade ved sandhedt kand benechte, huorfor jeg formeener dennem der wdj paa begge siider vret at haffue giort och for samme dieres dristige daat och gierning begge plichtig verre at stande till rette och straffis effter loughenn och ordinantzenn, huor paa jeg paa høyb^te kong: mayst: och min junchers vegne j daug aff capitells herrerne er en endelig domb och sendtenns begierindis, saa och at dette mit forsett maatte bliffue læst, paaschreffuen, j 411
dommen indført och mig siiden igien tillhende stillet. Her till at suare er møt wdj rette for^ne Thommis medt sampt sin quinde Barrabra, och beklagede for^ne Thommes, at hand vschylldig waar kommen wdj denne wlempe medt sin quinnde, eptherdj hand alldrig viste før nu nyligen, at hun vaar en andens mandts egte quinde, huillchet och for^ne Barrabra stadfæstede med hannem, at hun alldrigh haffde lat hannem viide at hun vaar egtegifft medt nogen, men haffde ichun beret for hannem, at hun vaar belochet och bedragenn aff en skalch. Och begierede for^ne Thommes en copie aff for^ne skrifftlige forsett och dilation, at de dis bedre samptligen kunde suare der till skrifftligen och som det sig bør, huillchet vii dennem iche viste at kunde benechte. Andendagen dernest epter, som vaar den 7. septembris, møtte først for^ne Thommes for ossz och indlagde sinn schrifftlige suar, som bleff læst, skreffuit och paategned, lydendis ordt fra ordt som epterføllger: Gunstige øffrighet, epthersom jeg er anmodet och tilltallit aff erlig och velacht karll Jørghenn Lauritzenn, kong: mayst: fougedt offuer Staffuangers lehnne, och mig formedellst fremmedt follches letfærdige munde angiffue, at jeg schulle verre bortløbenn medt en

anden manndts konne, huortill mit kaarte och sandfærdige suar er saaledis, at alldrig schall saadann snach och talle sandfærdig befinndis. Men jeg haffuer optaget hinde paa en fremmet och vbekienndt vey, som en anden soldat kunde giørre, och jeg iche viste at hun waar vdj egteskab, før enndnu en kaart tiidt siiden forledenn, men vaar som ledig quinde. Siidenn er hun fult mig
412 till Haallandt, huor jeg haffuer thiennt paa en 3 aars tiidt, och hun medlertiidt haffuer werret huos migh och haffuer schichet sig vdj min omgengellssze, saa jeg kand hinder intet beschølle wdj nogenn maader. Men siiden er vii forreysszet hiidt till Staffuanger och haffuer osz her nedersat och nu boet her paa en 7 aars tiidt, och huorledis vii her haffuer forschichet och forhollet ossz, det setter wii till Gudt och øffrigheden saa vell som till andre gaat folch wii haffuer omgaaes medt her indenbyes, huorfor jeg setter till den christelig dommer, epterdj jeg haffuer iche vist och ey ehr mig tillkiende giffuet, at hun vaar egtegifft, huorfor jeg formedellst medønch och et christelig leffnet vii tillfaarne haffuer hafft thillsammen haffuer giffuet mig vdi egteschab medt hennde och vdaff enfaaldigt hierte formeener mig iche aht haffue forgrebett, huor faare jeg forseer mig till denn christelige øffrighedt, att dj her vdj giøre huis christelligt och billigt kanndt werre, och ansee mit richtige passz saavellsom mit erligt leffnedt och omgengellssze her wdj Staffvanger. Gud befaller jeg min gunstige øffrighedt. Dernest fremblagde handt it missive breff wellb: Gabriell Krussze tillschreffuit aff welb: Allbret Skeilldt, lenndsmand paa Riibberhussz, formelldendis hand villde forhiellpe Barrabra Hannsdaatters førige mandt ved naffn Anders Hansszenn, nu boendis wdi Riibe, at hannem maatte vederfaris huis loug och ræt var. Disszligeste ochsaa et andet contracts breff, lydendis ord fra ordt som effterføllger.

Kiendis jeg Anders Hansszenn, barnefødt j Riibbe, nu bosiddendis paa Rømøe vdj Hueding herredt, aht effterdj detz verre
413 jeg formedellst vløche, auind och store vehnighedt emellum migh och min quinde Barrabra Hansszdaatter verret haffuer, at hun er mig efradragen sig att forsørge och forsiune saa vell som jeg paa min siide med beggis vaar willje paa nogen thiidt, och vii saaledis formedellst et ont leffnit och jideligh kiff och trette for vor armod och thrang schyldt haffuer øffuer aatte aars thiidt verret jfra huer andre, och disszemedeler er hun hiid kommen till Norrige,

sig her befried och nedsatt med en andenn manndt till egte for faa aar siiden. Och aff saadan aarsage, at det mig er faarekommet, haffuer jeg mig hiid forføyet, min opretning at søge for huis forsømmellse och schade jeg for hindis borttvigellssze paa nogen aars thiidt liidt haffuer, och effter viidere betenchede och gaatfollchis till eggellssze, saa at jeg effter samwittighedtz werch iche benechter, at schyllden kand findis huos ossz baade, haffuer jegh derfor min sagh och tiltalle till hende laden fallde. Och jeg nu for same reyssze och bemeente min thalle haffuer opborren och anammen nøyachtig betallningh och fylldigste effter min willje och nøige, saa at jeg for mig och alle mine arffuinger affstaar och hermedt døder och tillintetgiør alld den tilltalle och rett jeg med nogen billighedt till hende eller henndis hosszboende kand haffue, som hinde nu till egte haffuer, det alldelis at vere for mig och mine en død och afftallt sagh, derfor jeg mig da paa ære och relighedt beplichter for[ne] hinde, hindis husbond eller dets foruanter at efftertrachte, søge eller beschølle medt ordt eller gierninger, hemeligh eller obenbare i nogen maade, och om nogen aff letfærdighedt kunde findis her effter saadant at beegsle eller faarekaste hinde eller hindis manndt, schulle de det giøre som de det sellff ville antsuare, och ingen tillstanndt eller bestørchellssze j nogen maade at finde eller søge der wdj for den sagh 414
huos mig. Thiill ydermiere vidnissbyrd haffuer jeg frivilligen vdj effterschreffne dannementz næruærellssze med min egen handt dette vnderskreffuen och wenligen ombeden dennum medt mig till vidnisbyrdt at vnderschriffue eller beseigle. Actum Bergen den 24. augustii 1616, som er Michel Pedersszenn, Christen Pedersszenn, Simen Christenssznn, Søffren Rasmusszen, och Vernich Anentszen, indvaanere j Bergen. Endelig bleff och fremblagt, læst, paategnet for[ne] Barrabra Hansdaatters schrifftlige suar, lydendis ord fra ordt, som epterføllger.

Epthersom jeg fattige quinde waar steffnet igaar for hederlige capittell at møde i rette och bleff giffuen sag, at jeg for nogen tiid siiden schulle haffue affrømbt fra min egtemandt och med Thommes Clausszen ind j Hollandt paa nogen aars tiidt, med miere same schrifftlige beschylldninger viidere formellder, huillche jeg icke saa hastig viste at giffue ansuar derpaa, huorfor sagen bleff opsat indtill vdj daug, saa er dette mit enfaalldige och sandfærdige giensuar emod same beskylldninger: For det første

saa er jeg ved slecht och venner y min wngdoms aar med villje och sambtøche egtegifft i Suenborigh med en vngmand ved naffn Jørgen Jørgensszenn, som leffde 3 aars thiid med mig och effterloed mig hussz, gaard, schibspartt, kramboe och andet mere gaat. Som jeg da nogenstundt saed i enche sede, er der kommen en karll och gaff sig for en schrædder, fød y Riibe, ved naffn Anders Hansszenn, ved stoer berømmellse formedelst slecht och venner och stoer rigdomb vdj Ribe ad haffue, och allermest
415 formedellst en slemb quinde som mig offuertallde y min vngdombs aar, at jeg paa det sidste loed mig med hannem troloffue, och kaart der effter formedellst daglige suermerij och druchenschab haffde for^ne^ Anders Hansszen forsett baade hussz och gaardt och alt huis jeg haffde, huor udoffuer min faders slecht och venner bleff mig møget vgunstig, huorfor jeg tog mig endelig faare paa same tiidt ad drage och reyse med hannem till Riibe och forfare, huis hand haffde tillbeste effter sin store berømmellse, och der vii diidt komme, villde hand iche vdj byen med dags liussz; men der det bleff mørcht, gich han vdj sin faders huusz, steig paa loffted, holdt sig der vdj schiull tillige vdj thou dage och netter, och der vaar intet tilbeste, enten ad bidde eller bryde, huorfor jeg gaff mig vdj naboelaffuet och forspurde mig, huorledis det haffde sig med faderen och sønnenn, och da fich jeg aht viide, hand haffde beligget en egtemandes quinde der wdj byen, och vaar derfaare bleffuen fredløessz och thousoerren, huillchet ieg och vill strax beuissze och siiden vdj frembtiiden med richtige breff och seigell, och fich ieg intet andet end hug och slaug, som vaar min frokaast och afftensmaalltiidt, och flachet medt hanem der omb vdj Riibe stigt paa atschillige steder y 3 aars tiidt och vaar paa some steder thu maaneder, somme steder et fiering aar, och paa det lengste et halfft aar; och naar jeg haffde iche altiid penninge ad forschaffe hannem, naar hannd dem vaar begierenndis at suerme och driche bort, slog och drog hanndt mig offuer all maade, som jeg viste mig nogen rolighedt och lissze huos hannem. Och som vii boede vdj en landsbye ved naffn Aastrup vdj Brynnste sogen, komb der en karll vdj hans frauærellse ved naffn Michell N: med sin søster, som vaar en enche, agtedt sig vdj krien. Dennem gaff ieg mig vdj
416 føllge medt paa nogen dags thiidt, mente vdj saamaader at vndflye

forneffnde Anders Hannsszens thyranni. Men hand komb straxt hastig epther och tog mig met sig tillbage igien. Och som vii komb till en kroe till bage igien thry mille ner Riibe, kaldes Breidekroe, huos guode fromme erlige follch, huorledis hand da handlet medt mig paa same tiidt, det ved Gud och di guode follch, som vaar der tillstede, saa hand nesten haffde taget liffuet aff mig, haffde di iche met macht reddet och hiullpet mig fra hans grumbhedt, och hand da paa same tiidt alldelis forschøed mig fra sig omb høye liussz dag i guode follchis neruærellse och bad ieg schulle forsee mig huor jeg kunde. Huorfaare jeg forføyet mig hen emod Thønder, løeb der paa villde weye som et fattigt, forschøet mennishe paa anden dagh, saa jeg alldrig viste huor jeg schulle henvende mig, och der jeg komb emod Tønder, komb Thommis Clausszenn med en solldat vandrendis, och der de tallde till mig, beretted jeg, huorledis jeg vaar bedragen aff en skallch och geraadden till stoer elendighedt, och badt Thommis møget gierne hand villde tage mig med sig i sellschab, jeg villde drage och føllge med hannem huor hand villde, huortill hand suarede ja. Saa fullde jeg med hannem, indtill vii komb vdj Nederland, der som hand fich besoldning. Vaar saa der tillhaabe vdj try aar. Huorledis wii der haffuer skichet och forholldet ossz vduisszer guode follchis vidnisbyrd och passz, som hand der bekommet haffuer. Siiden drog vii derfra och hiid till Staffuanger, huor hand aff christenn kierlighedt och medønch haffuer ladet sig egte vye medt mig, och alldrig hand viste det jegh tillforn haffde veret egte troloffuet medt for^ne^ Anders Hannszenn, och ey heller villde jeg till- 417
kiende giffue hannem det, førend nu faar nogen kaart tiidt siiden, ad jeg kunde det iche lenger fordøllje, Gud bedre at min forstandt vaar iche saa stoer, ey heller haffde nogen guode venner, som min leylighedt for øffrigheden knnde ahndrage och tillkiende giffue, huis atschillige vlemper det jeg viste med forschreffne Anders Hannsszen, førendt jeg afvigte och vell kunde louligen bleffuen adschilldt fra hannem, saa er jeg dog formedellst forschreffne Anders Hansszens tyrannij och min egen forsømmellse geraaden till møgen vløche, Gud hiellpe mig saa vist. Først haffuer hand schilldt mig ved all den deell jeg aatte y Suenborig, och atter nu igien ført mig wdj stoer armod och megen vløche. Haffde hand kommet hiid till byen, viste hand vell hans sag vaar

iche ret, och ad jeg haffde noch emod hannem ad frembsette, och lidet schulle haffue forbedret sig, tog derfor en terepending wdj Bergen och drog bort, och beder gierne den christen øffrighedt for Gudts schylldt, adt denne min beretning och sag maatte optages vdj beste och milldeste maade. Gud allermechtigste befaler jeg vellb: Gabriell Kruse, hederlig och høylærdt mandt mester Lauritz Clausszenn sampt hederlige capittell at regiere en huer eders hiertte thill medønch offuer mig fattige quinde. Actum Staffuanger thennd 7. septemb a° 1616.

Och effter slig leylighedt vaar for^ne^ Jørgen Lauritzenn aff ossz enn endelig domb begierenndis. Da effter tiltalle, giensuar och sagens leylighedt kunde vii paa denne thiidt iche rettere faare finnde end, eptherdj denne sag siunis for ossz at vere en saare vichtig sagh och att streche sig viidere end den geistlige jurisdiction formaar, haffuer vii den vnderdanigst først och fremmest
418 indsett for kong: mayst: vor allernaadigste herre och konning, ohm (mueligt) hans mayestætt herudindenn naadigst villde haffue rettenn formilldet, effterdj ordinantzen formellder vdj saadanne tillfalldt at kunde beuises naade aff øffrigheden for nogen merchellig aarsag schylldt. Dersom da hanns kong: mayst: naadigst for got anseer medt retten at fortfare, schall der vdj steffnis paa ny och gaaes siiden der omb huad ret er. Midlertiidt schall for^ne^ Barrabra Hannsdaatter enthollde sig fra denne sin sidste mandt for^ne^ Thomes Leth och iche søge seng eller disch medt hannem, indtill saa lenge at sagen kommer til dombs och griber en endelig ende, som det sig bør. Till vidnisszbyrdt etc. Actum etc.

---

419 H. Peder Hansszøen, capellan thill Torffuestadt.

Jon Jensøn, canick och sognepræst i Stavanger, Christen Daphindsen, canick och prædicant sammesteds, Rasszmus Pedersenn, canick och sognepræst till Toruestades prestegield, Christen Lauritsenn, cannick och sognepræst thill Bøe prestegield, och Gabriell Lauritzen, canick och scholemester j Stavanger, kiendis at anno 1616 den 14. sept. offuerverendis erlig och velbyrdig Gabriell Krusse till Tullstedt,

kong: mayst: befallnings mand offuer Stauannger och detz vnderliggendis lene, vare skicket for ossz udj rette hederlig och høylærdt mand m. Lauritz Klausszen Schabo, superintendens offuer Stauangers stifft, som louligen udi rette haffde ladet indsteffne h. Peder Hansenn, capellan till Toruestads prestegield, och hannem thilltalede, for hand emod sin obligatz thill hannem udgiffuen, der hand bleff ordineret, skulle haffue udj nogle artickler forset sig met druckenskab, slausszmol och anden letfærdighed, som en erlig præstmand ilde sømmer och andstaar etc., huormed hand effter sin forplicktis liudellse burde at foruisis sine thieniste och icke vente sig nogen befordring viidere thill nogen gode villkor i dette bispestifft. Her emod at suare møtte udj rette for^ne h. Peder Hansen, som icke kunde saadant sandfærdeligen beneckte, haffde iche heller nogen vidnisbyrd eller skudsmaall schrifftlig eller mundlig, som hand sig emot disse beskyldninger kunde met forsuare. Huorfaare for^ne m. Lauritz sette udj all rette, om hand icke burde at lide effter foreb^te sin forplicktis lydellse, som ock bleff for rette læst och paategnet. Da effter tilltalle, giendsuar och denne sags leylighed haffue uj saa for rette affsagt, at for^ne h. Peder skulle, efftersom hand selff haffuer forplicktet sig, vere fortenckt thill at rømme sin thieniste och effter denne dag huercken ved sig selff eller andre andlange om forfremmellse till nogen gode villkaar igien, saa viit som dette bispestifft strecker sig, uden hand kunde thalle det j minde med forb^te m. Lauritz, at hand icke vilde strenge met hannem. Da haffuer for^ne h. Peder fallet tillføye och bedet om naade och loffuet forbedring, huorfore forb^te m. Lauritz haffuer for vellb: Gabriell Krusis och voris forbøen skyld denne gang seet igiennem finger met hannem och effterlat sagen, dog met saadan forord, at han her effter icke skulle lade sig befinde med nogen saadan letfærdighed och uskickelighed, som hid indtill skeet er. Da loffuet och for^ne h. Peder strax for rette met haandt och mundt och forplicktet sig paa ære och redelighet, at hand skulle effter denne dag skicke och forholde sig med flittighet udj sin studering, lerdom, lefnet och omgiengellse inden och uden kircken, som en erlig præstmand vell egner och andstaar, och aldelis rette sig effter førige udgiffne forplickt, saa at dersom (det Gud forbiude) hand bleff herepter befunden met nogen uskickelighet, enten at hand icke thager vare paa sit kald och

embede saa flittig som det sig burde, eller at hand met druckenskab, trette, schendsord, trusell, slausszmaall eller j andre maade forseer sig och giffuer nogen forargellse, da strax at haffue forbrut sine thieniste och icke begiere villkor och befördring udj Staffuangers biscops stifft, men holdis for den der icke ville sit eget vellfærd och beste. Till vidnisbyrd etc. Actum etc.

---

421 Lauritz Hogstadt oc Adelitz Asbiørnsdaatter.

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, Jon Jenssøn, cannick och sognepræst thill Stavangers dombkircke, Christen Daphindszøn, cannick och prædicant, och Gabriell Lauritzøn, cannick och scholemester her sammesteds, kiendis, at aar 1616, mandagen som vor den 21. octob:, offueruerendis erlig, wiissz och wellackt mand Jørgen Lauritzøn, fuldmecktig paa erlig och wellbyrdig mands Gabriell Krusis wegne i hans frauerellse, paa woris capittels huussz waar skicket for ossz Lauritz Jostensønn paa Hogstad, Lassze Ollszøn paa Olldestad met skrifftlig fuldmackt paa Adelitz Asbiørns daatters weigne, begge loulig hid indsteffnet aff orsagen. at for^{ne} Lauritz Hogstad och Adelitz Aszbiørns daatter mere end for træ aar siden haffuer ladet sig throloffue thillsammen effter ordinantzen och siden den thid iche haffuer wilde fremholde eller lade sig eckte wie och giffue thillsammen effter christelige wiis och skick, men haffuer flacket omkring huer paa sin haandt, Gud thill fortørnellse och mange thill forargellse etc. Huor till at suare møtte for sin personn for^{ne} Lauritz Hogstad, mente at skylden icke skulle findis hossz hannem, men erbød sig endnu som thillforn gierne at wille holle paa sin side huis dennem emellum loffuet waar, och fremlagde hand sit skrifftlige widnisbyrd wnder sex mends indsegell sub dato Helleland den 29. septembris sidst forleden, formellendis i sin mening dennem vitterlig at were, at for^{ne} Adelitz loed sig godwillig throloffue met for^{ne} Lauritz Hogstad for kircke døren, och at hun siden icke wilde holde fremb, men bedrog hannem tid i fra thid, for huad aarsage skyld maa hun selff sige. Men

de widste intet andet met hannem end det en dannemand vell sømmer och anstaar. Her emod at suare er och møt for^ne^ Lassze Oldestad, och beretted at denne throloffuellse dennem emellum vaar aldrig sambtøckt aff nogen hindis formyndere, sleckt eller wenner, och formente at hand mere hadde beiled thill en jordepart (som dog for^ne^ Adelitzes bøe med rette till kommer) end 422
till hende. Beretted och (huilcket hand sandt och med hendis sognepræstis widnesbyrd kunde got giøre), at hun foer der om i bøiden ligesom et vanduittigt och affsindigt menniske och kom aldrig till kircke, ey heller kunde giøre skell eller skrifftemaall for sig som andre der i sognenn. Och for det sidste, at for^ne^ Lauritz Hogstad selff haffuer weret aarsage, idet hun haffuer vent sit hierte och sind fra hannem, fordy saa der hunn en stacket stund vaar i hans hussz hossz hannem, motte hun icke bliffue betrod till nogen gierning, men mad och dricke wor læst for hende, och en anden malcket hans kiør, det hun icke motte giøre, foruden det at hand tit och offte haffuer ganget effter hende met øxer och staffuer och truet at slo hende armer och ben i sønder och sagt, at hun aldrig skulle leffue sig en god dag hossz hannem, eptersom hand och trøste sig thill alt dette at kunde giøre beuisszligt, endog for^ne^ Lauritz Hogstad icke viste her noget imod at sige, med mere ord och tale som parterne emellum forløb.

Da effter tilltal, gensuar och sagsens leylighet kunde vij iche rettere kiende, end epterdy det befindis, at for^ne^ Adelitz Asszbiørns daatter er icke wed sit rette fornufft och forstandt, och det er at befrøckte, dersom hun bleff nød och tvungen thill emod hendis egen villie och hiertelaug at bygge och bo met for^ne^ Lauritz Hogstad, da skulle der bliffue end ond forligellse dennem emellum, Gud thill fortørnellse och dem selff thill euig skade och forderffuellse, da skall for^ne^ Lauritz Hogstad och for^ne^ Adelitz Asszbiørns daatter her effter vere aldelis at skild fra hin anden, saa at hand maa see sig om et andet eckteskab paa sin side, naar hannem lyster, men hende aldrig at maa giffte sig met nogen anden, saa lenge hand leffuer. Huis er belangende skade och forsømmellse, som den ene den anden kand haffue till at tale for, der omb maa gaaessz for den werdslige domb, saa viit som louligt och ret kand were. Till widnisbyrd etc. Actum etc.

423 H. Tordt paa Strandt hans kalld. Eet kaldsbref udgifven af bønderne i Strands præstegield.

Lauritz Clausøn Schabo, superintendens Stauangriensis, Christen Daphindsøn, cannick och prædicant till Stauangers dombkircke, Rassmus Pedersøn, cannick och sogneprest tiill Toruestadz prestegield och prouist i Carsund, Christen Lauritzen, cannick och sogneprest till Bø prestegield och prouist paa Jegeren, ock Gabriell Lauritzenn, scholemester och notarius capituli her sammestedz, kienndis ock giør witterligt, at aar effter Guds byrdt 1617, manndagen som waar den 13. janvarij, waar skicket for ossz paa woris capittels hussz erlig, wissz och wellagt mannd Jørgenn Lauritzenn, kong: maiestz: fouget offuer Staffuannger och detz wnderliggennde lene och nu fuldmectig i hans junnckers erlig ock wellbiurdig Gabriell Krussze till Tullsted hanns frauerellse, som paa kong: maiest: och sinn junnckers wegne i rette haffde ladet steffne hederlig mannd her Tord Tordzenn, capelann i Strannds præstegield, och hannem tilltallede for et kaldsbræff hannd paa for^ne^ Strandes prestegield aff en part sognemennd der sammestedz skulde haffue forhueruet, huilcket for^ne^ Jørgenn Lauritzenn formeente icke at were saa louligt och rigtig som det sig burde, i det at for^ne^ h. Tord sligt et høylouligt kald och embede at inngaa iche aff sinn tillbørlig øffrighet haffde søgt, som hand plicktig waar, med miere etc. Ock frembelsket strax for^ne^ Jørgenn Lauritzenn for^ne^ h: Tordz kaldz breff, som bleff fremblagt, lest och paategnet, lydendis ord fra ord som epterfølger: Wij effter^ne^ Christenn Niellsønn, fordum borgemester i Stauannger, Peder Barcktueed, lensmand i Issze sckiprede, Torbjørn Bersagell, lensmand i Hølle sckiprede, Peder Woster, Knud Bierem, Iffuer Jerpelandt, Ole Strandt, Annders Fosszannd, Tore Fosszand, Simenn Gestelandt, Tosten Frafjord, Gundbiørn Rosszeuiig, alle sognemend udj Strands prestegield, som er Strand och Hølle sogner, kienndis ock giør witterligt for alle met dette uort obne breff, at efftersom Gud allmecktigste nu wed døden haffuer heden kaldet wor kiere sognepræst, hederlig och wellærd mand salig her Peder Stud, saa

haffuer menige allmue udj for^ne^ tuennde sogner epter proustens hederlig och wellærdt mandz her Jonas Jennsøns formaning effter bøn och paakaldellse till Gud keiset och udneffndt 7 aff ossz med fuldmackt till at kalde och wduæle en annden fromb och lerd mand till woris siælesørger ock sognepræst udj for^ne^ uor affgangne sognepræstis sted. Huorfaare uj ock strax haffuer ossz der hen beflittet och met for^ne^ woris prouistis raad och samtycke och udj hanns neruerellse paa menige allmuens wegne udj 424
for^ne^ sogner kaldet och udualt ock nu met dette wort obne breff kalde och wduæle neruerennde breffuiser, hederlig och wellerd mand her Tord Tordsøn, som her tillforn haffuer ueret kaldet till en capellann och paa nogenn tid tient ossz udj prædicke embedet, nu fuld och fast till at were woris rette sogneprest och siælesørger udj for^ne^ affgangne sognepræstis sted till at forsørge och forestaa denne christne menighet paa salighedens wegne met Gudz ord och sacramenter udj lerdomb och leffnet met enn god ombgiengellse och et gaat exempell som enn gudfrycktig prædikant och siælesørger vell annstaar i alle maader. Ock loffue ui oksaa her emod paa wore och den menige allmues wegne udj for^ne^ sogner her epter at beuise, giøre ock giffue for^ne^ her Tord alt den rettighed och lydighed, som uj her till daugs vor kiere siælesørger beuist haffuer, ock epter Gudz ord och ordinantzen plicktige ere at beuise. Huorfor er woris ydmygelige bønn till woris kiere biscop, hederlig och høilærd mand mester Lauritz Clausszen, at hand for^ne^ her Tord først wille examinere och offuerhøre och siden, dersom hand findis skickelig udj lerdomb och leffnit, forskriffue hannem till lensherren, at hand hannem anammer och stadfester paa kong: maiest: wegne. Till ydermiere widnisbyrd bekreffte uj dette obne breff med wore signeter her undertryckt.

Actum Strannd den 3. novembris anno 1616.

Jonas Jennsøn bekreffter dette met egenn haandt.

Der epter lod och for^ne^ Jørgen Lauritzen lese en udskrifft aff tinngbogenn, lydendis ord fra ord som her epterfølger:

Hølle schibredtz tinng holldet denn 11. decemb:

Jørgenn Lauritzenn tillspurde menige allmue, om de endreckteligen haffde willigen kaldit her Tord paa Strannd till deris

siælesørgere och sognepræst, at de derpaa uille giffue hannem et endeligt suar.

425 Dertill haffuer Asbiørn Jmbs saa uellsom største parten allmuenn her udj sognet suared, at de icke haffde vidst eller beuillget samme kald. Epter slig leylighed sette for^ne^ Jurgenn Lauritzen i ald rette, at epterdi nogenn mennd befinndis at haffue beseglet for^ne^ kalds breff foruden de siu, endog de icke selff vaare tillstede eller louligenn tillneffnt, menn en part aff dennem laa paa deris sotte och siuge seng den tid kaldet gick, disz-ligeste ochsaa epterdj Asbiørnn Imbs saa uellsom største parten allmuen i Hølle sogn haffuer bekient paa Hølle sckipreds thing sig icke at haffue wist eller beuillget samme h. Tords kald, om da for^ne^ kald vaar saa louligen forhuerffuet, som det sig burde, och vaar her paa af ossz en enndelig domb begierenndis. Heremod at suare er møt i egenn person udj rette for^ne^ h. Tord Tordsøn, som først fremblagde sit sckrifftlige suar emod steff-ningen i sig selff, lydendis ord fra ord som epterfølger.

Dette er mit suar till Jørgenn Lauritzenns steffning:

1. At ieg steffnis, fordj ieg haffuer forhuerffuet mit kalds breff hossz en part aff sogne bønderne, det mener ieg at were louligt och epter ordinantzen, huilcken der och tillholder siu mannd louligen tillneffnt som en part aff menigheden at giffue kald, det siiden den heele gemeinn maa were tillfreds och lade sig nøye met, folio 27 b. Er her noget udj mis-handlet mod ordinantzen, det maa de suare som kaldet haffuer giffuet och udsted, och icke jeg, som aldelis intet haffuer weret raadlig met dennem i denn sag.
2. At jeg icke haffuer søgt sligt et høyloffligt kald och embede at indgaa aff min tillbørlig øffrighed, som jeg plicktig waar, der till er mit suar, at den dannemand Jurgen Lauritzen skall icke kunde beneckte, at jeg jo haffuer besøgt hannem om befordring som en fuldmecktiger i hans junnckers fra-uerellse, det och mine forælldre munndtlig haffuer weret aff hannem begierennde. Disszligest haffuer ieg och besøgt minn geistlig øffrighed superintendenten, som haffuer foruist mig thill ordinantzenn, at ieg der skulle haffue mig epter at rette. Hand wiste sig intet her met at kunnde befatte, førend jeg epter loulig kald bleff forskreffuen och foruist till hannem. Enndelig haffuer och prousten weret offuer-

uerenndis och samtyckt mit kald och weed derfor icke, huorledis at jeg icke saadant kald skall haffue søgt hossz minn tillbørlig øffrighed, som dog aldrig pleyer at kalde nogen, men at samtycke och stadfeste det kald som er giffuenn aff allmuenn epter ordinantzenn.

3. Huis mere Jurgenn Lauritzenn i sinn steffninng formelder hannd ackter for rette at giffue till kiende, mener jeg mig icke till forplickt at were paa denne tid at suare till, førend jeg der till bliffuer louligen steffned och mig giffues sagh, som jeg ricktig kand haffue at suare till. 426

Begierer gandske ydmygelig, at dette mit skrifftlige suar maatte bliffue lest, paategnet och i affsegtenn indført.

Tord Tordsønn, egenn haandt.

Dernest fremblagde for^ne^ h. Tord et prouistens h. Jonn Jensens breff, som henued 14 dage førend kaldet gick waar bleffuen lest aff Hølle prædickestoll, formelldendis i sinn mening, at hand først uilde haffue mænige allmue i begge sogner formanet till bøn och paakalldellse, dernest at de udveller siu mennd epter ordinantzenn, som kunde komme till Staffuannger och da raadføre sig met hannem, och siden uilde hand selff søndagen dernest epter møde i Strands kircke och met dennem giffue kald. Huorudoffuer for^ne^ h. Tord mener de dannemennd i Hylle sognn saauell som i Strands sogn louligen i guod tiid at haffue weret aduaret, och om nogenn skønt haffde siddet hiemme, der hand bleff kaldet, saa meente hand dog, at en heell hob i Hylle sogn lod sig finnde wed Strands kircke, der hand fick sit kald. Huilcket ochsaa prouisten for^ne^ h. Jonn Jennsen nu næruerenndis thill stede sandede met hannem, och berettet end ydermere, at ald allmuenn, som denn dag tillstede waar aff begge sogner, raabte paa h. Tord for nogen anden, huilcket hand dog icke wilde ackte, førend de 7 mend bleff udkaaren aff menige allmue och aff dennem præsenteret for hannem, huis naffnn hand och strax antegnet i sinn bog, som waar aff Strands sogenn Peder Barcktued, lensmannd, Peder Woster, Knud Biørum, Iffuer Ieppeland; item aff Hølle sogn: Simenn Gestelannd, Anders Fosszannd och Gundbiørn Rosszeuig. Ock epter hand flittelig haffuer thillraad dennem at kalde h. Niels Ollsøn, som och da næruerenn-

dis thillstede waar, haffuer de dog inngen anden wilde kalde end h. Tord Tordsen, saa hand icke wiste annderledis her med at were handlet end som epter ordinantzen kunde were forsuarligt. Da epter tilltale, giensuar och den sags leylighed, och epterdj det befindes, at prousten strax epter den forrige præstis død och affgang haffuer i egen person forføiet sig hen till Strands hoffuet kircke och da saauellsom siiden derepter formanet allmuen i begge sogner till at bede Gud om en annden god sognepræst, disligeste ochsaa i god tidt offentlig haffuer ladet tilliuse i begge sogner, at hand till en bestembde tid wilde møde da met dennem at keyse och kalde en annden sogne-
427 præst epter ordinantzen, ock hand der epter haffuer ladet sig finde i egen person udj Strands hoffuetkircke den 23. søndag epter trinitatis, som waar den 3. novemb: sidst forleden, och nu som tillforne raadført mænige sognemennd till det bedste, huilcke siden endelig haffuer keyset och udneffnt 7 aff de ellste och acktigste mend i begge sogner, som den daug kircken søgte; de som och fuldmectige po menighedens wegne haffue friuilligen med herretz proustens raad och samtøcke uden all modsigellse aff mænige mand, som den daug thillstede waar, keyset och udualt h. Tord Tordsøn till deris rette sognepræst och siælesørgere i affgangen h. Peder Studtz sted och deromb haffuer udsted deris skreffne kalds breff, dateret den 5. novemb: 1616, vellbeseglet baade aff dennem selff och andre flere, som samme kald met dennem siden haffuer ratificeret och stadfestet, endog de icke waar thillstede der kaldet gick. Epter slig leylighed kunde uj icke andet end kiende dette h. Tord Tordsøns kald louligt at were och der met at were handlet och procederet epter ordinantzen. Belangende at nogen aff Hylle sognemend haffue glempt sig hiemme den daug kaldet gick, wanset at de tillforne i guod tiid louligen waar bleffuen adwaret sampligen at møde i Strands hoffuet kircke till bestembt tid, det bør icke at komme for^{ne} h. Tord Tordsøn paa sit rette kald till hinder eller skade i nogen maade, helst fordj ordinantzen wdtrøckeligen formelder, at huilcken person som siu mend met herritz proustens raad och sambtøcke vdueller, den skall de andre sognemend uere tillfreds och lade sig nøye met. Till widnisbyrd etc. Actum etc.

Marine Joensdaatter och Lauritz Lauritzøn. 428

De samme tilligemed Jon Jensøn, cannick och sognepræst thill Stauangers dombkircke, kiendis och giør witterligt at aar epter Guds byrd 1617, manndagen som uor den 13. januarij, paa woris capittels hussz, offuerverendis erlig, wiis och wellackt mand Jurgen Lauritzen, kong: mayest: fouget offuer Staffuannger och desz wnderliggende lene och nu fuldmecktig i sin junckers e. och w. Gabriell Kruse till Tullsted hans frauerelse, waar skicket for ossz hederlig och wellerd mand her Jon Mouritzen, sognepræst i Egersunds præstegield och prouist i Dalerne, som louligen i rette haffde ladet steffne Lauritz Lauritzen, nu tienendis erlig, wiis och wellackt mand Pouell Læth, laugmand i Stauanger, och hannem tilltalede, fordj at hand paa nogle aars tid haffuer hafft sin gannng och tillhold i Egersunds prestegield, i den ackt och mening at hand paa ærens wegne uaar en hans dotter Marene Jonsdaatter till eckte begierendis och endelig epter lang anfordring aff hendis foreldre haffde bekommet et got suar, saa at de haffuer beuillget udj hans begiering och derpaa giffuet hannem deris haand, huilcket de och haffuer forseet dennem till stadelig at skulle bliffue holden, indtill saa saalænge de nu er till uidende worden at hand paa andre steder skall haffue søgt epter gifftermaall, huorudinden de formener hannem uret at haffue giort, det som en christen øffrighed icke burde at tillstede saa met eckteskab at omgaas, i det mand først bedrager en och siden troloffuer en annden, med mere etc.

Her till at suare er møt udj rette for^ne^ Laurits Lauritzøn, som indlagde sit skrifftelige suar emod for^ne^ tilltall, som hand dog icke haffde skreffuet sin haand under, liudendis ord for ord som epterfølger:

Er dette mit skrifftelige suar for eder, I øffrighed och capittels herrer, emod den steffning hederlig mand, her Jon Mouritzønn udj Egersund, mig nu for eder met inndsteffnet haffuer:

1) For det første, som hannd mig udj sinn steffning anngiff- 429
uer, at jeg nogen rumb tid skall haffue hafft mit tillhold udj hans gaard, huilcket jeg aldelis beneckter icke at haffue hafft,

men haffuer hafft minn tillhold och werellse udj minn kiere husbonds hussz der udj Egersund med god nødtørfftig wnderholling till seng, øll och mad, huor ieg och haffuer hafft hans kjøbmandskab, godz och handtiering wnder hender, som jeg nest Guds hielp i frembtiden skall giøre hannem rigtig rede och regenskab fore, som ieg och disz plicktig er, ock fordj fornemmer at h. Jonn mig saadan hans angiffuinde icke louligen offuerbeuise skall, wiider end at den dannemand wndertidenn haffuer goduilligen bøden mig hiem till øll och mad hossz sig, huilcket jeg i lige maader wndertiden haffuer epter formoffuen igien beuist emod hannem.

2) For det andet beskøller mig fore, at ieg skulle haffue weret hans daatter naffnlig Marenn Jonsdaatter begierenndis till eckte och det wiidt fuld hannderbanndt till hannem at haffue loffuet at epterkomme, disz leylighed for^ne^ h. Jon well bedre erindre kand, och wed at ingen hemmelig troloffuellse emod ordinantzen bør at acktis, om end saa skiønt udj sandhed haffde weret, som hand mig udj sin steffning for haffuer anngiffuet, huilcket jeg ilige maader formiener hand mig icke heller louligen offuerbeuise skall.

3) For det tredie, som her Jon wdj sin steffning mig haffuer anngiffuet, at jeg først skulle haffue bedraget en erlig quinndis person ock siden ladet mig troloffue till enn annden, huilcken hans beskøllding jeg mener at uere min ære och naffn fornær och till forkleining. Effter saadan forberøt leylighed och beskøllninger setter jeg for eder, I gode fromme øffrighed och capittels herrer udj ald rette, om for^ne^ h. Jon icke bør endelig tillforn plicktig were saadan hans klagt och angiffuellser epter hans steffnings indhold udj persilleuis mig met louguerdige prouff och widnisbyrd at offuerbeuise, eller och derfore at liide och stannde till rette som wiid bør, saauellsom och at indstaa mig for huis anduent bekostning, interesse och skade jeg deroffuer liidt och giort haffuer, och herpaa er nu endelig domb begierendis, och at samme hans forhuerffuede steffning saauellsom dette mit skrifftelige indleg och suar for retten maa lesis, paategnis och ord fra ord indføris wdj huis sentens for retten bliffuer affsagt, ock siden enhuer sin breffue igien till hende stils. Datum Stavanger denn 12. januarij anno 1617. Wnnder minn egenn haanndt.

Dernest haffue wj thillspurt for^ne Lauritz Lauritzøn, først om hannd kannd beneckte, at hand icke haffuer taled pigen till po ærens wegne och siden hendis foreldre, och derpo endelig bekommet deris haannd, ja och minde, huortill hand suaret, at hand uell i saa maade haffde skembtet medt pigen, menn alldrig weret hende aff hindis forælldre begierendis, och bad hand h. Jon sige fremb, po huad dag och tid hand taled hannem och hans hustru till om deris daatter och fick gode suar. Huortill for^ne h. Jon strax suarede och suor saadant at were skeet Mariæ besøgellsis dag sidst forleden, det samme bode hans hustru och daatter, som met hannem neruerendis thillstede waar, wed høyeste eed bekrefftet saa at vere i sandhed. For det andet tillspurde uj for^ne Lauritz Lauritzøn end ydermere, om hand wiste for^ne Marene Jonsdaatter nogen lyde at tillegge, som kunde haffue weret aarsage till hans sinds forandring. Huortill hand suared, at hand wiste med hende intet andet end som en erlig, dydig och god pige well anstod i alle maade, med mere ord och tale som parterne emellum forløb. Da epter tiltall, giennsusr och den sags leylighed kunde uj icke rettere forfinde, end epterdj troloffuellse kaldis i ordinantzen om eckteskab en wicktig handell, som ingen bør sig letferdelig at indlede udj, och Lauritz Lauritzøn dog alligewell bekiender sig at haue giort en skempt der aff, vanset at for^ne Jon Mouritzøn (som for sit embeds skyld bedre end hand bør at staa till troendis) siger alluors tale at haffue weret dennem emellum; disszligeste ochsaa epterdj der formeldis i ordinantzen fol: 24, at lønlig throloffuellse och den som sker foruden deris willge der parterne ere vndergiffne och ere lydighed plicktig, bør intet at gielde: Saa bør da denne begynte troloffuellse Lauritz Lauritzøn och Marene Jonsdaatter emellem jo noget at gielde, epterdj den er skeet met hendis laugvergis widskab och samtycke; och derfor om for^ne Lauritz Lauritzøn her epter icke will mene det got och alluorligen fare fort med at fullende huis hannem och for^ne Marenn Jonsdaatter emellem begynt er, da skall hand for saadan sinn letferdighed och wstadighed i wicktige sager andre till exempell och aduarsell icke maa giffte sig met nogen anden quindis person i de tre første nest epter føllgende aar fra denne dag at regne, ock skall hand der foruden giffue till hospitalet i Sta-

uanger thj rix daler, med mindre lensherren, wellbyrdige Gabriell Kruse, selff paa kong: mayest: vegne will giøre nogenn bedre naade met hannem eller haffue dette for^ne formildet i nogen maade. Till widnisbyrd wnder wor capittells segell.

---

431 Gunder Oleszøen oc Magnilde Iffuersdaatter.

De samme, kiendis och giør witterligt, at aar epter Gudz byrd 1617, manndagen som waar den 13. januarij, paa woris capittels hussz, offueruerendis erlig, wiis och uellackt mannd Jurgenn Lauritzenn, kong: maiest: fouget offuer Stauannger och des wnderliggende lene och nu fuldmecktig i sinn junckers e. och w. Gabriell Kruse till Tullsted hans frauerelse, waar skicket for ossz Magnilde Iffuersdaatter, som louligen i rette haffde ladet steffne Gunnder Olesøn, nu tienendis hederlig och høylærdt mand m. Lauritz Clausøn Scabo, superindendens i Stauangers stifft, och hannem tilltalede, for hand nogen kort tid forleden skall haffue begeret hinde paa ærens wegne och loffuet hinde eckteskab, huortill hun och haffde giffuet sit samtøcke och slaget sin lid till, at det skulle bleffue stadeligen holdet. Men siden er hannd bleffuen anderledis till sinds och troloffuet sig met en anndenn, huorudoffuer hun ilde er bleffuen bedragen.

Her imod at suare er møt udj rette for^ne Gunder Olesøn, och kunde for det første icke beneckte, at hand jo haffde indladet sig met for^ne Magnild Iffuersdaatter udj en hemmelig troloffuellse, men sagde sig icke at motte holde sit løfte for sin fader, som icke uilde stede sit samtøcke och minnde dertill. Dernest der hand bleff tillspurt aff ossz, om hand wiste for^ne Magnild Iffuersdaatter noget lyde at tillegge, som kunde haffue weret aarsage till hans sinds forandring, suarede hannd, at hand wiste intet andet met hende end ere, dyd och gaat, med mere ord och tale som parterne imellem paa begge sider forløb.

Da epter slig forberørt leylighed haue vj denne sag optaget, thill lensherren e. och w: Gabriell Kruse hiemkommer, och till hans vellbyrdighed inndstillet, at hand da kand saadan lætfer-

dighed och wtillbørlig wskickelighed som for^ne^ Gunder hauer ladet sig befinde met, sette till rette som wedbør. Till widnisbyrd etc. Actum etc.

H. Joen Jenszøen oc h. Nils Oelszøen. 432

Till næst forbemelte dag haffde h. Jon Jensønn steffnet sinn capellann h. Niels Olesøn i rette och hannem tilltaled for dissze artickler:

1. At hand opte haffde draget aff by h. Jon watspurt och wuitterligt, wanset hand deromb uor paamint.
2. Der h. Joen befoll hannem at gaa hen och berette Øyell, som laa dødsiug, vilde hand icke, men wende for at manden haffde en smittelige siuge, huorfor hand icke torde komme till hannem for det got folckis skyld hand laa till herbergs hos.
3. At hand imod h. Joens befalning epter froprædicken den 24. novemb: 1616 hauer troloffuet Roger Jensøn och Anne Davitz, wanset h. Jon haffde forbødet for^ne^ h. Niels det at giøre, baade for hand selff uor meget drucken och for andre aarsagers skyld.
4. At hand nogle gange haffde ynsket sig dieffuelen [i] vold, om hand nogen tid epter denne dag skulle komme paa Stauanngers prædickestoll, dersom hand icke kunnde faa Lye eller Strandz gield.
5. At hand for nogen tid obenbarlig och ouerlyt paa Randebergs kirckegaard hauer bedet, at dieffuelen och bødelenn maatte predicke for den allmue epter den dag. Ock nu 3. juledag sidst forleden hauer hand for alteret, epter vellsignelsen uor læst, obenbarlig forbandet allmuen, fordj de besuerede sig i at giue hannem skudzmaall, och sagde de skulle dog giffue hannem det, skulle end dieffuelen føre dem paa de steder de skulle suette blod derfor.

Herimod at suare møtte udj rætte for^ne^ h. Niels och begynte at uille ercklere sig for forb^te^ beskyldinger. Men der bispen och Jørgen Lauritzen saauellsom metbrøderne i capitte-

let fornumme, at sagen dog uilde gaa hannem under øyne, toge de den ouertuert och lagde sig i met at forlige dem, dog paa welb: Gabr: Krusis gode behag, och h. Jon for deris skyld epterlod alt samen. H. Niels derimod loffuede met hand och mund, først at hand epter den dag icke skulle lade sig befinde met nogen traadtzsighed eller fortalelse imod sinn hosbond for[ne]
433 h. Joenn, men aldelis rette sig met ydmyghed epter ordinantzen och sit kaldzbreff, saa frempt sagen icke skulle paany staa hannem oben fore.

Dernest loffuede hand och, at hand uilde met thet første affbede hos almuenn i Randeberg sogn offentlig aff predickestoll i samme kircke, huis hand aff hastmodighed met skiends ord haffde forseet sig mod dennem. Ock herpaa toge de huer anden i haanden.

Jørgen Lauritszøn, Thomes Læt.

Lauritzs Clauszønn Schabo, superintendens offuer Stavangers stifft, Joenn Jenszønn, cannick och sogneprest, Christenn Daphindszønn, cannick och prædicant thill Stavangers dombkircke, och Gabriell Lauritzønn, cannick och scholemester hersammestedts, kiendis att aar effter Gudts byrdt 1617, thorszdagenn som vaar denn 13. februarij, paa vorris capittels huus, vaar schickedt for os erligh, viis och vellacht mandt Jurgen Lauritzøn, kong: majest: fougedt offuer Staffuanger och des vnderliggende lehne, som i rette hadde ladet steuffne Tomes Clauszønn, som caldis Leth, och hans quinde Barbra Hansdatter, och gaff thillkiende, at efftersom handt thillforne den 7. septemb: sidtst forledenn hadde samme tuende personer indsteuffnett paa capittell och dennem thilltaledt, fordy de hadde begiffuedt sigh udi echteschab thillsammen, wannseett dett befindis vdj sandhedt, att hun thillforne haffuer hafft sin echtemandt, som endnu leffuer, och effterdy den sag da siunteds for os att strecke sigh videre end den geistlige jurisdiction formaatte, haffue vy denn vnderdannigst indsett thill kong: majest: sellff, om |: mugeligt :| hans majestet ville giørre och beviise nogen naade i denne sag, som same vorris schrifftlige affsegt vider formelder.

Huorudoffuer for^ne^ Tomes Clauszønn haffuer underdannigst besøgt hans majestet i Danmarck och intedt andet dermedt beschaffedt end forhuerffuedt vor kiere lehnsherris e: och v: Gabriell Kruszis breff och schriffuelsze thill sin fougedt for^ne^ Jørgenn 434
Lauritzsønn, formeldendis i sinn meeningh, att hand epter høyb^te^ kong: majest: befalningh schulle søge sagen thill rette och tage en endelig domb bode for geistlig och verdsligh rett, eptersom hand och hadde velb: Iffuer Vinds miszive breff, velb^te^ Gabriel Krusze i samme meeningh thillskreffuit. Och effter sligh leylighedt vaar for^ne^ Jurgenn Lauritzønn nu aff os en endelig domb begierendis. Samme thidt er møtt vdj rette for^ne^ Thomes Clauszønn med sampt for^ne^ quinde Barbra Hansdatter, som viste intedt videre att berette eller foregiffue, end som deris schrifftlige indlegh indholt och i den forige capittels domb findis att verre indført, huorvedt de och villde bliffue, och hadde ingenn aff dennem nogedt ydermere att fremblegge, eller suare i denne sagh, men ville gierne effter øffrigheds befalningh verre voris domb vndergiffuenn, som det sig bør.

Da effter thilltall, giensuar och denn sags leylighedt, och effterdy sagen haffuer thillfornn verredt for os vdi rette, och for^ne^ Thomes Clauszønn da haffuer stadig benechtedt sig icke att haffue vist for^ne^ Barbra Hannsdatter att haffue hafft nogenn andenn echtemand, førend nu stackedt sidenn dett er bleffuen kunt och obenbart, huilchedt och for^ne^ Barbra Hansdatter same thidt vedt sin høyeste ædt bekrefftedt saa att verre i sandhedt, som udi beggis deris schrifftlige indlegh och vorris forrige aff- 435
segt videre formeldis; disligiste ochsaa effterdy for^ne^ Thomes Clauszønn siden den 7. septemb: sidstforledenn strax haffuer begiffued aff husszedt fra hende, och icke endnu for os ehr bleffuenn schelligenn beviist, att hand midler thidt haffuer hafft nogenn graaff omgiengelsze eller legemligh samquem medt hende, da kunde vy icke rettere kiende, end att for^ne^ Tomes Clauszønn epter denn 8. artickell i ordinantzen om atschillige thillfald vdi echteschab jo bør hereffter slett och aldelis att verre affschildt fra for^ne^ Barbra Hansdatter, och hannem att verre friitt for att giffte sig medt en andenn, huor Gudt dett haffue vill, men huis hende belanger entenn medt naade eller vnaade att giørre och beviisze hende for sin store och groffue forseelsze, disligiste ochsaa huis andet versligt som wdi denne sag kand

indfalde och os icke vedkommer att dømme vdj, dett ville vy haffue den verdslig øffrighedt hiembstilledt derudinden att giørre och lade som forsuarligt kandt verre. Thill vindeszbyrdt etc. Actum etc.

Anno Domini 1617.

436 Korsmesze daeg om høsten, som war den 15. septemb., bleff dette forsch^ne^ forhandlet paa capittelet i e. oc wellb. Gabriell Kruszis nærwerellse med menige capittell, som effterføllger.

Alhedt Rasmusdotter oc Povel Jacobszen.

Først kom for rette Alhedt Rasmusdaatter oc thiltalede sin echtemandt Powel Jacobszøen, som da tiente Rasmus paa Stangelandt, lhensmandt i Skudenæs skibrede, for handt en romb thidt haffde forlat hinde hielpeløes oc wforsiunit med tuende hans børn wden all billig aarsage etc.

Her thill suarede for^ne^ Powel Jacobszøen, att fattigdom oc armod nødde hannem thill at begiffue sig fra hinde hen at fortiene sin føde hoes got folk met sit sleb och arbede, foruden det hun haffde nogen stundt wæret affsindig. Wiste hinde intet wærligt at beskylde i naagen maade.

Da bleff hannem befalet aff lhensmanden och superintendenten, at handt skulle bo med hende oc forsørge hans børn oc sette werge med hinde som en erlig ectemandt burde at giøre, saa frembt hand icke wilde straffis paa det højeste, huilket hand da loffuede med haandt oc mundt at wille effterkomme.

2. Frembkom Magdalene Eriksdotter, tienendis paa Sørreme, och haffde wdi rette steffnet Orm Johanszøen, som thillforen bode paa Bybierg, for hand haffde i forgangen
437 winter troloffuet hinde oc da for hinder beret sig at haffue husz oc gaardt med andet gaat at forsørge hinde medt. Men hun war nu kommen wdi forfaring, huilckett hun oc med ting-

bogen bewiisligt giorde, at hand wloulig haffuer flyt sin grandis markestene oc derfore weret skilld fra sin jord oc wellferdt, formenendis sig formedelst saadan hans suigaktig bedrageri icke pliktig at were at fremhollde huis dennem imellom loffuet waar, effterdi at slig wærlig saeg medt hannem befandtis. Herimod att suare møtte icke for^ne^ Orm Johanszøen, ey heller nogen paa hans wegne med nogen loulig forfallds wndskylldning.

Da bleff for rette affsagdt, att for^ne^ Magdalene skulle effter kong: maytz: ordinantze om ekteskab were alldelis quit och fri fra for^ne^ Orm oc haffue forloff at giffue sig wdi ekteskab medt en anden huem Gudt hinde thilskicke willde, men for^ne^ Orm thill straff for sit bedrageri icke i tre aar her effter at maa giffte sig medt nogen anden.

Anno 1618.

Capittell i Staffuannger kienndis och giør vitterligt, at uj 438
haffuer giffuet denne dannemannd hederlig ock vellærd mannd h. Hanns Hannsenn Mariager, sogneprest i Effuir præstegield och prouist udj Raabøydelaugs lehnn, fulmackt, at hannd nu epter vaaruinndinngenn førstkommenndis paa capittels vegne skall hollde enn maallsteffne ock besicktninng paa for^ne^ capittels jord Ronnestadt och tage domb, om capittell icke bør som bestemannd at raade for byxelenn aff ald Ronnestad, och ramme i saa maade capittells gaffn och beste, saauiit som hannd kannd giøre epter Norges lou. Disligeste ochsaa ephterdi uj nu komme i wis forfarinng, at Gud allsommecktigste ued denn timelig død haffuer hennkaldet fra denne elenndige verdenn Biørnn Egellsenn, som capittels part i for^ne^ Ronnestad hidinntill i leye hafft haffuer for sinn aarlig lanndskyld och recktighed, och ephterdj hanns sønn Tarald Biørnnssenn er samme jord aff capittell epter hanns fader paa leye igienn begierenndis, da giffuer uj ochsaa for^ne^ h. Hanns hermed fuldmackt at leye thill for^ne^ Tarald samme jord som hanns fader brugte, och tage der aff først thage capittell till

beste, ephtersom hannd ved lotter ock lunnder der till at uere liggenndis.

Till vidnisbyrd vnnder capittels segell. Actum Staffuannger denn 16. januarii 1618.

---

439 Welb: Gabriell Kruse ok h. Jonas Janszøn.

Lauritz Claussenn Schabo, superinntenndenns offuer Staffuannngers stigt, kienndis och giør witterligt, at aar 1618, manndagenn som vaar denn 27. aprilis, paa voris capittels huus, offuerverenndis epter^ne hederlige mennd, her Rasmus Pedersenn, cannick och sogneprest thill Thorffuestads prestegield och prouist i Carsunnd, her Christenn Lauritzenn, cannick och sogneprest till Bøe prestegield och prouist offuer Jederenn, her Peder Hendricksenn, sogneprest i Jellse prestegield, her Mathias Henndricksenn, sogneprest i Kleps prestegield, her Annders Kieldszenn, sogneprest till Hinderaaes prestegield, och her Gabriell Lauritzenn, cannicke notarius och scholemester hersammesteds, vaar thillstede erlige och vellbiurdige manndt Gabriell Krussze thill Tullsted, konng: mayts: befallningsmannd offuer Staffuannger och des vnnderliggennde lehne, som i rette haffde ladet steffne hederlige mannd her Jonas Jennsenn, cannick och sogneprest till for^ne Staffuannngers dombkircke, och hannem thilltallede, fordj hannd denn sønndag nest epter paaske sist forledenn aff predickestolenn till høyemessze haffde ladet fallde enn skiældzs prædickenn offuer denn christenn øffrighed, som well bemelte goede mannd formennte at skulle werre tuært emod konng: mayttz: alluorlige vdsteede ordinantzse, formienenndis for^ne her Jonas derudinndenn wret at haffue giort och sig imod høybemelte konng: maytts: ordinantzse at haffue forgrebet, det hannem och burde at straffis forre och stannde till rette, met huis anndet miere hannd for rettenn kunnde haffue
440 hannem thill at thalle och tillkiennde at giffue, ock fremblagde wellbemelte goede mannd Gabriell Krussze Poffuell Læth, laugmannd i Staffuannger, Suennd Hannsenn, raadmannd, Torren Søffrensenn, Christen Thranne och Thommis Lættis deris

skriptelige vidnisbyrd om samme predickenn, saa vell som oc et borgemester Søffrinn Jenszøens skrifftlige widnisbyrdt, formeldendis i sin mening at hand tillforen i wenlighedt haffde advaret h. Jonas, at hand icke saa hefftig skulle angribe øffrigheden i sin prædicken, oc intet der medt wdrettet, huilke for^ne mendt welb^te Gabriel Kruse sagde at være erbødige huer neruerenndis for sig deris widnisbyrdt wiidre at bekrepte epter lougenn, naar de bleff fremeskede. Dernest haffde vellbemellte goede mannd Gabriell Krusse och tilltalle till for^ne her Jonas, fordj at der hand epter forberørte leylighed lod hannem forbiude predickestolenn, haffuer hannd saadant forbudt intet aktett, menn emod øffrigheds willge ladet sig finnde giennstridige. Ennd haffde wellbemelte Gabriell Krussze ydermiere tillthalle till for^ne hær Jonas, fordj hannd med sinn skriffuellse haffde befallet thuert imod forbudt, som denn guode mannd hadde ladet udgaa paa rettenns och konng: maytz: wegne, och enndelige fordj hannd haffde bygt it huus theet op till kongs gaardenn paa enn grunnd och eienndomb som Jørgenn Kaas haffde kiøbt till denn konng: mayts:, och derudj wiidre tilltaget sig end hand haffde forloff och riktige adkom till vdenn grundeleye till høybemelte konng: mayts: med miere. Her till at suare er møt i rette for^ne hær Jonas Jennsenn, och miennte sigh inntet at kunnde suare paa denne tid till dj sagger som hannem nu først thilleggis och udj steffnningenn inntett naffnlige uor ombrørt, menn belanngennde hanns prædickenn, som hannd haffde neste sønndagh epter paaske, der omb inndlagde hannd sit skriptlige giensuar, lydenndis udj sinn 441
mieninngh, at der hannd i samme prædickenns første part haffde tallet om det hellige prædicke embede, foregaff hannd i denn andenn part fire slags misbrug, som dieffuelenn bruger till at spillde menniskenn det guode och gaffnn de skulle haffue aff ministerio, eblannt huilcke det sidste waar som skeede ved alle vbodferdige tillhørere, baade øffrighed och vnndersaatte. Thi mannge werdslige regenntere paa denne daeg træder prædicke embede sampt de retsinndige lerere vnnder føderne. I fordum tiidt haffde manndt ett paffueligt keyserdømme, nu haffuer mannd mannge steds et keyserligt paffuedømme, medt miere som hannd bekiennte sig miestenn at haffue taget aff enn gudfrycktig, lerd manns postill ved naffn Simen Museus, huilckenn hannd och viiste fremb for retten. Ydermere bekienndte hannd sig dette at haffue thil-

lagt: Gud giffuet, at verdslige øffrighed saauell hos ossz som anndenn steds ville ickonn flitelige læssze och efftertenncke icke alleniste den 2. och denn 82. Dauidtz psallme, menn ochszaa vorris høye øffrighedts kiercke ordinantze och særdelis denn sidste artickell eller beslutninngenn paa ordinantzsen, da |: kanndske :| det hellige ministerium skulle manngesteds skaffe miere fruckt ennd det giør. Och protesterede for^ne hær Jonas sig inngennlunnde her met at haffue meenntt denn høye øffrighedt, menn at haffue talt saadant i allminndeligheedt, icke aff nogenn priuat affeckt, vrede eller affvinnd thill nogenn, menn fordj att denn neruerennde text och marterie (sic) saadant met gaff.

442 Daa haffuer vi alle samptligh annfalldet denn forbemelte guode mannd vellbiurdige Gabriell Krussze och paa det wenligste begierett, epterdj dette vaar nu første ganngh hær Jonas er bleffuenn søgt for sinn prædickenn, hannem daa gunnsteligenn maatte denne ganngh epterladis, om hannd nogit herudindenn kunde haffue mishanndlett, det denn guode manndt ochsaa epter lanng talle och vnnderhanndlinngh haffuer giortt och beuillgett, doeg saa, at for^ne hær Jonas giffuer hannem sinn schriptlige forplickt, at dersom hannd her epter angriffuer øffrighedenn emod ordinantzen, skall denne sagh staa hannem aabenn fore, huilckedt hær Jonas och for retten anloffuede, begierendis her hoes hand maatte forsee sig thill Gabr. Krusze som en gunstig øffrighedt, huilcket oc bleff anloffuet, fick der paa hinanndenn haanndt och ere saa bleffuenn vennligenn och well forligte om dennd sagh. Menn belanngennde dj anndre thuennde sagger, som vellbemelte Gabriell Krussze uillde haffue sig forbeholldenn, ere dee som anndre verslige sager henuist fra capitell till sin tillbørlige dommere, der om at gaaes huad ret eer. Till vidnisbyrd etc. Actum etc.

---

443 Ragnild Onulsdotter ok Oluff Oluffszøen.

Lauritz Clausønn Schabo, superintendens offuer Staffuanngers stifft, Christenn Daphinndsønn, cannik och prædicannt till Staffuangers dombkirke, Christenn Lauritzønn Linndt, cannike och sognepræst till Bø præstegielldt, Gabriel Lauritzenn Linndt, cannik och scholemester her sammesteds,

kienndis och giør witterligt, at aar 1618, corsmissze i høst, som waar denn 14. septembris, paa wores capittels hus, offuerverrenndis erlig och wellbyrdig manndt Gabriell Kruse till Tulstedt, etc. (som foreg.), waar schiket for ossz denne breffuisersche Ragnild Onuldsdaatter, som y rette haffde ladet steffne sinn ekte manndt Oluff Oluffsønn, nu tillhollendis hos Arne Kalffueliidt y Ørisdall och Bierkerims sogenn, och hannem tilltaledt, fordj at hanndt wdenn schellig och billig aarsage haffde forlat hennde nu wedt otte aars tidt met sit barnn, som de haffde aufflet sammenn, hielpeløs, och sidenn inndladt sig medt enn anndenn, som hanndt ligger udj løst leffnet medt, hennde till allsomstørste spott och schade, Gudt till fortørnelse och mannge till forargellse. Och fremblagde hunn strax sinn sognepræstis h. Peder paa Hellelanndt hanns schrifftlige winndisbyrdt dateret Hellelanndt denn 8. septembris, at hunn y de første try aar epter hanndt haffde draget fra hennde, schiket sigh erligenn och uell, dett och menige sognebønnder udj Hellelandts sogenn medt hannem uille bekrepte, om behoff giordis. Her till at suare ehr inngenn møtt paa for^ne^ Oluff Oluffsønns wegne. Och epter 444
sligh leylighedt uaar hunn begierenndis at motte bliiffue erlediget och affschilldt fra for^ne^ Oluff Oluffsønn och forløffuis sigh paa anndre stæder erligenn att forsee, huor Gudt det haffue willde, medt mere etc. Da epter denne sags forberørte leylighedt bleff saa for rette affsagt, at for^ne^ Ragnildt Onuldsdaatter her epter schall alldelis were affschildt fra for^ne^ sinn ektemanndt Oluff Oluffsenn och haffue friit forloff louligenn at giffte sig met enn anndenn, huem Gudt hennde uill tillføye, menn hannem at anntuordis y werdslig øffrighedtz hennder och at straffis for sinn groffue forseellse som wedbør. Thill uidnisbyrdt etc. Datum etc.

Marritte Tolleffsdotter ok Jacob Carlszøen. 445

De samme kienndis och giør witterligt, aar 1618, corszmissze y høst, som waar denn 14. septembris, paa uores capittells hus, offueruærenndis erlig och wellbyrdig manndt Gabriel Krusze till Tullstedt etc. (som foreg)., war schiket for osz Marret-

the Tholleffsdaatter, som louligenn udj rette haffde ladet steffne sinn ektemand Jacob Carllsønn paa Hettlannd i Hellelannds sogenn och hannum tilltallede, først fordj hanndt wchristeligh uiis offuerfalt hennde uforschylt medt hug och slaug och stenngedt hennde fra madt och drike, at hunn alldelis inntet maatte wære raadig i husett, dernest ochsaa, at hannd ike kunnde pleye hennde denn echteschabs rett udj senng och sæde som hannd hennde pliktig uaar. Och fremblagde hunn strax et beschikellses witne, tagenn hos sine grannder paa samme gaardt Hetlannd, formelldenndis att eptersom hunn uor født aff erlige gode forælldre, saa haffuer hunn och sidenn hunn bleff deris granndkone schiket sig erligenn och uell. Menn aarsagenn till wænighedt y mellem hennde och henndis manndt waar, at hunn selff mannge gannge hadde beklagedt sig for dennem offuer hanns wanartighedt, arrighedt och karrighedt, at hannd stenngedt hennde fra madt och drike och slog och drog hennde ideligenn for rinnge brøde och sommetidt for inngenn aarsage.

446 Enndt fremblagde hunn ett anndet sex mennds wellbeseglet skodtzmaall, som uor tagenn paa Hellelannds kirkegaardt denn 10. augusti sidst forledenn, formelldenndis at hunn baade pige och quinnde modt enn huer hadde schiket sig erligenn och uell y ord och gierninnger, som det sig burde. Her emodt at suare er møt for^ne Jacob Carllsønn, och bekiennde at hannd unndertidenn hadde slaget hennde; menn det kunnde hun selff foruullde met sinn forsømmellse och schiødeløshedt y deris husholllning. Benektedt och at stennge hennde fra mad och drike, saa at hun jo hadde ost, smør, brødt, melk, och huadt huset formotte. Ittem fremblagde hanndt y ligemaade sit schodtzmaall aff sex mennd uell besegledt, dateret Hellelannds kirkegaardt denn 6. septembris sidst forledenn, formelldendis, at hannd i de halfftredie aar som hannd haffuer boet paa Hetlanndt, haffuer schiket sig saa, at inngenn aff dennem hadde sig offuer hannem at beklage y nogenn maade. Och bekiennde hannd herhosz, at strax epter deris troloffuellse uor schedt, da befanndt hannd sig schrøbelig och uschikelig till ekteschab, førenndt brøllup bleff giort dennem emellum, huilket lyde hannd enndu haffde. Och uor for^ne Marethe met grædennde taare enndelig begierenndis, at hunn epter slig leylighedt motte schillies fra hannem, epterdj hunn trøstet sig ike till lennger att kunnde leffue med hannem,

med mere ord och talle som dennem paa begge sider emellum forløb. Da epter tiltal, giennsuar och denn sags leylighedt, och epterdj ordinantzenn formellder, at om nogenn er uschikelig till ekteschab, och hannd hadde denn bryst for bryllupett, da schall 447
hannum stædis try aars tidt at søge raadt, om hannd midler tidt kannd hielpes. Och epterdj der ike er 3 aar forløbenn epter deris bryllup førennd nu till paasche først kommenndis, da schall de saa lennge bliffue tillsammenn, och hannd midler thid schall schike sig emodt hennde erlig och uell udenn hug och slag och forsiune hennde met nødtørfftig klæde och føde epter sinn effne och formue. Dersom de midler thid ike bedre kanndt forliges, och hannd inngenn raad eller boed bekommer for sinn brek och schrøbelighedt, da schall sagenn paa ny y gienn steffnes for capittell och da enndelig gaas der om huad rett ehr. Thill uidnisbyrd etc. Actum etc.

Welb: Gabriel Krusze ok h. Joen Jenszøen.

Lauritz Clausønn Schaboe, superintendens offuer Staffuangers stifft, Christenn Daphindsønn, cannik och prædicant thill Stauanngers dombkirke, och Christenn Lauritzønn Linndt, cannik, prouist paa Jeeren och sognepræst till Bøe præstegielldt, kienndis och giør uitterligt, att aar epter Guds byrdt 1618 corszmisze y høst, som uaar denn 14. septembris, paa uores capittells hus, uaar tillstede erlig och wellbyrdig manndt Gabriell Krusze till Thullstedt etc. (som foreg.), som udj rætte haffde ladet steffne hæderlig och wellærdt manndt h: Jonas Jennszønn, cannik, prouist och sognepræst her i for^ne^ Staffuannger, och haffde tilltalle till hannum, fordj att hannd ike alleniste hadde foraarsaget hannem till ufornødenn trette och 448
retterganng epter domme och breffues inndholldt, menn ochsaa udj et sitt schrifftelige inndleg ladet sig forlyde, att udj enn wellb^te^ Gabriel Kruszis steffninng schall uere inndført dett som manndt met sanndfærdighedt ike tillbørligenn schall kunnde bestaa, huilket denn gode mannd formeennte sig paa sit adelig naffn, ære och gode rykte att uere till forkleinringg, med mere som samme steffning y sinn mening ydermere formellder. Och

the Tholleffsdaatter, som louligenn udj rette haffde ladet steffne sinn ektemand Jacob Carllsønn paa Hettlannd i Hellelannds sogenn och hannum tilltallede, først fordj hanndt wchristeligh uiis offuerfalt hennde uforschylt medt hug och slaug och stenngedt hennde fra madt och drike, at hunn alldelis inntet maatte wære raadig i husett, dernest ochsaa, at hannd ike kunnde pleye hennde denn echteschabs rett udj senng och sæde som hannd hennde pliktig uaar. Och fremblagde hunn strax et beschikellses witne, tagenn hos sine grannder paa samme gaardt Hetlannd, formelldenndis att eptersom hunn uor født aff erlige gode forælldre, saa haffuer hunn och sidenn hunn bleff deris granndkone schiket sig erligenn och uell. Menn aarsagenn till wænighedt y mellem hennde och henndis manndt waar, at hunn selff mannge gannge hadde beklagedt sig for dennem offuer hanns wanartighedt, arrighedt och karrighedt, at hannd stenngedt hennde fra madt och drike och slog och drog hennde ideligenn for rinnge brøde och sommetidt for inngenn aarsage.

446 Enndt fremblagde hunn ett anndet sex mennds wellbeseglet skodtzmaall, som uor tagenn paa Hellelannds kirkegaardt denn 10. augusti sidst forledenn, formelldenndis at hunn baade pige och quinnde modt enn huer hadde schiket sig erligenn och uell y ord och gierninnger, som det sig burde. Her emodt at suare er møt for^ne^ Jacob Carllsønn, och bekiennde at hannd unndertidenn hadde slaget hennde; menn det kunnde hun selff foruullde met sinn forsømmellse och schiødeløshedt y deris hushollning. Benektedt och at stennge hennde fra mad och drike, saa at hun jo hadde ost, smør, brødt, melk, och huadt huset formotte. Ittem fremblagde hanndt y ligemaade sit schodtzmaall aff sex mennd uell besegledt, dateret Hellelannds kirkegaardt denn 6. septembris sidst forledenn, formelldendis, at hannd i de halfftredie aar som hannd haffuer boet paa Hetlanndt, haffuer schiket sig saa, at inngenn aff dennem hadde sig offuer hannem at beklage y nogenn maade. Och bekiennde hannd herhosz, at strax epter deris troloffuellse uor schedt, da befanndt hannd sig schrøbelig och uschikelig till ekteschab, førenndt brøllup bleff giort dennem emellum, huilket lyde hannd enndu haffde. Och uor for^ne^ Marethe met grædennde taare enndelig begierenndis, at hunn epter slig leylighedt motte schillies fra hannem, epterdj hunn trøstet sig ike till lennger att kunnde leffue med hannem,

med mere ord och talle som dennem paa begge sider emellum forløb. Da epter tiltal, giennsuar och denn sags leylighedt, och epterdj ordinantzenn formellder, at om nogenn er uschikelig till ekteschab, och hannd hadde denn bryst for bryllupett, da schall 447
hannum stædis try aars tidt at søge raadt, om hannd midler tidt kannd hielpes. Och epterdj der ike er 3 aar forløbenn epter deris bryllup førennd nu till paasche først kommenndis, da schall de saa lennge bliffue tillsammenn, och hannd midler thid schall schike sig emodt hennde erlig och uell udenn hug och slag och forsiune hennde met nødtørfftig klæde och føde epter sinn effne och formue. Dersom de midler thid ike bedre kanndt forliges, och hannd inngenn raad eller boed bekommer for sinn brek och schrøbelighedt, da schall sagenn paa ny y gienn steffnes for capittell och da enndelig gaas der om huad rett ehr. Thill uidnisbyrd etc. Actum etc.

Welb: Gabriel Krusze ok h. Joen Jenszøen.

Lauritz Clausønn Schaboe, superintendens offuer Staffuangers stifft, Christenn Daphindsønn, cannik och prædicant thill Stauanngers dombkirke, och Christenn Lauritzønn Linndt, cannik, prouist paa Jeeren och sognepræst till Bøe præstegielldt, kienndis och giør uitterligt, att aar epter Guds byrdt 1618 corszmisze y høst, som uaar denn 14. septembris, paa uores capittells hus, uaar tillstede erlig och wellbyrdig manndt Gabriell Krusze till Thullstedt etc. (som foreg.), som udj rætte haffde ladet steffne hæderlig och wellærdt manndt h: Jonas Jennszønn, cannik, prouist och sognepræst her i for^ne Staffuannger, och haffde tilltalle till hannum, fordj att hannd ike alleniste hadde foraarsaget hannem till ufornødenn trette och 448
retterganng epter domme och breffues inndholldt, menn ochsaa udj et sitt schrifftelige inndleg ladet sig forlyde, att udj enn wellb^te Gabriel Kruszis steffninng schall uere inndført dett som manndt met sanndfærdighedt ike tillbørligenn schall kunnde bestaa, huilket denn gode mannd formeennte sig paa sit adelig naffn, ære och gode rykte att uere till forkleinrinng, med mere som samme steffning y sinn mening ydermere formellder. Och

fremlagde for^ne^ welb: Gabriel Krusze her om sit schrifftelige forsæt, lydenndis ord fra ordt som epterfølger:

Eptersom jeg med bispenns mester Lauritz Clauszønns steffninng thill y dag louligenn for det hederlige capittell haffuer udj rætte ladet steffne her Jonas Jennsønn, sognepræst her wdj Staffuannger, och haffuer hannem till at tale, formedelst hannd udj sit inndleg for rette anuist till seneste raadstuffue for rettenn her udj Staffuannger denn 18. augusti holdedt bleff, der udj ere ommellenndis och schripteligenn tillkiennde giffuet, hannd till nogle artikler suare uill, som udj steffninngenn schall uere inndført, huor aff enn deell ike schall medt sandhedt bestaa. och enn deell at uære emod enn riktige och ordenlige processz, huilke spitzfinndige och utillbørlige ordt uidere udaff laugmanndenns domb ere at erfare; thj denn udj hanns ganndsche inndleg ord fra ord er epter hanns begierinng indført: Saa formener jeg saadan hanns schrifftlige ahnngiffuennde ganndsche waktsom att uere, wbesinndigenn och aff dumdristig daatt her forbragt och
449 tuertt emodt alldrig saaledis som hannd haffuer schreffuet adt schulle befinndes eller retteligenn at kunnde bestaa, medenns bør at ahnnsees och forstaais udj epterføllgennde maader: For det første, adt jeg hannem denn 27. aprilis for det hederlige capittel haffde udj rette fordret och da haffde hannum till at tale formedelst denn schields prædikenn hannd offuer denn christenn øffrighedt haffde udj høygmeszenn forhandlet och der medt sig emodt ordinantzen høygligenn forgrebet, som dog formedelst got folkes bønn och unnderhandlinng paa konng: mayest: behag da bleff epterladt, saa schall dog udj samme steffninng befinndis (medt hues anndet mere jeg hannem till denn tidt for rettenn haffuer till at tale och tillkiende giffue.) Saa epterdj at alle de artikler som udj mit indleg læst och paategnet wdj steffninngenn ike kunnde specificeris eller indføris formedellst for megenn vidtløfftighedt, eptersom samme mitt inndlegh dateret denn 26. aprilis y denn leylighedt ujdere metfører, huoroffuer nochsomb kannd forstaaes, adt hannem da waar tillkiennde giffuet, at hannd haffde schreffuet wdj uerdslige sager och emodt øffrighedenns forbudt, som ydermere aff capittels inndsettellse ehr at ehrfare. Thj samme sag er fra de geistlige henuiist till sinn tillbørlige dommere, huorfor ded ehr saa fulldkommenn som steiffninng, effterdj hannd aff begynndellsenn saauell som sidenn haffue uillet sagenn forfektige.

Derfore formener jeg hannem udj denn punnkt for det første at haffue giort uret, och hannd sig udj sinn penn haffuer mishanndlet och formegett romsindig forgrebenn, mig till formegenn forakt paa minn bestillinngs wegne mig aff konng: mayest: ehr tillbetrodt, saa och største forkleinerinng paa mit adelig naffn och rykte.

Belanngennde at samme sagh (som ehr om det forbudtz breff) schulle udj steffninngenn formellde till seneste Botolphi laugthinng at uere inndsteffnet, som her Jonas formener ike saa at uere, saa er saadannt letteligenn at forstaa, at her Jonaszis meninng her udj ike kannd haffue nogenn gennge, medenns bør at annseeis, adt denn ene sagh reigser denn anndenn och finndes ochsaa till laugthinnget met forbudtz breff at uærre læst och paategnet, saauellsom det breff her Jonas emodt mit forbudtz breff haffuer schreffuenn, och som y laugmanndenns opsettelse domb finndis och derforre tillige unnder et burde at uere hendiget domb, som dog paa enn thidt formedelst forfalldenn leyligheds schylldt och dommerenns opsettellse till betennkennde ike schee kunnde, huilket dog sidenn ehr epterkommet, som aff hosføyede laugmannds dom fulldkommeligenn ehr at forstaa. Huorudoffuer jeg ehr begierennde, at for^ne^ punkter met steffninngenn emodt her Jonaszis inndlegh motte annses och grunndeligenn erfaris, om hanndt sig ganndsche groffueligenn ike haffuer forgrebet. Och epterdj her Jonaszis ord schienndis uiis henntydis till fuldkommenn wsanndruhedt migh at uillde paaføre met forschre^ne^ schrifftlige inndlegs anngiffuennde om steffninngenn, som hannd dog utillbørligenn schall haffue anmelldet och alldrig louligenn schall kunnde beuise, medenns her medt giffuer mig aarsage mit adelige naffn och rykte adt forfegdte ved loulige middell till dom och rett, setter jeg derfor udj all rette, om forschre^ne^ her Jonas herudinndenn sig ike haffuer mishanndlet och ublueligenn udj pennen forseet, mig till nach deel udj forschreff^ne^ ærerørige maader, och om hand derfor ike bør att straffis som den der udj sinn thale ehr formeget rom eller fiolle melligk, der till met, om saadan enn manndt ydermere er uærdig at bethiene dett hellige ministerio, medenns om hannd ike her mett haffuer forbrut sit embede och kalldt och sidenn uidere om sagsenns enndelige udseennde hos uerdslige dommere at gaaes, hues sagenn och rettenn ydermere kannd udførsche och medføre, huor paa

450

451

jeg ehr enndelig domb begierenndis, saa och at dette mit forsæt maa læsis, udj dommenn ord fra ordt inndføres och mig i sidenn ygienn till hennde stellis. Datum Staffuannger, konngsgaardenn denn 14. septembris anno 1618.

Gabriell Krusze.

Egenn haanndt.

Da opstod hederlig ok wellærdt manndt h. Gabriell Lauritzønn, cannik ok scholemester her sammesteds, som berettet, at epter h. Jonas uaar affdragenn paa reyse till Dannmark samme dag som steffningen y denne sag bleff hannem forkyndet, haffuer hannd paa reysenn schreffuet sit suar till samme steffninng och det indschiket hid till byenn, huilket for^ne h. Gabriel nu fremblagde, lydenndis ord fra ord som epterfyllger:

Efftersom uores kiere lehnns herre wellbyrdig Gabriel Krusze mig haffuer ladet inndsteffne thill denn 14. septembris anno 1618 for bispenn och det hederlige capittell udj Staffuannger, och haff-
452 uer mig udj steffninngenn till at tale for tuennde sager, først att jeg skulle med wnøduenndig paaførelse, met trette och atschillige rettergannge haffue foraarsaget hanns wellb: mig i mannge maader till denne tidt at søge till rette, dernest at jeg enn stedt udj mit inndleg schulle haffue forlyde schrifftligenn, at det udj welb^te Gabriell Krusis steffninng schulle uerre inndført, som met sanndferdighedt ike schall kunnde bestaa, huilket hanns wellb: formener at uere schreffuet hanns adelige naffn, ære och røkte alt for nær etc.:

Saa ehr till denn første artikell mit giennsuar, at epterdj der ehr ennganng enndeligh dømpt och sententzeret y alle de sager for huilke welb^te gode mannd mig her till dags haffuer ladet steffne, unndertagenn denn sag allene om minn prædikenn, formener jeg derfor, at der ike bør at fallde tuennde domme udj enn sagh, och at welb^te gode mannd ike med rette haffuer migh der om ydermere till at talle, saa uiit sagenn och klagterne udj sig selff ehre anlangenndis.

Denn anndenn artikell suarer jeg saaledis till, at jeg inngennsteds udj mit inndlegh udtrykelig haffuer tillsagt eller tillagt den gode mand nogenn usandfærdighedt, menn saa haffuer jeg schreffuet, att mig tykis at enn part aff de artikler udj

steffninngenn ike kunnde bestaa met sanndhedt. Nu ued mannd uell, at det ehr enn gemeinn phrasis och maade at tale met udj rettergannng: jeg formener eller mig thykis, item: det lader sig annsee, ok anndet saadannt, huor met mannd ike sigis egenntlig at tillegge nogenn enn sag. Thj parterne formener uell meget 453
udj deris tilltall och giennsuar, och dem tykis uell at de begge haffuer retfærdighedt och sandhedt paa at staa; men dommerenn siger enndelig udj sinn sententz, huilken aff parterne rett och sandhed føllger.

Menn belanngennde denne sag udj sig selff, som ehr, om alltinngenn udj steffninngenn kannd bestaa met sanndferdighedt eller ike, formener jeg mig udj mit inndleg noch at haffue forklaret, enndog lougmanndenn, som mig tykis, udj sinn dom det føye haffuer annseet. Huorfor jeg formener dette paa denne thidt nochsom at uere suaret till steffninngenn, epterdj denn tidt denne steffninng ganndsche iligenn bleff læst for mig, da haffde jeg enn dag tillfornn affsennt alle mine breffue denne sag ahnrørennde y weyenn for mig till Dannmark, om huilken min reyse jeg tillfornn publice haffde protesteredt for rette, och ieg schulle da selff stige till hest och derfor maatte paa reysenn schriffue dette mit giennsuar och sennde det tillbage till byenn.

Bedenndis derfor ganndsche ydmygeligenn, at dette mit giennsuar for rætte maatte læsis ok udj billigste maade anseeis, paategnis, y dommenn eller affuisninngenn inndføris och sidenn mig eller minn fuldmektige ygienn tillhaannde stillis.

Jonas Jennszønn. P. S.
E. h.

Her epter begierede denn gode manndt welb^{te} Gabriel Kruse, uy uillde giffue hannem nogenn schrifftlige beschedenn, som osz kunnde tøkis ræt och billigt at uere y denne sag, och uigede hannd saa med sampt for^{ne} h: Gabriel for dørenn. Da haffue 454
uj offuerueyet alltinng paa det flittigste som osz mueligt kunnde uere effter forfallden leylighedt, och enndelig saa forefundet, at epterdj denne sag giellder noget høygt paa och (mueligt) uill streke sig y lenngdenn uiidere ennd denn geistlige jurisdiction kannd formaa, och eptersom h. Jonas tillforne haffuer ueret uillenns at forreyse om nogenn naade hos denn høye øffrighedt

at erlannge, saa haffuer hanndt och samme dag som hannd bleff steffnedt for denne sag ueret alld ferdig at drage aff, och haffde da allerede schiket fra sig for i ueyenn alle sine domme och breffue som hannd aktet sig met at kunde forsuare, och epterdj hannd i saa maade siunes ike at uerre dragenn fra sinn ræt, menn till sinn ræt, viste uj ike paa denne tidt enten sielff at kunnde dømme eller sagenn till nogenn annden at kunnde foruiisze, før enndt manndenn som saa hart angriffues, sielff kommer igienn tillstæde personlig at suare for sig. Naar som der epter paa ny bliffuer steffnedt och kalldet, schall der om gaaes huad christeligt och ret er. Thill uidnisbyrd etc. Actum etc.

---

455 Hans Pederszøen.

Samme daeg præsenteret paa capittell en wng person vedt naffn Hans Pederszøen, født i Aabenraa oc en skredder aff handverket, med h. Anders paa Nærstrands missive thil superintendenten, at hannem motte thilstedis at giffte sig i hans gielldt, endog hand ingen pasz haffde, huor fra hand vaar kommen, eller huor hand haffde tient. Da bleff med wellb. Gabriel Krusis raad oc samtøcke bevillget, at hand motte stedis till gifftermaall, effterdj (som hand berettede) hand som en handverks burse haffde wandret om effter fortieniste oc icke giort sig tancke om nogen pasz at forsørge sig medt, oc hand for rætte medt hand oc mundt anloffuet, at om nogen wrichtighed medt hannem i fremtiden kunde befindis, at hand enten haffde troloffuet eller ectet nogen anden thilforen, da wilde hand indstaa for all den thilthale, och ydermere forpliktet hand sig oc paa sin halls.

---

456 Torbor Oluffsdotter ok Oluff Christopherszøen.

Lauritz Clauszøen Schaboe, superintendens offuer Staffuangers stifft, Jonas Jenszøen, canik oc sognepræst i Staffuanger, Christen Daphindszøen, canick oc prædicant, oc

Gabriel Lauritzøen, canick oc scholemester her sammesteds, kiendis oc giøre witterligt, at aar effter Guds byrdtt 1619 den 3. martii paa woris capittels huus, offuerverendis erlig oc welb. mandt Gabriell Krusze thill Hiuleberg, kong: mayttz: befalingsmand offuer Staffuangers lhene, vaar skicket for os Jakob Moenszøen med et skrifftlig indlæg paa Torbor Oluffsdotters vegne, nu thilhollendis paa Hæstvig i Hellelands præstegielldtt, som louligen i rette haffde ladet steffne sin ectemandt Oluff Christopherszøen, for hand wden billig aarsage haffde forlat hinde nu hen ved 8 aars thid med et lidet spætt barn, hielpeløs i alle maade, och saaledis henrømbt, at hun i midler thidt ingen kundskab har kundet bekomme, huor hand monne haffue sit thilholldt, eller om hand nu monne være i liffue eller icke. Oc fremblagde for^ne^ Jacob for^ne^ Torbor Oluffsdotters loulige sognevidne aff 6 mendt velbeseglet och thaget paa Hellelands kirckegaard fem wger før Mauritii thidt anno 1618, formeldendis i sin mening, at for^ne^ Torbor Oluffsdotter haffuer i de otte aar siden hindis ectemand forlod hinde, skicket oc forholdet sig erligen och vell i ord oc gierninger, saa 457
ingen viste hinde andet at beskylle i nogen maade. Her thill at suare er ingen møtt paa for^ne^ Oluff Christopherszøens vegne, och effter slig leilighedt var for^ne^ Torbor Oluffsdotter i sit indlæg endelig begierendis, hun motte bliffue erlediget oc louligen affskilld fra for^ne^ Oluff Christopherszøen oc forløffuis sig paa andre steder erligen at forsee, huor Gud det haffue vilde, med mere etc. Da effter denne sags forberørte leilighedt bleff saa for rette affsagt, at for^ne^ Torbor Oluffsdotter her effter skall aldelis vere affskilldt fra sin ectemandt for^ne^ Oluff Christopherszøen och haffue friit forloff louligen at giffte sig med en anden, huem Gudt hinde ville thillføye. Thill vidnesbyrdt etc. Actum etc.

Wellb. Gabriel Krusze oc h. Jonas Jensszøen. 458

Anno 1619 den 6. martii, efftersom wellb. Gabriel Krusze haffde thil samme dag indsteffnet h. Jonas Jenszøen at høre paa nogen proff som han aktet at forhuerffue offuer hannem,

belangende den prædicken offuer den quinde der i welb. Gabriel Krusis fraverellse hengde sig selff, oc for hans skielden aff prædickestolen i næst forgangen onnsdaegs fiorten dage etc. siden for^ne^ h. Jonas senist kom fra Danmark. Da efftersom h. Jonas nu samme dag møtte i rette, fremblagde hand først med egen handt skreffuen aff sin predicken det som for^ne^ quinde kunde vedrøre, ok begieret endelig, at det motte læsis oc paategnis, førend nogen aff proffuene bleffue forhørde, huilket ochsaa skiede. Dereffter er laugmanden Poffuel Lætt fremkommen, oc foruden en seddel hand fremlagde, som bleff læst ok paategnet, om den første saeg proffuet hand derforuden, at h. Joen i sin prædicken om for^ne^ quinde haffuer sagd disze ord: „Nu haffuer jeg sagd det jeg vilde, oc vill staa der vedt, er derfor thilfrids, huem derfor bliffuer mig vred eller blidt.

Forb^te^ Poffuel Lettis indlagde seddell lydde ord fra ord som effterfølger:

Itemb, som jeg Poffuell Lett aff welbemellte goude mandt er anmoudet min sandhedt at bekiende wdi denne sagh, saa vit mig witterligt er, saa kand jeg for Gudt och ved en goud samvittighedt icke anderledis der thill suare, end jeg for det første mener ok icke anderledis kand finde, ind h. Jonas jou imod kong: maystz: bevilling oc ordning haffuer bifalden for^ne^ quinde, ok giffuet hinde skudsmaal oc ligpredicken imod hindis begangne bødels daadt offuer sig selff, huilket jeg vil haffue huer christen
459 øffrighedt thilstillet at betenke, som der offuer haffuer makt at ordele. Thil vidnesbyrdt med min egen hand wnderskreffuet. Actum Staffuanger den 5. martii anno 1619.

Poffuell Læt.

Egen handtt.

Dernæst fremblagde Søffrin Jenszøen borgemester sit skrifftlige widnisbyrdt ochsaa den første saeg belangende, lydendis ord fra ord som effterfølger:

Hederlige capittels herrer thill Staffuangers domkircke! Er mig Søffrin Jenszøen schrifftlig bleffuen beschicket och ¦steffned vedt fire mendt aff min welbyrdige lehnsherre, erlig och welbyrdig Gabriel Krusze, min sandhedt at bekiende och widne anlan-

gende en quinde ved naffn Margrete Suendsdotter, som hengde sig selffuer (disz werre), ilde aff dage toeg her i wgen næst for den anden advent søndaeg 1616, thil dragen. Middeler thidt waar welbyrdige Gabriel Krusze wdi Danmarck. Wdi den guode mands frauerellse vaar Povel Læt laugmand och Søffrin Jenszøen hans welbyrdigheds fulmektige. Da bleff os thilspurt och ombeden aff forsch^ne døde quindis slecht och gode wenner, om hindis døde krop icke motte bevilgis at komme i christen jordt, huilken begiering aff os ganske wdslaget, men den krop at lade jorde paa de steder som saadanne fortvifflede mennisker høer at nedersettis, andre thill warskou och redsell. Søndagen næst effter, som foresiger, kom h. Jonas i predikstolen at forklare det evangelium, der skulle skie tegn wdi soel, maane ok stierner; iblant 460
haffde hand sin mening om for^ne quindis jammerlige daadt och whørsomme gerning, at en huer flitteligen skulle bede Gudt om naade at bevare sig fra saadanne haarde fristellser ok ynkelige tegn, och der hoes opregnit huad hindis leffnit haffde weret wdi hindis fulmaktis thid i denne menighedt och sambquem, huorfor ingen skulle hinde dømme eller fordømme. Oc det vaar ens, huor hindis legem bleff lagt och begraffuen. Omb her nogen werdslig øffrigheds person ville sig wnderstaa emoed enntholde, kommer hannem aldelis intet ved, ey heller haffuer nogen rett der thill effter ordinantzen at paathale huor hun bleff nedergraffuen. Hun bliffuer vell liggende der hun ligger wden deris tak, vere sig huemb hand er, leeg eller lærdtt, det fortryde ville, hand ville dog vere sin predicken bekient paa dette oc huer sted, oc vaar thill frids huemb derfor bleff vred eller blid, med mangfoldige ord øffrigheden thil stoer efftertaell oc forklenring wdroffte oc paa atskillige thider før ok siden skieldet paa øffrighedt, somb widnisbyrd thill for^ne thid for capittell indsteffndt wduiser, oc rumb thid offuer tou aar forleden, saa jeg kand icke allt mindis som offuer hindis ligpredicken bleff wdtaelldt, huilcke forskreffne mindelige ord jeg vill bekreffte veed retten, som jeg for Gud med en goud samvittighedt vill vere bekient, 461
naar der paa eschis. Actum Staffuanger den 4. martii anno 1619.

Seuerin Jenszen.

Eg. handt.

Siden bleff Jesper Egbertszøen thilspurt, huadt hannem om samme h. Joens prædicken vaar witterligt. Da suarede hand, at hand icke rettelig kunde komme ihu, huad h. Joens ord i for^ne predicken haffde veret. Men det kunde hand vel mindis, at h. Jonas giorde distinction ok forskiel imellom dem som aff fortuilellse, och dem som i sin wildellse toge sig selff aff dage, huor paa hand vilde giøre sin højeste eed, om paaeskedis.

Huad den anden saeg belanger om for^ne h. Jonasis skielden aff predickestolen, siden hand kom fra Danmark, der om fremlagde for^ne h. Jonas ochsaa sin skreffne predicken, som hand sagde sig samme thid at haffue brugt. Huilken effterdi den vaar hastig och noget wlæseligt skreffuen, jtem somt paa latin oc somt paa danske, da opleste hand selff der aff saa megett som sagen vedkom. Dereffter fremlagde ok Suendt Hanszøen et skrifftligt vidnisbyrdt her om, som for rette bleff læsd oc paategnit, lydendis ord fra ord som effterfølger:

Anlangende h. Jonas predicken, som fallt den 17. februarii sist forleden, och jeg nu och er indsteffnet fore. Texten vaar aff paszen: Christus Guds leffuendis søen vaar ind for Caipham den ypperste præst, och de haffde søgt fallske widnisbyrdt om
462 hannem etc. Iblant forklaringen sagde h. Jonas, at der findis endnu mange paa denne tid, som sidde hiemme wdi deris huse og søge effter fallske widnisbyrdt offuer deris neste, mere for hadt end rett. Disligeste fantz end paa denne dag fallske dommere, som den gammel skallck Caiphas waar. Men dersom herren eller husbonden nu selffuer icke kunde affstedt komme, brugte hand skarpsindige och besmitzige tienere der till at wdrette och i saa maade forfulde sin jeffnchristen met volld, tyranni och falskhedt wden skylld ok brøde paa ære, liff och goeds, som daglig forfarenhedt giffuer tilkiende. Och naar en fattig mand vil erbiude sig thill lou och rett, saa bliffuer hand offuerskieldet for en trodtsig och mutvillig compan, hand maa icke saa suare den øffuerste eller den der mere formaar end handt, och met pucken offuerdyler en sin rett. Ey heller nogen persons anseellse maa giellde. |: huilket vere Gud beklaget :| med vidløfftiger hans forklaring och predicken offuer texten. Er det nogen

øffrigheds person wdi denne mening meent, det vere h. Jonam thilstillet selffuer at wdtyde och forklare. Disze ord och forhandling er skiedt den daeg som forsiger, oc flere gaat folk hørde, som samme daeg kirken søgte, huilket skall bliffue beskrefftet met lou, om behoff giøris. Staffuanger den 6. martii 1619.

Att dette saa for rette ganget och proffuet er som forsch.t staar, 463
widner wi met voris capittells segell her neden wnder. Actum etc.

Kirstine Pedersdotter oc Anders Pederszøen.

De samme som s. 294 fg. kiendis oc giøre witterligt, at anno 1619 den 17. aug. paa voris capittells hus, offuerverendis e. och w. mand Gabriel Krusze thil Hiuleberg etc. (som side 295), vaar skicket for os Kirstine Pedersdotter, barnfød wdi Taarup wdi Judland, som louligen i rette haffde ladet steffne Anders Pederszøen, barnfødt i Nyløes wdi Sverrig, for hand (som hun formente) haffde bedraget hinde wdi ecteskab med sig, i det hand haffde sagd sig at vere fri oc wbehindret, oc det bleff dog i sandhed siden befunden, at hand haffde en ectequinde i liffue wdi Suerrig, huoroffuer hun med hannem var geraaden thil stor vlycke. Da thilspurde welbte Gabriel Krusze fornne Anders Pederszøen for rette, huorledis med denne sag var 464
thilgaaen, at hand herom skulle sige oc bestaa sin sandhedt. Huortill fornne Anders suarede oc bekiente, at det haffde sig saa i sandhedt, at der hand i den siste suendsche feide vaar wdseiglet med sin skude aff Suerrig paa duggeri, da forfallt hand wnder Norge ved Agdesiden oc bleff saa der anholden aff welb. Knud Knudszøen thil Nørholm naagen rumb thid, oc spurde disimellom for visze thidender, at hans ectequinde i Suerrig skulle vere ved den timelig død affgangen. Derfore begaff hand sig i ecteskab med fornne Kirstine Pedersdotter, som da haffde sit thilhold der henne. Men nogen stund dereffter kom hans forrige quinde aff Suerrig thill dennem oc endelig begieret hannem igjen. Da lagde hand raad med sin anden quinde fornne Kirstine oc kiøffte den første fra sig, saa at hun drog thill Suerrig igien, men hand bleff hoes den anden. Der sal. wellb.

Styrinch Boell, kong: maytz: befalningsmandt paa Agdesiden, fik saadant att vide, steffner hand hannem i rette for tolff mand, oc for hans skude fra hannem i boed thil kong: majetz:, for saadan hans groffue forseellsze. Dette alltsammen bekiente for^ne^ Anders Pederszøen, men haffde huerken breff oc segl eller leffuendis proff, med huilke hand saadant kunde bevisligt giøre. Derfore haffue vi paa den thid for victige aarsagers skylld optaget sagen thill den 23. aug: nestfølgende. Thill samme daeg vdi wellb^te^ Gabriel Kruszis nerverellse haffue atter for^ne^ personer sig for rette indstillet, oc var da for^ne^ Anders Pederszøen ydmygelig begierendis, at hand motte beholde for^ne^ Kirstine Pedersdotter, effterdi hans forrige quinde i Suerrig nu skulle vere dødt, som hand formente sig at kunde giøre bevisligt. Men for^ne^ Kirstine derimod begieret, at hun motte skillis fra hannem. Da effter slig forberørt leilighedt, oc effterdi det aff beggis deris frivillige bekiendellse nochsom er vitterligt, at for^ne^ Anders haffde sin ectequinde i liffue, den thid hand gifftet sig med denne anden, oc at de begge haffue veret om at kiøbe hinde fra sig, paa det de motte boe sammen, haffue vi saa for rette affsagdt, at for^ne^ Kirstine Pedersdotter skall hereffter aldelis vere fri oc affskilld fra for^ne^ Anders Pederszøen oc ingenlunde at maa boe med hannem, dog hinde at vere fritt for at giffte sig med en anden mand; men om hannem bliffuer liffuet aff øffrighedt benaadet, da at komme thil den første igien, om hun er i liffue oc vill tage hannem thil naade. Huis verdsligt kand vere paa begge sider i denne saeg, det ville vi haffue for sin tilbørlig øffrighed oc dommere indstillet. Til vidnesbyrd etc.

Jacob Carlszøn oc Marritte Tolleffsdotter.

De samme, kiendis och giøre witterligt, at aar 1619 den 23. aug. paa woris capitells huus, offuerverendis e och wellb. Gabriel Krusze thill Hiulebierg, etc. (som foreg.) vaare vi forsamlede, da efftersom Jacob Carlszøen oc Marritte Tollefsdotter paa Hettland i Hellelands sogn thilforen aar 1618 den 14. septemb. haffuer for os weret i rette om nogen

irring dennem imellom veret haffuer, oc sagen da er bleffuen 467
optagen, indthil try aar effter deris bryllup vaare forløbne, saa at der som midler thid icke bedre kunde bliffue dennem imellom, skulle sagen paa ny for capittell igien indsteffnis oc da endelig dømmis dennem imellom, som samme capittels sententz ydermere formelder, oc samme saeg vaar nu atter thill forb^te daeg louligen indsteffnet, da møtte vdi rette for^ne Maritte Tolleffsdotter, oc beklaget at for^ne Jacob Carlszøen endnu intet haffde forbedret sig i sin omgiengellse mod hinde, men forstengede hinde fra maden, førde en haab aff gaarde det de skulle nære sig aff, og truet at hand inden juledaeg kom skulle hugge en arm fra hinde. Der thil med haffde hand ey heller nogen bod bekommet for sin skrøbelighed oc wskickelighed thill ecteskab, huorfore hun begierede at motte fra hannem entledigis.

Her imod at suare møtte icke for^ne Jacob Carllszøen, men hans fader, Carl Skaareland, som berettet at for^ne Jacob haffde begiffuet sig paa vejen her ind, oc der hand var kommen thill Tiemsland i Warhougs sogn paa Jederen, da bleff hand offuerfalden med en hastig siugdom, saa hand motte bliffue der liggendis thilbage, oc bød hand sig i rette paa sin søns vegne. Men effterdi hand haffde ingen schrifftlig beschen eller loulig proff enten om sin søens loulige forfald eller om sin fuldmakt paa hans wegne, haffue vi atter den saeg thill torsdaeg 468
nestfølgende, som var den 26. aug., opsatt, thill huilken dag for^ne Carl skulle enten skaffe sin søn selff thilstede eller oc nogen richtig beschen oc proff om hans loulige forfald oc egen bekiendellse.

Omsier haffuer for^ne Jacob Carllszøen thill forb^te daeg i egen person sig for rette indstillet. Disligeste er oc for^ne Marritte Tolleffsdotter møtt, huilken endnu som thilforn klaget offuer hans tirranni oc vanmektighed thil ekteskab oc begierede dom i sagen. Da bleff for^ne Jacob thilspurt, om hand ingen boed haffde bekommet eller nogen forbedring fornummet for sin forberørte skrøbelighedt, huor thil hand suarede sig vell at haffue søgt om raad derimod, men endnu slet ingen bekommet, men det vaar med hannem endnu som thilforn, saa at hand har aldrig med for^ne Marrite hafft nogen legemlig beblandellse. Dernest bleff hand oc tillspurt, om hand haffde for^ne Marritte i nogen maade mistenkt, at hun enten thilforen eller oc siden de kom sammen

haffde lagd nogen wenskab med nogen anden, som kunde denne tuist oc irring dennem imellom forvollde. Der thil suarede oc for^ne Jacob, at hand aldrig haffde noget saadant med hinde befundet, oc viste hinde intet i de maade at beskyllde wden ære
469 oc gaat. I ligemaade bleff oc for^ne Maritte thilspurt, om hinde icke i nogen maade vaar vitterligt, at for^ne Jacob haffde slaget sindet thil nogen anden, for huis skylld hand kunde bruge nogen hemmelige praktiker thil skillsmæs dennem imellom, huortill hun suarede sig intet der om at vere witterligt, ey heller at haffue noget i de maade med hannem befundet.

Da effter thiltale, gjensuar oc den sags leilighed, oc effterdi ordinantzen om ekteskab i den tredie artickel om ectefolkis skillsmesze formelder, at om nogen er impotens eller wskickelig thill ecteskab, da skall den person huis brøst saa findis, stedis try aars frist thil at søge raad, om hand midler thid kand hielpis, om hand haffde den brøst for brøllupit; dersom hand da icke bliffuer hiulpen, maa der bliffue skillsmesze imellom dem; oc for^ne Jacob Carllszøen frivilligen for rette bekiender, at hand haffde sin brek oc skrøbelighedt før bryllupet oc befant sig wskickelig strax effter trolouellsen, oc hannem er stedt offuer tre aars frist at søge raad, er dog midler thid icke bleffuen hiulpen, da er saa for rette affsagd, at for^ne Jacob Carllszøen oc Marritte Tolleffsdotter skulle her effter aldelis vere affskilld fra huer andre. Men huis verdsligt den ene kandt haffue den anden thil at thale, som om gaarden at besidde eller andet, det ville vi haffue for sin tilbørlig dommere indstillet. Thill vitterlighed etc. Datum etc.

---

470 Ingeborg Iffuersdotter ok Torkiel Laurszøen.

De samme, kiendis oc giøre for alle vitterligt, at aar 1619 den 17. novemb. paa voris capittells hus, offuerverendis e. och welb. Gabriel Krusze thil Hiulebierg etc. (som foreg.) hans fulmektige, erlig och welakt Søffrin Jenszøen, borgemester i Staffanger, vaar schicket for os vdi rette Ingeborrig Iffuersdotter, som louligen i rette haffde ladet steffne Torkiel Laurszøen, for hand icke ville fulkomme det ecteskab

som dennem imellom ved en loulig troloffuellse var begynt, men ville det slæt opsla oc forsage. Her till at suare møtte for^ne^ Torkiel oc foregaff, at hans hiertelaug aldrig haffuer rettelig kunde faldet thill hinde, siden hun giorde hannem den skade med en kniff, huoroffuer hans liff stode i fare. Derthilmedt vaar hand oc nøyd aff sal. Jørgen Laurszøen paa Jotten ting oc trued thill med bolter oc jern at anloffue der for rette, at hand skulle ekte 471
hinde. Oc effterdi for^ne^ Torkiel berøbte sig paa nogen proff at føre i denne saeg, huilke hand icke nu haffde steffndt, da haffue vi denne saeg optaget thill 20. daeg juell, at hand midler thid louligen kand søge sine proff, oc skulle de begge tu wsteffnde siden thill forb^te^ daeg møde i rette paa for^ne^ voris capittells husz, da at gaaes der om huis rett er. Thill vitterlighedt etc. Actum etc.

Anno 1620.

Den 13. jan. i wellb. Gabriel Kruszis fulmektigis Søffrin Jenszøens nerverellsze ere disze sager paa capittel forhandlede som effterfølger: 472

I.

Torkiel Laurszøn ok Ingeborg Iffuersdatter.

De samme, kiendis oc giøre vitterligt, at anno 1620 den 13. jan., som vaar tiuende daeg juel, offuerverendis e. oc welb. Gabriel Krusze thil Hiuleberg etc. (som foreg.) hans welbyrdigheds fulmektige, erlig oc welakt Søffrin Jenszøen, borgemester i Staffanger, efftersom Ingeborg Iffuersdotter thilforen anno 1619 den 17. novemb. paa voris capittels huus haffuer thiltalet Torkiel Laurszøen, for hand icke ville holde den troloffuellsze dennem imellom gjort vaar, oc for^ne^ Torkiel da berøbte sig paa nogen proff, med huilke hand aktet at giøre bevisligt, det hand aff sal. Jørgen Laurszøen vaar 473
nød thil at troloffue hinde, oc sagen derfore er bleffuen thil tiuende daeg juel optagen effter deris schrifftlige affvisnings lydellsze, da er for^ne^ Ingeborgs Iffuersdotters fulmektig Ole

Knudszøen nu møtt i rette ok for^ne^ Torkiel atter thiltalede, for hand sig saa mutvillig imod for^ne^ Ingeborg anstiller ok icke vil fulkomme det ekteskab som dennem imellom ved en christen troloffuellsze er begynt. Her thill at suare møtte for^ne^ Torkiel i rette ok endnn som thilforen beklagede, at hans hierte ok sind ingenlunde kunde falde thill hinde, siden hun paa Malle giorde hannem en stoer skade ok med en kniff ville taget hans liff aff hannem. Men at hand dog haffde ladet sig ved hinde troloffue, der thil vaar hand aff sal. Jørgen Laurszøen paa Jottens skibreds ting nødt ock tuungen, huor om hand strax fremkallede disze tuende dannemend, Rasmus paa Jotten ock Peder paa Guszel, edsuorne laurettismend i Jottens schibrede, huilcke hand louligen haffde ladet steffne, at de deris sandhedt her om skulle vidne.
474 Ock proffuede for^ne^ mend, at der for^ne^ Torkiel ock Ingeborg i sal. Jørgen Laurszøens thid en gang vaare med hin anden paa Jottens schibreds ting om denne deris tuist ok irring for rette, da iblant andet thilspurde Jørgen Laurszøen for^ne^ Torkiel, om hand icke ville ekte for^ne^ Ingeborg, ok der hand suarede ney, da truede Jørgen, at wden for^ne^ Torkiel strax paa steden ville anloffue at ekte hinde, da skulle hand lade sla hannem i bolten, huoroffuer da for^ne^ Torkiel motte recke hannem sin haand paa at hand skulle ekte hinde. Huilket de erbøde sig thill icke allene med fuld boger eed, men oksaa med menige allmue, som den daeg tinget søgte, at ville bekreffte, om behoff giordis.

Herimod foregaff for^ne^ Ole Knudszøen, at endog saadant kunde veret skeed, saa forløb der dog fra den thid henved halff-andet aar, før hand loed sig ved hinde troloffue, paa huilken thid hand haffde respiit oc frist nock at betencke sig anderledis, om hand da icke haffde villet holde sit løffte. Der thill suarede for^ne^ Torkiel, at for^ne^ Ingeborg stedse truede hannem med det
475 løffte hand haffde giort for^ne^ Jørgen Laurszøen paa tinget, at dersom hand det icke ville effterkomme, ville hun haffue sig for øffrigheden at beklage, at hand skulle straffis. Men der hand enda icke ville lade sig sige, thaler for^ne^ Ole Knudszøen ok Stephan skomager hannem thill paa hindis vegne ok endelig foreholder hannem, at wden hand med det aller første ville fulkomme sit løffte, da skulle det vist for øffrigheden andragis, hannem thil liden fromme. Huorudoffuer hand aff wbetenksomhedt ock redsel lader sig hen vedt tre wgers thid der effter ved hinde

troloffue, dog hand saa vel siden som før aldrig haffuer rettelig kundet ellske hinde. Begieret derfore at hand motte bliffue skilldt ved hinde, før end det kom videre med dennem, effterdi der vaar dog ingen forhaabning om, at der i fremthiden kunde bliffue noget christeligt ock roligt ekteskab aff. Da effter thiltale, giensuar ok den saegs leilighedt, effterdi ordinantzen om ekteskab i den 1. artickel om troloffuede personers skilsmesze formelder, at troloffuellsze som nogen nødis thill, bør icke at 476
holdis, saa fremt det giffuis thilkiende før brøllupet, ok for^ne^ Torkiel offentlig her beklager ok med tuende skiellige dannemends nøjaktige vidnisbyrdt bevisligt giør, at hand aff Jørgen Laurszøen vaar nød thill at anloffue med hand ok mund, at hand skulle ekte hinde, ok siden ved samme sit løfftis jeffnlige erindring aff hinde ock hindis anhang vaar truet thill at lade sig ved hinde troloffue, haffue vi saa for rette affsagd, at for^ne^ Torkiel skall vere fra for^ne^ Ingeborg affskilld ok fri. Dog effterdi hand meget letferdigen med saadan viktig handel haffuer omgaaest, skall hand giffue thil de fattige her i Staffangers hospitael et heelt aars løen ok icke thilstedis at giffte sig med nogen anden, inden tre aar hereffter ere forløbne. Huis verdsligt kand vere i denne saeg, som om raadspillde, som for^ne^ Ingeborg klager offuer, ock andet, det ville vi haffue for sin thilbørlig dommere instillet, saa fremt de icke anderledis der om indbyrdis kunde forenis. Thil vitterlighed etc. Actum ut supra.

II.

Gunilde Olesdotter ok Torgir Rasmuszøen. 477

De samme, kiendis oc giøre vitterligt, at anno 1620 den 13. jan., som vaar tiuende daeg jule, paa voris capittels hus, offuerverendis e. oc welb. Gabriel Krusze thil Hiuleberg etc. (som foreg.) hans fulmektige, erlig oc welakt Søffrin Jenszøen, borgemester her i Staffanger, vaar skicket for os Maritte, Oluffs quinde paa Sole, som louligen i rette haffde ladet steffne Torgir, Rasmus paa Kolnæs hans søen, ok hannem thiltalet, for hand skulle thalet hindis dotter, Gunilde Oluffsdotter thill om ecteskab ok det samme sit forsæt oc alvorlige mening giffuit hindis moder thilkiende ok derudoffuer thilskicket hinde nogen gaffuer, ok hun siden i den forhaab-

ning haffuer vdslaget andre gode raad, som hinde paa atskillige steder haffuer veret budet. Men nu vaar hand bleffuen anderledis thill sinds ok aktet at wdspørge thil for^ne^ Gunildis stiffaders dotter ok haffuer leid jord fra for^ne^ Gunildis moder imod hindis
478 vilie, medt mere. Her imod at suare møtte i rette for^ne^ Torgir Rasmuszøen ok benektet aldelis sig nogen thid at haffue thalet enten for^ne^ Gunilde eller hindis moder thil om noget ekteskab. Men at hand haffuer foræret hinde nogen gaffuer, det er skeed, fordi at for^ne^ Gunilde først gaff hannem foræring, huilket hand i saa maade vilde vederlegge ok forskylle. Her hoes vore oksaa for^ne^ Torgirs forældre thilstede ok bekiente, at dersom deris søen for^ne^ Torgir haffde hafft nogen ord med for^ne^ Gunnilde eller hindis moder om ekteskab, da vaar det dennem slæt wuitterligt ok imod deris minde oc vilie, at saadant skulle skie ok gaa for sig. Da bleff for^ne^ Maritte thilspurt, om hun haffde ingen proff oc vidnisbyrd paa at for^ne^ Torgir haffde thalet hinde ok hindis dotter thil om ekteskab, huor thil hun suarede, at hun ingen proff der paa haffde, effterdi drengen ingen mend haffde sent thill dennem, men ickun i enrum haffde thalet med dennem her om. Dernæst bleff ochsaa for^ne^ Torgir thilspurdt, om hand i naagen maade viste andet end erligt med for^ne^ Gunilde, huoraff hand
479 kunde haffue aarsage at rygge saadanne ord som dennem imellom om ekteskab kunde vere thald. Der thil suarede hand sig icke vide for^ne^ Gunilde at beskylle, det hindis ære ok lempe i naagen maade kunde anrøre ok vere fornær. Da effter thiltale, giensuar ok den sags leilighedt, endog det lader sig vell ansee aff de gaffuer de hinanden foræret haffuer, at der haffuer veret dem noget imellom om ecteskab, dog effterdi ordinantzen om ekteskab formelder, at hemmelig troloffuellse skall intet holdis, som er skeed foruden deris vilie huilke de ere wndergiffne, som ere forældre eller andre som ere i foreldris stedt, fordi den ære ok lydighedt wdkreffuer Gud i det fierde bud ord, kunde vi icke forefinde denne handel dennem imellom at haffue veret nogen loulig troloffuellsze, men for^ne^ Torgir at vere i de maade fra for^ne^ Gunildis thiltale aldelis quit ok fri. Huis verdsligt her i steffningen omrøris, som om raadspilde ok gaarden, huilken for^ne^ Maritte klager at vere sig fraleid, det ville vi haffue for sin thilbørlig verdslig dommere instillit, der at gaaes om huis ret er. Thil vitterlighedt etc. Actum ut supra.

III.

Thill samme daeg haffde Thomas Lætt ladet ved bispens steffning kalde h. Niells for capittel om nogen irring dennom imellom vaar kommen. Da bleffue de for rette i forb^te^ Søffrin Jenszøens nærverellsze atter saaledis forligte, at den forligellsze ok contract som dennem thilforen skrifftligen vaar gaaen imellom, skulle her effter aff dennem i alle maade wryggeligen holldis, ok toge de der paa hin anden i handen, huilket bleff antegnet paa beggis deris forligellsze breff. 480

Anno 1620 den 18. martii

waar bispen med de residerende canicker aff welb: Gabriel Krusze fordret paa capittell, huor hans welb: foregaff effterfølgende artickler: 481

I. Loed hans welb: læsze en kong: maytz: missive thill sig, formeldendis han skulle giøre sin fliid, at hand kunde samble en goed summa penge hoes borgerskabet her i byen thill hielp thil den ostindische fart etc. Ok begieret hans wellb: at capittells brødre ville oc hielpe der noget thill, synderlig effterdi hand haffde forfaret aff Norgis statholder, at de geistlige i hans lhene bleffue oc her om anmodede. Om ostindische fart.
Dette postulatum bleff taget i betenkende thill om tre dage at giffuis suar paa.

II. Foregaff hans welb: den store wskickelighed her findis hoes en part præsterne i lhenene, at de obenbarlig syndere imod ordinantszen steder thil obenbarlig skrifft, wanseet at de icke ere forligte med verdslig øffrighedt. Begierede derfor, at bispen ville wdstede sin skrifftlige befalning thill alle prousterne, at de her wdi haffuer flitig indseende med deris præster, at der med motte skickelig oc thilbørlig handlis effter ordinantszen. Huilkett bispen oc loffuede att ville giøre.

III. Beklaget hans wellb: den misbrug her bleff holden med obenbarlig affløsning, at man thilstedde dem som skulle staa obenbarlig skrifft, at affløsis enten i froprecken eller 482

i hospitalet eller imellom begge prekerne, naar faa vore thillstede, huilket hand mente icke at vere thilbørligt; men mand burde der med alvorligere oc strengeligere omgaaes, synderlig effterdi horeri och skiørleffnet i menigheden nu meget toeg offuerhaandt, paa det mand skulle icke lade sig baade Guds oc den høje øffrigheds wgunst oc straff paa. Begieret derfor oc paa kong: maytz: vegne befalet, at ingen skulle stedis thill obenbarlig skrifft i kjøbsteden wden i højmesze oc paa landsbyen strax effter predicken om søndagerne i menige sognefolkis nerverellsze. Huilket ochsaa bleff vedtaget.

IV. Efftersom hans wellb: fornam saare faa aff borgerskabet her i byen at søge thill kircken, synderlig i wgedaegs preckener, oc mueligt aff aarsaeg at precken varet noget forlenge oc holt dem saa fra deris næring oc brug etc., da begieret
483 hand, at her i byen motte holdis med predicken som i andre kjøbsteder sedvanligt er, synderlig wgedaegs predicken, at de skulle icke vare offuer en halff time eller tre quorter i det lengste, oc det baade predikanterne selffue thill mindre besuering saa vell som ochsaa thillhørerne thill disz større andacht oh lyst thill ordet att høre. Dette bleff oc anloffuet at skulle skie.

H. Daniel paa Liste, Guttorm Moszebøe oc Tosten Omlandt. (Paa Guttorm Moszebøes vegne var Christen Suendszøen paa Møgellstu.)

Lauritz Clauszøen Schaboe, superintendens i Staffuanger stifft, Joen Jenszøen, canick oc sognepræst, Christen Dagphindszøen, canick oc medtiener thil Staffuangers domkircke, Rasmus Pederszøen, canick och sognepræst thill Torffuesteds præstegield och prouist i Carmsund, Christen Laurszøen, canick oc sognepræst thill Bøe præstegield oc proust paa Jederen, oc Gabriel Laurszøen, canick oc scholemester i Staffanger, kiendis at aar effter Guds byrd 1620, Botolphi daeg, som vaar den 17. junii, offuerverendis e. och

welb: mand Gabriel Krusze thil Hiuleberg etc. (som foreg.), vaar schicket for os paa voris capittels hus hederlig mandt h. Daniel Pederszøen, sognepræst thill Wandszø præstegield paa Lister, som med welb: Christopher Giøes, kong: maytz lensmand paa Agdesiden, hans steffning haffde i rette kallet for capittel Guttorm Moszebøe och Tosten 484
Omland belangende en gaard ved naffn Høland, liggendis i Wandszøe sogn, som præsten paa Lister, for^ne h. Daniel, kreffuer wdi thill landskyld en heel løb smør effter et gammelt register paa Liste præsteboels indkomst, daterit anno Domini 1497, imod for^ne tuende mend och deris medeigere paa den anden side, som holder sig thil fire huder i for^ne gaard oc formener præsten derudi at thilkomme ickun en hud thil landskyld aarligen. Da effter langsommelig trette och rettergang, der bønderne haffuer forskut sig ind thil capittells jordbøger, haffuer laugmanden thilfundet h. Daniel dennem did at indsteffne och tage fra capittel beskreffuet, om præstens det gamle register kommer offuerens med for^ne capittels jordbøger, med mere som samme laugmandsdom ydermere formelder och indeholder.

Effter slig leilighedt haffue vi foretaget nogle capittels jordebøger och derudi forfaret, at i gamle dage haffuer ganget thil Wandszøe præstebohl aff for^ne gaard Høland i Wandszøe sogn somme thid en hud och somme thid en halff løb smør, huilken landskylld siden den thid (mueligt) vel kunde vere bleffuen forhøjet saa vell paa præstens som paa bondeparten, efftersom jorden sig haffuer forbedret thil, och efftersom her findis i atskillige capittels jordebøger landskylden paa andre jorder thid effter thid at vere forandret oc forhøjet, efftersom gaardene haffue forbedret sig thill, saasom och den jordeboeg som nu i denne superintendentis thid er forfattet, formelder om en heel løb smør 485
aff Høland i Wandszøe sogn thill Wandszøe præsteboel, ok kommer i de maade offuer eens med h. Daniels egen forb^te gammel jordebog, som endnu icke er wnderdømt, ey heller hans wederpart derimod loulig har bevist contrarium. Men i besynderlighedt findis i en jordebog, daterit 1575, som affgangen Hans Wincke, suoren stiktskriffuer, haffuer aff lang forfarenhedt sammenskreffuett wnder sognepræstens, kirckeombudsmends eller de eldste laurettismends forsegling paa huer stedt, at Liste sognepræst den thid haffuer raad bygselen aff Høland saa vel som

aff Skolevold, Penne, Tothammer, Kotland, Klockhammer, Kamsgiord, Freested, Sande, Houland, Loffueland, Espeland, Medbøe, Refføen etc., aff huilke gaarde alle h. Daniel bekiender sig endnu som beste mand at tage bøxell. Och endog der ere tuende Høland som ligger thil Wandszøe præsteboel, et Høland i Wandszøe sogn, (som tuistis om), et andet i Herridszogn, saa lader det sig alligevel noch ansee, at her forstaas det Høland i Wandszøe sogn och icke i Briseidszogn. Widere kunde vi icke her om forfare paa denne thid. Thil widnesbyrdtt etc.

---

486 H. Peder Hiorteland oc hans hoszbond emellom.

Laurs Clauszøn Schaboe, superintendens offuer Staffangers stifft, Jonas Jenszøn, canick och sognepræst, Christen Daphindszøen. canick oc prædicant, och Gabriel Laurszøen, canick och scholemester i Staffanger, kiendis oc giøre vitterligt, at aar 1620 den 19. junii paa voris capittels husz, offuerverendis e. och welb. Gabriel Krusze thil Hiulebierg etc. (som foreg.), vaar schicket for osz h. Peder Hanszøen Hiorteland, som loulig i rette haffde ladet steffne hederlig mandt h. Rasmus Pederszøen, proust i Karmsund och sognepræst thil Torfuesteds præstegielldtt, for hand først haffuer for nogen aar siden louligen kaldet och ladet ordinere hannem thill sin medtienere i Guds ord och nu siden en lang thid forleden wden all billig aarsage (som hand formener) haffuer forskut hannem och imod ordinantzen och sit wdgiffne kaldsbreff icke vil akte eller kiende hannem for sin capellan, med mere.

Her imod at suare møtte for^ne^ h. Rasmusz Pederszøen oc formente sig at haffue loulig aarsag, huorfore hand aff tienisten haffde forvist for^ne^ h. Peder, som vaar baade fordi hand haffde ladet sig forlyde med fortalellsze och wquemsz ord paa sin hosbond och hansz børn imod sin vdgiffne forplik thill h. Rasmusz, derthilmed ochsaa for hansz forargelig wrolighedt med trette och slauszmaal som hand leffuer vdi med sognemendene,

aff huilcke mange haffue thit och offte sig for hannem bekla- 487
get. Och berøbte for^ne h. Rasmusz sig paa nogen proff, med huilke hand aktede dette at giøre bevisligt, aff huilke nu for rette ochsaa bleffue indkallede tuende mend vedt naffn Gunder Stange och Hans paa Bøe, aff huilkesz bekiendellsze om h. Peder nochsommelig vaar at erfare oc forstaa, hannem storligen at haffue med klammer och wnødig trette mishandlet imod sin forplict thil superintendenten wdgiffuen her samestedsz anno 1616 och icke forholt sig saa fredelig och rolig som det sig burde, oc som en Gudsz ordsz tienere eigner och vel anstaar. Dog haffue vi for synderlige aarsagersz skylldt med welb^te Gabriel Krusze lagdt osz i med parterne at forlige.

Ok ere de effter lang wnderhandling saaledisz med hinanden forenede, at for^ne h. Rasmusz skall nu strax antage for^ne h. Peder i sin tieniste igien for sin capellan ok giffue hannem den løen her epther som de thilforen vaare ved om forligte, och icke videre. Herimod forpliktet h. Peder sig och med hand oc mund anloffuede hereffter at forholde sig først imod sin hosbond lydig ock tienistaktig som en søen i alle maade effter ordinantzen ok icke med ord eller gerning at giøre hannem, hansz børn och folch nogen fortred, dernest i daglig omgiengellsze med almuen at beflitte sig paa edruhedt, fredelighedt och et wstraffeligt leffnet och her effter ingenlunde giffue aarsag thil nogen kiff och trette, 488
ey heller med skiendszord eller med hug och slau nogen at offuerfalde. Huilket for^ne, dersom hand icke i alle maade holder oc effterkommer (det Gud forbiude), da endelig vden all bøn och benaading at haffue forbrut sin tieniste och embede, naar h. Rasmusz hannem derfor louligen for sin tilbørlige dommere steffnendisz vorder. Thil vitterlighed etc.

Samme thidt er dette efftersch^{ne} paa capittel forhandlett.

I.

Ingeri Nillszdotter paa Støle wdi Lyngdal loed fremblegge paa capittel et sex mends velbeseglet tingsvidne, at hindisz mandt Vlfart Dirichszøen var bleffuen paa reisen fra Lyngdal thil Danmark, daterit Aa kirckegaardt neste syndag effter paasche aar 1620. End fremblagdisz samme thid hindisz richtige schudszmaal aff sex mend vel beseglet och thaget paa Biersz vaarting 1620, formeldendisz at for^{ne} Ingeri Niellszdotter haffuer schicket sig som en erlig, gudfrøktig dannequinde baade før end hindisz hosbond bleff borte och siden i alle maade. Efter slig leilighet bleff hinde communibus omnium suffragiis bevilget at maa giffte sig med en anden erlig mandt eller karll, som Gudt hinde vill thillføje.

II.

489 Ragnild Torgierszdotter loed fremlegge sit schodszmaal och proff, thaget i Hegbostedt kircke dominica cantate 1620, velbeseglet aff sex mend, formeldendisz at hun haffuer schicket sig erligen och vell, siden hindisz ectemand Hebrand Torgierszøn for 9 aar siden affrømbte fra hinde med en sin egen neer sleckt, som hun dog aldrig gaff hannem aarsage thill. End fremblagdisz et h. Gabriel Anderszøensz Bang, sognepræst thill Fielbergs præstegielld, hansz schrifftlig proff wnder hans egen haand och segl, dateret den 2. maji 1617, formeldendisz at for^{ne} Hebrandt da paa det tredie aar thillforne vaar døed paa en gaard heder Ryen och begraffuen i Alundsz kirckegaard och siden aff for^{ne} h. Gabriel graffest etc. Hende bleff och paa capittel bevilget at maa giffte sig igien.

III.

Ingeborg Olszdotter vaar ecktegifft med Peder Bordszøen, som løb fra hinde for 9 aar siden, oc er hun midlerthid falden i løst leffnet med Thomesz Ormszøen, haffuer affled nogen børn med hannem, begierer at maa eckte hannem, effterdi

de trøster sig icke thill at kunde forlade hinanden, leffuer derudoffuer som hedninge vden sacramentet, mange thil forargellsze. Det bleff oc bevilget och samtøkt, at sognepræsten, h. Gunder paa Skiold, skulle først lade dem staa obenbare skrifft, om de haffuer sonet thil kongen for det siste barn de otte sammen. Siden skall hand maa giøre sit embede, vie och giffue dennem 490
thillsammen effther christelig viisz oc kong: maytz: ordinantze, paa det de icke lenger skall ligge i løst leffnet, Gud thil fortørnellsze och den christen kircke thill forargellsze.

IV.

Magdalene, Lauritz Bygnæszisz dotter, haffde hemmelig loffuet en dreng vedt naffn Eleff Niellszøen, som haffde send hindisz forældre bud med sin farbroder Ole Houskin och Gunder Stange, at bede om hinde for heder och ære, hand gaff pigen festenszgaffuer, et par sølffkieder, tre sølffschieder och 6 r. dr. Midler thid, før end hand kunde faa ja paa pigen, bleff hand vdtagen i kongens tieniste oc er der endnu. Stacked siden, der hun viste sig andre beiler, sende forældrene festensgaffuen thil hansz broder Lauritz, som tog med samme gaffue. Drengen Eleff selff skriffuer til sin farbroder et breff oc et andet thill pigensz fader i den mening, at ingen hansz venner skulle opbære festegaffuen igien, saa fremt de ville icke stande hannem thill rette. Hand akter at holle det hand haffuer loffuet, oc dersom hand døer i den tieniste, skall hun dog beholde hanz festenszgaffue oc den icke at komme thil hansz arffuinge.

W. Gabriel Krusze formelte thill suar her po, at der findisz kongensz breff, at naar saadanne som er vdtagen i kongens 491
tieniste, vdhfarrer de første femb aar, bliffue de siden hiemforløffuet. Om pigen nu vilde holde sig effter for^ne^ Eleff thill den thid forløb, kunde det maa skie vere paa hindisz eget gaffn etc.

Jakob Carlszøen ok Giertru Webrandszdotter.

Den 15. november anno 1620 waare forsamlede paa capittel superintendenten med de residerende canicker, offuerverende Matthsz Nillszøen, kong: mayttz: fouget offuer Jederen och Dalerne. Da bleff Jacob Carllszøensz saeg forhørt, huilken haffde sig saa, at efftersom for^ne Jacob thilforn vedt capittelsz dom loulig vaar propter impotentiam skilld fra sin ektequinde, Maritte Tolleffszdotter, da haffuer hand strax der effter, der handt fornam sig nogen boed for sin skrøbelighed, ladet sig troloffue medt Giertru Webrandszdotter. Men der bispen saadant har forstaaet, haffuer hand med welb. Gabriel Kruszisz raadt schreffuet sognepræsten h. Peder Michellszøen paa Helleland thil, at hand intet skulle befatte sig videre med dennem at ektevie sammen, førend hand fik videre bescheen der om, fordi øffrigheden haffde en mistanke derom, at hand suigaktig monne haffue løjet sig fra den forige quinde. Ok er sagen bleffuen her ved bestaaen et halfft aar och der offuer, och ingen steffning er gaaen. Da begierede for^ne Jacob, at dette forbud motte optagisz, och hannem motte forløffuisz at giffte sig, ok giorde med gredende taare sin højeste eed paa, at det thilforen haffde
492 sig saa i sandhed med hansz skrøbelighed, szom hand haffde bekientt, at hand formedellst sin wanmektighedt aldrig haffde med sin forige quinde for^ne Maritte nogen beblandellsze. Men saa snart hand vaar skild fra hinde, och var flytt af gaarden, som de bode paa, da fant hand sig boed och var nu bleffuen mektig.

Da bleff effter lang betenkende saa for gaat anseet, at superintendenten ville skriffue med for^ne Jacob thill sognepræsten, at effterdi capittelsz dom formener hannem ey at giffte sig, och der nu i lang thid ingen steffning vaar fuld paa det forbudt, da skulle hand fare fort med at liusze och giffue dennem thilsammen effter ordinantzen. Dog skulle hand først offentlig foreholde for^ne Giertru Webrandszdotter, at effterszom hun thilforen haffuer hørt om for^ne Jacobsz wanmektighed, dersom hannem nu samme skrøbelighedt her effter thilslaesz, da skulle hun ingen trangebod haffue sig at forvente hosz geistlig eller verdslig øffrighedtt. Men dersom

verdslig øffrighed endnu hereffter kand noget vist forfare, at for^ne Jacob har omgaast medt nogen list och suig i sit forige ecteskab, da at straffe deroffuer szom vedbør.

Gurun Anderszdotter och Effuindtt Tostenszøen. 493

Lauritz Clauszøen Schaboe, superintendens i Staffangers stifft, Jonasz Jenszøen, canick oc sognepræst i Staffanger, Christen Daphindszøen, canick oc prædicant, och Gabriel Laurszøen, canik och scholemester her sammestedsz, kiendis oc giøre for alle vitterligt, at anno 1620 den 27. novemb. paa vorisz capittellsz husz, offuerverendisz vdi e. och welb. Gabriell Krusze, kong. maytz. befalingszmandt offuer Staffangersz lhene, hansz fraverellsze erlig oc velaktt Andersz Hanszøen, kong. maytz. fouget i Ryfylke lhen, vaar schicket for osz Gurun Anderszdotter i Skiold szogn, som louligen i rette haffde ladet steffne Effuind Tostenszøen, nu tienendisz paa Uldested i Ordall szogn, och hannem thiltalede, for hand, den thid hun sad paa en goed jord, skal vere kommen thil hinde med dannemend oc begieret hinde for heder och ære oc endelig ladet sig med hinde louligen troloffue i sognepræstensz oc flere got folkisz nerverellsze Men siden om Laurentii thide der nest effter skall handt imod hindisz vilge haffue sagd jorden fra sig och hinde der effter forlat vden all skiellig oc billig aarsage och icke endnu vil fremholde det ecteskabsz løffte som dem imellom giort vaar, hinde thill stor spot, skade oc affbreck. Oc fremlagde for^ne Gurun sit skudsmaalsz breff aff sognepræsten selff siette velbeseglet oc taget paa Skioldz kirckegaardt den 5. novemb. anno 1620, formeldendisz i sin mening, at for^ne Gurun all den stundt hun haffuer boedt der 494
i sognet, baade før end hun kom i ekteskab och siden, haffuer skicket oc forholdet sig i alle maade imod huer mand med hender oc tunge christelig oc vell, som en erlig quinde vel egner oc anstaar, huilket røkte menige sognefolk, vnge oc gamle, gaff hinde oc fremdelisz ydermere bestaa ville, om behoff giordisz.

Her imod at suare møtte vdi rette for^ne Effuind Tostenszøen oc fremblagde sit skrifftlige forsæt, liudendisz i sin mening,

at hand i sin barndomsz wforstand vbetenkt haffde ladet sig med for^ne Gurun troloffue oc det vden sin slekt oc vennersz raadt oc samtøcke, allene aff hindisz egen indgiffuellsze oc hastig thilskyndellsze, saa hand vaar tuungen thil at giøre festenszøell med hinde Thil med vaar hun en bedaget quinde oc hastig thill sinde, som kunde forvolde et ont oc vroligt ecteskab dennem imellom, huorfore handt begierede endelig at motte bliffue fra hinde entlediget; thi hand trøstet sig icke thil at kunde leffue med hinde i ekteskab, hand ville heller giøre andet der thill. Der thil suarede for^ne Gurun, at huerken hun eller nogen paa hindisz vegne haffde tuunget hannem thil den troloffuellsze, men hand af sin egen beraad hu kom aff et fremmet præstegield thill
495 hinde med dannemend oc begieret hinde thill ekte oc derpaa loed sig louligen med hinde troloffue, der hun dog ingen bud haffde effter hannem, saasom med sognepræstens h. Gunder paa Skiolld, hansz breff, superintendenten thilskreffuet oc nu for rette læst oc paategnet, bleff beffuist. Ey heller vaar det imod hansz vennersz raadt, som hand foregaff, effterdi hansz fader selff haffde veret hoesz landrotten, for^ne h. Gunder, oc leid jorden som hun paabode thill for^ne Effuind, der hand nu skulle troloffuisz med hinde. Hand kunde icke heller skiude paa sin barndomsz wforstand, effterdi hand vaar offuer tiuffue aar gammel oc saa vit kommen, at hand vaar sin egen verge. Ok thilspurde hun for^ne Effuind, om hand viste hinde naaget wærligt at beskyllde, som kunde giffue hannem aarsag thil saadan hansz sindsz forandring, huor thil hand suarede sig aldelisz intet i de maade at haffue hinde at beskylle, men allene hindisz alderdom oc onde sinde, som hansz indleg formelder om, med mere ord oc thale parterne imellom paa begge sider forløb.

Da effter thiltale gjensuar och denne sagsz leilighedt, och efftersom ordinantzen om ekteskab i den fembte artickel om troloffuede personersz skillszmesze formelder, at om nogen drager, effter troloffuellsen er skedt, hen fra sin festemøe oc bliffuer lenge fra hinde imod hindisz vilie oc samtøcke, da maa hun effter try aar giffte sig med en anden, ok for^ne Effuind effter
496 sin troloffuellsze med for^ne Gurun er dragen hen fra hinde i et andet præstegielldt oc slæt haffuer forlat hinde oc icke vil for nogen deel komme thil hinde igjen eller fulkomme sit ekteskabsz løffte med hinde och haffuer nu paa andet aar siden sist forleden

s. Laurentii thide veret fra hinde, da skall for^ne Gurun vere forløffuet at maa giffte sig med huem Gudt hinde forsiune vill, naar tre aar er forløbne fra s. Laurentii daeg anni 1619 at regne. Men for^ne Effuind for sin store letferdighedt, som hand vdi ekteskabsz viktige saeg haer omgaast med, oc wblu mutvillighedt, at hant icke vil fulkomme det ekteskabsz løffte handt haffuer giort hinde, skall icke maa giffte sig med nogen anden, saa lenge som for^ne Gurun leffuer, oc skall giffue nu strax thill Staffangersz hospitael et koe værdt, det er tre daler. Men dersom hand inden disze tre aar ere forløbne vill fatte et andet sinde, oc derisz hierter paa begge sider kand falde sammen, da maa de effter loulig viisz oc vane komme sammen i ekteskab. Huisz verdsligt i denne saeg med kandt indfalde, saasom om den skade hand har thilføjet for^ne Gurun, i det hand haffuer skilld hinde ved sin gaardt, oc andet, det ville vi haffue for sin tilbørlig verdslig dommere instillet, derom at gaaesz huad ret er. Thill vitterlighed vnder capittelsz segl etc.

H. Nillsz Oellszøens skudszmaal. 497

Lauritz Clauszøn Schaboe, superintendens offuer Staffangersz stifft, oc residerende canicker i for^ne Staffangersz capittel kiendisz oc giør vitterligt, at efftersom nerverende hederlig mandt h. Niellsz Oluffszøen Meelfar haffuer veret osz commenderet aff e. oc velb. mand Jørgen Kaasz, da kong: maytz: befalningszmand offuer Staffangersz lhen, med venlig begiering hand motte kaldisz oc anammisz thil sognepræstensz medtienere her i byen vdi hederlig mand h. Samuel Laurszøens stedt, som da nylig vaar kaldet her ifra thill Findøe præstegieldt, da effterdi osz var om hansz leilighed, fremfarne liff oc leffnet aldelis wbevist, haffue vi aar 1614 den 26. martii kaldet hannem for osz paa vorisz capittellsz husz, med huisz breffue oc beffuisz, testimonier oc vindiszbyrdtt hand haffde fra scholer, academier oc anden stedsz fra, huor hand haffde veret, bode før oc siden hand bleff ordineret thil det hellige predicke embede, huilke skrifftlige vindiszbyrd vi flittig igiennemsaa, lesde, offuervejede oc

endelige befunde gode oc richtige at vere, saa at endog hand haffuer veret trengd til vden loug oc dom for rolighedsz skylldt at vndvige den bestilling hand vaar vdi paa Boringholm i Rødne præstegield, saa bifindisz dog, at det haffuer veret for erlig saeg oc for mistancke vden all loulig prou oc beffuisz. Huorfore hand oc siden haffuer erlanget erlig oc velbyrdig mandsz
498 Hansz Lindenousz, da kong: maytz: lenszmand paa Hammerszhusz slot paa for^ne^ Boringholm, saa vel som oc hansz effterleffuerskesz e oc velb. frue Elszebe Juellsz med sampt Lunde capittellsz obne breff oc forskrifft, formeldendisz, at hansz saeg icke vaar anderledisz, end hand jo motte forfremmisz thil noget andet got præstelig kalld oc leilighedt, huor Gud hannem det forsiune ville effter den dag. Sub dato den 24. junii oc den 8. julii anno 1609 item den 8. octob. 1611.

Effter slig leilighedt er hand paa samme for^ne^ daeg, thid oc sted strax bleffuen samtøkt oc anammet thil sognepræstensz capellan her i Staffangersz by med vilkor som hansz kaldszbreff vider om formelder. Midlerthid haffuer bode geistlig oc verdslig øffrighedt gierne villet hafft hannem forfremmet thil bedre vilkor. Men formedellst misgunst hoes bønderne po atskillige steder, effter den frihed de haffue thil at kalde en sognepræst i ordinantzen, er hannem andre bleffuen foredragen thill denne daeg. Huorfor hand oc nu formente sig højelig at vere fororsaget at begiere aff osz sit schudszmaal, paa det ingen skulle tenke, at hand vaar i sin omgiengellse saa slem eller i sin bog saa wskickelig, at hand icke kunde med ære oc lige betiene nogen menighedt paa sit embidsz vegne, som det sig burde etc.
499 Da kandt vi icke andet for vor person end med en god samvittighedt giffue hannem dette schudszmaal oc vidniszbyrdt, at al den stund hand haffuer tient her thil domkircken i Staffanger, da haffuer hand veret en duelig oc brugelig mandt thil hansz embedisz parter wlastelig at vdrette. Diszligiste ocsaa i hansz leffnet oc omgiengellsze haffuer hand saa skicked sig imod en huer aff osz, at vi haffuer vell vered oc ere endnu med hannem thill fridsz. Ey haffue vi heller fornummet nogen i denne menighedt, midler thid hand her haffuer betient kircken, at haffue anklaget eller beskyldet hannem for noget, som hansz ære, gode naffn oc røkte kunde vere fornær i naagen maade. Och maa hand her om frit haffue sit schodsmaal till osz, om videre behoff giø-

risz. Thil vidniszbyrdt, at saa i sandhed er som forscht staar, trøcke vi vorisz capittelsz secret her neden for dette vort obne breff, som er giffuet oc skreffuet paa Staffangersz capittel den 4. januarii anno Domini 1621.

Magdalene Lauritzdotter oc Eleff Niellszøen. 500

Anno 1621 den 13. jan. paa capittellsz husz i Staffanger proponered dn. episcopus denne casum, som hand begierede at vide huad osz residerende siuntisz der om. En dreng ved naffn Eleff Niellszøen haffuer for nogen aar siden indlat sig i venskab paa ærensz vegne med Lauritz Bynæsz hansz dotter Magdalene oc der om haffuer forsend tuende mend, sin farbroder Oluff Houskind oc Gunder paa Stange, thil pigensz forældre, som haffuer taget saadant i betenkende och berammed en visz thid oc daeg, paa huilken de skulle faa endelig suar paa derisz begiering. Midler thid førend dagen kom er forne Eleff bleffuen vdtagen i kongensz tieniste, gaff dog pigen paa haanden som en festenszgaffue et par sølffkæder, tre sølffskeder och sex rigszdr. i pendinge, før end hand drog aff. Men der thiden forleed, hand kom icke igien, och hende bødsz andre gode bud, sende hun gaffuen fra sig thil Eleffsz broder Lauritz, som den anammede oc haffuer endnu, med formelding, det vaar hinde wbeleiligt lenger at tøffue hansz broder Eleff effter. Nu spørgisz tidender, at hand vil forandre sig och sette sig neder i Danmarck. Huorfore, effterdi forne Magdalene nu som thil forne paa ny biudisz andre gode bud, vilde hun oc hindisz forældre vide hosz bispen oc capittel, om 501
hun burde med rette lenger oppeholdisz, eller om forne Eleff Niellszøen billigen kunde vere hinde ydermere thil forhindring, at hun jo motte samtøcke en anden thill ekteskab, som forældre, slekt oc wenner hende kunde thilraade at vere hinde bedre thil gaffn oc beste, med mere etc.

Da bleff her thil saa suared oc besluttet, at effterdi ordinantzen vdtrøckelig formelder fol. 24, at lønlige troloffuelser oc de som skier vden derisz vilie huilke de ere vndergiffuen, bør intet at gielde, saa haffuer nu Eleff oc Magdalene lønligen ind-

byrdisz handlet sig imellom, førend dagen kom. thil huilken pigensz forældre haffde vedtaget sig her paa at ville erklære, derfor er det icke at akte for nogen troloffuellsze, vden præsten med flere vidne haffde veret der offuerverendisz effter ordinantzen. Ok kunde vi derfor med en goed samvittighedt icke andet see, end at for^ne^ Magdalene Lauritz Bygnæsz hansz dotter io her effter maa giffue sig i ekteskab med en anden erlig person, huor Gud det haffue vil, heller end at hun (mueligt) aff wtolmodighedt oc menniskelig skrøbelighedt skulle falde hen i løszaktighedt och wtukt, Gudt til fortørnellsze oc mennisken thil forargellsze. Thil vindiszbyrd vnder vorisz capittelsz segll. Actum etc.

---

502 Torbor Torgiuszdotter ok Tiødvalder Bodvardszøen.

Samme daeg kom Simon Jacobszøen, borger her i Staffanger, i rette med fulmakt paa Torbor Torgiuszdottersz vegne, boendisz i Lunde præstegielldt, som louligen i rette haffde ladet steffne sin troloffuede festemand Tiødvalder Bodvarszøen, for hand først haffde ladet sig louligen ved hinde troloffue oc aftlet barn med hinde. Men der det vaar tre syndager vdliust for dem aff prædickestolen, oc hun medt brudefolket vaar kommen thill kircken, haffuer hand icke villet lade sig giffue thill hinde, men begiffuet sig paa andre fremmede steder at tiene oc forlat hinde en rum thid hielpeløesz, hinde till stoer spot oc skade.

Her thill at suare møtte ochsaa for^ne^ Tiødvalder i rette, bekiente sig skyldig, oc beklaget at hansz wngdomsz wforstand oc letferdighedt haffde saadant forvullet. Hand viste hinde intet wærligt i naagen maade at beskylle, oc bød sig derfor strax thill wden vider exception som en erlig karl at holde frem med hinde oc fulkomme det ecteskabsz løffte som dennem imellom vaar gaaet.

Effter slig leilighedt bleff saa for gaat anseet, at superintendenten vilde skriffue sognepræsten thil, at hand skulle først forfare, om hand icke haffde beblandet sig med nogen anden, siden hand drog fra for^ne^ Torbor, dernest foreholde hannem, at

hand skulle giffue thil Staffangersz hospitaell et koe værdt, for 503
hand saa letferdig haffde omgaast med ecteskabsz viktige handel, dog kong. maytz. her med sin ræt alldelisz wforkrenket. Naar hun saa ville tage hannem thill naade igien, da maa de louligen effter ordinantzen sammengiffuisz i ekteskab etc.

Margrete Niellszdotter oc Hendrich Hanszøen.

Laurisz Clauszøen Schaboe, superintendens i Staffangers stifft, Joen Jenszøen, kanik oc sognepræst i Staffanger, Christen Daphindszøen, canick och prædicant, och Gabriel Laurszøen, canik och scholemester sammestedsz, kiendisz oc giøre her medt vitterligt, at anno 1621 den 21. febr. paa vorisz capittels husz var skicket for osz vdi rette Margrete Nillszdotter, boendisz i Falnæsz sogn paa Skudenæsz, som trende søndager aff Falnæsz kirckis prædickestoell louligen for osz i rette haffde ladet steffne sin ektemand Hendrich Hanszøen, for handt (effter de haffde i et louligt ekteskab boed et aar thilsammen och afflet barn och blodt) er for tre aar siden vden hindisz vilie eller nogen loulig aarsage dragen fra hinde oc hinde ganske forlat, saa hun fra hannem midler thid ey haffuer bekommet breff eller budskab, icke heller nogen visz kundskab om, huor hand haffuer hafft sit thillholldtt. Huorudinden hun mener hannem wræt at haffue giordt oc billigen derfor at maa stande hinde thill rette for saadan spot oc skade, hinde och hindisz barn oc husz aff hannem thilføjet. Oc fremlagde for^ne^ Margrete sit 504
skudszmaalsz breff aff sex mendtt vel beseglet oc taget paa Falnæsz kirckegaard i menige sognefolkis nærverellsze den 16. jan. 1620, formeldendisz i sin mening, at hun vdi tolff aarsz thid som hun der vdi sognet har hafft sit thilholldt, haffuer vdi liff, leffnet oc omgiengellsze schicket och forholdet sig venligen och vel, som en erlig dannequinde i alle maade vel sømmer och anstaar, baade i sit første ekteskab med Rennert Johanszøen saavel som i det andet med for^ne^ Hendrich, som nu fra hinde er henrømbt.

Herimod at suare møtte icke for^ne^ Hendrich, ey heller nogen

paa hansz vegne med loulig fulmakt eller forfaldsz vidne. Da bleff for^ne^ Margrete thilspurdt, om hun viste at giøre bevisligt, det tre samfulde aar ere forløbne, siden for^ne^ Hendrich hinde siste gang haffuer forlat, huor thill hun da strax fremkallede tuende aff for^ne^ Falnæsz sognemendt ved naffn Søffrin Viig och Knudt Nereviig, som proffuede oc bekiende, at de icke rettere kunde mindisz, end der jo nu vist vaare tre aar forløbne, siden for^ne^ Hendrich hende forlodt. Herforuden berobte for^ne^ Margrete sig paa tuende Staffangersz borgere ved naffn schipper Torkiel oc Søffrin Hanszøen, huilke det skulle ochsaa vere vitterligt, efftersom de for tre aar siden om fasztelaffuensz thider med Christen Tranisz skib skal haffue ligget i haffn paa Skudenæsz i de dage der for^ne^ Hendrich forloed hinde; men de vaare nu icke thilstede, at mand kunde høre deris eget mundlig vidnisbyrdt her om. Och anholdt for^ne^ Margrete ganske flittig, at hun motte fra for^ne^ Hendrichsz ekteskab erledigisz oc forløffuis at giffte sig igien, hinde och hindisz smaa verjeløsze børn thill nogen medhielp oc trøst.

Da haffue vi sagen paa det flittigste betraktet och offuervejet. Och efftersom ordinantzen om ekteskab i den anden artickel om ektefolkis skilszmisze formelder, at naar en ekteperson foruden nogen skiellig aarsag eller den andensz samtøcke forlader den anden och drager bort, da skal den som forlat er, tøffue den anden effter i try aar i det mindste. Siden maa hand stedis thil ekteskab, om det giøris bevisligt, at hand haffuer veret forlat i try aar och haffuer i midler thid holdet sig erlig oc vell oc icke giffuet den persone som er bortrømt, skiellig aarsage der thill, och for^ne^ Margrete nu med leffuendisz proff beffuiser, at der ere try samfulde aar forløbne siden hindisz ektemand, for^ne^ Hendrich Hanszøen, hinde forloedt, disligiste med richtig breff oc segl beffuiser, at hun icke haffuer giffuet hannem aarsage der thill, men baade i deris ekteskab som siden, der hun bleff forlat, haffuer schicket oc forholdet sig som en erlig dannequinde i alle maade, kunde vi icke rettere forefinde, end at for^ne^ Margrete jo bør at vere entlediget oc fri fra for^ne^ Hendrich oc forløffuet at giffte sig igien, med huilken Gud hinde forsiune vill, men for^ne^ Hendrich, huor hand kand opspørgis oc findisz, at straffis for denne sin store forseellsze aff verdslig øffrighedt, som vedbør. Thil vitterlighed etc.

Anno 1621 den 18. jun. ere disze effterfølgende sager paa 506
Staffangersz bispgaard forhandlede:

I.

Er gangen en opsettellsze dom imellom Thore Lauritszøen oc Gurun Philippusdotter, som effterfølger:

Lauritz Clauszøen Schaboe, superintendens offuer Staffangersz stifft, Jonasz Jenszøen, canick och sognepræst i Staffanger, Christen Daphindszøen, canick oc prædicant samestedsz, Raszmus Pederszøen, canick oc sognepræst thill Torffuestadsz præstegield, Christen Lauritzøen, canik oc sognepræst thill Bøe præstegield, oc Gabriel Laurszøen, canick oc scholemester i Staffanger, kiendis oc giøre vitterligt, at anno 1621 mandagen næst effter s. Botolphi dag, som vaar den 18. jun., paa Staffangersz bispgaardt, offuerverendis kong. maytz. lensmandsz fulmektige erlig oc welakt Søffrin Jenszøen, borgemester vdi Staffanger, var schicket for osz Thore Lauritszøen, nu thilholdendis paa Lovested i Tellemarken, som loulig i rette haffde ladet steffne sin ektequinde Gurun Philippusdotter, for hun nu den femte gang haffde løbet fra hannem, siden de først bleff samlet i ekteskab, och haffuer nu senisten veret fra hannem mere end halff andet aar vden skiellig oc billig aarsage, huorudoffuer hand formente hinde wræt at haffue giort, som hun billigen burde at stande hannem thil rette for. Herimod at suare møtte icke for^ne Gurun, ey heller nogen paa hindisz vegne med loulig fulmakt eller forfaldsz vidne. 507

Da begierede for^ne Thore, at hand endelig motte entledigis fra hinde oc forløffuisz at forsee sig paa andre steder med gifftermaal. Oc fremlagde handt et prouffsbreff aff sognepræsten i Laurdaell h. Peder Laurszøen selff tredie vellbeseglet oc dateret den 18. oct. an. 1620, formeldendis i sin mening, at for^ne Thore med sin quinde nogen thid haffuer veret der i gieldet och hoes gaat folk erligen fortient sit brødt oc i andre maade forholdet sig redeligen. Men midler thid haffuer hans

quinde hannem forlat oc fraløben oc falskeligen diktet hannem en løgn paa, at hand skulle beblandet sig medt et andet quindfolk, medt meere. Da effter slig forberørt leilighedt haffue vi sagen paa det flittigste offuervejet och saa endelig forefundet, først at hun effter sex wvillige mends sigellsze skall oprette hannem kaast och tæring for dette maal; dernest at efftersom ordinantzen om ekteskab i den anden artickel om ektefolkis skilsmesze formelder, at den person som forlat er, skall tøffue den anden effter i try aar i det minste, vden det kand skiellig beffuisis, at den person som er bortdragen belegger sig med nogen anden, oc det befindis, at for^ne^ Gurun haffuer icke vden tu aar nu veret fra hannem, siden hun siste gang løb fra hannem, oc hand kand hinde icke for nogen anden beskylde, da skal for^ne^ Thore endnu bie hinde effter vdi et aar fra denne thid at regne, oc naar det saa er forløben, skall hand atter steffne hinde for vort capittel igien oc føre loulig bevisning fra sin sognepræst och sit sognefolk, at hun haffuer forlat hannem i tre aar, oc hand midler thid haffuer skicket sig erlig oc icke giffuet hinde skiellig aarsage at bortrømme, da at hende endelig dom i sagen. Thil vitterlighed etc.

II.

508 Er Johannis Bussenii junioris sententia definitiva, som hand aff det churførstlige brandenburgiske consistorio har bekommet, i menige consistorialium forsamling læst oc paategnet och der aff befunden, at hans saeg er saa richtig, at hand effter vor kirckeordinantze maa sig i ekteskab hoes osz begiffue med huem Gud hannem forsiune vill.

III.

Er fremkommen en karl, wed naffn Joen Anderszøen, født paa Aarknøe och en skredder aff handverket, som hen ved sex aarsz thid haffuer hafft sit thilholdt i Skiolldsz och Nærstrandsz præstegieldt, och begierede at maatte faa forloff at giffte sig med Knud Klungtueds dotter i Nærstrandsz sogn, som hand har afflet barn med. Och fremblagde for^ne^ Joen først

sit schudsmaals breff aff trende mendtt, boendisz i hansz fødeby paa Orknøe, giffuet och med egen hender wnderschreffuet, formeldendisz i sin mening, at for^ne Joen er født aff erlige ekteforældre och haffuer schicket sig hoes dem imod huer mandt erlig och vell. Dernest fremlagde handt och et bibreff oc missive fra Jacob Desiderius Fosz, borger vdi Bergen, thill sognepræsten h. Andersz paa Hinderaa, formeldendisz at de tre mendt, som haffde aff Orknøe giffuet for^ne Joen derisz schudszmaalsz breff, vaare erlige, trofaste dannemendt, huis vidnisbyrdt noch maatte staa thill at troe. Huilke begge breffue bleffue strax læste oc paategnede och for gaat anseet och samtøkt, at for^ne Joen Anderszøen maa effter sin begiering loulig effter ordinantzen med for^ne Knudt Klungtueds dotter troloffuis och ektevies, dog at begge for derisz forseellsze giør offentlig plikt och boedt, huor- 509
paa for^ne Joen nu ochsaa effter sin formue haffuer giffuet thill vort hospitaell ij r. daler.

IV.

Gik en opsettelszedom imellom Thore Søffrenzøen och h. Nillsz Oellszøen, som effterføllger:

De samme[1]) kiendisz och giøre vitterligt, at aar 1621, mandagen næst effter Butolphi, som vaar den 18. jun., der capittel bleff holden i Staffangersz bispgaardt, offuerverendisz i fulmakt paa lhensherrensz vegne, erliig, viisz och velakt mandt Søffrin Jenszøen, borgemester i Staffanger, var schicket for osz Thore Sørenszøen, raadtmand oc byfouget her sammestedsz, som i rette haffde ladet steffne h. Nillsz Oellszøen, medtiener i Gudsz ord her i Staffanger, oc hannem paa kong: maytz: och rettensz vegne thiltalede, fordi hand den 2. søndaeg trinitatis sist forleden vnderstodt sig at metdele en quindis person sacramentet, som i wtide och wbetenkt sig præsenterede, førend hand det consecreret, effter hand vaar klæd aff meszeklederne, der hand dog haffde burt hende at affviisze, huorudoffuer handt formente for^ne h. Nillsz sig paa det allerhøjeste imod sit embede och kalldt at haffue forseet och samme sit kalld endelig at haff-

[1]) Saavel Christen Laurszøen som Gabriel Laurszøen er her anført med tilnavnet Lindt, og Christen L. betegnes som provst over Jæderen.

ue forbrut, effter steffningens videre formelding. Her thill at suare er møtt vdi rette for^{ne} h. Niellsz Oluffszøen och indlagde
510 sit schrifftlige forsæt, lydendisz ord fra ord som effterfølger:

Effterszom jeg aff Thore Søffrenszøen, byfougt her i byen, er steffnd nu i dag at møde for dette hederlig capittel for nogen geistlig sag eller forseellsze, som hand mener der for paa kong: maytz: vegne at haffue mig thill at thale, saa haffuer jeg endnu aldrig vist, at byfouden enten her eller andresteds haffuer hafft nogen geistlig sag vdi forvallting i nogen maade, kand och ey heller tro, at hand sligt haffuer at raade, men saadan sager at fordrisz aff kong: mayestz: der thill betroed stigtszlhensmandt med biscopen och det menige capittell, vnder huis gebeet och stickt slig sag kand falde, huorfor jeg meener Thore Søffrenszøen sig thill saadan rettighed eller anklage ey at haffue nogen myndighet, vden saa er, at hand fremviser richtig fulmacht aff kong: mayestz: stigtszlhensmandt her sammestedsz. Saa lader det sig ocsaa vdi hansz steffning ansee, vdi huilken handt giffuer sig thilkiende baade at vere anklager och dommer, at saadan hansz klagt mere er aff hadt oc affuind, som hand nu en rom thid mod mig haffuer beffuist, som nock vitterligt er, end aff nogen iffuer for Gudsz ære eller sagensz richtige fordrellsze. Thi huad mit embede er anlangendisz som jeg nu i gaar otte dage forrettede, det hører min kiere biscop sampt det hederlige capittel thill vdi at dømme, vnder huisz sententz jeg mig ydmy-
511 gelig giffuer, huad de der vdi kandt forefinde ret oc christeligt. Saa giffuer och Thore thilkiende vdi samme sin klagt, at hand slet intet forstaar sig vdi sagen, enten huad det er at omgaaesz med det høyverdige Christi legemes och blodsz sacramente at consecrere, vddeelle, eller huor aff det haffuer sin krafft. Var derfor vel best at Thore med slig sag sig intet befattet, men loed dem derfor raade som aff Gudt och kong: mayestz: ere der thil betrode. Thi hand siunisz sig her vdi at forgribe och indfalde vdi kong: mayestz: stigtsz lhenszherrisz och hansz fulmektigisz embede och sager, som handt burde at lade fare Syr. 3. Huorfor jeg mener mig for saadann hansz anklag fri at vere i alle maade. Men dersom min forseellsze er i noget, det stiller jeg selff indt for tilbørlig och wpartiske dommere och thilbørlig øffrighed. Ok findisz forseellsze, da bør och straffen at vere liigformig der imod, icke strax en fattig præstmand fra kald

och embede, ære och velferdt, som hand dømmer, men vaar endda straff vdi mildere maade. Thi der voxer icke strax en præst et aarsz thidt som et slaan paa thorne; der vill mere thid oc anvending paa spenderisz, end en præstmandt saa lettelig maa forderffuisz 1. Tim. 5. Der vill groff och viktige sag thill sampt advarsel thil forbedring, om handt sig forseer. Saa haabisz jeg och, ja vedt med Gudt och mig, at min skyldt er ey heller saadan, at nogen geistlig eller verdslig derfor skulle sig vnderstaa mig ved saadan dom at skulle forlæste oc forlegge. Forhaabendisz at det hederlig capittel betenker her vdi huad christeligt oc retferdigt er, och mig mod hansz hadt offuerlast erlediger och forsuar, effterdi mandt dog seer hansz forsæt imod 512
mig at vere wlidelig och wtilbørligt, tagendisz løn aff den som alting dømmer retferdeligt vden nogens anseellsze. Eder samptlig den samme evige och naadige Gudt vill jeg haffue befalet thill siel och liff. Staffanger den 18. jun. anno 1621.

Edersz vnderdanigst och pliktig thiener

Nilsz Oluffszøen, egen handt.

Dernest fremlagde oc for^ne^ Tore Søffrenszøen sit schrifftlige indleg, lydendisz ord fra ordt som effterfølger: Efftersom jeg paa kong: maysztz: och rettens vegne udi voris kiere lhensherris fraverellsze haffuer steffnet h. Nilsz Oellszøen, medtiener udi Gudsz ord her udi Staffanger, for dee hederlig capittells forvalter her ibidem for hans vloulig begiengellsze, som jeg formener hand udi den hele menighedsz forsambling, nærverellsze oc paaseellsze haffuer effter steffningensz indholdt begaaet, huorudi jeg formener hand sig paa det allerhøyeste haffuer forseet oc forgrebet och er derfor aff eder, I gode capittells herrer, begierendisz en retferdig dom, eftersom I det for Gudt och den høje verdslig øffrighedt vil forantsuare. Begierendisz gerne, at denne min korte indleg motte aktisz, læsis och paaskriffuisz, indføres i dommen och mig siden thilhende stillis. Actum Staffanger den 18. jun. 1621.

E. w. t. a.

Thore Søffrenszøen, egen handt.

513 Da effter thiltale, giensuar oc denne sags leilighedt haffue vi saa forefundet, at dette vaar ingen capittellsz saeg. Men efterdi ordinantzen formelder, at huo szom haffuer nogen præstmandt thil at tale for nogen geistlig saeg da skall hand thale hannem thill for herritzprousten eller superattendenten udi vor stifftzlensmandsz nerverellsze, derfor, efterdi voris thilkommende lhensmandt er snart forventendisz, skall denne saeg opstaa oc bero thill den gode mandsz ankomst oc da i hansz nærverellsze enten aff prousten eller superattendenten (naar den paa ny er steffnit) dømmisz och ordelis, huadt christeligt och ret kandt vere. Thill vidniszbyrdt etc.

Anno 1621 die exaltationis s. Crucis, som vaar den 14. sept., bleff dette effterschreffne forhandlet paa capittell:

I.

Enoch Bendictsøn.

Haffuer dominus episcopus effter Iffuer Jerpelandsz ydmyge begiering thilspurdt mænige capittellsz forvante, som da thilstede vaare, effterdi Enoch Benedictszøen, szom bode paa Iszø, haffuer først hafft en aff for^ne^ Iffuer Jerpelandsz døttre ved naffn Ingeborg thil ekte och siden indlagt sig med hendisz kiødelig søster Magnilde saa groffuelig, at hand icke alleniste haffuer besoffuet hinde, at hun er bleffuen fruktsommelig, men ochsaa forlat sin egen ekte quinde oc smaa børn, taget det beste aff huset och affrømbt med samme sin ektequindisz søster Magnilde, ok eff-
514 terdi i gaar paa Staffuangers raadstuffue er gangen dom offuer dennem begge, huor de findisz at skulle straffisz paa liffuet uden all naade, eftersom det och er wbodemaal, som ingen soning kand eller bør at tagisz for, om da for^ne^ Enochs forlatte ektequinde for^ne^ Ingeborg icke maa thilstedisz et andet ekteskab, huor Gudt det haffue vill, med mere etc.

Da er derthill saa suaret oc for rette kiendt och affsagdt, at efterdi det er obenbare hoer, som for^ne^ Enoch haffuer bedreffuet med sin egen versyster imod Gudsz och alle menniskers naturlig

och skreffuen lou, da maa for^ne^ Iffuer Jerpelandsz dotter Ingeborg hereffter aldelis vere affskilldt fra sin forige ektemandt, Enoch Benedictszøen, oc forløffuisz louligen at giffte sig med en anden erlig person som hende kand vere begierendisz effter christelig, viisz och kong: mayest: ordinantz. Dette vort suar vilde dns episcopus giffue schrifftligen fra sig thill for^ne^ Iffuer Jerpelandtt.

II.

H. Erick Fredrichszøen ok Karine Nillszdotter.

De samme som s. 323, kiendisz for alle med dette vort obne breff, at anno 1621 den 14. sept. paa voris capittelsz husz, offuerverendisz e. oc velb. Hendrich Bille thil Tiirszbech, kong: maytz: befalingszmand offuer Staffangersz lhene, vaar schiket for osz Karin Nielszdotter, som louligen i rette haffde ladet steffne h. Erick Fredrichszøen, Gudsz ordsz tienere udi Gierstedsz præstegieldt, for handt først haffde loffuet hinde ekteskab oc ved saadan bedragelig løffte indlagt sig med hinde ok afflet tuende drengebørn, medt huilke at opføde hun haffuer lidt stor møde och omkostning i atskillige maade, oc derfor haffde hannem indsteffndt her paa capittel anno 1615 den 15. sept., huor hand da med haandt och mundt loffuet oc sig thilforpliktet paa tro oc loffue at giffue beggisz derisz børn et halfft hundrede rigsz daler, oc dennem efter aarszdagen effter for^ne^ datum her paa capittel at indlegge och holde hende herudinden schadiszløes i alle maade, med videre løffte oc tilsaffn, som baade der om da vdgiffne capittelsz breff saa vel som hansz egen schrifftlig contract oc semje vidløfftig vdviser. Huilke forsch^ne^ contracter oc semjer hand dog icke haffuer holdet oc effterkommet, som det sig burde, men derimod sig i atskillige maade mutvillig forhollet, medt mere. Ok fremlagde for^ne^ Karin sit schrifftlige forsæt, som for rette bleff læst oc paategnet, formeldendisz i sin mening, at efftersom for^ne^ h. Erik Fredrichszøen haffde aff første begyndellsze loffuet hinde ekteskab, som hun noch som ville med hansz missive breffue och egen handt bevisze, och deroffuer hinde fattige fremmede quinde bedragen oc skildt ved sin løcke oc velferdt, disligeste eftersom hand siden haffde indgaaedt en venlig contract oc forligellsze med hinde her paa capittel, huorom hun oc nu strax fremlagde et

515

516 capittels breff, dateret Staffanger den 15. sept. an: 1615, som bleff læst och paategnet, iblant andet formeldendisz, at for^ne h. Erich haffde her for rette loffuet oc bepliktet sig med haandt oc mundt at ville giffue de tuende sine børn hand med for^ne Karine haffde afflet, et halff huudrede gode, gangbare rigsz daler, huilke handt skulle paa god tro oc loffue haffue leffueret oc indlagdt paa voris capittel inden aarszdagen effter for^ne breffs datum vden al vndskylling oc holde hende for for^ne summa penninge vden schade i alle maade; disligeste loffuede hand dereffter at ville thale hinde gaat paa oc hielpe end ydermere thill børnenisz vnderholding, naar Gudt ville giøre hansz løcke bedre, huilken contract oc forening hun formente at handt nu slet haffde sat bag døren oc icke har villet akte, icke allene i det at handt icke thill rette thid oc sted haffuer erlagt oc instillet for^ne summa penninge, men ocsaa offuerfalden hinde baade med hug oc slau i Grimstadt, disligeste ocsaa med atskillige wquems ordt oc skandsz skrifter. Huorfor hun formente sagen at staa endnu i suang oc burde aff ny at repeteris, och setter derfore vdi for^ne sit indlæg vdi all rette, om handt icke nu efter for^ne hansz missiver oc andre hansz thilhaande stillede seddeler bør at holde det ekteskab handt hinde loffuet haffuer. Vdi huilken mening hun oc vdi loulig thid haffuer giort forbud paa det ekteskab for^ne h. Erich med h. Hansisz dotter paa Hummedal haffuer villet indgaa, huorom hun oc nu fremlagde en copie aff sin missive thil prousten i Nedenæsz lhen h. Peder paa Øe-
517 stadt, dateret Fierszogn den 27. decemb. anno 1620, som och nu bleff læst oc paategnet, eller och at stande hinde thill rette for hindisz raadspille, disligiste at erstade oc oprette hinde all den møde oc besuering, kaast oc tæring, som hun nu hen ved elleffue aarsz thid haffuer lidt oc udstaaedt medt hansz børn. Ok vaar for^ne Karine hervdi endelig dom begierendisz.

Herimod at suare møtte paa for^ne h. Eriksz vegne en hansz sognemandt ved naffn Thomesz Giermundszøen med fulmaktsz breff aff for^ne h. Erick, daterit Gierstedt den 5. sept. an. 1621, som bleff læst oc potegnet, lydendisz i sin mening, at for^ne Thomesz Giermundszøen skulle haffue fulmakt for^ne h. Ericksz beretning at legge i rette, sampt andre breffue som samme beretningsz artickle med beffuisis skulle, dennem at lade læsze, paategne och igien thil sig at anamme, saa oc at lade i

capittels bog indtegne huisz fornøden siunist, oc effter hansz instrux at suare som hand selff thil stede vaare etc. Ok fremlagde for^ne^ Thomesz for^ne^ h. Ericksz skrifftlige forsæt, vdi huilket for^ne^ h. Erick først formener sig icke louligen at vere steffndt, effterdi steffningen vaar læst paa Gierstedsz præstegaard om en søndag, der hand icke vaar thilstede. Formente ochsaa, at hun haffde ingen loulig steffnevidne, wanseet paa steffningen fandsz tegnet, at tuende mendt, Hansz Anderszøen oc Halffuor Jenszøen, haffde veret nerverendisz, der den bleff læst paa Gierstedt i alle gaardszfolkenisz paahør. Dernest formente h. Erik sig icke at haffue brut den forige contract imellom for^ne^ Karine Nilszdotter oc sig. Thi endog hansz forplikt formelder, 518
at de halffhundre daler skulle erleggisz her paa capittel, dog effterdi for^ne^ Karine haffuer med hansz handskrifft oc forplikt besøgt hannem den 1. oct. an. 1616, haffuer hand beflittet sig der henne at fornøje hinde samme penninge och derfore strax leffueret hinde otte r. dr. paa handen och siden thid effter anden faaet hinde penninge oc godsz effter et medfølgende registers indholldt, som nu bleff indlagd, læst oc paategnet, huilket for^ne^ Karine dog en part thillstodt, men en part højelig benektede oc sagde, at det hun haffde anammet var icke paa handskrifften, men det som handt derforuden haffde loffuet at hielpe paa sine børn. Fremdelis foregiffuer h. Erick, at hand paa atskillige thider haffuer ladet for^ne^ Karine ved dannemendt thilbyde de penninge som hansz forplikt hannem thilhollt, flere och icke ferre, saasom den 9. febr. an. 1621 i sin skriffuellsze haffuer bødet hinde hundrede gode rigszdaler, item den 14. jun. i dette samme aar firesindsztiuffue rigszdaler foruden andet hun haffde bekommet, saasom hand det nu medt richtige breffue oc segl her bevisligt giorde, som bleffue læsde oc paategnede. Men for^ne^ Karine suarede her thil, at der haffde vel nogle gaat folk talldt om nogen penge for hinde, som for^ne^ h. Erick lod hinde biude, men hun saa ingen penge at optellisz, viste ey heller noget vist tall der paa. Mente derfore det var ickun forhaling oc bedregeri.

Omsider erbyder for^ne^ h. Erik sig endnu i for^ne^ sit indleg thill en venlig vnderhandling oc affdrag medt for^ne^ Karine for rolighedsz skylldt och ville gierne vedgaa, huadt hansz kiere 519
biscop med de andre dannemendt kunde siunist rettiste at vere.

Huisz icke, da forskiuder hand sig for loulige dommere, som i denne sag dennem imellom kunde skiønne oc dømme.

Da effterdi dette siunist mestendeel at vere en verdslig saeg, oc for^ne^ h. Erick derfore i sit indleg forskiuder sig fra capittel, dog alligevell, effterdi handt vdi sit indleg erbyder sig selff thill en ny forligellsze med for^ne^ Karine oc sagen her er begynt, da siuntisz osz billigt, at den her ochsaa kunde gribe en ende. Huorfor derom saa for rette er bleffuen paakient oc affsagt, at effterdi h. Erik anloffuer i sit breff Karin Nilszdotter thilskreffuet sub dato Gerstadt den 9. febr. an. 1621 at giffue hinde (foruden huisz hun thilforne haffde bekommet) hundrede enkende rigsz daler, halparten thil 8 dage effter paasche och halffparten thil hellig trefoldighedsz søndag der nest effter, da skal for^ne^ h. Erik vere thilforplikt at holde dette sit løffte som en erlig mandt och thil samme tuende terminer førstkommendisz haffue her nederlagdt for^ne^ 100 enkende rigsz daler paa capittel, saa frembt hand icke vil lide thiltale paa ny oc straffisz som den der huerken akter breff eller segl, ord eller ære. Ok skal hand midlerthid inden monedszdagen effter handt denne vor affsegt bekommet haffuer, forskaffe hinde hidt thil Staffanger loffaste dannemendsz breff, som kand vere hinde goedt for samme summa penge thil thid oc terminer redelig at bekomme, som forschreffuet staar, och her med skal all trette och wenighedt dennem imellom vere i alle maade afftalldt, dødt och maktløesz. Thill vitterlighedt etc.

(Side 520 ubeskrevet.)

I. H. S.

Hæc seqventia acta sunt a die 6. decemb. 1621 521
notario Laurentij f. Scavenio.

H. Lauritz Birckerims och Gabriell Michellsøns sag om affwiises for laugmanden.

Lauritz Clauszøn Scabo, superintendent offuer Stavangers stifft, Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, provist och sogneprest till Stavangers domkircke, Christen Dagfindszøn, cannick och prædicant, och Dittleff Lauritszøn, cannick och skolemester her sammesteds, kiendis, att aar 1622 den 18. januarij offuerverendis erlig och wellbiurdig mand Henrich Bille till Tirsbech, kong. majest. befallningsmand offuer Stavangers lehne, sampt hæderlig mand h. Jacob Hanszøn, sognepræst i Sogndall och provist i Dalerne, paa voris capittels husz, vaar skicket for osz Gabriell Michellsøn, som lougligen i rette for osz hadde ladett indsteffne hæderlig mand h. Lauritz Lauritzøn Birckerim, sognepræst till Lunde præstegield, och hannem tiltalde, fordi att hand for nogen rum tid siden skall haffue undergraffuet sig i nogett hø, som for^ne^ Gabriell hialp mett de andre skolebørn att indberre, och der hand hadde en dragen kniff for borgen i haanden, skall for^ne^ Gabriell verre falden derudj och derudoffuer icke alleniste er bleffuen lemster, men ochsaa er kommen udj store pengers vdgifft uden ald vederlaug, med meere steffningens indhold. Och efftersom denne sag tillforne haffuer 522
verrett for prousten i rette indsteffnett, fremblagde for^ne^ Gabriell samme proustis breff, formeldendis i sin meening, att anno 1621 den 14. novemb. haffuer parterne verett till vedermaals tale paa Eg prestegaard i Sogndall, och der for^ne^ Gabriell haffuer der tilltalett for^ne^ h. Lauritz effter steffningens indhold, haffuer for^ne^ h. Lauritz sig saa deremod erklærett, att hand icke viste sig nogen tid att haffue hafft nogen trette eller vdstand mett for^ne^ Gabriell. Men der hand var affuigen fra de andre och sad och skaar sine negle aff, och de andre løb och stimede i høett, er hand selff falden eller aff andre skøtt paa hannem. Veed dog icke ved sin høyeste eed, om hand fick nogen skade enten aff

hansz kniff eller en anden, som siden der effter skall verre funden i høett. Dog alligevell for videre vmag och besuering att forekomme och for hans gode salige forældris skyld bød hand hannem i rede pendinge till en venlig foræring thj enkende rix daller, huilcke for^ne^ Gabriell ingenlunde vilde anamme eller sig i nogen forligellsze indlade, mett mindre for^ne^ h. Lauritz vilde kiendis mett gierningen, som hand dog sagde sig icke att kunde giøre, helst fordi hand hannem aldrig nogett ontt eller nogen skade vitterlig hadde paaførtt, mett meere ord och tale som
523 dennem imellem forløb. Da effterdj sagen her icke kunne komme till nogen endelig forligelse, ere de begge forviist fra prousten till den steed som sagen sig haffuer tilldragett, for beggis deris tillbørlig dommere, der om att gaa huis rett er.

Her till att suare er mødt udi rette for^ne^ h. Lauritz Lauritzøn mett sitt indleg, som bleff læst och paategnett, lydendis i sin meening, først huorledis sagen sig fra første haffde tilldragett, efftersom i proustens affuiiszning er indført. Dernest att bispen, salig m. Jørgen Erichszøn, mett sognepræsten och flære for deris samvittighed icke kunde finde hannem till att staa sin skolerett och lide for dett som uwist var, och derfor bleff besluttett, at salig Peder Trane, Gabriels suoger, skulde søge skolemester, som siuntes mett dett høsleb att haffue giffuett aarsage till saadan vlempe, och att h. Lauritz nu siden i 22 eller 23 aar herom haffuer veritt vanfecktett och vtiltalett før end nu. Sette derfor j ald rette, om Gabriell Michelsøn icke først, førend dom gaar dennem emellum, bør att stille hannem borgen for umage och bekostning fra husz och till husz i denne haardiste vinters tid, som och om nogett midlertid i gieldett paa hansz
524 embeds vegne bleff forsømmett i hansz fraverelsze, helst fordj icke befindis hannem att haffue nogen visz tilhold eller borgerskab nogensteds, om hand taber sagen. Dernest om hand icke er tillforplickt att bevise och gott giøre, huisz hand j steffningen haffuer ladett jndføre. Ydermeere fremlagde for^ne^ h. Lauritz itt skrifftlig vindiszbyrd, udsted aff h. Ariell, sogneprest j Omlij, och Peder Christenszøn Smid, dateret Omlij den 14. decembris under deris haand och segell, som bekrefftede for^ne^ h. Lauritzis berettning om dette ulyckelig tilfald, item itt for^ne^ h. Ariels miszive breff, att en uforfaren badsker vaar meere aarsag i for^ne^ Gabriell Michellsøns vanførsell end nogen anden. Och hadde

herimod for^ne Gabriell aldelis ingen proff indstillet for osz enten skrifftlig eller munttlig, men selffvillig indskiød sig for den verdslige rett, der att hende dom effter sagens leylighed. Huorfor ochsaa, effterdj dette befindes att verre en verslig sag, och ordinantzen formelder, att icke skall dømmis paa nogen capittell uden i de sager som sedvanligtt er, disligeste ochsaa effterdj for^ne Gabriell selff her i dag haffuer forskutt sig fra den geistlig rett, da haffue vi ald denne sag jndfunden for laugmanden her i Staffuanger och hannem derudj att sententiere och dømme huad christeligt, billigt och rett kand forefindis effter Norgis loug. Till vindiszbyrd etc. Actum etc.

H. Marcus Pedersøn loffuer att hollde frem mett Sophie Jensdaatter. 525

Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, provist och sogneprest i Stavanger, Christen Dagfindsøn, cannich och prædicantt, Detleff Lauritzøn, canich och skolemester her sammesteds, kiendis och giør vitterligtt, att anno 1622 den 21. januarij paa voris capittels husz, offuerverendis erlig och welbiurdig mand Henrich Bille till Tirsbech, kong: majest: befalningsmand offuer Stavangers lehne, mett sampt erlig, viisz och velacht mand Peder Raun, laugmand i Stavanger, vaar tilstede voris kiere biscop, hederlig och høylerdt mand m. Lauritz Clauszøn, som for osz hadde ladett steffne och kalde hederlig mand h. Marcus Pedersøn, medtienere j hansz moders naadens aar till Jelse prestegaard, och gaff for^ne voris biscop tillkiende, huorledis for^ne h. Marcus, der hand studerede j Kiøbenhaffn, haffuer indladt sig mett en erlig pige ved naffn Sophia Jensdaatter, loffuett hende ecteskab och deroffuer siden skreffuitt hinde till, hun skulde mett det første selff forføye sig her op till Staffuanger, huilckett hun och haffuer giortt och forhuerffuitt till for^ne voris biscop erlig och welbyrdig mands Jens Bielkes, Norges riges canceler, hansz gode forskrifft her om dateret Ellindgaard den 14. novemb. sidst forleden, som bleff lest och paategnitt. Da er møtt samme tid for^ne h. Marcus Pederszøn i egen person, 526

och tillspurte velb^te voris biscop hannem huad hansz meening var om samme qvindfolck, om hand iche haffde po erens vegne loffuett hende eckteskab, om hand dett och acktett att holde som en erlig præstmand eller icke, att hand kunde vide huad hand skulde suare paa cancelers breff, mett meere.

Da suarede for^no h. Marcus, att hand kunde icke beneckte, att hand jo hadde loffuett att eckte hinde i frembtiden, naar hand kunde verre visz paa itt gott brød, enten der som hand nu vaar eller paa andre stæder. Huortill for^ne voris biscop suarede, att hand endelig skulde resolvere sig i voris paahør ja eller ney, uden ald omslag, och mett bare ord sig erklære, om hand vilde holde samme sitt løffte eller icke, dett vi hannem och alle huer for sig fuldkommeligen tilraadde. Da effter lang betenkende haffuer for^ne h. Marcus frivilligen, unød och vtiltuungen loffuett for osz, att hand som en erlig præstmand vilde holde alt dett hand for^ne Sophie Jensdaatter paa ærens vegne tilfor^ne hadde loffuett och tilsagdt att vilde leffue mett hende och ingen anden i det hellige eckteskab statt christeligen och vell, som dett sig bør. Huorpaa hand och fick velb. Henrich Bille och for^ne voris biscop sin høyre haand, saa hereffter vryggeligen at skulde holdis i alle maade, som forskreffvitt staar. Till vindisbyrd etc. Actum etc.

---

527 Thore Lauritzøn i Tellemarcken affskillis mett sin quinde Guren, Philippj Miolands daatter.

Capittell i Stavanger kiendis, att efftersom denne breffuiser Thore Lauritzøn, tilholdendis paa Lovestad i Telemarcken, i fjord sommer hadde ladett louligen indsteffne for osz sin eckte quinde Gurun, Philippj Mioland i Høgsfiord hansz daatter, fordj att hun femb gange hadde løbett ifra hannem och nu den seniste gang verrett fra hannem paa tho aars thid, mett meere steffningens indhold, da er den tid saa for rette bleffuen affsagt, att effterdi for^ne Gurun huercken selff eller nogen paa hendis vegne møtte, bleff hun dømbt till kost och thæring

effter sex mends sigelse. Dernest att for^ne Tore sommeren dereffter skulle føre loulig beviiszning fra sin sognepræst och sognefolck, att de 3 aar vaare førløben siden hun senisten forlod hannem, och att hand midlertid haffuer skickett sig erligen och vell, mett meere som capittels skrifftlig affviiszning derom videre formelder. Saa er nu for^ne Thore Lauritzøn i dag frembkommen for osz och giffued tillkiende, att hand nu paa ny haffuer verritt i hendis faders husz mett capittels affviiszning, att hun skulle haffue sig dereffter att rette och endnu møde hannem for osz her i Stavanger, huortill faderen paa hendis vegne haffuer suared dett icke att kunde skee. Dernest haffuer och for^ne Thore nu frembviist for osz itt schrifftlig proff och vindisbyrd, giffuett och beseglett aff hansz sognepræst h. Peder Lauritzøn till Laur- 528
dals prestegield, Hansz Pederszøn, lenszmand, och Joen Bioland sub dato den 22. martij sidst forleden, formeldendis att dett er denne sommer 3 aar siden hansz eckteqvinde for^ne Gurun sidste gang løb fra hannem, och att hand siden haffuer skickett sig erligen i liff och leffnett och ald anden omgengelse, och att hand ey heller fra den dag haffuer hafft mett nogen anden qvindes person att bestille, mett meere. Da effter den sags lejlighed kunde vi icke rettere forefinde, end att for^ne Thore Lauritzøn jo her effter maa aldelis verre affskilt fra for^ne sin qvinde Gurun Philips daatter effter den anden artickel i ordinantzen huorfor ecktefolck maa adskillies, och forloffuis itt andett erligt eckteskab, huor Gud det haffuer forseett, men hende icke att mue giffte sig mett nogen anden, saa lenge hand leffuer. Till vindiszbyrd under voris capittels segell. Actum Stavanger den 15. aprilis anno 1622.

Asgud paa Vold necter sig att haffue tiltalett Ragnild Iffuers daatter paa ærens vegne.

Capittell i Stavanger kiendis, att aar effter Guds byrd 1622 den 30. aprilis, offuerverendis e. och w. mand Henrich Bilde till Tirszbech, kong: majst: beffalningsmand offuer Stavangers lehne, paa voris capittels husz, var skickett for osz Jon Kolnes

529 och Tolleff Omøen, som lougligen j rette hadde ladett indsteffne for osz Asgud paa Vold och hannem tiltalett, fordi hand for nogen rum tid siden skulde haffue begierett deris syster Ragnild Iffuersdaatter till echte, och att de der paa effter hansz egen begiering leyede itt stycke jord aff closter fogden for deris egne pendinge, for^ne deris syster till beste, huilchen hand och siden otte dage dereffter gaff en sølffschee till festensgaffue, mett meere. Hertill att suare er møtt for^ne Asgud och aldelis benechtett sig aldrig att haffue hafft huff till deris syster, for^ne Ragnild, meegitt mindre hinde till echte nogen tid at haffue begierett. Men att de hadde laantt hannem pendinge til jorden, dett kunde hand iche benechte, men tachede dennem derfor och sagde sig att haffue budett dennem pantt for samme pendinge. Ydermeere benechtede hand stadelig, att hand aldrig hadde giffuitt for^ne Ragnild nogen festendsgaffue; men huorledis hun var kommen ad den sølffschee motte hun selff vide. Dog sagde hand her hosz, att hand aldelis intett wærligt viste mett for^ne deris syster, och att hand aldrig meere hadde hafft mett hende att giøre end det barn j vuggen ligger. Och var her ellers ingen louglig proff eller vindiszbyrd schrifftlig eller mundtlig ført i rette aff parterne paa begge sider. Da effter tiltall, giensuar och den sags lejlighed kunde vj icke finde nogen louglig echteschabs begyndelse att haffue verret for^ne Asgud och Ragnild imellem till denne dag. Men belangende jorden och andett meere verdsligt som Ragnilds brødre søger Asgud for, det haffuer vj indfundet till sin tilbørlig dommere der om att gaaes huad rett er. Til vindisbyrd etc. Actum etc.

---

530 Lauritz Suenungsøn dømmis till kaasthold, fordj hand hadde ladett steffne Orm Raszmuszønn och huercken selff eller nogen paa hansz vegne møtte.

Capittell i Stavanger kiendis, att efftersom Lauritz Suenungszøn den 8. aprilis sidstforleden j rette for osz hadde ladett indsteffne Orm Raszmuszøn och hannem tiltalede, fordj hand otte aar siden forleden hadde lougligen troloffuett sig hansz

syster Anne Suenungsdaatter effter ordinantzen och siden sig mett en anden forseett, suarede att for^ne hansz festemø siden haffde tagett hannem till naade, effterat hand haffde sonett mett fougden, och att hun da paa ny hadde anammet en sølffschee aff hannem i festendsgaffue, dett som hand achtett till en bestembte tid att giøre beviszligt. Erbød sig endnu att frembholde paa sin side huisz hand loffuett haffde, med meere. Da er sagen bleffuen optagen till jdag, som er den 1. maij 1622, paa huilchen baade for^ne Lauritz och Orm vedtog att møde uden steffning mett proff och vindiszbyrd som de sig hadde paaberobett paa begge sider. Saa er nu anden gang møtt i dag for^ne Orm Raszmuszøn, men huerchen Lauritz Suenungszøn, hansz syster eller nogen paa deris vegne mett forfalds vidne var tilstede. Huorfor for^ne Orm begierett att procedere udj sin retferdige sag och fremblagde først Tore Søffrenszens schrifftlig bevijsz, att hand mett hannem hadde verrett j minde for leyemaall, dateret Stavanger den 28. martij 1622. Dernest itt andett h: Anders Kieldsøn, sogneprest till Hinderaa præstegield, hans zeddell mett egen haand schreffuett, formeldendis att Orm 531
Raszmuszøn hadde staaed obenbare schrifft i Hinderaa kircke for leyemaall. End itt andett seddell, udsted och vellbeseglett aff Reyer Barckeland och Tollach ibidem, att Orm Raszmuszen och hans troloffuede pige vor paa ny forligt och giorde klart mett hin anden att deris bryllup schulle staa, da kom hindis broder och giorde det uklartt alt sammen. Och var for^ne Orm nu dom i sagen begierendis. Da bleff saa for rette affsagt, att effterdj for^ne Lauritz Suenungszøn huercken selff eller nogen paa hansz vegne møtte, som loffuett var, da skal hand giffue Orm sin kost och tæring igien effter den 10. artichell i ordinantzen om adschillige tilfald i echteschab. Men belangendis hoffuedsagen kunde der ved paa denne tid intett giøris for billige aarsagers schyld, men skall paa ny tages steffning i sagen att møde till den 8. junij førstkommendis och da endelig att dømmis parterne emellum, dersom de icke herforinden kand bliffue forligt. Till vindiszbyrd etc. Actum etc.

Tarald Moy affviisis att schall høre sig om vindisbyrd, att hans mog haffuer verrett schrøbelig før hansz bryllup.

Capittell i Stavanger kiendis och giør vitterligt, att aar effter Guds byrd 1622 den 1. maij paa voris capittels husz, offuerverendis e. och w. Henrich Bille till Tirsbech, kong: majest: beffalningsmand offuer Stavangers lehne, var schichet for osz Tarald Moy, som lougligen i rette hadde ladett hid indsteffne sin
532 mog Tollach Torgierszøn och haffde tiltale till hannem, fordi att effteratt hand nu paa andett aar siden hadde ladett sig echte vie och giffue till for^ne^ Taralds daatter Anbor, haffuer hand strax forlat hende och ladt hende hielpeløsz, mett meere steffningens indhold. Hertill att suare er møtt for^ne^ Tollachs broder Oluff Jemdall mett fuldmacht att suare till steffningen, huilchen och fremblagde sitt schrifftlige indleg, formeldendis i sin meening att for^ne^ Tollach var kommen fra sin fornufft och sind och derfor nøddis att drage fra sin gaard till sin moder igien for schrøbelighed som de icke kunde forstaa. Huortil for^ne^ Tarald suarede, att hans egen moder skulde haffue bekiendt att hand hadde saadan schrøbelighed for brylluppett, och att hand selff schulde haffue bekientt att hand var vschickelig till echteschab, item att hand och i brylluppett schulde haffue sagt till sin brud: „Gud naade mig, att jeg saa ilde haffuer forraad dig.“ Effter slig leylighed bleff saa forefunden, att for^ne^ Tarald Moy skulde føre om ald dett som hand nu for retten beretter, schrifftlig och nøiachtig beviisz under lougfeste dannemends och sin sogneprestis segell och lade dett mett dett allerførste bliffue indførtt paa capittell, da schall dereffter bliffue videre giortt ved den sag och rammis det beste som forsuarligt kand verre effter kong. majest. ordinantze mett en god samvittighed. Till vindisbyrd etc. Actum ut supra.

Welbiurdig Hendrich Bildis och bispens opsettelse i den sag om Jelse præstegield, fordj h. Elling formeener sig icke att verre louglig steffnitt. 533

Wij effterschreffne Henrich Bille till Tirszbech, kong: majest: beffalningsmand offuer Stavangers lehne, och Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Stavangers stifft, kiendis, att efftersom vi haffuer bekommett vor allernaadigste herris och kongis breff och beffalning, att vj begge samptligen skulle fordre den sag om Jelsø prestegield for osz i rette och derpaa kiende och dømme huisz billigt og rett kunde verre, mett meere som samme høybte k. m. breff videre formelder, saa er derpaa udsted en schrifftlig steffning offuer prousten h. Daniell Jørgenszøn, h. Marcus Pederszøn och h. Elling Ollszøn att møde paa Stavangers capittell den 11. julij, huilchen steffning och er bleffuen lest for h. Daniell og h. Elling den 13. junij och for h. Marcus den 14. junij sidstforleden. Da er nu møtt i dag, som er den 11. julij, for osz i rette paa Stavangers capittell h. Elling Ollszøn, som samme kongebreff till osz hadde forhuerffuitt, huilchen och indlagde sitt schrifftlige forsett, huor hand eblantt andett formeener sig iche louglig att verre steffnett, att hand kunde haffue moneds tid sine vindisbyrd her ind att steffne. Och derfor haffuer vj verrett foraarsagett sagen att optage till den siette vgers dag her nest effter, som schall verre den 22. augustj førstkommendisz, och da samme personer att møde for osz paa ny vsteffnede j rette och att lide dom effter sagens lejlighed. Til vindisbyrd etc. Actum etc.

Anders Pederszøn och Karene Niels daatter. 534

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Stavangers stifft, Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, provist och sogneprest i Stavanger, och Detleff Lauritzøn, cannich och sko-

lemester hersammesteds, kiendis och giør vitterligt, att aar 1622, onszdagen som var den 17. julij, paa voris capittels husz, offuerverendis erlig och velbiurdig mand Henrich Bille till Tirszbech, kong: majest: beffalningsmand offuer Stavangers lehn, var schichett for osz Anders Pederszøn, som i rette hadde ladett steffne Karene Nielsdaatter for ecteskabs løffte dennem haffde verrett imellem, huorudoffuer hand hadde opsagt sin tieniste och effter for^ne^ Karenis schriffuelse begiffuett sig hid till byen och giort paa reisen stor omkostning och nu befinder att for^ne^ Karene vill indlade sig mett en anden, hannem till foracht, nachdeell och schade, huorom hand och førde to borgere, Jacob schredder och Oluff Rubbertsøn, till vindiszbyrd, som schulde verre vitterligt om huisz ord och tale dennem var falden emellem. Begierett derfor att hannem nogett motte vederleggis aff hende for kost och tæring, interesse och schade, mett meere som hansz supplicatz vjdere formelder.

Her till att suare er møtt for^ne^ Karene Niels daatter och meente att hand mett sitt breff (som bleff læst) haffde opschreffuet hende huisz venschab emellem dennem begyntt var, och viste hannem derfor intett till vilge for kost och tæring etc. Da haffuer vj osz derhen beflittett, att de om alting venligen kunde bliffue forligt, huilchett dog ingen frucht kunde schaffe, men vaar paa begge sider dom begierendis. Huorfor effter tiltal giensuar och sagsens lejlighed haffuer vj saa forefundett, att effterdj dett beffindis att haffue verrett hemmelig løffte dennem emellem, som presten mett fem dannemend iche haffuer verrett offuerverendis effter ordinantzen, kunde det iche kiendis for nogen louglig troloffuelse. Men belangende kost och tæring saa vell som och interesse och schade som for^ne^ Anders Pedersøn søger for^ne^ Karen Niels datter for, dett er en verdslig sag, som vi haffuer indfundett for verdslig och byens øffrighed, derom att gaais huisz billigt och rett kand verre. Till vidnisbyrd etc. Actum etc.

Tollach Mogensøn och Anne Toris daatter.

De samme — kiendis och giør vitterligt, att aar 1622 mandagen den 26. augusti, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welbiurdig mand Hendrich Bille till Tirsbech, kong: majest: beffalningsmand offuer Stavangers lehne, var schichett for osz Anne Torisdaatter paa Arnøe, som i rette hadde ladett steffne Tollach Mogenszøn paa Jøddestad 536
i Rischeqvern och hannem tiltalde, fordj hand haffde afflett barn mett hende, loffuett hende echteschab och derom forsentt till hendis moder tuende dannemend, som er sett visz dag for, naar troloffuelsen schulde schee, men siden er bleffuen anderledis till sinds och iche villett frembholde, hende till stor spott och schade, som steffningen ydermeere formelder. Hertill att suare er møtt udj rette Erich Jøddestad, for^ne^ Tollach Mogenszøns broder, mett fuldmacht att giøre och lade ligesom for^ne^ Tollach selff tilstede var, och berettett først, att for^ne^ hansz broder haffde sonett till kong: majest: fougett och giffuett for dette lyemaall 14 dr. rx. som hand hadde zeddell for, dernest att sagen och var forligt dennem selff emellem, huorpaa hun och hadde oppeborett en stach, en ko, ett horsz och en jerngryde. Item att for^ne^ Erich paa sin broders vegne hadde anammett barnett till sig att klæde och føde, dett for^ne^ Anne Toris dotter iche kunde benechte, men formeente sig ydermeere att verre berettigett till nogett for sitt raadspilde och anvendte kaast och tæring effter Norgis loug. Sammeledis er fremkommen Thore Hogstad och Anders Lusze, som till probs var steffnede i denne sag, vitnede och suor, att de ombeden engang hadde verrett for^ne^ Tollach følgachtig till vidniszbyrd om en god forligelse Anne Thoreszdaatter och hannem emellem och iche an- 537
derledis, huilchett dog Eleff Arnø siden selff schulde haffue forspilt, mett meere ord och tale som parterne paa begge sider vidløfftig emellem forløb. Da effter tiltall, gienszuar och denne sags lejlighed kunde vi iche rettere forefinde end, effterdj for^ne^ Tollach Mogenszøn och Anne Toresdaatter ingen louglig troloffuelse haffuer verrett emellem effter ordinantzen, bør de att verre i de maade affschilt fra hinanden. Men huisz belanger hendis

raadspilde och anvendte kaast och tæring, effterdj dett er verdsligt, haffuer vj dett indfundett for sin tilbørlig dommere, derom att gaaes huad rett kand verre effter Norgis loug. Till vindiszbyrd etc. Actum ut supra.

Søffrin Tiømo skillies aff mett sin qvinde propter desertionem.

De samme tilligemed Christen Daffindszøn, cannich och predicant, kiendis och giør vitterligt, att aar effter Guds byrd 1622, korszmijsze dag om høsten, som var den 14. septembris, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och velbiurdig mand Hendrich
538 Bille till Tirszbech, kong: majest: beffalningsmand offuer Stavangers lehn, vaar schichett for osz denne breffuiser Søffren Tiømo, boendis i Vndals sogen i Listelehn, som ved bispens steffning udj lehnsherrens och fogdens fraverrelse aff Vndals prædichestoell hadde ladett indsteffne paa capittell sin ecteqvinde Karene Gregersdaatter, fordi att hun foruden ald schellig och billig aarsage haffde forlatt sin echtemand for^ne^ Søffren Tiømo mett sampt otte deris begges smaa vfødde børn, foruden dett niende hun tog mett sig, och affløbett mett en anden ved naffn Omund Omundszøn paa Qvafiord och rømmett mett hannem till Holland, hannem och hansz børn till stor spott och vanære, schade og nachdeell, som steffningen j sig selff ydermeere formelder. Och fremblagde hand herhosz sitt gode schudsmaall under tuende presters och tolff laugrettis mends indsegell, tagen paa Valde kirchegaard i Vndall den 26. maij sidstforleden, formeldendis iche alleniste att hand for sin person baade før hand kom mett sin qvinde j echteschab och siden dereffter haffuer schichett sig erligen, christeligen och vell, men ochsaa att dett er den heele almue i for^ne^ Undall vell vitterligt, att for^ne^ Karen Gregersdaatter for nogen rom tid siden er fravigen fra denne sin echtemand, for^ne^ Tøffren Tiømo, och affløben mett en vfrels karll,
539 vanseett att hendis mand iche hadde giffuett hende hertill nogen aarsage, som samme schudsmaall i sin meening ydermeere jndholder. Da er ingen møtt udj rette paa for^ne^ Karene Gregersdaatters vegne att suare j sagen, endog hun hadde baade fader

och moder leffuendis. Huorfor for^ne Søffren Tiømo var ydmygelig begierendis, att hand nu motte bliffue entledigett fra denne hansz qvinde och forløffuis echteschab paa itt andett sted effter Guds forsiun. Da er endelig saa for rette affsagt, att effterdj for^ne Karen Gregersdaatter befindis att haffue forlat sin echteseng och bedreffuen hoer mett den som hun er affløben mett uden schellig och billig aarsage, da bør for^ne Søffren Tiømo hereffter aldelis att verre affschilt mett for^ne sin qvinde Karen Gregersdaatter och hannem att maa søge sig en anden erlig echte staalbroder, huem Gud hannem vill tilføye, men hende mett sampt for^ne Omundt Omundszøen att verre i verdslig øffrigheds haand och straffis effter lougen i m[andhelge] b[olkens] 2. capittell. Till vindiszbyrd etc. Actum ut supra.

H. Otte Raffn. 540

Anno Domini 1622 den 1. octobris, præsentibus toparcha, episcopo, pastore, sacellano et ludimagistro locj, gaff dominus episcopus tilkiende, huorledis h. Otte Raffn hannem uadspurt nyligen haffuer understaaett sig iche alleeniste att verre offuerverendis der Simon Jacobsøns kone Johanne nogen gange er bleffuen piinlig forhørtt, men ochsaa vombeden haffuer følt hende till bolett mett sognepresten och j saa maade uden bispens tilladelse haffuer trengett sig ind i ministerium att forvalte her j byen. Motte gierne vide huisz tilstand hand hadde till saadantt.

Da suarede først lenszherren velb: Henrich Bille, att hand intett heraff viste eller var hannem saadant gestendig i nogen maade. Dernest suarede och sognepresten h. Gabriell, att hand aldrig bad h. Otte om nogen tieniste att giøre, men viste intett aff hannem att sige, førend hand fantt ham for sig, baade dentid hun bleff piint och der hun bleff udførtt till ilden.

Da haffuer dominus episcopus offentlig paa capittell protesteret, att hand iche haffuer vist her aff, och vill derfor verre undschyldett, om andett kommer effter i frembtiden. Beklagede herhosz, att (mueligt) andre leege folch saadantt haffuer hannem beffalett 541
och der mett grebett bispen ind j sitt embede.

NB. Samme tid bleff læst paa capittell kongens miszive breff bispen tilschreffuitt om adschillige antiqviteter att opsøge i capittell saa vell som offuer alt Stavangers stifft.

H. Marcus schall giffue Hans skredder kosthold, fordj hand iche møtte hannem i rette.

Lauritz Clauszøn Scabo, superintendens offuer Stavangers stifft, Gabriell Lauritzøn Lind, canich, provist och sognepræst till Stavangers domkirche, Christen Lauritzøn Lind, canich sognepræst till Bø præstegield och provist paa Jæderen. Clausz Lauritzøn, canich och læsemester, och Detleff Lauritzøn, canich och skolemester i Stavanger, kiendes och giør vitterligt, att aar effter Guds byrd 1623, mandagen som var den 13. januarij, offuerverendis i erlig och w. Henrich Billis fraverelse hansz fuldmechtig Søffren Pedersøn, paa voris capittels huusz, var schichett for osz denne breffuiser Hansz Pederszøn schredder, som louglig udj rette hadde ladett steffne hæderlig mand her Marcus Pederszøn, sogneprest till Jelse præstegield. Och effterdj att huerchen h. Marcus selff i egen
542 person haffuer møtt, ey heller nogen anden paa hans vegne som hans louglig forfald kunde giøre, da er hand tildømt att schall giffue for^ne^ Hans schredder kosthold effter ordinantzen, och siden Hans att steffne h. Marcum paa ny igien. Till vitterlighed etc.

Kirstine Christens daatter schillis mett hindis mand Siffuord Asgierdszøn propter desertionem.

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Stavangers stifft, Gabriel Lauritzøn Lind, cannich, provist och sognepræst till Stavangers domkirche, Christen Dagfinszøn, canich och prædicant, Claus Lauritzøn, cannich och læsemester, och Detleff Lauritzøn, cannich och scholemester hersam-

mesteds, kiendis att anno 1623 Mauritij dag, som var den 15. januarij, paa voris capittels huusz, offuerverendis i velbiurdig Henrich Billis fraverelse hans fuldmechtig Søffren Pederszøn, var schichett for osz Kirstine Christensdaatter, som i trende søndager effter hinanden hadde ladett læst en schrifftlig steffning aff predichestolen offuer sin echtemand, Siffuord Aszgierdszøn, som nu po dett fembte aar effter hin anden haffuer forlatt hende hielpeløsz uden schyld och brøde och iche siden haffuer schichett hende nogen breff eller bud, huor ved 543
hun kunde vide huor hand var att finde. Formente derfor hannem wrett att haffue giort och sig iche lenger verre tilforplicht att bie effter hannem, men begierett schilsmisze motte schee dennem emellem effter ordinantzen. Och forschød hun sig til sin sogneprest h. Gabriell Lauritzøn och sine naboer, nemlig Jens Schouff, byschriffuer, schipper Jesper Christenszøn, Villem Barchland, Brynild saugmester och Jens Berg, huilche nerverende tilstæde vidnede mett hende, att hun midlertid siden hendis mand drog fra hende haffuer leffuett och holt sig erlig och vell och iche tilforn giffuett schellig aarsage till att hand er undvigt fra hende, mett meere. Da er huerchen for^ne^ Siffuord selff eller nogen paa hans vegne møtt i rette, som nogett kunde haffue her till at suare eller hans louglig forfald att suerge i nogen maade. Och var for^ne^ Kirstine derfor her om aff osz en endelig dom begierendis.

Da effter den sags lejlighed och effterdj att ordinantzen formelder, att naar en echte person forlader den anden uden schellig aarsage, da maa den forlatte person effter 3 aar (om den midlertid haffuer schichett sig vell) tilstedis att giffte sig igien mett en anden, och effterdj hun nu herom haffuer ført sin sogneprestis och naboers vidnesbyrd, som for^uit^ staar, da kunde vi iche rettere kiende, end att for^ne^ Kirstine hereffter jo bør att verre slett och aldelis affschilt mett sin forige mand for^ne^ Siffuord Aszgierdszøn och forløffuis itt andett erligt echteschab, huor Gud dett nu haffue 544
vill. Till vindisbyrd etc. Actum ut supra.

H. Gabriells proff i Torns och Anders schriffuers sag,

Lauritz Clauszøn Scabo, superintendens offuer Stavangers stifft, Christen Dagfindszøn, cannich och prædicant till Stavangers dombkirche, Clausz Lauritzøn, cannich och læsemester, och Ditleff Lauritzøn, cannich och scholemester hersammesteds, kiendis och giør vitterligt, att anno 1623 den 13. februarij præsenteret sig Torn Søffrenzøn, raadmand och byfougett her i Stavanger, for osz, efftersom hand till samme dag hadde ladett indsteffne hæderlige mend h. Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, provist och sogneprest her i Stavanger, och h. Samuell Lauritzøn, sogneprest till Findø præstegield, for deris sandheds proff och vindiszbyrd om nogen schelldsord som for^ne^ Torn Søffrenszøn och Anders Hanszøn, fougett offuer Ryfølche, var falden imellem j for^ne^ h. Gabriels residentz den 8. januarij sidst forleden. Desligeste var och till samme
545 dag steffnett for^ne^ Anders Hanszøn till probs forhør, och ellers om hand nogett kunde haffue der till att suare. Men effterdj huerchen h. Samuell eller Anders Hanszøn var enda kommen i by, haffuer vj affvijst for^ne^ Torn Søffrenszøn till morgenen dernest effter, om (mueligt) baade h. Samuell och Anders Hanszøn kunde da komme tilstæde.

Anden dagen, som var den 14. februarij, vaare vj for^ne^ forsamblede paa voris capittels huusz, offuerverendis udj fuldmagt paa erlig och welbiurdig mand Henrich Billis vegne, Søffren Pederszøn, stigtschriffuer offuer Stavangers lehne. Da vaar schichett for osz for^ne^ Torn Søffrenszøn, fremblagde och lod læse en velb^te^ Henrich Billis och bispens steffning, dateret Stavanger den 16. januarij sidstforleden, formeldendis att for^ne^ h. Gabriell och h. Samuell schulde møde paa Stavangers capittell neste monedz dagen effter steffningen var dennem lougligen fore læst, der att vidne om huisz de hadde hørtt for^ne^ Anders Hanszøn sichte och schielde for^ne^ Torn Søffrensøn for kong: majest: jordbog hand utroligen och tiuffachtigen schulde haffue mett omgaaet, saa vell som och huad suar Torn Søffrenszøn hannem da mett afflagde. Och vaar i ligemaade steffnett Anders Hanszøn j

samme steffning, som forresiger. Da er møtt till steffningen att suare for sin person forb^te h. Gabriell, erbød sig noch att vidne sin sandhed, dersom Anders Hanszøn var selff till vedermaals ting nerverende tilstæde effter tingf. b. 4. capittell, och meente hand, att baade h. Samuell och Anders Hanszøn schulde 546
uden tuill meene de var iche louglig steffnett, fordj de bleff iche steffnett huer for sin brofiell effter lougen. Huortill for^ne Torn Søffrenszøn suarett, att lougen i for^ne tinf. b. 4 cap. formelder, att den som sagen paagielder enten schall verre louglig steffnett eller verre selff tilstæde, och effterdj Anders Hanszøn vaar en borger her i byen och haffde hafft till offuerflud maaneds frist, meente hand Anders Hanszøn jo louglig att verre steffnett her i byen, och att hand iche derfor burde att miste sin rett., fordj hans vederpart iche møtte eller nogen paa hans vegne. Men huad h. Samuell belanger vilde hand vell søge hannem en anden tid mett steffning for sin brofiel effter Norgis loug, alleeniste att h. Gabriell motte tilholdis i dag att vidne och sige huisz hannem her om vitterligt var j sandhed. Huortill h. Gabriell suared, att dersom den gode mand w. Henrich Bille, som her sad i kongens sted, mett hans biscop vilde kiende dett lougligt och ansee for gott att hans vindisbyrd schulde tagis j Anders Hanszøns fraverelse, vilde hand dett gierne giøre.

Da bleff udsentt aff capittell for^ne Søffren Pederszøn mett steffningen at forhøre her om sin junchers offtb^te Henrich Billis raad och gode betenchende, huilchen och strax er kommen igien och sagde, att den gode mand hans juncher iche viste 547
andett, end h. Gabriell jo kunde och motte vidne i den sag huis hannem vitterligt var, och saa vijtt hand kunde giøre mett en god sambvittighed.

Da fremblagde endelig for^ne h. Gabriel sitt proff och vindisbyrd mett egen haand schreffuen, lydendis ord fra ord som effterfølger:

Efftersom jeg er steffndt aff Torn Søffrensøn att bære mitt sandferdige proff och vidne om nogen vquems ord och schielden som falt imellem hannem och Anders Hanszøn i vortt huusz den 8. januarij j nerverende aar, der h. Samuel paa Findø lougligen steffndt schulde vidne de ord som for^ne Torn lod falde paa Kiølvijg, laugmanden Peder Raffn och for^ne Anders Hanszøn deris trette anlangendis, da efftersom Torn foregaff i blant

andett i sitt indleg, som da bleff læst och paategnett, att for^ne^ Anders Hanszøn paszelig gott haffde forschylt aff hannem mett den registering mett huilchen hand for nogen tid hadde trachtett hannem effter, da suarede for^ne^ Anders her till: „Kalder I dett en registering, att jeg iche vilde udeluche en hob jorder aff kong: majest: jordbog, som I haffuer giort?“ Der till suarede forb^te^ Torn: „Dett siger du mig paa som en tiuff och schelm, indtill du kand dett bevijse“, och bad saa att her Samu-
548 ell och jeg vilde dragis saadanne ord till minde. Att disze ord bleff dennem saaledis imellem vechslett som for^uit^ staar, dett vidner jeg mett egen haand her neden under och vill dett ydermeere bekreffte effter Norgis loug, om behoff giøris. Datum Stavanger den 14. februarij anno 1623.

Gabriell Laurszøn Lind.
Egen haand.

Att dette saa gangen och faren er, som for^uit^ staar, dett vidner vj mett voris capittels segell her neden for. Actum loco et tempore ut supra.

H. Marci Pedersøns mulcta, fordj hans hustru kom for tilig mett hindis foster.

Anno Domini 1623 den 26 februarij vaar schichett paa capittell i Stavanger h. Marcus Pederszøn, sogneprest till Jelsze prestegield, efftersom hand did lougligen var jndsteffnett baade aff verdslig och geistlig øffrighed, fordj hans hustru Sophia Jensdaatter hadde hafft barn till daaben paa kyndermisze dag, alligevell att deris bryllups høytid tilforne stod dominica x trinitatis.

Da bleff endelig aff lenszherren welb: Henrich Bille mett menige capittell for gott folchis forbøn schyld saa endelig i den
549 sag dispenseret, att hand nu strax schall giffue till hospitalett for denne sin forargelse tiuffue enchendj rix daller in specie och till kong: majest: nu paasche førstkommendis firesinds tivj rix daller in specie, och siden naar for^ne^ hans hustru schall gaa

i kirche, schall de begge staa obenbare schrifft och aff prousten publice absolveris j den kirche som forargelsen er scheett. Dog alt dette paa kong: majest: vor allernaadigste herris naadigste och gode behag. Actum ut supra.

Jon Oluffsøn skillies aff mett sin festemø, fordj dett befindis de ere skyld sammen j tredie led.

Capittell j Staffuanger kiendis, att aar 1623 den 7. martij var schichett for osz paa voris capittels huusz nerverende breffuiszer Jon Oluffsøn mett proustens schriffuelse i Nedenes lehn, formeldendis att for^ne^ Jon for nogen tid siden først haffuer beliggett itt qvindfolch ved naffn Birrithe, da tilholdendis paa Masketued j Fiere sogen och siden ladett sig troloffue mett hende aff en capellan ved naffn h. Jacob, sognepresten h. Peder paa Østed waffuidendis (huilchen capellan for anden sin vlempe bleff tienisten forvijst), och er dereffter bleffuen befunden att de ere schyld till hinanden begge i tredie led. Huorfor for^ne^ Jon vaar begierendis att vjde om den troloffuelse motte holdis for fulde, och giorde her hosz sin æd derpaa, att huerchen hun eller hand før troloffuelsen viste att de vaar saa ner schyld tillsammen. Da bleff saa for rette kient och affsagt, att effterdj ordinantzen utrychelig formelder att ingen maa troloffujs sammen i de forbudne led, som er første, andett och tredje led, som er søschind, søschindbørn och nestsøschendbørn, schall den troloffuelse som schett er emellom for^ne^ Jon och Birrithe verre død och machteløsz, ligesom den aldrig haffde verrett scheed; dog kong: majest: rett her mett vforkrenchett i alle maade. Till vindiszbyrd etc. Actum etc.

H. Morten paa Holte dømmis baade fra kald och embede.

Lauritz Clauszøn Scabo, superintendens offuer Stavangers stifft, Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, provist och sogneprest till Stavangers domkirche, Christen Dagfindszøn, cannich och predicantt her sammesteds, Christen Lauritzøn Lind, cannich och sogneprest til Bø prestegield och provist paa Jederen, Clausz Lauritzøn, cannich och læsemester, och Detleff Lauritzøn, cannich och scholemester j for^ne^ Stavanger, kiendis och giør vitterligt, att aar effter Guds byrd 1623 den 7. martij, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welb:
551 mand Henrich Bille till Tirszbech, kong: majest: beffalningsmand offuer Stavangers lehn, saa vell som och hæderlige mend h. Daniell Jørgenszøn, sogneprest till Hielmelands præstegield och provist udj Ryfølche och Carmsund, h. Matthias Henrichszøn till Kleps præstegield och h. Jacob Hanszøn, sogneprest till Haalands prestegield, var schichett for osz Frederich Jenszøn paa sin junchers erlig och welbyrdig mand Christoffer Gøyje till Gundeslouholm, kongl: majest: beffalningsmand offuer Agdesiden, hans vegne, som j rette hadde ladett steffne h. Morten Pederszøn Wlf, sogneprest till Holte prestegield i Nedenes lehn, och hannem tiltalde, først att der jtt qvindfolch ved naffn Ingerj Tollefsdaatter var dømt till suerdett och aff mestermanden affliffuitt, tog h. Morten dett døde corpus ved armen och slebte dett fra stochen till en side. Siden den tid en anden miszdeder ved naffn Knud Garten schulde staa sin rett och laa neszgrusz under mett halsen offuer stochen, vaar hannem bunden en klud for øynene mett en knude j nachen, huilchen mestermanden sagde att verre j veyen. Da rejszde h. Morten miszdederen op igien och spurde bøddelen om hand iche haffde kniff, huortill hand suarett ja. Saa tog h. Morten bøddelens kniff aff hannem, och mett den schar Knuds vldenschiorte op bag paa halsen ned ad ryggen, og bad Knud saa legge sig neder och trøchte saa neder
552 paa Knuds hoffuett mens bøddelen hug hoffuedett aff.

Herom fremlagde for^ne^ Frederich Jenszøn, Michell Hanszøns fougett i Raabygdelaugett, Caspar Meszenbachs gaardsfougett paa Nedenes, Niels Kauhands, Peder Aszdals, Søffren Bødichers, Niels Giennestads och Wroll Raffnekleffs schrifftlig proff och vindiszbyrd under 12 eidsuorne laugrettis mends och den suoren schriffuers forsegling, tagen paa Nedenes gaard den 6. novembris 1622 i her Mortens egen, proustens h. Christen Jenszøns och h. Anders Mules nerverelse, huilche alle och en huer ved deris eed proffuede effter lougen saa att verre gangen och faren som foresiger.

Sette derfor for^ne^ Frederich j ald rette, om saadan gierning iche var en ærlig præstmands hæderlige kald och embede for nær, och om h. Morten iche derfor burde att mijste Holthe præstegield och være sitt præstelige embede och verdighed entledigett, mett meere.

Dernest tiltalede hand for^ne^ h. Morten, fordj hand haffde beffalett sin medtienere h. Søffren att døbe Walter schredders barn i Neszhiell effter prædichen ligesom itt andett væcte barn och iche att indlede moderen som andre dannequinder, wanseett hand tilforne hadde døbt tuende deris børn for prædichen och giortt hende den tilbørlg tieniste som andre echtequinder, och 553
att hand 3 vger effter for^ne^ Walters qvindis barselseng hadde offuerfaldett hende mett hug och slag; item att hand iche vilde jndlede Hansz Walterszøns quinde j kirche, uden hun gaff hannem j rix ortt, saa att hun motte drage till prousten och lade sig aff hannem indlede; deszligeste att hand haffde vjed och giffuett Reer Garten och Maren Hansdaatter tillsammen førend de bleff troloffuett, och hadde tagett aff Tore Oluffszøn en daller for hand hannem affløszde. Huilchett altsammen for^ne^ Frederich meente att strebe imod ordinantzen, som h. Morten och burde att miste sitt kald och embede for.

Endelig tiltalede hand for^ne^ h. Morten, fordj hand sig hadde tilfordristett att schriffue nogett vsandferdelig j en steffning som velb^te^ Christoffer Gøye hadde vdsted, Knud Salveszøn belangende, saa vell som och att hand hadde offentlig nechtett en copie att verre richtig som velb^te^ Christoffer Gøye hadde vnderschreffuet richtig och rett att verre, huilchen dog siden mett sin originall bleff confereret och befunden rett att verre Sette derfor

j ald rette, om h. Morten iche derfor burde att stande til rette och lide effter lougen j m[andhelge] b[olkens] 21. cappittell.

Heremod att suare er mødt i rette Tomes Germundszøn
554 mett h: Mortens schrifftlige fuldmacht, lydendis att hand schall ligge j rette hans giensuar till capittels steffning och lide paa hans vegne huad dømbt bliffuer, ligesom hand selff personlig tilstæde var, sub dato den 8. februarij 1623. Huorpaa for^ne^ Tomes Germundszøn fremblagde for^ne^ h. Mortens schrifftlige suar mett egen hand schreffuen; dog var der hosz jngen proff eller bevijsz schrifftlig eller mundtlig, som hand sin beretning kunde mett bekreffte eller bevjse, vdj huilchen først foregiffuis, att hand iche kand mindis att hand slebte qvinden ved armen fra stochen, dog de proff som derom var bleffuen førtt vaare juncherens egen gaards tienere. Huortill Frederich Jenszøn suarede, att der vaar foruden dennem andre fremmede som dett samme hadde vidnett.

Saa nechter h. Morten och siger, att hand iche holt paa hoffuedett der den Knud bleff affhuggen, dog vden bevijsz; men hand bekiender att hand tog kniffuen aff mestermanden och schar trøyen sønder paa manden, och dett aff en christen medønch, fordj hand haffde gifft sin datter ind till dett folch, och fogden haffde bevilgett att mestermanden schulde iche legge haanden paa hannem.

For dett andett foregiffuis i samme hans schrifftlige suar, att Wallter schredder mett sin qvinde vaar kommen fra Holland och haffde jngen bevijsz om deris echteschab, item
555 att for^ne^ Wallter tilforn hadde bekiendt for bispen, att naar mand j de lande paa raadstuen bekiendte att de hadde sambtøcht hinanden att leffue tilsammen och lod dett j bybogen jndschriffue, saa regnis dett for fult echteschab. Da lod bispen opkaste i hans actis, huor der fandtis att anno 1616 den 8. julij j Øystads præstegaar vaar denne bekiendelse scheet j mange præsters nerverelse aff Torgier Omundszøn i Neszgild, som j nj aar dentid hadde holt till met it qvindfolch som lod sig kalde Rinsche Sijsche, huilchett kom Wallter schredder och hans hustru intett ved, andett end hand och hans quinde Catrin proffuede mett for^ne^ Torgir Omundszøn om løst leffnett dennem emellem.

For dett tredie schriffuer h. Morten, att huis Hans Walterszøns qvinde belanger, da vaar dett en forligt sag. Thi hand

hadde giffuett hannem 6 rix daller, for hand vilde iche trette mett hannem. Heremod fremblagde Frederich Jenszøn for^ne Hansz Wallterszøns zeddell mett egen haand underschreffuen, att dett endnu var en wafftalt sag, och att de aldrig derom var bleffuen forligt.

For dett fierde vndschylder hand sig att hand kunde iche verre offuer Reer Gartens troloffuelse for uføre den dag.

For dett fembte bekiender hand, att Tore Oluffszøn gaff hannem vell mett frj vilie effter hans egen tilstand for retten en daller, dog for præstetieniste hand hadde giortt hannem i 8 aar. Deremod fremblagde Frederich Jenszøn jtt h. Mortens 556
klagezeddell mett egen haand schreffuen, att for^ne Thore var advarett effter ordinantzen att forbedre sig, dett hand dog iche vilde, huorfor hand meente att hannem scheede aff præsten ingen tieniste j de 8 aar.

For dett siette vndschylder h. Morten sig, att hand kunde iche komme ihu huad hand haffde schreffuett Hans møller till om Jens langkremmer, fordj dett vaar scheedt for fem aar siden, och derfor viste hand iche heller om copien var rett. Meente sig iche for den schyld i nogen maade att haffue talett den gode mand Christoffer Gøye for nær paa hans hæder eller ære, men begierett for Jesu naffns schyld att hans alderdom och schrøbelighed motte ansees, och att der iche schulde handlis mett hannem paa dett strengeste. Hand vilde gierne verre j den gode mands Christoffer Gøyes minde, efftersom hand och haffde brugt gode mend till hannem, huilche hand haffde suarett att dett schulde opstaa till hand kom fra Danmarch. Hand hadde nu tient sin menighed paa salighedsens vegne j 34 aar och hadde derfra sitt gode schudsmaall aff alle hans sogner, tagett under 24 mends segell, som bleff fremblagt, læst och paategnett, lydendis j sin meening att hand j sitt præstelig kald och embedes parter hadde schichett sig baade j kirchen och udj alle redelig forsambling, som hand paa sitt embeds vegne haffuer verret 557
foraarsagett att søge, som en rettsindig sielesørger och sogneprest vell sømmer och anstaar, och att de hadde hannem intett att beschylde saa vijtt hans præstelig embede vedkom, men tachett hannem ald ære och gott for sin tro tieniste, mett mere som samme schrifftlige schudsmaall ydermeere formelder, dateret anno 1621 den 4. och 11. novembris, item den 2., 13. och 15. decembris. Huortill Frederich Jenszøn suarede, att mesten alle de som

samme schudsmaall hadde vdsted, vaar indbunden mett h. Morten och hans børn i suogerschab och venschab; viste derfor iche om dett schudsmaall nogett kunde gielde emod de tillagde sager och beschyldninger, och vaar nu aff osz en endelig domb begierendis.

Da effter tiltall, giensuar och den sags lejlighed kunde vj iche rettere kiende eller forefinde, end, effterdj dett klarligen bevjsis att h. Morten Pederszøn Vlff haffuer giortt bøddelen j sitt embede bistand som hans metthielpere, j dett hand haffuer slebt itt halszhugget corpus fra stochen och siden tagen bøddelens kniff och der mett affschoren klæderne aff en anden miszdædere och holt paa hans hoffuett der dett bleff affhugget, och i saa maade jmod ordinantzen bevarett sig mett den handell som hannem och hans embede iche vedkom, dett hellige prædiche
458 embede till alsomstørste spidt och foracht saa vell som och haanlig efftertale, diszligeste ochsaa effterdj dett befindis att hand i nogen stycher groffueligen haffuer forseett sig imod kong: majest: ordinantze, da kand hand iche lenger mett nogen frucht effter denne dag vden stor forargelse betiene nogen meenighed paa salighedszens vegne och derfor nu aldeelis schall verre affsett baade fra Holthe præstegield och sitt præstelig kald och embede och regnes for en wordinerett effter for^ne^ ordinantzes jndhold fol: 34 lin: 14, vden høyb^te^ kong: majest: selff vill haffue giortt nogen bedre naade mett hannem. Men huad dett andett sig belanger som versligt er, kunde vj iche dømme nogett paa hans ære effter Norgis loug, forseendisz osz gandsche der till att welb: Christoffer Gøye for voris schyld iche vjdere streber den fattige, elendige mand effter æren, men meegitt heller som christen øffrighed vorder hannem mett naade och barmhiertighed bevogen j denne hans høye alder och store ulyche. Till vindiszbyrd etc.

Tarald Moys daatter bliffuer affskilt mett hindis mand propter impotentiam et alias infirmitates.

Capittell i Stavanger kiendis och giør vitterligt, att efftersom denne breffuisere Tarald Moij j forgangen aar 1622 den 1. 559
maij hadde ladet jndsteffne for osz sin mog Tollach Torgierszøn, fordj hand haffde besuigett hans daatter Ambor, i dett hand for brylluppett schulde haffue bekiendt for nogen gott folch, att hand var wschichelig till echteschab och siden herforuden j andre maader verrett beladen mett saa stor schrøbelighed som neppelig kunde forvindis i denne verden, da er for^ne Tarald Moy affvijst, att hand herom schulde føre nøyachtig och schrifftlig bevijsz under lougfeste dannemends segell ind paa capittell, da schulde hannem paa sin daatters vegne vederfaris huad rett er.

Effter slig lejlighed haffuer nu for^ne Tarald Moy j dag, som er den 29. martij 1623, atter præsenteret sig for osz paa voris capittell och fremblagde itt velbeseglett probsbreff, tagen paa Slettebøes fierdingsting vdj Egersund den 26. martij sidstforleden, mett den suorin schriffuers egen haand schreffuett, formeldendisz i sin meening, att Tollach Torgirszøn selff for brylluppett hadde bekiendt for Ansteen Trondvijg och Iffuer Sire item for Torgius Lindland sin schrøbelighed och vschichelighed till echteschab, och att hand derfore hadde ilde bedragett sin festemø, saa hand motte schamme sig for Gud och ald verden. End var jndført i samme probsbreff, att Ole Sire paa sin moders och andre sine sødschinds vegne bekiendte, att de viste vist emellem Gud och deris sambvittighed, att Tollach slemmelig hadde bedragett sin festemø. Begierede derfor ydmy- 560
geligen, att schilszmisze paa capittell motte bliffue giortt dennem emellem. Ydermeere berettett for^ne Tarald Moy, att tre aar nu var forleden siden deris bryllup var, och att raad midlertid aff hans venner haffuer verret søgt paa adschillige stæder, alt tilforgieffuis, efftersom hand endnu ligner till att see ligere jtt best end itt mennische. Bad derfor for Guds schyld, att hans fattig datter, som iche endnu er stort meere end sexten aar

gammell, hendis vilkaar motte mildeligen bliffue anseett, att hun motte bliffue befriett fra dett echteschab som for^ne^ Tollach och hende haffuer verrett begynt jmellem.

Da effter denne sags lejlighed er herudj saa kient och endeligen besluttett, att effterdj 3 aar er forløben effter deris brylllup, och raad midlertid er søgt effter ordinantzen, dog uden ald forbedring, diszligeste ochsaa effterdj dett bevisis att Tollach Torgirszøn viste sitt brech for brylluppett, saa er dett jtt stort suig och bedregerij, der iche burde att findis vdi echteschab: Guds egen ordning, och effterdj for^ne^ Tarald Moys daatter Ambor, endnu schall verre jtt vngt mennische, paa dett hun aff kiøds och blods schrøbelighed iche schall falde i løszachtighed, Gud till fortørnelse och mange till forargelse, da maa hun effter denne dag aldeelis verre affschilt fra for^ne^ Tollach Torgirszøn och forløffuis itt andett erligt echteschab, huor Gud dett hende vill forsiune, men hannem iche att maa giffte sig mett nogen anden, saa lenge hun leffuer. Till vindisbyrd etc. Loco et tempore ut supra.

---

561 Niels Høgs qvitantz for x rix daler hand udgaff till schatt paa Søffren Raszmusøns vegne pro anno 1622.

Capittell i Stavanger kiendis, att erlig och velacht mand, Niels Høg, borgemester hersammesteds, haffuer erlagt och betalt x enchende rix daller in specie paa Søffren Raszmuszøns vegne for Kolnes och Øffuervattne præbender, mett huilche for^ne^ Søffren Raszmuszøn aff hans majest: naadigst forleent er huilchett er vdgiffuett till den schatt som nu sidst effter kong, majest: breff mett andett capittels schatt bleff erlagt pro anno 1622. Die 31. martij wnder capittels segell.

H. Hans Mariager och Oluff Fennefosz.

De samme som s. 352 — kiendis och giør vitterligt, att anno 1623 Botolphj dag, som var den 17. junij, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och velforstandig mand Anders Hanszøn, kong:

majest: fougett i Ryfylche lehn och nu fuldmechtig j sin huszbonds, erlig och welbiurdig mand Henrich Bille till Tirsbech, kong: majest: beffalnings mand offuer Stavanger, hans 562
fraverelse, var schichett for osz Knud Erichszøn, velacht Michel Hanszøn, kong: m: fouget i Raabøgdelaugett, hans tienere, som fremblagde en schrifftlig fuldmagt, giffuen for[ne] hans huszbond aff Oluff Fennefosz, huilchen der nu till Botolphj hadde ladet her for capittell jndsteffne hæderlig mand, h. Hans Hanszøn, provist i Raabøgdelaugett och sogneprest till Effuie præstegield, j for[ne] Oluff Fennefoszis sted att hende dom, effterdj hand for vanførsell och alderdoms schrøbelighed iche personlig selff kunde møde. Och var steffningens indhold, att for[ne] Oluff Fennefosz hadde tiltall till for[ne] h. Hans Hanszøn, fordj hand hadde vnderstaaitt sig att holde hannem, hans hustru, børn och sønneqvinde j langsommelig tid fra dett hellige alterens sacramente, effter en schrifftlig klagt till welb: mand Christoffer Gøye, huorudj var jndført vnder for[ne] Oluff Fennefoszis segell: Først at h: Hans hadde forholdett hannem, hans qvinde, 3 hans sønner och 2 hans døtter fra sacramentet i 3 aar. Dernest att en aff hans sønner var hendød vden sacramentet. For dett 3. att hand haffuer forholt hans sønnekone fra sacramentet, som var kommen aff itt andet fougderj. For dett 4. att hand aff 563
predichestolen haffuer kaldet hannem smørnesse. For dett 5., effter hand effter en 12 mends dom er bleffuen frikient for huis groff sag hand var beschyldett for, vden alleeniste att hand schulde staa obenbare schrifft, haffuer h. Hans iche enda villett stede hannem till affløsning. For dett 6. och sidste att h. Hans haffuer obenbarett loulig schrifftemaal. Dereffter lod for[ne] Knud Erichsøn læse den 12 mends dom daterit Horffuerachs laugting den 26. junij 1620, formeldendisz i sin beslutning, att for[ne] Oluff Fennefos er tillfunden effter høyb[te] kong: m: breff sub dato Kiøbenhaffn den 12. octobris 1617 att staa obenbare schrifft for sin forseelse med de troldoms breffue hand sig till forhandlett haffde, och der mett at verre befriitt paa sitt liff etc. Och var der schreffuen vden paa samme dom mett h: Hanszis egen haand disze effter[ne] ord: „Bekiender jeg, Hans Hanszøn, sogneprest till Effuie prestegield, att haffue lest denne dom den 16. februarij 1622. Och naar Oluff Fennefosz bekommer qvitantz paa Nedenes aff voris kiere øffrighed,

att hand er frij for sine gierninger, saa kong: m: secht er afflagt och betalt och iche meere att schall steffnis j den sag, saa schall for^ne^ Oluff Fennefosz och hans qvinde oc sønner gierne komme till obenbare schrifft.“

564 Effter slig lejlighed sette for^ne^ Knud Erichsen i ald rette, om for^ne^ h. Hans iche burde at stande till rette, fordj hand iche endnu haffuer rettet sig effter den 12 mends dom och sin opschrifft der paa mett egen haand, formeenendis hannem intett vedkom nogen secht eller ydermeere steffning berobe sig paa, mett meere.

Hertill att suare er møtt i rette for^ne^ h: Hans Hanszis echteqvinde Marene N: daatter mett sin husbonds schrifftlige jndleg, huorudj hand først vndschylder sig att hand iche j egen person kunde møde paa capittell baade for hans suagheds schyld, saa och for hand mett welb: Christoffer Gøyes steffning var steffnt till laugting, som holdis schall i Raabygdelaugett neste søgne effter s: Hans dag, saa at tiden falt hannem alt for kort at møde paa begge stæder. Dernest till den første klagt suarer hand, att for^ne^ Oluff Fennefosz iche alleeniste effter hans egen bekiendelse hadde tilkiøbt sig aff en landstryger nogen troldoms breffue till at schade sin jeffn christen mett, men end ochsaa altid haffde hafft røchte for en troldmand effter it schudsmaals breff som effter salig welb: Sturing Bohls beffaling bleff tagen i Hornes kirche trinitatis søndag 1617, saa vell som och effter dett schudsmaal som menige mand gaff hannem
565 i Effuje hoffuedkirche, der bispen der seenisten visiteret den 15. junij 1619, och paa andre fleere adschillige steder, som beviszligt er. Belangende Oluff Fennefoszis qvinde och børn kand h. Hans iche benechte att haffue holt fra sacramentet, aff aarsage att de aff den suoren schriffuer Lauritz Ollsøn var beschyldett att verre lige saa gode som Oluff Fennefosz selff, huorudoffuer hand iche torde stede dennem till sacramentet, men lod steffne for^ne^ Lauritz Ollsøn till Hiortued i Hornes sogen den 28. aprilis 1620, huor och proff och vindiszbyrd bleff tagen om for^ne^ Lauritz Olsens ord effter den hoszføyede copie. Huortill Knud Erichszøn suarede, att de proff var vlouglig tagen, effterdj for^ne^ Lauritz Olsøn iche var da tilstæde att suare effter lougen, formeenendis att naar nogen er steffndt och iche møder, da bøder hand kongen sin secht och bonden kosthold och siden sagen

att steffnis paa ny. Sette derfor i ald rette, om h: Hans iche burde att undgielde dett hand haffuer holt Oluff Fennefoszis qvinde och børn fra sacramentet, som dog intett werligt endnu var offuerbevijst. Hans sønneqvinde haffuer h: Hans saa lenge holt fra sacramentett, indtill hun fich bevijst huorledis hendis vilkaar var, effterdj hun var kommen aff jtt andett prestegield, och dereffter siden bleff sted till sacramentet. Att en hans sønner døde vden sacrament, dertill suarede h: Hanszis qvinde att hand var dett aldrig begierendis. Till dett att h: Hans schulde obenbarett loulige schrifftmaall, der til suarer hand j sitt indleg, att hand for sin sambvittighed iche kunde døllie dett som Gud vilde haffue obenbarett. Ey heller bad Oluff Fennefosz hannem nogen tid att hand schulde døllie det, men meegitt heller bad att hand vilde giøre bøn for hannem offentlig aff predichestolen, som och scheede. Till mett befindis, att Oluff Fennefosz denne sin onde bedrifft haffuer obenbarett selff for mange flære och iche for h: Hans alleene. Att h: Hans paa den 12 mends dom schriffuer om qvitantz aff øffrigheden och kongs secht tilforn att betale, dertill setter hand aarsag i sitt indleg, att Oluff Fennefosz saa vell som en mandrabere eller den der ligger hosz sin neste slecht burde att fornøye herschabett och sagvolderen, førend hand fich affløszning, och aldrig schall bevijses att Oluff Fennefosz endnu nogen tid om søndagen er kommen till hannem mett nogle aff sine kyndinge och venner och begiert absolution, efftersom dett beffalis j ordinantzen fol: 21, med meere som for^ne h: Hanszis indleg vidløfftig formelder. Da berobede for^ne Knud Erichszøn sig paa it kongebreff for nogen tid siden ved prenten vdgangen om løszachtighed och andett saadant, att ingen som tilstedis att søge kirchen, schall holdis fra sacramentet, endog sagen hosz herscabet iche er afftingett. Sette derfor j ald rette, om for^ne h: Hans effter forberørte lejlighed iche hadde forseett sig baade jmod ordinantzen och kong: m: breffue och mandater, och var derpaa en endelig domb begierendis. 566 567

Da effter ord och tale, breffue och bevijsz som osz nu paa denne tid er forekommen, saa och effter sagens lejlighed i sig selff kunde vj iche rettere kiende, end effterdj ordinantzen formelder fol: 21, att ligesom mett mandrabere och dennem som ligger hosz deris nær slegt, saa schall och handlis mett dennem som mett obenbare laster haffuer obenbarlig fortørnett den hel-

lige kirche; nu schall en mandrabere førend hand faar affløszning tage nogle till sig aff sine kyndinge och venner och gaa om søndagen till hannem som er sogneprest, och der strax effter prædichen for høye altere giffue obenbare sin anger och ruelse tilkiende for alle. Derfor, effterdj dett iche for osz bevisis att Oluff Fennefosz dette endnu nogen tid haffuer giortt, siden hand bleff dømpt till att staa obenbare schrifft, kunde vj iche befinde h: Hans i dett styche att haffue giort imod ordinantzen. Men belangende dett kongebreff som vdgich aff Kiøbenhaffns slott den 16. februarij 1621 om løszachtighed eller andett saadant, dersom kong: majest: vill haffue dett forstaaett j almindelighed, iche alleeniste om løst leffnitt, men ochsaa om alle fald och forseelser, da haffuer for^ne^ h: Hans sig vnderdanigst deremod att erklære eller
568 stande till rette som vedbør. Huad vedkommer Oluff Fennefoszis qvinde och børn, som en tid lang er holden fra sacramentet, da effterdj de iche endnu lougligen er frijkient for de groffue sager som dennem er tillagt effter proff och vindiszbyrds indhold, saa och effterdj sagen siunis endnu att henge j suang och befindis att verre indsteffnett for laugmanden till neste søgne effter Johannis, viste vj osz intett herom att kunde sententiere, førend vj videre her om bliffuer forstendigett om deris vschyldighed. Saa haffuer och h: Hans giort rett j dett hand holt Oluff Fennefoszis sønnequinde fra sacramentet, som var fremmett kommen aff itt andett prestegield, jndtill hand forfarett om hendis vilkor, efftersom dett och forbiudes i ordinantzen att en sogneprest iche scall befatte sig mett andre end sine egne sognefolch, effterdj hand dog siden effter visz kundscab haffuer anammett hende till naderens deelachtighed. Att Oluff Fennefoszis søn døde bortt vden sacramentet, dersom h: Hans iche var tilsagt att besøge hannem i sin siugdom, kand hand dett iche bedre. Diszligeste att h: Hans aff predichestolen schall haffue kaldett Ole Fennefosz smør nesze, er iche for osz bleffuen giort beviiszligt. Endelig kand dett iche kaldis att røbe schrifftemaall, det som en vden kirchen obenbarer for sin sogneprest, och dett iche for han-
569 nem alleene, men for mange flære, som forberørt er. Till vindiszbyrd etc. Actum etc.

Samuel Nielsøns och hans hustru Sire Rassmusdaatter deris forligelse.

Lauritz Clauszøn Scabo, superintendens offuer Stavangers stifft, Gabriell Laurszøn Lind, cannich, provist och sogneprest till Stavangers domkirche, Christen Dagfindsøn, prædicant, Clausz Lauritzøn, læsemester, och Ditleff Lauritzøn, scholemester hersammesteds, kiendis, att anno 1623 den 15. septemb: paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welb: mand Henrich Bille till Tirszbech, kong: majest: beffalingsmand offuer Stavangers lehne, var schichett for osz Rasmus paa Niaa paa sin daatter Sires vegne, som j rette hadde ladett steffne sin echte mand Samuell Nielsøn paa Huolen och hannem tiltalde, fordj hand sig jmod hende iche saa christelig hadde forholdett som dett en echte staaldbroder vell egned och burde, mens meere mett hug och slag hende offuerfaldet och bortjagett och derforuden hende paa liffuett trued och vndsagt, mett meere steffningens jndhold, som bleff læst och paategnett. Herom bleff fremblagt, lest och paategnett Erich Timens schrifftlig berettning, lydendis att der hand mett lenszmanden Evind Ree var j beschichelse vijsz udsent till for^ne^ Samuel att tilspørge hannem huj hand hadde jagett sin hustru fra sig, da suarede hand att hand haffde huerchen bedett hende gaaett aff, ey heller bad hand hende gaa hiem igien. Men fordj hun hadde truett att hun schulde tyrcke hannem som en tør haa, schulde hand legge hende for sine fødder och schulde saa haffue liff for sitt liff. Dett samme for^ne^ vitnede ochsaa Mogens Timen och Tollach Haaland. Birritte Timen vitnede att hun saa Samuell slog sin qvinde blaa och blodig mett en kiep. Ydermeere vitnede Asdrj Frøland att hun saa Samuel slog sin kone mett en oxesenne to slag, dog aarsagen der till viste hun iche.

Hereffter bleff læst itt zedell, att Omund Vestlye och Erich Timen hadde tilspurt grender och naboer, huorledis Raszmus Nios daatter for^ne^ Sirj hadde schichett sig i sin vngdom och opvext. Da haffuer baade mand och qvinde suarett,

att hun baade j ord och gierning hadde schichett sig som itt gott barn i alle maade.

Hertill att suare er møtt j egen person for^ne^ Samuell Nielszøn och iche kunde benechte att hand jo nogen gange haffde slagett sin qvinde for^ne^ Sirj Raszmus daatter, dog iche bortjagett hinde, huortill hun selff haffuer foraarsagett hannem mett en schends mund och traadtzett hannem der till. Dog haffuer hand
571 iche lemlested hende j nogen maade. Men effterdj Gud haffde lagt hannem en haard siugdom paa, saa hand var deroffuer bleffuett forstørrett i sitt hoffuett och viste iche selff huad hand sagde eller giorde, vilde hand hereffter, siden hand er bleffuen tilpasz igien, raade bod paa alting. Gitleff Frøland vidnede, att der Samuel laa i den store siugdom, var hand otte dage i hans huusz, da hørte hand hannem intett ontt att tale enten om sin qvinde eller andre.

Da effter slig lejlighed haffuer vj osz der hen beflittett, att de kunde bliffue mett hin anden forligte och hereffter leffue tillsammen fredeligen som christne echtefolch burde vden videre forargelse, huorudoffuer de och endelig haffuer her for retten j dag mett haand och mund anloffuett under den pæn och straff som vedbør, først att hand paa sin side schall schiche sig imod sin hustru som en erlig mand och iche vden schellig och billig aarsage hende mett vbillig hug och slag offuerfalde. Dernest haffuer och hun paa sin side loffuett att hun schall lempe sig effter sin mand, holde hannem for øyen och iche giffue hannem aarsage till ond forligelse i nogen maade, huorpaa de toge hinanden i haand och ere saa wenligen och vell denne gang forligte paa begge sider. Till vindiszbyrd etc. Actum etc.

---

572 Tiøll Lauritzøn bliffuer affschilt mett sin festemø Gro Steiners daatter, fordj hand hadde tilforn beligget hindis slecht.

De samme — kiendis, att anno 1623 den 15. septemb. paa woris capittels huusz, offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirsbech etc. (som foreg.), var schichett

for osz Jørgen Adamszøn, borger j Stavanger, j fuldmacht paa Gro Steinersdotters paa Regeviig hendis vegne, som j rette for osz haffde ladett indsteffne Tiøll Lauritzøn paa Helledall och hannem tiltalde, fordj hand lougligen hadde ladett sig mett hende troloffue och siden er bleffuen befundett, att hand tilforn haffde besoffuett for^ne^ Groes fenche Signi Torgiersdaatter till schyldscab i andett och tredie led, huoroffuer hun meente sig høyeligen aff hannem att verre besvegen och bedragen, mett meere steffningens indhold. Och bleff fremblagt, læst och paategnett hendis gode schudsmaall fra sin 573
sognepræst och mænige mand, dateret Nesz kirche den 24. augusti sidstforleden.

Hertill att suare er møtt Trond Aaffuedall, fuldmechtig i for^ne^ Tiøll Lauritzøns sted, och fremblagde først sogneprestens h. Lauritz paa Lund hans schrifftlig beretning, formeldendis att for^ne^ Tiøll i gott folchis paahør haffuer giortt sin største eed, att hand aldrig viste for troloffuelsen att Gro var schyld till Signj. Ey heller viste Gro dentid att hand haffde besoffuett hendis fenche Signj. Item att aldrig nogen mett rett och schell schall kand sige, att for^ne^ Tiøll haffuer hafft nogett mett Gro att schaffe siden festensøllett bleff giortt, som bliffuer nu anden juledag to fulde aar siden. Endelig formeldis i for^ne^ h: Lauritzis schriffuelse, att Groes forældre er vell tilfrids stillett aff Tiøll, och att de staar hannem intett effter, begier intett videre att haffue mett hannem att giøre, men att hand haffuer betalt dennem for huis omkostning de haffde giort paa hans och deris daatters festensøll, huorom och bleff fremblagt Stenner Oluffszøns breff, dateret Regevijg den 26. augusti sidstforleden, welbeseglett aff Ebbe Bacha, Trond Amdall och Niels Scheggestad. Bleff och lest for^ne^ Tiøls gode schudsmaall, tagen i 574
Bache sogen den 27. julij sidstforleden vnder sex mends forsegling. Och war for^ne^ Tiøll Lauritzøn i præstens forschrifft endelig begierendis hannem for Guds schyld motte tillstædis att echte den Signj som hand tilforn hadde aadt barn mett, effter deris begiering paa begge sider, och bliffue entledigett fra den troloffuelse som aff miszforstand hannem och Gro imellem scheedt var.

Da effter denne sags forberørte lejlighed och effterdj ordinantzen formelder att ingen schall troloffuis tilsammen j de forbudne led,

som er 1., 2. och 3. led, item om nogen beligger nogett qvindfolch, maa hand iche haffue hendis slecht i 3. led, och derfor effterdj Signi, som Tiøll hadde beliggett, befindis att verre schyld till Gro (som hand siden vbesindelig troloffuett sig) i 2. och 3. led, da scall den troloffuelse verre død och machtesløsz, ligesom den aldrig haffde verret till och iche komme enten Tiøll eller Gro till forhindring i echtescab paa andre stæder. Men dersom Tiøll vill echte Signj effter christelig wiisz och sedvane schall dett verre hannem friitt for, dog kong: majest: sin rett her mett wforkrenchett, om verdslig øffrighed her nogett kunde haffue j att sige. Til vindisbyrd etc. Actum etc.

---

575 H: Anders Kieldsøn och Erich Byre.

De samme — kiendis att anno 1624, onszdagen som var den 11. februarij, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirsbech, etc. (som foreg.), sampt erlig, wiisz och welacht mand Niels Høg, borgemester j Stavanger och fuldmechtig paa Søffren Raszmuszøns vegne, som nu er forleent mett Colnes och Offuerwattne præbender, war schichett for osz Raszmus Anderszøn i fuldmacht paa sin hoszbonds Anders schriffuers, fougett i Ryfylche, hans vegne mett øffrigheds beffalning att procedere huis sager hæderlig mand h: Anders Kieldszøn haffde steffnett till førsthollende capittels rett. Da bleff først i rette lagt, læst och paategnett en steffning som for^ne^ h: Anders Kieldszøn hadde vdtagett offuer Erich Byre, fordj att hand paa aasteden Midqvam den 25. junij sidstforleden iche alleeniste med banden och anden foracht emod hans person schall haffue sig forseet, men end ochsaa emod dett hellige prædiche embede sig høyelig for-
576 grebet och andre forargett. Huorom och bleff fremblagt ett 6 mends breff, daterit paa itt sett ting paa Byre den 6. decembris sidstforleden, formeldendis att Eleff Bustad och Anders Bielland proffuede paa Bustads schibbredsting den 15.novemb:, att de hørde Erich Byre bandede h: Anders baade dett som var wiett och uwiett

paa hannem, huilchett her Anders for sin person gierne vilde effterlade, men for sitt embede kunde hand dett iche giøre. Och findis i samme breffs beslutning, att den sag for sin vichtigheds schyld er bleffuen indfunden for Stavangers capittell, dog saa att dersom nogen puncter siuntis till verdslig rett att schulde forviises, da dett att indkomme for laugmanden till endelig sententz, mett meere.

Heremod att suare er møtt i egen person for^ne^ Erich Byre mett sitt schrifftlige indleg och først aldeelis benechter sig att haffue bandett h: Anders, som for^uitt^ staar, men saadant att verre hannem aldeelis uvitterligt, saa sant hannem Gud schulde hielpe, dett hand och erbød sig att giøre bevijszligt att samme ord aldrig var talett, och att h: Anders paa aasteden samme tid iche schiød nogen till proff herom, men siden lang tid dereffter haffuer steffnitt hannem herfor for dett ene schibredsting till dett andett och vndslagett sig fra hoffuitsagen i sig selff. 577
Dernest beklagede for^ne^ Erich Byre sig, att der hand haffde tagett juncherens steffning offuer sine proff, som nu j rette lagdis, paaschreffuen mett den suoren schriffuers egen haand, att den var læst och j rette lagt i Leerangers tingstue anno 1623 den 15. novemb:, da haffde hand samme sine proff tillstæde, som en deel endnu for osz godvilligen var møtt och det samme tillstod, men de motte iche bliffue hørtt eller tilsted att proffue saa vell som h: Anderszis, mett meere som samme for^ne^ Erich Byris indleg viidere formelder.

Da effter breff och segell, schrifftlig och mundtlig berettning, som os om samme sags lejlighed i dag er forekommen, kunde vj paa denne tid ey rettere forefinde, end effterdj denne sag reiszer aff hoffuittsagen, som endnu henger i suang, da schall hoffuittsagen først paa aasteden ved loug och dom till ende vdføris. Siden bør begge parternis vindisbyrd om de schendsord lougligen paa ny att tagis och forhøris aff laugmanden effter den 15. artichel j kong Christian den tredies reces, och siden gaaes dom parterne emellem huad rett er, om de midlertid iche ved gott folchis vnderhandling bliffuer herom forligt och forænigett som dett sig bør. Till vindiszbyrd etc. Actum etc.

578 Samuell Nielsøn paa Holen scall for sin affsindigheds skyld indsettis j it huus for sig selff alleene.

Lauritz Clauszøn Scabo, superintendens offuer Stavangers stifft, Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, provist och sognepræst till Stavangers domkirche, Christen Dagfindszøn, cannich och prædicant, Christen Lauritzøn, sognepræst till Bø prestegield och provist paa Jæderen, Claus Lauritzøn, cannich och læsemester, och Ditleff Lauritzøn, cannich och scholemester hersammesteds, kiendis och giør witterligt, att anno 1624 den 18. junij paa voris capittels huus offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech etc. (som foreg.), var schichett for osz Raszmus paa Niaa paa sin daatter Siris vegne, som i rette hadde ladett steffne sin echte mand Samuell Nielsen paa Holen och hannem tiltalede, fordj hand iche haffuer holt den semie och forligelse som bleff seenisten paa Stavangers capittell den 15. septembris 1623 giort hannem och hans qvinde jmellem, j huilchen Samuell haffuer anloffuett att hand schulde holde sig imod sin hustru for^ne^ Sirj som en erlig echtemand vell egner och anstaar, dett hand nu iche haffuer holdett. Meener hannem derfor vrett att haffue giort, som hand billigen bør att stande till rette for, mett meere steffningens indhold.

Derom lagde for^ne^ Raszmus Niaa itt probsbreff j rette (som bleff læst och paategnitt) dateret Niaa den 12. junij 1624 aff Thore Steensland, Giermund Garpestad, Suend Hognestadt, Omund Vestlye, Giermund Herigstadt, Oluff Niaa, Suend Grødemb, Effuind Ree, Niels Timen och
579 Sivord ibidem, huilche alle vitnede j denne sag som effterfølger.

Først vitnede Thore Stensland och Giermund Garpestadt, att der de vare aff prousten ordinerede till att tage vare paa for^ne^ Samuell, da saae de meegen hans vschichelighed, att hand kaste Guds gaffuer under fødder och slog sin qvinde, naar hand meente att folchene var ude och jngen saa derpaa. Suend Hognestad, Omund Westlye, Giermund Heringsted, Oluff Niaa, Suend Grødemb och Iffuer Thunem vitnede, att hand

schulde verre mett en farlig siugdom belatt før hans bryllup. Evind Ree och Oluff Niaa vitnede, att der de schulde antegne huis schade hand haffde giortt j sitt egett huusz, da saae de, att hand haffde slagett kister sønder, slagett døre neder, krøgett melch neder, mett meere deszlige vschichelighed. Niels Thunem och Sivord ibidem vitnede, att Samuell haffde slagett thre stycher smør jmod jorden.

Her jmod att suare møtte j rette for^ne^ Samuels moder Barrabra Mouritzdaatter, dog uden fuldmacht, och bekiendte selff, att Samuell var affsindig; men emod en part aff disze proff exciperet hun, att de schulde verre suogre och mogre.

Da effter tiltall, giensuar och sagsens lejlighed, saa och effterdj ortinantzen formelder om echteschab i den 5. artickel, att dersom saa hender, att hoszbonde eller hustru bliffuer affsindig, da maa deris echtescab iche derfor attschillies, men den ene att see den anden till gode och hielpe hin anden udj alle de maader mueligt kand verre, wiste vj iche effter slig lejlighed att kunde giøre schilsmisze jmellem for^ne^ Samuell Holen och hans 580
qvinde for^ne^ Sirj. Men effterdj voris biscob gaff tilkiende, att h: Søffren paa Lye scall haffue vndt itt huus nu staaendis paa Frøland till samme brug, da loffuede den gode mand juncheren welb: Henrich Bille, att hand vilde schriffue lenszmanden Evind Ree till, att hand schulde forscaffe for^ne^ huus fra Frøland och till Holen, som Samuell nu boer. Der scall Samuels qvinde lade husett opsette och siden Samuel der jnden laasz och lychelse att forvaris till videre bescheden. Huad hans kost belanger loffuede Samuels moder Barrabra att vilde giffue 1 tønne korn till hans vnderholdning, indtill grøden kunde komme aff jorden, att hand siden aff aufflen kand haffue sin nødtørftig vnderholdning, till bedre kand bliffue. Till vindiszbyrd etc.

Størker Tingsdall och hans hustru Siri Gundersdaatter, deris forligelse.

De samme — kiendis och giør vitterligt, att anno 1624 den 18. junij paa voris capittels huus offuerverendis erlig och welbiurdig mand Henrich Bille til Tirsbech etc. (som foreg.), var schi- 581

chett for osz Sirj Gundersdaatter, som j rette hadde ladett steffne sin echte mand Størker Tengsdall och hannem tiltalte, fordj hand foruden hindis minde och sambtyche haffuer oplatt sin jord och siden dragett fra hinde och verrett borte ongefehr itt aar och j midlertid ladett hende mett sitt barn hielpeløsz, meenendis hannem herudinden urett att haffue giort, som hand billigen bør att stande till rette for. Heremod att suare møtte for^ne^ Størcher j egen person och iche benechtett, att hand jo paa saa lang tid var rejsett fra hinde, dog iche j den meening, att hand vilde aldeelis forlade hinde, men alleene giorde hand dett for fattigdoms schyld; thj hand meente sig att kunde midlertid nogett fortiene baade sig och hinder till beste. Erklærett hende och her hosz, att hand iche viste andett mett hinde end dett som christeligt, sømmeligt och erligt war. Bekiende ochsaa, att hand vell haffde forseet sig, j dett hand haffde forlatt hende jmod hendis vilie, men bad om naade och loffuett bedring hereffter att holde mett hinde effter sin fattige macht och formuffue. Vilde ochsaa schaffe tuende dannemend, som schulde sige god for hannem, om behoff giordis. Bød sig till forligelse och rechte hende haanden, men hun iche vilde giffue hannem sin haand igien paa nogen god forligelse.

Da effter denne sags lejlighed kand de iche for denne for^ne^ Størchers forseelse bliffue adschilt, men de scall endelig forli-
582 gis och her effter som christne echtefolch leffue sammen foruden forargelse, saa att dersom for^ne^ Størcher hereffter findis som tilforne vden schyld och brøde att løbe fra sin echte qvinde, schall hand uden ald naade straffis aff verdslig øffrighed, andre till exempell och advarsell. Till vindiszbyrd etc.

Haldvor Knudszøn schillies fra sin festemø Siri Anbiørnsdaatter, fordj hun var nød och tuungen till hannem.

De samme — kiendis och giør vitterligt, att anno 1624 den 18. junij paa voris capittels huus, offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirsbech etc. (som foreg.), vaar schichett for osz Anbiørn Vdland paa sin daatter Siris vegne, som j rette haffde ladett steffne Haldvor Knudszøn

och hannem tiltalte, fordj hand haffde ladett sig troloffue mett hinder jmod hendis vilie och siden derhos befunden iche att verre meenløs, huorudoffuer hun meen sig att verre besuegen och bedragen och for^ne^ Haldvor derfor billigen bør att stande till rette etc. Herom bleff læst och paategnet en for^ne^ Anbiørn Vdlands berettning, bispen tilschreffuen, j huilchen Anbiørn selff 583
bekiender, att hand haffuer schinbarlig nødt och tuungen sin daatter till att sambtøche for^ne^ Haldvor, dentid troloffuelsen scheede, dett samme hand endnu for retten var gestendig. Her till att suare møtte for^ne^ Haldvor Knudszøn och vell bekiendte, att hand forgangen vinter var kommen till nogen schrøbelighed, men att dett var nu bleffuen bedre mett hannem, begieret alleene sin festensgaffue igien och andett huad hand haffde ført till Anbiørns hus och gaard, saa vell som och lige for huis hand haffde saaet i jorden mett hannem.

Da effter denne sags lejlighed kunde vj iche rettere forefinde, end effterdj ordinantzen klarlig formelder j den 1. artickel om echtescab, huorfor de som ere troloffuede maa adschillies, att den troloffuelse som nogen nødis till iche schall holdis, och dett befindis, att for^ne^ Sirj er nødtuungen till for^ne^ Haldvor, da bør den troloffuelse, som dennem her till dags haffuer verrett jmellem, verre som den aldrig var begynt, medens huer att verre frj paa sin side. Dog schall for^ne^ Sirj verre forplicht till att leffuere for^ne^ Haldvor hans festensgaffue igien mett huis andett hand haffuer tilført, som foresiger. Men huis belanger dett hand haffuer saaet, derom at gaaes huad rett er for werdslig dommere. Till vindisbyrd etc.

Her Niells Oluffsøn settis till rette for druchenscab.

Anno Dominj 1624 die mensis augusti 20. vaare forsamlede in ædibus episcopi e. och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech, kong: majest: beffalingsmand offuer Stavangers lehn, begge borgemestere Søffren Jenszøn och Niels Høg, item 584
h: Gabriell Lauritzøn Lind, provist och sogneprest, h.

Christen Dagfindszøn, cannich och prædicant till Stavangers domkirche, Claus Lauritzøn, cannich och læsemester, och Ditleff Lauritzøn, cannich och scholemester her sammesteds.

Da haffde dominus episcopus j rette steffnett h: Niels Oluffszøn Medelfar, capellan her i Stavanger, och hannem tiltalte, att efftersom hans vlempe tiit och offte var bleffuen befunden mett offuerflødig druchenscab, som hand gaff tilkiende iche alleeniste j forsambling, paa gader och stræder, men end ochsaa j kirchen paa prædichestolen, naar hand schulde giøre hans embede och staa j Guds sted, och lod dominus episcopus oplæse den text som findis i ordinantzen fol: 34, lydendis i sin meening, att prester maa saa lenge achtis och kaldis dett de ere, som de bliffue varachtige udj den retsindige lærdom, gode sæder och itt erligt leffnitt etc. Men dersom de begynde att bliffue andre end de vare och end dem bør att verre och ey raader der bod paa, naar de ere paaminte, da maa de vell effter superintendentens och proustens schøn aff herscabett settis till rette, ja affsettis och regnis for vordinerede ligesom andre almuesfolch.

Herpaa giorde dominus episcopus bevisligt, att hand tuende gange beschichelse viis schrifftligen haffde ladet hannem advare och paaminde, dog jntett der mett vdrettet; formeente for^ne^ h: Niels var bleffuen anderledis, end hannem burde att verre, j dett hand lod sig finde druchen paa hellige stæder, naar hand sitt embede schulde forvalte, huorfor hand nu haffde jndført
585 och stillet hannem j dag for herscabett velb^te^ Henrich Bille, som sad her i k: majest: sted paa rettens vegne, venligen begierendis, att hand effter for^ne^ ordinantzens formelding vilde enten sette for^ne^ h: Niels Ollsøn till rette eller hannem affsette, paa dett hand motte verre vndschyldett, om andett i frembtiden kunde effterkomme.

Her till att suare er møtt j egen person j rette for^ne^ h: Niels Oluffsøn, begierett ydmygelig aff velb^te^ Henrich Bille och superintendenten, de vilde for Guds skyld forlade hannem huis hand hidjndtill aff menniskelig schrøbelighed hadde forseett sig, loffuede mett haand och mund saadant aldrig hereffter meere att schulle schee, men att ville rette och bedre sig dett meste Gud gaff hannem sin naade till. Saa bleff da endelig saadant hannem paa denne tid bevilgett och effterlat med saa schell, att dersom

hand hereffter befindis att komme druchen j kirchen, naar hand schall giøre sitt embede, da schall denne sag staa hannem oben for och da att straffis som vedbør.

Guri Peders daatter bliffuer affschilt met sin festemand Hans Lauritzøn.

Capittell i Stavanger kiendis, att anno 1624 corszmisze dag, som var den 14. septemb:, var schichett for osz Lauritz Berrie i Hellelands sogen j fuldmacht paa Johans j Holmen hans vegne, som schrifftlig berettett, att en ved naffn Hans, Lauritz Bircherimbs søn, for 3 aar siden ongefehrlig hadde beliggett sin egen nær slegt j andett och tredie led och alligevell lod sig troloffue till for^ne^ Johans i Holmen hans stiffdaatter ved naffn Guri Pedersdaatter, huorudoffuer hand siden effter loug och domb er bleffuen landett forvijst. Begier fordj for^ne^ Johans paa sin stiffdaatters vegne, att hun for saadan suig och bedregerj motte verre frj for den troloffuelse dennem jmellem haffuer verrett och forsee sig mett en anden, huem Gud hende vill tilføye. Da er der om saa for rette kient och affsagt, att effterdj for^ne^ Hans Lauritzøn iche staar till att hielpe till rette igien, och effterdj echtescab bør att verre oprichtig vden ald suig och bedregerj, da maa for^ne^ Gurj Pedersdaatter alldeelis verre affschilt mett for^ne^ Hans Lauritzøn och deris troloffuelse att verre død och machtesløsz, ligesom den aldrig hadde verrett scheet dennem imellem. Till vindiszbyrd etc. 586

Guri Erichs daatter bliffuer affscilt met Peder Tidemandszøn.

Capittell i Stavanger kiendis och giør vitterligt, att aar effter Guds byrd 1624, corszmisze dag j høst, som var den 14. septembris, var schichett for osz Mathis Oluffsøn, fuldmechtig paa Guri Erichsdaatters vegne, nu tilholdendis j Ourdals præste-

gield j Walders, som trende søndager effter hinanden, som var den første, anden og tredie effter trinitatis sidstforleden, hadde ladett steffne aff prædichestolen j Ourdals kirche Peder Tidemandszøn, barnfød der sammesteds, fordj hand nogen tid effter att hand haffde lougligen troloffuett hende vaar kommen i mand-
587 scade, och der hand var bleffuen hefftet, haffuer hand vndvigt fengselett och bortrømpt mett alle, saa att hun siden i 7 sambfelde aar haffuer forventett hannem hielpeløsz och aldrig siden haffuer kundett spurt nogett till hannem, om hand var leffuendis eller død, mett meere steffningens indhold. Och fremblagde strax for^ne^ Matthis for^ne^ Gurris schrifftlige beseglede vindiszbyrd fra sin sognepræst her Peder Hanszøn Colding, sognepræst till Ourdals præstegieldt och provist i Walders och Hallingdall, formeldendis att dett er nu 7 fambfelde aar, siden att Peder Tidemandszøn derfra wndvigte och bortrømpte for itt mandrab, som hand beschyltis och j fengsell anholtis for att sculle haffue begaaett mett sin broder Hans Tidemandszøn paa en bonde ved naffn Tolleff Aavog, och att hun siden ingen bescheed enten scrifftlig eller mundtlig haffuer bekommett fra hannem, disligeste ochsaa att hun siden den tid iche hadde beblandett sig mett nogen anden mands person, men haffuer schichett och forholdett sig christelig och well j sitt leffnett och omgiengelse. Och var for^ne^ Mathis paa for^ne^ Guris vegne ydmygelig begierendis, hun effter slig forberørte lejlighed motte ved capittels domb bliffue entledigett fra den troloffuelse for^ne^ Peder Tidemandszøn och hende jmellem verrett haffuer.

Her till att suare er huerchen for^ne^ Peder Tidemandszøn selff møtt ey heller nogen paa hans vegne, som kunde suare till steffningen eller melde hans louglige forfald j nogen maade. Och var for^ne^ Matthis herpaa en endelig domb begierendis. Da haffuer vj offuerveyet denne sag paa dett flittigste och endelig saa for rette affsagt, att effterdj der formeldis j ordinantzen om adschillige tilfald vdj echtescab j den 6. artichel, att om hustru eller hosbond bliffuer fredløsz eller fluchtig och iche benaadis aff
588 øffrigheden jnden try aar, da maa den vschyldige person tilstedis att giffte sig, om den midlertid haffuer holdett sig erlig och well och det schellig kand bevisis, item j den 7. artichel: dersom nogen bliffuer fredløsz, dog for erlig gierning, da bør hustruen att fortøffue vdj 7 aar, om hand midlertid kand stille øffrigheden

till freds och komme till fred igien; scheer dett iche, da maa hende effter de 7 aar tilstedis att giffte sig mett en anden etc. Da maa for^ne^ Gurj Erichsdaatter aldeelis verre affschilt fra for^ne^ Peder Tidemandszøn och forløffuis jtt erligt echtescab paa andre stæder mett huem som Gud hende vill tilføye. Till vindiszbyrd etc.

Søffren Knudszøn bliffuer affscilt mett sin festeqvinde Adelutz Lystrup.

De samme som s. 368 — kiendis och giør vitterligt, att anno 1625 den 13. januarij paa woris capittels huusz, offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bilde till Tirszbech etc. (som s. 371.) sampt erlig, wiisz och welacht mand Niels Høg, borgemester i Stavanger och fuldmechtig paa Søffren Raszmuszøns vegne, som nu er forleent mett Colnes och Øffuervatne præbender, waar 589
schichett for osz Adelutz Lystrop, salig h: Christen Jenszøn, fordum sognepræst till Søgne præstegield j Mandall, hans effterleffuersche, som lougligen j rette hadde ladett steffne Søffren Knudsøn Nested och hannem tiltalede, først fordj hand haffde besuegett hinde, j dett hand haffde screffuett hende till, att hand haffde tilsagn paa Holthe præstegield, huorudoffuer hun haffuer ladett sig offuertale, saa de ere bleffne troloffuen tillsammen effter ordinantzen. Dernest fordj hun haffuer forstracht hannem en stor sum penge till huusz och gaard att kiøbe sampt anden meere nødtørfft effter hans egen begiering. Item att hun siden af hannem er bleffuen offuerfalden iche alleeniste mett wqvembs ord, men ochsaa mett wtilbørlig hug och slag, saa att hun end vndertiden haffuer verrett j fare paa sitt liff. Och endelig fordj hand haffde vden schiellig och billig aarsage schilt sig fra hende mett huusz, spiiszning och ald wenlig omgengelse, mett meere steffningens jndhold dateret den 21. octob: anno 1624. Dernest fremblagde hun for^ne^ Søffren Knudsøns breff hende tilscreffuen mett egen haandt sub dato den 15. septembris 1623, vdj huilchett formeldis, att welb: Christoffer Gøye var hosz Johan Widue, da bleff hand anmodett om Holthe kald och

gaff saadan giensuar, att for^ne Søffren Knudsøn sculde drage der øster och lade sig høre, saa vilde den gode mand hielpe saa meegett hannem mueligt var, mett meere. Siden fremblagde hun och lod læse itt schrifftlig proff, lougligen tagen paa laugstuen ved Farsund vnder 7 mends forsegling, daterit den 11. decemb: 1624, wdj huilchett findis indført, att Johan Marchman och Niels Sunde proffuede, att de hørde Søffren Knudsøn sagde till Adelutz i Ebbis stue: „Kommer du nu her din gammell dieffuell, vd aff døren diefflen j vold, din gammell achermehr, din druchen so. Meent du din gammell dieffuel, att jeg tog dig for din persons schyldt?“ och der mett fich sin kniff vd och sagde: „Vd ad døren, din gammell dieffuell, diefflen i vold, eller jeg scall schiere din kiebe op fra dett ene øre till dett andett.“

End proffuede Matz Kørsund och Halsteen Biland, att de hørde der for^ne Adelutz tilspurde for^ne Søffren Knudszøn, om hand vilde holde itt erligt echtescab mett hende, da suarede hand: „Kommer I nu løbendis fastelauen, som I pleyer att giøre, I haffuer sagt I vill aldrig brede dug for mig,“ huortill hun suarede: „I haffuer och sagt I vill aldrig kiøbe mad till mine vnger.“ Endelig var jndført Carll Sundis proff, som schulde haffue hørt, att Adelutz haffde sagt hun vilde drage øster igien, fordj hun var red hun giorde den gierning hindis siel bleff evig fordømpt for etc. Item att engang Adelutz var j seng, schiffteds dennem onde ord imellem, saa att Søffren slog hende under ørett tuende gange, och att hun da sagde, att bøddelen schulde sla och tractere hannem jgien. End hadde proffuitt Anne Raszmus daatter och Alhed Sanders daatter, att en afften der Adelutz var j Johan Marchmans køchen, kommer Søffren och staar for Johans seng och sagde: „Jeg haffuer en gammel achermehr her inde,“ mett meere samme schrifftlige proff videre formelder. Dereffter fremlagde for^ne Adelutz Lystrup tuende sine gode skudsmaall, jt huert vnder 12 mends forsegling, dett første dateret den 23. martij 1623, dett andett den 29. augustj 1624. For dett sidste lod for^ne Adelutz fremlegge, læse och paategne sitt schrifftlige forsett, liudendis ord fra ord som efterfølger.

Efftersom jeg høyeligen haffuer verrett foraarsagett Søffren Knudszøn (som jeg er met troloffuet) till Stavangers capittell till 20. dag juull att citere och jndsteffne, saa er vdj effterfølgende maader min beschylding till och offuer hannem.

For dett første haffuer hand mett løgnachtig schriffuelse mig bedragett, udj dett att hand derudjnden haffuer ladett sig forlyde Holte prestegield for en sogneprest at schulde bliffue raadig, wanseett hand aldrig nogen tilsagn derpaa haffuer hafft.

Dernest kand och vell erachtis udaff nu jndstillede proff och vindiszbyrd, huorledis hand (førend hand mig vdj echtescab er bleffuen mechtig) sig tyranschligen jmod mig haffuer anstillett, saa och ladett forlyde mig iche att tage for min persons schyldt och vilde ladett sitt hoffuitt sig fra slaa, førend hand vilde lade sig till mig wje, saa der nochsom kand forfaris, att hand haffuer meere hafft begierlighed till mitt gods och penninger, mig och 591
mine børn till schade vnødtørffteligen att førdominere, end hand mett mig, som en ærlig dannemand jmod sin hustru ejgner och bør, tilbørligen vilde leffue vdj echtescab. Item der forfaris och aff mettføyede probsbreff, huorledis hand mett hug och slaug mig vbilligen haffuer offuerilett saa och mig iche tilstædett mitt egett gods till daglig nødtørfft att verre raadig, wanseett hand mig iche udj echtescab er bleffuen mechtig, saa der vell kand forfaris, huorledis hand achtett sig wchristelig att vilde jmod mig anstille, saa och mitt och mine wmyndige børns gods och arffue vnødvendigen forøde, dersom hand mig till echte bekom.

Och offuer alt dette, effterdj hand sig selff haffuer ladett forlyde, att hand sig iche till mig vilde lade vie, da er jeg och gansche gierne aff dett hæderlige capittell begierendis, att jeg mett eders dom kunde bliffue hannem erledigett och adschilt och hand plichtig verre derforuden att stande mig till rette for huis hand aff mitt och mine børns gods haffuer fordøyett, forseendis mig till, att jeg herudjnden bekommer christelig och retferdig sententz, anseendis att dersom hand mig vdj echtescab bleff mechtig, da vdj hans onde forsett (som aff mettfølgende proff och vindisbyrd kand erfaris) kunde meere och snarere helffuede opbyggis och andre giffuis ont exempell och forargelse, end den christen kirche kunde der mett opbyggis. Eder samptligen her mett Gud allermechtigste befalendis. Actum Farsund den 3. januarij anno 1625.

Adelutz Lystrup.

Her till att suare er møtt j egen person for^{ne} Søffren Knudszøn och emod hendis første beschyldning Holthe prestegield belangende fremblagde itt hendis breff mett egen haand vnderschreffuitt, som vdschrifft var paa, att dett vaar bleffuen hannem leffuerett paa Huszeby den 11. novemb: 1623, huis jndhold er, att naar juncheren kom till Huszeby sculde hans huszbond forhielpe hannem till Holthe. Hun vilde schriffue sin suoger till, som var en aff [de] beste mend i sognen, hand schulde her till giøre
592 sitt beste etc. Dernest fremblagde hand sitt schrifftlig forsett, som ingen enten schrifftlig eller mundtlig prouff metfulte, lydendis ord fra ord som effterfølger:

Efftersom jeg mett lehnsherrens welb: Henrich Billis sampt superintendentens høylerde m: Lauritz Clauszøns steffning hid till capittell aff Adelutz Lauritzdaatter er steffnett att møde j rette anlangende nogle angiffuelser och poster, som hun j steffningen mig mett angiffuett haffuer, som største part (dett jeg formeener) mig aff hende wsandferdeligen att verre angiffuen och paasagt, och j den fornembste post, hoffuedsagen anrørendis, angiffuer hun, att jeg iche vill holde fremb, huisz som loffuett vaar till echtescab att fuldkomme. Derudj kalder jeg først Gud till vindiszbyrdt saa och erlige gott folch, att hun dett haffuer giort och iche jeg, først j dett hun haanligen haffuer offuerschiendt mig mett en slem mundt, saa jeg paa dett sidste nøddis till att giffue hende itt slag paa, som jeg iche benechter. Da haffuer hun løbett fastelaven først till alle grander och naboer och for dennem mig schammeligen paatalett, siden till kongl: majest: fougett Johan Widou, der effter till prousten h: Jørgen Tomeszøn, och aff dennem var begierendis, att de vilde hielpe till, att wj kunde bliffue adschilt; thi hun aldrig vilde echte mig, och till videre bekrefftning ynschett sig for dennem att bliffue itt fordømmelsens barn, om dett nogen tid schee schulde.

Efftersom hun nogen tid lang i saa maader haffuer anstillett sig, da paa dett altingest kunde dempis, da rejser Johan Widou fra sitt huusz och ned till Farsundt sagen att bilegge hosz hende och tager mig sampt en sin tienere mett sig i husett och venligen beder hende, att hun schulde affstaa samme hendis daarlige forsett, huilchett hende i frembtiden intett kunde baade, mens meere giffue hende stor efftertall. Da som mange gange tilforn

ynschett sig for hannem att bliffue fordømmelsens barn, om hun
nogen tid sculde echte mig, iche brede dug eller disch for mig, 593
iche søge seng eller sæde mett mig, mett mange flære vnyttig
ord, som hun samme tid paa steden lod falde. Huorudoffuer
beneffnte Johan Widou nøddis till att gaa fra hende och iche
lenger kunde høre paa hendis schends mundt, thog saa mig mett
sig op till Sunde och dett fortalte Niels Sunde och hans
qvinde, huad ansuar hun haffde giffuett hannem paa hans venlige
begieringh. Och strax vj vaare vdgangne fra hende, forvisett
hun min dreng och sagde, att hun alt forlenge haffde giffuett
mine folch mad.

Iligemaade haffuer prousten i lehnett hafft hende tuende
gange for sig och hende bedett, att hun samme daarlige forsett
vilde affstaa. Da haffuer dett ingen frucht kunde schaffett, men
hun som till forne ynschett sig fordømmelsens barn, om dett
schee schulde. Och mange gange tilforn, førend hun saaledis
haffuer anstillet sig imod mig och siden diszligeste haffuer hun
brugt mange Guds bespottelige ord, som endnu daglig ligger
hende paa tungen, och sagt, att hun frychter for, att hun giør
den gierning hendis siel bliffuer evig fordømpt for, som aff Carl
Nielszøns prouff er att see, som hun och offentlig for en frj
rett sagt haffuer. Der jeg saadant forstod, da nøddis jeg till
att schillie mig fra hende (effter hendis i steffningen angiffuelse)
mett huusz och spiszning. Thj effterdj hun iche achter att offre
dieffuelen baade siell och legeme, da befrychter jeg mig aff hende
att kunde om natter tide offueriles eller hemmelig j mad och
driche forgiffues, huilchett helffuedis Leviathan hende snart ind-
giffue kunde.

Efteratt hun, som før er rørt, iche aff nogen vilde lade
sig sige, da begaff jeg mig till Danmarch och gaff saadan
min nød tillkiende for mine gode venner och spurde mig till
raads, huorledis jeg best schulde lauge samme min sag, bleff jeg
aff dennem raadt, att jeg schulde begiffue mig op till Norge
igien och bringe sagen till en ende.

Den samme dag jeg kommer till Farsund, da rejser hun
strax till Stavanger och offuer mig forhuerffuer capittels steffningh.
Herforuden da truer hendis søn, suoger och andre aff hendis 594
ætt, att den ene schall schyde mig ihiell, den anden myrde

mig etc., saa jeg neppeligen kand gaa en dag tryg for saadan offuerlast.

Huilchen forberørt lejlighed jeg aff eder paa dett allerydmygeligste er begierendis att maa mett flid anseeis, och først see till den store forargelse, som samme hendis begynte kand giffue den gemejne mand och dennem som er i echtescab.

For dett andett, att I ville ansee, att Guds ære kandt forfremmis och iche her ved neddempis.

For dett thredie huad ende samme echtescab kand faa, som saaledis begyndis, som aff hende begyndt er, som er her timelig att opbygge helffuede och siden der till evig tid att bliffue, huor fra mig Gud naadelig bevare.

Giører derfor for Guds och retferdigheds schyld och meere anseer Guds ære end hendis falsche och vrange angiffuelser. Herren vill dett selff belønne. Och att dette mitt forsett maa læsis och paaschriffuis, i dommen indføris och siden mig igien tilhende stillis, beder jeg gansche gierne. Actum Staffanger den 13. januarij anno 1625.

Søffren Knudszøn Nestedt.
Egen haandt.

Da effter lang ord och tale parterne emellum forløb, bleff sagen optagen till om anden dagen, om de midlertid ved gott folches vnderhandling kunde bliffue bedre till sinds och om altingest vell forligte.

Anden dagen, som vaar den 14. januarij, møtte de begge till forlagde tid for osz igien. Da haffuer vj først indkaldett for osz for^ne^ Søffren Knudszøn alleene och hannem alvorligen tillspurte, om hand iche trøsted sig till att kunde bøye sitt hierte igien till sin troloffuede festeqvinde och saa leffue fremdelis mett hende i itt roligt och christeligt echtescab, som dett sig burde. Huor-
595 till hand suarede saadant att verre hannem wmueligt, befrøchtendis deraff att kunde entstaa sig beggis deris store vlyche. Dernest saa kallede vj och hende ind for osz i serdeliszhed och iligemaade alvorligen tillspurte hende ligesom hannem. Da haffuer hun och suarett mett grædende taare saadant att verre hende wmueligt mett mange klagelig och bevegelige ord och var intett andet end alleeniste schelsmisze begierendis.

Da effter tiltall, giensuar och den sags lejlighed, och effterdj echtescab er aff Gud indstifftett for den aarsage iblant andre, att Gud i huert huusz kunde haffue sin lille kirche hosz echtefolch, som i rolighed vden bulder och trette kunde frychte hannem och opbygge hans rige her i verden, och effterdj nochsom befindis, att jmellem disze tuende personer er indgroett itt hadsch och auffuendsfult hierte paa begge sider, saa aldrig er att forvente dennem jmellem nogen rett echtescabs kierlighed eller god forligelse, men meegitt meere Guds store fortørnelse och mennischens forargelse, da paa dett de frem i bedre iche scall opbygge helffuede her j verden och styrche Satans rige, er saa for gott anseett och for rette affsagt, att for^ne Søffren Knudszøn och Adelutz Lystrup schall hereffter verre slett affschilt fra huer anden, ligesom ingen troloffuelse hadde verrett dennem imellem, dog mett saa schell, att effterdj ordinantzen kalder troloffuelse en wichtig handell vden letferdighed, och de dog haffuer slagett deris hierte och sind fra huer anden jmod dett som de hinanden tilforne loffuett haffde i prestens och gott folchis nærverelse effter ordinantzen, da scall ingen aff dennem maa giffte sig i de første tre aar effter denne dag att regne, andre till exempell och advarsell, foruden huad verdslig øffrighed kand haffue her udj att sige. Men huis ydermeere tiltale den ene kand haffue till den anden som er verdsligt och osz iche vedkommer, der om schall gaaes for sin tilbørlig dommere och kiendis huad rett er. Till windiszbyrd etc.

Her Peder Hansøn i Carmsund giffuer sin strenge forplicht qvarto. 596

Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, provist och sognepræst till Stavangers domkirche, Christen Lauritzøn Lind, cannich och sognepræst till Bø præstegield och provist paa Jæderen, Clausz Lauritzøn, cannich och læsemester, och Ditleff Lauritzøn, cannich och scholemester i Stavanger, kiendis, att anno 1625 s. Matthiæ apostoli dag, som var den 24. februarij, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech etc.

(som foreg.), erlig, wiise och welachte mend Severin Jenszøn och Niels Høg, borgemestere i Stavanger, sampt hæderlig mand h: Samuell Lauritzøn Lind, sognepræst till Findø præstegield, waar schichett for osz voris biscop, hæderlig och høylerd mand mester Lauritz Clauszøn Scabo, superintendent offuer Stavangers stifft, som lougligen i rette hadde ladett indsteffne her Peder Hanszøn, sognepræst till Torvestad præstegieldt, och hannem tiltalede for hans store begangne forseelser jmod hans strenge forplichter, huilchett hand allerede till 20. dag juull, der seeniste capittell bleff holdett, hannem offuerbevijst haffde och endnu widere achtett hannem att offuerbevijse. Och var hannem i samme steffning beffalett att tage sine testimonia vniversitatis mett sig, huilche hand dog iche haffde, der de aff superintendenten bleff æschitt etct., mett meere steffningens jndhold.

Herom lod forbte voris biscop først lade læse itt kongebreff hans formand s. mester Jørgen Erichsøn tillscreffuitt, dateret Kiøbenhaffn den 31. julij anno [15]93, vdj huilchett bleff
597 forbte m: Jørgen beffalett att haffue streng indseende mett præsterne deris forseelser, saa att der iche motte seeis igennem fingre mett dennem, saa frembt hand iche derfor vilde for hans majest: stande till rette etct: Huilchett breff velbte voris biscop meente sig att verre ochsaa tillschreffuen och var derfor nød till herudinden att giøre sitt embede mett h: Peders forseelser att lade straffe. Dernest lod hand læse 3 h: Peders strenge forplichter, den første dateret Stavanger den 7. febru: 1616 och vnderscreffuen till vitterlighed aff salige mend h: Jon Jenszøn, da sognepræst, och h: Christen Dagfindszøn, prædicant till Stavangers domkirche, huilchen lyde i sin meening, att efftersom hand in examine bestod ilde och bleff befunden gansche suag i sin bog, da loffuede hand dereffter iche alleeniste att vilde studere flittig, men ochsaa att schulde schiche sig baade i lerdom och leffnitt, som dett sig en erlig præstmand vell sømmede och anstod, och dersom hand lod sig befinde mett druchenscab, letferdighed, slagsmaall, bulder eller trette, da strax att haffue forbrut sin tieniste och aldrig siden begiere nogen ydermeere forfremmelse i dette stigt. Den anden forplicht dateret Stavanger den 14. septemb: 1616 formelder, att dentid bispen forne m: Lauritz haffde ladett hannem steffne, fordj hand haffde

offuertraad den første forplicht mett bulder, hug och slagsmaall etct., da er hand och effter den dømpt fra hans tieniste, men formedelst den gode mand welbyrdig Gabriell Kruszis och andre gott folchis vnderhandling bleff hand den gang benaadett, huor hand renoveret sin forige forplicht och end paa sin ære och redelighed loffuede, att saadant aff hannem schulde dereffter vbrødeligen holdis. Den tredie forplicht dateret Stavanger den 19. junij 1620 formeldett, att der h: Peder haffde steffntt sin hoszbond s. her Raszmus Pederszøn, fordj hand imod ordinantzen schulde haffue forschut hannem, och h. Raszmus suarede, att hand haffde verrett nød der till for hans bulder, slagsmaall och trettis schyldt, da haffuer h: Peder tredie gang giffuett lige 598
saa streng forplicht fra sig som den første.

Siden lod dominus episcopus læse nogen proff, som iche alleeniste bleffue sidst 20. dag juull forhørt paa capittellet, men och siden for deris hiemmeting bleffue tagen och under dannemends forsegling hidschichett, effteratt de effter lougen haffde giort deris fulde bogeræd, iblant huilche Hansz Bø proffuede først, att h: Peder haffde sagt aff prædichestolen, att de vilde alle haffue hannem for en spillefugell, huilche hand schulde bedre komme ihu paa bands dag, och ydermeere sagde: „Du hofferdige aandt, endog du est rigere och wisere end jeg, wæ dig och dine". Huilchett samme Oluff Houschen och hermede och sagde, att der kom stor forbandelse aff her Peders mundt. Sæbiørn Sørhoug proffuede, att der hand var mett andre dannemend ombeden att søge rette schiffte steene imellem jordeparterne i Wixe som h: Peder och Jon Vixe trettede om, kom disze lods eyere i trette, och paa det sidste drog h: Peder sitt verje och kallede Jon en gammell schielm och suart hund, mett meere som samme proff vidløfftig formelder.

For dett sidste fremblagde dominus episcopus sitt indleg, som bleff læst och paategnett, lydendis ord fra ord som effterfølger:

Effterdj h: Peder Hanszøn først haffuer beplichtett sig schrifftlig mett egen haand, att dersom hand befindis mett druchenscab, slagsmaall, bulder och trette, da schall hand haffue forbrutt sin tieniste och aldrig effter den dag begiere nogen tieniste her i Stavangers stigt, sub dato Stavanger den 7. feb: 1616.

Men der hand dette iche lenge haffuer holdett, haffuer jeg indsteffnett hannem for capittell corszmisze dag der nest effter,

som vaar den 14. septemb: i samme for^ne^ aar. Da endog hand er
599 bleffuen dømpt fra sin tieniste effter den forige forplicht, dog er hannem for gott folchis forbøns schyldt den gang hans frembfarne forseelser effterlatt mett vilkaar, att hand sig paa ny forplichtede paa ære och redelighed, att hand effter den dag aldeelis schulde rette sig effter sin forige vdgiffne forplictes indhold, saa att dersom hand der effter bleff befunden mett druchenscab, trette, skendsord, trusell, slagsmaall etct., da strax att haffue forbrutt sin tieniste och iche begiere vilkaar och befordring vdj Stavangers biscops stigt, mett meere.

Siden haffuer hand tredie gang forplichtett sig paa capittell och mett haand och mnnd anloffuett i daglig omgengelse mett almuen att befiitte sig paa ædruhed, fredelighed och itt wstraffeligt leffnitt och dereffter ingenlunde att giffue aarsage till nogen kiff och trette, ey heller mett skendsord, hug och slag nogen att offuerfalde, saa frembt som hand da endelig iche schulde vden ald bøn och benaading haffue forbrut sin tieniste och embede, som samme forplicht videre formelder, dateret den 29. junij 1620.

Och effterdj nu i dag saa vell som tilforne her paa capittell er bleffuen hannem offuerbevijst, att hand siden titt och offte haffuer giort jmod trende hans for^ne^ forplichter, huilchett aff hannem vell kand siunis att verre en afftallt sag, i dett hans forseelse nogen gange haffuer verrett hannem effterlatt, saa er dett dog scheett mett anhengte wilkaar, som hand iche haffuer holdett, ey er hand heller nogen tid bleffuen forligt mett mig paa kirchens vegne om den store forargelse hand haffuer giffuett mett sitt wschicheligt liff och leffnitt.

Endelig effterdj hand herforuden befindis att haffue vanbrugt sitt embede och aff had och affvind vden schellig och billig aarsage aff prædichestolen haffuer formaledidett och forbandett sin jeffnchristen imod ordinantzen fol: 11 a, lin. 11, saa vell som och
600 wiist en sin sognemand iche hemmelig, men offentlig for huer mand fra sacramentet imod ordinantzen fol: 19 b, lin. penult:, et fol: 20 a, lin. 13, item fol: eodem b, lin. 9 etct.

Da effterdj ordinantzen formelder fol: 34 a, lin. 9, att der som sognepræsterne begynde att bliffue andre end de vaare och end dem bør att verre, och ey raade bod der paa, naar de ere

paaminte, da maa de aff herscabett settis till rette, ja affsettis och regnis for wordinerede ligesom andre almues folch etct.

Huorfor jeg nu och setter i ald rette, om for^ne her Peder Hanszøn effter slig forberørt lejlighed iche aldeelis bør att dømmis fra Torvestads præstegield och iche hereffter att bevilgis nogett andett præstegield i Stavangers stigt effter sine egne forplichters indhold. Och er jeg herpaa en endelig domb begierendis. Stavanger den 24. feb: anno 1625.

L. Scavenius.
Manu propria.

Herjmod att suare møtte for^ne h: Peder i egen person och haffde intett andett att forsuare sig mett, end hand meente endelig, att der var proffuitt paa hannem aff had, och sagde sig aldrig att haffue bandett nogen aff prædichestolen.

Da effter tiltall, giensuar och den sags lejlighed, effterdj disze h: Peders forseelser vill gaa ud paa hans embede och kald, haffuer den gode mand welb^te Henrich Bille mett meenige capittell faldett an mett forbøn for her Peder, saa att der er da endelig saa dispenserit mett hannem, att hand for sine forseelser schall giffue till Stavangers domkirche och till hospitalett hersammesteds 40 specie daler nu till paasche førstkommendis, och schall hand offentlig affbede saadan hans forseelser aff prædichestolen, naar hand kommer hiem. Men dersom hand lader 601
sig hereffter befinde mett den allerringeste wschichelighed, som hans embede ilde anstaar, da denne sag att staa hannem oben for och endelig vden ald intercession och forbøn att rømme sitt kald och att giffue de 40 daller vd alligevell. Till windiszbyrdt etc.

Samuell Pederszøn dømmis till endelig att beholde sin festemø, som hand haffuer besoffuett.

Lauritz Clauszøn Scabo, superintendens offuer Staffuanger stigtt, Gabriell Lauritzøn Lind, canich, proffuist och sognepræst thill Staffuangers domkirche, Claus Lauritzøn, cannich och læsemester, och Ditthleff Lauritzøn, cannich och skolemester her sammesteds, kiendis att anno 1625 den 3. martij paa voris capittels huusz, offuerværendis erlig och wel-

byrdig mand Henrich Bille thill Thirsbech etc. (som foreg.), sampt erlig, vijsz och vellact mand Niels Høg, borgemester i Staffuanger och fuldmectig paa Sevren Rasmuszøns vegne, som nu er forlent med Colnes och Øffuervatne præbender, vaar shichet for osz Endre Gesteland och Peder Berge med en steffningh, som Thore Fossen haffde den 14 januarij sistforleden udthagen offuer Samuell Pedersøn, huilchen Thore nu imidler thid er ved døden affgangen. I samme steffning haffde hand thiltale thill for^ne^ Samuell, fordj hand 3 aar forleden schall haffue være hans daatter Maritte thill ecte begierendis och der effter haffde beligget hende och siden nu 6 vger før hellemisse har været hos hannem med sin stiffader hæderlig mand h. Thord Thorsøn, sognepræst thill Strands præstegield, sampt flere andre dannemend och været hende paa ny thill ecte begierendis, och bleff saa sluttet, att 6 vger der effter schulde deris fæstensøll være, men der den thid kom, da Samuell att schulde være bleffuen anderledis thillsinds och sitt løffte iche att vilde effterkomme, for^ne^ hansz daatter Maritte thill vanære och hannem thill stor bekostningh, med mere steffningens jndhold, j huilchen for^ne^ h. Thord och vaar steffnedt saa vell som och Gunder Botne och Biørn Wlelijd, att de udj denne sagh schulde sige saa megett dennem vaar bevijst. Da bleff først h. Thord adspurdt, om hand med sin stiffsøn Samuell haffde været hos Thore Fossan om de erinder, huor thill
602 hand suarede ja, att hand med Gundher Bothen och Biørn Wlelijd haffde paa Samuels vegne thill for^ne^ Maritte Thores daatter, och att Samuell haffde giffuet hende ett sølff belte thill fæstens gaffue, huilchet hand och selff nærværende thilstæde bekiente sant att være. Siden bleff Samuell adspurt, aff huad aarsagh hand nu iche vilde holde fremb med hende, omb hand viste noget uærligt medt hende, eller och huad kunde være hannem imod, att hand saa aldelis vaar forvendt fra hende. Da suarede hand, att hand viste intet med hende andet endt ære och gott, men allene att hansz hierte nu iche kunde falde thill hende. For^ne^ Maritte bleff ilige mode adspurdt, om hun vaar thilfreds att holde frem med Samuell, huortill hun suarede, att hun iche vaar der imod, om hand ellers vilde leffue christelig och vell med hende, som dett sig bør. Saa haffuer vj da udvijst for^ne^ h. Thord, att hand schulde endnu forsøge, om der stod iche

raad thill att Samuell vilde fremholde sitt forige løffte. Men hand kom ind igien och haffde intet udrettet. Samuell bleff alt ved dett samme mundheld, att hands sind och villie ey mere kunde bøye sig thil hende. Da effter thiltall, gienssuar och den sags leiglighed, effterdj ordinantzen formelder udtrychelig om jomfrukrenchere etc.: Dersom nogen enten selff eller ved andre beder om en dannemands daatter och der offuer beligger hende, før throloffuelsen scheer, eller hand faar endelig suar, da schall hand endelig thage hende thill ecte, om hendes forældre eller formyndere ville dett samtyche (vid. ordin.), — da effterdj for^ne^ Marittes formyndere for^ne^ Endre Gesteland och Peder Berge her nu for rette haffuer giffuedt deris samtyche, att for^ne^ Samuell och Marritte vel maa samlis i echtescab, da scall for^ne^ Samuell effter samme ordinantzes indhold endelig thage Marritte Thores daatter thill ecte, huilchet dersom hand ingenlunde vill giøre da att være i verdslig øffrigheds hender och straffes aff dennem som vedbør effter Norges lovg.

Affuiszning emellum Barrabra Staales datter oc Tollef Oleffszøn. 603

Capittell i Stauanger kiendis, att anno 1625 thiszdagen som uor den 26. aprilis, paae voris capittels hus, offueruerendis erlig ock velbyrdig mand Henrick Bille thil Thirsbeck etc. (som foreg.) sampt erlig, viisz ock uellact mand Niels Høeg etc. (som foreg.), vaar skickett for osz Barrabra Staalesdatter, som loffligen haffde for osz insteffnett Tholluff Oluffsen ock hannem thiltalde, fordi hand først skulle haffue loffued hende ecteskab, dett hund dog icke beuiste, ock siden aufflede barn med hende, som hun nu haffde tilstede ock uor nu offuer itt aar gammelt. Huortil att suare er møett i rette for^ne^ Tolleff Oluffszen ock hordeligen benected sig att haffue loffued hende ecteskab, men barned kunde hand icke necktte att dett io uaar hans, ock derfore har hand kosted paae moderen siden heen ueed thi daler ock derforeuden till bødett sig ueed tuende dannemend att uille selff her effter holde ock forsørge barned. Disligeste beretter hand, att hand for denne sin forseelsze haffde allerede

sonett til kongen ock staaed sin aabenbare skrifft. Dertill med fremlagde hand sin hoszboens h. Daniel Jørgenszens miszive breff, bispen tilskreffuett, i huilckett formeldis, att for^ne Barrabra uaar itt løst quindfolk ock uaar aff sin tieniste forskutt for sin løszactigheed ock vtroskab, med mere.

Da effter denne sags leilighed ock effterdi for^ne Barrabra i
604 ingen maade kunde giøre beuiszligtt for osz, att for^ne Tholleff haffde loffued hende ecteskab, da haffue uii denne sag infundett fra osz till tholff mend ock den suoren skriffuer att kiende derpaa huad rett er effter mandhelgebolckens 25. capittel. Thill uindiszbyrd etc. Actum etc.

Contract emellum closterfogden Peder Christenszøn, præsten h: Søffren oc bønderne om kircketienisten.

Henrick Bille thil Tirszbeck, kong. maiest: befalningsmand offuer Stauangers lehn, ock Laurettz Clauszen, superintendens offuer Stauangers stifft, kiendis ock giøre her med for alle vitterlig, att anno 1625 den 10. maij paa Stauangers capittels husz uaar skickett for osz hederlig mand h. Seuerin Jenszen, sogneprest thil Reinerszøe prestegield, Peder Christenszøen, velb: Erick Urnesz fuldmectige fougett paa Vdsten kloster, ock tuende fuldmectige aff huert sogn i Reinerszøe præstegield udskickede, som uor fra Housken kircke Neill Hagland ock Biørn Dael, fra Ask kircke Bolest paa Broe ock Niels Asgudsøen, fra Sørbøe kircke Anders Vold ock Raszmus Sørbøe, fra Huidingszøe kircke Jens Thorgirszen ock Rasmus Olszen, efftersom de samptligen uaare aff osz hiid indkallede att forenis om nogen tuist ock irring, som dennem imellom uaar kommen, aff aarsage att closter kircken er nu nyes renoveret ock kommen paa fode igen, saa sognepresten her effter maa holde der serdelis tienister om aarett, ock de andre sogne folck dog icke uille miste nogen aff de seduanlige kircketienister, som de har nøett till forn, men for^ne kircke loeg øde.

Da paa dett att saadan venighed kunde fore kommis ock 605
Guds tieniste med en goed samdrectighed uden for argelsze, som dett sig bøer, kunde forrettis, haffue uij effter lang vnderhandling parterne paa ale sider saaledis her om forligt som effterfølger: At Houskin hoffuett kircke skal haffue aarligen siuff ock tiuffue kircketienister med de tree høje festers første daeg ock alle tre kongelige bededage. Closter kircken skal haffue atten søendagens eller andre landhellige dagers tienister med de tre høje festers anden daeg ock tue fredagens predicken i faste, som beløber sig till hobe tre ock tiuffue kircketienister aarligen. Sørbøe kircke skall haffue otte kircketienister med tu tredie dags tienister aff de tre fester. Aske kircke skall haffue otte kircketienister med en tredie dags tieniste aff de tre høje fester. Ock Huidinszøe kircke skal haffue sex kircketienister aarligen med hellig tre konger daeg. Ock skall sognepresten saa bequemligen lauffue dett, att huer aff hans sogne kircker kunde bekomme saa mange tienister aarligen, vden saa er, att nogen lofflig forfalt kand uere underthiden dett for hindre ock dett att oprette igen paa en anden thid. Men dersom der løber nogen tienister till offuers, da skall hand saa mage dett, att de sogne kircker kand den nyde, som dennem best behøffuer. Her om bleffue parterne paa alle sider i uores neruerelsze venligen ok uell forligte ock toge huer andre der paa i henderne, att de med denne for aarning i alle maade uille uere thill freds ock den her effter vryggeligen holde som forskreffuett staaer. Thill uitterlighed under uore signetter ock egne hender. Actum Stauanger ut supra.

Anno Dominj 1625 den 14. junij waar forsamlett paa Sta- 606
vangers capittell erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: befallingsmand offuer Stavangers lehne, superintendenten m: Lauritz Clauszøn, sognepræsten h: Gabriell Lauritzøn, lector m: Clausz Lauritzøn, scholemester m: Ditleff Lauritzøn och h: Hans Madtzøn, medtiener till domkirchen hersammesteds. Da bleff handlett om en capellan till sognepræsten her j byen effter salig her Nielszis død och affgang, item om en capellan till sognepresten i Hielmelands præstegield, efftersom de haffde j sinde att kalde Bent

Bendixsøn, nu hører her i scholen, och Jacob, borgemester Niels Høgs søn, huilche, endog ingen aff dennem vaar endnu tilfulde kommen till den alder. som kongl: majest: breff om formelder, dogalligevell, effterdj fornødenhed vdkreffuede medtienere paa begge steder och jngen aff høyre alder vaar her nu till att bekomme, och effterdj højbte k: majest: i sitt breff naadigst vill haffue dispenserit i saadan tilfald mett dennem, som iche aldeelis er ved den alder, da haffuer den gode mand welbte Henrich Bille paa høybte kongl: majest: vegne mett voris vilge och sambtyche saa for gott anseett, att fornе Bent Bendictsøn hereffter maa ordineris till sogneprestens capellan her vdj Stavanger och Jacob Høg till h: Daniell paa Hielmeland hans capellan, effterdi de haffuer huer for sig sitt vichtig och gode testimonium och affsched fra vniversitetett vdj Kiøbenhaffn.

---

607 Ole Ounszøn bliffuer schilt met sin festemø Mari Ankilds daatter.

Lauritz Clauszøn Scabo, superintendens offuer Staffuangers stifft, Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, proust och sogneprest till Stavangers domkirche, Clausz Lauritzøn, cannich och læsemester, Ditleff Laurszøn, cannich och scholemester i Staffuanger, Hansz Matzøn, cannich och prædicant till Staffuangers domkirche, kiendis och giør vitterlig, att anno 1626 den 10. junij paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech etc. (som foreg.), sampt erlig, wiisz och welacht mand Niels Høg, borgemester i Stavanger och fuldmechtig paa Søffren Raszmuszens vegne, som nu er forleent mett Colnes och Offuervatne præbender, vaar scichett for osz velacht mand Simon Jacobszøn, borger i Stavanger, mett en schrifftlig fuldmacht (som bleff lest och paategnett) paa Ankild Tønniszland hans vegne, som lougligen i rette haffde ladett steffne Ole Ounszøn, fordj att hand for 6 aar siden ongefehr schall haffue ladett sig troloffue till hans daatter Marj, som var dentid itt wmyndigt barn iche fuldt elleffue aar gammell, och foreldrene dogalligevell nødde dette deris barn

till att indgaa samme troloffuelse, dett de frivilligen nu bekiender. Men nu efteratt hun er kommen till alder och forstand, falder 608
hendes hu och sind aldeeles intett till for^ne Ole, trøster sig iche heller till att kunde bo hosz hannem i itt christeligt echtescab, men er begierendis att bliffue erledigett fra den troloffuelse dennem hidindtill imellem verrett haffuer, mett meere steffningens indhold.

Herom fremblagde voris biscop itt proustens, hæderlig och och vellerdt mand her Hansz Mariager, sogneprest till Effuie prestegield, hans breff, i huilchett hand giffuer tilkiende, att hand har verrett offuer samme troloffuelse, och att pigen vaar ichon 11 aar gammell, item att foreldrene selff bekiendte och beklagede sig for hannem, fordj de saa slemmeligen haffde nødt deris barn till samme troloffuelse.

Herjmod att suare møtte for^ne Ole Ounszøn och formeente sig att vilde giøre beviiszligt, att pigen dentid schall haffue verrett eldre end 11 aar, haffde dog iche mett sig ført nogen enten schrifftlig eller muntlig proff i denne sag. Lagde ochsaa fremb sitt gode schudsmaall, screffuitt aff for^ne h: Hansz Mariager, hans sogneprest, och dateret Effuie den 2. junij 1626, huilchett bleff lest och paategnett. Huortill Simon Jacobsøn suarede, att huerchen Ankild Tønniszland, ey heller hans daatter Marj schylder hannem andett end erligt och gott, alleeniste att hendis hierte och sind nu 609
ingenlunde kand falde till hannem.

Da effter tiltall, giensuar och denne sags lejlighed, och effterdj ordinantzen vdtrychelig formelder, att den troloffuelse som scheer i nogens wmyndig aar, schall iche holdis, ey heller den troloffuelse som nogen bliffuer nødt till, och effterdj her erfaris, att for^ne Marj Ankilds daatter er troloffuett till for^ne Ole baade i hendis vmyndige aar, saa ochsaa er hun aff foreldrene der till nødt och tuungen, da bør den troloffuelse som dennem her till dags jmellem verrett haffuer, verre ligesom den var aldrig begyntt, medens huer att verre frj paa sin side. Dog dersom nogen aff parterne haffuer hin anden nogett till att tale, som verdsligt kand verre, da søge sig dett for sin tilbørlig dommere. Till vindiszbyrd etc.

Albrett Oluffsøn och Elline Orms daatter.

Capittell i Stavanger kiendis och giør witterligt, att anno 1626 Butolphi dag, som var den 17. junij, paa voris capittels huusz,
610 offuerverendis etc. (de samme som foreg.), vaar schichett for osz Elline Orms daatter, som lougligen i rette haffde ladett steffne sin festemand Albrett Oluffsen och haffde sig offuer hannem att besuerge, fordj hun vaar troloffuett till hannem, dog det var aldrig hendes hiertes villie eller sind, men att hun var offuertalt aff sine foreldre och gode venner, som hun iche torde sige jmod etc. Dernest att hand siden schall haffue faren gansche vschichelig affsted mett offuerdaadighed och trusell, iche alleeniste jmod hende, men ochsaa jmod hendes foreldre.

Herom lagde hun i rette nogle schrifftlige artikler, som bleffue lest och paategnett, huor och naar hand haffde hende mett hendis foreldre offuerfalden, som vaar mestedeelen scheett paa Bioland och paa Lodde, huorfor hand schulde haffue brugt gott folchis intercession der till, att saadan hans forseelse motte hannem effterladis. Waar dog bleffuen altid den samme och haffuer slagett sig selff igennem haanden mett en kniff, sigendis att dett vaar hans kierlighed. Trøste hun sig derfor iche att kunde leffue mett hannem i itt erligt echtescab som andre christne vden Guds fortørnelse och andres forargelse.

Herjmod att suare møtte for^{ne} Albrett Oluffsen mett sitt viidløfftig schrifftlig indleg, liudendis i sin meening, att for^{ne} Ellin
611 Orms daatter aldrig sculde bevise, att hun haffuer verrett nødt och tuungen till hannem. Benechtede ochsaa dett hun hannem beschyldede fore i hendis schrifftlige indleg.

Da effter tiltall, giensuar och denne sags lejlighed bleff saa for gott anseett, att denne sag scall verre optagen till corszmisz i høst nestkommendis, att der imidlertid kand forsøgis, om den wenighed och tuiste dennem imellem iche kand beleggis. Huis iche, da till for^{ne} tid en huer søge sine louglige proff och vindiszbyrd och att møde vden steffning her paa capittelett, da schall dennem vederfaris huis rett er. Till vindiszbyrd etc.

H: Gunder paa Schiold haffuer steffnt sin medtiener h: Poull ob stupratam ab ipso filiam Euphemiam.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att anno 1626 Butolphi dag, som var den 17 junij, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och velbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalingsmand offuer Staffuangers lehne, waar schichett for osz hæderlig mand h: Gunder Michelszøn, sogneprest paa Schiold, huilchen, effteratt hand haffde lougligen steffnt sin medtiener her Povell Povelszøn, fordj att hand haffuer i hans brød lochett och beliggett hans daatter Euphemiam, kom hand dog sielff frem och begierede att 612
lade samme steffning falde, dersom dett kunde schee mett øffrigheds bevilning, efftersom h: Povell haffuer brugt gott folch till hannem och haffde aff hannem affbedett samme sin forseelse. Her Povell ochsaa bad om naaden och bekiendte hans forseelse var stor, dersom mand vilde handle mett hannem effter den strengiste rett. Da er da endelig mett hannem vdj denne sag aff den gode mand welb: Henrich Bille mett mænige capittell saaledis dispenseret som effterfølger: Først schall for^ne h: Povell giffue till kongl: majest: for denne hans forseelse mett første lejlighed fire och tiuffue enchende specie daler, huilchett velb^te Henrich Bille haffuer giortt paa høy^bte hans majest: naadigst behag, och dett for h: Povells fattigdoms schyld, som haffuer iche ringiste raad till samme penge, men hans huszbond h: Gunder maa dem for hannem vdlegge. Dernest schall for^ne h: Povell nu strax lade sig echte troloffue och siden wije till Euphemiam, som hand haffuer besoffuet. For dett tredie schall de begge staa obenbare schrifft och absolveris aff prousten i Schiolds kirche, som forargelsen er scheett. Herforuden schall her Povell affbede denne sin forseelse offentlig aff prædichestolen baade i Schiolds kirche och i annexerne Tysfjord och Watz kircher. Och efftersom for^ne h: Gunder er baade en gammell och bedagett mand, saa 613
och suag och schrøbelig, bad hand derfor for retten ydmygelig, att h: Poull motte endnn en tid lang hannem betiene, heldst fordj her vaar nu ingen, som hand kunde faa att lade ordinere. Da bleff dett bevilgett for hans alderdom och schrøbeligheds

schyld, att for^{ne} h: Poul maa tiene h: Gunder endnu itt aar beregnendis fra Butolphi dag 1626 till anden Butolphi dag 1627, effterdj ingen er nu ved haanden, som hand kunde faa kircherne forsørgett mett, och paa dett att tienisten imidlertid iche schulde bliffue forsømmett, att h: Gunder och i midlertid kand søge sig om en anden beqvemb person, som siden kunde bliffue hans medtiener. Till windiszbyrd etc.

Siri Haagens daatter bliffuer schilt fra sin ectemand Tormo Endresøn propter desertionem.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att anno 1626 Butolphi dag, som vaar den 17. junij, paa voris capittels huusz offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech etc., sampt erlig, viisz och velacht mand Niels Høg etc.
614 (som s. 390), war schichett for osz Gundher Wilhadszøn paa Helle mett schrifftlig fuldmacht paa Sirj Haagens daatters vegne, som lougligen i rette hadde ladett steffne sin echtemand Tormo Endresøn, fordj hand haffuer neste vinter effter att de vaar kommen tilsammen, fortæritt huis fattig deell hun haffde sig samlett tilforn. Siden haffuer hand affrømbt fra hende och nu i siuff samfelde aar forlatt hende hielpeløsz, mett meere steffningens indhold. som bleff lest och paategnett, paa huilchen hæderlig mand h: Anders Kieldszøn haffde ochsaa tegnett, att den steffning vaar forkyndigett aff prædichestolen i Hinderaa kirche tre gange effter ordinantsen. Herforuden bleff lagt j rette hendis schudsmaall tagen aff for^{ne} h: Anders, hindis sogneprest, mett andre tuende dannemend och dateret Bustad den 29. martij 1626, formeldendis att hun i de 7 aar haffuer holdett sig erlig och vell, men dereffter att verre aff mennischelig schrøbelighed geraaden i syndfald mett en anden, huilchett for^{ne} Tormo hendis echtemand haffuer giffuett hende aarsage till.

Herjmod att suare møtte huerchen Tormo Endresøn sielff ey heller nogen paa hans vegne, som hans forfald kunde vidne i
615 nogen maade. Da effter denne sags lejlighed kunde vj iche rettere forefinde, end Sirj Haagens daatter jo maa verre efter denne dag

ledig och frj fra Tormo Endreszøn och maa giffue sig i echteschab mett en anden erlig person, huem Gud vill hende tillføye. Till vindiszbyrd etc.

Iffuer Goudszøn paa Ware, hans qvinde schall staa obenbare schrifft, fordj hun offuerfalt præsten i kirchen mett en schendsmund, och scall derforuden straf fis mett pengis vdgifft.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att anno 1626 Butolphi dag, som var den 17. junij, paa voris capittels huusz, offuerverendis etc: (som foreg.), war schichett for osz hæderlig mand h: Gundhar Michelsøn paa Schiold, som lougligen i rette haffde ladett steffne Iffuer Goudszøn paa Vare mett 616
sin hustru Synneleff Helgis daatter, først fordj Iffuer haffuer tagett en brud fra sin festemand och mett den heden farett, der de schulde tilsammen troloffuis. Dernest schall hand mett sin qvinde giort bulder i kirchen mett en schendsmund paa en langfredag i meenighedens nerverelse, iche vden stor forargelse. Om denne sidste post lagde h: Gunder i rette Knud Jonszøns och Gudmund Gunderszøns schrifftlig vidniszbyrd, liudendisz i sin meening att for^ne^ Iffuers qvinde Synneleff Helgis daatter haffde (prestens formaning wanseett) ladett meegitt ilde i kirchen. Item bleff ochsaa læst och paategnett en missive, bispen m: Lauritz aff prousten h: Daniell Jørgenszøn tillschreffuen, liudendis om samme schendsord, som imod sognepresten falden var.

Herjmod att suare møtte for^ne^ Iffuer Goudszøn och kunde intett andett derjmod sige, end formeente sig iche, ey heller sin hustru, att haffue sig forseet mett schendsord imod presten, som dog før er bleffuen beviist. Huorfor effterdj der befindis (huad den første puncht er anlangendis), att de tuende personer, som schulde verrett troloffuett sammen, nemblig Halsteen Ollszøn och Torbør Matthiszdaatter, ere nu kommen sammen i echtescab, skall derfor søgis hosz den verdszlig øffrighed aff for^ne^ Halsteen, om hannem siunis, att Iffuer Goudszøn mett det 617
att hand haffuer bortført hans festemø, haffuer giort hannem nogen pengespilde och wrett. Mens huad den anden puncht

belanger, effterdj Iffuer Goudszøns qvinde befindis att haffue giort perlement och raab i kirken, som er en hellig sted, da bør hun først for denne sin forseelse att staa obenbare schrifft, effterdj hun haffuer offentlig syndett. Siden bør hun att straffis mett pengis vdgifft, fordj hun haffuer brutt kirchefred, huilchett bliffuer holt lige ved tingfred effter ordinantzen pag: 38, 39. Till vindiszbyrd etc.

Daarethe Alffs daatter bliffuer schilt fra sin echtemand Oszmund Gulichsøn propter desertionem.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att anno 1626 Butolphi dag, som var den 17. junij, paa voris capittels
618 huusz, offuerverendis etc. (som foreg.), war schichett for osz Ole Steenszøn, Daarethe Alffs daatters fuldmechtiger, som lougligen i rette hadde ladett steffne sin echtemand Oszmund Gulichszøn, fordj hand for siuff samfelde aar forleden schall verre affrømbt och forlatt hende hielpeløsz, effteratt hand haffde vdlagt i schyld och gield alt dett de aatte tillsammen, mett meere steffningens indhold, som bleff lest och paategnett. Paa huilchen sognepresten hæderlig mand h. Torgir Hanszøn haffde ochsaa tegnett, att den steffning var affkyndigett aff Egersunds predichestoell tre gange effter ordinantzen, nemblig den 21. maij, pintzedag och dominica ipsa trinitatis. Bleff herforuden lagt j rette for^ne^ Dorrethe Alffs daatters gode schudszmaall, tagen paa Hellelands kirchegaard och beseglett aff sex dannemend, liudendis att hun imidlertid haffde skichett sig christelig, erlig och well. Herjmod att suare møtte huerchen for^ne^ Oszmund Gulichszøn, ey heller nogen paa hans vegne som hans forfald kunde giøre i nogen maade.

Da effter denne sags lejlighed kunde vj iche rettere fore-
619 finde, end Daarete Alffs daatter maa jo effter denne dag verre ledig och frj fra Oszmundt Gulichszøn och giffue sig i echtescab mett en anden erlig person, huem Gud allermechtigste vill hinde tillføye. Till vindiszbyrd etc.

Marritthe Liotolphs daatter bliffuer affschilt mett sin echtemand Oluff Mer propter desertionem.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att anno 1626 Butolphj dag, som var den 17. junij, paa voris capittels huusz, offuerverendis etc. (som foreg.), vaar schichett for osz Gunder Willadszøn paa Helle mett schrifftlig fuldmacht paa Marrithe Liotolphs daatters vegne, som lougligen i rette hadde ladett steffne sin echte mand Oluff Mer Schotte, fordj hand haffde forlatt hinde mett itt deris børn och for thj aar siden bortrømbt fra hende och latt hende hielpeløsz vden ald skyld och brøde, som hun formeener, huorudoffuer hun er kommen aff mennischelig schrøbelighed i syndfald mett en anden, 620
huortill for^ne^ Oluff Mer haffuer giffuett hinde aarsage, mett meere steffningens indhold, som bleff lest och paategnett, paa huilchen sognepresten hæderlig mand h: Anders Kieldszøn ochsaa haffde tegnett, att den steffning vaar affkyndigett aff predichestolen i Hinderaa kirche tre gange effter ordinantzen. Herforuden bleff i rette lagt for^ne^ Marrithe Liotolffs daatters gode schudsmaall tagen aff for^ne^ h: Anders mett tuende dannemend och dateret Bustad den 29. martij 1626, (foruden den wlejlighed hun var i kommen mett en anden person, som foresiger).

Herjmod att suare møtte huerchen Oluff Mer selff ey heller nogen som hans forfald kunde vidne i nogen maade. Huorfor effter denne sags lejlighed kunde vj iche rettere forefinde, end Marritte Liotolphs daatter jo maa effter denne dag verre ledig och frj fra Oluff Mær och giffue sig i echtescab mett en anden erlig person, huem Gud vill hende tilføye. Till vindiszbyrd etc. Actum etc.

Ingeborrig Jons daatter bliffuer affuiist att lougligen 621 søge sine proff och windiszbyrdt.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att anno 1626 corszmisze dag, som var den 14. septembris, paa woris capittells huusz, offuerverendis erlig, viisz och velacht mand Søff-

ren Pederszøn, kongl: majest: fougett offuer Jæderen och Dalerne, paa sin huszbond erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalingsmand offuer Staffuangers lehne, hans vegne, waar schichett for osz Ingeborrig Jons daatter, som lougligen i rette haffde steffnett sin festemand Aslach Pederszøn och haffde sig offuer hannem att besuerge, fordj hun schall verre nødt och tuungen till hannem aff sine foreldre, der hun var ichon 14 aar gammell. Men nu kand hendis hierte och sind aldeelis jntett falde till hannem. Begierede derfor schilszmisz dennem imellem effter ordinantzen.

Herom att proffue kom hendis egen fader fremb och klageligen bekiendte, att hand denne sin daatter till samme troloffuelse mett moderen haffde nødt och tuungen, sagde sig der till att verre offuertalt aff sine tilfellis wenner etc.

Herjmod att suare møtte Aslach Pederszøn selff och meente, att dett schulde iche bliffue beviist, att for^ne^ Ingeborrig till
622 hannem var bleffuen nødt och tuungen, item att hendis fader vaar ichon itt windiszbyrd, som intett kunde udrette. Herom bleff lagt i rette, læst och paategnett itt her Daphind, medtiener till Biellands prestegield, hans missive, bispen tilchreffuen, formeldendis i sin meening, att hand haffuer verrett offuer samme troloffuelse, och att for^ne^ Ingeborrig Jons daatter till Aslach Pederszøn ingenlunde haffuer verrett nød och tuungen, men dett att verre scheett mett deris foreldris vilie och sambtyche paa begge sider, der pigen vaar kommen till sine fuldmyndige aar, paa begge sider.

Da haffuer vi osz der hen beflittett, att de kunde bliffue forligte, och haffuer derfor affuiist dennem till om morgenen, om pigen i midlertid kunde bliffue anderledis till sinds och frembholde dett hun i troloffuelsen haffde loffuet.

Anden dagen, som vaar den 15. septembris, kom de igien for rette, och tilspurde vj da for^ne^ Ingeborg, om hun iche bedre haffde betencht sig och kunde sla sitt sind till hendis festemand igien. Huortill hun suarede aldeelis ney, begierede fremdelis schils-
623 misze, om mueligt kunde verre. Da effter tiltall, giensuar och den sags lejlighed, effterdj for^ne^ Ingeborig udi sin steffning angiffuer, att hun mett vidniszbyrdt achter att bevise, att hun er nødt och tuungen till att lade sig mett for^ne^ Aslach troloffue, och hun nu for osz i rette aldelis ingen vindiszbyrd her om en-

ten muntlig eller schrifftlig ført haffuer uden hendis fader alleene, viste vi iche billigen att kunde schillie dennem att. Men dersom for^ne^ Ingeborg endnu till hiemmeting lader herom lougligen saadanne proff tage och besckriffue, som nøyachtige kunde verre, och hun samme proffs beschriffuelse till vort capittell fremsckicher, da schall hende dereffter vederfaris huis christeligt och rett kand verre. Huisz iche, schall hun endelig verre fortencht till mett dett første att holde bryllup mett for^ne^ Aslach och fuldkomme dett echtescabs løffte dennem er imellem. Till vindiszbyrd etc.

Albrett Oluffsøn och Elin Orms daatter scall lade forhøre deris proff paa hiemmetingett.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att anno 1626 corszmisze dag, som vaar den 14. septembris, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig, wiisz och velacht mand Seurin Pederszøn, k: m: fougett offuer Jæderen och Dalerne, paa sin huszbond, erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalningsmand offuer Staffuangers lehne, hans vegne, vaar schichett for osz Eline Orms daatter och Albrett Oluffszøn. efftersom de Butolphi dag sidstforleden vaar for osz i rette och da er bleffuen affuiist indtill denne for^ne^ dag att schulde møde igien. Samme Eline Orms daatter haffde da steffnett Albrett Oluffsøn, fordj hand haffde ladett sig troloffue mett hende, endog dett haffde verrett aldeelis imod hendis vilie och sambtyche, och att hun haffuer verrett der till nødt och tuungen aff hendis foreldre, item fordj hand siden mett offuerdaadighed och trusell schall haffue faren affsted baade imod hender och emod hendis forældre. Och effterdj de ere affuiist till denne dag deris proff och vindiszbyrd imidlertid paa begge sider att søge, som foresiger, ere de vell nu frembkommen mett deris proff. Men ingen aff dennem ere endnu saa lougligen tagen effter lougen som dett sig bør, aff den aarsage att der haffuer verrett anfred, paa huilchen tid de iche kunde bruge nogen rettergang etc. Derfore er saa for gott

anseett, att de nu en gang effter middag schall lade forhøre begge deris proff aff den suoren schriffuer mett sex mend och dennem i morgen begge for osz schrifftlig i rette, saa schall dennem paa begge sider vederfaris huad rett er.

Anden dagen, som vaar den 15. septembris, komme de atter i rette for osz, och berette Ole Rejme paa Eline Orms daatters vegne, att for^ne^ Albrett, dentid proffuene schulde tagis, haffuer forschutt sig till sitt hiemmeting, huorfor schriffueren haffuer iche vnderstaaitt sig paa nogen aff siderne att giffue nogen prouff beschreffuen.

Da effter tiltall, giensuar och den sags lejlighed, och effterdj de vidniszbyrdt, som for^ne^ Albret och Eline berobe sig paa, iche ere endnu ved deris boger eedt saa lougligen forhørde, som dett sig burde, viste vi os nu intett endeligt i denne sag att kunde decernere och dømme. Men naar deris prouff bliffuer lougligen tagen, beschreffuen och sagen siden for osz i rette førdt, schall dennem paa begge sider vederfaris loug och dom, som for suarligt kand verre. Till vindiszbyrdt etc.

Barrabra Salves daatter schillies fra sin echtemand Anders Omundszøn propter desertionem.

626 Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterligt, att anno 1626 den 7. novemb: paa voris capittels huusz vaar schichett for osz velacht mand Simon Jacobszøn, borger och invonner vdj Staffuanger, vdj fuldmacht paa Barrabra Salves daatters vegne, som lougligen i rette haffde ladett steffnt sin echtemand Andersz Omundszøn, fordj hand haffde forlatt hende nu paa dett fierde aar siden vden schellig och billig aarsage och ladett hende i midlertid side hielpeløsz, huorudinden hun formeener hannem urett att haffue giort, mett meere steffningens indhold, som bleff lest och paategnett, paa huilchen hæderlig och wellerdt mand h: Anders Mattszøn, sogneprest i Topdall och proust i Mandals lehn, ochsaa haffde tegnett, att den steffning vaar affkyndigett aff predichestolen i Tueid och Birchenes kircher tre gange effter ordinantzen, som var den 5, 6, 7 dominica trinitatis.

Herjmod att suare møtte huerchen Andersz Omundsøn selff ey heller nogen anden som hansz forfald kunde witne i nogen maader. Da effter den sags lejlighed kunde vj iche rettere forefinde, end Barrabra Salves daatter jo maa effter denne dag verre ledig och løsz fra for^ne^ Andersz Omundszøn och giffue sig i echtescab mett en anden erlig person, huem Gud vill hende tillføye. Till vindiszbyrdt etc.

Opsettelse imellem h: Peder Tøgerszøn och Ole Tiøn.

Residerende cannicher j Staffuanger capittell kiendis och giør 627
vitterligt, att anno 1627 den 6. martij paa voris capittelsz huusz vaar skichet for osz erlig och velacht mand Mads Nielsøn paa Hage i fuldmacht paa hæderlig mand her Peder Thøgersøn, sogneprest till Hellelands prestegield, hans vegne, som louligen i rette hadde ladet steffne Oluff Thiøn, fordj hand skall haue vdspurt till hansz daatter Margrette Pedersdaatter, er nu bleffuen anderledisz till sinds och haffuer dervdoffuer kommet hende i jtt slemt ord och rychte met mere. For^ne^ Ole Thiøns fuldmechtig vaar Hermand paa Støle, som præsenterit ochsaa j rette. Derfor haffuer vij till osz annammet deris breffue och berettninger denne sag vedkommende paa begge sider, och effterdj ordinantzen formelder, att saadanne echteskabs sager skall indsteffnis aff stifft lenszmanden och bispen och aff dennem mett capittelet dømmisz, och effterdj her er nu iche voris lenszmand heller hans fuldmechtige tillstede, der till met haffuer och Gud ved den thimelig død henkaldet voris kierre bischop, derfor hauer uij denne sag optaget indtill maaneds dag hereffter, som er den 3. aprillis, att parterne da møde igien her for rette, skall dennem vederfaris huisz forsvarligt kand være effter ordinantzen. Till vindisbyrd etc. Actum etc.

Oluff Tiønd schall giffue 8 rix daller till Staffuangers hospitall och forholdis fra gifftermaall i to aar, fordj hand iche will holde frem mett Margrete Peders daatter.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterlig, att anno 1627 den 6. martij paa voris capittells huusz vaar skickett for osz erlig och vellagtt mand Matz Niellszønn paa Hage mett skrifftlig fulldmagtt paa hæderlig mand her Peder Tøgerszen, sogneprest till Hellelands prestegielld, hans vegne, som lougligen i rette haffde ladett steffne Olle Tiøn och hannem till-
628 tallte, fordj hand skall haffue verrett for^ne^ h: Peders daatter Margrette till echte begierendis och er nu bleffuen anderledis till sinds och haffuer verrett paa andre stæder om samme villkor, huor offuer for^ne^ Margrete Peders daatter skall verre kommen i ett skammeligt naffn och rychte, med mere steffningens indholld. Herom lagde for^ne^ Matz Niellszøn i rette ett vellforseglitt proffsbreff vdsted aff den suoren skriffuer och sex mend paa Hetlands skibredsting den 23. januarij sidst forleden, formeldendis att Adtzer Eide med fulld boger eedt bekrefftett, att hand vaar ombeden aff h. Peder, att hand skullde tale med Olle Tiøn, huorledisz hand uillde forhollde der mett hans begiering om hands daatter, om hand icke snartt uillde giøre dett till en ende. Huilckett dentid Adtzer Eide giorde, suarede for^ne^ Olle Tiøn, att om hand haffde talett i saa maade nogett till h: Peder, da uaar dett skeett i hands druckenskab, huortill Adtzer Eide suarede, att hand icke alltid haffde verrett drucken, søndelig der hand tog Suend Hetlands hest och reed om natter tide ned till prestegaarden. Spurde hannem da, huor hand laa om natten, om hand icke laa hosz pigenn, prestens daatter. Da suarede hand ja, dett samme hand den tid for retten icke kunde benechte. Siffuer Iffuersøn ochsaa med hans eed proffuede, att i forgangen aar ongefehr Martini tid waar hand och Olle Tiø hosz gammell h: Peder, och der de kom ud i gaarden, stod Margrette Peders daatter der iblant andre piger. Da sagde for^ne^ Siffuer, att dersom hand vaar enckemand som Olle Tiøn vaar, uiste hand uell huad hand uillde giøre. Da spurde Olle, huad hannem tychtis, hand haffde tient der paa gaarden och kiendte

folckett, huortill hand suarede, att dett uaar icke saa vraadeligt, skullde hand icke end fare verre. Huorfor Olle Tiøn bad hannem, att han uillde giffue pigens moder Lisebetth tillckiende, att hand snartt uill haffue mend till h: Peder om hands daatter. Huillckett der hand giorde, suarede hun, att om dett uaar forseett aff Gud, saa hun det gierne. Dernest fremblagde for^ne^ Madtz Niellsen sitt skrifftlige indleg lydendis ord fra ord som effterføllger:

Efftersom ieg paa hæderlig mand h: Peder Tøgerszøns vegne haffuer tilltale till Ollúff Thiøn for huis besuerlighed hand haffuer 629
tillføyett bemellte h: Peder udj dett begynte gifftermaall till hans daatter Margrette, dett hand dog uden billig aarsage vill i fra gaa imod hans førige anmoding ued sig selff saa uell som ued andre troverdige folck, som nochsom aff steffningen och hozsføyede vindiszbyrds breff (lougligen till tinge tagen) er att forfare, da effterdj forb^tte^ person skammelig for retten och imod mandhellge balchens 21. cap. haffuer tillagd hans daatter werlig sag uden beuiisz, derfor formenis hand slig beskylldning billigen burde att beuise eller och lide derfor effter samme cap. medfør, Thi endog hun for hands skylld er geraaden i bygderob, saa er dett icke noch, mensz hand siden tilligger meere end nogen tid vell skall kunde beuisis. Och efftersom for^ne^ person imod ordinantzen haffuer sig megitt forseett, i dett hand saa wbeskedeligen haffuer omgaaett med den hellig echtiskabs statt, derfor mener ieg hand billigen burde att staa till rette, aff aarsage lougen udj arffue ballchens 5. cap. siger, att den som gaar i seng med anden och derfor uill føre den i ett ontt røchte och dog beuarer sig, skall staa en 12 mends dom, huilken domb den person bør att være undegiffuen effter hans egen segn och tilleggellsze, endog hand saadantt sandferdeligen ey skall kunde beuise. For disze och tillfellende aarsager setter ieg udj alld rette, om Olle Thiøn for slig ehcteskabs spillfechting ey bør att paaleggis en tillbørlig straff, først till de fattige saa uell som med forholld fra gifftermaall paa andre steder, flere slige fortrædelige mennisker till exempell, saa och att erclere hans daatter imod hans vbesindig tillag, paa dett gode raad paa andre stæder derfore ey skullde bliffue hinder forspiltt, derhoesz att oplegge h. Peder anvent bekostning, huorpaa jeg er domb begierendisz. Och effter att ordinantzen klarligen tillhollder en prestmands huusz att vere

vberøchtett, som Olluff Tiøn dog haffuer paaførd for^ne h. Peder,
630 derfor haffuer hand (effter min formening) serdelis domb hoesz verdslige dommere att forvente. Och er venligen begierendis, att dette indleg for rette motte læsis, i dommen indføris och mig siden till hende stillisz. Och hermett dett hæderlig capittel Gud beffalett. Aff Staffuanger den 5. martij 1627.

Madtz Niellsen.
Egen handt.

Her i mod att suare møtte Hermand Støle med skrifftlig fulldmagt aff Olle Tiøn och viste intett andett att suare her till, end att for^ne Olle bekiente vell, att hand haffde tallet pigen till paa ærens vegne. Men dett haffde ickun veritt i druckenskab och vaar alldrig kommen saa vitt, att hand haffde brugt nogen mand derom till forælldrene. Da effterdj wellbyrdig Henrich Billisz fulldmechtig da icke vaar tillstede att søge capittel med osz effter ordinantzen, haffuer uj optagett denne sag till i dag, som er den 3. aprilis, att den gode mands fulldmechtig da kunde verre tillstede. Huor da atter for rette er frembkommen for^ne Madtz Niellsønn, offueruærendisz erlige, vise och velagtt mand Søffrenn Pederszøn, kongh: majest: fougett offuer Jæderen och Dalerne, paa hans huszbond erlig och vellbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbeck, kong: mayest: beffalingsmand offuer Staffuanger lehne, hans vegne, och Niells Høg, borgemester i Staffuanger, paa Søffren Razsmuszøn, som nu er forlentt mett Collnes och Offuervatne prebender, hans vegne, och nu som tillforne effter for^ne sitt indlegs liudellse vaar endelig domb i sagen begierendisz.

Her imod att suare møtte i egen person Olle Tiøn och bleff hartt ued hands ney imod probsbreffuetts indholld, sagde att hand icke haffde talett h. Peder till om hands daatter. Huorfor uj haffuer beflittet osz der hen, att de kunde bliffue forligte, och att Olle skullde hollde fremb dett hand med Margrette Peders daatter haffde begyntt. Men hand suarede, att hans hierte och
631 sind kand ingenlunde falde der hen, huorfore hand bleff for rette tillspurtt, om hand uiste for^ne Margrete Pedersdaatter nogett att beskyllde, som kunde forvollde dett att hans hierte saaledis vaar vent fra hende. Huor till hand suarede, att hand uiste

alldelis intett andett med hende end dett som erligt och gott kunde verre.

Da effter tilltale och giensuar och denne sags leilighed, effterdj Olle Tiøn befindis att haffue i begyndellsen ment dett gott paa ærens vegne med Margrette Pedersdaatter och er nu bleffuen anderledis till sinds, huillckett der aff er att forstaa, att hand selff haffuer bekiend att haffue liggett i sengen hosz hende en natz tid, och att hand haffuer talt hende till paa ærens vegne, dog i druckenskab, da effterdj hand haffuer lettferdelig spilfechtett mett egteskab, som er en hellig statt, skall hand derfor giffue till hospitalett her i Staffuanger 8 rix daler in specie, 4 till Johannis midsommer, de andre 4 till Michaelis førstkommendis. Saa skall hand ey heller maa giffte sig paa nogen anden sted i de to første aar beregnendis fra denne dag, andre till atvarsell och exempel, uden hand kand faa ett andett sind och uill hollde fremb med for^ne^ h. Peders daatter, och uden voris kiere lensherre (naar Gud uill hand kommer hid op) vill dett med hannem formillde. Men huad versligt her i denne sag kand indløbe, som aff osz icke kand ordelis och dømmis, dersom for^ne^ h. Peder och Olle Tiøn der om till mindelighed icke kunde forenis, da att steffne och kallde for tillbørlig verslig dommere och der om att gaais huis Norgisz loug och rett kand medføre. Till vindiszbyrd etc. Actum etc.

Albrett Oluffsøn bliffuer affskilt fra sin festemø Eline Orms daatter. 632

Thomas Cortszøn Wegner, superintendens offuer Stavangers stifft, Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, prouist och sogneprest till Stavanger domkirche, Clausz Laurszøn, cannich och læsemester, Dittleff Lauritzøn, cannich och scholemester, Christen Laurszøn Lind, sogneprest till Bø præstegield och proust offuer Jæderen och Dalerne, och Hansz Mattszøn, cannich och prædicant till Staffuanger domkirche, kiendis att anno 1627 corsmisze dag, som var den 14. septem-

bris, paa voris capittels husz, offuerverendis erlig och welbvrig mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalingsmand offuer Staffuangers lehne, waar schichett for osz Ole Rejme udj fuldmacht paa Eline Orms daatters vegne paa Bioland, som lougligen i rette hadde ladett steffne sin festemand Albrett Ollszøn och hannem tiltalde, fordj hand effter deris troloffuelse schall haffue tagett gandsche ilde affsted mett offuerdaadighed och uschichelighed baade jmod hendis foreldre och hende selff mett trusell och vndsigelse och derforuden mett paszelig louglige gierninger, huilchett hun achtett hannem offuer
633 att bevise mett louglig prouff och domme. Huorfor hun iche trøster sig till att kunde leffue mett hannem och frembholde dett, som dennem jmellem loffuett var, mett meere steffningens indhold. — Herom indlagde for^ne^ Ole Rejme nogle schrifftlige proff aff den soren schriffuer och sex mend, louglig tagen paa Houglands schibredsting den 28. novembris 1626, formeldendis i sin meening som effterfølger.

Først prouffuede Oluff Anderszøn Hougland att haffue hørt Albrett Oluffsøn sige, att dersom hand iche fich Orm Biolands daatter, schulde hand sla hannem ihiell, och kunde hand iche anderledis, schulde hand legge hannem med en kugell paa en frj kirchegaardt. Dett samme proffuett Tosten Hougland, att hand schulde dræbe for^ne^ Orm Bioland som en anden hund, om hand iche bleff hans daatter mechtig. Evind Lode, som i beschichelse viisz vaar udsendt till Birritte Gitleffsdaatter proffuett hendis ord, att Albrett haffde sagt, att hand vilde spilde penge for Orm, pigens fader, hand paste iche paa hende, och att hand iche schøtte att sla en kniff i sig, saa forstyrrett var hand, mett meere. Ashild Nerimb proffuede, att Ragnild Bioland før deris festensøll haffde bedett Albrett fli dennem deris penge igien och hendrage saa, huort hand vilde.
364 Ole Torgirszøn vidnede att haffue hørt Erich Vdnemb sige till for^ne^ Albrett, att dersom hand haffde hafft Gud i raad mett sig, da haffde dett gifftermaall laugett sig bedre. Huortill Albrett suarede, att om Erich iche vilde tie, da skulde hand riste hannem op, som man rister en fisch. Herforuden haffde Margrete h: Christens paa Haa vittnett schrifftlig, att for^ne^ Elines moder Ragnhild Bioland haffde bedett hende om, att hun vilde paa Elines och hendis foreldris vegne affsige

Albrett, att hand schulde leffuere dennem derjs vdlaante penge igien och schulde see sig om giffttermaall paa andre stæder. Da suarett hand, att de aldrig schulde faa deris penge igien, men att hand schulde sla den ihiel som pigen fich. Loffuede herhosz, att om hand motte faa festensøll mett for^ne^ Eline, hand da vilde holde sig erlig och christelig, som dett sig burde, och bad Margrette, att hun schulde sige god for hannem. Och den tid hun talede mett moderen her om, sagde hun, att hun vilde verre god att giøre mett, men trode iche att pigen schulde giffue sitt ja och sambtyche der till.

For dett andett bleff endnu itt andett velforseglett proffsbreff i rette indlagt aff den soren schriffuer och sex mend louglig tagett paa Houglands schibredsting den 20. decemb: 1626, for- 635
meldendis att Ole Ner-Hougland ved sin høyeste jurament proffuede, att der hand nu tredie paasche dag 1626 for predichen kom till Bioland, da fant hand Orms qvinde i gaarden, huilchen bad hannem gaa ind i en bod, thi att Albrett haffde iagett alle aff stuen, och holt der huusz alleene. Omsier kom Albrett i bøen ind till dem, huor pigen klagede, att hand haffde skremt hende, saa att hun trode hannem aldrig meere, sagde der var fleere dannemends døttre, hende fich hand intett aff. Saa haffuer hand da vdtagen en kniff och lagt sin høyre haand paa bordett, och mett den venstre haand den høyre igiennemstungen mett disze ord: „Saadan kierlighed haffuer ieg till dig.“ Torkild Hougland ved sin bogeræd proffuede dette samme sant att verre.

For dett tredie fremblagde h: Christen paa Haa en domb udsted aff tolff mend och den suoren schriffuer den 5. febru: 1627, huilchen var feldett offuer for^ne^ Albrett, formeldendis i sin beslutning, att hand schulde effter mandhelge balchens 21. cap: bøde till kongl: majest: fire ℔ sølff och staa h: Christen en sex mends domb, fordj hand for retten den 28. novemb: 1626, dentid Margrete h: Christens hustru hendis prouff bleff oplest (som foresiger), suarede, att dett vaar løgn, hun var saa god som 636
de andre. Och i samme domb formeldis, att hand haffde staalitt itt styche toug aff itt draug och en sou fra Borull Søland.

Endelig bleff pigen indkaldett och bleff adspurt, om hun nogen tid haffde hafft hannem kier eller kunde hereffter bringe

offuer sitt hierte att leffue mett hannem, huortill hun suarett aldeelis ney, hun vilde helder miste liffuett.

Heremod att suare møtte huerchen Albrett sielff ey heller nogen anden, som hans forfald kunde vidne i nogen maade.

Da effter denne sags forfalden leilighed kunde vj iche rettere forefinde, end effterdj ordinantzen formelder i de aarsager, huorfor de som ere troloffuede mue schillies att artic. 1, att den troloffuelse som nogen nødis till, bør iche att holdis, saa frembt dett giffuis tilkiende for brylluppett, och dett befindis, att Eline Orms daatter till for^ne^ Albrett Ollszøn er nødt och tuungen, haffuer och dette før bryllupett klarlig giffuett tilkiende. Jtem formelder samme ordinantz artic: 6, att om nogen aff par-
637 terne effter troloffuelsen forseer sig mett tyffuerj eller anden saadan uerlig gierning, da maa den uskyldig befries fra den skyldig, om den dett begierer. Och befindis, att for^ne^ Albrett mett saadan gierninger sig haffuer befattett. Jtem, effterdj mand lenge haffuer forsøgt mett onde och gode, om der kunde findis nogen forbedring hosz hannem, huilchett dog haffuer ingen frucht schaffett, men hand haffuer heller farett fort i hans tyrannj, vold och offuerdaadighed, da siuntis osz raadeligst, att samme troloffuelse imellem Albrett Olszøn och Eline Orms daatter schall hereffter verre casserit, saa som den aldrig var scheet, helder end de schulde frembdelis leffue i saadant echtescab, som kunde schee Gud till fortørnelse och mange mennischer till forargelse. Mens huis verdsligt i denne sag mett kand indfalde, derom att gaaes for sine tilbørlige dommere. Till vindiszbyrd etc.

Oluff Niellszøn.

Anno Domini 1627 den 2. octobris vaar forsamblett paa Staffuangers capittell:

Erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech kongl: majest: beffalingsmand offuer Staffuangers lehne, super-
638 rintendenten m: Thomas Cortszøn, sognepresten her Gabriell Lauritzøn, lector m: Clausz Lauritzøn, scholemester m: Ditleff Lauritzøn och her Hansz Mattszøn, medtiener till domkirchen hersammesteds.

Da bleff handlett om en capellan till den dannemand h: Matthias paa Klep, efftersom hand haffde i sinde att kalde Ole Nielszøn, nu hører her i scholen, huilchen endog hand iche endnu tilfulde vaar kommen till den alder, som kongl: majest: breff om formelder, men var ichon paa hans 25 aar, dog alligevell effterdj fornødenhed udkreffuer medtiener paa samme sted, och ingen aff høyere alder vaar her nu till att bekomme, och effterdj højb^te kongl: majest: i sitt breff naadigst vill haffue dispenseret i saadan tilfald mett dennem, som iche aldeelis er ved den alder, da haffuer den gode mand welb^te Henrich Bille paa høyb^te kongl: majest: vegne mett voris vilie och sambtyche saa for gott anseett, att for^ne Ole Nielszøn hereffter maa ordineris till for^ne her Matthias paa Klep hans capellan, effterdj hand haffuer sitt gode och richtig testimonium och affscheed fra universitetet i Kiøbenhaffn.

NB: Anno 1627 den 15. octobris bleff læst paa capittelet 639
welb: statholders miszive welb: Henrich Bille tilschreffuitt mett en copie af Danmarchis rigis raads breff welb^te her statholder tilschreffuen anlangendis om guld, sølff och penge, kongl: majest: begierede till laans aff alle stender och loffuett att vilde forsechre dennem mett cronens godtz etc

---

Dorethe Matz daatter bliffuer affscilt mett sin echtemand, Roell Ellingszøn.

De samme — kiendis, att anno 1627 den 16. novemb: paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welb: mand Henrich Bille till Tirszbech etc., waar schichett for osz Dorrethe Mads daatter, som lougligen i rette haffde ladett steffne sin echtemand Roel Ellingszøn, fordj hand haffde for otte aar siden forlatt hende och iche siden dentid ladett hende besøge enten mett bud eller breff, huoraff hun kunde vide, huor 640
hand var. Huorudoffuer hun formeener hannem stor urett att haffue giort och sig derfore att verre frj for dett echtescab, dennem hidindtill imellem verrett haffuer, mett meere steffnin-

gens indhold, som bleff læst och paategnett, paa huilchen hendis sogneprest hæderlig mand h: Marcus paa Jelse haffde ochsaa tegnett, att den steffning var affkyndigett tre gange aff prediche stolen effter ordinantzen, nemblig først alle helgens dag sidstforleden i Sands kirche, siden tuende gange i Jelse kirche den 4 och 11. novemb. Herforuden bleff i rette lagt for^ne^ Dorrethe Mads dotters gode skudsmaall tagen paa Sands kirchegaard den 8. februarij sidstforleden och aff sex dannemend forseglett, liudendis att hun baade den tid [hun] boede mett hendis mand och siden hand haffuer forlatt hende haffuer holt sig erligen, christeligen och vell. Bleff och for det tredie forb^te^ h: Marcj missive sognepresten her i byen h: Gabriell tillschreffuen i rette lagt,
641 formeldendis att for^ne^ Roell Ellingszøn haffde aff meenige almue itt ont och fandens rychte baade for horerj och tiuffuerj. — Heremod att suare møtte huerchen Roell Ellingszøn selff ey heller nogen anden, som hans forfald kunde vitne i nogen maade.

Da effter denne sags lejlighed och effterdj Roell Ellingszøn haffuer for 8 aar siden foruden schellig aarsage uden sin hustruis Dorrethe Mads daatters sambtyche bortrømpt och hende i elendighed forlatt och iche siden den tid haffuer hende besøgt ved bud eller breff, och hun diszmidlertid haffuer holdett sig erlig och vell, som dett aff hendis schudsmaall er att see och forfare, haffuer och lougligen ladett spørge och lede effter hannem, som articklen der om formelder, da kunde vj iche anderledis kiende och dømme, end for^ne^ Dorrethe Madts daatter, som saa slemmelig aff hannem forlatt er, jo maa verre frj for dett echtescab dem imellem verret haffuer, och hende tilstedis att giffte sig igien, men hannem att straffis aff øffrigheden etc. Till vindiszbyrd etc.

Peder Christensøn Haa.

Anno 1628 den 4. februarij waare forsamblett paa Staffuangers capittell:

642 Lenszherren erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech, superintendenten m: Thomas Cortszøn Wegner,

sognepresten h: Gabriell Lauritzøn, lector m: Clausz Lauritzøn, scholemester m: Detleff Laurszøn, prousten paa Jæderen h: Christen Lauritzøn och medtieneren till domkirchen h: Hansz Madszøn.

Da bleff handlett om en capellan till den dannemand her Daniell paa Hielmeland, efftersom hand haffde i sinde att kalde Peder, for^ne h: Christen Laurszøns søn, huilchen endog hand iche endnu var kommen till den alder, som kongl: majest: breff om formelder, men vaar ichon paa sitt 25. aar siden Laurentij forgangen (saasom hans fadder derom schrifftlig vidnede), dog alligevell, effterdj fornødenhed udkreffuer medtiener paa samme sted, och ingen aff høyere alder vaar att bekomme, och effterdj højb^te k: majest: i saadan tilfald naadigst vill haffue dispenseret mett dennem, som iche aldelis er ved den alder, da haffuer den gode mand welb^te Henrich Bille mett voris vilie 643
och sambtyche saa for gott anseet, att for^ne Peder Christenszøn maa hereffter ordineris till for^ne h: Daniels medtienere, effterdj hand haffuer sine gode och richtige testimonia fra Kiøbenhaffns universitet.

Lauritz Erichszøn och hans hustru Ingeri Oluffs daatter deris forligelse.

Thomas Cortszøn Wegner, superintendens offuer Staffuangers stifft, Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, proust, och sogneprest till Staffuanger domkirche, Claus Laurszøn, cannich och læsemester, Ditleff Laurszøn, cannich och scholemester, och Hansz Madszøn, cannich och prædicant till Staffuangers domkirche, kiendis, att anno 1628 den 12. februarij paa voris capittels huusz waar schichett for osz Lauritz Erichszøn, efftersom hand den 15. januarij sidstforleden haffde i rette steffnt sin echteqvinde Ingerj Oluffsdaatter och hende tiltalett, fordj hun strax effter deris bryllup schall verre undvigt fra hannem foruden ald schellig och billig aarsage, som hand formeente, mett meere steffningens indhold. Och effterdj for^ne Ingerj huerchen selff da møtte ey heller nogen anden, som hen-

644 dis forfald kunde vitne, er hun dømpt till kosthold att giffue och paa denne forb^te^ dag, nemblig den 12. feb:, att møde for^ne^ hendis mand i rette usteffnd etc.

Saa haffuer da først for^ne^ Lauritz indlagt sin schrifftlig klagt lydendis i sin meening, att hun huerchen vilde søge seng, disch eller dug mett hannem alt uforschylt, men att naar hand vilde giøre sig kier ad hende, da reff hun och sled hannem, saa att hand var baade blaa och blodig, dett hand strax viisde tuende dannemendt.

Herjmod indlagde for^ne^ Ingerj och sin schrifftlig klagt offuer for^ne^ Laursz, lydendis i sin meening, att nogen qvindfolch, nemblig Gurj Tunemb och Gurj Vestlye schulde haffue spurt hende for festensøllett, om hun elschte Lauritz och haffde hannem kier. Da suarede hun ney, item att Laursz haffde slagett hende och drog ett nøgen verie fra veggen och vilde rent igiennem hende. Huortill for^ne^ Lauritz suarede, att hun beed hannem først i armen, saa saa tog han itt styche bast och gaff hende itt slag aff, och i den tumult falt weriett neder aff sig selff och
645 iche anderledis. Huorfor att bispen adspurde Lauritz, om hand vilde haffue Ingerj igien, om hun vilde skiche sig vell. Da sagde hand ja, Gud giffue dett var saa vell. Jtem, bispen bad, att de schulde forsøge her i byen att søge seng sammen en natt. Kunde de da om morgenen iche forligis, da schulde de komme igien och faa bescheden. Men hun vilde ingenlunde lade sig sige, sagde sig ingenledis att vilde eller kunde leffue mett hannem. Er de da henviist indtill om morgenen, om hun imidlertid kunde bliffue anderledis tilsinds.

Idag, som er den 13. feb:, ere de igien frembkommen, och haffuer da for^ne^ Ingeri effter lang underhandling endelig loffuett, att hun vilde drage hiemb mett sin mand for^ne^ Laursz och leffue mett hannem hereffter vell och christelig, som det sig bør. Lauritz anloffuett ochsaa, att hand iche schulde giffue hans hustru nogen billig aarsage till att forlade hannem meere, huorpaa de tog hin anden i haand och bleff saa venligen och vell forligte. Till vindiszbyrdt etc.

H: Gabriell Lauritzøns och h: Torgir Hanszøns fuldmacht till Christianiam. 646

Thomas Cortszøn Wegner, superintendens offuer Staffuangers stifft, Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, proust och sogneprest till Staffuangers domkirche, Clausz Laurszøn, cannich och læsemester, Ditleff Laurszøn, cannich och scholemester i Staffuanger, Christen Lauritzøn, proust paa Jæderen och sogneprest till Bø prestegield, och Hans Matszøn, cannich och prædicant till Staffuangers domkirche, kiendis, att anno 1628 den 20. februarij paa voris capittels huusz, compererede disze effter^ne hæderlige och wellerde mendt aff 5 proustier: her Daniell Jørgenszøn, sogneprest paa Hielmeland och proust i Ryfylche och Carmsund, h: Abraham Engelbretszøn, sogneprest till Aulsznesz prestegield, h: Matthias Henrichszøn, sogneprest till Kleps prestegield, h: Anders Kieldszøn, sogneprest till Nerstrands prestegield, h: Jacob Hanszøn, sogneprest till Haalands prestegield, h: Christen Pallesøn, sogneprest till Hølands prestegield, h: Samuell Laurszøn Lind, sogneprest till Findø prestegield, h: Søffren Jenszøn, sogneprest till Reinerszø prestegield, h: Søffren 647
Jenszøn Schnob, sogneprest till Lye prestegield, h: Tord Tordszøn, sogneprest till Strands prestegield, h: Marcus Pederszøn, sogneprest till Jelszø prestegield, h: Torgir Hanszøn, sogneprest till Egersunds prestegield, och h: Bent Bentszøn, sogneprest till Torffuestads prestegieldt, efftersom de vaare samptligen mett voris kiere biscop for^ne m: Thomas Cortszøns schriffuelse hid ind till forb^te dag indkaldede. Da bleff lest en missive for^ne voris biscop tilschreffuen aff erlig och welbyrdig mand Jens Juull till Kieldgaard, Danmarchis rigis raad, høffuitzmand paa Aggershuusz och statholder i Norge, Jens Bielche till Øustraatt, Norgis rigis cantzeler och kongl: majest: beffalingsmand offuer Ounszø lehn, och Gunde Lange till Søndegaard, k: majest: beffalingsmand offuer Tønszberg lehn, anlangendis att bispen selff mett nogen aff presterne her i stifftett schulde till den 8. martij førstkommen-

dis lade sig finde i Christiania, der att deliberere om landsens defension vdj denne farlige tids tilstand, och huad contribution hansz majest: undersaatter godvilligen och som tiden och
648 lejligheden udkreffuer, vilde underdanigst bevilge och udgiffue. Huor da forb^te voris biscop sig undschyldede, att hand iche selff baade for suaghed och schrøbeligheds schyld saa och for huuszkorsz och andett, som Gud hannem i denne tid mett besøgt haffuer, kunde till bestembte tid møde (huorom hand och vell selff schriffuer de gode velb^te herrer till och giør for dennem sin undschyldning).

Siden bleff effter^ne hæderlige och wellerde mendt h: Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, proust och sogneprest till Staffuangers domkirche, och h: Torgir Hanszøn udvalt paa meenige prouster och presters vegne her i Staffuangers stifft, att de schulde denne reise till for^ne Christianiam sig paatage och der i forb^te verb och erinde haffue fuldkommen fuldmacht ochg iøre och lade, som om huer selff personlige tilstædev ar. Till vindiszybrd etc.

Lauritz Erichsøns och Ingeri Oluff daatters anden forligelse.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att anno
649 1628 den 17. martij paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalningsmand offuer Staffuangers lehne, waar schichett for osz Lauritz Erichszøn, som lougligen i rette hadde ladett steffne sin echteqvinde Ingerj Oluffsdaatter, fordj hun iche haffde holt sitt løffte, dett hun udloffuede paa capittelet den 13. februarij sidst forleden, nemblig att efftersom hende och for^ne hendis mand Lauritz vaar kommen nogen irring imellem, saa att hun haffde forlatt hannem och vilde iche søge seng eller sæde mett hannem, da haffuer hun dentid anloffuett att vilde fare hiemb mett hannem och leffue christelig, som sig burde, mens haffuer siden holdet lidett eller intett deraf, huorfor hand meente hende urett att haffue giort, mett meere steffningens indhold.

Herom indlagde for^ne^ Lauritz sitt skrifftlig klagt lydendis i sin meening, att hun siden dentid haffde verrett hosz hannem ichon tre netter och dett mett en ond vilie, vilde och iche nogentid i de 3 netter søge seng mett hannem, som loffuett var, dett hun ey heller selff personlig tilstæde nechte kunde. Huorfore vi haffuer først adspurt hende, om hendis mand for^ne^ Lauritz haffde siden dentid giffuen hende aarsage till att løbe fra hannem, huortill hun suarede, att hun kunde iche dett sige. Siden haffuer vj saa vell som tilforn raad och formanett hende, att hun schulde sig betenche och fatte itt bedre sind, holde fremb dett hun 650
haffde loffuett, saa frembt hun iche derfore vilde haardligen straffis.

Saa haffuer hun da effter lang betenchende nu anden gang anloffuett, att hun hereffter vill achte och ære hendis mand, holde sig imod hannem som en danneqvinde eigner och vell anstaar. Men dersom hun hereffter bliffuer anderledis till sinds och vill iche frembholde dett hun nu anden gang loffuett haffuer, da schall hun strax tagis och nederschichis till tuchthusett i Kiøbenhaffn. Deszligeste schall hun eller hendis slecht paa hendis vegne giffue 20 rix daler till hospitalett her i Staffuanger, andre till advarsell och exempell. Till vindisbyrdt etc.

Belangende den halffue part aff biscopstolens rente, som Mette, salig mester Lauritzis, nød i hendis naadens aar.

Gabriell Lauritzøn Lind, cannich, proust och sogneprest till Staffuangers domkirche, Claus Lauritzøn, cannich och læsemester, och Ditleff Lauritzøn, cannich och scholemester i Staffuanger, kiendis och giør witterligt, att anno 1628 den 23. aprilis paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welbyr- 651
dig mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalingsmand offuer Staffuangers lehne, sampt hæderlig och wellerdt mand h: Hansz Mattszøn, cannich och prædicant till Staffuangers domkirche, vaare wj offuer itt regenscab mett hæderlig och høylerdt mand m: Thomas Cortszøn Wegner, superintendens offuer Staffuangers stifft, paa voris kiere moder

erlig och gudfrychtig qvinde Mette Ditleffs daatter, salig m: Lauritz Clauszøns, fordum superintendens offuer Staffuangers stifft, hans effterleffuersche, hendis vegne, anlangendis huis indkomst der vaar forfalden till biscopstolen for forgangen aar 1627, till huilchen indkomstis halffuedell for^ne Mette Ditloffsdaatter vaar j hendis naadens aar tilberettiget effter kongl: majest: ordinantze effter hendis salige hoszbonds død och affgang. Da befandtis effter den endelig ligning, att for^ne Mette Ditleffsdaatter haffde bekommett halffparten baade aff dett landschyld och thiende korn som giffuis aff Jæderen serdeelis och aff Ryfylchett serdeelis, saa vell som och aff den halffue part Carmsunds korn for sig. Der till huis penge och anden vare, som ligger till biscopstolen, vist eller uvist, verre sig smør, lax, huder, schind, aall, torsch, souder, tag eller andett, intett un-
652 dertagendis i nogen maade, saa att vj for^ne tacher for^bte m: Thomas ald ære och gaatt, for hand saaledis mett vor moder haffuer skifft, att hendis part iche haffuer verret den ringeste.

Herforuden, endog att s. m. Lauritz Clauszøn haffuer (effter nogen dannemends her i stifftett prouster och prester deris schiøn och tøche, som findis i capittels dombog beschreffuitt och daterit Staffuangers capittels huusz den 24. septembris 1605) alleene for sig oppeborett och beholden huisz første byxell och tredie tage, som i hans formands salig m: Jørgen Erichsøns hans effterleffuerschis naadsens aar kunde verre falden, dog effterdj kongl: majest: ordinantz iche udtrycheligen udelucher bøxelen eller tredie tage aff den rente, som superintendentens effterleffuersche i sitt naadsens aar naadigst er mettbevilgett, diszligeste effterdj der i bispens jordbog i den 8. puncht anlangendis om rede penge, som er lagt till biscopstolen, indføris ochsaa jordbøxelen, haffuer for^bte gode mand m: Thomas aff itt gudeligt betenchende och christeligt hiertelaug bevilgett och effterladett for^ne Mette Ditloffsdaatter ochsaa den halffue part baade aff den første byxell och tredie tage, som i hendis naadsens aar er
653 tilfalden, formodendis att hans effterkommere effter hans død giør hans effterladendis arffuinger dett samme skiell, saa som och christeligt och billigt er. Huorfore de ere nu om for^ne naadszens aars indkomst venligen och vell forligte, tachendis hinanden for richtig betalning oeh affkald i alle maader. Till vindiszbyrd trycher vj vore signeter her neden for och mett egne

hender underschriffuer, wenligen ombedendis velb^te voris kiere lehnsherre velbyrdig Henrich Bille och for^bte her Hans Mattszøn mett osz till vitterlighed att besegle och underschriffue. Actum Staffuanger loco et tempore ut supra.

Oluff Hansøn bliffuer affschilt mett sin echte-qvinde Mette Raszmusdaatter.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligtt, att anno 1628 den 16. septembris paa vorisz capittells huusz, offuerverendisz erlig och vellbyrdig mand Henrich Bille etc. (som foreg.), var skickett for osz hæderlig och vellerd mand h. Peder Tøgerszønn, sogneprest till Hellelands prestegeld, som lougligen j rette haffde ladett steffne Olluff Hanszønn och hands hustru Mette Raszmusdatter, for de selffuer haffde skiltt sig fra hin anden och der med forargede andre. Huortill att suare er møtt Lauritz Oldestad med itt skrifftlig indleg fra for^ne Olluff Hanszønn, liudendis i sin mening, att den tid hand haffde hafft bryllup med for^ne Mette Raszmusdatter, er hun bleffuen befundenn att vere fruchsommelig med en andens barn. Meente sig derfor att haffde billig aarsage till hender att forskiude. Her till att suare møtte Mette Raszmusdatter selff i egen personn, och kunde ey benechte dett hindisz echte mand beskyltte hinder for. Derfor effter denne sags leylighed kunde vi icke rettere for- 654
finde, end for^ne Olluff Hanszønn maa saa alldelisz vere fri fra for^ne Mette Raszmusdatter och hinde icke (for dette store suig och bedregeri) tillstedis att giffte sig igien med nogen anden, saa lenge Olluff Hanszønn leffuer. Thill vindiszbyrd etc.

Maren Niels daatter skillis fra sin festemand Hans Tolleffszøn propter desertionem.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att aar effter Guds byrd 1628 den 18. septembris paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille

etc. (som foreg.), waar skichett for osz Maren Niels daatter, huilchen, effterdj hun tilforn, nemblig den 25. februarij sidstforleden, haffde steffnt sin festemand hid for capittelet, och den sag er da formedelst fuldmachtens urichtighed henviist, compareret hun och møtte nu selff i egen person och lougligen i rette haffde steffnt for^ne hendis festemand Hansz Tolleffszøn, fordj hand for 10 aar forleden haffuer sig ved hende ladett troloffue och siden begiffuen sig fra hende, formeenendis hannem herudinden urett att haffue giortt och sig fra sitt løffte att verre qvitt och frj, mett meere steffningens jndhold. Herom berette for^ne Maren Niels daatter, att denne hendis festemand Hansz Tolleffszøn var udtagen i kongl: majest: tieniste och er derfra uden minde henrømpt saa som en fredløsz karll och haffuer iche paa dett fierde aar hende enten ved breff eller bud ladett besøge. Huilchen hendis klagt sandferdig att verre, haffuer de dannemend her Anders i Topdall och h: Samuell i Mandall en part schrifftlig, en part muntlig berett och tilkiende giffuet. Herforuden fremblagde for^ne Maren Niels daatter sitt gode skodszmaall tagen paa Holems kirchegaard den 23. martij sidstforleden och aff 12 dannemend velforseglett, liudendis j sin meening, att hun haffuer schichett och forholdett sig udj leffnett och omgengelse imod alle och huer erlig, christelig och well som en erlig pige. Herjmod att suare møtte huerchen Hans Tolleffszøn siellff ey heller nogen anden, som hans forfald kunde vitne i nogen maade.

Da effter denne sags lejlighed kunde vj iche rettere forefinde end, effterdj ordinantzen formelder i den 5. artickell, huorfor de som ere troloffuede mue schillies att, att om nogen, effter troloffuelsen er skeett, drager hen fra sin festemø och bliffuer lenge fra hende imod hendes wilie och sambtyche, da maa hun effter try aar giffte sig mett en anden, om festemanden iche er udi loulig forfald forhindrett etc., och dett iche for osz er bleffuen beviist, att for^ne Hansz Tolleffszøn er udj saa louglig forfald, som dett sig burde, da maa for^ne Maren Niels daatter verre schilt och qvitt fra for^ne Hans Tolleffsøn och giffue sig i echteschab mett en anden erlig person, huem Gud allermechtigste vill hende tilføye. Till windisbyrd etc.

Opsettelse imellem welb: Christoffer Gøye och her Hans Mariager, her Niels i Settersdall och h: Jacob paa Bygland. 656

Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalingsmand offuer Staffuangers lehne, Thomas Cortszøn Wegner, superintendens offuer Staffuangers stifft, Gabriell Laurszøn Lindt, cannich och sogneprest i Staffuanger, Clausz Lauritszøn Skabo, cannich och læsemester, Ditleff Lauritzøn Skaboe, cannich och skolemester, och Hansz Mattszøn, cannich och medtiener till domkirchen hersammesteds, kiendis och giør her mett witterligt for alle, att aar effter Guds byrd 1629 den 11. och 12. febru:, offuerverendis hæderlige och wellerde mend h: Daniell Jørgenszøn, sogneprest till Hielmelands prestegield och prouist i Ryfylche lehn, h: Christen Lauritzøn Lind, sogneprest till Bø prestegield och proust offuer Jæderen, h: Oluff Bendixszøn, sogneprest till Sogndals prestegield och proust udj Dalerne, h: Anders Kieldszøn, sogneprest till Hinderaa prestegield, och h: Christen Pallesz øn, sogneprest till Høllands prestegield, waar skichett for osz udi rette paa voris capittels huusz erlig och welbyrdig mand Christoffer Gøye till Gundeszløuholm, kongl: majest: beffalingsmand offuer Agdesiden, hans fuldmechtig, welacht Peder Christenszøn paa yttre Neszei Ordals sogn udj Staffuanger lehn, paa den eene, som ved trende stifftlenszmandens welb: Henrich Bille sampt biscopens m: Thomas Cortsøns steffninger louglig haffde hidsteffnett trende hæderlige prestmend paa 657
den anden side, som vaar først hæderlig och wellerdt mand her Hansz Hanszøn Mariager, sogneprest till Effuie prestegield, beskyldendis hannem att bedriffue adskillige werdslige sager, mett huilche hand sig befatter, saavelsom att hand indbilder och foretager sig allehaande klammer och trette emod sin werdslig øffrighed, fra huilchett hand dog paa adskillige tider skall verre advarett och paamindt, formeenendis alt saadant att stride imod hans hæderlig kald och embede och billigen derfor bør

effter ordinantzen att stande till rette och lide som dens offuertræder, mett widere samme steffnings medfør.

Dernest haffde welb^te^ welb: Christoffer Gøye ved for^ne^ sin fuldmechtig hidsteffnt hæderlig och wellerdt mand h: Niels Pederszøn, sogneprest i Settersdall och proust udj Raabygdelaugett, sagendis hannem paa kongl: majest: vegne, fordj hand haffuer sig understaaett och tilfordristett att tage och giffue fra sig bekreffuen under dannemends indsegle h: Hans Mariagers skudsmaall, som welb: Christoffer Gøye formeente att verre anrørende en werdslig sag, och bemelte her Niels Pederszøn att haffue indfaldett udj tingschriffuerens bestilling, meenendis samme h: Niels Pederszøn hermett att haffue giort imod hans jurament udi hans majest: ordinantze, saa och emod hans kald och embede, huorfore hand tilbørligen effter samme ordinantze bør stande till rette saa vell som for alt huis andett den welb: mand kunde haffue hannem till att tale, mundtlig eller skrifftlig,
658 item ved sin eed att verre gestendig, huisz hannem witterligt er, om dett hannem bliffuer adspurt, mett meere steffningens indhold.

Sammeledis haffde welb: Christoffer Gøye ved offt^bte^ sin fuldmechtig ladett hidsteffne hæderlig och wellerdt mand h. Jacob Laurszøn, sogneprest till Byglands prestegield, och sagede hannem, fordi hand imod sitt kald och embede understaar sig for mandrabere att skriffue, kongsdag att forhuerffue och udj kongsdagen lader sig indføre for beste prouff i den sag, jtem fordj hand udj andre werdslig sager sig tilfordrister att skriffue, uagtett hand offte derom schall verre paamindt, formeenendis hand derfore bør settis till rette effter ordinantzen.

Heremod att suare møtte Oluff Skajom, Omund Galteland och Jo'n Flodt, alle fuldmechtige paa for^ne^ trende hæderlige prestmends vegne, huisz schrifftlig fuldmacht indeholt presternis undschyldning paa denne tid att møde personlig baade for wejens och rejsens wanschelighed, saa och for deris helbreds store schrøbelighed. Begierede for den skyld samptligen forschonsell paa denne tid for nogen endelig capittels domb.

Da effteratt welb: Christoffer Gøjes fuldmechtig Peder Christenszøn haffde udi retten indlagt adschillige breffue och documenter udj denne sag, huilche alde bleffue leste och
659 paategnede, hans wederparter for^ne^ Oluff Skajom, Omund Galte-

land och Jon Flodt ey haffde videre fuldmacht och breffue att indlegge paa for[ne] presters vegne end foresiger, er saaledis for gott anseett:

1. Att effterdj der findis udj sagen effterfølgende mangell, som er først: waare presterne iche selff personlig tilstæde formedelst denne haarde winters tid och deris alderdoms schrøbelighed.
2. Till mett saa haffde iche deris fuldmechtiger saa nøyachtig plenipotentz, som dett sig burde.
3. Herforuden befindis de angiffne beskyldninger offuer presterne effter steffningens indhold iche nøyachtig att verre beviist, effterdj den zeddell, schreffuen aff h: Hans Mariager, iche var nu udj rette lagt, iche heller h: Niels Pederszøn personlig presenteret, som derom skulde vidne, iche heller vaare de tingsvidne effter samme zeddell tagen udi h: Hansis eller hans fuldmechtigis paahør effter lougen, som hans fuldmechtiger hart stødte sig paa.
4. Presternis fuldmechtige berobte sig och paa en domb, nu var falden seeniste herredag i Christiania om Ole Fennefoszis sag, huilchen ej heller var tilstæde.
5. Bleff iche heller bevist aff welb: Christoffer Gøjes fuldmechtig, presterne om nogen de beskyldninger nu dennem tillagt vare, tilforne aff deris ordinærre øffrighed att verre paamindte, mett meere.

Thi haffue vj samme sager optagett till den 12. maij nest och førstkommendis, som er Pancratij dag, paa huilchen dag presterne uden videre steffning udi egen person schall møde her i Staffuanger mett w: Christoffer Gøjes fuldmechtig och da att hende domb och rett, som forsuarligt kand verre. Till windiszbyrdt etc.

H. Thomas Philippi. 660

Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterligt, att anno 1629 den 15. aprilis paa voris capittels husz, offuerverendis erlig och welb: mand Henrich Bille etc. (som foreg.), waar skichett for osz voris kiere biscop, hæderlig och høylerdt mand mester Thomas Cortszøn Wegner, som lougligen i rette haffde citeret hæderlig mand h: Thomas Filipszøn, medtjener udj

Guds ord till Undals prestegjeld, och hannem tiltalede, fordi for^bte voris biscop var tilschreffuitt, huorledis h: Thomas skulde lade sig befinde och forliude mett adskillige spøgerj, signekonster och deszlige, huilchett hand formeente iche bør vell att sømme en retsindig christen eller Guds barn, synderlig en prestmand, som i lerdom och leffnitt burde att foregaa andre, meenendis hand billigen derfore effter kongelige mandater bør settis till rette och lide som vedbør, mett meere steffningens indhold.

Herom fremblagde for^bte voris biscop tuende slemme signezeddeler, som bleffue leste och paategnede, den ene, som hand formeente att verre h: Thomaszis egen haand, den anden, endog den iche var schreffuitt mett h: Thomaszis egen haand, meente hand dog den att verre fra hannem kommen och udsted.

Herimod att suare møtte for^ne her Thomas i egen person och iche kunde benechte den ene zeddell jo att verre schreffuen mett sin
661 egen haand, mens derom berettett, att der hans broder, nemblig her Daphind Philipszøn, medtiener i Guds ord till Biellands prestegield, engang kom till sin broder och var meegitt suag och schrøbelig, bad hand hannem, hand schulde forhøre om nogen gode raad imod samme hans suaghed. Och effterdj der var en mand ved naffn Niels Nodstad i Biellands prestegield, som haffde ord for att kunde fly bod imod adskillige siugdomme, bad for^ne h: Daphind sin broder, att hand mett denne Niels Nodstad paa hans vegne vilde tale, huilchett hand ochsaa giorde, och skreff hand da den ene zeddell effter for^ne Niels Nodstads mund, men den anden antvordede hand h: Thomas. Saa forschichede hand begge zeddeler till sin broder, och berette fremdeelis, att hans broder siden haffde sagt sig samme zeddeler att haffue brugt. Da effterdj dette er en wichtig sag, er den tagen i betenchende indtill den 17. aprilis, att parterne da igien kand komme tilstede och da att forvente dom och affsecht, som forsuarligt kand verre.

Fredagen der effter, som var den 17. aprilis, compareret igien for osz bemelte voris biscop mett h: Thomas, och var hand begierendis, att vi nu vilde affsige, huad osz tychtis i denne sag.

Da effter tiltale, giensuar, och effterdj her Thomas foregiffuer, att dett iche skall verre hans egen ord eller menelse, som hand i den ene indlagde zeddell haffuer antegnett, men hand skall haffue exciperet och udskreffuen den aff Niels Nodstads mund, och

att den anden seddell schall verre kommen fra Niels Nodstad sielff, berober sig och der till mett paa sin broder h: Daphind, att 662
hand iche alleene haffuer bedett hannem om att søge om saadanne ulouglige middell och raadt, men haffuer och brugt dennem, da kunde vj denne gang intett endeligt slutte och dømme her om, førend for^ne h: Daphind och Niels Nodstad (huilche denne sag ochsaa fast angaar) bliffue lougligen steffnt till vedermaals tale och sagen da grandgiffueligen fra grunde kand bliffue forhørt, da att gaasz derom huis lou och rett kand medføre. Imidlertid bør for^ne her Thomas hereffter som tilforn att verre aff sitt officio suspenderet, indtill sagens endelig uddrecht. Till vindiszbyrdt etc.

Welb: Christoffer Giøye och her Hans Hansøn Mariager.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att aar effter Guds byrd 1629 den 12. maij paa voris capittels husz, offuerverendis erlig och welbyrdig mand Henrich Bille till Tirszbech etc. (som foreg.) sampt welacht Peder Saxe, fuldmechtig paa Søffren Rasmuszens vegne, som nu er forlent mett Colnes och Offuervatne præbender, waar skichett for osz Peder Christenszøn paa Ytternesz i Ordall sogen mett fuldmacht paa erlig och welbyrdig mand Christoffer Gøye, kongl: majest: beffallingsmand offuer Agdesiden, hans vegne, efftersom hand den 12. febru: sidstforleden haffde forhuerffuett en capittels affsecht, lydendis att hand mett sin wederpart hæder- 663
lig och vellerdt mand h: Hansz Hanszøn Mariager, sogneprest till Effuie prestegield, schulde till denne dag møde her paa voris capittels husz, huilchen hand haffde steffnt, fordj hand bedriffuer adskillige verdslige sager och sig der mett befatter, item for klammer och trette hand sig indbilder och imod sin werdslig øffrighed sig foretager, uanseett hand paa adskillige tider derom skall verre advarett och paamindt, dett dog hosz hannem ingen frucht haffuer schaffett, meenendis hand bør som en ordinantzens offuertrædere att affsettis och staa till rette som vedbør, mett meere steffningens indhold.

Herom indlagde for^ne^ Peder Christenszøn en opkast (dog foruden haand och segell) aff en steffning, som her Hansz Mariager schulde verrett begierendis offuer Lauritz Olszøn, sorenschriffuer i Raabygdelaugett, fordj hand haffde sichtett Oluff Fennefosz, hans hustru och to aff hans sønner att kunde troldom, formeenendis h: Hans intett mett saadan werdslige sager att haffue att bestille. Dernest indlagde hand itt probsbreff dateret den 10. april 1618, udgiffuett och forseiglett paa Nedenes aff 6 laugrettismend i Omli prestegield, lydendis att de haffde hørt, huorledis salig welb: Sturing Bohl schulde haffue ladett meegitt ilde for retten paa h: Hans paa Effuie, fordj hand haffde indfaldett udj den soren schriffuers bestilling
664 och schreffuen skudzmaall och fratagett hannem sin ringe næring, och att den gode mand beffoell h: Hans, att hand aldeelis intett skulde beffatte sig mett nogen skriffuerens bestilling, saa frembt hand iche vilde lide skade. Meente derfor Peder Christenszøn nochsom att verre beviist her Hans om saadanne werdslige sager att verre advarett och paamindt. For dett tredie talte Peder Christenszøn om ett zeddell, h: Hansz Mariager skulde haffue schreffuitt, om huilchett prousten i Raabygdelaugett, hæderlig och wellerdt mandt h: Niels Pederszøn, wiste beskeden, som och nu till denne tid var steffnd sin sandferdighed her om att vittne. Da bleff samme zeddell i rette lagt, lydendis ord fra ord som effterfølger:

Efftersom bønderne her ude haffuer hafft samtale, att de vilde haffue nogen spørszmaall andragen for kongl: majest:, och siunis dennem gott, att alt lehnett herudj kunde verre samholden, saa nogle dannemend aff huert sogen kunde møde paa Bache gamle tingsted den neste mandag effter fastelauns søndag, huorom nerverende bud Biørn Handaasz er afferdigett, saadant att lade dannemend vide her offuen fore. Aff Effuie anno 1628 den 9. februarij.

Hansz Hanszen, egen haand.

Om denne zeddell tuifflede Peder Christenszøn, att dett iche schulde verre den sandskyldeste. War derfor begierendis, att h:
665 Niels mett sin eed motte bekreffte dett att verre den rette, som bleff læst i Settersdall paa Walle kirchegaard. Huortill

her Niels suarede, att endog hand iche haffde dett behoff, uden Peder Christenszøn gaff hannem fuld sag, att dett iche war den samme, dog vilde hand nochsom giøre sin eed, huilchett hand ochsaa giorde høytt och strengt noch, att dett var den samme zeddell och ingen anden. Sette derfor Peder Christenszøn i rette, om her Hansz iche dermett haffde giort imod ordinantzen, och vaar derpaa endelig domb begierendis.

Herjmod att suare møtte i egen person her Hansz Mariager och først beklagett sig, att efftersom Gud haffde lagt hannem skrøbelighed paa, saa hand var meegitt tunghørig, motte hand iche faa mange steffninger att see, som offuer hannem bleff udtagen, dennem læse eller skriffue paa dennem, wanseett hand bød penge derfor. Dernest suarede hand till den første Peder Christensøns beschyldning anlangendis den steffning offuer Lauritz Oelszøn, att hand vaar foraarsagett der till, efftersom hand for den beskyldning hand haffde tillagt Oluff Fennefosz, hans hustru och børn, haffde holt dennem fra sacramentet. Torde derfor iche dennem dertill tilstæde, førend de derfore bleffue ercleret och klar giorde ved loug och domb, som dett sig bør, sagde och att dett alleene vaar hans begiering att bekomme steffning offuer for^ne^ Lauritz Olszøn, saa langt var dett fra, att hand selff i saadan en verdslig sag vilde schriffue. Till dett andett benechte h: Hans welb: Sturing Bohll nogentid att haffue giffuet hannem 666
onde ord for verdslige sager att skriffue, meente att verre ulougligt att giffue saadan proff beskreffuen, den uaffuidendis dett paa galt. Till den tredie beskyldning belangende den zeddell hand haffuer schreffuitt, fremblagde hand en anden welb: Christoffer Gøyes egen seddell, udj huilchen hand tillader alle och en huer att schriffue huis klagemaall for vold och urett dennem att kunde verre hendt, formeenendis sig derfor i denne post ingen urett att haffue giort. For dett sidste fremblagde hand tuende sine gode skudzmaall, dett ene tagen den 25. maij 1623 och aff 24 mend i Effuie prestegield forseiglett, dett andett tagen ochsaa aff 24 mend mett prousten anno 1628, udj huilche mænige almue i Effuie prestegield tacher h: Hansz ald ære och gode for hans flittig och tro tieneste baade inden och uden kirchen etc.

Da effter tiltall, giensuar och denne sags lejlighed befindis h. Hansz Mariager dtt verre steffnd for 3 poster. Den første,

fordj hand beffatter sig mett werdslige sager, den anden, att hand foretager sig clammer och trette imod sin øffrighed, och den tredie, att hand haffuer verrett advarett och iche rammett bod der paa. Belangende de tuende sidste kunde vj iche kiende aff de documenter for osz nu er lagt i rette, h: Hansz att verre schyldig udj. Men huad den første post belanger, om werdslige sager, kunde vi iche rettere forefinde, end att her Hansz haffuer jo schreffnen den zeddell, h: Niels vidnett om, imod ordinantzen folio 34, dog effter almuens begiering, och bør hand derfor att giffue till kongl: majest: 8 ørtuger och 23 mk., effterdj dett er den første gang hannem lougligen er offuerbevist att skriffue i nogen verdslig sag. Och er hand her hosz alvorligen paamindt sig fra sligt verdsligt att entholde, saa frembt hand iche derfor vill straffis som vedbør effter ordinantzen. Till windiszbyrd under voris capittels segell.

Welb: Christoffer Giøye och her Niels Pedersøn.

Capittell j Staffuanger kiendis och giør witterligt, att aar effter Guds byrd 1629 den 12. maij paa voris capittels husz, offuerverendis etc. (de samme som foreg.), waar schichett for osz Peder Christenszøn paa yttre Nesze i Ordall sogen mett fuldmacht paa erlig och welb: mand Christoffer Giøye, kongl: majest: beffalingsmand offuer Agdesiden, hans vegne, efftersom hand den 12. febru: sidstforleden haffde forhuerffuett en capittels affsegt, liudendis att hand mett sin vederpart, hæderlig och wellerdt mand h: Niels Pedersøn, sogneprest
668 i Settersdall och proust i Raabygdelaugett, schulde till denne dag møde her paa voris capittels husz, huilchen hand haffde steffnt, fordj hand haffuer sig understaaett och tilfordristett att tage och giffue fra sig beskreffuen under dannemends indsegell her Hans Mariagers skudzmall, som er en werdslig sag anrørende och der med indfalder udi tingschriffuerens bestilling, huilchett hand formeener att verre imod hans jurament och hans kald och embede effter ordinantzen, saa och for alt huis ydermeere hand kand haffue hannem till att tale, item

att verre gestendig ved sin eed, huis hand der bliffuer adspurt, och der om att prouffue huis hannem vitterligt er, mett meere steffningens indhold.

Herom fremblagde for^ne^ Peder Christenszøn h: Hansz Mariagers skudzmaall aff forb^te^ her Niels tagen och mett 24 mend forseglett, liudendis i sin meening, att hand effter hans kiere biscops beffalning haffuer dragett hen och flitteligen forfarett den mangell och brøst, som var udført att skulde verre i Effuie prestegield, besynderligen mett sognepresten h: Hansz Hanszøn Mariager, huor hand haffuer adspurt meenige almue først, om nogen var vitterligt, att her Hansz skulde verrett aarsage till, att drengene iche mødte udi Arndall, for dett andett, om nogen viste, att h: Hansz var ophoff och aarsag till, att huer bonde bleff fradømpt sin halffue boeslod effter den svenske fejde. Mett 669
disze poster meente for^ne^ Peder Christenszøn her Niels intett att haffue att bestille, burde ey heller att spørge effter saadant, hannem intett vedkom.

Saa haffuer da først voris kiere biscop offentlig for rette adspurt h: Niels, huordan hans beffalning var i denne sag, att hand dett nu skulde bekiende. Huortill for^ne^ h: Niels suarede, att hans biscops beffalning var alleeniste general och almindelig, att hand skulde sagen grandgiffuelig forfare, men iche specificeret enten om drengene i Arndall, om bøndernis mulcta eller noget saadant.

Imod denne Peder Christensøns beskyldning att suare møtte her Niels i egen person och indlagde sitt schrifftlig indleg, liudendis ord fra ord som effterfølger:

Suar till juncherens steffning.

1. Belangende att jeg foer omkring och tog h: Hanszis skudzmaall, meener jeg endeligen att mitt embede och kald, som ieg uwerdig er betroett till, udkreffde dett, och der till mett bleff dett mig beffalett aff min herre och biscop, som ieg ydmygeligen formoder mig till, att hans fromhed er mig och gestendig. Thj min meening er, att naar nogen geistlig person bliffuer beskyldett eller misztencht for nogen forseelse imod sitt sitt embede och kald, saa hand nødis till att lade tage sitt skudzmaall, da bør dett jo att skee offentlig

iche paa tinge, men i kirchen, huor meenige allmue forsamblis, som hand tiener och haffuer sin daglig omgiengelse mett, och att samme skudzmaall bør tagis iche aff fogeden eller sagsøgeren, men aff hans geistlig øffrighed.

670 2. Men belangende att ieg haffuer sielff skreffuitt skudzmaalls breffuett, dett meener ieg iche att verre skeett enten imod t[ingfare] b[alchens] 4. cap:, ey heller imod ordinantzen fol: 34, først fordj att dett er iche itt benche breff, som giøris i løndom och den waffuidendis som sagen angielder; dernest er dett iche itt vidniszbyrd, som er tagett till tinge och aff 2 eller 3 mend giffuett, ey heller bønderne alleene anrørende. Ey heller er denne sag en pur werdslig sag, huilchen loffuen och ordinantzen siunis alleene att præcavere, men en geistlig sag, først personen anlangende, dernest sagen udj sig sielff, fordj dett anrører prestens lerdomb, leffnett och embede. Thj dett er io mod hans embede och kald (som h: Hans sig høyligen har beklagett att verre udført for), som er, att hand skall verre en oprørere och den som giør folchett ulydig imod kongen, i den sted att hand burde effter sin høye eed forfremme dett, som kand verre kongl: majest: till ære, lydighed och fred. Thj ieg meener, att den sag, som bispen eller hans tienere prousten bør effter ordinantzen att forfare och skrifftligen føre till rette, bør hand och enten selff eller hans schriffuer att skriffue och er iche plictig till att holde en suoren skriffuer der till. Thj ieg meener, att soren skriffuere bør iche videre befatte sig mett att schriffue end udj pur verdslige sager och huis som skeer till tinge.

3. Belangende att dannemend haffuer beseglett mett mig, meener ieg, att huerchen ieg eller de haffuer forseett osz der

671 udj. Thj dett ieg paa mitt embedis vegne haffuer handlett, schreffuett och beseglett, dett meener ieg iche att verre forbødett bønderne, som haffuer verrett hosz, seett och hørt huis bestilt er, att de maa jo vidne och besegle mett mig. Och meener ieg den schich att haffue verrett brugelig i langsommelig tid och endnu er baade i Danmarch och Norge, naar sig saadan tilfelde haffuer tildragett eller endnu meere kand tildrage. Fremdeelis, effterdi dett siunis udi ordinantzen fol: 27 en prouist att tilstedis mett bønderne att besegle en prestmands kaldsbreff och sognepresten mett

kirchevergerne att giffue en fattig mand deris breff reg: 3 recess: artic: 62, hui skall dett och iche tilstedis bønderne och prousten att besegle en prestmands skudzmaals breff tilsammen? Och meener ieg mig att verre undskyldett her udi, indtill mig vorder wiist udtrygt bogstab derom enten i lougen eller ordinantzen eller andre kongelige mandater.

4. Belangende att ieg skulde haffue giortt imod min jurament udi ordinantzen, att ieg haffuer loffuett min naadige herre och konning troscab till att forfremme dett hans kongl: majest: kand verre till ære, lydighed och fred, och flittig att verre udi mitt embede, der mig er beffalett, derjmod ved ieg mig intett att haffue giort. Esker derfor aff Peder Christensøn paa welb: Christoffer Giøes vegne en fuld sag att legge mig till, naffnlig och in specie, udi huis maade och i huad stycher dett er scheet och paa huad tid och sted, saa vill ieg suare der till, om ieg kand lougligen, naar ieg derom lougligen anmodis.

5. Belangende huis alt andett, som hans welb: haffuer mig till att 672
tale for, mundtlig eller skrifftlig, dett esker ieg nu fremb i Jesu naffn att sigis eller leggis naffnlig och i styche viisz, saa skall ieg nest Guds hielp suare der till effter tiden och leiligheden.

Effter alle for^ne^ omstendigheder om her Hansis skudszmaall meener ieg endeligen mig nu iche att haffue forseett mod min jurament, embede och kald, ey heller tredett ind i skriffuerens bestilling, och derfor mig intett herfore att bør lide, men bør verre qvitt och fri for ald tiltale i den sag. Bedendis ydmygeligen och formodendis, att welb: Henrich Bille, beffalningsmand offuer Staffuangers lehn, hederlig och høylerd mand m: Thomas Cortszøn Wegner, superintendens i Staffuangers stifft, sampt dett erverdige capittell, att I vilde verdis denne min enfoldighed att optage i den beste meening och forhielpe alting till dett beste, att sagen motte endis i billige maader, anseendis om her befindis nogen forseelse, att dett er iche skeett aff foracht eller forsett, men heller aff menniskelig skrøbelighed och miszforstand. Bedendis der hosz, att denne min indleg maatte læsis, for rette paategnis och affsechten beseglett meddeelis.

Ex Valle udi Settersdall den 18. aprilis anno 1629.

Niels Pederszøn mett egen haandt.

Da effter tiltale, giensuar och denne sags leilighed kunde vj
673 iche forefinde h: Niels Pederszøn i dette styche att haffue giort imod sin jurament, ey heller imod sitt proustlige kald och embede, heldst fordj. Madtz Mørchholt, som var den suoren schriffuer, vaar prestens h: Hansz Mariagers (som skudzmaalett galt paa) hans fiende och wederpart, mens hannem att verre for denne tiltale qvitt och fri. Till vindiszbyrdt etc.

Welb: Christoffer Giøe och h: Jacob Smidt.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterligt, att aar effter Guds byrd 1629 den 12. maij paa voris capittels husz, offuerverendis etc. (som foreg.), waar skichett for osz Peder Christenszøn paa yttre Nesze i Ordall sogen mett fuldmacht paa erlig och welb: mand Christoffer Giøye kongl: majest: beffalingsmand offuer Agdesiden, hans vegne, efftersom hand den 12. februarij sidstforleden haffde forhuerffuett en capittels affsegt, liudendis att hand mett sin vederpart, hæderlig och wellerdt mand her Jacob Smidt, sogneprest till Byglands prestegield, skulde till denne dag møde paa voris capittels husz, huilchen hand haffde steffnt, fordj hand imod sitt kald och embede understaar sig for mandrabere att skriffue och kongsdag forhuerffuet, wanseett drabett skall verre skeett i
674 hans egett huusz, hand dog sig understaar i kongsdagen for beste prouff att indføre. Item, fordj hand skriffuer i andre werdslige sager, som iche er hans kald gemesz, huor om hand offte skall verre paamindt, och dog hosz hannem lidett anseett, huorfore hand formeener hannem urett att haffue giortt, mett meere steffningens medfør. Herom indlagde for^ne^ Peder Christenszøn en for^ne^ h: Jacobs missive, erlig, wiisz och welacht mand Thomas Jenszøn, laugmand i Skeen, tilskreffuen, i huilchen hand er begierendis paa en sin sognebonde, nemblig Jørgen Qvale, hans vegne, kongsdag for itt manddrab, hand vaar geraaden udj, och dett fordj for^ne^ Jørgen Qvale haffde aff h: Jacob den hans forskrifft till laugmanden mett gredende taare verrett begierendis. Schriffuer och frembdeelis, att dersom hans

skrifftlige vindiszbyrd maa gielde, om dett aff hannem begieris, var dett gott. Dernest fremblagde Peder Christenszøn itt testament breff, schreffuen mett h: Jacobs egen haand, liudendis, att hand paa Skommedall kom paa sitt embedis vegne att besøge Oluff Ormszøn i sin siugdom, huor hand haffuer beschreffuen en contract imellem for^ne^ Oluff Ormszøn och hans broders hustru Thore Skommedall, først att hun haffde betalt Oluff Ormszøn erligen och vell, offuer och iche under, for landskyld och anden rettighed, hun hannem plichtig och schyldig var, item att for^ne^ Oluff haffde affhent till for^ne^ Thore 4 engelsker aff hans rette odell i Skommedall, och for dett sidste, att Oluff iche meere nu aatte i Skommedall end en halff hud och Thore halffanden hud i samme Skommedall. Dette alt sammen 675
meente Peder Christenszøn hannem aldeelis intett att vedkomme. Waar herpaa offuer hannem endelig domb begierendis.

Herjmod att suare møtte hæderlig och wellerdt mand h: Niels Pedersøn, sogneprest i Settersdall och proust i Raabygdelaugett, och indlagde for^ne^ h: Jacobs schrifftlige suar till disze beskyldninger, liudendis ord fra ord, som effterfølger:

Gunstige, welbyrdige Henrich Bille till Tirszbech, k: m: befehlhaber udi Staffuangers lehn, hæderlig och høylerd mand mester Thomas Cortszøn Wegner, superintendent offuer Staffuangers stifft, sampt dett gandske hæderlig capittel ønscher ieg Gud vor kiere himmelske faders evige naade, fred och barmhiertighed ved hans enbaarne søn Jesum Christum, vor eeniste frelsere och saliggiørere.

Belangende sagerne, ieg fattige, skrøbelige, bedagne mand er aff min kiere lenszherre welb: Christoffer Giøe till Staffuangers capittell nu den 12. maij, nemblig Pancratij dag, 1629 steffnt for att møde, och effterdj ieg for min store suaghed och alderdoms tunge och besuerlige vilkaars leilighed iche sielff personlig (om dett end kostede mitt liff, saa sant mig Gud hielpe) kand paa denne tid presentere, er dette mitt skrifftlig giensuar till steffningens speciale artichlers indhold och intett videre paa denne tid, om min gunstige øffrighed ellers mig dett effterlade och bevilge vilde att suare till ydermeere beskeed, huorpaa dette effterfølgende er min erclering:

1. Først haffuer ieg schreffuitt min gode gamle wen Thomas 676

Jenszøn, laugmand i Skeen, da fuldmechtig paa cancelers welbyrdig Jens Bielchis vegne, itt missive breff om kongsdag paa en min sognebondes Jørgen Qvalis vegne, och der hand dett bekom, strax e vestigio mett 3 mend lod beskiche fogden dett att schriffue paa. Thj vor gunstige lenszherre paa den tid iche var saa nerverende tilstæde, tog fogden samme kongsdag strax plutzelig fra mendene, sagde den iche verre dychtig. Maatte saa draberen nolens volens giffue fogeden mange penninge, for hand vilde paa ny igien skriffue effter en anden kongsdag till canceleren. Men ieg meen vist, faar canzler kundskab der paa, att den tenebrosus homo haffuer saa forachtett hans welb: fuldmechtige i hans fraverelse, non impune, ni fallor, fecerit.

2. Huad mitt vidniszbyrd i denne drabs sag anlanger, haffuer ieg effter min gunstige junchers egen muntlig beffalning, som Peder Christenszøn hørde, som och samme tid mett mig sad hosz hans welb: bord paa Nedenesz, schreffuett hans welb: ett missive till mett mitt vindiszbyrd i den sag indlagt, paa dett att denne drabs giernings bedrøffuelige anfang och udgang disz bedre kunde vor øffrighed bliffue beviist, haffuer och fogden plutzelig tagett fra budskicheren, som dett skulde fremført till Nedenes.

3. Saa haffuer och draberens folchis offuerilen, hylen och graad for Guds skyld mig tiltuungen att vidne der om, der prouffuene togis, saa megett sandt och rett er och for Gud ansuare vill. Dersom mitt vindiszbyrd iche haffde bleffuitt anammet, haffde dett verrett lige vell. Saa er dett dog iche ilde 677
eller urett giortt, att en erlig mand bestaar sin sandhed, naar hand der om bliffuer beden eller adspurt. Coetera unusqvisqve per se sapit.

4. Dett haffuer iche heller verrett forbudett enten prester eller bønder att skriffue effter kongsdag och bere vindiszbyrd enten i salig Sturinch Bohls eller denne gode mands tid førend nu, iche heller ald den stund ieg haffuer verrett her i Norge, haffuer hørt, att en fattig prestmand io maatte concederis saa meegett att tage sine sognebønders skudzmaall och schriffue itt testament breff, naar hand besøger sine sognebønder i deris skrøbelighed, om hand derom bliffuer beden.

5. Item att ieg skulde haffue skreffuitt ydermeere udi verdslige sager, ved ieg iche heller att suare till, førend ieg en anden sinde derom louglig bliffuer steffnt, att ieg kand tilforn vide och berede mig till att suare artickel wiisz till huert ieg bliffuer anmodett ock steffnt for.
6. Noch att ieg der om tidt och ofte schulde haffue verrett paamindt, huilchett ieg aldeelis nechter aldrig att verre scheet enten schrifftlig eller muntlig, uden de ville paaføre mig injuriam och smelte veritatem.

Formodendis mig stadelig och paa dett allerydmygeligst er begierendis, att alle mine kiere øffrigheder denne min underdanigste indleg till steffningens speciale indhold i den meste meening maa ogtagis. Saadan eders christelig demødighed och gudfrychtige hiertelags medlidenhed till eders plichtvillige underdane, vill den gode och barmhiertige Gud eder alle samptligen godvilligen och rundeligen igien vederlegge och belønne baade mett timelig och evig velferd. Och vill her mett nu och altid udj den allerhøyestis guddommelig protection troligen beffalett haffue. Ex Biugland ipso die Marci evang: anni Christiani 1629.

Vestræ dignitatis subjectissimus
Jacobus Fabricius.

Da effter tiltale, giensuar saa och den sags leilighed kunde 678
vj iche, huad den første beskyldning om den kongsdag belanger, befinde nogen h: Jacobs ulempe, heldst fordj hand aff christelig kierlighed haffuer ichon intercederet till laugmanden Thomas Jenszøn for sin landbonde Jørgen Qvale i dett wlychelig tilfald mett dett manddrab. Ey heller haffuer hand absolute sig selff indtrengt i samme kongsdag for prouff och vindiszbyrd, medens i sin missive spørger sig fore, om hans proff maa achtis eller ey. Huad den anden beskyldning vedkommer om dett testament breff, kunde vj derom iche anderledis befinde, end for^ne h: Jacob io derudi haffuer forseet sig imod ordinantzen fol: 34 och bør derfor att giffue till kongl: majest: 8 ørtuger och 13 ß, efftersom dett er den første gang hannem lougligen er offuerbeviist att haffue schreffuitt i nogen werdslig sag, endog hannem tilleggis att verre tit och offte paamindt. Och schall

hand herforuden verre alvorligen paamindt, att hand sig fra sligt hereffter aldeelis entholder, saa frembt hand iche derfor vill straffis effter ordinantzen, som vedbør. Till vindiszbyrd etc.

Jon Oluffsøn affuisis att søge prouff lougligen.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterligt, att aar effter Guds byrd 1629 Butolphi dag, som var den 17. junij, paa voris capittels huusz, offuerverendis erlig och welb: mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalingsmand offuer Staffuangers lehne, waar schichett for osz Jon Oluffszøn, som lougligen i rette haffde ladett steffne sin
679 echteqvinde Stenvor Haldvordsdaatter och hende tiltalett for nogen utilbørlig gierning, hun haffuer øffuett sig udj, den stund hun haffuer verrett hans echteqvinde, huorfor hand meener sig fra dett echtescabs løffte, hand hende giffuett haffuer, bør att verre fri, mett meere steffningens indhold. Herom indlagde i rette for^ne^ Jon Olszøn adschillige breffue och documenter (huor imod att suare møtte huerchen Stenvor selff eller nogen anden paa hendis vegne), mett huilche hand meente att kunde for^ne^ sin qvinde offuerbevise baade tiuffuerj och hoer.

Men effterdj dett befindis, att for^ne^ Stenvor haffuer iche verrett saa lougligen steffnt, der samme vidniszbyrd bleff tagen, som dett sig bør, er derfor for^ne^ Jon Oluffszøn affuiist, indtill corsmis i høst førstkommendis, att hand imidlertid kand lade sin qvinde lougligen till vindiszbyrds forhør citere och steffne, besynderlig huad horerj belanger, som hand hende for beschylder; och naar dett er giort, schall for^ne^ Jon Oluffsøn och Stenvor Haldvordsdaatter foruden videre steffning her igien till bemelte tid paa voris capittell comparere och da att forvente sententz och domb, som forsuarligt kand verre. Till vindiszbyrdt etc.

Niels Nodstad affuisis till werdslig rett.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterligt, att anno 1629 den 7. octob: paa voris capittels husz, offuerverendisz paa erlig och welb: mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalingsmand offuer Staffuangers lehne, hans vegne, erlig och welacht Søffren Pederszøn, kongl: majest: fougett offuer for^ne Staffuangers lehne, sampt hæderli och wellerde mend h: Daniell Jørgenszøn. sogneprest till 680
Hielmelands prestegield och proust i Ryfylche och Carmsunds proustier, her Christen Palleszøn, sogneprest till Høllands prestegieldt, her Samuell Lauritzøn Lindt, sogneprest till Findø prestegield, och her Marcus Pederszøn, sogneprest till Jelse prestegield, waar schichett for osz voris kiere biscop, hæderlig och højlerd mand mester Thomas Cortszøn, som lougligen i rette haffde ladett steffne Niels Nodstad, efftersom h: Thomas Philipsøn hannem haffde udlagt tillforn paa capittelett den 15. aprilis sidstforleden, att hand skulde omgaas mett spøgerj, signelse och manelse tuert imod Guds ord och kongl: majest: forordninger. Herom indlagde for^ne voris biscop tuende slemme signezeddeler, blant huilche bemelte h: Thomas haffde beret sig att haffue bekommett dett ene hosz for^me Niels Nodstad, dett andett effter hans mund exiperet och udschreffuitt. Och der de bleffue leste, kunde Niels Nodstad iche benechte dennem jo fra hannem att verre kommen, mens berette, att hand dennem haffde bekommett hosz en mand ved naffn Povell Hønnelandt och dennem brugt for sitt qveg och buj, som var bleffuen galen och vilt. Och opleszde hand for retten en part af samme signelse, mett huilchen hand sagde sig att haffue hiulpett hans fæ till rette igien. Mens 681
effterdj der befandtis effter samme hans opleszning meere att verre schreffuen i h: Thomaszis zeddell, end som for^ne Niels Nodstad affuiste, haffuer her Thomas da for retten tilstæde bekiendt sig att haffue schreffuett dett andett i for^ne zeddell effter en pigis mund, som hannem tiente, naffnlig Karen Matthis daatter.

Effter saadan leilighed och denne sags omstendighed haffuer vi saaledis her om forefunden. att effterdj Niels Nodstad iche kand benechte, h: Thomas jo haffuer faaett den ene zeddell aff hannem och schreffuett en stor deell aff den anden effter hans mundt, bekiender sig och saadan manen, affuindsord och signen att haffue brugt till sitt fæ och denne zeddell att haffue bekommett saa vell som ordene att haffue lert aff Povell Hønneland, haffuer vi den sag hiembvist for verdslig tillbørlig dommere saa vell som ochsaa den pige, som haffuer tient h: Thomas, ved naffn Karen Matthis daatter till forhør om samme ord och signelse, som før er melt, der att hende domb och straffis som vedbør. Till windiszbyrd under voris capittels segell etc. Actum loco et tempore ut supra.

---

682 Her Daphind och h: Thomasz Philipsønner.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterligt, att anno 1629 den 7. octob: paa voris capittels husz, offuerverendis etc. (de samme som foreg.), waar schichett for osz voris kiere biscop, hæderlig och højlerdt mand m: Thomas Cortszøn Wegner, som lougligen i rette haffde ladett indsteffne hæderlige mend h: Daphind Philipsøn och h: Thomas Philipszøn och dennem tiltalede, fordj de dennem skall lade befinde och forliude mett adskillige spøgerj, signekonster och deszlige, som dett for hannem vaar berett och schrifftlig tilkiende giffuett, huilchett hand formeener ingenlunde bør att sømme nogen retsindig christen och Guds barn, meegitt mindre nogen prestmand, som i lerdom och leffnett bør att foregaa andre, mens heller, att de effter kongelige mandater och beffalninger bør att settis till rette och lide som vedbør. Herom indlagde udi rette bemelte voris biscop
683 tuende slemme signezeddeler, den ene skreffuen mett for^ne her Thomaszis egen haand och den anden som h: Thomas haffde bekommett hosz Niels Nodstad, efftersom hand tilforn nemblig den 15. aprilis sidstforleden her paa capittelet haffde berettet och bekiendt, att hand haffde den ene zeddell udschreffuen och exciperet aff Niels Nodstads mund, och den anden var schreffuen,

huilchen hand bekomb hosz for^ne^ Niels Nodstad, och haffuer hand samme zeddeler henschichett till sin broder h: Daphind, att hand dennem skulde bruge i sin suaghed och siugdom For^ne^ Niels Nodstad nu for retten tilstede bekiendte vell, att hand haffde dicteret h: Thomas nogett aff de affuindsord, som stod i den zeddell, hand haffde mett sin egen haand schreffuitt, men iche alt sammen, huorfor for^ne^ h: Thomas bleff adspurt, huor hand var kommen till dett andett, som i bemelte zeddell vaar schreffuen, huortill hand suarede, att hand dett haffde schreffuitt effter en piges ved naffn K a r e n M a t t h i s d a a t t e r, som tiente hannem, hendis mundt. Bekiendte sin forseelse, men bad om naaden och iche om retten, effterdj hand dette haffde giortt aff broderlig kierlighed och vilde gierne hielpe sin broder, om mueligt var till rette igien, att hand kunde hielpis fra hans siugdomb. Hertill suarede h: Daphind nu nerverende tilstæde, att hand iche kunde nechte, att samme zeddeler io var hannem tilsent, och att hand haffde bedett sin broder forhøre sig om nogen gode raad, men beklagede sig herhosz, att hand var forrycht i sitt hoffuett och viste lidett, huad hand dentid giorde; haffuer och ved sin jurament bekrefftett sig aldrig samme zeddeler att haffue brugt, men alleeniste haffuer hafft bud effter Niels Nodstad och 684
talett mett hannem om saadant och beholdett samme zeddeler hosz sig. Haffuer och siden, der hand kom till sin forstand igien, angrett, att hand var geraaden i dett spøgerj, och haffuer fra sig leffuerett samme signezeddeler till en hæderlig prestmand, huorom bispen ooh haffde faaett fra samme prestmand breff och bescheden.

Da effter tiltale, giensuar och forberørte lejlighed, i synderlighed effterdi be^mte^ h: Thomas Philipsøn befindis imod k: majest: mandat att haffue søgt om saadanne hemmelige konster mett signen och manen till sin broder att bruge lade och haffuer verrett for^ne^ Niels Nodstads mett videre, och dette haffuer verrett den første gang hand mett saadan handell er befunden, da haffuer vj iche rettere kundett forefinde, end att for^ne^ h: Thomas jo bør effter høj^bte^ hans majst: breff att staa obenbare skrifft och aff verdslig øffrighed att straffis effter sin formue, formodendis att samme penge straff motte effter sidste kirche forordning komme hospitalett her i Staffuanger till beste. Och effterdj denne hans groffue forseelse gaar flux imod hans prestelige kald

och embede, och der dog i hans majst: mandat iche specificeris, huorledis mand udj saadan casu dett skall holde, haffuer vj dog derom paa vor aller naadigste herris och kongis naadigst behag saaledis termineret, att for^ne^ h: Thomas schall till paaske førstkommendis verre fra sitt prestelige embede suspenderet, och dersom hand befindis i midlertid sig skichelig och christelig att forholde och mett saadan spøgerj och forbøden handell iche lader sig ydermeere befinde, huilchett han nu for retten baade mett haand och mundt haffuer anloffuett, da maa hannem siden verre forløffuett sitt embede igien att bruge och tiene først en dannemandt for en capellan och siden videre forfremmis, om mand seer hans forbedring.

Belangende for^ne^ h: Daphind, saa befindis, att dett hand haffuer søgt om saadan utilbørlig raad, dog dennem iche brugt, som hand mett høyeste eed bekrefftett, haffuer dett verrett scheed i hans store suaghed och hoffuedis forstørrelse, saa hand iche selff viste, huad hand giorde, som och for^ne^ Niels Nodstadt dett och nu vidnede mett hannem Och der hand er kommen aff Guds naade till sin sandtz igien, haffuer hand sin daarlighed storligen fortrøtt, beklagett sig for en hæderlig prestmand och offuerleffuerett hannem for^bte^ zeddeler, som hans broder haffde flytt hannem. Da schall hand offentlig aff predichestolen i Bielands kirche udi proustens nerverelse affbede sin forseelse, om nogen kunde verre aff hannem der mett forargett, och giffue till de fattige i Staffuangers hospitall femb rix daler och saa frembdelis sitt embede betiene, saa frembt hand effter denne dag iche lader sig mett saadan forbøden handell ydermeere befinde. Till vindiszbyrd under voris capittels segell. Actum etc.

---

686 Her Jørgen i Qvindisdall och h: Hans Jørgenszøn.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterligt, att anno 1629 den 7. octobris paa voris capittels huusz, offuerverendis etc. (de samme som foreg.), waar skichett for osz hæderlig och vellerdt mand h: Jørgen Thomaszen, sogneprest till Qvindiszdals prestegield och proust i Listelehn, som lougligen i

rette haffde ladett indsteffne hæderlig mand h: Hans Jørgenszøn, fordj hand skall haffue sig ulouglig indtrengt och antagett Wndals prestekald, uanseett prousten mett 7 mend effter ordinantzen en anden tilforne till samme gield skall haffue kaldett. I samme steffning vaare de 7 mend, som samme kald mett prousten skulde haffue udsted, ochsaa citerede dett mett hannem att forsuare. Och effterdj samme tuistighed i welb: Christoffer Giøes tid sig haffde tildragett, da er hannem i bemelte steffning giffuen warsell, om hand der nogett kunde haffue i att sige, saa vell som ochsaa welacht Johan Widou, welb: Iffuer 687
Vinds fuldmechtig, efftersom den gode mand haffde skrifftlig giffuett tilkiende, att hans fuldmechtig skulde mett samme sags process haffue flittig indseende.

Herom indlagde for^ne^ h: Jørgen først sitt skrifftlig indleg, udi huilchett hand forteller, huorledis mett Undals kald er tilgaaet fra første och indtill sidste i denne meening, som effterfølger:

1. Haffuer hand effter ordinantzen forføyett sig hen till Undall den 11. maij effter h: Clauszis død och tillraadt almuen till bøn och paakaldelse om en anden retsindig sogneprest igien att bekomme. Siden haffuer salig h: Lauritz Hanszen den 18. maij, som var Vocem Jucunditatis, faaett tilstand att lade sig høre i Undals kirche. Och imidlertid haffuer h: Hans Jørgenszøn, da medtiener till Liste prestegield, besøgt prousten, begierendis, att hand ochsaa motte lade sig for meenigheden høre, huortill prousten suarede, att der vaar en anden, som den dag skulde giøre tieniste; mens om meenigheden vilde fleere høre, skulde dett verre hannem friitt for att prediche der sammesteds die Ascensionis.

Der h: Lauritz nu haffuer predichett, er en bonde lenszmand frembkommen och formanett almuen, att de iche skulde kalde nogen, førend de haffde faaett capellanen aff Liste att høre, och saadant att verre effter øffrighedens willie och breffue. Saa er der da kommen bud till prousten, att hand dominica Exaudj vilde komme till Undals kirche, da mett 7 mend, som meenigheden haffde udvalt, att giffue kald. Der prousten uu did ankom, 688
haffuer h: Hansz Jørgenszøn alt begynt mett absolution i kirchen, och effter tienisten var ude, haffuer prousten begieret, att de 7 udkorede mendt vilde trede mett hannem lidett uden corsz døren,

att hand deris meening kunde høre. Men der de skulde raadføre sig mett hin anden, haffuer almuen trengt sig ud till dennem, saa de ingen ro kunde haffue. I synderlighed en herremand ved naffn Jørgen Hardbou haffuer offuerfaldett prousten mett onde ord och endelig vilde, att bønderne skulde kalde her Hans. Och effter saadan leilighed haffuer hand iche nydett fred sitt proustlig embede att forrette, mens bedett meenigheden vilde forløffue, indtill bispen (som da i sin visitatz var forventendis) ankomb, meenendis att de werdslige, som mett kaldett sig intett haffde att befatte, aff hans authoritet och myndighed skulde entsette och sig derfra forholde. Saa haffuer dog almuen den dag vilde haffue kaldt och haffuer afferdigett de 7 mend hen till prousten offuer elffuen, huilche mett hans raad och samtyche kaldett salig her Lauritz Hanszen. Mens der skriffueren skulde kaldzbreffuett schriffue, er hand forhindret och forbøden, och endog schriffueren er titt anmodett om samme kald att reenschriffue, haffuer hand dog iche dertill kunde bringis, huorfor prousten selff lod reenschriffue itt kaldsbreff och dett mett de 4 aff de 7 kaldzmend forseglede; de 3 torde iche besegle, for tingschriffueren bemelte kaldzbreff iche schreffuett haffde, huilchen dog dett att schriffue iche vedkomb. Imidlertid haffuer h: Hans til-
689 tagett sig kirchetienisten i pintzhellige dage, end dog tienisten i andre maader var forsørgett, och haffuer hand forhuerffuett itt 12 mends bagbreff om sitt kald, huorudoffuer de 7 mend, som haffde giffuett kald, er bleffuen steffnett. Men endog de undslog sig fra saadan steffning, aff aarsag att dett var ichun i den 5^{bte} uge siden s. h: Clausz, fordum sogneprest i Undall, døde, saa er dog i deris fraverelse prouffuene tagen och beseglede her Hans tilbeste.

Nogen tid der effter haffuer Christoffer Giøes fougett Johan Widou for^{ne} her Hans i Undals gield indsatt. Haffuer hand och siden bekommett welb: Christoffer Giøes collatz paa samme kaldt, endog der er satt i rette, om Christoffer Giøes beffalning (hans welbyrdigheds myndighed uforkrenchett) burde meere att achtis end kongl: majest: ordinantz och obne breffue.

Herpaa indlagde for^{ne} her Jørgen s. her Lauritzis kaldzbreff aff hannem mett 7 mend udgiffuen, dog aff 4 mend i begyndelsen och siden aff den fembte effter laugmandens domb beseglett, som er dateret laugtingstuen i Listelehn den 10. septemb: 1628,

i huilchen formeldis, att s. her Lauritz Hanszen haffde steffnett de 3 mend, naffnlig Gundsten Løland, Siffuordt Fladstad och Gunder Gare, fordj de iche mett prousten och de andre 4 mend haffde beseglett hans kaldzbreff, uanseett de haffde mett dennem for^ne^ h: Lauritzis kald sambtycht. Da concluderer hand samme domb saaledis, effterdj fogden Johan Widou haffuer sig paaberoben att vilde steffne for^ne^ kald for sine tilbørlige dommere, om dett saa lougligt var, som dett sig burde, er hand tilfunden dett samme att effterkomme till 6 wgers dag effter den dombs datum, och huis dett iche scheede, 690 da de tre mend endelig forplicht att verre h: Lauritzis kaldzbreff att besegle, och dersom de ydermeere vegrede sig derudj, de da skulde ald h: Lauritzis anvende kost och tæring igien erstade, bøde till konningen och dog besegle, mett meere samme dombs vidløfftighed, paa huilchen der var uden tegnett, att den var lest paa Løland och bleff da forseglett, siden for Gunder Gare, som nechtede sig att vilde besegle, førend dett 12 mendz breff (om huilchett siden videre schall formeldis), som h: Hans haffde, var dreffuett. Siffuordt Fladstad suarede, att hand iche torde dett kaldzbreff besegle, fordj juncheren, fougden och skriffueren haffde hannem dett forbøden ved sin æris fortabelse, som dett mett tuende mendz haand paa dommen er antegnett och underschreffuett.

Dernest tilspurte for^ne^ h: Jørgen her Hans Jørgenszen, aff huis myndighed hand tiltog sig tienisten i pindtzhellig dage 1628. Dertill suarede hand, att bønderne bad hannem dett giøre, efftersom de tilforn hannem haffde kaldett effter hans formeening. For dett sidste tilspurte bem^te^ h: Jørgen de tuende mend, nemblig Gunder Gare och Siffuerd Fladstad, som h: Lauritzis kaldzbreff iche haffde beseglett och vare for retten tilstede, om de kunde nechte, att de jo haffde mett de andre 5 mendt kaldett s. her Lauritz och faaett prousten der paa deris hender, huilchett de iche kunde benechte.

Herjmod att suare møtte for^ne^ h: Hans Jørgensøn i egen 691 person och først indlagde sitt schrifftlig indleg, formeldendis i sin meening som effterfølger, att hand formeener prousten h: Jørgen iche skulde kunde giøre gott, att hand sig haffde indtrengt i Undals prestegield. fordi de 7 mend hannem først skall haffue kaldett, huilchett prousten dog iche vilde sambtyche, men haffuer opsatt

dett till bispens ankombst, mueligt i den meening, att hand imidlertid kunde de 7 mend offuertale. Item att hand aff lenszherrens myndighed (huilchen hannem effter ordinantzen fol. 28 tilladis, naar nogett louglig kald inden den bestemte tid iche louglig giffuis) er indsett och derpaa collatz bekommett, saa vell som och att hand er examineret och ordineret aff den forige biscop salig m: Lauritz Scabo etc. Herpaa bleff indlagd 12 mends vidniszbyrd, huor mett samme kald var tilgangen, och beretter de der, att iblant alle dem de hørt haffde, ingen bedre haffde beffaldett end h: Hans Jørgenszøn, och att prousten iche i deris begiering vilde consentere, mens haffuer kaldett opsett till bispens ankombst, och att de 7 mend aff almuen udkaaren vaare frafalden att kalde h: Hans Jørgenszøn och till h: Lauritzis forfremmelse och kaldt, huorfore for^ne^ 12 mend er begierendis aff deris lenszherre, att hand her till vilde schaffe nogen gode middell, saa de hans majest: naadigste frihed maatte nyde. Huortill deris lenszherre welb: Christoffer Giøye haffuer giffuett ansuar,
692 uden paa breffuett schreffuett, att Johan Widou schulde haffue indseende, att almuen iche bleff imod hans majest: naadige bevilning uforrettett.

For dett andett bleff i rette fremblagt ett 6 mends probsbreff mett den suoren schriffuer Thomas Raszmuszen beseglett och dateret Fosz tingstue den 25. junij 1628, udi huilchett Johan Widou, kongl: majest: fougett i Listelehn haffuer effter sin huszbonds welb: Christoffer Giøes beffalning i rette steffnt Christian Sterche, kongl: majest: fougett udj Mandals lehn, Henrich Richartszøn, Anders Christenszøn, Peder Christenszøn, lenszmand i Walle prestegieldt, Thomas Heggelund, Christen Torp, Knud Wallehedt, Askild och Hans Rommedall, Engelbrett Fiddie, Oluff Tredall, Gast Syrdall, Rubertt skomager och Aamund Suinøe, att de schulde proffue och vidne, huis dennem vitterligt var om Undals kald, och var till samme tid de 4 mend, som h: Lauritz Hansøns kaldzbreff haffde beseglett, till for^ne^ probs forhør steffnt saa vell som prousten her Jørgen, som samme kald haffde sambtøcht. Da er i rette lagt en k: majest: forordning, dateret Kiøbenhaffn den 12. sept. 1621, huorledis mett prestekald forholdis schall, och effteratt dett for^bte^ 12 mends breff bleff lest, ere de 3 mend, som h: Laurit-

zis kald iche beseglett haffuer, frembeschett och adspurt, huorfore de iche samme kald mett de andre vilde besegle. Suarede de, att de iche for deris sambvittighed dett kunde giøre, efftersom de effter almuens begiering vilde først haffue kaldett h: Hans 693
Jørgenszøn. Saa er da for^ne Christian Sterche frembkommen och ved fuld boger eedt proffuett, att huad dett 12 mends breff belanger, vaar der mett i alle maader tilldragett och hendt, som dett indeholdte. Derhosz sin beretning ydermeere foregaff, att prousten for en mistanche schyld reijceret lenszmanden aff for^ne kald, och att Siffuor Fladstad i hans sted bleff udvalt. Item, att hand haffuer holt sig saa ner till de 7 mend och prousten, att hand i nogen maade kunde høre, huad de besluttett, och da hørde, att de 7 mend vilde haffue h: Hansz, men prousten der till iche vilde giffue sitt sambtyche. Och efftersom hand mett bønderne er henvigt offuer elffuen, som før er melt, haffuer almuen sendt adskillige bud der hen och begierett, att endelig kald motte gaa, och iblant andre skriffueren Thomas Raszmuszen mett 2 mend, och haffuer de hørt berettett, att h: Hans skulde verret kaldett, huor ved almuen sig høyeligen glædde. Men den tid andre tidinger komme, att h: Lauritz vaar kaldett, bleff almuen gandske foj och saa som de vaare bedrøffuede, huorfore de haffue forbuden skriffueren samme kald att schriffue. De andre for^bte proff vidnede dett samme mett Christen Sterche, dog saa, att Askield Rommedall bekiendte sig mett Biørn Homme att verre udsent till prousten och kaldzmendene och vilde lade dem vide, att tingskriffueren var forbøden for dennem att skulde schriffue. Och haffuer da for^bte Johan Widou tilspurt almuen, huad deris meening endnu vaar om samme kald, huor- 694
till de suarede, att de iche haffde, ey heller vilde kalde nogen anden end for^ne h: Hansz Jørgenszøn. Dette probsbreff berette prousten att haffue nogentid aff skriffueren vilde hafft beschreffuen, men kunde dett iche bekomme, item att haffue forschutt sig, der samme prouff bleff forhørt, huilchett dog intett motte gielde.

For dett tredie indlagde for^ne h: Hansz welb: Christoffer Giøes collatz paa be^mte Undals kald, formeldendis, att hand haffuer paa hans majest: wegne confirmeret och stadfest offt^bte h: Hans till Undals gield, effterdi intett lougligt kald vaar aff bøn-

derne gangen, inden den tid kongl: majest: ordinantze om formelder, mett videre samme collatzis medfør.

Effter saadan indsettelse bleff for^{ne} h: Hansz aff bispen adspurt, om hand nogen tid i egen person haffde talett mett hannem om samme kald, naar och huor hand haffde giort den gode mand welb: Christoffer Giøye paa kongl: majest: vegne sin eed, der hand till sogneprest i Undall bleff stadfestett, huortill hand suarede sig den gode mand ingen jurament att haffue præsteret, uden den hand giorde, dentid hand bleff till dett hellige ministerium admitteret.

For dett fjerde bleff indlagt h: Hanszis skudszmaall aff 24 mend beseglett och dateret i augusti maanett, formeldendis, att de och meenige almue i for^{ne} sogner, siden welb: Christoffer Giøye haffuer ladett hannem indsett i salig h: Clauszis sted, haffuer erfarett hans tro och flittig tieniste, baade dentid hand tiente for^{ne} h: Clauszis enche i hendis naadsens aar, saa vell som och siden, begierendis, att de samme predicant motte beholde; thj de hannem gierne vilde høre och hans omgiengelse gierne vilde haffue.

Herforuden frembkomb Niels Sunde, fuldmechtig paa welb: Christoffer Giøes och Johan Widous vegne, och indlagde i retten welb: Christoffer Giøes fuldmacht och Johan Widous forsett, liudendis i sin meening, att h: Jørgen ey skulde kunde bevise, att h: Hansz sig i Undals gield haffde indtrengt, men h: Jørgen meere aff had imod h: Hans end mett nogen rett skulde
695 haffue handlett, huilchett hand formeente aff breffue och documenter, som i rette bleff lagd, nochsom schulde bevisis, mett meere.

For dett sidste frembkom Staale Marcuszøn, fuldmechtig paa de 5 menns vegne, som salig h: Lauritzis kaldt haffde beseglett, och indlagde deris schrifftlige forsett i denne meening liudendis, att de formeente dennem att haffue giortt mett och iche imod hans majest: ordinantze, i dett de mett prousten i for^{bte} h: Lauriszis kald iche alleene haffuer consenteret, men och dett samme beseglett.

Da effter denne sags widløfftighed, parternis tiltale och giensuar, haffuer vj saaledis kiendt och judiceret, att efftersom h: Hans er aff prousten h: Jørgen Thomaszen for capittell indsteffnett, for hand ulouglig skulde verre kommen till Undalls kald,

effterdj prousten mett 7 mend en anden till samme kald lougligen (som hand formeener) kaldett haffuer, da effter deris breffue och beviszninger haffue vj tagett samme sag for osz att kiende 696
paa effter kongl: majest: voris allernaadigste herris ordinantze och andre kongelige forordninger och befunden, att prousten effter ordinantzen iche alleeniste strax effter s. her Clauszis død haffuer sig till Undall forføyett och formanett almuen flittelig att bede Gud om en anden gudfrychtig, fromb och lerdt mand till en sogneprest effter den affdøde hans sted, men haffuer och dominica Exaudj strax dereffter begiffuett sig did igien effter sognemendenis begiering och mett 7 mend, som aff den meenige almue vaare udkaarett, begiffuett sig paa kirchegaarden att kalde en aff de prester, der meenigheden effter kongl: majest: forordning hørt haffde. Och som de om kaldett mett hin anden delibererer, kommer iche alleeniste dertill w: Jørgen Hardbou, Christian Sterche, welb: Christoffer Giøes fougett (som hand dett i sitt prouff selff bekiender), men end och en stor deell aff almuen, som de 12 mends proff och giffuer tilkiende, huilchett siunis att verre imod ordinantzen fol: 27, huorfore prousten vilde sig fra kaldett den gang entsla och forskiude dett till bispens visitation, som 14 dage dereffter var berammett ved A g d e s i d e n, huilchett dog udj prousten er for retten saa vell som tillforn aff bispen lastett; thj hand sagde sig mett de 7 mends kald intett i saa maade haffue att bestille. Dernest som prousten forføyer sig paa hiembreisen offuer elffuen, haffuer almuen for^ne 7 mend afferdigett endelig att giøre en ende mett dett kaldt. Da haff- 697
uer de 7 mend der mett proustens raad kaldett h: Lauritz Hanszøn, som baade de 5 mend vidner, der kaldzbreffuett beseglett haffuer, saa vell som de tuende, der dett iche haffuer beseglett, endog de aff laugmanden der till ere dømpte, huilchett de selff for retten mundelig bekiendte. Nu formelder vell ordinantzen, att den som aff prousten mett 7 mend udvellis, med den skulde de andre sognemend lade sig nøye, och derfore formeente h: Jørgen sig iche att haffue imod ordinantzen forseett. Saa er dett dog att achte baade aff proustens egen beretning och de andre deris prouff, att mett h: Lauritzis kald er iche saa aldeelis lougligen procederit, som dett effter ordinantzen och forordningen vell burde, och derfore prousten tildømmis paa kongl: majest: naadigst behag att giffue 20 daler till hospitalett

her i Staffuanger. Men huad sig belanger h: Hanszis kaldt och indsettelse, da siunis den proces gandske underlig och urichtig. Thj 1. war der iche kiendt paa proustens och de 7 mends kald, som s. her Lauritz var giffuett, om dett var lougligt eller iche, som dog burde att skee effter ordinantzen fol: 28 och den kongelig forordning om prestekald, udgiffuen anno 1621. 2. I ordinantzen formeldis, att om end schiønt lenszherren schall forstille bispen en person, naar bønderne mett kaldett iche louglig haffue omgaads, saa staar der dog hosz fol: 28, 29, att naar bispen haffuer kiendt hannem duelig iche alleeniste i lerdom, men och i
698 leffnett, da schall bispen hannem forschriffue till lenszherren. Dette er iche scheed; thj h: Hans haffuer aldrig i sine dage talett dett ringeste ord mett superintendenten om dette kald, som hand for retten sielff bekiendte. Men der lenszherren ved sin schriffuelse h: Hans for bispen vilde presentere, da haffuer bispen schrifftlig derimod protesteret, att der burde dog først att kiendis paa, om dett andett udgiffne kald var louglig eller iche. 3. Faa dage dereffter haffuer alligevell welb: Christoffer Giøes fougett indsett for^ne^ h: Hans i Undals kaldt, som er obenbaer imod for^bte^ forordning om prestekald och ordinantzen fol: 33, huor der formeldis, ett en proust och iche en fougett schall en prest indsette och tale hans beste till meenigheden, som dett baade i Danmarch och Norge sedvanligt er. 4. Er h: Hans aff fougden indsett uden collatz; thi hand dett nogentid dereffter haffuer bekommett, som hand selff for retten bekiendte. 5. Haffuer h: Hans faaett kald och collatz paa den stiill, som for^uitt^ staar, og dog iche giort sin jurament, som dett i ordinantzen beffalis att schulde schee fol: 30 och i den dansche ordinantze fol: 44. 6. Er och dett scheed imod k: majest: forbemelte forordning; thj i dens beslutning formeldis, att lenszherren mett bispen skall hielpe den till rette, som der best rett kand haffue, naar der tuistis om nogett kaldt. Dette er iche skeedt; thj welb: Christoffer Giøye haffuer superintendenten her
699 fra aldeelis udelucht, som er aff dett forige att erfare.

Da effter slig leilighed befindis h: Hanszis indgang till Undals kald iche louglig att verre effter kongl: majest: ordinantze och forordning. Men effterdj hand haffuer welb: Christoffer Giøyes collatz, kunde vj iche om samme kald giffue nogen endelig domb, men setter dett underdanigst ind till kongl: majest:

voris allernaadigste herre och konning, huort h: Hans er henviist sagens endelig udgang att søge, och iche att befatte sig midlertid mett nogen kirchetieniste i for^ne Undals prestegieldt. Men huis andett belanger, som prousten her Jørgen Thomaszen h: Hans haffde till att tale for ulouglig byxell penge, h: Hans haffuer tagett, som prousten mett adskillige folchis breffue beviste, och h: Hans dog førdte andre folchis prouff derimod. da er den sag henviist till den werdslig rett, huor h: Hans haffuer dennem att søge och tiltale, som disze breffue till prousten schreffuett haffuer. Till vindiszbyrdt etc.

Opsettelse imellem h: Marcus paa Jelse och Steen Jelse.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterligt, att anno 1629 den 23. octobris, paa voris capittels husz, waar schichettt for osz Steen Jelse, som lougligen i rette haffde indsteffnett hæderlig och wellerdt mand h: Marcus Pederszøn, sogneprest till Jelse prestegield, och hannem tiltalett, først fordj hand schall verre kommen i hans gaardt mett bevebnett haand och mett en kniff søgt hannem paa liffuett, item fordj hand schall haffue schieldet paa for^ne Steen iche alleeniste uden kirchen, men ochsaa i kirchen och i sin predichen. For dett tredie, att hand skall haffue besluttett løgn och benchebreffue for høye altar i kirchen, saa vell som och att hand mett løgnachtig beretning haffuer forført hannem for hans øffrighed. Item att hand haffuer viist erlige folch fra sacramentett, och att hand leffuer gandsche urolig mett hans sognebønder, offuerfalder dennem mett hug och slag, mett meere samme steffnings indhold. 700

Herom bleff aff begge parter adskillige breffue och documenter i rette lagt, som alle bleffue læste och paategnede, och effter-som Steen Jelse haffuer steffnt h: Marcum och hannem beskyldett for adschillige groffue stycher, som angaar hans embede och kald, och effter begge parter ere forhørte, befindis Steen Jelse iche till denne tid saa nøyachtig att haffue beviist h: Marcus samme tillagde beskyldninger offuer, som dett sig burde, men

berober sig paa sine prouff, huor mett hand dett achter att bevise, huilche proff hand effter sin udtagne steffning till Jelse ting den 17. octobris vilde ladett forhøre. Men en affviisszning er scheedt, for huad aarsage och mett huad rett maa de viide att suare, som dett haffue giort. Derfor er for^ne^ Steen i egen person eller ved sin fuldmechtig paalagt att møde her paa capit-
701 telett den 20. januarij førstkommendis och da endelig att offuerbevise h: Marcus samme beschyldninger eller lide derfor effter loug och rett for sin tilbørlige dommere, och h: Marcus eller hans fuldmechtig till samme tid foruden videre steffning ochsaa her for capittelet att møde. Till vindiszbyrdt etc.

H: Marcus Pederszøns och Steen Jelse, deris forligelse.

Capittelett i Staffuanger giør witterligt, att efftersom Steen Siffuertszen paa Jellsze haffde vdtagett en steffning for nogen rom tid siden offuer hederlig och wellerd mand her Marcus, sogneprest till Jellsze, att møde her paa capittelet den 23. octobris 1629 for nogle groffue beskylldninger for^ne^ Steen Siffuerszen haffde hannem tillagt, som hand formente sig till samme dag med richtig proff och vidne ville hannem offuerbevisze, da effterdj samme hans proff icke fantis saa nøiacktig som de vell burde, som dett aff capittels affwisning den tid udgiffuen widere er att ehrfare, och dennem da bleff forelagt att møde paa begge sider enten i egen person eller veed deris fuldmektige den 20. januarij 1630, saa haffue da i dag paa capittelett i vor kierre lensherris erlig och welbyrdig Hendrich Bille till Tirsbeck, befallnings mand offuer Staffuangers lehen, hans nerverellsze præsenteret erlig och wellacht mand Hans Knudszøn, kong: maytts: tollder i Ryfylcke lehenn, fuldmechtig paa h: Marcj vegne, och Steen Siffuertszen paa sin egen vegne videre med deris
702 sag att fortfare. Da effterdj den gunstige juncker med dett hederlige capittell vell ehrachtet dette och verre en meget slem sag, som kunde were skadelig och forderffuelig, haffuer vi samptligenn med begge parternis willie och sambtycke stillett och forligt

deris langvarige trette och klammer en gang for alle i saa maade, att efftersom Steen Siffuertszen saa groffuelig haffde angrebet sin sogneprest och sielesørgere (huilcken hand dog burde att elske och ære och icke forfølge), skall hand giffue effter voris gunstige junckers samtycke trediffue daller in specie till for^{ne} sin sogneprest och thi daller till hospitalett, men her Marcus skall till hospitalet allene erlegge femb rix daller, och her med skall paa begge sider være dødt och machtløsz, huis trette de med hin anden her till dags haffuer hafft, i huad maade det och werre kand, saa de skulle leffue fredelig och rolig her effter som gode grander och naboer. Anlangende den ødegaard skall en huer bruge sin tredie partt baade till fæbede och skouhug, till jeffnet och lige, och den ene ey att hugge eller bruge den anden till trodtz eller forsnildellsee, men den ene att tilkiendegiffue den anden, naar eller huor nogett huggis skall Haffuer och i lige maade Steen Jeelse loffuett och forplichtet sig icke her effter att opreppe eller bryde denne forligelse med ord eller gierninger enten imod her Marcum eller hans hustru vnder 2 hundred dallers fortabelse, et till sin øffrighed och et hundret till hospittalett, och der hos alle sager med hannem att staa oben igien, som de aldrig vore forligt. Derszom och her Marcus giffuer aarsag thill denne forligelsis cassering, da skali hand och i lige maade straffis som vedbør. Att saa ganget och skeett er paa 703
Staffuangers capittel aar och dag som forskreffuett staar, vidne vij med voris capittels segell.

Dorrette Peders daatter affskillies met sin echtemand Peder Anderszøn.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør witterligt, att anno 1630 Butolphi dag paa voris capittels husz, offuerverendis erlig och welb: mand Henrich Bille till Tirszbech, kongl: majest: beffalingsmand offuer Staffuangers lehne, waar skichett for osz hæderlig och wellerdt mand h: Jens Anderszøn, medtiener i Guds ord her i Staffuanger, mett skrifftlig fuldmacht paa Dorrette Pedersdaatters vegne, som lougligen i

rette haffde steffnett sin echtemand Peder Anderszøn och hannem tiltalett, fordj hand for elleffue aar ongefehr siden skall verre geraaden i itt manddrab i Undall och derudoffuer verrett bortrømpt och imidlertid giffuett sig i echtescab mett en anden person och hende forlatt mett hendis fattige uforsørgede børn, meenendis sig derfore att verre frj fra dett echteskabs baand dennem imellem verrett haffuer, mett videre steffningens medfør. Herom indlagde for^ne^ h: Jens i rette itt probsbreff tagen och giffuen beskreffuen aff den suoren skriffuer och 6 mend udi Listelehn, dateret Nedre Nerffue paa Spangereid den 31. augusti 1629, formeldendis, att for^ne^ Dorrette Pedersdaatter haffde did indsteffnt Jesper Christenszøn, boendis i Undall, och Maren Christensdaatter, att de deris sandhed skulde vidne,
704 om dett iche var dennem bevust, att hendis mand for^ne^ Peder Anderszøn, som var bortrømpt for itt manddrab, vaar siden kommen i echtescab mett en anden qvindis person. Da er for^ne^ Jeszper Christenszøn frembkommen och ved fuld bogereed bekrefftet, att der hand anno 1628 nogen dage for pindzdage er kommen udj Kragerøen till Raszmus Krumand, da haffuer hand talett mett en qvinde ved naffn Anger Bertels daatter, som var vied ved en mand der var kommen westen till, ved naffn Peder Anderszøn, som haffuer ladett sig kalldett der øster Jens Anderszøn, och haffuer Raszmus Krumand spurt hannem, om hand kiendte hans tieniste qvindis for^ne^ Angers mand ved naffn Jens Anderszøn, huortill hand suarett, att dersom hand heed Jens, kiendte hand hannem iche. Da suarett Raszmus, att hand heed iche saa, men Peder Anderszøn, och att hand haffde en anden qvinde der wester, men der øster haffde ladett sig kalde Jens Anderszøn. Maren Christensdatter prouffuede ved fuld bogereed, att for 6 aar siden var hun øster i Sannichedall hosz sin syster i 8 uger, och att hende er i Guds sandhed vitterligt, att for^ne^ Peder Anderszøn, som var Dorrethe Pedersdaatters mand, vaar echtegifft mett Bertell Woxeyes daatter och haffde afflett tuende børn mett hende.

Dernest fremblagde for^ne^ h: Jens en missive, sig tilschreffuen aff Simon Anderszøn i Undall, huor hand iblant andett
705 beder hannem, att hand vilde verre for^ne^ Dorrethe Pedersdaatter behielpelig paa capittelet mett itt gott ord, effterdj hun haffde tient hannem erlig och vell paa tre aars tid.

Herjmod att suare møtte huerchen Peder Anderszøn selff ey heller nogen anden, som hans forfald kunde vitne i nogen maade.

Da effter denne sags lejlighed och effterdj ordinantzen formelder i den 8. artichell om adskillige tilfald i echtescab, att om en echtemand farer andensteds hen och der giffter sig mett en anden hustru etc., da, dersom hannem benaadis liffuett, skall hand komme till den første igien, om hun vill tage hannem till naade; will hun iche, da maa hand dog iche beholde den anden, men hende skall dett verre fritt for att giffte sig mett en anden mand, och dett befindis effter suoren prouff och widniszbyrd, att Peder Anderszøn haffuer giffuett sig i echteschab mett en anden qvinde, item att Dorrethe Peders daatter iche vill tage hannem till naade igien, som aff hendis udtagne steffning nochsom er att erfare, da bør for^{ne} Dorrette att verre ledig och frj fra for^{ne} Peder Anderszøn och maa forløffuis att giffue sig i echteschab mett en anden person, huem Gud vill hende tilføye, men huad dett werdslige sig belanger i denne sag, derom att gaaes for sine tilbørlige dommere. Till vindiszbyrd etc.

(Side 706 til 720 ubeskrevet).

721 ## Hospitals fundatz.[1])

Lauritz Clauszøn Schabo, superintendens offuer Stawangers stifft, Jon Jenszøn, cannick och sognepræst till Stawangers domkirke, Christen Daphindsøn, cannick och prædicant her sammesteds, Rasmus Pedersøn, cannick och sognepræst till Torwestads præstegield, Rasmus Oluffszøn, cannick och sognepræst till Reinerszø præstegield, Christen Lauritzøn, cannick och sognepræst till Bø præstegield, och Matthias Henricksøn, cannick och scholemester her i Stawanger, kiendis och giør witterligt, at aar effter Guds byrd 1612, corsmisse dag, som waar den 14. septembris paa worris capittels huus, offuerwærendis erlig och welbyrdig mand Jørgen Kaas till Hauffgaard, kong: majest: beffalningsmand offuer Stawanger och dets underliggendis lehne, med sampt erlig, wiis och wellact mand Søffren Jenszøn, borgemester her i forneffnde Stawanger, bleff giort och samtyckt denne effter[ne] fundatz paa hospitals wegne her samme steds, lydendis ord fra ord som effterfølger:

Efftersom der befindis stoer wricktighed i Stawangers hospitall aff den aarsage allene, att till ditz ingen fundatz haffuer werrit giordt, som enten forstanderen eller de fattige kunde haffue sig effter at rette, och effterdj kong: majest: ordinantz formelder, at huor i hospitallerne iche findis nogen fundatz, da skall der paa huer sted giøris en rictig fundatz effter indkomstens och stedens leilighedt, da haffuer wi nu paa høigbe[te] wor allernaadigste herris och kongis naadigste behag med capittels raad her sammesteds offuerweget altingest i beste och mugeligste maade och effter leiligheden giort och befattet denne effter[ne] fundatz och forordning, som alle hospitals lemmer met forstanderen, som nu er eller her effter kommendis vorder, skall endeligen haffue sig effter at rette under den poen och straff som widtbør.

[1]) Jfr. Nicolaysen, Norske stiftelser I, 23 fg.

1.

Om Staffuangers hospitals aarlige rente och indkompst. 722

Disse epter[ne] jorder och eyendeler ligger till hospitalit i Stawanger, aff huilke opbæris aarlige landskyldt och rettighed som effterfølger.

I Liste læn: Walde sogen i Vndal.

Birkeland alt med sin sckouff och marck, quernsted och ørrefiskende schyller aarligen huder . . . 2

Aa sogen i Lungdall.

Draugsland alt med sin quernsted, huder . . . 2
Scholand ibidem huder . . . . . ½
Och er her en saug till, af huis grundeleje billigen tilkommer hospitalit sin anpart effter landskylden.

Oustadt sogen i Røssøen

eng[elsk]er. 6

Wandtzøe sogen och Heluigs tingstad.

Nedre Torp halffparten med konningen giffuer huder 1
Øffre Torp alt med sin øddegaard Stockenes her under skyller aarligen huder. 3
I Welde, som er wdbytt, huder . . . 1½
Kure ødegaard alt under nedre Norhasell skyller till hospitalet aarligen huder. 1
Aff en jordt kaldis s. Lauritzs lutt, som bønderne paa øster och westre Quillin haffuer schifft sig emellom, giffuis aarligen huder 2
I Mossuoldt eyer hospitalit smør . . ½ løb
Sckioldnes alt med sin schouff och marck skylder aarligen smør . . . 1 løb 723
I Nordhouge . . . . . 12 eng[elsk]er

I Nordberig	12 eng[elsk]er
I Pænne	1 hud
I Scholeuold	6 eng]elsk]er
Gieldal allt skyller aarligen smør .	½ løb
I Wetteland medt Wandtszøe kirke halffparten huder	1½
I Øhoffde paa Floøy huder . . .	1

Brislid sogen i Herrit.

Gerisdall alt medt sin schouff och marck giffuer aarligen huder	2½

Quinisdal i Lecknes sogen.

I Slimestad	6 eng[elsk]er.

Sogendal i Bøe sogen.

Aamoedt alt medt sit quernstadt och fiskende giffuer aarligen smør . . .	3 løb.

Eigersundt.

Tingsereid, som hospitalitt er bestemand udj, giffuer aarligen landskyld saltid lax	2 tønner.

Dallerne i Lunde sogen.

Sirre alt med sckouff och marck giffuer smør	2 pundh.
Trondeuig alt med sin skouff och quærnsted smør	3 spand.
End aff en saug her under giffuis aarligen grundeleje	½ rix daller.

724 Birckrims sogen.

Aff Sageland alt med sin schouff, quernsted och fiskerwand giffuis aarligen i landskyld faar	4

Jaeren i Barugs sogen.

Voldt alt skyller aarligen korn . . .	3 pundt.

Kleps sogen.

Engelsuold ødegaardt under Øxneuadt och Laland schylder aarligen korn	1 vett.

Paa Fogn i Findø sogen.

Opsall korn . . . . . 6 spand.

Stiernerø sogen.

Schielnes medt præsten, som er udbytt, smør . . . . . 2 løb.

Paa Hundeuaagh i vaar frue sogen.

Lundt alt schyller aarligen korn . . 3 pundt.

Summa summarum paa aldt for^ne landskyldt ehr:

Smør	8 løb 1 pundt 6 m⅄.
Korn	6½ pundt 1 spand.
Huder	2 deger ½ hud.
Eng[elsk]er	4 deger 2 eng[elsk]er.
Lax	2 tønner.
Faar	4
Rede penninge.	½ rix daller.

Aff disse for^ne hospitals jorder och jordeparter, ehuor di nu 725
er eller werre kand, schall bønderne her effter sielff frembføre hid i byen till forstanderen ald deris rettighed, werre sig landskyld, byxell, huse skade, føring och arbeidz penninge eller andet saadant, som lougen dennem thillholder att wdgiffue aarligen, huilket alt forstanderen støckwis skall haffue i sit regenskab indført och icke tillstæde nogen anden ombudz mand sig her med at befatte i nogen maade.

Schall och den platzs, som hospitalit nu paastaar, med sin kirke och huse saa well som och agger och eng ligge, som det alt nu indhegnet och forfunden er, her effter altid bliffue till for^ne hospitall, dog saa att epterdj samme platz er foruden ald wederlag kommen fra capittel her sammesteds, da, dersom den nogen tid hospitalit till bedre fordeell skall bygges eller leyes bort, schall den som andre capittels jorder først tillbiudis for^ne capittel her i Stawanger, och da bispen eller de residerende canicker at werre neste mand till den for nogen anden att leje, bygge och forbedre, de fattige till aarlig grundeleje och icke anderledis.

End er hospitalet i Staffwanger berettiget till alle de taulepenninge som forstanderen sielff effter wiis och waane kand samble i kirckens taule under predicken till høigmesse her i

dombkircken huer anden søndag och hellige dage, huilcke for^{ne} taulepenninge skall aff forstanderen anwendis de fattige till beste och føris till regnschab som det sig bør.

Endelig schal almuen aarligen paa bøgden saa well som i kiøbsteden aff prædickstolen flittelig formanis och tillholdis att giøre och giffue nogen almisse till hospitalit effter ordinantzen. Och huis da bliffuer frembsent i ware och fetalie, det schall forstan-
726 deren offuerantuordis her i byen, huilket hand och schall føre till wdspisning i sit regnschab med rictig formelding, huemb det gaff och huor megit det waar. Men huis penninge gifft som forstanderen forekommer schall forvises thill superintendenten, at hand deraff kand samble noget till hospitals præst hans løns forbedring effter gammell sedwaane och det offuerbliffuende beholde hosz sig till frembtarff eller det antvorde forstanderen till gott regnschab, om behoff giøris.

2.

Om de fattige i hospitalet.

Anno 1610 den 25. aprilis er tillforne af os giortt itt forslaigh, huor mange personer der kunde holdis i hospitalit, och huorledis de kunde bliffue spisit effter indkomstens och stedens leilighed, da er befunden, att de ingenlunde kand holdis flere end 10 personer, saa at en huer bekommer sin maanidz kaast, som effterfølger:

Flesk	4 b: m$\frac{1}{2}$.
Tørt kiød	1 b: pundt
Fladbrød	$\frac{1}{2}$ waagh.
Smør	4 b: m$\frac{1}{2}$.
Saltfisk	1 otting.
Meell	8 b: m$\frac{1}{2}$.
Ertter	8 b: m$\frac{1}{2}$.
Gryn	8 b: m$\frac{1}{2}$.
Monget och maal dricke tillsammens	$\frac{1}{2}$ tønne.

Dette for^{ne} beløber sig till 10 personer om maaneden som effterføllger:

Flesk	$1\frac{1}{2}$ b: pundt 4 m$\frac{1}{2}$.
Tørkiød	3 vaager 1 b: pundt.

Fladbrød	10 vaager.
Smør	1 pundt 16 b: m ℔.
Saltfisk	1 tønne 1 quarter.
Mieell	1 b: pundt 8 m ℔.
Ertter	1 b: pundt 8 m ℔.
Gryn	1 b: pundt 8 m ℔.
Drikke af begge slags . .	5 tønner.

727

De fattige hospitals lemmer kand icke eller maa werre flere end 8. Och dersom eblant deris tall schall indtagis nogen som medt smitsom siuge er beladen, schall for dennem byggis it serdelis huus fra de andre och tilskickis dennem synderlig røgte och waretegt, saa wiit mueligt kand werre och gaatt folck baade i byen och vdenfor dennem i besønderlighed will komme till behielpning.

Disse for[ne] 8 schall epter leiligheden schaffis deris senge, saa at de, om mueligt er, kommer alle lige well at ligge, vden der er nogen som haffuer sielff indgiffuet medt sig en god seng medt forord at hand den sielff skall bruge sin liffstid.

De schulle och haffue deris tho maaltid madt om dagen i rette tid, saa at de som ere offuen senge noget størckelige, schall søge it fellidts bord met hin anden till it fad, paa huilket schall anrettis i det ringeste it gaatt støcke paa manden, och der hosz brugis en kande offuer borde, at de der kandt tage deris madt och dricke samptligen met Guds frøct, bøn och tacksigelse till deris nødtørfft och icke anderledis.

Disse schall wfortrøden epter deris størcke och formuge arbeide noget dennem alle till beste, naar behoff giøris, och besønderlig om høsten. Der som ellers nogen fortiener serdelis penninge medt deris arbeide, da schall den fortieniste schifftis lige halffparten till hospitalet for kaasten de midler tid forterer.

Men de som ligger slett ved sengen, schall haffue deris egen 728
fadt och kande, som raadtzquinden schal holde reene och schaffe dennem huert maaltid deris anpart madt och dricke, naar de det begierer och er saa tillpas at de det sielff bruge kandt.

Der som de haffuer henlagt sig aff gott folckis foræring en ringe penningh och lyster derfor at lade kiøbe sig en drick fremmet øell, wiin eller andit dennem till deris helbredis bestørckelse, maa det dennem well tilstædis, dog saa att her udj holdis maade,

och at andre her aff icke tager ont exempel till druckenschab eller anden øffuerflødt at øffue sig udj.

Ingen maa erspare nogedt aff deris madt eller dricke och det siden selge till forprang eller anden leckerhed at kiøbe, men en huer schall nøjes medt sin nødtørfftighed allene. Der som noget leffnits enten hosz en eller anden, schall det gemmes dennem alle i gemeen till beste aff raadtzquinden, som det anden dagen der effter schall wide at vende det till mad igen for dennem som thill bordtzs sider och ere offuen senge, som før er sagt.

Dee schall haffue en huer tre gange om aaridt, naar høige fester juull, paaske och pintzdag indfalder, stumpebrød for 2 skilling och ellers lade sig nøie medt fladbrød, uden en siug kan haffue løst der till, och werre medt en ringe ting fornøjet.

729 Der som nogen aff disze 8 befindis at slae sig till druckenschab och setter sig till dricks enten inden eller uden hospitalet, schall hannem om anden dagen thill straff intet andet giffues eller tillstædis end wand och brødt.

Naar nogen aff disze 8 wed døden affgaar, schall anvendis bekostningen paa deris begraffuelse alleniste 2 rix daller och intit mere, det som och forstanderen i hans regnschab schall bliffue gaatt giortt.

3.

Om raadtz quinden.

Schal och holdis i hospitalet en ærlig och duelig quinde, wgifft, som haffuer ingen børn, huis bestelling schall werre at brøgge och bage, vasche och thoe, kaage och rede senger for forstanderen saa vell som for de andre i hospitalet, desligest ochsaa løffte och lette de siuge och see dennem till gode, ittem malcke, røcte och see till queget, smaatt och stort, och werre stedze wde och inde paa de fattigis gaffn throligen, som forsuarligt kand werre.

Sin seng schall hun haffue i siugestuffuen hoes de andre fattige och ligge paa hospitals klæder.

730 Hun schall werre en aff dj thi som paa stæden kandt opholdis och gierne nøjes medt sin maanitz kost lige wed en aff di andre hospitals lemmer, som før er meelt, och ingen bedre tractation haffue sig att foruente.

Dersom hun befindes att søge her foruden sin egen serdelis nytte |: lønnen wndertagen :| schall hun regnis for en wthro och effter forhøer haffue sin thillstaaendis løn forbrut och steden forwisis.

Hindis løn schall werre om aarit femb rixdaller och tho par scho.

4.

Om forstanderen.

Forstanderen schall thillschickis om Philippi Jacobi dagh aff dennem allene som er thillbetroedt at tage regenschabet effter ordinantzen, och da schall hand anloffue att thiene de fattige medt thro och i alle maade att ramme deris gaffn och beste, som hand will ansuare for Gudt och wære bekient for øffrigheden.

Hans waaning och wærelse schall werre dett huus som bleff fløtt aff scholen och kallis thend nye stuffue, huorudj schall giøris hannem effter leiligheden medt øffrighedens bewillning en bequem bolig, som hand for sig allene schall nyde, bruge och beholde, paa det hand kand werre ved haanden och haffue opsiun at alting 731
kandt gaa ligeligt och rett till.

Handt schall saalenge hand er i den bestilling werre privilegierit och fri for aldt borgelig och byes thynge och besuæring.

Handt schall haffue den beste seng aff hospitals klæder at ligge paa, hand schall werre en aff de thi som i hospitalit spisis kand aarligen, och haffue sin maanedtz kaast lige som de andre forudt at regne paa och giøre sig den saa nyttig som hand best kandt; om hand den will koge i sit eget losement och forbedre kosten aff sit eget, schall det werre hannem friit for, dog maa hand well wndertiden søge bord med dennem som aff de 8 offuen senge er, och see till, att de handler sig offuer borde schickelig och well, saa att de och aff hannem kand haffue it gaatt exempel och efftersiun.

Dersom hand spiser rundeligere end beregnis kand epter den for[ne] maanidtz kaast paa huer person, som engang giort och bevilget och tillforne er omtalt, schall det hannem icke gottgiøris, men schall werre hans egen schade. Item dersom noget offuer bliffuer aff fætalien det ene aar, schall hand i nestkommendis aar føre sig det till fuld indtegt i vdspisningen.

Endt om nogen aff hospitals lemmer døer, och tallidt i saa maade forringis, schall hand fra den dag føre sig den dødis kaast thill beholding, indtill en anden kommer i det sted igien.

732 Er och saaledis beramt och for gaat anseedt, at forstanderen schall haffue eblandt andit for sin wmage ald herligheden aff Lundt paa Hundewaagh medt tredie aars tage och alt andit, saa wit hand kand giøre sig den nøthig med lougen, landskylden undertagen, och naar som samme gaard bliffuer ledig, vdj huis maade det nu skee kandt, schall der aff giøris en auels gaard forstanderen saa well som de fattige till gaffn och fordeell. Medlertid schall forstanderen werre om at de fattige kand haffue aarligen en nebbe graff paa samme deris gaardt Lundt till spisningens forandring.

Handt schal och haffue i sin løn en støfflehud effter lougen, naar første bøxell vdgiffuis, och her foruden ellers nyde den tiende penning aff alt det viss och wuisse, som hospitalet haffuer i rede penninge at opbære aarligen.

Huadt som nogen giffuer indt med sig i rede penning schall icke strax fortæris, som till detzs schied er, men som en hoffuetstoell vdsettis paa rente hoes wist folck, och den aarligen rente at forvendis der aff alene steden till beste.

Forstanderen maa icke lade bage fladbrød tidere end tho gange om aarit och werre saa forsictig, att hand kand haffue nock i forraad fra den ene till den anden, att hand icke schall nødis till at kiøbe stumpebrød hosz bageren for mange penninge, som før er schiedt.

733 Handt schall lade brøgge huer maanids dag it pund korn och tage deraff $2^1/_2$ thønde mongat och $2^1/_2$ thønde maaldricke eller lettøll. Den ene tønde mongat schall forstanderen haffue huer maanid for sig och sin egen person, aff de andre $1^1/_2$ tønde mongat schall de 9 met raadtzqvinden at reigne haffue effter wiis och waane huer sin halffue kande om søndagen, onsdagen och fredagen. Huad offuer bliffuer kommer enten de siuge till beste som slett ligger vedt sengen, eller till arbeidtz folk effter maaltid, som lejes enten i høsten eller andre tider till hospitals nødtørfftige gaffn at giøre. Och da schall disse arbedtz folckis kaast regnis wedt maaltider och schriffuis i regenschab 48 maaltider for en maanidtz kaast epter den forordning som her till forne er antegnit.

Foruden de fire faar landschyldt aff Sageland schall anwendes

aarligen till at kiøbe slacter for de tho thønder saltid lax landschyldt aff Thingsereidt i Egersundt. Huder och schind schall hand selge som marckgang er och føre till regenschab.

Forstanderen maa ikke kiøbe ildebrand aarligen till sig och de fattigis behoff samptligen mere endt for 20 rixdaller. Fersch fisch maa hand kiøbe huer uge for 12 skilling och icke ydermere.

Handt maa icke forvende melcken aff hospitals kiør till andre vden hospitalet for wendchab schyld, men den schall brugis till en rett huer fischedag om vgen, saa wit den kand forslae.

Ey maae handt heller giøre sig wenner medt hospitals hest at udlaane, men naar nogen er den till leje begierendis, schall hand tage der schiell fore effter leiligheden.

Hand maae icke bygge eller forandre noget i hospitals huuse 734
dennem vadspurt, som bør at side offuer hans regenschab effter ortinantzen.

Schall och altid holdis i hospitalet tho suin och nogen høns, som kand nyde deraff och andet huad der aff schieffuer, de fattige och steden till beste.

Naar sild eller anden fisk vanker, och gott folck forærer i hospitalet en stamp mere eller mindre aff det Gud dennem giffuet haffuer, schall forstanderen werre forplictig af de fattigis penninge at schaffe der salt thill, saa meget behoff giøris, saa at Guds gaffuer bliffuer icke wdschemmidt, och staa sielff ind derfaare, om det bliffuer forderffuet.

Forstanderen schall och giffue hospitals præst sin aars lønn thill tuende terminer, som er till paasche fem rix daller och till Michaelis andre fem rix daller, till gode rede, och effterdi der till forne schiede tieneste i hospitals kircke huer søndag, dett som aff øffrigheden siden er forandritt, saa att samme hospitals præst for synderlige aarsagers schyld nu holder fro predicken de to søndager i domkircken och den 3die i hospitals kircke, daa paa det de fattige jo icke schall bryste noget paa deris saligheds wegne, er det nu saa berammit, att hospitals præst de to søndager naar tienisten icke skier der i kircken, schall emellom begge predicken indgaa i siugestuffuen och for alle hospitals forwante læse først den dags evangelii text allene och strax dereffter formane dennem alle till tackesigelse och bøn for alle stater, epter 735
den form og maade som ellers i kircken effter prædicken plejer at brugis aff prædickstolen, dog paa det allerkaarteste, och læsze

saa ændelig offuer dennem alle den sedwanlige velsignelse: Herren velsigne och beware dig etc.

Forstanderen schall icke maa holde hoes sig i sin bolig nogen dricke stuffue eller lade sig befinde medt idelig druckenschab eller anden wschickelighed, saa frembt hand icke will epter første og anden paamindelse bliffue steden och tienisten plotzlig forwist.

Dersom hand och findis met nogen wtroschab, i huis maade det werre kand, som hannem skelligen ikandt offuer bevises, schall hand derfaare straffis epter lougen och sagsens leilighedt.

Hand schall thill huer Philippi Jacobi daig haffue sit regenschab klart och reenschreffuet, tuende exemplar, aff huilke hand det ene schall levere till lensmanden, det andit thill superintendenten her sammesteds.

Thil detz behielpning maa hannem bevilgis och gaat giøris aff de fattigis penninge tho rix daller och icke mere, och naar hand aff stigs lensmanden och superintendenten bliffuer tilsagt, schall hand frembære och lade forhøre samme sit regenschab paa capittel her sammesteds, huor till aldelis ingen bekostning schall giøris eller anwendis enten hannem eller hospitaled till besuæring eller schade i nogen maade.

Naar epter regenschabs beslutning och forhøer bliffuer befunden nogen god forraad i penninge, schall deraff en deell beschickis de fattige hospitals lemmer till winterklæder och scho, dennem som mest er wedtørffuende till behielpning.

736 For det sidste, naar dette alt saa er handlet som for[uit] staar, schall sognepræsten her i byen forføye sig till hospitaledt och der i forstanderens nærwærelse enten sielff eller ved en anden lesse offuerlytt for alle denne fundatz och flitteligen udforsche och forfare, baade hoss forstanderen och de andre, om alting saa retteligen bliffuer holden som her udj formeldis; huis icke schall sognepræsten strax andrage det for lensmanden och superintendenten, att de siden kandt rette och holde heroffuer i alle maade som det sig bør. Thill windisbyrd wnder woris capittels segell. Actum Staffuangers capitels huus den 14. septembris anno 1612.

Anno Dn: 1613 haffuer Jens skredder, forstander till ho- 737
spitalet herudj Stawanger, forfaret om alle for^ne hospitals jorder och deris leiligheder, och bleff der effter for^ne fundatz corrigeret och forbedret i nogen puncter som effterfølger.

1. Moswold giffuer icke ½ løb smør, som i fundatzen formeldis, men giffuer alleniste 1 hud aarligen.

   Disligest ochsaa Skioldnes schylder aarligen 2 huder och icke 1 løb smør, som fundatzen indeholder.

2. De 6 engelsker i Skolevold nyder præsten och icke hospitalet.

Er forgiett i fundatzen:

Hølands sogen och Gands skibred.

Sandwed ødegaard under nere Østraat schylder aarligen korn . . . . . 4 sp:

Jelse sogen.

Folderø, schylder aarligen till hospitalet smør . . . 2 pdt.

Anno Dn: 1614 den 28 aprilis bleff h: Peder paa Helle- 738
land søgt for 1 weijer hand schulde giffue aarligen till hospitalet effter den gamble jordbog som Jørgen Riber haffde schreffuet och Adser Andersen bleff leweret, huortill hand suarede och erklæred sig som effterfølger:

Først bekiente hand, at hand i nogle aar gaff den weijer till hospitalet aff en liden ødegrund wid hospitals gaard Tingsereid, som s: m: Jørgen haffde unt hannem at sette en siøbod paa, huilken hans werbrødre brugte en tid lang och laa der at kiøbslaa. Men effter de wed døden affgick, fick hand loff till at selge samme siøbod och at lade den afføre; siden kunde hand icke giffue nogen landschyld aff den grund som hand icke i brug haffde, med mere i samme mening, som hand erbød sig at giøre bewisligt, om behoff giøris.

(Side 739—746 ubeskrevet).

---

747 Linland i Mandal.

Vi Capitel vdj Staffuanger kiendes met dette vort obne breff, at effterdj Tore Asmundsøn, som haffde vore forfædris capitels breff paa en vor capitels gaard liggendes i Mandal ved naffn Linland den at besidde skulle, saa lenge hand holte gaarden ved loulig heffd oc bygning oc giorde capitel sin aarlig rettighed, er nu dømt aff for^ne^ gaard, for hand capitels breff oc segel icke holdit haffuer, men ladit gaarden slet nedrodne oc skouen vdhugge, som breff oc segel for os kommit er videre formelder: Da haffue vi nu effterladet samme gaard Linland met lunder, skoue oc ald rettighed denne breffuiser Anders Laurisøn i sin tid oc et hans barn effter hannem, i saa maade at Anders skal vel opbygge gaarden i alle maade, som hand nu for oss loffuit haffuer, oc aarligen vdj rette tid giøre capitel oc hannem som samme gaard aff capitelet er lagt til vnderholdning, sin tilbørlig rettighed til gode rede vdj alle maade oc huer tredie aar hannem leie effter som seduanligt er, oc hand oc hans barn at vere neste at bruge samme gaard, saa lenge hand dette vort breff oc segel fast ved mact holder. Men om saa skede, som Gud forbiude, at gaarden icke holtis loulig ved mact heller gaardens rettighed ey kom vd til gode rede, som for^uit^ staar, da dette vort breff aldelis mactløss at vere. Til ydermere vitnisbyrd vnder vort capitels indsegle.

Datum Staffuanger 13. martij anno 1574.

---

748 Watne i Gand.

Vi capitel vdj Staffuanger kiendes oc giøre vitterligt met dette vort obne breff, at effterdj tuende erlige præstmend oc canicker her i vort capitel ved naffn her Gert N. nu salig met Gud oc her Peder Jensøn nu sognepræst vdj Gand haffuer det beuilget, at de maate besidde for aarlig landskyld oc anden

rettighed en vor capitels gaard ved naffn Vatne liggendes wdj Gand, fordj de icke haffuer skou til deres rette præstegaard, huilcken for^ne^ gaard Vatne nu er oc her effter altid bliffue skal til scholemesters vnderholdning, da haffuer scholemester som nu er oc for^ne^ her Peder Jensøn giort saadan en venlig foræning oc contract tilsammen met vort meninge capitels beuilning oc samtycke, effterdj for^ne^ gaard er her aff capitels gods, at for^ne^ her Peder oc hans hustrue Magdalena Suendsdaather maa oc hereffter besidde oc nyde samme gaard met ald sin behøring deris liffstid met saadanne vilkor som her effterfølger. Først at de huert tredie aar skulle leie gaarden igen aff scholemesteren som nu er oc her effter komme kand, met alle de vilkor som leilendinger pleie at giøre hoss landdrotten. Dernest at de skulle aarligen vdj rette tide yde landskylden her i Staffuanger, den som god oc nøiactig er oc effter som vor gamle communs bog vduiser, fremdelis holde gaarden ved sin loulige heffd oc 749
bygning i alle maade oc ey lade til vplict forhugge skouen som samme gaard tilkommer. Item skulle de oc være scholemesteren til villige oc redebonhed vdj alle maade som gode leilendinger mod deres landdrot, saa hand vdj ingen maade her offuer met rette kand haffue sig at beklage. Huilcke for^ne^ vilkor for^ne^ her Peder sig for oss beplictede at ville met sin hustrue vryggelig holde, oc effter disse hans løffter oc forplictelser maa hand met sin hustrue nyde, bruge oc beholde samme vor capitels gaard som for^uit^ staar. Men skede det saa, som Gud forbiude, at disse for^ne^ vilkor icke holtes som nu loffuet er, da skal de vere aff met gaarden oc scholemester den strax at leie til andre som ville giøre hannem i tide sin tilbørlig rettighed. Oc til ydermere vitnisbyrd stadfester vi denne contract met vort capitels indsegle her neden vndertryct.

Datum Staffuanger 10. octobris anno 1576.

750 Grunde breff. Christen Nielsøn.

Vi capitel i Staffuanger kiendes oc vitterligt giør for alle met dette vort obne breff, at vi haffuer vnt, tilsted oc tilladit oc nu met dette vort obne breff vnder, tilsteder oc tillader erlig oc velfornumstig mand Christen Nielsøn, borger her i Staffuanger, oc hans hustrue Katharine Berentsdaather at bygge paa en aff capitels grunder, som ligger strax nest vdenfor hoss erlig oc velbyrdig Erick Rosenkrantzes gaard kaldes Mortens gaard oc er den inderste part paa Inderskogen, huilcken grund Berent Skadde met sin hustrue Katherina Skadde tilforn paabygd haffde baade offuen for gaden oc neden. Offuen for gaden er breden 17 norske alne fraa den store steen som ligger norden paa til hustrue Berettes stegerhuss oc sønder paa til den steen mur der gaar fraa den store steen som er offuerst paa den syndre side oc lengst neder at til den almindelige tuergade som er 55 norske alne lang. Breden nedenfor gaden er 14 norske alne synder fraa Hobpen hoss Mortens gaard oc til den nødre side hoss Torgir Sødskinds huss til tagdropit, oc lengden er 30 norske alne baade paa landet oc ved søen. Denne for^{ne} grund maa for^{ne} Christen oc hans hustrue Catherine met begge deres arffuinger frelseligen vden vor oc vore effterkommeres tiltale i nogen maade nyde, bruge, bygge oc paa boe, dog saa at for^{ne} Christen oc hans hustrue for^{ne} Catherine met deres arffuinger giffuer oc
751 vdyder til capitelet i Staffuanger aarligen til huer s. Michaelis dag fem marck danske som gengtze oc gangbarre ere i kon: mat^{s} regenskab, oc dersom det skeer at mynten bliffuer endnu anderledis omset, giffue sig da lige som mynten gelder, oc dersom saa skede (det Gud forbiude) at grundleien icke bleffue betallet vdj 3 aar af for^{ne} grund til capitelet som for^{uit} staar, skal husene vere forbrut til grunden oc til capitelet. Oc der som det saa skede, at husene som paa samme grund ere heller her effter bygges, bliffue falle oc skulle selges aff Christen, hans hustrue heller arffuinge, da skulle de først tilbiudes capitelet her i Staffuanger for nogen anden for skelligt verd som de aff 6 skellige dannemænd

kunde dømmes oc vurderes at være verde. Att saa i sandhed er lader vi vnderhenge vort capitels indsegle neden for dette vort obne breff, som er skreffuet i Staffuanger den 8 martij anno Christj 1576.

Vitnesbyrd om de gamle huse paa Krigens grund. 752

Vi capitel vdj Staffuanger kiendes met dette vort obne breff, at anno Christj 1578 den 20 junij kom paa vort capitels huss hederlige oc vellerde mand her Peder Clausøn. sognepræst vdj Vndals præstegeld oc proust vdj Listeleen, oc forspurde sig met oss, huorledis hand skulle best handle sig met de tuende forfaldne huse som stode paa Krigens præbendes grund, som kon: mat: gunstelig haffuer hannem met forleent, effterdj kon: mat: i sin naades breff siger hannem at skulle holde residentzen ved mact som hand til for^ne^ Krigens præbende bekomme. Da effter saadant her Peders spørsmaal oc begering ere vi bleffne tilsinds at gaa heden oc besee samme tho huse paa for^ne^ grund Da haffuer vi vdj sandhed seet oc forfaret samme huse at staa aldelis til nedfald och vere forrodnede, saa at ingen mand kunde ydermere haffue sin verelse vdj dennem, oc ey stode til at ferde heller hielpe til gaffne vdj nogen maade, huorfor for^ne^ her Peder begeret det beste raad som oss kunde siunes her vdj, effterdj det vaar hannem icke mueligt at bygge en ganske residentze aff grunden, til huilcket kon: mat^s^: breff oc icke forplicter hannem, men eniste at holde den ved mact som hand anammede. Da effterdj for^ne^ huse stode aldelis til nedfalds oc tiente til ingen residentze, som her Peder heller nogen anden kunde effter kon: mat^s^: breff lade bygge 753
heller ved mact holde, haffue vi paa kon: mat^s^ : vor allernaadigste herres gode behag beuilget, at samme gamle huse maate hedenføres oc bruges til scholens bygning saa meget der aff kunde tienne, oc det andet gamle temmer at selges oc bruges hospitalet til beste. Och her Peder at leie got folck samme grund som den ville bygge oc loulig ved mact holde, oc hannem oc hans arffuinger at vere aldelis quiit oc frie for for^ne^ gamle huse som ere forførde til den brug som for^uit^ staar. Til vitnesbyrd vnder vort capitels indsegle. Datum Staffuanger 1. augustj anno vt supra.

---

754 Grimsager. H. Peder j Vigedall.

Vi capitel vdj Staffuanger kiendes met dette vort obne breff, at effterdj her ligger it stycke marck ved byen som kaldes Grimsager oc kommer capitel til, huilcket vi selffue paa denne tiid icke kunde bruge for adskillige besueriinger som vi en tiid lang her vdj capitel hafft haffuer, oc borgerne ville icke giøre capitel nogen foræring aarlig for samme stycke marck som de dog her til brugit haffuer til deris fæ, da paa det at samme Grimsager maate engang bliffue bruget capitel til beste, haffuer vi vnt denne dannemand her Peder Pedersøn, sognepræst vdj Vigedal, effter hans begering en grund paa samme Grimsager liggendes norden fraa Østen Jonsøns søbod 24 seldenske alne. huilcken grund som for^ne her Peder haffue skal strecker sig ocsaa vdj norden 24 seldenske alne, men vdj lengden strecker hun sig opat i marcken aldelis til det steengerde som becchen løber fremforre. Denne grund haffue vi vnt for^ne her Peder sin liffs tid och hans hustrue Gertrud sin liffs tid vden ald affgifft oc grundeleie, effterdj hand haffuer altid ladet sig bruge paa capitels vegne til beste oc haffuer trolig loffuet at hand det samme fremdelis giøre vil, saa lenge Gud hannem liffuet sparer. Item dersom Gud haffuer forseet at for^ne Grimsager skal bygges i
755 fremtiden oc der skulle giøres nogen almin gade tuert igennem den, da skal for^ne her Peder oc hans arffuinge tilstede at en part aff samme grund tages til gade, som det vederfaris andre grunder. Oc haffuer for^ne her Peder nu forærit igen vort capitel met saa mange gode sagebord som capitels huset er bleffuen giort ferdigt med. Men naar Gud almectigste henkalder for^ne her Peder oc hans hustrue, da skal deres børn, arffuinger oc effterkommere vere forplictige at vdgiffue aarlig vdj rette tid saadan nøyactig grundeleie for huer alne i lengden oc breden paa samme grund som anderstedtz her vdj byen er oc bliffuer sedvanligt. Til ydermere vitnisbyrd her om lader vi vnderhenge vort capitels indsegle. Datum Staffuanger 3. decembris anno 1578.

Grunde breff. 756

Bernt Vallenkamp er beuilget ath nyude, brugge och bygge en grund liggendis paa Grimsagger ij mellom Pouell schriffuers och Elert Brunincks[1]) hager, ij lengden øster och wester 47 alne, i bredden sønder och nordt 42 alne, for aarlig grundeleye 1 sk. for huer alne, som er tilhobe 3 m. ℔, som skall vdgiffuis aarligen til s. Michaelis dag, dog saa, at [dersom] de icke bliffuer betald i rette tide, och hand bliffuer derom 3 gange paa mynt, skall handt feste grunden igen paa nye, och dersom handt forholder grundeleyen ij 3 aar, skall husene vere forbrut til grunden och capitelet. Och dersom de skall selgis och affhendis, skall the for nogen anden først tillbyudis capitelet for en skellige werdt. Actum Stauanger den 29. jan. anno 1599.

Wnder capitels zecrett.

Quellandt i Lyngdall. 757

Wi capitell wdj Staffuanger kendis for alle met dette vort obne breff, at vj haffuer vnt och beuilget denne breffuiser Biørn Staalesøn paa Quelland wdj Lyngdall, at hand och hans høstrue Atluff Eiiussdater met itt aff deris barn, huilchen de selff begere, at maa nyde oc boe paa den halff part wdj for^ne^ gaardt Quelland, som vort capitell følger och nu er lagd till sognepresterns vnderholling her i Staffuanger, vdj deris liffs tidt, dog saa, at hand och for^ne^ hans hustru och itt aff deris barn skulle aarligen till gode rede och vdj rette tide till huer sancti Olaj regis dag yde och giffue for^ne^ sognepresten her i Stafuanger och hans effterkomere all den aarlige och seduanlige landskyld met anden rettighed, som der nu affgaar och hereffter met rette kand affgaa, och holde gaarden met huse, ager och eng ved god heffd och magt, och tage for^ne^ jord igen huer tredie aar effter louen och gamell seduanne, och bringe for^ne^ sin landdrott all den villig-

[1]) Navnets første halvdel er noget utydelig skrevet. Notaren synes af vanvare først at have skrevet Speck og har derved rimeligvis tænkt paa den samtidige raadmand Eilert Speckman, men har saa straks rettet det til Brun

hed som en landbonde och leilending sin landdrotte plictig er. Item skulle de icke heller forhugge eller forhugge lade de skoffue der tilligger till vplict vdj nogen maade, ey heller lade der aff gaarden nogeth frakomme enthen ager, eng, skoff, marck eller och lunder och anden diell, som till for^ne vor capitels pant tillkommer met rette vdj nogen maade. Thill vidnisbyrd haffuer vij ladet henge vor capitels indsegell her neden for dette vort obne breff och vij som nu neruerendis till stede er och holder domkirckens och skolens tynge och thieniste ved magtt, huer met egen haandt vnderschreffuit. Datum Stauanger den 18 decembris anno Christj 1598.

---

758 Grunde-breff. Willumb Jonsøn.

Wi capittell wdj Staffuanger kiendis oc giøre vitterligt for alle met thette vort obne breff, at vi hafuer vndt och thilladt denne breffuiser erlige och velforstandige mand Willom Joensøn, indbygger och borger her i Staffuanger, oc hans hustru Rannild Østensdaater och beggis deris sande arffuinger disse effterfølgende vore capittels grunder, liggendis her i Staffuanger, den første som for^ne Willom Joensøn boer paa, er wdi begge lengde och wdi breden thil den offre gade 29½ norske alne, och wdi breden thil den nedre gade 24 alne. Dernest en haffue som ligger wde met Jens saugmester, er 31 alne lang och 25 alne breed. Den tredie grund som buluerck ligger paa imellom baade s: Østens gaarde ved Grimsagger, er met tagdrøbet offuer alt 13 alne breed, oc fra søen op thil gaden saa langt det kand taalis. Den fierde er den grund, som s: Østen Joensens søhuuss staar paa, er 26 alne lang oc 20 alne breed. Den fembte grund er den store haffue, som ligger imellom Poull scriffuer och Egbert Jespersen, er 60 alne lang och 29½ breed, alle disse att bygge och forbedre i deris lengde och bredt som forsiger, wden all paatale eller forhindring aff oss eller nogen efterkommendis her i capittel nogen maade. Oc haffuer for^ne Willom Joensen begieret at vi herpaa vilde met deele hannem oc hans hustru och arffuinger vort capittels breff, huilcket vi oc giort haffuer, dog met disse
759 vilckaar, at for^ne Willom Joensen och hans arffuinger skall giffue

aarligen wdi rette tide, som er thill s: Michels dag, saadan nøygactig grundeleie for huer alne wdi lengden paa same grunder, som andensted her i byen seduanligt er och bliffuer effter kong: maytts: mynt at affregne och indsette, som er thilhobe 2 gode rigsdaler. Och dersom for^ne gaarde eller huusse som enten bygte ere eller hereffter byggis kunde paa for^ne grunder, bliffue fall, skall for^ne Willom Joensen, hans hustru oc sande arffuinger thilbiude dennem først capittelet frem for nogen anden for skellige verd effter dannemendts vurdering. Oc dersom (huilcket Gud forbiude) same grundeleie bliffuer forsømbt wdi 3 samfelde aar oc icke bliffuer i rette tide betalet, skall for^ne gaarde met sin bygning høre grunden thill wden widere forhaling. Att saa wdi sandhedt er som foreschreffuit staar, trycker vi vort capitels secret neden vnder thette vort obne breff. Actum Staffuanger den 19. dag octobris anno Christi 1602.

Høstru Barbra paa Scheye.

Wi canicker oc capittell i Staffuanger kiendis oc giøre alle vitterligt met dette vort obne breff, at vi haffuer vnt oc thilladit hederlige quinde hustru Barbara Tronsdaater (salige Morten Nielsens effterleffuerske) en vor capittels jord oc gaard ved naffn Skiede i Hunduog liggendis thil Krickens præbende, huilcket er her Peder Clausøn, sogneprest i Vndall, gunsteligen aff kong: maytts: vnt oc forlent, at for^ne hustru Barbara same gaard skall nyde oc bruge hendes liffs tid met øer oc holmer och alt huis der met rette vnderligger, for den seduanlige landskyld oc anden loulig rettighedt som der bør at affgaa, dog skall hun lade huusse oc jord holde paa for^ne gaard ved loulig heffd oc mact, oc saalenge som det mageschiffte staar som nu giort er imellom hederlig oc vellerd mand her Knud Michelsøn, sogneprest thil Staffuangers domkircke, och imellom for^ne her Peder Clausøn, da skall for^ne her Knud mue sette 3 nød der wdi holmen som ligger vnder same gaard, oc effter den tid ingen at bruge noget fra same gaard, men hun den altsammen at beholde

hendis liffs tid, som faarescreffuit staar. Thill vitnisbyrd vnder vort capittels secret. Datum Staffuanger den 24. dag septembris anno Christi 1603.

---

760 Berent smeds grundebreff.

Capitell wdi Staffuanger kiendis for alle met dette vort obne breff, at vi haffuer vnt oc beuilget denne breffuiser erlig oc vellact mand Bernt smed, borger oc induoner her samestedz, den tredie part aff en voris capittels grunder som hederlig oc vellerd mand her Christiern Daphindsøn, prædicanter thil domkircken, nu følger thil sin vnderholdning, liggendes imellom Christoffer skredders huuss hand nu wdi boer, oc hospitals agger, som er i lengden 43 norske alne oc i breden fra Christoffer skredders huuss oc thil hospitals vei saa langt det kand taalis, den for^ne^ part wdi breden oc lengden at bygge oc forbedre wden all paatale eller forhindring aff oss eller nogen effterkommendis her i capittell. Dog met disse vilckaar at for^ne^ Bernt smed oc hans arffuinger skall giffue aarligen wdi rette tide, som er thil huer s: Michels dag, en rigs daler wdi grundeleie oc icke met nogen wschickelighedt lade sig befinde i nogen maade. Oc dersom husene som paa for^ne^ capittels grund hereffter byggis, kunde bliffue fall, da skall for^ne^ Bernt smed, hans hustru oc sande arffuinger først oc fremmest thilbyde dennem capittelet for nogen anden for it skelligt verd, effter som dannemend dennem vurdere kunde. I lige maade dersom for^ne^ grundeleie bliffuer forsømbt wdi tre samfelde aar oc icke bliffuer i rette tide betalet, som faareschreffuit staar, skall same bygning høre grunden thil wden all videre paatale wdi nogen maade. Thil vitterlighedt vnder voris capittels secret, actum Staffuanger 29 januari j anno 1606.

---

761 H. Chrestens Daphindsens leje po Kannickegierde.

Capittell i Staffuanger kiendes oc giøre vitterligt for alle, at vi haffuer vnt oc i leie ladt oc nu met dette vort obne breff vnde oc i leie lader hederlig oc vellerd mand her Christen Daphinsøn, voris kiere metbroder her wdi capittelet, oc hans

hustru Madelene Tomisdaater deris liffs tid alt Canickegierdet her wden for byen liggendis met agger, eng, met quernesteder saa mange der paa byggis kand enten inden gierdet eller wden faare, saa langt oc viit som vore formend canicker oc capittels forstandere aff arildz tid det hafft oc bruget haffuer, intet vndertaget i nogen maade. Disligeste oc saa at bruge oc nyde det fiskende som brugis kand oc met rette bør at bruges aff canickerne i becken der løber aff det store Moseuand ned igennem for^ne Canickegierde. Dette alt skall for^ne her Christen oc hans hustru hereffter nyde oc bruge oc giøre sig det nyttigt som best mueligt kand vere, dog met vilckaar som effter følger. Først skall hand oc hans hustru forplict vere at giffue oss oc vore effterkommere deraff aarligen grundeleie tho rigs daler, regnet tho cølniske lodt wdi huer daler, oc det huer s. Michaelis tid thil gode rede, all den stund de same Canickegierde med sine lunder bruge ville. Dernest skall de giffue oss oc vore effterkommere den tredie fisk aff alt det som Gud dennem aarligen giffue vill wdi for^ne quernebeck, oc det paa god tro oc loffue leuere oss 762
thil gode rede. Derhoss ocsaa der som querner bliffuer bygt, skall de vere forplict thil at male friit huis malt eller korn som vi en huer thil sit huuss behøffuer, saa at det strax oc først bliffuer maalet for nogen andens, saa snart det bliffuer sent thil møllen, oc intet at tage der for i querneleie aff oss eller vore effterkommere. Disligeste der som saa skeede (det Gud forbiude) att grundeleien icke bleff betalet wdi try aar aff for^ne grund thil capittelet, eller for^ne vilckar icke bleffue i alle maade holden oc effterkommet som faareschreffuit staar, da skall husene oc arbeidet som der paa bliffuer anuendt vere forbrut thil grunden oc capitelet. Oc for det sidste, der som de huse eller bygning som for^ne her Christen oc hans hustru hereffter paa same grund byggendis vorder, bliffuer fall oc selgis skall, da huad som helst det vere kand skall det først thilbydis capittell her samestedz for nogen anden, oc det for it skelligt verd effter wuillige dannemendz vurdering oc gode tycke. Att saa i sandhedt wryggeligen holdis skall som faarescreffuit staar, vnder voris capittels secret. Actum Stavanger ipso die solstitii hyberni anni exeuntis 1606.

763 Thomes Lehtes grundebreff.

Wi capittel i Staffuanger kiendis oc giøre for alle vitterligt, at vi haffuer vnt oc beuilget oc nu med dette vort obne breff vnde oc beuilge erlig oc velact mand Thomas Lætt, borger oc induoner her i Staffuanger, hans hustru oc sande arffuinger en voris capittels grund, som ligger norden for s: Anna gaard, som bispen nu wdi boer, tuert offuer gaden oc synden for her Christen Dapfindsøns det ny huuss oc grund, som er i lengden fra den ene gade thil den anden sex oc fembthi norsk alne oc it quarter, oc i bredden paa den vestre side offuen thil gaden halffanden oc tiuffue norsk alne, oc neden ved ildhuset nitten norsk alne, oc neden thil gaden østen emod det huuss Michel Matzen nu i boer nitten norsk alne, huilcken for^{ne} grund i lengden oc breden, som den nu indhegnet oc forfunden er, Thomas Lætt skal hereffter nyde, bruge oc beholde for sig, sin hustru, børn oc sande arffuinger angerløst aff oss oc vore effterkommere i alle maade, dog met disse vilckaar, at for^{ne} Thomas Læt, hans hustru oc sande arffuinger skall wdgiffue aarligen thil huer s. Michels dag femb rix m$\frac{1}{2}$ i grundeleie thil capittelet, saa som mynten nu gjelder, en rix daler regnet for 74 schilling dansche. Dernest dersom husene som nu bygt ere eller hereffter byggis, kunde bliffue fall oc selgis skal, da skall de først thilbiudes capittelet for nogen anden for it skelligt verd effter wuillige dannemendz skiøn oc sigelse. Der som oc saa skeede (det Gud forbiude) at for^{ne} grundeleie i tre aar effter hin anden icke bliffuer thil gode rede erlagt oc betalet, da skall husene vere forbrutt thil grunden oc capittelet her samestedz. Thi ville vi hermet haffue fri hiemblet oc thilstaad for^{ne} Thomas Læt for^{ne} grund for huer mands thiltale som derpaa med rette kand haffue at
764 tale i nogen maade effter som for^{uit} staar. Men effter hans død oc affgang skal hans arffuinger vere thilforplict at tage it nytt grundebreff aff capittelet her sammestedz. Thil vitnisbyrd vnder voris capittels segell. Actum Staffuanger den 15. julii 1612.

Niels Høgs grundebreff. 765

Wi capittell i Staffwanger kiendis for alle met dette vort obne breff, att vi haffuer vnt och beuillget och nu met dette vort obne breff vnde och beuillge erlig, wiis och wellact mand Niels Jacobssøn Høg, borger och induaanere her i Stavanger, hans hustru, børn och sande arffuinger en voris capittels grund liggendis paa Grimsagger emellom Anneckens, s: Joen Østensens effterlefferske, hendis hus, som Lauritz Brorsøn nu udj boer, paa den ene och Christen skredders hus paa den anden side, som er i lengden fra den øffre gaade till den anden gade en och trediue norsk allne och siden fra den nedre gade ud paa søen i lengden en och tiuffue norsk alne, och i breden offuen och neden halff sextende norske allne, huilcken for^ne^ grund i lengden och breden som den nu forfunden er for^ne^ Niels Jacobsøn Høg met sin hustru och børn och sande arffuinger skall hereffter nyde, bruge och beholde angerløst aff oss och vore effterkommere i alle maade, dog med disse villckaar, att for^ne^ Niels Høg, hans hustru, børn och sande arffuinger skall wdgiffue aarligen thill huer s: Michelsdag halfftredie slette m℔ eller 40 sk. danske i grundeleie, huilcken for^ne^ grundeleie Gertrud wdi Vigedall, s: h: Peders effterleffuerske, maa opbære sin liffs tid, effter det breff hun haffuer aff capitell om samme grund. Men effter hendis død 766
och affgang skall for^ne^ grundeleie ydes och giffues till capittelet her i Staffwanger. Dernest dersom husene som paa for^ne^ grund her effter bygges kunde, skulde selgis, pandsettis eller aff hendis, da skall de først tillbydes capittelet for nogen anden for it billigt wærd effter wuillige dannemends wurdering. Desligeste dersom ochsaa skede (det Gud forbiude) att for^ne^ grundeleie i try aar effter hinanden icke bliffuer till gode rede erlagt och betalet, da skall husene som hereffter bygget worder være forbrut till grunden och capittelet her samesteds. Thill ydermere vitnisbyrd lader vi underhenge voris capittels segell dette vort obne breff, som er giffuen och skreffuit i Staffuanger den 13 septembris anno 1613.

767 Christen Tranes grundebreff.

Capittell i Staffuanger kiendis ok giør vitterligt for alle, at vi haffue vnt ok bevilget ok nu medt dette voris obne breff wnder ok bevilger erlig, viis ok velackt mandt Christen Trane, borger ok indvaaner i Staffuanger, hans hustru Anne Jensdaatter, beggis deris børn ok sande arffuinger en voris capittels jordt ok grundt medt sine huse ok bygning, som handt nu med voris bewilling aff Berthil Lampe, borger i Staffuanger, kiøbt haffuer, liggendis paa torffuet her samesteds, norden for torffuit ok synden for vaagen, vesten for Daniel Christenssøens huus ok østen op thill gaardsbryggen. Huilken for^ne^ grundt i lengd ok breedt, ligesom den nu forfunden er medt huis i søen louligen herepther kand udtagis, for^ne^ Christen Trane, hans hustru, børn ok sande arffuinger skall frelseligen niude, bruge ok beholde angerløst aff os ok vore effterkommere i alle maade. Dog med saa skiell at for^ne^ Christen Trane, hans hustru, børn ok arffuinger skall giffue der aff grundeleie thill capittell her samesteds en rixdaler eller fire ok siuthi skelling dansche thill huer s. Michaelis daeg aarligen thill gode rede at bethale. Disligeste oksaa dersom husene paa same grundt bygdt her effter skulle pantsettis, selgis eller affhendis, da skall de først thilbiudis capitel for et skielligt ok billigt wærdt, ok da capitel at vere næst thill at kiøbe for nogen anden Skiede det ok saaledis |: det Gudt forbiude :| at for^ne^ grundeleje icke bliffuer i try aar effter hinanden thill gode rede erlagt ok betallt, som det sig bør,
768 da skall husene were forbrut thill grunden ok capitel her samesteds, som sedwaanligt er. Skall ok alle huis breffue som thilforne findis paa same grundt at were giffuit ok giort, were aldelis casseret, døde ok makteløse ok icke at komme Christen Trane, hans hustru, børn ok arffuinger paa same grund thill nachdeell, hinder eller schade effter denne daeg i naagen maade. Thill vidnisbiurdt haffue wi ladet henge woris capitels segel her neden for dette vor obne breff, som er giffuit udi Staffuanger den 30. aprilis anno Christi 1612.

Wi capittell udj Stawanger kiendis och witterlig giør for alle udj dette vort obne breff, att efftersom den dannemand Powell Hanssen, borger och indwaaner her sammesteds, saa well som och hans formand for hannem nogen tiidlang haffuer nødt och fuld en aff capittels grunder paa Grimsagger her udj Stawanger liggendis for aarlig grundeleige, paa huilken grund for^ne^ Powell Hansen haffuer unt och bewilget erlig och wellagt mand Powell Lætt, laugmand her sammesteds, at lade nedre legge it boelwerck, huorpaa och allerede er adskillige huse och bygning paaført, saa haffuer for^ne^ Powell Hansen noch wdj dag wdi woris sampt 769
erlig wellakt mands Søffren Jensen, borgemester, Povell Pedersen och Berent Berentzøn, raadmend, saa och Johan bager udj byfogdens sted nerwærelse udj lige maade affstaad och bewilget for^ne^ Powell Læt en anpart i den øffre grund och indhegnid agger, efftersom dieris for ord der om haffuer werrid. Huorfor wi nu for^ne^ capittell wed dette breffs krafft wnder, bewilger och sambtøcker for^ne^ Powel Læt, hans hustru, børn och arffuinger forskreffne tuende grunder her effter at haffue, niude, bruge och beholde for sin tillbørlig rettighed, och strecker den øffre grund sig wdj lengden øster och wester fra den nedre gade och op till den øffre weigh 76 norske alne, och lengden paa den nedre grund som neden for gaden och i øster wdj paa søen till det yderste boellwerck er 21 norske alne. Men breden paa begge grunderne langs med gaden udj sønder och nør fra borgemesters plancke och grund nøer paa er 34½ norske alne. Huilcke for^ne^ grunder udj lengden och breden effter for^ne^ allne tall nu for funden er, for^ne^ Powell Læt nu her effter skall haffue, nyde, bruge och beholde for sig, sin hustru, børn och sande arffwinger angerløst aff oss och worris effterkommere udj alle maader, dog med disse willkaar, att for^ne^ Powell Læt, hans hustrue, børn och sande arffuinger skall udgiffue aarlig till huer sancte Michelsdag sex rixmarck till capitteled udj grundeleige, och dersom saa skede, at husene som nu paa samme grunder staar eller hereffter bøggis kunde, udj nogen maader skulle selgis och affhendis, da schall di først tillbiudis for^ne^ capittell for nogen anden for it billigt wærdt. Wdj lige maade, om saa kunde hende, huilcket Gud forbiude, at for^ne^ grundeleige wdj tri aar epter hinanden icke bliffuer till gode rede erlagd och betald som 770
det sig bør, da skall husene wærre forbrøt till grunden och

capiteled. Thi wille wi hermed haffue frii hiemblit och till staaid forbemelte Powell Læt, hans hustru och arffuinger for^{ne} grunder for huer mands tilltale, som der paa med rette kand haffue at tale wdj alle maader som tillforn bemelt er. Thill witherlighed under worris capittels secret. Actum Staffwanger den 25 novembris 1614.

Capittell i Stavanger kiendis medt dette vort obne breff, att wy haffuer wnt och bewilgett denne breffuiiser Tittche gildemeister, borger och indwonner her i Staffuanger, medt sin hustru, børn och sande arffuinger en voris capittells grund liggendis paa Grimsager emellum Peter Kastensøns och Joenn Østensøns grund, som er wdi lengdenn wedt søenn attenn norsche alne och wdi breden tiuffue norsche alne, denn for^{ne} grund vdi bredenn och lengdenn att bygge och forbedre saa megitt best skee kand, dog medt saa vilchor att for^{ne} Tittche gildemeister och hans hustru, børn och sande arffuinger schall wdgiffue aarligen thill huer s. Michels dagh en halff richs daller i grundeleye thill capittelet. Disligiste dersom husse paa for^{ne} grundt hereffter bygendis worder, bliffuer fall och selgis schall, da schall de først thillbiudes capitteled for ett schelligt werdt effter dannemends wurderingh. Och dersom saa scheede (huilched Gudt forbiude) att for^{ne} grundeleye icke bliffuer aarligen wdi rette
771 thidt erlagt och betaled, da schall husene werre forbrut thill capitteledt her sammesteds. At saa i sandhedt er, trycker wi worris capittels signeett her neden for.

Actum Staffuanger den 4. decembris anno Dnj. 1612.

Om capittells laxefischende i Sognedaell till e: och w: Gunde Lange.

Wi superintendens och residerende canicker i Staffuanger kiendis och giør witterligt for alle met dette uort obne breff, at eptersom uj tillforn haffuer henleyd it woris laxefiskende i Sogndall till e. och w. frue frue Ingeborg Winesdaatter till Fosse, salig e: och w: Peder Hansøns effterleuerske, huilcket ochsaa hendis arffuinger e: och w: mand Hans Pedersøn och hans kiere syster, e: och w: frue frue Margrete

Pedersdaatter med sampt hendis welb: mand Anders Huitfeld en tid lang met capittels beuilning ochsaa brugt haffuer effter for^ne deris salige moders død och affgang, som breff och segell der om aff capitelet udgiffuet wider formelder. Dog er de midlertid bleffuen skyldig aff den aarlige affgifft till for^ne uores capittel for anno 1611 halffanden tønne salted lax och siuff spegelaxe, nock for anno 1613 tho tønder saltet lax och siuff spegelaxe, item for anno 1614 tre tønder saltet lax och fembten spegelax. Ock epterdj forb^te w: Anders Huitfeld nu haffuer affstaad sin anpart i samme fiskende till e: och w: mand Gunde Lange till Aggersuold, kong: majest: befalingsmand offuer Tunsberg len, som och nu aff capitel haffuer weret samme fiskende till leye begierendis och loffuet at suare till den resterende affgifft, som for^uit staar. da epter slig forberørte leylighed haffue uj unt och beuilget och nu met dette uort obne breff unde och beuilge welb^te w: Gunde Lange at maa niude, bruge och beholde same uoris fiskende i Sogndall som capittel er berettiget till, i dette neruerendis aar for den aarlige och seduanlige affgifft, som er tre tønder salted och uelforuaret lax och fembten spegelaxe till Olai tid redeligen at betale, dog met saadan forord, at han 772
den for^ne gamble restantz nu strax skall afflegge och betale till capittelet i rede pendinge. Ock naar det saa bliffuer klargiort och hand frembdelis samme fiskende er begierendis at bruge de epterfølgendis aaringer, da skall dette uoris breff fornyes och forandris met uilckor som uj best forenis kand, saa at capittel kand bliffue skadeløs holden i alle maade som det sig bør. Till widnisbyrd under uoris capittels segell. Actum Stauanger den 20 maij 1617.

Anders Rosenows grundebreff.

Capittel i Staffuanger kiendis ok giør vitterligt for alle, at vi haffue wnt oc bewilget ok nu med dette voris obne breff wnde ok bevillge erlig, wiis ok welakt mand Anders Povllssøen Rosenow, borger ok indwoner i Staffanger, hans hustru Susanne Olesdotter, beggis deris børn ok sande arffuinger tuende voris capittels grunde, huilke hand nu med voris samtøcke aff Matths

Oellsøen, fordum laugmand i Staffuanger, kiøfft haffuer, liggendis paa Grimsager, den ene nedre ved søen mellem Villum Joensøens huse ok grunde paa begge sider, ok strecker sig i bredden offuen thill gaden tre ok førretiuffue norske alne, men
773 nere thill søen siu ok treduffue alne, ok i lengden saa langt som Villum Joensøens bulwerck er wdlagd paa den østre side halffierde ok treduffue alne. Den anden grund tuert offuen for gaden imellom Odt tømmermands huse ok grunde paa den østre ok Peder i Backens paa den vestre side, ok strecker sig i bredden ved den nedre gade halffottende ok tiuffe alne, men ved den øffre gade halffembte ok treduffue allne, ok i lengden paa den vestre side otte ok tiuffue alne ok tre quarter. Huilcke for^{ne} grunder i lengd ok bred, ligesom de nu forefundne ere, med huis paa søen louligen her effter kand wdtagis, for^{ne} Anders Rosenow, hans hustru, børn ok sande arffuinger skall frelsligen nyde, bruge ok beholde aakierløst aff os ok vore effterkommere i alle maade Dog med saa skiel, at for^{ne} Anders, hans hustru, børn ok arffuinger skal giffue der aff grundeleje thil capittel her
774 sammesteds en slet daler eller fire ok tresindstiuffue skellinck danske thil huer s. Michels dag aarligen thil gode rede at bethale. Disligeste dersom husene, som nu paa samme grunder staa eller hereffter byggis kunde, skulle nogen thid selgis eller affhendis, da skulle de først thilbiudis capittel her sammesteds for et skielligt ok billigt wærd. Skiede det ok saaledis (det Gud forbiude) at for^{ne} grundeleje icke bliffuer i try aar effter hin anden thil gode rede erlagd ok betalt, som det sig bør, da skall husene were forbrut thill grunden ok capittel her sammesteds.

Thil widnisbyrdt etc. Actum Staffanger den 28. november anno 1618.

---

775 Quittantz for Sognedals laxefischendt giffuen welb: Gunde Lange.

Capittel i Staffuanger kiendis och giør for alle witterligt med dette vort obne breff, at anno 1620 den 4 november haffuer e: oc welb: mand Gunde Lange thil Søudegaard, kong: maytz: befalingsmand offuer Tunsberg lhen, ved sin tiener Erick

Søffrenssøen ladet affclarere och bethale med rede penninge den resterende affgifft for capittellss laxefischende i Sognedael, huilcken rest beløb sig in summa thil halfottende tønner saltet lax och trediffue spegelax eller fire waager. Beregnet en tønne lax for 8 rixdaler och en waag tør lax for 3 rixdaler haffuer hand giffuet penninge in summa 72 rixdaller in specie, saa at alting for for^ne^ Sognedaels laxefiched er thil denne daeg i alle maade clareret och affbetallt. Huorfore vi paa det wenligste wille haffue welb^te^ w. Gunde Lange betacket for goedt och richtig betaling och for oss oc vore effterkommere for forgangne aaringers affgifft thill denne daeg aldelis qvitteret och schadisløes holden i alle maade. Thil witterlighed vnder wort capittels segel. Actum Staffuanger ut supra.

Breff paa Sognedals laxefischedt giffuet welb. Gunde Lange. 776

Vi superintendens oc residerende cannicker i Staffanger kiendis oc giøre for alle witterligt med dette wort obne breff, at efftersom e: oc welb. mand Gunde Lange thil Soudegaardt, kong: maytz: lenssmand offuer Tunssberg lehn, haffuer wenligen aff oss weret paa leje begierendiss et woriss laxefischende, liggendiss vnder woris gaarde Aarhuss og Aarsted i Sognedaell, aff aarsaeg at hanss welbyrdighedt selff skall och haffue laxefischedt derforuden i for^ne^ Sognedael som hand foraarsagis aarlig at giøre bekostning paa, da haffue wi wnt oc bewilget och nu med dette wort obne breff wnde och bewilge welb^te^ Gunde Lange for^ne^ laxefischedt her effter aarliget att nyde oc bruge. Dog med saadan willkor, at welb^te^ Gunde Lange huert aar thill sancti Olai regis daeg thil gode rede wdgiffuer och hid thil Staffuanger forschicker den sedvanlige pension som aff alders thidt thil wort capittel haffuer aff for^ne^ laxefischedt gaaen, som er tre guode tønner saltet lax oc fembten gode spegelaxe. Ok skall effter denne daeg ingen sig thilfordriste at giøre welb^te^ gode mand nogen indpass och forfang paa for^ne^ laxefischedt eller och befatte 777
sig med noget at bruge der wdi, saa wit capittel er berettiget, men wille haffue det offtbe^te^ Gunde Lange allene fulkommeligen

hiemblet och thil staaet at bruge oc beholde, emeden och all den stund wi och wore effterkommere superintendenter och canicker thil Staffangers capittel bekomme deraff aarligen thill gode rede den sedvanlige skyldt och affgifft som forberørt er. Thill witterlighed, at saa wryggeligen holdis skall, som forschreffuit staar, wnder woris capittels secret. Datum Staffanger den 4 novemb. anno 1620.

---

778 Peder Raffns grundebreff.

Capittel i Stawanger kiendis for alle met dette wort obne breff, att wi haffuer unt och bewilget och nu mett dette wort obne breff unde och bewilge erlig, wijss och welacht mand Peder Raffn, laugmand her i Stawanger, hans hustru och sande arfuinger tuende woris capittels grunde, begge liggendis yderste paa Grimsager, blant huilche den ene er i lengden fra almindingen ud paa søen 14 norsche allen och i breden neden for almindingen wed søen 35 norsche alen; den anden i lengden fra almindingen wed søen op indtil den alminding under Kløffuen er 81 norsche allen och er i breden tuert offuer 60 allen. Huilche for^ne^ grunde erlig och welacht Powell Hansen for for^ne^ Peder Raffn oplat haffuer, och schall Peder Raffn de samme tuende grunde i lengden och breden som de nu forefundne ere, mett sin hustru, børn och sande arffuinge hereffter nyde, bruge och beholde angerløst aff oss och wore effterkommere i alle maader. Dog mett disse wilkaar, att for^ne^ Peder Raffn, hans hustru
779 och sande arffuinger schall udgiffue aarligen till huer s. Michaelis dag 6 slette march eller 96 schilling dansche i grundeleye till capittell her sammesteds. Dernest dersom husene som paa samme for^ne^ grunde hereffter byggis kunde, schulde selgis, pantsettis eller affhendis, da schall de først tilbiudis capittell for itt schielligt och billigt wærdt, och da capittell att werre næst till att kiøbe for nogen anden. Skeede dett och saa (dett Gud forbiude) att samme for^ne^ grundeleye i try aar effter hinanden iche bliffuer betalt till gode rede, da schall husene som hereffter byggit worder, werre forbrut till grunden och capittelet, som sedwanligt er. Till windissbyrd under wort capittels segell.

Datum Stawanger den 30 octobris 1622.

Peder Ormsøns grundebreff.

Capittel j Stawanger kiendis och giør her mett for alle witterligt, att wj haffue wndt och bewilgett och her mett unde och bewilge denne breffuiser Peder Ormssøn en aff woris grunde, liggendis strax westen for Jordholmen, hart ved den grund, som borgemester Søffren Jenssøn, fuldmechtig j welbyrdig Gabriell Kruusis fraverelse, bispen, Willem Jonssøn och Jesper Egbertsøn haffuer paa de fattige deris wegne her i hospitalett wndt och bewilgett samme for^ne^ Peder Ormssøn. Huilchen vor grund, som er fra hospitals gierde ud till almindingen, hand schall herefter frelseligen niude, bruge och beholde och giøre sig den saa nyttig som hand mest kand, dog saa, att hand deraff aarligen j grundeleje schall giffue till capittelett hersammesteds en slett march eiler sexten schilling dansche, och dett till huer s. Michaelis dag, som sedvanligt er. Till windissbyrd wnder woris capittels segell. 780

Actum Stawanger den 21 novembris 1619.

Rubbertt Henrichsøns grundebreff.

Capittell i Stawanger kiendis och giør vitterligt for alle, att wj haffuer wndt och bewilgett och nu mett dette wort obne breff wnde och bewilge denne breffwiser Rubbert Henrichssøn, hans hustru, børn och sande arffuinger en aff woris capittels grunde, liggendis paa Grimsager jmellem den grund och platz som Gregers Ollssøn paa den ene och den platz som Caspar Friiss paa den anden side nu paaboer, huilchen er i lengden fra almindingen op ad till biergett 25 norsche alne, i breden nere ved almindingen 14½ norsche alne och i breden oppe ved bierget 19 norsche alne. Denne for^ne^ grund i lengd och bred ligesom den nu forefunden er, schall for^ne^ Rubbert Henrichssøn, hans hustru, børn och sande arffuinger frelseligen niude,

bruge och beholde angerløst aff oss och wore effterkommere i alle
781 maader, dog mett saa schell, att for^ne Rubbert, hans hustru, børn och sande arffuinger schall giffue her aff grundeleye till capittelett her sammesteds (huilchen aff borgemester och raad i Stawanger er sett) to slette march eller 32 schilling dansche till huer s. Michaelis dag aarligen till gode rede. Disligeste dersom husene, som nu paa samme grund bygd er eller hereffter byggis kunde, schulde nogentid selgis, pandsettis eller affhendis, da schulde de først tillbiudis capittelett hersamesteds for itt billigt werd effter dannemends sigellse. Scheede dett och saaledis (dett Gud forbiude) att forsch^ne grundeleje iche bliffuer i tre aar effter hin anden till gode rede erlagt och betalt, som dett sig bør, da schall husene werre forbrutt till grunden och capittelett her sammesteds. Till windissbyrd etc. Actum Stavanger den 14 aprilis 1624.

Bispens m: Lauritz Claussøns grundebreff paa den grund h: Christen Daphindssøn nu paaboer.

Capittell i Stawanger kiendis och giør witterligt for alle, att wi haffuer wndt och i leye ladt och nu mett dette wort obne breff wnder och j leye lader woris biscob hæderlig och høylerd mand m: Lauritz Clausøn Scabo, hans hustru Mette Ditloffs daatter och begge deris sande arffuinger en woris capittels grund som kaldis Trinitatis grund, liggendis her i Stavanger strax norden hoss kirchegaarden och westen for superintendentens residentz gaden emellem, som kaldis sanct Annæ
782 gaard, och strecher sig samme grund fra kirchegaards røst langt ud mett muren wester paa jndtill den communs grund, som salig m: Jørgen Erichssøn haffde bebygt, halffottende och tyffue norsche alne och siden langtt i nordwest wd mett for^ne m: Jørgens grund halfftredie och fyrrtiuffue norsche alne, och derfra langt op ad gaden igien 38 norsche alne, och strecher sig siden fra det yderste nauff paa hiørne husett rett synder paa emod for^ne kirchegaards røst 40 norsche alne; huilchen for^ne grund byens øffrighed welachte mand Søffren Jenssøn och Niels Høg, begge borge-

mester i Stawanger, mett sampt Bernt kremer och Jesper Egbertssøn, begge raadmend hersammesteds, j hæderlig och høylerd mand m: Jens Jørgenssøns, som raader for nestliggendis for^ne communs grund, hans nerwerelse, nu haffuer maalt paa ny, och findis i alne tall effter det forige capittels grundebreff j lengd och bred som foresiger, huilche dannemend och samme tid haffuer sett derpaa aarlige grundeleye fyrretiuffue schilling dansche eller halfftredie slette march effter alnetall, och som andre stæder her i byen sedwanligt er. Thi hiembler vj och fuldkommelig tillstaar for^ne m: Lauritz Claussøn, hans hustru, børn och arffuinger for^ne Trinitatis grund, ligesom den nu indhegnett och forefunden er, for huer mands tiltale som der paa kand haffue att tale mett rette, dog saa, att for^ne grundeleye effter hr. Christens død och affgang schall giffuis till capitellet aarligen till gode rede. 783
Disligeste ochsaa dersom husene, som paa for^ne grund enten nu bygt er eller hereffter byggis kand, schall pandsettis, selgis eller affhendis, da schall de først tilbiudis capittels residerende cannicher i Stawanger for itt schielligt och billigt werd. Till windissbyrd haffuer wj trøcht woris capittels store indsegell her neden for och wj som tilstæde war wnderschreffuen mett egne hender. Actum Stawanger den 8 aprilis 1624.

Powell Knudsøns byxellbreff paa Suuldals fischerij.

Capittell i Stawanger kiendis och her mett witterligt giør for alle, att wj haffue wndt och bewilgett och nu mett dette wort obne breff unde och bewilge erlig och welacht mandt Powell Knudssøn, borger och indwonner j Stawanger, it wort fischerj wdj Suuldall mett sampt de laxekar som capittell tilkommer mett rette dersammestedt, eftersom hans formand salig Christen Nielssøn dett tilforn j leye hafft och brugt haffuer, och scall for^ne Powell Knudsøn hereffter dett frelselig nyde, bruge och beholde och giøre sig dett saa nyttigt som hand best kand, saa wiit for^ne hans formand for hannem giort haffuer, och hand nu hereffter kand giøre mett Norgis loug. Dog saa, att hand aarligen aff for^ne kar schall giffue tiuffue specie daler till capittelet her sammesteds och derforuden aff fischeriett den vanlige anpart

aff lax aarligen, efftersom Gud giffuer sine gaffuer till. Thj friit hiembler och tilstaar wj for^{ne} Powell Knudsøn for^{ne} woris fischerj och laxekar for huer mands tiltale, som derpaa kand haffue att tale mett rette. Till windisbyrd wnder woris capittels segell. Actum Stawanger den 25 junij 1624.

---

784 Gregers Oluffssøns grundebreff.

Chapittell i Stawanger kiendis och giør witterligt, att wy haffue wndt och beuilget och nu met dette wort aabne breff wnde oc beuilge denne breffwiser Gregers Oluffsøn, borger i Stawanger, hans hustru, børn och sande arwinger en aff woris capitels grunder liggendis paa Grimsaager, huilchen Annichen, salig Jon Østensøns, for hannem oplat haffuer, och er samme grund i breden offuen wid gaeden atten norske allen, i bridden neden wed gaden nitten norske allen 1 qrt., i lengden opad sex och firetty allen, disligeste fra den nederste gade wdoffuer søen 17 norske alen, i bridden neder wed samme søgrund 18 norske alen. Denne for^{ne} grund i lengd och bred, ligesom den nu forfunden er, skall for^{ne} Gregers Olsøn, hans hustru, børn och sande aruinger frelseligen niude och bruge och beholde angerløst aff oss och wore effterkommere i alle maader, dog mett saa schell, at for^{ne} Gregers Olsøn, hans hustru och børn och arffuinger skall giffue her aff grundeleje (huilchen aff borgemester och raad i Staffuanger er sætt) till chapitelet her sammesteds tre slette march eller otte och firetty schilling dansche till huer s: Michaelis dag aarligen till gode rede. Disligeste dersom husene, som nu paa samme grund bygd ere eller her effter byggis kunde, skulde nogen thid selgis, pansettis eller affhendis, da skulle de først thillbiudis chapitelett hersammesteds for en billige werd effter dannemends sigelse. Schede det och saaledis (det Gud forbiude) att for^{ne} grundeleje iche bleff i thre aar effter hin anden till gode rede erlagt och betalt, som det sig bør, da skall husene wære forbrut thill grunden och chapitelett her sammesteds. Thill widnisbyrd wnder woris capitells segell. Actum Stawanger thenn 16 februarij 1627.

Christen Gundersøns grundebreff. 785

Cappittell i Staffuanger kiendis och giør witterligtt, att wi haffue wndt och bewilgett och nu med dette wort obne breff unde och beuillge erlig och wellacht mand Christen Gundersønn, borger och indwaaner i Staffuanger, hans hustru, børn och sande arffuinger tuende woris capittells grunder, liggendiss paa Grimsager, den ene ved søen mitt imellom Chriffuer skinders grund paa den østre och Carsten skomagers grund paa den vestre side. Och er samme grund i bridden øffuerst till gaden siu och tiuffue norske allne, i lengden fra Allgaden neder offuer søen trethi norske aln och en halff, i bridden nedre ved søen otte och tiuffe norsche allne. Den anden grund ligger tuertt offuer fra denne och er fra den nedre allminding till den øffre op att firethi och sex norske aln, i bridden offuer ved tretten norske aln itt qvarter, i bridden neden wed allmindigen tretten alln itt quartter. Disse for^ne^ tuende grunde i lengd och bred, lige som de nu forfunden er, skall for^ne^ Christen Gunderssenn, hans hustru, børn och sande arffuinger frellseligen nyde, bruge och beholde angerløss aff oss och wore effterkommere i alle maader. Dog med saa skell, att for^ne^ Christen Gunderssøen, hans hustru, børn och arffuinger skall giffue her aff grundeleye (huillcken aff borgemester och raad i Staffuanger er satt) till capittelett her sammesteds tre slette march och to skilling eller fembti skilling danske till huer s. Michaelis dag aarligen till gode rede. Disligeste, dersom husene som nu paa samme grunder bygd ere eller her effter byggis kunde, skulle nogen tid sellgis, panttsettis eller affhendis, da skulle de først tillbiudis capittelett her sammestedtzs for en billig verd effter dannemends sigellse. Skeede dett och saaledis (dett Gud forbiude) att for^ne^ grundeleye icke bleff i tre aar effter hinanden till gode rede erlagtt och betaltt, som dett sig bør, da skall husene vere forbrutt till grunden och capittelet her sammestedtzs. Thill widnisbyrd under woris capittels segell. Actum Staffuanger den 13. april anno 1624.

786 Simon Christofferssøns grundebreff.

Capittell i Staffuanger kiendis och giør vitterligt, att efftersom det haffuer verrett nogen uenighed imellem Christen Gundersøn och Simon Christoffersøn anlangende tuende grunder, som de haffue aff capittelet her sammestedtz, saa haffuer erlig och velacht mand Niels Høg, borgemester i Staffuanger, effter voris begiering tilneffnd 6 mend den 30 junij 1629, huilche i voris nerverelse haffuer tilmaalt en huer sin grund som effterfølger.

For^ne^ Simens grund befandtis i bridden ved nedre gade 15 norske aln 1 quarter, i bridden ved den øffre gade 17 norske aln, i lengden opad imellem begge almindinger 43 norske aln, lige effter den zeddell Claus lector her i Staffuanger for^ne^ Simon herom giffuet haffuer. Siden bleff och Christen Gundersøns grund hannem tilmaalt effter dett alne tall, som hans grundebreff om formelder, och befindis att hans grande Carsten skomager haffuer paa hannem nogett for ner indplanchett. Haffuer och for^ne^ mend samme tid mett snoren deelt for^ne^ Christen Gundersøn och Simon Christoffersøn imellem och pæle imellem dennem opsett, och er de da beffalett, att de dereffter strax skulde deris planchewerch opsette, videre ufornøden trette att forekomme. —

Denne for^ne^ grund i lengd och bred, som den nu forefunden er, haffue vj for^ne^ Simon Christoffersøn undt och bevilgett och her mett unde och bevilge hannem, hans hustru, børn och arff-
787 uinge, dog mett saadan vilkaar som effterfølger. Først skall hand, hans hustru, børn och arffuinge till Staffuangers capittell aarligen udgiffue her aff grundeleye 2½ slette march dansche eller 40 skilling dansche huer s. Michaelis till gode rede. Dernest dersom husene som paa bemelte grund nu staa eller hereffter byggis kunde, skulde selgis, pandsettis eller affhendis, da de først att tilbiudis capittelet hersammestedtz for itt billigt verd, effter dannemends sigelse. Och for det dett sidste, dersom for^ne^ grundeleije iche bliffuer i 3 aar effter hinanden erlagt och betalt, da husene att verre forbrutt till grunden och capittelet hersammesteds. Till windisbyrd etc.

Knud sckredders grundebreff.

Capittell i Stauffuanger kiendis och giør vitterligtt, att wj haffuer wndt och beuilgett och nu med dette vortt obne breff wnder och beuilger erlig och wellagt mand Knud Nielssenn skredder, borger och induaaner hersammestedtz, en woris capittels grundt, som hørrer Haruiidtz præbende til, liggendis paa tørffuett i for^ne^ Stauffuanger, huilcken strecker sig øffuerst fra Giertt Broërs kjelderhiørne wdj sønder och nør neder till Jørgen Wfeiphs mur, som tillforn vaar sallig høstru Barbraes, wd till thorffuet halffsiette och fyrrettiuffue nordske allne, wdj bred- 788
den offuen ved i vester fra thorffuet oppe ved s. her Gabriels bollig halfftrettende nordske allne, wdj lengden paa den vestre side neder till muren tredeffue norsdke allne, wdj bredden nere wed muren tolff nordske allne. —

Denne grund for^ne^ Knud Nielsen sckredder, hans hustru, børn och sande arffuinger skulle frelseligen niude, bruge och beholde angerløst for oss och vores efterkommere, dog med saadan skell, att de skulle udgiffue aarligen aars till huer s. Mickaelis till Stauffuangers capittell wdj grundeleje fire slette marck dansche. Och skeede dett saa, att huusse eller bøgning som nu ehr eller hereffter paa for^ne^ Harvidtz præbendis grundt, skulle selgis, pandtsettis eller affhendis, da skall for^ne^ Knud Nielssen, hans høstru, børn och arffuinger herom først tilbiude capittelett for ett billigt werdt effter dannemendtz sigellse och kiendellse; dissligeste om for^ne^ grundeleje ikke bleff betallt aff dennem wdj thre aar effter hinanden till gode rede och wdj rette tid, da huis bøgning der paa findiss att were till Stauffuangers capittell forbrutt. Thill vindisbyrdt wnder woris capittells segell. Actum Stauffuanger den 9 aprilis anno 1635.

Henrick Hansens grundebreff for Johan suendskis grund.

Capittel i Stauffuanger kiendis och giør witterligt, att wj haffue wndt och beuilgett och nu med dette wortt offne breff
789 wnder och beuillger erlig och welagt mand Henrich Hanssen, suorenskriffuer offuer Jederen och Dhallerne, hans høstru, børn och sande arffuinger en voris grund liggendiss paa Grimsager, som ehr tømbtett effter Johan suendsche, fordum borger hersammesteds, huilcken grund nu befindis med husse at were bebøgtt, och strecker den sig wdj bredden ved almindingen thre och fyrretiuffe nordske allne och wdj bredden nere ved søen halftoldte nordske allne. Denne grundt for^ne^ Henrick Handsen, hans høstru, børn och arffuinger, som den nu forefunden er, skall frelseligen niude, bruge och beholde angerløst for oss och voris effterkommere i alle maade, dog med dett skeell, att for^ne^ Henrich Handssen, hans høstru och arffuinger giffuer der aff wdj aarlig grundeleije till Staffuangers capittell til huer s. Mickaelis en rix ortt eller fire och tiuffue skilling dansche. Mens dersom husene eller bøgningen som nu paa samme grund bøgt ehr eller hereffter bøggis kunde, skulde nogen tid selges, pandsettes eller affhendis, da skullde de først tilbiudis capittelett her sammesteds for et billigt wehr effter dannemends sigelse och kiendelse. Dersom och saaledis skeede, att for^ne^ Henrich Hansen, hans høstru, børn och arffuinger icke betaller samme grundeleje wdj thre aaringer effter hinanden till rette tid och till god rede, da hussene och bøgningen att were forbrudt till Stauffuangers capittell. Thill windisbyrdt wnder vores capittels segell. Actum Stauffuanger den 6 aprilis anno 1635.

Aalhedt Jens saugmesters grundebreff paa Odt thømmermands grundtt. 790

Capittel i Stauffuanger kiendis och giør witterligt, att wj haffue wndt och beuillgett och nu hermed vnder och beuillger erlig och gudfrøchtig quinde Alhedt s. Jens saugmesters en voris grund paa Grimsager, huilchen hun nu med bøgning och indhegning besett haffuer, som vdj gamle dage kaldtis Odt thømmermands grund och pladtz, och er den vdj bredden nere till Allgaden femb och tiuffue nordske alne, wdj bredden offuen wed gaden fire och thiuffue nordske allne.

Denne grund wdj sin lengdt och bredt, som den nu forefunden er, for^ne^ Alhed Jenss saugmesters med hindis børn och arffuinger skall niude, bruge och beholde frelsseligen och angerløst for oss och wores effterkommere wdj alle maader, dog med saadan scheell, att for^ne^ Aalhedt Jens saugmesters, hindis børn och arffuinger giffuer der aff aarlige grundeleje thre slette march och fire skilling danske til huer s. Michaelis. Mens dersom husene eller bøgningen paa samme plads, som entten nu staar eller hereffter bøggett worder, skulle selgis, pandsettis eller affhendiss, da skulle de først thilbiudis capittelett her sammesteds for et billigt werdt effter dannemends sigellsse. Och dersom saa skeede, att for^ne^ Alhedt Jens saugmesters, hindis børn och arffuinger icke betaller ssmme grundeleje wdj thre aar effter hinanden till rette tid och till gode rede, da hussene och bøgningen at were forbrudt till capittelet. Thill windissbyrdt wnder woriss capittels segell. Staffuanger den 9 aprilis anno 1635.

791 Olle i Fosens grundebreff paa haltte Jackobs pladtz.

Capittel i Stauffuanger kiendis och witterligt giør, att wj haffue wndt och beuilget och nu hermed wnder och beuillger welagt Olle i Fosenn en voris capittels grundt liggendis paa Grimsager, som aff gammeltt er kaldet haltte Jackobs grundt, och strecker samme grund sig i bredden offuen wed halffsextende nordske allne vdj lengden fra øffre allminding neder adt tredeffue nordske allne.

Denne grundt for^ne^ Olle i Fossen, hans høstru, børn och sande arffuinger frelseligen skall niude, bruge och beholde angerløst for oss och vore effterkommere i nogen maade, dog skulle de giffue der aff wdj aarlig grundeleje till Staffuangers capittell huer s. Michaelis fire och tiuffe skilling danske. Och skeede dett saa, att bøgningen paa samme grund, den som endnu ehr eller hereffter bleff opsett, nogen tid skulle selgis, pandtsettis och affhendis, da skullde de først her om tillbiude capittelett for ett billigt verdt effter dannemends kiendelsse och sigellse. Dissligeste om for^ne^ grundeleje icke bleff betallt till Stauffuangers capittell vdj rette tide och till god rede, da for^ne^ Olle i Fosen, hans høstru, børn och arffuinger bøgningen der paa att haffue forbrudt thill capittelet. Thill windissbyrdt vnder voris capittels segell. Actum Stauffuanger den 6. aprilis anno 1635.

---

792 Cidtzell Thorns grundebreff paa den ene Annickens hauffue.

Capitel i Stauffuanger kiendis och vitterligt giør, att wj haffuer wndt och beuilgett och hermed wnder och beuillger erlig och gudfrøcktig quinde Cidtzell Pedersdatter, sallig affgangen Thorn Søffrensen, fordum raadmandt och byefougett her sammesteds, hans effterleffuerske, en woris capittels grundt

paa Grimsager, som er wdj lengden fra Algaden op effter halffembtesindtz tiuffe allne, wdj bredden tuertt offuer tiuffe nordsche allne, wdj bredden lengst effter gaden ni och tiuffue nordsche allne. Huilcken for^{ne} grundt Cidtzell Thorn Søffrensens, hendis børn och sande arffuinger frelseligen skall niude, bruge och beholde angerløst for oss och vore effterkommere, dog med de willckaar, att de skulle deraff aarligen till huer s. Mickaelis wdj grundeleje giffue till Staffuangers cappittell otte och fyrretiuffue skelling danske. Och dersom saaledis skeede, att huis bøgning paa samme grundt endnu andtuendt ehr eller anvendis kunde hereffter, da naar den sellgis, panttsettis eller affhendis skall, sckulle capittelett herom først tilbiudis for ett billigt werdt effter dannemends sigelse och kiendelse. Disligeste dersom for^{ne} grundeleje icke bleff wdj tide och till rede betalt till Stauffuangers capittell wdj thre aar effter hinanden, da bøgningen forbrudt att were som findis till capittelett. Thill windisbyrdt wnder woris capittels segell. Actum Staffuanger den 6. aprilis anno 1635.

Cidtzel Thorns grundebreff paa den anden Annickens hauffue. 793

Capittell i Stauffuanger kiendis och vitterligtt giør, att wj haffuer wndt och beuillgett och hermed nu wnder och beuilger erlig och gudfrøcktig quinde Cidtzell Pedersdatter, sallig affgangenn Thorn Søffrensen, fordum raadmandt och byefougett her sammestedz, hans effterleffuerske, en voris capittels grundt paa Grimsager, som er wdj en triangel lengt fire och firesindtztiuffue nordske allne och tre quarter, wdj bredden tuertt offuer halfftrediesindtztiuffue norske allne.

Huilcken grundt for^{ne} Cidtzell Thorns med hindis børn och arffuinger frelseligen skall niude, bruge och beholde angerløst for oss och vores effterkommere, all den stund de giffuer der aff aarligen wdj grundeleje till Staffuangers capittell till huer s. Michaelis sex och halfftrediesindtztiuffue skilling danske. Och derhoss dersom dett skeede, at huse och bøgning paa samme grund der end kand were bøgtt eller hereffter bøgt bliffuer, nogen

tid skulle selgis, pandtsettis eller affhendiss, da de herom først att tilbiude capittelett for et billigt werd effter dannemends sigellse och kiendelse. Disligeste dersom de som for^{uett} staar, ej betaller for^{ne} grundeleje till Stauffuangers capittell aarlig til huer s: Micaelis wdj tre aar effter hinanden, da hues bøgning och bekostning paa steden findis att vere forbrutt till capittelet. Thill vindisbyrdt wnder woris capittels zegell. Actum Stauffuanger den 6. aprilis anno 1635.

---

794 Cidtzell Thorns grundebreff paa den thredie Annickens pladtz och hauffue.

Capittell i Stauffuanger kiendis och gjør vitterligt, att wj haffuer wndt och beuilgett och nu med dette wortt obne breff wnder och beuilger erlig och gudfrøctig quinde Cizell Pedersdatter, sallig affgangen Thorn Søffrensen, raadmand och byefouget her sammestedz, hans effterleuerske, en voris capittels grund paa Grimsager, som er wdj lengden op ad otte och firesindtztiuffue norske allne och tre quarter, wdj bredden tuertt offuer en thresindtztiuffue norske allne. Denne grund for^{ne} Cizell Thorn Søffrensens med børn och arffuinger frelseligen skall niude, bruge och beholde for oss och wores effterkommere i alle maade. Dog skall aff dennem aarligen giffues till Stauffuangers capittell till huer s. Michaelis grundeleje firesindstiuffue schilling danske. Herhos dersom dett skeede, at nogen bøgning paa samme grund entten nu forefunden eller hereffter paasettis kunde, skulle selgis, pandtzettis eller affhendis, da skulle de først herom tilbiude capittelett for et billigt werdt effter dannemends sigelse och kiendellse. Disligeste om for^{ne} grundeleje icke aff dennem bleff betalt wdj tre aaringer effter hinanden till capittelett wdj rette thide och till goed rede, da huis bøgning paa steden findis att vehre for brutt till capittelett. Thill windisbyrdt wnder voris capittels zegell. Actum Stauffuanger den 6. aprilis anno 1635. —

Cidtzell Torns grundebreff paa Jesper Eigbertzens hauffue pladtze. 795

Capittell i Stauffuanger kiendis och giør vitterligtt, att wj haffuer wndt och beuilgett och hermed nu wnder och beuilger erlig och gudfrøcktig quinde Cidtzell Pedersdatter, sallig affgangen Thorn Søffrensen, fordum raadmandt och byefougett hersammestedts, hans effterleffuerske, en voris capittels grund liggendis paa Grimsager, som er opad fra den ene allminding till den anden wdj lengden en och firesindtztiuffue norske allne och wdj bredden tuertt offuer otte och fyrretiuffue norske allne. — Denne grund skall for^ne^ Cizell Thorn Søffrenssens med børn och arffuinger niude, bruge och beholde angerløst for oss och vores effterkommere, all den stund att de giffuer capittell i Staffuanger deraff till aarlig grundeleje till huer s: Mickaelis thresindstiuffue och fire skilling danske, och dersom bøgningen paa samme grundt som end kand vehre och hereffter fuldkommes kunde, da skulle de herom tillbiude capittelet for et billigt wehr effter dannemendtz sigellse och kiendelse. Om samme bøgning ellers sellgis, pandtsettis eller affhendis nogen tid skullde, disligeste dersom for^ne^ grundeleje icke aff dennem betalles wdj thre aar nest effter hinanden vdj rette tid och till goed rede, da att vere forbrutt till capittelet ald hues bøgning paa samme grund findis kandt. Thill windissbyrdt wnder woris capittels segell. Actum Stauffuanger den 6. aprilis anno 1635.

Cidtzell Thorns grundebreff paa Joen smedtz pladtz. 796

Capittel i Stauffuanger kiendis och giør vitterligt, att wj haffuer wndt och beuilgett och nu hermed wnder och beuilger erlig och gudfrøctig quinde Cizell Pedersdatter, sallig Thorn Søffrenssen, fordum raadmand och byefougett her sammestedtz, hans effterleffuerske, en vores grund paa Grimsager, som Jon smed tillforn paaboede, och strecker den sig wdj

lengden fra gaden neden till søen to och tredeffue norske alne, wdj bredden langs effter Algaden fire och tiuffue nordske allne, wdj bredden nere ved søen halffanden och thiuffue norske allne.

Denne grundt for^ne^ Cidtzell Thorn Søffrensens, hendis børn och arffuinger frelseligen skall niude, bruge och beholde angerløst for oss och wores effterkommere i nogen maade. Mens dog skulle de heraff wdgiffue wdj aarlig grundeleje till huer s. Michaelis till Staffuanger capittell fire och thresindstiuffue skilling danske, och om saa skeede, att bøgningen paa samme grund, som entten nu er eller hereffter komme kand, skulle selgis, pandtsettis eller afhendis, da skulle de først herom tilbiude capittelet for ett billigt werd effter dannemends sigelse och kiendelse. Dersom ochsaa att for^ne^ grundeleje ej bleff aff dennem betaltt wdj tide och till goed rede, da bøgningen som derpaa findis att were forbrudt till capittelet.

Thill windissbyrdt wnder wores capittels segell. Actum Stauffuanger den 6. aprilis anno 1635. —

---

797 Cidtzell Thorns grundebreff paa Frerich Ejdens pladtz.

Capittell i Stauffuanger kiendis och giør witterligt, att wj haffuer wndt och beuillget och nu hermed wnder och beuilger erlig och gudfrøktig quinde Cidtzell Pedersdatter, sallig Thorn Søffrensen, fordum raadmandt och byefougett her sammesteds, hans effterleffuerske, en voris grund paa Grimsager, som sallig Frerich Ejden wdj førige tider haffuer aaet och paaboett, och strecker den sig wdj bredden lengst effter den nederste Allgade halffierde och thiuffue norske allne, bredden ved den øffre Algade tiuffue allne och ett quarter, wdj lengden fra den øffre gade neder till den anden to och tredeffue norske allne.

Huilcken grund for^ne^ Cizell Thorns, hendis børn och sande arffuinger frelseligen skall niude, bruge och beholde angerløst for oss och wores effterkommere i alle maade. Dog skulle de aarligen till huer s. Michaelis wdgiffue till Stauffuangers capittell grundeleje, som er fire och halftrediesindstiuffue skilling dan-

ske. Och om saa skeede, att bøgningen paa samme grundt, som nu er eller hereffter komme kunde, nogen tid skulle selgis, pandsettis eller affhendis, da skall de først herom tilbiude capittelett for et billigt werd effter dannemends sigelse och kiendelse. Disligeste om for[ne] grundeleje icke bleff betalt wdj rette tid och till god rede wdj tre aaringer effter hinanden, da skall bøgningen der paa findis were forbrutt till capittelett. Thill windisbyrdt wnder wores capittels segell.

Actum Stauffuanger den 6. aprilis anno 1635.

Christen Gundersens børns grundebreff. 798

[Hele siden er overstrøget, og i randen staar: „Er skreffuet 2 gange". Se s. 499, hvor brevet er gjentaget. Paa vort sted staar: „En woris grund liggendis paa Grimsager, som er udi bredden til Algaden sexten norske allne, wdj bredden wed søen . . . . . [1]), wdj lengden neder till søen paa huer side thredeffue norske alne och en halff."]

B[orgemester] Niels Høgs grundebreff. 799

Capittel i Staffuanger kiendis och witterligt giør, att wj haffuer wndt och beuilgett och nu med dette wortt obne breff wnder och beuilger erlig och welforstandig mand Niels Jakopsen Høg, borgemester hersammestedtz, itt støcke pladtz aff en wores cappittels grunder paa Grimsager, som er nest hoes Christen Gundersens børns søegrund, och strecker sig wdj bredden till allminding gaden elleffue norske allne, wdj lengden till søen paa huer side . . . . [1]); bredden nere wed søen . . . . [1]) Huilcken pladtz for[ne] Niels Høg, hans høstru och børn med hans sande arffuinger skall niude, bruge och beholde frelseligen angerløst for oss och wores effterkommere wdj alle maader, dog med saadan skeell, att hand, hans høstru, børn och arffuinger

[1]) aabent rum.

wdgiffuer till huer s: Michaelis aarligen grundeleie till Staffuangers capittell som er . . . .[1]) Mens dersom saa skeede, att bøgningen som entten nu eller hereffter kand komme att staa paa samme grundepladtz, skulle selgis, panttsettis eller affhendes, da skall de først herom tilbiude capittelett for ett billigt werd effter dannemends sigellse och kiendelse. Dersom ochsaa for^ne^ grundeleje bleff icke aff dennem betalt till gode rede och wdj rette thide thre aar effter hinanden, da skall bøgningen were forbrutt till capittelett. Thill windisbyrdt wnder wores capittels segel. Actum Staffuanger den 6. aprilis anno 1635. —

---

800 Steffan sckoemagers breff paa sin grund wed Skollebecken.

Capittel i Stawanger kiendis og witterligtt giør, att wj haffuer wndt och beuilget och nu hermed wnder och beuilger wellagt Steffen skoemager en wores capittels grund wed Skollebecken, som strecker sig wdj lengden op adt Hettlandt, sogneprestens aulsgaardt wed Peders gierde fem och fyrretiuffue norske alne, wdj bredden op wed den østre kant fire och tiuffue norske allne och tre qvarter, wdj breden till den vestre kantt halffelleffte norske allne. —

Denne grundepladtz for^ne^ Steffen skoemager, hans høstru, børn och sande arffuinger frelseligen skall niude, bruge och behollde angerløst for oss och wores effterkommere, dog med saadan skeel, att de giffuer aarligen til huer s: Michaelis wdj grundeleje till Staffuangers capittell, som ehr . . . .[1]) Mens skeede det saa, att huuse och bøgning paa for^ne^ pladtz som endnu ere bøgtt eller hereffter byggendis worder, skulle nogen tiid selgis, pantsettis eller afhendis, da skall de først herom tilbiude capittelet for ett billigt werd effter dannemends sigelse. Disligeste dersom for^ne^ grundeleje icke bleff betallt wdj rette tiid och till god rede, da bøgningen derpaa att were forfalden och forbrutt till capittelett, naar ellers saadan brøstfeldigheed medt grunde-

[1]) aabent rum.

lejens wdgifft befandtes wdj tre aar effter hinanden Thill windisbyrdt wnder woris capittels segell. Actum Stavanger den 6. aprilis anno 1635.

Christen Gundersens børns grundebreff. 801

Capittell i Stauffuanger kiendis och witterligt giør, att wj haffuer wndt och beuilgett och nu hermed wnder och beuilger erlige och welagte mand Chasten Lytke, glasmester, och Knud Nielsen, skredder, begge borgere hersammesteds, paa sallig affgangen Christen Gundersøns børns vegne, hues formyndere forbemeldte tuende dannemendt erre, en haffuegrund liggendis paa Grimsager, som strecker sig fra den nederste op till den øffuerste alminding wdj lengden sex och fyrretiuffue norske allne, wdj bredden offuen wed thretten norske alne och ett qvartter, wdj bredden ued den nederste allminding lige megett.

Huilchen grund for^ne^ thuende dannemendt paa for^ne^ Christen Gundersens børns wegne skall niude, bruge och beholde angerløst for oss och wores effterkommere i alle maade, dog med saa skeell, att de paa børnenes wegne eller børnene sielffue och deris arffuinger wdgiffuer deraff aarlig grundeleje till huer s. Michaëlis til Staffuangers capittell, som ehr . . . . .[1]) Mens dersom samme plads med sin bøgning, som den entten nu haffuer eller hereffter bekomme kunde, skulde nogentid selgis, pantsettis eller affhendiss, da skulle de først tilbiude capittelet hersammesteds for ett billigt wehrd epter dannemends sigelse. Dersom ochsaa saaledis skeede, att de som for^uett^ staar, ej betaller for^ne^ grundeleje til god rede och wdj rette tide wdj thre aar epter hinanden, da hues derpaa till bøgning kand findis att were forbrutt till Stauffuangers capittell. Thill widnissbyrdt wnder wores capittels segell.

Actum Stavanger den 6. aprilis anno 1635.

[1]) aabent rum.

---

802 Aalhedt Jens saugmesters grundebreff paa sin egen grundt.

Capittell i Stauffuanger kiendis och giør witterligt, att wj haffuer wndt och beuilgett och nu hermed wnder och beuilger erlig och gudfrøctig quinde Aalhedt, s. Jens saugmesters, en vores grund paa Grimsager, huilchen hun nu bebøgget haffde, och strecher den sig wdj lengden fra den øffuerste Algade till den nederste imod søen paa den side op ved Niels Wembs grundt thre och tredeffue norske allne, wdj lengden paa den anden side ved Odt thømmermands plads halfftredie och thredeffue norske allne och et quarter, wdj bredden wed den øffre Allgade halfftiende norske allne, wdj bredden wed den nederste Allgade halffsyttende norske allne.

Denne grund wdj sin lengdt och bred, som den nu forefunden er, for^ne^ Aalhedt Jens saugmesters, med hendis børn och arffuinger skall niude, bruge och beholde frelseligen och angerløst for oss och wores effterkommere i alle maade, dog med dett skeel, att for^ne^ Aalhed, Jens saugmesters, hendis børn och arffuinger giffuer deraff aarlig grundeleje . . . .[1]) til huer s: Michaëlis. Mens dersom huusene och bøgningen paa samme plads, som nu staar eller hereffter bøggendis worder, skulde selges, pantsettis eller affhendis, da skulle de først tilbiudes capittelet hersammesteds for ett billigt werd epter dannemends sigelse; och dersom saaledis skeede, att for^ne^ Aallhed Jens saugmesters, hendis børn och arffuinger icke betaller samme grundeleje wdj tre aar effter hinanden till goed tid och till rede, da husene och bøgningen att were forbrutt till Staffuangers capittell. Thill windisbyrdt wnder wores capittels segell. Actum Stawanger den 6. aprilis anno 1635.

[1]) aabent rum.

Chasten Lytke glasmager hans grundebreff. 803

Capittell i Stauffuanger kiendis och giør witterligtt, att wj haffuer wndt och beuilgett och nu med dette wortt obne breff wnder och beuilger erlig och welagt mand Chasten Lytcke, glassmager, borger och indwaaner hersammesteds, hans høstru, børn och sande arffuinger en wores grund paa Grimsager, som hand nu till en hauffue haffuer bebøgtt och indplanckett, hvillchen grund strecker sig wdj lengden fra den middelste Algade imod søen op ad Kleffuen nest hoes skipper Jespers hauffue halffsiette och fyrretiuffue norske allne, wdj bredden wed Kleffuen toe och tredeffue norske allne, wdj lengden paa den anden side wed Simon Berentsens hauffue fra Kleffuen och neder till Algaden siuff och tredeffue norske alne och ett quarter, wdj bredden neden ued den midelste Algade imellem skipper Jesper och Simon Berentsens hauffue halffierde och tredeffue norske alne och et quarter.

Denne grund for[ne] Kasten Lutke glasmager, hans høstru, børn och arffuinger udj sin lengde och bred, som den nu forefunden ehr, skall frelseligen niude, bruge och beholldе angerløst for oss och wores effterkommere i alle maade, dog med dett skeel, att for[ne] Chasten Lutke glasmager, hans hustru, børn och arffuinger giffuer heraff udj aarlig grundeleje . . . .[1]) till huer s: Michaelis. Mens dersom husene och bøgningen, som nu paa samme grund er bøgt eller hereffter bøgges kunde, skulde nogen tid selges, pandsettis eller affhendis, da skullde de først tilbiudis 804
capittellet hersammesteds for ett billigt werd effter dannemends sigelse. Dersom och saaledes skeede, att for[ne] Chasten Lutke, hans hustru och arffuinger icke betaller samme grundeleje wdj tre aar effter hinanden till rette tid och till god rede, da husene och bøgningen med andet till Staffuangers capittell att were forbrutt. Thill widnisbyrdt wnder wores capittels signett. Actum Stauanger den 6. aprilis anno 1635.

[1]) aabent rum.

Simon Berentzens grundebreff.

Capittell i Stauffuanger kiendis och giør witterligt, att wj haffuer wndt och beuillgett och nu med dette wortt obne breff wnder och beuilger erlig och welagtt mand Simon Berentzen, borger och induaaner hersammesteds, hans høstru, børn och sande arffuinger en vores grund paa Grimsager, som hand nu till en haffue indplanckett haffuer, huilken grund strecker sig udj bredden till den middelste Algade imellem Chasten glasmagers och Willem Jonsens haffuer fyrretiuffue norske allne, wdj lengden fra Kleffuen ned ad nest op till Willem Jonsens hauffue halffanden och fembti norske allne, wdj lengden fra Kleffuen ned ad nest op till Chasten glasmagers haffue halffierde och tredeffue norske allne och et quarter, wdj bredden oppe ued Kleffuen imellem for^ne^ Chasten glasmagers haffue och Willem Jonsens hauffuer fire och fyrretiuffue norsche allne. Denne grund for^ne^ Simon
805 Berentsen, hans høstru, børn och arffuinger wdj sin lengdt och bredt, som den nu forefunden ehr, skall frelseligen niude, bruge och beholde for oss och wores effterkommere i alle maade, dog med dett skeell, att for^ne^ Simon Berentszen, hans høstru, børn och arffuinger giffuer deraff wdj aarlig rettigheedt och grundeleje . . . .[1]) till huer s. Michaelis. Mens dersom husene eller bøgningen, som endnu paa samme plads bøggis kand, eller hauffue pladtzen wdj sig sellff skulle selgis, pantsettes eller affhendis, da skullde de først thilbiudes capittelet hersammesteds for ett billigt werd effter dannemendtz sigellse; och dersom saaledis skeede, att for^ne^ Simon Berentsen, hans høstrue, børn och arffuinger icke betaller samme grundeleje wdj thre aar effter hinanden till rette tid och till gode rede, da husene och bøgningen med andett till Stauffuangers capittell at wehre forbrutt. Thill windissbyrdt wnder wores capittels segell. Actum Stawanger thendt 6. aprilis anno 1635.

[1]) aabent rum.

Forordning om geistlighedens encker, som wille nedersette sig udj kiøbstederne. 806

Wj Christian den fierde, med Guds naade etc:, giøre alle witterligt, att efftersom wi naadigst komme udj forfaring, huorledes gejstlige encker som sig udj kiøbstederne nedsette, aff borgerskabett formeenes nogen næring att driffue, med mindre de med dennem schatte och schylde wilde, da haffuer wj naadigst bewilget och tillat och nu med dette wort obne breff wnde, bevilge och tillade præste och anden gejstligheden encker som wdj wore kjøbsteder nødes till att boesette dennem, att de mue och schulde werre frj for all kongelig schatt och anden borgelig och byess tynge (meden och ald den stund de sidde udj deres enckesæde wgiffte och føre itt erligt och christeligt leffnet), om de end driffue nogen ringe handell. Mens om de driffue nogen stor handell, da schulle de giffue aff handelen alleene alt effter wores universitets fundation och høylofflig ihukommelser wores elskelig kierre her fader och her [far]faders gejstlige encker meddellte privilegier och friheder, saa att dennem udj wore kiøbsteder icke scheer nogen hinder eller forfang her paa. —

Forbiudendes alle wore embedsmend, fogder, borgemestere, 807
raadmend och alle andre for^ne præste encker och gejstligheds effterlatte hustruer, som udj wores kjøbsteder boesiddendes erre eller sig boesette ville, herimod som for^uit staar att hindre eller j nogen maade forfang att giøre wnder straff som ved bør.

Giffuet po wort slott Kiøbenhaffn den 17. maij aar 1636.

Christian.

Nota: Originalen her aff findes paa Stavanger kongsgaard.

(Side 808 ubeskrevet).

809 Vdskrifft ock kongelig confirmation paa mageskiffte imellem bispestolen och h. Peder Sørenssøn, sogneprest til Quindisdals præstegield, anlangende Rødland i Quindisdal etc.

20 junij anno 1671. Wii Christian den fembte etc. giøre alle witterligt, att efftersom hos oss allerunderdanigst anssøgis oc begieris wores allernaadigste confirmation paa effterskreffne mageskiffte ljudendis ord effter andet som følger:

Friderich den tredje etc. vor synderlig gunst tilforn. Efftersom hæderlig oc vellærd h. Peder Søffrensen, Guds ords medtiener til Quinnesdals præstegield wdj Staffuanger ampt, underdanigst er begierendis til mageskiffte effterskreffne gaard Rødland kaldet, liggende til bispestolen wdj Staffwanger stifft, skyldende aarligen to huder, hvor imod hand underdanigst erbyder sig dobbelt wederlaug igien att gifwe, som skall wære bispestolen langt nermere oc belejligere beliggende end forskreffne gaard som derfra affstaais, nemlig paa Jederen strax wed Staffwanger udj Nierim trej huder oc udj Thu een hud med landskyld oc bøxel, — da saasom wj aff eders herom underdanigste erklæring naadigst erfarer, att j imod forskreffne mageskiffte inted haffwer att replicere (heldst effterdj det er bispestolen profiterligt), uden allene att Rødlands besiddere hereffter som aff arilds tijd maa være bisperne udj Stavanger stifft j deris visitatz oc hans folch med skydsz oc tractament beforderlig, — er wj naadigst tilfreds, att j det saaledis med hannem paa videre naadigste ratification
810 med forderligste maa til ende giøre, dermed skier vor vilje. — Befalendis eder Gud. Skreffvet paa vor slot Kiøbenhaffn den 16 aprilis anno 1668. Under vort zignet. Friderich. —

Effter denne kongl: naadigst udstedde bevilling, som forskreffne rigtig copie aff originalen formelder, da kiendis wj underskreffne oc hermed for alle giør vitterligt, att wj til høyst bemelte hans kongl: mayst: videre naadigste ratification haffver dette mageskiffte fuldbragt oc til ende ført, saasom effterfølger: att den gaard Rødland udj Qvinnesdals præstegield i Lister ampt, som hijd indtil til Staffvanger bisspestoel haffwer været beliggende, hereffter skall følge til arff oc eye med alle sine aff arilds tijd rette til-

hørige pertinentier j skov, march oc vand oc desslige alt andet til h: Peder Søffrensen Gotzen, hans hustru oc deris arffwinger, fødde oc ufødde, ewindelig, til hvad ende jeg underskreffne Christian Madtzen Tausan, doctor oc superintendent offwer Staffwanger stifft, samme gaard Rødland med sine pertinentier fra Staffwanger bispestoel for mig oc mine effterkommere til velbemelte h: Peder Søffrenssen oc hans arffuinger her med fulkommelig .affstaar oc skiøder. Hvor imod jeg Peder Søffrenssen Gotzen fra mig, min hustru oc voris arffwinger, fødde oc ufødde, fulkommeligen hermed affstaar oc skiøder til Staffwanger bisspestoel udj en gaard Nierim liggende paa Jederen ved Staffwanger, som skylder korn halffandet pund med all sin tilhørende herlighed oc rettighed, landskyld, bøxel saawelsom tilligende lotter oc lunde, noch udj den gaard Thu korn jtt halff pund, j ligemaade med landskyld oc bøxel oc alle andre aff arilds tijd tilligende pertinentier, j hvad dett oc er eller være kand, oc det ewindelig. Oc hvis det skulle imod forhaabning hende sig, att bemelte godss enten udj Nierim eller udj Thu skulle ved nogen process oc rettergang hos bispestolen j Staffvanger bliffwe aff nogen søgt oc tilbagevunden, da bepligter jeg Peder Søffrensen Gotzen mig med min hustru oc begge voris arffvinger saa oc gandske familie en for alle oc alle for een ey allene processens omkostning at udstaa 811
oc betale, bisspestoelen foruden skade j nogen maade, men end oc andet gott oc sickerligt godss udj lige qvantitet saavelsom belejlighed oc herlighed inden sex ugers forløb til Staffvanger bisspestoel retteligen oc redeligen paa ære, tro oc loffwe att forskaffe oc erstatte. Oc til detz wissere forsichring oc stadfæstelse, att dette forskreffne udj alle sine clausuler oc puncter saaledis uryggelig oc upaaancket paa begge sider her effter holdis skall, da haffwe wj dette mageskifftes breff med egne hænder underskreffwet oc woris sædvanlige zigneter undertrøgt udj underdanigste confidentz, att hans kongl: mayst: dette bevilgede mageskiffte oc skiøde allernaadigst wille ratificere. Actum Qvinnesdal den 8. julij anno 1668. Christian Tausan, d:, eg. h., s. Stavanger: (l. s.), Peder S: Gotzen (l. s.)

Da wille wj forskreffne mageskiffte udj alle desz ord, clausuler oc puncter, efftersom det her offwen indført findis, allernaadigst haffwe confirmeret oc stadfest saa oc hermed confirmerer oc stadfæster, forbydendis alle oc en hver her imod, effter som

forskreffwet staar, att hindre eller udj nogen maade forfang att giøre, under vor hyldist oc naade.

Giffwet paa vort slot Kiøbenhaffn den 20. junij anno 1671.

Under wort zignet.

Christian.

P. Schumacher.

---

812 Wii Friderich dend tredie etc. giøre alle witterligt, at efftersom woris vndersaatter udj Quinesdalss præstgield i Staffvanger stifft udj vort rige Norge for oss allerunderdanigst haffver ladet andrage, huorledis deris lange kirche veig, nemlig sex store mile fra den øffverste gaard i sognet och til deris rette sogne kirche Lechnes, skall falde dennem, deris hustruer och børn til ulidelig besuæring och skadelig forhindring i deris salighedtz sager, i særdelished at deris fruchtsommelige quinder saa och gamble folch om høsten, vinteren eller først i vaaren, naar veyen er besuerligst och tungist, ville gaa til alters, umuligst skal kunde komme til sognekirchen, item at de om vinteren i snee och frost vidtløfftig maa ombløbe, for de kunde faa deris børn christnet, och der foruden at de saa stor møye och besuæring |: synderlig i pest tid :| med deris døde at begraffwe skal haffwe, at de fast umueligt ey alle til kirchen kand komme, da haffwer wj effter forschreffne beskaffenhed sambt bente bønders herom allerunderdanigste giorte ansøgning och begiering allernaadigst bevilget och tillat saa och hermed bevilger och tillader, at de til Guds æris forfremmelse och menigheden sammestedtz formedelst forbemelte
813 besuærlig och lange kirche veyg til gaffn och commoditet paa deris egen bekostning en kirche i bemte præstegield paa it dertil bequemmelige steed foruden de forrig aff ariltz tiid der allerede verende kircher maa lade opbiugge. Och formedelst de bemte kirche paa egen omkostning skulle opbiugge, aarligen ved lige holde, med vien och brøed och al anden fornødenhed forsiuffne, haffwer wj der foruden effter deris derom allerunderdanigste begiering allernaadigst bewilget, at detz forskreffne indkomme maa med sognepræstens inspection staa under deris och deris effterkommeris egen och tilbørlige och forsuarlige direction. Forbiudendis alle och enhuer her imod efftersom forschreffvit

staar at hindre eller udj nogen maade forfang at giøre, wnder vor hyldest och naade. Giffwet paa vort slott Kiøbenhaffn den 20. octobr. anno 1669.

Under vort signet

Friderich.

Om Qvamsgaard til bispeenchen. 814

Wii Christian dend femte etc. giøre alle vitterligt, at efftersom hos os allerunderdanigst ansøgis och begieris voris allerunderdanigste confirmation paa effterfølgende breff, lydende ord effter andet som følger:

Wj Friderich dend tredie etc. giøre alle witterligt, at efftersom hos os vnderdanigst ansøgis och begieris voris naadigste confirmation paa it os elsch: Hendrich Belov till Huidstegaard, vor mand tiener och befalingsmand offwer Staffvanger ambt, hans wdgiffne breff, lydendis ord effter andet som følger:

Jeg Henrich Belov til Huidstegaard, kongl: maytz befalingsmand offver Staffvanger lehn, giør vitterligt, at efftersom hans kongl: maytz: min allernaadigste herris obne breff for nogle aar siden er vdgangen datterit Aggershuus den 29. augustj anno 1648 anlangendis præsteencherne her udj Norge, som aff kongl: naade ere bevilgede i deris enche sæde och saa lenge de ustraffe- 815
ligen leffwer at maa niude dend beste aff præste bolens jorder |: quit och frj wden skat och ald anden besuæring :| nest den jord som præsten sielff besidder, huorfor och ingen præst samme jord som saaledis til præsteencherne udneffnis, maa til nogen bøxle videre end hans egen liffs tied, men siden skal enchen, om hund iche i gieldet bliffver, fuldmagt haffwe samme jord at tiltræde, och bunden, som dend kand haffwe i brug, forplicht wære dend at endtvige effter præstens døed, naar hans førrige bøxel aff præste enchen hannem igien bliffver erlagt, som høyest bemelte kongl: benaadings breff udj sig sielff videre formelder.

Da paa det samme hans kongl: maytz: naadigste willie och befaling en gaard til præste enchen at wdneffne saa wel her udj lehnet som anden stedtz kunde effterkommis at stillis i verch, haffver jeg med den hæderlige och høylerde mand mester Tom-

mis Chortsen Wegner, superintendent offver Staffvanger stifft |: nu sl: hos Gud :|, paa Staffvangers capittels huus nærværende de høy och vellærde mænd udj capitulet sampt præsterne her udj lehnet dend 11. julij sidst forleden udj it huert præstegield den beste aff præste bollendis jorder nest den jord som præsten selff besidder, udlagt, som præstens enche, om hun iche udj kaldet bliffver forsiunet, effter offte høijest bemelte kongl: maytz: benaadings breff skulle tiltræde, nyde och besidde, som udj
816 capittels bogen samme tid bleff indført och anteignit. Och bleff da och samme tiid aff Strands sogen udlagt och i capittels bogen indtegnit til offte velbemelte den sl: mans bispens effterleffwersche |: efftersom samme præstegield ligger til bispestolen, och bispen sielff til bemelte gield er sognepræst :| som hund effter hans død schulle haffwe och niude en gaard udj bemelte Strands sogen i Aardals schibred beliggendis wed naffn Quam, som skylder aarligen toe løber smør. Mens efftersom derom for den sl: mands døed indtet skrefftlig bleff forfatted, uden huis derom, som forbemelt er, i capittels bogen findis indført, saa haffwer ieg nu da effter begeiring hans effterleffverske den erlig, dydig och gudfrichtig matrone Anne Christensdaatter Trane dette mit breff paa forbemelte gaard meddeelt, saa at hun den samme skal haffwe, nyde och beholde lige som andre præsteencher hindis liffs tiid, och det med offwen bemelte conditioner och vilkaar som høystbemelte hans kongl: maytz: naadigst udgiffne benaadings breff udj sig sielff videre omformelder. Til detz forsichring jeg dette med signet och egen haand vndertegnelse bekreffter. Actum Staffvangers kongsgaard den 4. januarij anno 1655. Henrich Below (L. s.)

Da haffver wj forskreffne breff udj alle des ord, clausuler och punchter, efftersom det her offwen indført findis, naadigst confirmeret och stadfestet saa och hermed confirmerer och stadfester.
817 Forbiudendis alle och en huer her imod efftersom forskreffwet staar at hindre eller i nogen maader forfang at giøre, under vor hyldest och naade. Giffwet paa vort slott Kjøbenhaffn dend 18. junij anno 1662. Under vort signet. Friderich (L. s.)

Da haffwe wj bemelte breff efftersom det her offwen indført findis, allernaadigst confirmeret och staafestet saa och hermed udj alle sine ord, puncter och clausuler confirmerer og stadfester. Forbiudendis alle och en huer her imod efftersom forschreffvit

staar at hindre eller udj nogen maader forfang at giøre, vnder vor hyldest och naade. Giffwet paa vort slot Kiøbenhaffn den 11 julij anno 1671. Under vort zignet.

Christian.

P. Schumacher.

Allernaadigst bevilling at tafflen i stifftet maa gaa om till domkirchens oc scholens hielp. 818

Wii Christian dend fembte etc. giøre alle vitterligt, at efftersom doctor Christian Tausan, bischop offver Staffvanger stifft i vort rige Norge, for os allerunderdanigst haffver ladet andrage, huorledis domb kirchen saavelsom skolen der i Staffvanger schal i saa slet och ringe tilstand befindis, at de formedelst mangel paa nødtørfftig vnderholdning iche alleniste dagligen mercheligen afftager, mens end oc inden kort tied gansche maa vndergaa, sær formedelst nogle penge, degne eller skolæ penge kaldet, som att gaardene i østerlandsche ambter j bemelte stifft, nemlig aff somme fire schilling och aff somme tou schilling, til saadan christelige brug aarligen pleyede at wdgiffwis, dennem ere frakomne och aar 1666 effter Niels Pedersens, da præsident udj vor kiøbsted Christiansand, hans angiffvende til en navigations skoles indtrædelse och wed lige holdelse der i byen tilllagde, da saasom wj komme i erfaring ingen saadan navigations skolæ os til nogen nytte endnu at være værch stillet, endog pengene hid indtil dend ende aff bemelte præsident ere bleffwen oppebaaren, haffver wj effter saadan beschaffenhed til confirmation 819
paa voris elschel: kiere h: faders Christianj quartj, sl: och høylofflig i hukommelse, hans dend 19. janvarij 1639 til de i bemelte Staffvanger da værende ambtmand och bischop vdstede missive allernaadigst bevilget och tillat, saa och hermed bevilger och tillader, at forschreffne skolæ penge maa fremdelis her effter følge Staffvanger skole och dom kirche och paa dend maade som forschreffne høyjstbem^te voris h: farfaders missive om formelder, indsamlis och vnder bispens direction til deris vnderholding

forsuarligen anvendis, och efftersom dise bevilgende skolæ penge sig ichun en ringe deel bem^te^ skolæ och kirche til liden hielp kand bedrage, haffve wj herforuden allernaadigst bevilget och tillat och hermed bevilger och tillader, att en sær taffle der i stiffted udj alle kircherne saavel i kiøbstederne som paa landet maa hver præchen dag omgaa, och huis der udj aff christelig kierlighed indgiffwet och samblet vorder ilige maade til deris reparation och ved lige holdelse med forschreffne vilkaar tilbørligen anvendis och forbrugis. Forbiudendis alle och enhuer her imod efftersom forschreffwit staar at hindre eller udj nogen maader forfang at giøre, under vor hyldest och naade. Giffvit paa vort slott Kiøbenhaffn den 20. junij 1671.

Under vort signet
Christian.

P. Schumacher.

820 Geistligis privilegia

giffne først af allerhøyloffligst ihukommelse konning Friderich den 3die och datterid paa den kongl: residentz Kiøbenhaffn den 24 julij anno 1661, men dereffter naadigste confirmerit och forbedret aff den stormegtigste monarch och konge konning Christian den 5te, datterit paa Kiøbenhaffn slott den 15 decembr: anno 1670, for alle geistlige i Danmarch och Norge.

821 Copie aff geistlighedens privilegier.

Wii Friderich dend tredie etc. giøre alle witterligt for os och voris arffvinger, at efftersom den allermechtigste gode Gud, som aff sin gudommelige villie och velbehag alle riger och regimenter iche alleniste indstiffter, mend endochsaa styrer och regierer, haffver formedelst sin sær och synderlige providentz det saaledis beschichet, at voris kiere och troe vndersaatter aff alle stender udj vort rige Danmarch for nogen kort tid siden for

dennem och deris effterkommere oss och vort kongl: huus paa mandelig och quindelig linnie haffver conferered och opdraget arffverettigheden offver Danmarchis och Norgis riger, saa at den vaalrettighed, huilchen Danmarchis stender hiid indtill hafft haffver, er effter denne dag gandsche casserid och annullered, huorfor de ochsaa den handfestning dennem aff os udj vort kongl: regimentes indtrædelse giffven igien til os haffver offverlefferet och med det samme den cassered, annullered, dødet och gansche til indtet giort, dermed at lade see deris underdanigste devotion, incljnation, troskab och kierlighed imod oss och vort kongl: huus aff betrachtning voris udj førrige krig udstandne fare och besuæring sampt 822
store umag och omsorg at bringe dette rige igien udj en goed och fredelige stand, huilchet altsammen vj med kongl: gunst och naade haffwer optagit, och det fornemmeligen effterdj een huer er bekjendt och voris tro stender det samme nochsom haffver erfaret, at den førrige regiering, efftersom den udj forbemelte handfestnings val capitulation var forfatted, voris konge riger sampt dertil hørrige provincier och lande iche alleniste ey er geraaden til nogen tiltagelse, flor eller velstand, men tuert imod haffver foraarsaget adschillige confusioner saa och hos den største deel aff stenderne och vndersaatterne store besuæringer, klagemaal och indbiurdis jaluesie, huilche ulemper her effter at forekomme saavelsom det gemene beste i alle maader des mere at befordre denne forandring uforbigengelig aff stænderne ere foretagen och skeedt. Thi haffve wj naadigst været betencht, huorledis vore kiere och tro stender med tilbørlig, dog samme voris arffverettighed til begge vore riger Danmarch och Norge saavelsom det gemeene beste i alle maader uprædjudicerlige privilegier aff kongl: clementz, milhed och naade best kunde giffwis och bevilgis och derfor den geistlige stand i sær paa deris vnderdanister ansøgning och begierring effterfølgende privilegier naadigst giffvet och bevilget.

1.

Haffwe wj naadigst bevilget, huis vj hereffter hos geistliheden 823
vil haffve vdretted, det samme ved bisperne och særdelis hos en huer i sit stifft directe effter voris lendsmend eller deris fuldmechtige at skal forrettis.

2.

Dersom saa skeede, at nogen her effter een eller flere bøndergaarder skulle needbryde jorden til auffls eller ladegaarde at bruge eller och auffls gaarde at oprette, da skal dog geistliheden och kircherne deraff saavelsom oss selff eller dennem huilche cronentz anpart tiende effter sær benaadinger kand haffwe och oppeberge, tienderne och tilbørlig rettighed wære forbeholden, saa at dennem deris aarlige indkombst vforkrenchet forbliffver, och huis bøndergaarder for denne tid er lagt vnder aufflsgaarde eller deraff sædegaarde oprætted, derom ville wj giøre sær anordning huorledis dermed skal forholdis.

3.

Jus patronatus til nogen kirche skal effter denne dag ingen tilstædis, uden dem som wj dertil naadigst priviligerit haffver eller i fremtiden privilegerendis worder, dog at en huer som saadan jus patronatus haffver eller bekommer, sine vnderhaffvende kircher forsuarligen ved lige holder, saa frembt hand saadan høyhed och benaading iche wil haffve forbrudt.

4.

824 Wj haffve ochsaa aff synderlige naade bevilget och tillat, som wj och hermed bevilger och tillader, at en huer præst sig maa tilforhanle den præstegaars bygning som hand boer udj, och derom med voris dertil deputerede at accordere, och skal hans successor udj kaldet betale hans arffvinger samme bygning och dentz forbedring effter toe neste præsters och toe beste sognemænd deris vordering, dog saa at vorderingen sig iche strecher offwer fem hundrede slette daller.

5.

Præste och annex-gaarde, sampt huis der er lagt nogen ad mensam, maa præsterne hereffter nyde, saasom de dennem aff ariltz tied med rette nydet haffver, men huis kand bevises noget deraff med uret at være frakommen, skal det dennem restitueris.

6.

Och efftersom præsterne udj recessen och sær forordninger, endog forseelser er ringe, med haarde straff truis, da wille wj saadan straff, om nogen præst aff menischelige skrøbelighed sig udj sit embede skulle forsee, effter circumstantiernis beschaffenhed och en hvers førrige leffnet och skichelighed her effter naadigste mitigere och forlindre, ey paa tuifflendis att en hver aff dennem sig ioe sin stand och embede nochsom erindrer och denne voris kongl: milhed och naade iche misbruger.

7.

Och dersom nogen præst skulde bliffve tilldømpt nogen bøder at vdgiffve, da wille vj samme bøder til fattige præste encher allernaadigst vil haffve bevilget och forærit, i huo och jus patronatus kunde tilhøre.

8.

Sidde-degne paa landtzbyerne skal boliger vdvises, saaledis at de der udj kand holde skolæ til ungdommens vndervisning och lære.

9.

Och skal kircherne selff her effter nyde deris anpart tiende, och naar kirchens tiender vorder ledige, da skal de bortfestis til dennem som mest wil giffve, dog at sognemendene bliffwer det nermest, om de ville giffve saameget som nogen anden.

10.

Huis och nogen kirche aff indkomstis mangel forfalder och iche nødtørfftig ved lige kand holdis, eller nogen præst for kaldetz ringhedtz skyld iche kand haffve sin nødtørfftig vnderholning, da wille vj, naar vj vnderdanigst derom ansøgis, om detz leylighed lade forfare och der effter nødtørfftеligen lade forsiune.

11.

Naar nogen præst ved døden affgaar, da skal hans proust med toe præster i samme herrit, eller om prousten selff var døed

eller forhindret, da i hans steed en anden præst aff samme herridt være offver skiffted och effter lov och ræt dermed at forfare.

826 12.

For ligprædichen, som paa lands byerne af præsterne begieris, maa de annamme huis de intresserede dennem goedvilligen giffve will.

13.

Och wille wj naadigst, at præsterne hereffter skal wære frj for ald inquartering.

Ey paa tuifflendis, at de, deris børn och effterkommere saadan voris kongl: naade med skyldig vnderdanighed saa erkiender, at de sig udj høyeste maader beflichter och lader være angelegen saadant imod oss och voris kongl: arffvinger med tilbørlig lydighed och bestandig troskab at demerere, huorimod vj dennem alle och en huer med kongl: huld och naade tilgedaen och bewaagen forbliffver. Giffvet paa vort kongl. residentz Kiøbenhaffn den 24. julij anno 1661.

Under vort signet
Friderich.

---

827 Christianus 5tus etc:

Giør alle witterligt, at wj aff sær kongl: naade och bewaagenhed imod samtlige voris geistlige i vore riger Danmarch och Norge effter deris derom allerunderdanigste ansøgning och begiering allernaadigste confirmered, fuldbiurdet och stadfestet och hermed aff voris absolute souveraine kongl: magt och myndighed confirmerer, fuldbiurder och stadfester de dennem aff voris elschel: kiere h: faders och forfedres, sl: och høylofflig ihukommelse, den 24. junij anno 1661 giffne och allernaadigst forundte privilegier, och haffve wj enda derforuden til it sær och synderlige kongl: naadis tegn dennem ydermere effterfølgende poester allernaadigst bevilget och forundt, nemblig:

1.

Skal præsterne saavelsom kircherne fremdelis nyde deris sædvanlige tiende ligesaavel af alle de øde jorder, som bortleyes til at besaa, fra den tid de bortleyes och aff huem det ochsaa være kand besaas, som aff andre de besaatte bøndergaarder tilliggende jorder. Iligemaader skulle och skolerne eller degnene och substituterne nyde deris sædvanlige degnetraffver aff samme jorder fra den tid de besaais. —

2.

Præsterne och andre geistlige saavelsom sæ[de]degnene maa och her effter fremdelis ubehindret, frj och vden betaling deris fornødenhed her effter som tilforne nyde vdaff de skoffve, som 828
liger till deris præste eller annex gaarde, eller som de hied indtil pro officio haffver været berettigede at nyde noget udj, saa at voris den 17. februarij giorte anordning och den 20. octobr: sidst forleden publiceride skowe ordinance iche skal vdtydes dennem her udj til nogen hinder eller forfang videre, end at voris ober jegermester och hans vnderhaffvende skoffve betiente skulle haffve tilsiuen med bemelte skoffve, at de ey vorder til uplicht forhugne eller ødelagde.

3.

Och efftersom i den siuffvende articul i de aff os allernaadigste confirmerede geistlighedens privelegier meldis om præst bøder, som til fattige præste encher skal vdgiffvis, da wille wj, at det samme och skal forstaais om de leyersmaalsbøder eller andre dislige bøder, som ey strecher sig til det gansche boes laad och formues fortabelse, huilche der kand falde paa præstegaardens grund och skulle vdgiffvis aff deris tieniste folch och tiuende.

4.

Wj haffve och til de geistlige deris effterlatte umyndige børns beste och fordeel i lige maade allernaadigst for got erachted och wil, at naar mangel findes paa vederhefftige fødde for-

myndere effter loven eller paa præster udj det herridt, huor meget geistlig skiffte falder, som de umyndigis vergemaal sig sicher-
829 ligen kunde och goedvilligen wille paatage, eller och naar det herridtz præster, som nogenledis ere vederhefftige, med andre formynderschaber tilforne ere betyngede, da skal herridtz prousten derom ansøge voris ambtmand eller ambtzforvaltere offver samme herridt eller och stiffts befalingsmand, om det er paa landet, men i kiøbstederne borgemester och raad, huilche och hermed skal wære anbefalede aff wæderhefftige der udj ambted eller i byen betimeligen de umyndige nøyachtige formyndere at tilforordne, saa at ingen præst noget vergemaal imod hans villie skal paalegis.

5.

Efftersom for allerunderdanigst andra[ges], at det offer som præsterne tilkommer saasom en deel aff deris rette løn effter ordinantzen, dennem nu meget skal forminschis paa mange steder, ia snart offver alt, saa at endochsaa skal befindis, at mange udj menighederne gansche endtholder sig fra deris ordinarij offer at afflege paa de tre store sædvanlige høytider om aaret, præsterne til stoer affgang och skade paa deris tilbørlige indkombst och vnderholning, da ville vj allernaadigst hermed haffve anordnit och befalet, saasom wj och hermed anordner och befaler, at alle, saa mange som lade sig betiene med skrifftemaal och det høy-
830 verdige alterens sacramente, de skulle være forplichtede paa bemelte tre høytider om aaret deris offer at fremstille baade i kiøbstederne och paa landet effter en huers æffne och vilkaar. Och wille wj hermed allernaadigst haffve befalit, att øffrighederne och voris betiendte baade i kiøbstederne och paa landet her offver tilbørligen skulde holde och straffe de mutvillige och forsømmelige, som ved bør, och saa som de det for oss achter at forsuare och bekiendt wære. Disligeste skal och maa de geistlige baade i kiøbstederne och paa landet fremdeliss och her effter som tilforne och hied indtil nyde och beholde de immuniteter och benaadinger, som de udj voriss elschel: kiere h: faderss och forfedress konger til Danmarch och Norge, sl: och høylofflig ihukommelse, deris tid, særdelis siden arffveregieringens begyndelse, nydet och hafft haffver, saavit det saavelsom de øffrige dennem forundte frjheder iche befindess at stride imod voriss

jura majestatis, absolutum dominium, souverainitet och arffveretthed. Thj forbiude vj alle och en hver her imod, efftersom forschreffvit staar, indtil vj anderlediss tilsigendiss vorder, at hindre eller udj nogen maader forfang at giøre, vnder vor hyldest och naade, och ellerss forbliffvendiss sambtlige voris geistlige med synderlige kongl: huld geneyenhed bewaagen. Giffvet paa wort slot Kiøbenhaffn den 15. decembr: anno 1670.

Under vort signet.
Christian.

Christian den femte etc. Wor naade tilforn. Voris 831
allernaadigste willie och befaling er, at du hos følgende voris forordning om regenskabernis claring straxen paa tilbørlig steder lader forkynde och dig sielff der effter allerunderdanigst retter. Dermed scheer vor villie. Befalendis dig Gud. Schrefuit paa vort kongl: residentz udj Kiøbenhaffn den 23. septembris anno 1671.

Under vort signet.
Christian.

Wii Christian den femte etc. giøre alle witterligt, at wj til woris aarlige indkomstirs rigtig indbringelse sampt restandtzernis inddriffvelse allernaadigst haffver for høynødvendigt eracted denne forordning alle vedkommende til effterretning engang for alle at lade opsette, och hermed alvorligen befale, at den i alle sine ord och punchter med underdanigste lydighed effterkommis:

1.

Skulde alle de, som til os med nogen regenschab at giøre forbu[n]dne ere, tiltenchte være dennem med den troskab och fornøyelig rigtighed sampt specification paa alle indtegter och wdgiffter ved dag och datum at forfatte, som det erlige betiente och troe vndersaatter vel eyner och anstaar, och huis effter denne dag i nogen regenschab schulde befindes saadanne handgribelige forseelser, huorved de enten deris unde intention os att defraudere

832 och vore betiente dermed at forleede eller i det minste deris egen udøgtighed och wandkyndighed giffwer til kiende, da naar saadan witterlig forseelse befindes, at nogen aff deris indtegter udeluchis och siden deris haand derfor produceris eller och med falsche beviser wed deris wdgiffter sig behielper, forkommer voris intrader eller dennem os til skade och sig self til nytte bruger eller i andre maader oss eller voris vndersaatter foruretter, som til falschhed kand henregnis, wille vj ey, at saadant som en bar mangels post skulle anseis och uden sær straff passere, mens i kammer collegio paakiendis, om saadan skyldig person effter den dag bør at forbliffve ved sin bestilling eller och en anseelig penge straff effter sagens beschaffenhed andre til exempel hannem paalegis. Misregninger belangende, da naar det fortit scheer och oss til schade, schal de første gang advaris bedre tilsiuen at haffve, och om det tiere scheer, da enten som udøgtige eller utro tienere at caseris. —

2.

Alle regenschaberne skulle med alle dertil hørige beviser och ducumenter her effter aarligen indleveris paa voris skatkammer tri maaneder effter de sluttis |: dog de norsche regenskaber syndenfields fire maaneder och de nordenfields sex maaneder effter :| nemblig tolders, byfogders, Holmens, tøyhusedtz, brøgerhusetz, hoffspisningens och alle andre dislige regenskaber, som her effter alle skal sluttis med aaredtz vdgang, som er den 31. decembris, och ambternis baade huad indkomsterne saavelsom skatterne i Danmarch angaar, item general och andre krigs commissariers regenschaber, som sluttis til huer Philippi Jacobi dag. Huilchet
833 vj vill at skal uforanderlig holdis uden nogen videre undskylning eller forevending, och det under deris bestillings fortabelse, och derfor ingen løn at maa got giøris nogen for det aar hand offver den bestempte tid med sit regenschab ude bliffver. Skulle och nogen sidde inde med voris middeler och dem iche effter ordre strax fra sig levere, da skal regenskaberne, saavit deraff kand haffves vis effterretning, flittig effterseis, naar indtegten er falden, och fra den tid til de effter ordre erleger pengene, skal dennem dobelt rente tilregnis at betale och de derforuden med vedbørlig straff anseiss.

3.

Efftersom aff en deel som amptschriffvere, fougder och andre, som jordegodtzis och skatters indtegter skulle forklare, paaschiudis, at de formedelst restantzerne hos de vedkommende iche schulle kunde til den bestemte tid slutte deris regenskaber, da erachte vj dog for woris sicherhedtz skyld høyt fornødenhed, at [de] dog forfatter och slutter deris regenschaber til bemelte tid, saaledis at den fulde indtegt os til beregnis och i slutningen føris i beholning stychuis huad, huor meget och hos huem der noget kunde restere med rigtig tingsvinde och amptmandens eller andris, som med dem bør at haffve inspection, attest, at det sig saaledis och oprichtig forholder, huilchen beholning de siden i nestfølgende aars regenschab haffver at føre sig til fulde indtegt, och saaledis aar effter anden fortfare, om indkomsterne iche kunde præcisse inden aaretz udgang følge, huilchet vj wille uforanderlig at skal holdis, at wj baade kunde vide deris tilstand som med noget staar tilbage, och vore betienters forhold i deris bestillinger.

[4].

Och som vj fornemme att en stor restandtz hos kiøbstederne 834
i vore riger Danmarch och Norge schal findis, da paa det vj om deris tilstand sampt skatternis ligning och opbørsel aarlig nøyachtig effterretning kunde haffve, skulle borgemester och raad, huor restantzer findes, strax fremsende deris regenschaber och effter denne dag til huer Philippi Jacobj dag forfatte rigtig regenschab paa alle deris indtegter och vdgiffter aff skatterne och derhos forklare deris indtegter med rigtig och udførlig mandtal, huem der haffver schatted, och huor meget enhuer haffver udgiffvet, som skulde aff kemneren, rodmesterne och de beste borgere, som til tinget aarlig skulle vdnæffnis, vnderschriffvis och approberis, at saa meget och ey videre er paalagt och opbaaret, huilche regenschaber med alle dertil hørende assignationer och quitantzer schulle aarlig tre maaneder effter Voldborg dag paa voris skatkammer indleffveris under vedbørlig straff. —

5.

Efftersom vj allernaadigst komme i erfaring, at i en deel aff byfogdernis regenschaber stor ulighed och urichtighed skal befindes, i det paa deris indtegter ingen nøyachtig forklaring giøris, och vdgiffterne uden nogen sær och special bevilling indbeholdis och deelis, saa at voris rettighed der udinden gansche forkommer, da wille vj saaledis effter denne dag hermed haffve forholdet, at byfogderne schulle producere ved deris indtegter præsternis kunschaber, huor mange dem er witterligt at haffve forseet sig med leyermaal, och huem til barnefader er udlagt, sampt sluttingerne aff de domme, huor nogen sage fald eller confissation er falden, och ellers naar nogen afftingning for slagsmaal, skieldsord eller andre dislige smaasager, som til tinge bør at schee, er giort, huilchet bye- och tingschriffverne sampt aff borgemester och raads middel haffver uden nogen betaling paa slet papier under deris hænder at giffve beschreffven. Vdgifften belangende, da skall huerchen borgemester och raad eller byfogden for deris halffve, tredie eller tiende penge noget indbeholde, føren alle vdgiffterne med betienternis løn ere affdragne fra den heele summa aff indtegten; och for huis bekostning til fanger at vnderholde eller at lade henrette pleyer at indføris i regenschaberne, skal aff de skyldigis boe betalis eller aff de som for sagen staar betalis och oss iche til vdgifft føris. Iligemaade skal forholdis med ampternis, communitets, skolers, kirchers och andre dislige regenschaber, at alle afftingninger for uwisse sagefald scheer til tinge och detz integter med tingsvinder forklaris, som ochsaa schal uden betaling paa slet paapier af skriffverne udstedis.

6.

Som wj och allernaadigst fornemme, at det vil falde en deel aff voris betiente som byfogder och andre formedelst deris løns ringhed tungt for aarligen at hidreise och forklare deris regenschaber, da ere wj allernaadigst tilfredtz, at der med forholdis effter den gamle maade, at de i Fyen och Langeland betimelig tilstiller deris regenschaber til præsidenten i Nyborg, i Jylland til den øffverste borgemester i Aarhuus, huilche siden haffver

at levere dem tilsammen til Hans von Meulengracht, som wj til told regenschaberne i Jylland och Fyen at indsamle och hidføre allernaadigst haffver forordnet, at hand dem tillige med de andre kand til sig tage och til voris skatkammer forschaffe, de i smaa landene til den ælste borgemester i Nykiøbing, de 836
i Norge til enhuer stedtz amptmand eller amptschriffver, som dem siden til skatkammeret inden forordnede tid haffver at fremschiche, dog enhuer uformeent dem selff at fremføre och dem paa voris skatkammer selff at forklare, om hand dennem iche til offvenbemelte personer vil levere.

7.

Naar regenschaberne fremkommer, da skal tillige alle ordres, beviser, mandtaller, jordebøger, quitantzer och andre desslige førnødene documenter in originalj indleveris, uden huilche regenschaberne iche kand accepteris eller til forhør foretagis, mens achtis som regenschaberne iche vare indleffverede. Mens naar de, som forschreffvit staar, ere forfattede och paa voris skatkammer indstillede, da skal den renteschriffwer, som samme regenschab bliffver befalet at efftersee, giffve enhuer en attest under sin haand, at det er indleffverit, huilchen attest schal strax præsenteris voris procureur general at paateignis, saa frembt den aff nogen werd skal wære, som och skal haffve flittig indseende, at ved aaretz vdgang med enhuer som iche haffver leffverit sit regenschab heller forschaffet sig quitantz, forholdis effter denne forordning.

8.

Til detz ydermere forsichring och rigtighed udj voris intrader, da ville wj, at alle, som os til nogen regenschab schal suare, strax skulde, naar paaeschiss, producere beviser fra skatkammeret, at regenschaberne til den bestemte tid ere indleverede, saavelsom och quitantzer, naar de ere quiterede, nemblig krigs- och proviant commissariers, amptmænds, bispers, cammererers och andre dislige i Norge for h: statholder sammestedtz eller vice statholder, tolderne for told directeurerne eller huer stedtz amptmand, borge- 837
mester och raad for stifftsbefalingsmændene, byfogderne for borgemester och raad, schriffverne og ridefogderne paa landet for

amptmændene etz: Huilche personer och skulde haffwe tilbørlig inseende med, at naar nogen døer, deris boe da iche forrychis eller forkommer eller skiffte vorder holdet, førend wj ere fornøyede och tilfreds stilte, med mindre arffvingerne ere saa vederhefftige, at de til voris prætensioner nøyachtigen kunde svare.

9.

Och paa det ingen skal med billighed haffve aarsag til at beklage sig, at hand paa skatkammeret med sine regenschabers forhør och quittans schulle opholdis, eller forevende, at hand for den aarsag udebliffver med sine regenschaber, da wille wj, at regenschaberne, naar de paa offvenbemelte maade indkommer, strax aff renteschriffverne med tilbørlig flid och troskab foretagis, confereris och effterregnis och uden ophold den rentemester til huis classem det henhører tilstillis for at revideris och censureris. Huis da der udj mangelachtig kand findis, haffver hand antegnelser at vdsteede och en billig termin effter sagens och stedens beschaffenhed at determinere, inden huilchen tid de vedkommende skulle svare eller siden deris erkleringer iche at achtis. Naar da erkleringerne paa antegnelserne fremkommer, da skulde de i skatkammer collegio decideris, huilchet altsammen skal saaledis aff en huer vedkommende paa voris skatkammer
838 forrettis, at ingen kand haffve billig aarsag at klage, at han oss til schade formedelst sin fraværelse fra sin bestilling och hannem selff til ruin formedelst sin sinchelse schulle opholdis, och fornemmelig att quittantzerne i det allerseeniste ere ferdige til at extraderis, naar de nestfølgende aars regenschaber indleffveris.

10.

Vj wille ochsaa, at voris fogder, toldere och andre deslige betiente , som nogen aff voris intrader under hender haffver, alvorligen skulle lade sig være angelegen at erkyndige sig om alt, huis til det almindeligt lansens beste och fremtarff kunde tiene, och derom aarligen goed underrettning och tienlige forslag paa voris skat-kammer till samptlige collegij videre deliberation och betenchning indgiffve, i særdelished paa huad maade vore indkomster kunde formeris, være sig med nye vercher, rødninger,

fischerier, skefferier, manufacturer, øde jordegodsitz besettelser och alt andet som til voris tieniste och gaffn geraade kunde.

11.

Restantzerne belangende, da ville wj hermed alle och en huer alvorligen haffve anbefalet, at de eller deris arffvinger inden tre maaneder fra denne voris forordnings publication paa forchreffne maader indleverer deris regenschaber, som de endnu kunde restere med, och de som deris regenschaber fremstillet haffver och derpaa faaet antegnelser, skulle strax fremschiche dem med deris suar derpaa och siden søge deris quitantzer paa voris skat-kammer, saa frempt de iche wille anseis som de der voris mandater forsettelig offvertræde och voris rettighed sviachteligen forvende wille. Huis och nogen i saa maader skulle 839
befindes at være til os schyldig enten paa lehnene, toldene, skatterne eller i andre maader, haffver de och inden bemelte tid rigtig at klarere paa voris skatkammer under execution paa deris personer och godtz. Huor effter de vedkommende sig allerunderdanigst haffver at rette och for skade at tage vare. Giffvet paa voris kongl: residentz udj Kiøbenhaffn den 4. septembr: 1671.

Under vort signet.
Christian.

Christian dend femte etc. Efftersom vj den anordning giort haffver, at naar nogen her effter af os med voris allernaadigste breff paa noget præstekald benaadet vorder, hand da strax sin eed skrefftelig udj voris cantzelj skal indgiffve, saa at naar hand saaledis voris breff paa kaldet, som for bemelt er, bekommit haffver, hand da siden ingen videre collatz aff voris amptmand eller i andre maader haffver at tage, da haffver vj det dig allernaadigst willet forstendige, saa du dig hereffter allerunderdanigst kand haffve at rette. Skreffvit paa vort slot Kiøbenhaffn den 20. maij anno 1670.

Under vort zignet
Christian.

---

840 Frideric dend tredie etc. Wor synderlig gunst tilforn. Efftersom vj naadigst komme i erfaring, at tit och offte, naar nogen aff oss med noget præstekald vorder benaadet, da inden samme person til stedet och kaldet, som hannem naadigst forundt er, kand komme, i synderlighed paa de viit affliggende steder, en anden alt udj samme kald er indsat, huoroffver da enten voris vdgiffne naadigste breff maa tabe sin tilbørlige och aff alle och enhuer pligtige respect, eller och dend anden da med veemodighed och bekymring vige, da ville vj, at hereffter dermed saaledis skal forholdiss, at naar nogen i eders stifft, som lofflig effter ordinantzen och recessen kaldet er, eder forestillis, I det strax effter foregaaende examen her i voris cantzelj advisserer och vden forsømmelse tilkiende giffver, paa det hand enten aff oss naadigst ved voris obne breff til samme kald kand vorde confirmerit eller och, om vj nogen anden allereede dermed benaadit haffver, hand da ved samme erlangte breff kand vorde haandheffvit och voris hannem meddeelte breff i tilbørlig respect holdis, och iche tilforne dend anden vorder ordinerit, førend I voris naadigst reso-
841 lution, som forbemelt er, bekommit haffver. Disligeste efftersom een och anden voris naadigste exspectantz breffve paa præstekald bekommit haffver, da er voris naadigste villie och befaling, at saa snart nogen aff de i saa maade med expectantz breffwe benaadede til kald vorder befordret, I det strax her udj voris cantzelj notificerer och til effterrettning tilkiende giffver, at der kand rigtigen vides, huo noget effter voris naadigste breffve bekommit haffver och huo endnu exspecterer, iligemaade atj udj almindelighed tager udj agt, at altid det exspectantz breff aff eldre dato foredragis det yngre, med mindre det utryckeligen fornemmis det førrige med det siden vdgangene breff at wære casseret och opheffvit. Huor effter I eder vnderdanigst haffver at rette. Befalendis eder Gud. Skreffvit paa vort slott Kiøbenhaffn dend 4. junij anno 1667.

Under vort signet

Frideric.

Laugmandens Bartholomæi Haagensøns grundebreff.

Christian Madtzøn Tausan, doctor och superintentent offwer Stawanger stifft, mag: Madtz Tausan, s. s. theol. lector ved Stavanger domkirche, h: Henrich Peterssøn Reimer, sogneprest, mag: Jens Sørensøn Gotzen, rector scholæ, och h: Christen Andersøn Sæby, prædicant ibid:, samptlige residerende cannicher ved bem^te^ domkirche och capitul, kiendis ved dette woris oben breff och for alle giør vitterligt, at effter- 842
som hans kongl: maytz: velbestalter major offuer det vesterlendsche regimente her i Norge, erlig, velbiurdig och mandhafftig Ahasverus Creqvi dit la Rochie haffver soldt och affhendit till erlig, høyachtbare och wellwiise mand Bartholomæus Haagensøn, laugmand offuer Stawanger laugdømme, dend gaard med huuss, grund, och haffwe, som hand till diss paaboer, liggende paa Grimsager, som nu omstunder ochsaa kaldis Stranden, och det iche uden capitulitz minde och samtyche, da haffwe wi ochsaa forundt och bevilget, saa och ved dette voris breffwitz krafft forunder, bevilger och samtycher vellermelte h: laugmand Bartholomæo Haagensøn, hans hustrue, børn och arffvinger bemelte capitulitz grunder med sine huuse, bygning och haffwe her effter at haffwe och frelseligen nyde, bruge oc angerløss beholde for sig, sin hustrue, børn oc sande arffwinger aff oss och voris effterkommere udi alle maade, dog med disse vilchor, at velehrmelte h: laugmand, hans hustrue, børn och sande arffwinger schall udgiffwe aarligen till hver st. Michaelis dag och til gode rede till capitulit udj grunde-leye betale, saasom hiidtill aff bem^te^ grunde aarligen ehr udgiffwet, fiire sl. m℔, hver march beregnet till 16 schilling ds. k. Och dersom saa skedde, at hussene, som nu paa samme grunder staar, med tilliggende haffwe, och om mere 843
her effter paa samme grunder bygt vorder, her effter skulle pantsettis eller ochsaa selgis och affhendis, da skall de først tjlbiudis capitulit for itt skelligt och billigt wærd, som och schall wære nest til at kiøbe for nogen anden. Skedde det och saaledis, at forneffnte grundeleye udj trei aar effter hinanden iche bliffuer

till gode rede ehrlagt och betallt, som før er melt, och som det sig bør, da schall huusene være forbrødt till grundene och capitulit her sammesteds. Thi wille wj hermed haffwe fri hiemblit och tilstaaet meerehrmelte hans velviished laugmand Bartholomæus Haagenssøn, hans hustrue, børn och arffwinger forbem^te^ grunder for hver mands tiltale, som derpaa vilde haffve at tale udj alle maader. Med hvilche grunders lengde och bredde offwen och neden till gaden med norsk allen maalte sig saaledis haffuer, at lengden aff den paabygte grund effter Allgaden ehr to og fyrretyffwe allen, lengden ved søen syff och trediffwe allen, bredden fra gaden ned paa søen ved en hver side trei och trediffwe oc en hallff allen, haffwen offwen for huusene strecher sig i lengden till gaden neden till otte oc tyffwe och en halff allen, lengden ved allmindingen offven till to oc trediffwe allen, bredden nest till Rasmus Helgesøns grund paa østre siide er sex oc tyffwe
844 allen trei qvarter, bredden paa den vestre siide ved Hoffvers huuse nii och tyffwe oc en hallff allen. Till witterlighed och forsichring paa alt dette offwenschreffne haffuer wi ladet voris capittels segell her neden for dette voris oben breff sette och undertryche, som ehr skreffwit och udsteedt udj Stavanger den 22. octobr: anno 1672.

Mageskiffte imellom h. Henrich Thott og h. mag: Thomes Cortsøn anlangende Malde och Broe etc: og Høylands kirche for Malde.

Wii Christian dend fierde etc. giøre alle vitterligt, at efftersom os elskelig Henrich Thott til Boltinggaard, vor mand thiener og befalings mand offwer Stavanger lehn, effter voris naadigst bevilling haffuer giort mageskiffte med oss elskelig mester Thomess Cortsøn, superintendent over Stavanger stifft, med noget af forbemelte mester Thommes Cortsøns forlenings godtz,
845 som hannem pro officio er tillagt og nu lagt under vor og Norgis crones gaard udj for^ne^ Stavanger, imod andet af vor och Norgis crones godtz, som igjen til for^ne^ superintendenten og hans effterkommere ehr udlagt, hvilchet for^ne^ mageskiffte ehr lydendis ord fra ord som effterfølger: Wii effterschreffne Henrich Thott til

Boltingaard, kongl: maytz: betallings mand offuer Stavanger lehn, och mester Thommes Cortsøn, superintendent offuer samme stifft, giøre hermed witterligt, at wi effter kongl: maytz, voris naadigste herris tilladelse, daterit Koldinhuus d. 12 martij udj nerverendis aar, saa och paa høybem^te hans maytz: naadigste ratification for oss och woris effterkommere haffuer giort et venlig mageschiffte udi effterfølgendis maade.

Først skall Maldegaard liggendis her udj Stavanger lehn udj Jotten skibbred, som Clemend, Børild och Lauritz paaboer, och giffuer aarligen sex pund korn udj landskyld og it pund udj leding, noch den øde gaard Hamestad der under brugis, schylder aarlig korn it halff pund og udi leding sex schilling, hwilchen mig Thommes Cortsøn pro officio hid indtil med landskyld, leding, bøxell, arbeyd og kongelig anpart korn tiende fult haffwer, hereffter ligge och bliffwe under kongl. maytz. och cronens gaard udi Stavanger med ald des tilliggendis eyendomb, lotter, lunder og anden herlighed, som dertil af arildz tid ligget haffuer og bør dertil at ligge med rette. Iligemaade skal jus patronatus til Malde kirche, som mig och hidindtil paa mit embedtz vegne haffuer fult, her effter følge under cronen og detz ombudtz 846
mand offuer Stavanger lehn. Hvorimod jeg Henrich Thott till for^te mester Thommes og hans effterkommere superintendentere offuer Stavanger stifft igien haffuer udlagt ehn kongl. maytz: och cronens gaard her udj Stavanger lehn udi Aske skibbred liggendis, kaldis Broe, som Anders Hansøn nu paaboer, giffuer aarlig i landschyld sex pund korn, udi leding thoe huuder, thoe giedskind, otte skilling penge, med landschyld, leding, bøxell, kongelig anpartt tiende og al slig rettighed, som hand af Malde hid indtil oppebaaret haffuer. Men effterdi tienden af Broe ehr iche saa god som af Malde, da schall mester Thommes og hans effterkommere derimod och oppeberre kongl: maytz: anpart tiende af Jottan, skall og hereffter de mend paa bemelte Jottan boer giøre til bispens residence och auffvels gaard saadant arbeyd, som de Maldemend hidindtil giort haffuer, og derimod for arbeyd til kongsgaarden verre forskonnet, men landschyld, bøxell og anden rettighed af for^ne Jottan herudi ubeneffnt hereffter som hid indtil at følge de dertil er berettiget. Imod den ødegaard Hamestad under Malde udleggis en anden cronens ødegaard udi Jottan skibbred kaldis Gudessett, hvoraff landschylden, som er it

half pund korn, skal følge scholemesteren her udi Stavanger, men ledingen, som ehr trei spand, som bøxelen deraff schal følge til bispestolen, saasom hidindtil med Hamestad veret haffuer. Imod den højhed som offtbem^te^ mester Thomis til Malde kirche hafft
847 haffuer, nemblig des indkombst at opeberre og igien kirchen til gafn og beste at dispensere, da skal hand her effter maa nyde lige saadan rettighed til Høylands kirche udj Jederens proustie liggendis, som han hidindtil til Malde kirche hafft haffuer. Och anlangendis prestens anpartt tiende af Malde, som hidindtil scholemesteren nødt haffver, da loffuer ieg i ligemaader her effter som hidindtil for mig og mine effterkommere, som Malde gaard brugendis vorder, til hannem og hans effterkommere saadan præstelig rettighed at fornøye. Thil vitterlighed, at saaledis om ald forskreffne imellomb oss foraffskedet ehr och aff oss og voriss effterkommere | : saa frembt det af høybem^te^ voris naadigste herre fuldbyrdis og ratificeris : | uryggelig och uigienkaldet i alle maader holdis skal, haffver vi dette med voris egne hender och signeter herneden fore bekrefftiget. Actum Stavanger d. 25. maij anno 1630. Henrich Thot. Thommes Cortsøn Wegner.

Och de nu paa begge siider voris naadigste ratification paa samme mageskiffte er begierendis, da haffuer vi naadigst confirmerit og stadfest, saa og hermed confirmerer og stadfester, at at forbem^te^ mageskiffte skal og maa bliffue udi alle sine ord och puncter, efftersom det formelder og udviser. Forbiudendis alle och ehn hver herimod som forschreffuet staar at hindre eller i nogen maader forfang at giøre, under vor hyldest og naade. Giffvet paa vort slot Andershof d. 9. martij anno 1637.

Under vort signet
Christian.

Copie af h. Henrich Petersøn Reimers ansøgning hos 848
sl. h. Daniel Hanssøns arffvinger angaaende de 800
rxdlr, som den sl. mand til scholen her i Stavanger testamenterede etc:

Min venlig hilsen med al velferds ønsk och min ringe tienistis ehrbiudelse for beviste gode effter formuen stedse beredvilligen. Efftersom den hæderlige og vellærde mand, nu salig hos Gud h. Daniel Hansøn, medtienere til Torffvestads præstegield i Karmsund, haffwer nogen stund for sit salige endeligt af it christeligt, gudeligt och velmeent gemytt testamenterit til Stavangers schole 800 rix dr., og den sl. mands liberalitet ey endnu er kommen for^ne schole til nogen frucht eller nytte, da foraarsagis jeg vnderskreffne saasom forbe^te scholis uværdige rector effter vor kiere h. biscop den hæderlige og høylærde mand m. Thomæ Cortsen Wegner hans injunction och befalning den sl: mands arffvinger |: nemlig de fornemme gode venner Jens Hansøn paa sin egen, h: Niels Buding, sogneprest til Wansøe prestegield, paa Gabriel Hansøns vegne, sampt og Iffver Nielssøn oc Christen Thrane, begge paa deris kiere høstruers vegne |: skrifftеligen at besøge med venlig begiering, at de sig categorice ville ehrklere, om de den salige mands gudeligen bestedde testamente godvilligen og betimeligen ville effterkomme eller ey. Ti dersom nogen af de fromme folch herudinden sig viedervertige ville lade befinde |: som dog ey af nogen i ringiste maader formodis :| kand de med billighed ey andet forvente, end 849
at al den omkostning dem vill offvergaae, som af scholen paa forberørte testamente louligen at fordre i fremtiden fornødelig kand anvendis. Begieris og derfor paa det venligste, at de fornemme gode venner deris betenchende til giensuar herneden under antegnet vilde godvilligen meddeele, paa det mand noget wist kand haffve, effter hvilchet mand herudinden sig kand rette. Hermed eder met alt kiært haffvende Gud troligen befalet. Datum Stavanger d. 27. octobris anno 1653.

E. w. w. a.

Henrich Petersøn Reimer.
Eg. hd.

Kiendis jeg Gabriell Hansøn, at hvis penger min s. broder h. Daniel Hansøn til Staffuangers schole haffuer testam[ent]erit, nemlig 800 rxdr., paa min anpart hvad anlangendis er godvilligen vil udlegge. Actum Stavanger d. 13. februarij anno 1654.

Gabriel Hansøn.

Egen hand.

Jeg effter min k. hustrue Anne Hansdatters vilge gierne samtycher at udgiffue hendis qvota af de otte hundret rxdr. min sl: suoger h. Daniel Hansøn testamenterit haffver til Stavangers schole, naar paafordris.

Actum Stavanger d: 27. octobris 1653.

Iffuer Nielssøn Lem.

Egen hand.

Effter min k. hustruis Abigael Hansdatters samtyche, som til forn er ombtalt, at udlegge hendis qvota af de 800 rxdr., schall med al godvillighed vdgiffvis, naar tiden tilsigis. 27. octob. anno 1653.

Christen Trane.

E. hd.

850 Jens Hansøn, boendis vdi Fædebygt, kiendis og hermed vitterligt giør, at efftersom min sl: broder h. Daniel Hansøn gudeligen haffver stiffted og giffvet til Stavanger otte hundrede rxdr, da haffuer ieg for min person bevilget og samtycht, at samme gafve og testamente endeligen holdis og fuldkommis schall, dog med saadan forord og vilchor, at det schall tagis aff den summa,

som min suoger Iffuer Nielsøn vdi Stavanger for^ne^ min sl. broder skyldig var.

Hvilchet ieg med denne min egen hand bekreffter og videre effter forberørte vilchor stadfeste vill, om behoff giøris. Actum Wansøe paa Lister d. 9. janvarij anno 1654.

Jens Hanssøn.
Egen hand.

Angaaende en ødegaard u-bebygt, som aff sl: Gotske Pedersøn, førrige tolder her i Stavanger, ehr giffvet til domkirchen imod it leyersted hannem igien i kirchen bleff forundt og tilladt med videre etc.

Gotske Pedersøn, kongl. maytz. tolder udj Stavanger, giør vitterligt, at ieg med min kiere hustrues Frøvchen Ollufsdatters vilge og samtyche, |: udi steden for det leyersted mig och mine arffvinger ehr undt och bevilget udi Stavangers domkirche :| haffuer giffvet og afhendt til domkirchen en ubebygt ødegaard liggendis under Luure, kaldis Røsseland, hwor aff 851
giffvis aarlig trei spand korn udi landskyld, huilchen ødegaard ieg nogen tiid siiden forleden haffuer mig tilforhandlet och mit derpaa forhuerffvede kiøbebreff til kirchens ombudtzmand nu offuerleffwerit. Forskreffne ødegaard med landskyld, bøxsell og herlighed effter samme kiøbebreffs formeld skall nu her effter denne dag følge og tilhøre domkirchen, dog at samme ødegaard for sin tilbørlig landschyld och herlighed, som forbe^lte^ ehr, til udmarch og fæbede skal ligge under for^ne^ Luure, saasom den udi langsommelige tid brugt og ligget haffuer. Thi kiendis jeg mig, for^ne^ min hustrue, voris børn og arffvinger ingen videre lod eller rettighed at haffve til samme ødegaard effter denne dag i nogen maader, mens den (effter thet bem^te^ mit offverleffverede kiøbebreffs formeld) at skal følge och thilhøre domkirchen fri och ubehindret for hver mands tiltale, som derpaa tale lyster. At dette forskreffne uryggelig af mig och mine arffuinger holdis og effterkommis schall, haffuer ieg til bekrefftning mit zignette

her neden undertrycht og med egen hand hosschreffuit sambtt venlig ombedet erlige og uelforstandige mend Berent Berentsøn og min kiere broder Jens Pedersøn, raadmand her sammesteds, med mig til vitterlighed at forzigle og underschriffve. Actum Staffuanger dend 30. novembris anno 1644.

(L. s.)	(L. s.)	(L. s)
Gotske Pedersøn	Berent Berentsøn	Jens Pedersøn
Eg. hd.	Min handt.	E. hd.

---

852 H. Biørens och h. Joens kongl. confirmation paa gaarden Broe* etc.

Wii Frederich dend tredie etc. giøre alle vitterligt, at efftersom voris elschelig kiere her fader, salig och høilofflig ihukommelse, naadigst haffuer bevilget os elsch: hæderlig og vellærde her Biørn Christensøn, sogneprest til Reynesøe, oc hr. Joen Rasmussøn, medtiener i ordet til Strands prestegield, deris hustruer Anne och Zidtzel Thomasdøttre ehn gaard |: Broe kaldet :| liggende til Stavanger bispestol deris liffstiid at niude, dog saa att de aarlig skatt og leding med landschyld og første saa och tredie bøxsell til superintendenterne over Stavanger stifft schall giffve, oc beneffnte h. Biøren Christensøn og her Joen Rasmussøn voris naadigste confirmation derpaa for dennem, deris hustruer og tvende deris børn nu underdan: begierendis ehr, saa effterdi vi af idtzige superintendent der sammesteds, os elschelig hæderlig oc høylærd m. Christian Tausen, hans underd: ehrklering naadigst erfaret haffuer, at hand intet imod bem^te^ begiering haffuer at replicere, naar hand og hans effterkommende superintendenter den rettighed af gaarden bekommer som dennem med rette bør, da haffver vi effter herom underda: ansøgning og begiering naadigst bevilget og tilladt, saa og hermed bevilger og tillader, at en hver af bem^te^ tvende prester med sin hustrue og barn, som dertil tienlig er, maa forschreffne gaard Broe fremdelis deris liffstid |: nemlig hver moders barn den halffue part :| niude og beholde. Dog skal de tiltencht være effter høist bem^te^
853 voris h. faders breffs indhold anlangende skatt, leding, landskyld

og bøxsel til bispen i Stavanger at udgiffwe sig at rette och forholde, saa frembt de denne woris benaading agter at niude. Forbiudendis alle och ehn hver her imod, efftersom forschreffvit staar, at hindre eller udi nogen maade forfang at giøre, under vor hyldist og naade. Giffvet paa vort slott Kiøbenhaffn den 14. maij anno 1667.

Under vortt zignett.

Friderich.

Hvorlediss med geisslig godtz skall forholdis angaaende første och tredie bøxsell.

Friderich den tredie etc. Efftersom I underdanigst begierer at vide, hvorledis udi eders lehnn schall forholdis med, hvor geisslig godtz blant voris og cronens gaarder kand værė tilfelletz i brug och eyedomb, saasom i de gaarder vi og Norgis crone kunde haffue nogen større parter end som de geisslige, og de dog for selff samme ringe parter opberger bøxsell, hvilchet I formener at være imod Norgis lov, da schall samme geisslige och kirchen nyde deris bøxsell og tredie aars tage effter ordinantsen 854
och effter voris k. h. faders, sl. høyloulig ihukommelse, udgangen reces, og saasom de aff alders tid hafft haffuer. Hvoreffter I haffuer eder at rette. Befalendis eder Gud. Giffuet paa vort slot Kiøbenhaffn d. 19. julij 1650.

Under vort zignet.

Friderich.

Kongebreff om preste enchernis benaading angaaende den beste jord af prestebolitt, som de, om de iche i gieldet forsiunis, schulle tiltrede.

Wii Friderich den tredie etc. giøre alle vitterligt, at efftersom wi naadigst ehrfarer, endeel forarmede presteencher i

vortt rige Norge effter deris mends død ingen middell at haffve til at leffve af, i synderlighed hvor de af presterne for kaldenes ringhed skyld iche forsiunis og paa deris underholding lider nød, aff oss underdanigst derfore haffuer værit begierendis, vi dennem nogen ringe miiddel naadigst ville tilforordne, hvorved de i deris enche sæde, og saa lenge de leffuer, kunde forhielpis, da, efftersom vi af bispernes underdanigst ehrklering her om naadigst ehrfarer nogle jorder mestendeel til alle prestegielde at være tillagde, mensalia kaldede, hvor aff presterne all wisse indkombst nyder, da haffve wi naadigst bevilget og tilladt og nu med dette vortt obne breff naadigst bevilger og tillader, at presteencherne i vortt rige Norge her effter i deris enchesæde, og saa længe de
855 u-straffeligen leffver, maa nyde den beste aff prestebolens jorder |: qvit og fri uden skatt og all anden besværing :| nest den jord, som presten self bessidder, och at ingen prest skall eller maa samme jord, |: som saaledis til presteencherne udneffnes :| til nogen feste eller bøxle videre end hans egen liffstiid, men siden skall enchen, om hun iche i gieldett bliffuer forsiunet, fuldmacht haffve samme jord straxen at tiltræde, og den bonde, som samme jord haffuer i bøxsell och brug, forplicht være den at entvige, naar hans forrige bøxsell af presteenchen hannem igien bliffuer erlagt. Giffvet paa vort slot Aggershuus den 29. augusti anno 1648.

Under vort zignet

Friderich.

Copie af hans kong. maytz: breff angaaende refusion for hvis capitulit har giort forstrechning etc.

Wii Friderich den tredie etc. giøre alle vitterligt, at efftersom capitelet til Stavanger udi vortt rige Norge nu til oss og cronen haffver paa tre nest foregaaende aars thiid, hver aar den tredie partt, ehrlagt sex hundrede thredisindstive og fiire
856 enchende rxdlr. thoe ort, som er it aarss visse indkombst, som de af det geisslig godtz, de nu er naadigst med forleent, niuder effter jordebogens formelding og renterie taxt anslagen, som oss

og cronen ere bevilgede til rigens gieldss affleggelse til omslag, da ville vi dennem for for^ne sex hundrede thredesindstive och fiire enchende rxdlr. tho ortt naadigst haffve qviterit saa og bevilget og loffvet och hermed naagist bevilger og loffuer, at de, deris hustruer og arffvinger eller og arffvinger allene, om ey hustrue leffuer, skall nyde ligesaa megett aff deris effterkommere udj geistlige godtzett igien. Om dermed forandring skedde i deris leffvendis liff og effter deris dødelig afgang, da schall deris hustruer og arffvinger eller og arffvinger allene, om ey hustrue leffver, ubehindrett niude it naadsens aar af for^ne geislig godss foruden det, som seedvanligt pleyer at skee, med ligesaa condition som dj dett hafft haffuer og udi naadsens aar ellers pleyer at skee. Giffuet paa vort slot Kiøbenhafn d. 7. maij anno 1653.

Under vort zignet.

Friderich.

En supplication til h. vice statholder h. Offve Juul anlangende de 4 och 2 skilling skolepenge, hvilchet af rectore scholæ mag. Jens Gotzen ehr insinuerit.

Høyædle og velbaarne herre h. Offve Juul, h. vice statholder, h. stifftbefalingsmand offuer de vesterlandsche ampter, gunstige patron.

Efftersom hans maytz., salig og høyløfflig hukommelse kong 857
Christian den fierde, hans villie och befalning haffuer værit, att presterne udj Stavanger stifft skulle være flittige de toe og fiire skilling scholepenge |: hvor med Stavanger schole naadigst er beneficerit :| efter amptmandens og bispens befaling af almuen at indkreffve, och fogderne naadigst er befalet restantzen, som presterne for bøndernis mutvillighed ey kand bekomme, efter offuerleffverit fortegnelser at indfordre, hvilchen kongelig ordre befindis udi en missive daterit Hadersleffhuus d. 19. janv: anno 1639, paa huilchen voris allernaadigste arffve herre och konge kong Christian den fembte sin allernaadigste confirmation haffuer udgiffvet, at bem^te scholepenge offuer all stifftet

maa følge Staffuanger schole och paa den maade, som hans maytz: elschelige og kiere h. farfaderss, sl: och høyloflig hukommelse, hans missive omformelder, indsamblis, som ehr daterit Kiøbenhafn d. 20 junij 1671, hvis beskaffenhed effter kongelig benaadinger in originali ydmygelig for eders excellentz producerede yderligere er kundgiort. Och beklagis for eders excellence, at ingen scholepenge af nogle prestekald i Stavanger ampt baade udj halffniende aar, som ieg scholen uværdig in rectoratu med Guds hielp betient haffuer, saa vel som i min formands ere udgiffne, om endschiønt hans velærverdighed bispen i sin visitatz og deris hæderligheder prousterne mange sinde aff prediche stolen almuen derom haffuer advaret. Dertil med findis ehn stor restantz hos de øffrige i Stavanger ampt og mere udi de ampter øster for Stav-
858 anger liggende som dog i stifftet includeris, især siden anno 1671, da det behagede hans maytz: naadigst Staffvangers trivial skoele til omrørte beneficium at restituere. Da begieris i all ydmyghed, at hans excellentz kongl: maj: fogeder udi Stavanger eller den vesterlandske stifft ville anbefale, at de effter meddelt fortegnelser i it huert prestekald eller kirchesogn, som i deris fogderie er beliggende, all restantz af skolepenge ville indfordre og til Stavanger schole lade leffvere, paa det de fattige studerende personer, som intet andet beneficium ere tillagde, nogett til ophold kunde bekomme, og skolen formedelst saadan vellgierninger till Guds naffns ære og hans kirchis opbyggelse igien kunde tiltage. Gud vill visseligen eders excellencis store umage her thimelig og hissett ævindelig belønne, og hermed eders excellentz i guddommelig varetecht forønscher.

Eders excellentzis ydmygeligste tienere
Jens Gotzen.
Egen hand.

Christianiæ d. 28. janv: 1674.

Efftersom hans kong. maytz[s] allernaadigste bevillings confirmation om skolepenge til Stavanger schole in originalj er frembvist, hvoraff sees det hans kong. maytz: allernaadigst bevilger samme schole aarligen at niude 4 β af hver fuld gaard og 2 β af halffve gaarder udi stifftet over alt, da paa hans kongl. maytz: min allernaadigste herris og kongis veigne anbefalis alle ampt-

mend udi det vesterlandiske stifft og udj deris fraverelse hans kong: maytz: fogder, at de vedbørligen der over holder, dett indbem^te resterende scholepenge ey allene uden ophold af de schyldige vorder erlagt og betalt til presterne offuer alt stifftet, som dennem siden til rectorem offuer Stavanger schole, mag. Jens Gotzen, haffuer at leffuere imod hans nøyachtig bevis, mens og hereffter haffuer flitig indseende, det samme schole-penge richtiger end hidindtil skeed ehr aarligen til scholens nødtørfftig uuderholding bliffver leffveret, och hvis der aff allerede er oppebaaren uden lengere ophold til bem^te rectorem vorder clarert, saa hans kongl: maytz: allernaadigst benaading och villie herudinden med underdanigste lydighed tilbørligen vorder effterkommit, dertil hans maytz: amtmand og fougder all muelig assistentz haffver at ervise. 859

Datum Aggershuus d. 29. januarij anno 1674.

Offve Juul.

mpp.

En kongl: bestallung angaaende Peder Sørensen at være vice-stifftschriffver udi Stavanger amptt.

Wii Friderich den tredie etc. giøre alle vitterligt, at efftersom erfaris, hvorledis stichtschriffveren Peder Lauritzøn udi Stavanger stifft med saa stor svaghed er beladen, at hand forschreffne sin bestilling ey saa fuldkommelig skall kunde forestaae och betiene, som schie burde, da haffuer vi allernaadigst bevilget og forordnet, saa och hermed bevilger og forordner Peder Sørensøn til at være vice stichtschriffuer i bemelte Stavanger stifft og samme bestilling at betiene, naar bem^te Peder Lauritzøn formedellst svaghed eller anden lovlig forfald derfra er forhindret, dog inted derfore aff hans løn oc indkombst at prætendere eller nyde i nogen maade, førend bem^te Peder Lauritzøn ved døden afgaaer, eller bestillingen i andre maader lovligen ledig bliffuer, hvor da forbem^te Peder Søffrensen samme stifftskriffverie fuldkommen maa tiltrede og som hans formand nyde oc beholde, saalenge hand det tilbørligen og forsvarligen forestaaer. Forbiudendis alle og enhuer her imod, efftersom forschreffuet staar, at 860

hindre eller i nogen maade forfang at giøre, under vor hyldist og naade. Giffvet paa vort slot Kiøbenhafn d: 16. octob: anno 1669.

Under wort signett

(L. s.) Friderich.

Christiani 5ti confirmation paa offuen bemelte stichtschriffveri.

Wii Christian den femte etc. giøre alle vitterligt, at vi til ydermere confirmation paa voris elschelige k. h. faders, salig oc høylofflig ihukommelse, hans Peder Sørensen allernaadigst meddelte bestallings breff sub dato d. 16. octobris anno 1669
861 allernaadigst haffuer tilschichet oc forordnet, saa og hermed tilskicher og forordner bem^te Peder Søffrensøn til at være stichtschriffuer udi Stavanger stifft i vort rige Norge i den nu afgangne Peder Lauritzøns sted oc samme bestilling nyde oc betiene, saa lenge hand den tilbørligen og uden billig klage forestaaer, forbydendis alle og ehn hver herimod efftersom forskreffvet staar at hindre eller udi nogen maade forfang at giøre, under vor hyldist og naade. Giffvet paa vort slot Kiøbenhafn den 21. aprilis anno 1670.

Under vort zignet

(L. s.) Christian.

Anlangende kirchernis tiender, som ere till offvers aarligen, effter at kircherne deris fornødenhed der af har bekommet, her effter iche til andre end sognebønderne at affhendis, sampt og at stichtschriffveren hver aar schall giøre regenschab etc.

Wii Christian den fembte etc. giøre alle vitterligt, at efftersom vi allernaadigst kommer i erfaring, hvorledis kircherne udj vort rige Norge merchelig skade och forfang derved schall være

tilføyet, i det all hvis behold oc indkombst aff en deel kirchernis tiender der sammesteds offuer deris tilbørlige underholding og fornødenhed kunde være til offuers, skal hid til dags til en anden være bortbenaadet, hvor af endelig kirchernis undergang og forderff omsider maa være at befrychte, da sligt i tide at 862
forekomme haffuer vi allernaadigst for got erachtet at bevilge og tillade, saasom vi og hermed bevilger og tillader, at bemelte tiender maa og skulle hereffter følge kircherne allene og kircherne selff til gaffn og beste til de mestbiudende og heldst til bønderne sellff der udi gieldet, naar de det begierer oc nogensinde formaae kunde att afsted komme, imod tilbørlig caution forpachtes, oc schall slig kirchernis behold og offverskiudende indkomst hoss en hver stigtis befalingsmand udi der til forordnede kister under tre luchelser og nøgler forvaris, oc af bem^te^ tre nøgler een udi voris statholders, den anden udi stichbefalingsmandens og den tredie udi stichtschriffverens giemme og forvaring forbliffve, oc alle benaadinger som nogen, i hvem de ere eller være kunde, hidindtil af kirchernis indkombst kunde haffve været medbenaadet, hermed gandsche og aldelis være ophæffvede, oc stichtschriffweren tiltenchtt være hver aar deris regenschaber og kirchernis intrader richtig og tilbørligen for stichtbefalingsmanden og bispen at afflegge, med mindre de uden all naade deris bestillinger vil haffue forbrutt, og derforuden svare til al den schade oss og kircherne deroffuer kunde tilføyis, och schulle samme kirchernis regenschaber af stichtsbefalingsmendene paa voris skatcammer til endelig qvitantzers erlangelse forklaris, hvoroffuer alle og en hver vedkommende sig allerunderdanigst haffuer at rette og forholde, ladendis det ingenlunde. Giffuet paa vort slott Kiøbenhafn d. 12. augusti anno 1670.

Under vort zignet

(L. s.) Christian.

863 Saasom effterskreffne besværinger for mig offuer stichtskriffueren udi Stavanger ambt Peder Søffrensen ehr indkommen.

1.

Hvorledis hand sig skall vnderstaae kirchernis regenskaber enne udi sit huuss foruden proustens eller prestens offuerverelse att forhøre, da befalis paa kongl: maytz.s min allernaadigste herris och kongis veigne for^ne^ Peder Søffrensøn, dett hand med kircheregnskabers forhør effter recessen pag: 81. art: 22. sig i i alle maader retter och forholder, som hand achter at tilsvare; och haffver hand om dagen til for^ne^ regenskabers examinering med prousternis raad och betenchning at determinere, hvilche regnskaber ogsaa aff prousten bør underskriffvis.

2.

Fornemmis och for^ne^ stichtschriffver ey allene sielff kircheverger tilsetter, mens end och kirche vergeriett for bønderne sig paatager og i deris absentz til regenskaberne paa deris veigne
864 svarer, hvilchet strider directe imod recessen pag: 77 art. 15, och fordi sig dereffter i alle maader forsvarligen haffuer at rette.

3.

Skall och bem^te^ Peder Søffrensøn sig vnderstaae kirchernis store biugninger effter egen tyche at lade bekoste och dertil annamme andre kirchers reede penge, capital och beholding, da saasom recessen saadantt forbyder stichtschriffveren allene at giøre, haffver hand sig iligemaade recessens bogstaffver baade om flicherie och anden reparation kircherne kunde behøffve, at holde effterrettelig och ey andre kirchers beholding och penge hoss sig |: som fornemmis hand skall giøre :| at indeholde til andre kirchers reparation och bygning, mens strax være tiltenchtt alle beholdinger effter recessen med de vedkommendes raad hos væderhefftige folch tillige med hvis hand til sig haffuer annammet med

paaløbende interesse fra sig at leffvere och kircherne til fordeell paa rente udsette; thi skulle nogen kirche hielp behøffve, da tid noch at være enten deris egen eller andre kirchers penge der til att optage og anvende effter foregaaende tilladelse, naar sognemendenis arbeyd och kirchens egen middell ey kand tilstreche. Ey heller maa hand aff egen myndighed til nogen brystfeldig kirchis reparation vdi fremmede kirchers fraliggende skoufve store partier lade hugge, mindre tømmeret i bord at lade skiære paa hvad saug hand behager, eller allene fortinge och betale, mens at forholdis dermed, som i dette offverschreffne effter recessen pag: 105 art: 73 och pag: 77 art: 17 item pag: 103 art: 69.

4.

Och som fornemmis, forschreffne Peder Søffrensen tilholder 865
sig mere løn, end hannem naadigst er bevilget, eller hans formand oppebaarett haffuer, da befalis hannem iligemaade paa høystbemelte hans may^{ts} veigne, at hand uden ophold, for hvis mere end de 100 rdlr. hannem naadigst aarligen er bevilget haffuer oppebaarett, giører kircherne god richtighed saavelsom for all anden kirchernis beholding, som han til sig haffuer annammet, och der paa til effterrettning strax til superintendenten at leffvere en richtig underschreffven specification.

Dette forschreffne saavelsom hvis recessen melder om studiischatten, bispens salario, domkirchens cathedratico, proustens visitatz penge och deslige, som kirchevergerne richtig imod qvitering paa sædvanlige tid och sted bør aflegge, haffuer hans may^{tis} forordnede stichttschriffuer offuer Stavanger ambtt i alle maader at holde sig effterrettelig, som hand achter at forsvare. Datum Aggershuus d. 3. aprilis anno 1674.

(L. s.) Offve Juel.
mpp.

866 Høyædle och velbaarne h. vice statholder h. Offve Juul, velærværdige h. biscop doctor Christian Tausan.

Wii underskreffne aff Gud och voris øffrighed til forordnede |: u-værdige :| prouster udi Stavanger amptt ere paa dett ydmygeligste aff kirchernis høy respecterede patroner begierende, at stichtschriffveren motte tilholdis effterfølgende poster at effterleffve.

1. Att kircheregenskaberne i prousternis nerverelse effter recessen och udi voris huusse, som alle tider hidindtill sedvanligt haffver værit, tagis till forhør och en richtig confererit gienpartt aff hver kirches indtecht och vdgifft, sampt och aff hindis gield eller behold strax paa steden dennem aff hannem meddeelis, paa det alting effter vedbørlig revision aff kirchens patroner diss richtigere i kirchestolen och proustens protocol, som recessen formelder, omsider kand indføris, och att prousterne paa steden ey allene superintendentens och deris egen løn effter sedvane, men end och studiiskatten effter hans kongl: maytz: naadigste vdstedde befalning aff kirchevergerne til dem kunde annamme.
2. Om kirchernis jorder aff stichttschriffveren allene skulle bortbyggis, da kirchens beste effter den bøxsells maade, som her i denne egn sedvanlig er, søgis och iachttagis, och hvis i første bøxsell bekommis, dett |: tillige med oppebaaren
867 tredie tage :| vdi en summa med all anden kirchens indtechtt, naar regenskabs forhør skeer, indføris och dereffter i kirche stolen ved aar och dag indskriffvis, paa det der aff dissbedre kand erachtiss, baade hvad enten kirchen haffver i behold eller skyldig bliffver, saavelsom naar leylendingers maale er ude, och hand sin jord bør igientage effter lougen.
3. Att stichttschriffveren aff egen myndighed intet kircheombud enten sig sellff paatager eller och andre allene dertil forordner, præsten och prousten gandske gaaendis forbi. Thi ligesom saadant aldeelis er imod recessen stridigt, saa forringer dett och gandske prousternis myndighed, at de ingenlunde bliffve aff saadane kirchevergere hørde, naar de i deriss visitatzer noget till kirchernis gauffn och beste effter recessen

ville ordinere, ti de formene sig af hannem alene at dependere som dennem haffver indsett.

4. Att hand sig intet befatter med kirchernis bygninger at foretage eller med materialier til nogen bygning at forskaffe eller och med nogen fortingning till noget arbeyd af importantz paa kircherne at fuldferdige vden foregaaende vedbørlig kirchernis besichtelse, raadføring med kirchens patroner och deris bevilgning och tilladelse, effter den maade som hannem recessen foreschriffver och tilholder, heldst effterdi hannem ey større frihed |: det nogen vitterligt er :| til sligt aff egen myndighed at foretage end hans formend er bevilget.
5. Att hand ey noget aff kirchernis inventariis imod recessens 868
klare ord effter egen tyche och villie till nogen affhender, med mindre det effter de vedkommende deris skiøn bliffver erachtet og befundet att være kirchen unytteligt och dess affhendelse for nøyachtig værd hende til nogen profit og baade. Thi dersom noget, som kirchen u-forbigiengelig kand haffve fornøden, for it ringe værd bortselgiss, och andet i den sted for dobbelt verd aff kirchens midler skall kiøbiss igien, da søgis iche dermed kirchens gaffn och beste, til hvilchet dog stichtt schriffveren tillige med prousterne effter deris ædss och embedis plicht sampt och recessens idelige och strenge tilhold er forobligeret.
6. Att ey heller stichtschriffveren kirchernis penge |: være sig aff første bøxsell eller tredietage aff de jorder kircherne tilligge, eller och af andre deris intrader, som effter regenschabs forhør befindis at være i behold :| hoss sig selff vden all rente beholder, langt mindre dem enten till andre kirchers reparation og bygning eller til sig selff derved at lønne effter egen villie selffraadig anvender, men at samme kirchens beholdning enten hos kirchevergerne |: om de vederhæfftige erachtis :| til samme kirches fornødenhed forvaris eller og med deris raad og consent, som det vedkommer, hoss visse folch paa rente vdsettis, ald schade for kircherne effter recessens tilhold dermed at forekomme och affverge.
7. Att hand och ey effter loulig forhørt regenskab giffver kirchevergerne nogen qvitans, førend alle fornødne expenser, i recessen och andre kongl: benaadings breffve tilladne och befalede, med rede penge richtigen bliffver klarede och aff-

betaldte, och da i samme deriss qvitanse tydelig indfører,
869 hvor høytt hans sidste regenskab imod recessen ey vdi prousterniss og sognepresterniss nerverelse schall være forhørde, da bør saadant louligen at schee, enten som sedvanligt vdi prousterniss huus, eller hvor det best kand komme till pass, effter tilforn med dennem derom holden conferentz, saa frembt samme regenskab till videre forhørs annammelse for gyldig schall erachtis. Aggershuus d. 24. aprilis anno 1674.

Offve Juul. mpp. Christian Tausan. mpp.

Att dette er en richtig gienpartt aff prousterniss her i amptet deriss ydmyge begieringer till kircherniss høy respecterede patroner och derpaa aff hans excellencis høyædle h. viice statholderss høygunstige med egen hand giffven resolution, testerer vi underschreffne

Christen Andersøn Sæby. mpp. Lauritz Clausøn S. Eg. hd.

Originalen, hvor effter denne copie er vdschreffven och videmerit, haffve vi vnderschreffne effter superintendentens begiering til oss annammet och strax paa timen oss till stichtschriffveren Peder Søffrensen forføyet och vdi egen hand leveret. Actum Stavanger bispegaard d. 3. julij anno 1674.

Daniel Trebonius. Coll: scholæ. mpp. Sveno Bentzonius. Coll: scholæ. mppria.

(Side 870 ubeskrevet).

Wii Christian dend femte etc. giøre alle vitterligt, at vi 871
till ydermere confirmation paa voris elskelige kiere hr. faders, sal: oc høylofflige ihukommelse, hans breff, daterit den 14. maij 1667, allernaadigst haffver bevilget oc tillat saa oc her med bevilger oc tillader, at hr. Biørn Christensøn oc hr. Joen Rasmussøn med deris hustruer oc tvende deris børn maa deris liffs tid nyde oc beholde dend gaard Broe, liggende till Stavangers bispestoel i vort rige Norge, dog at de aarligen vdgiffver till bispen i Stavanger skat, leding, landskyld oc bøxell med anden rettighed, som der af kand falde. Disligeste haffver vj oc allernaadigst tilladt, at de drenge, som paa bem^te^ gaard tiener eller her effter tienendis vorder, maa, saa længe de der i tieniste forbliffver, for vdskriffvelse vere fri oc forskaanet. Forbydendis alle oc en ver her imod, efftersom forskreffvet staar, at hindre eller i nogen maader forfang at giøre, vnder vor hyldist oc naade. Giffvet paa vort slot Kiøbenhafn d. 15. novembr. anno 1670.

Under vort signet.

Christian.

(L. s.)

Copie af kongl: befalning till hr: ober jegermester anlangende de geistligis frihed med skoven. 872

C[hristian] 5.

Vide maa du, at vi af synderlig gunst oc naade allernaadigst haffver bevilget oc tilladt, at presterne oc andre geistlige saavelsom sædedeignene i vort rige Danmarck maa frembdelis vbehindrett, fri oc uden betalning deris fornødenhed her effter som tilforen niude udaf de skofve, som ligger till deris preste eller annex gaarder, eller som de hid indtill pro officio haffver veret berettiget at niude noget udi. Thi er voris allernaadigste vilie oc befalning, at du dend anordning giør, at dennem her udi ey skeer nogen hinder eller forfang i nogen maader, anseendis, at vi, saauit be^te^ geistlige angaar, ey vill haffve voris d. 17.

febr. udi nerverende aar allernaadigste giorde anordning oc 20. octbr: sidst forleden publicerede skouf ordinance anderledis udtydet, end at du oc dine vnderhaffuende skoufbetiente skulle haffve tilsiun med, at bem^te skoufve ey till v-pligt vorde forhugne eller ødelagde. Der effter etc:

Hafn: d. 22. decembr. anno 1670.

---

873 Nogle artikler met deris klagter oc feil, som udi en almindelige synodo oc præsteforsamling offuer det gandske Stadanders (sic) stifft bleffue foregiffne, randsagede oc det fliteligst mueligt vaar paa den tiid oc saa omhandlit, som her nu effterfølger.

Om religionen.

Haffuer vj forefunden i denne synodo om religionen och saa handlit, at effterdj her ingen aff prousterne kunde sige nogen aff præsterne j deris prousterij enten at lære anderledis, end den hellige skrifft formelder och kong: maytts: ordinantze wduiser, ey heller anderledis at skicke sig wdj ceremonier, end dennem wdj ordinantzen befallis, och ey heller nogen aff de andre præster met huer andre wiste nogit at sige, da skal alle Guds ords tienere alvorligen wære paamint, at huer flitteligen her effter wdj kirketienist sit embede och kald wdretter, det fliteligste Gud giffwer naade til, och lære flitteligen aff den hellige skrifft sin betrode almue, som hand for Gud och mennisken bestaa kand, och disligeste wdj ceremonier aldelis handle sig effter kong: maytts: ordinantsze. Dersom andit findis med nogen, som Gud forbiude, da skal det straffis effter Guds ord och kong: mayst: ordinantze.

874 **Om dennem som indtrenger sig med simonie til præstelige embede eller nogit præstegeld.**

Effterdj det nogen tid er skeed her vdj stifftit, at nogle endogsaa iblant Guds ords tienere, som imod Guds ord och kongl: mayst: ordinantze haffuer fordristit sig til med skenk och gaff-

uer att wille kiøbe sig euangelij embede til och desligeste præstegield at bekomme fra andre dannemend, som der til rettelige effter ordinantzen ere kallede oc beuilgede, och offuergiffue deris egen sogner, som til indkomst nogit ringere kunde werre, da haffuer wj herom saa besluttet, effterdj sligt er imod Guds ord och kong: mayst: ordinantze, at huilken wdj slig simonie lader sig befinde wdj dette stifft effter denne dag, skal sieluilligen være affsagt fra sit kald och embede och rømme stifftet.

Om daaben.

Endog at daaben och hendis ceremonier bør och skulle aldelis holdes fore holtes wdj kong: mayst. ordinantze, dog alligeuel effterdj megen wskickelighed her vdj stiftit haffuer wærit, wdaff huilket simpel folk, som icke ere om daaben ret wnderuist, haffue tagit forargelse wdaff, er saa derom besluttet som nu effterfølger.

Først at børn som kommer til kirken at døbis, skall offuer dem jcke handlis noget wden for kirke dørren, som mangesteed skeet er, men skulle indkomme wdj kirken til funten som i Kiøbenhaffn, andensteds i Dannemark och her udj riget seduanligt værit haffuer.

Dernest effterdj nogen sted her i stifftit haffuer wærit seduan- 875
ligt at blote de spee børn paa gandske krop baade vinter och sommer och nogensteed at blote eniste hoffwedet, naar de døbis, huoraff simpel oc wlærde folk mangesteder ere forargede, i det der jcke ens handlis vdj alle kirker, da er herom saa sagd, at mand eniste skall blote hoffuedet baade winter och sommer, effterdj mand icke vden barnens skade om wintertiid kand blote den gandske krop paa barnit.

Item er her ochsaa forhandlit, at ingen løssactige folk, som føre it obenbare ont och forargeligt leffnit, skulle tilstædis at wære faddere til nogen godmands barn, wden stoer nød trenger dertil, saa lenge de [ikke] bedrer och omvender sig.

Sammeledis effterdj her beret er, at mange simpel folk, som staar faddere till nogen mands barn, trenger sig endrectellig til at wille holde paa barnett, naar præsten læser daabens ord, och mener sig ellers icke ret at haffue staat sitt fadderis embede for

och dermet offte bemøder och trenger sognepræsten, da er her om saa handlit, at ingen sognepræst skal det hereffter tilstede, men fliteligen dennem paaminde, at sligt er wnytteligt.

Wdj lige maade er handlit, at jngen sognepræst skal tilstæde, smaa børn, effter de døbt ere, strax at opbæris til alterit til wederlest (som de det kalde), at giøre nogen ceremonier, widere end tilforn hoss funten skeed er, men dersom fadderne effter prediken met barnet wille opgaa til offers, som seduanligt er, skal det vel tilstædis, dog wden wrange meninge.

Fremdelis er och afflagd de papistiske ceremonier met liustenden, naar børn døbis, salt vdi munden at lægge och saa at patziis.

876 Ittem effterdj denne wildfarelse endnu findis hoss mange simpel folk, at tuende faddere jcke skulle maa haffve huerandre wdj ecteskab for det aandelige frendskab, som de kaller, imellom dennem, er her om saa samtyct, at sognepræster skulle altid med fliid lære sin christenkirke, att fadderskab icke kand forhindre nogen ecteskab.

Børn, som ere døde fødde til werden eller och dør, førind de kunde komme til daaben, skulle effter ordinantzen begraffuis wdj kirkegaarde, dog foruden predikenn, ringen eller nogen ceremonier, som ordinantzen formelder.

Om barselqvinder effter deris barnefødtzels tiid.

Om barselquinder haffuer wi endrectelig saa handlit, at sognepresterne skulle dennem tilholde effter deris barnefødzel at holde sig hjemme ved 6 wegers tiid baade for skrøbeligheds och erligheds skyld, paa det at de ingen skulde være til forargelse eller til ont exempel, som mange steed skeed er.

Skal och ingen quinder her effter tilstædis at indledis i kirken met liuss, som en gammel papistiske seduan wærit haffuer.

Ydermehre, effterdj her beret er, huorledis nogle quinder effter deris barnefødsel, naar de ere jndlede i kirken, icke strax wille søge deris egen stole, men heden holde dennem for it affgudiske altere den dag, da skal sognepresten fliteligen paaminde dennem och haffue opseende, at det icke skeer, och huilken
877 quinde jcke vil saadant affstaa, skal truis med den christen kirkis band; thj hun er jo en affgudjske menniske.

Løse quinder skulle och jcke giøris aff præsterne den tieniste, naar de gaar i kirke, som dannequinder skeer, men effterdj de findis mange saadanne, som forherdit ere och mener jngen skilsmis emellom sig och dannequinder att være, skulle de obenbarlige staa skrifft for kirke dørren, den meninge mand paa hørendis, andre til retzell.

Dernest effterdj saa nogen steder haffwer werrit tilsted, at naar nogen barselquinde døde enten wdj sin barselseng eller førend hun lod sig betee i den christen kirke effter sin barnefødtzel, at en anden quinde skulle iføris den dødis klæder och ledis ind i kirken wdj hendis stæd, da haffuer wj herom almindelig saa samtyckt, at ingen sogneprest wdj sit præstegeld wnder sit kalds fortabelse her effter skal det tilstæde.

Om Herrens nadduere.

Skulle alle sogneprester fliteligen almuen formane och wnderuise om alterens sacrament des rette brug, at de offte gaar der til, jcke aleniste om paasketiid, men ochsaa flere tiider om aarit, saa fremfft de wilde jcke holdis for det høguærdige sacramentis foractere och wdeluckis aff den christen menighed som andre Guds ords och ordnings foractere. Ittem er den eleuatio calicis, som i paffuedommit brugit er, aldelis afflagd. Huilken her imod findis at giøre, skal straffis som wed bør.

Her hoss, effterdj at nogen kirker her wdj stifftit haffuer 878
afflagd den klemten och ringen, naar alterens sacramente wddelis, och nogle endnu holder den ringen ved mact, huoraff mange simpel folk sig forarger, i det her met icke er ens skik wdj alle kirker, da er det saa samtyct, at denne ringen icke mere skal til stedis effter denne dag, naar alterens sacramente wddelis.

Ittem effterdj mange simpel folk haffuer wærit bedragen de transsubstantiatione panis et vini oc derfor mente at wære fornøden, at 2 kirke ombutzmend skulle holle it handklide for dennem, naar de berettis, haffuer wj wdj denne vor forsamling aldelis denne handell med de handklæder afflagd.

Wdj lige maade haffue wj saa forefundit, at endog sognepræsten skulle haffue tallit paa dennem de haffue offuerhørt och skulle anamme sacrament effter ordinantzens liudelse, er det dog jcke behoff reiteratione verborum, som mange falskelig mener.

Skulle och ingen aff de wnge børn eller wnge folk tilstædis til Herrens naddueris sacrament, wden de tilforn haffuer lært deris catechismum, och ey heller nogen at gaa dertil ringer end 12 aar gammel.

Disligeste effterdj her aff nogle dannemend bleff tilkiende giffuett, huorledis at brudefolk deris brulups dag almindelig wille lade sig berette och samme dag med druckenskab bliffuer megit vskickelige, haffue wj saa besluttet, at de som ville tilhobe giffuis i ecteskab, skulle den søndag tilforn gaa til det høgverdige sacramente.

879 Er her ochsaa tilkiende giffuit, huorledis nogen wankundige mennisker lader finde sig i druckenskab, trette och anden vskickelighed, den dag de anammer det høyuerdige sacrament, huorfor huer sielsørger skal wære paamint, at hand med saadanne giør sit embede fyllist at straffe och wnderuise dennem. Huilke sig icke da wille forbedre, da skal sognepræsten med hannem bruge den christen kirkis band; dog skal huer sielsørger wære paamint, at hand icke aff letferdighed eller aff had och affuind bruger dette kirkens rijs.

Ittem skal och jcke effter denne dag nogen hoerkarll eller skørleffner tilstedis at gaa til det høguerdige sacrament, førind de obenbare haffuer tagit affløssning. Fremdelis effterdj sognepræsterne beklager oc beuiser, at mange saadanne forherdede menniske findis mange stæder, som for deris onde leffnit ere wdelucte fra alterens sacrament, och endog de paamindis dagligen, at de sig bedre skulle, bliffue de dog alligeuel de samme som tilforn och wndertiiden legger sig siuge och haffuer bud effter sognepræsten, at hand skall giffue dennem sacramentet, da haffuer wj om saadanne samtyct, at de jcke er wærd at besøgis i saa maade, effterdj de penitentzen foractit haffuer i deris welmact, wden sognepræsten it ret penitentziis tegen hos den siuge befinder.

Sammeledis er i denne forsamling strengelig forbudet och afflagd, at nogen gudsordstienere skal wie for wforstandige folk at brugis til øyen eller anden saadan misbrug, som aff de pauelige troldfolk skeed er. Huilken herimod findis at giøre, och det hannem rettelig offuerbeuisis kand, hand skal sieluilligen rømme stifftit och wære affue med sit embede.

Om ecteskab. 880

Er saa besluttet, att effter ordinantzen skal liusis for dennem aff predickstolen, at de aabenbarlige i den christen kirkis neruerrelse bliffue giffuen til sammen; tilforn kunde vj icke sige dennem ectefolck at verre, endog de selff sig haffue hiemmeligen troloffuit.

Ittem paa det den christen kirkis obenbarlig tieniste jcke skal komme i nogen foract, skal sognepræsten jcke holde dennem til at werre offuer deris hiemmelige troloffuelse, wden de loffuer sig icke at wille søge seng med huer anden, førind de sig beteer for den christen kirke.

Sammeledis er samtyct om wnge drenge och piger eller andre folk, som ligger wden ecteskab i itt forargeligt leffnit och bliffuer der wdj waractige, endog de offte ere paamint, skulle staa aabenbare skrifft.

Wdj ligemaade haffue wi besluttet, at jngen præster wdj sine sogner skal lide eller tilstæde nogen at adskillie sig sielff aff ecteskab, førind de aabenbare ere atskilde for capitelet wdj Stadander.

Om kørmøser oc siellebad.

Er her ochsaa i denne forsambling noch klagit om den store wskickelighed, som skeer wdj deris kørmøss, huilcken huer mand nødis til at holde engang om aarit med stoer bekostning, saa at mange bliffuer der offuer til fattige folk, med stoer affguderij, fraatzerij, druckenskab, mandslet oc anden Guds fortørnelse, ittem de wgudelige siellebad, wdj huilke folk de bader sig, læser for de døde, dricker sig drucken, met megen anden wgudelighed och wtilbørlighed der wdj skeer, da kunde wj intit andit her om 881
beslutte, end at huer siælsørgere skall wære paamint at giøre sit embede med straff och lærdom, indtil saa længe det kand bliffue kong: mayst: tilkiendegiffuit, och nogen gode middil kunde findis, wed huilke saadan wgudelighed kunde affskaffis. Ittem skal jcke heller nogen sognepræst paa deris kørmøss dage holle almuen fore nogen messe eller tieniste til at stadfeste deris wgudelighed

met och ey heller holde sig i samme deris kørmøss til drick och denne deris gierning med dennem i saa maade at stadfeste.

Om hellige dage.

Effterdj mange fattige bønder holder flere hellige dage, end ordinantzen formelder, oc mange prester findis willige at giøre dennem tieniste paa samme dage mod ordinantzen, saa der met findis och forargelse iblant det simpel folk, da er saa her om besluttet, at huilken sogneprest her effter mod ordinantzen sig fordrister til at holle flere hellige dage, end ordinantzen formelder, skal giffue til hospitalit i Stadander første gang 3 dr, anden gang 6 dr.

Er ochsaa samtyct, at passen skal prædickis alle faster igiennem offuer gandske stifft huer fredag. Skal och huer sognepræst alle søndager effter textens forklaring læse catechismum for de wnge folkis skyld met en forklaring aff Lutheri catechismo effter ordinantzen. Huem dette forsømmer, skal aff prousten paamindis; der som hand det jcke acter, skal hand straffis som den der jcke kong: mayst: ordinantze holde will.

882 **Om bededage.**

Saa er samtyct, at tuende gange om aarit skal holdis almindelige bededage 3 dage tilsammen, som er den 5. søndag effter paaske, mandagen og tisdagen med den, och dett hoss hoffuet kirken, til huilken folket aff de andre sogner skulle kaldis. Den anden tiid om aarit er den neste søndag effter s. Mickels dag, sielff trædie. Och skal disse bededage alle tilforn werre forkyndit aff prædicke stolen wdj alle kirker. —

Om præsternis wënighed oc dem som icke effter ordinantzen lader sig paaminde aff superintendenten eller prousten.

Effterdj kong: mayst: ordinantze biuder och befaller sognepræsterne at lade sig wnderuise aff superintendenten eller prousten, och nogen præster findis at haffue gjort her emod, da er her

om saa samtyct, at huilcken her effter lader sig finde wlydig och ey effter Guds och sine medbrødris raad och paamindelse werrer superintendenten eller prousten lydig, naar de haffuer hafft dennem fore sig gode folk paa hørendis och paamint dem, at de skulle elske fred och lydighed, men begynder widere klammer, skall sieluilligen werre sagd fra sit embede och rømme den stæd som hand med sin wrolighed forargit haffuer. Derfor skulle de 883
andre præster, som boer nest hoss de præster som haffue trette tilsammen, strax holde sig heden at forlige dennem. Kand det emellum dennem sielff jcke skee, skal det strax giffuis superintendenten eller prousten tilkiende, førind nogen forargelse skeer, och siden lade handle derom, som forskreffuit staar.

Superintendenten.

Er ochsaa superintendenten m. Jørgen Erikssønn fremkommit wdj denne synodo och beuist met tuende kongl: mayst: breffue, at en stoer part aff præsterne wdj Listeleen skulle leffuit it fast wskikkeligt leffnit met horerij, skørleffnit och i andre wtilbørlige maade.

Disligeste er ochsaa welbyrdige mands Powell Huitfelds, rigens statholders, breff lest, liudendis aleniste om her Jørgen Storck paa Lister, som wdj for^ne^ laster skulle forseet sig. Ittem h: Truils Holgerssønn paa Bielland skulde købt kong: mayst: wilduaare, och fougden paa Liste ved naffn Bentt Nielssøn haffde haardeligen klagitt, att hand jngen rett kunde 884
bekomme offuer dennem enten for geistlige eller wertzlige øffrighed, och biudis m. Jørgen sagen der om grandgiffuelig at forfare, paa det at kong: mayst: villie och befalning kunde fuldgiøris. Derfor haffue wj met for^ne^ gode mand alle de sognepræsters witnisbyrd och leilighed och wdj Liste leen samme tiid det fliteligste oss mueligt wære kunde randsagit huer for sig besynderlig och i sandhed emellom Gud och oss met huer saa befunden som her nu effterfølger.

Først er her Peder Frijs, prousten och sognepræst wdj Vndals præstegield, fremkommit och jcke aleniste for sin superintendent, men ochsaa for meninge præstemend offuer det gandske stifft, som her da mesteparten tilstæde waar, och skød sit skudsmaal, om de nogentiid enten haffde hørt eller wist med hannem,

at hand i saadan maade som forskreffuit staar haffde sig besmittet, at de her da for gode mend det wille bestaa och siden dømme der paa, som de for Gud och gode mend bestaa wille. Da gaff
885 jcke aleniste hans superintendent hannem dette witnisbyrd, at hand, den stund han haffuer her werrit i stifftit, baade i sin proustige befalning och hoss sine sognefolk sig haffuer handlit och skikitt som en erlige oprectig dannemand, huilchett bispen sig och bekiende at haffue forfarit wdj det forganginde aar hand der waar wdj visitatz, och altiid siden, men ochsaa alle præster aff dette gandske stifft jcke andit wiste eller andit befinde kunde, som hand och strax met klare witnisbyrd beuiste. Dernest ere disse dannemend her Matz Mickelssøn i Liungdal, h: Anders Einerssønn i Quindesdal och h. Truils Holgerssøn paa Bielland fremgaait och skutt deris skutzmaal for oss om deris lærdom, leffnit och omgengelse och bade oss randsage, huad rettist och sandist kunde værre emellom Gud oc oss, och derpaa dømme, huad vi for Gud och verden bestaa kunde. Da kunde jngen andit forefinde, end at de haffde jo her til dags skikit sig erlige och vell i leffnit, lærdom och daglige omgengelse,
886 huilket de och beuiste med leffvendis røst och meninge sognefolkis breff och beuisning. Men effterdj h. Truils hand sønderlig neffnis vdj h. statholders breff, at hand skulde kiøbe kong: mayst: vilduaare, bleff hannem forelagd baade af superintendenten och meninge præster her forsamlit vaar, at hand skulle derfor rense sig och giøre sin vndførsel. Da giorde for^ne^ h: Truils sin æd for oss, at hand aldrig nogen viluaare vdj Listeleen købt haffde, och derhos forplictede sig, dersom det nogen tiid i sandhed beuisis kunde, da ville hand sielffvilligen verre sagd fra sit embede.

Derhos klagitt for^ne^ h. Truils, at for^ne^ Bentt Nielsøn skulle steffnd hannem til tinge, for hand skulle købt nogen falke, huilkit Bentt hannem dog jcke kunde offuerbeuise, och ey nogen kosthold igien kunde bekomme och jcke heller nogen beuisning vaar hannem offuergangen om det gubeskind hand vaar skyltt fore at skulle købt.

Er ochsaa h. Jørgen Storck fremgangen och sig frij giortt, som nu effterfølger. Først effterdj hand synderlig i det ene breff
887 neffnis at skulle førtt ett løst leffnit, bleff hannem aluorligen aff superintendenten disligeste aff all den gandske forsamling forelagt, at hand enten skulle frijgiøre sig eller ochsaa bliffue affue med

sit kald och sogner. Da haffuer for^ne her Jørgen ligesom de andre dannemend tilforn vdj Liste leen her skutt sit skudtzmaal for alle oc faait dette vitnisbyrd, at ingen andet viste med hannem, end hand jo vaar en erlige Guds ords tienere, skickelig baade i lærdom och leffnit. Dette samme vitnisbyrd stadfestit hand jcke aleniste met salig h. Jens Ribers breff och segel, som tilforn vaar superintendent, ochsaa den gode mand, som nu er superintendent, som gaff hannem det samme vitnisbyrd, at hand jcke andit i sin visitatz enten aff hans sognefolk eller nogen anden forfare kunde, men ochsaa haffuer disse for^ne vitnisbyrd dette samme stadfestit, baade hans proustis breff och segel, disligeste alle hans sognemends. Men hues klammer Bentt Nielssønn haffuer hannem paaførdt, at hand sig vskickeligen skulle haffue handlitt, haffuer for^ne her Jørgen her obenbare for oss met klare beskreffen 888
vitnisbyrd, disligest med den dom som emellom for^ne Bentt Nielssøn och hannem gaaitt er her paa capitelit, beuist, at Bentt Nielssøn er tilskyndit mod hannem vdaff en anden mand, der stoed effter hans præstegeld och imod Guds ord och kongl: mayst: ordinantze haffuer loffuit hans herskab pending derfor, at her Jørgen kunde i saa maade bliffue sine sogner quiitt. Da effterdj h. Jørgen baade met dom och erlige mends breffue och vittnisbyrd dette for^ne noksom beuisligt giorde, och vj viste slig simonie forbøden att verre vdj ordinantzen, for huis skyld denne sag er hannem paaførd, kunde vj icke andit forefinde, end h: Jørgen io hereffter bør som en christen dannemand at haffve sine sogner, vden hand hereffter, som Gud forbiude, nogit forseer sig, for huilkit hand kunde med rette affsettis. —

Om præsternis besuerringer baade om deris rettighed dennem igienholdis oc i andre maade besuaaris. 889

Effterdj her vdj Stadanders stifft ere mange, som haffuer kong: mayst: forleninger, och huer vdj sin forlening, naar enten præsten bliffuer klagit i nogen maade, eller hannem nogen sag paakom, da vil huer i sitt leen handle met hannem paa det allerstrengiste, huoraff mange mener sig at skee stoer vrett, derfor

vaar de begierendis, att en kong: mayst: befalnings mand, synderlig den som haffuer befalning offuer Stadander, som superintendenten daglige residerer, maatte haffue befalning her offuer stifftit att høre alle præsternis sager vdj rette, naar de sig forseet haffde eller bleffue ellers forførd eller anklagede.

Dernest sigis fougeder mange steder att giøre præsterne store besuerringer mett gesterij och aldelis jngen skilmis giøre imellom
890 bønder och sognepræsterne och mindre skaansell haffuer end vndertiiden, derfor ere de for Guds skyld begierendis, att de jcke mere mett gesterij skulle besuaaris end vdj Danmarck skeer, dog giør huer gierne effter formuen.

Ittem klagis her nogenstæder, att kong: mayst: befalnings mend jndlegger paa præsterne styrmend, bysseskyttere, sagskerrere, baadtzmend och andre til kost at holle och seer jcke kong: mayst: villie mett breffue och befalning der om, att det hereffter jcke maatte dennem tilstedis. Wdj lige maade ere de begierendis, att den store besuerring med øll och fetallie at vdgiffue til kongens skiib vden kong: mayst: befalning maatte affleggis. Sammeledis beklager præsterne, att de offte bliffuer steffnde til ting vden skellige aarsager och ingen omkost faar igien aff deris vederpartt, som dennem steffnd haffuer, ere derfor ydmygeligen begierendis, att dett maatte och til rette hielpis.

891 Ittem beklager sig mange præster aff den store besuerring, som fougden giør mett den store tinghold paa deris gaarde jcke aleniste mett gesterij, men ochsaa att præsten forhindris fra sin bog och studering, saa att han jcke kand giøre den rette tienist hannem burde.

Disligiste nogensteder skeer, att fougden eller hans folk legger sig end ochsaa vind effter at driffue løssactighed i deris gaarde.

Er ochsaa præsterne for Guds skyld begerendis, att hues der aff erlidtz tiid haffuer legit vnder præsternis rette bolige met fiskende, skouffue och anden rettighed, at de ochsaa dette maatte beholde vbeskaaren effter ordinantzens liudelse; thj her paa skeer mange præster stoer forfang och vrett.

Ittem bleff her ochsaa haardelig klagitt, att fougden mange steder tager och indfører kongens leding och rettighed vdj kirkerne och dennem saa opfylder, att sognepræsten neppelig
892 vndertiiden kand komme til alteren, predickstolen eller funten at giøre sin tienist, jcke heller sognefolken kunde komme i deris

stole, vaar derfor begerendis, at sligtt maatte affskaffis, och kong: mayst: rettighed maatte paa it andit stæd tagis och leggis, kirken eller præsten vbesvaarit, som dog mange steed skeer. —

Beklager och præsterne den store falskhed och vtroskab, som bønderne aarligen giøre met tiende, jcke aleniste mett den fierde partt, som de borttager fra konningen, sognepræsten och kirken, men ochsaa att de mangesteder jcke tiende aff rue eller de graffue, som nyligen ere optagne, disligeste ey heller ville tiende aff deris queg, som vdj Danmarck skeer och bør effter ordinantzens liudelse, och jcke heller aff laxefiskende eller anden fiskerij effter gammel seduane. Derfor begiere de fattige mend, at sligt her effter jcke skulle bønderne eller andre tilstædis, men maatte handlis retferdelig.

Ittem vil och jcke sognebønder føre deris tind fram til præsten, saa præsterne maa giøre stoer bekostning, førind de tinden kunde bekomme, er derfor begierendis, at tinden maatte dennem tilføris effter ordinantzen.

Ittem att bønderne huert aar maatte vdj fougdens och præ- 893
stens nærverrelse giøre deris eed, at de ret haffuer tindit, effterdj bønderne saa vtrolige tinder huertt aar ligemegit, eller der er dyre eller och fructsommelig aare.

Sammeledis siuntis præsterne gott, om den fierde partt aff tinden, som bønderne sielff holder hoss sig, maatte vddelis til de fattige skoledrenger vdj Stadander, som slet ingen anden hielp haffuer, och til hospitalit sammested.

Ittem klagis her och, at mange jcke kand faa sin rettighed aarligen effter ordinantzen, och naar hand den kreffuer, bliffuer hand truit och vndsagd, dette ere de for Guds skyld begerendis, at det maatte til rette hielpis.

Ittem beklager sig præsterne, at bønderne paa de 3 offers dage effter ordinantzen jcke offrer, ey heller giør dem deris offertold, som gammilt verit haffuer, er derfor begerendis, at slige vret dennem her effter jcke skulle beuisis, men at de maatte faa, som aff gammel tiid verrit haffuer och ordinantzen formelder.

Klager och præsterne, at de bliffue truit och vndsagd, naar de giøre deris embede, enten prediken eller bandsettning, ere begierendis derfor, at de maatte nyde fred och jcke truis och offuerfaldis aff saadanne offuer volds mend.

En god erlig præstmand ved naffn h: Jørgen paa Maa- 894

land haffuer itt gandske ringe præstegeld och ingen præstegaard, men maa leje sin gaard aff konningens fougit och giffue huert aar til landskyld 4 huder och huert 3 aar maa den leje igien som en anden bonde, er for Guds skyld begerendis och paa hans vegne alle præsterne her nu forsamblit vaar, at hand maatte den bekomme frij til en præstegaard.

Om alle disse besuerringer kunde ui jcke andit beslute, end saadant maatte med tiden indføris for kong: mayst: vor naadigste herre, at hans naade for Guds skyld ville det til rette hielpe.

Om bøndernis hellige dage.

Effterdj bønderne ville sielff holde deris hellige dage, som icke ere befallede vdj kong: mayst: ordinantze, paa huilke de sig holler aff arbeid, och de rette hellige dage, som dennem befallede ere at høre Guds ord paa, holle de sig fra kirken och tager deris arbeid vaare, da ere præsterne for Guds skyld begerendis, at slig vskickelig handell maatte affleggis, och bønderne, som sligt giøre imod forbud, maatte bliffue straffede.

Om kirckerne.

Effterdj fougdene sigis, mest vnder Agdesiiden, att optage jordegaffuer huert tredie aar aff kirkens jorder och disligeste
895 vdhugger kirkens skouffue, och kirkerne staar slet til nedfaldtz, och mand jcke veed, huad befalning de haffue derpaa, ere derfor kirkeuergerne och alle bøndene for Guds skyld begerendis. at sligt maatte affskaffis der saa uel som andre steder her udj stifftit.

Beklager ochsaa kirckeuergene, at kirckene mange steder jcke giffuis tiende aff laxefiskende, som gammilt och seduanligt verrit haffuer, er derfor begerendis for Guds skyld, at kirken icke maatte skee den wret her effter.

Nogit meer om præsternis tienniste, vnderholdning oc andit, som dennem dagligen imellom være kand.

Er her vdj denne synodo saa besluttit, at huer Guds ords tienere uell vocter sig, at hand jcke forsømmer sit embede enten med predicken eller de kranke at besøge. Der som nogen findis det at giøre aff letferdighed, druckenskab eller anden forsømmelse, hand skal strax paamindis aff prousten; vil da jcke hand raade boed derpaa, da skal hand indsteffnis for superintendenten och siden met andre dannemend affsettis sit embede.

Ittem effterdj her findis i dette stifft saadan skick, at atskillige geld haffuer ett sogen tilsammen eller en gaard, 2, 3 eller flere, som 2 sognepræster giør tieniste til, dog huer sit aar eller visse tiid om aarit, da er her om saa besluttet, att huad rettig- 896
hed huer haffuer hafft aff gammel tiid skal ingen her effter tage sig den til, men lade huer nyde rente og indkomst den tiid om aarit, som hand tienist giør, och skal huer begynde sit aars tieniste den neste søndag effter paaske och saa anamme strax renten met vist och vuisst, saa lenge den hans tieniste vaarer.

Ittem om naagit liig føris aff it præstegeld til it andit, och det bliffuer begraffuit, da er her om besluttit, at den rette sognepræst, som den døde lengst tienist giortt haffuer, skal beholde udferden, saa den ene broder skal her udj giøre den anden saa megit til tienist som begraffue it liig for hannem.

Her hoss om nogen sognemand drager aff it præstegield sin ærinde eller bestilling til it andit och da enten falder i hastige siugdom och døde eller i andre maade komme aff dage och bleffue begraffuit i en andens præstegield aff den sognepræst som der er, skal alligeuel hans vdferd komme til den rette sognepræst, som hannem lengst tient haffuer.

Men bliffuer nogen aff et præstegield it aars tiid omkring, da skal sognepræsten vdj hues præstegield hand døer och begraffuis beholde all vdferd.

Item om nogen drager aff it præstegeld i it andet och giør 897
der sit brulup, da skal den præst som tienisten giør, beholde al den rettighed derfor kand udgiffuis.

Men gaar der nogen quinde i kirke i en andens præstegeld, som jcke burde at skee uden drabelig sag, da skall alligeuel quinden giffue offeren och anden rettighed sin rette sognepræst.

Er her och besluttit, at ingen sognepræst skal drage vdaff sit geld och giøre i en andens nogen præstelig tieniste enten med bruer at uie eller i anden maade, uden det skeer met den andens forloff och villie. Der som nogen herimod giør, hand skal straffis som den ingen ordning och skick holle vil.

Er her ochsaa i denne synodo forbøden Guds ords tienere at skelde paa nogen, vden hand ued aabenbarlig sag med hannem, men haffuer hand nogit met nogen mand, at hand da flier det til rette hoss sig selff eller øffrigheden; uil hand dette jcke lyde, da haffue sig forbrut den beskyttelse hand kunde haffue hoss superintendenten och prousten, ooh forsuare det selff for vertzlig øffrighed.

Ittem er ochsaa nogen steder skeed, at naar en prest haffuer nogen trette med en anden, da haffuer hand opuect bønder och andre mod den anden och met sin skriffuelse eller dict saa uiit
898 forfødrit det, at hans medbroder er kommen i klammer. Er derfor strengelig forbøden, at saadant her effter jcke skeer, huem her imod giør skal straffis som den der [er] superintendentens och proustens raad og befalninger vhørig, som forskreffuit staar.

Wdj denne synodo er ochsaa endrectelig och venlig forlict, hues bulder och klammer der verrit haffuer imellom h. Peder, prousten i Fiorene och sogneprest i Wigedal, och h. Peder paa Hinderaaen, och haffuer sig saa paa baade sider forplictet denne forligelse uryggeligen at holle; dersom her imod nogen aff dennem findis at giøre, haffue forbruit sit embede.

Er her ochsaa i denne synodo saadan en sententz aff alle afsagd, at huilken sognepræst, som haffuer faait sin superintendentis breff, at hand skulle komme til denne synodum, och haffuer her imod vlydig ladit sig befinde och sidit hiemme, skal giffue 3 daler til hospitalit vdj Stadander, vden de aff kranckhed eller ander slig stoer forfald haffue bleffuit forhindrede, men findis nogen vlydig och imodvillig at sidde hiemme effter denne dag,
899 naar hand aff superintendenten eller prousten er steffnd och kallit och haffuer jcke for^{ne} forfald, skal holdis for en vlydig mand och giffue til for^{ne} hospitall 3 dr. Giør hand det 2 eller 3 gange, da giffuer hand tilkiende, at hand intit acter sin superintendent

eller proust och er den som kong: mayst: ordinantze slemmeligen foractit haffuer, och skal derfor saa werre affsagd fra sit embede.

(Side 900—901 ubeskrevet).

Juramenta primo venientium ad congregationem capitularem. 902

Ego N.

I. Primum, juro me per Dei gratiam fideliter et diligenter facturum officium in ædificationem ecclesiæ Christi et honorem huius capituli.

II. Secundo, juro me secreta capituli non prodituram alijs quibuscunque.

III. Tertio, juro me pacem et concordiam cum collegis et fratribus meis quantum in me est habiturum, sic me Deus adjuvet.

Hæc bona fide descripta esse ex fundatione regiæ universitatis Hafn: mutatis mutandis

testor ego

L. Scavenius. S. S.

mpp.

---

903 Anno Christi 1605 den 23. dag septembris haffuer disse effterfølgende capittels brødre wdi Staffuanger giort denne eed, som faarescreffuit staar.

1. M: Laurentius Scavenius.
2. D: Canutus Michaelius.
3. D: Petrus Nicolai.
4. D: Christophorus Sigvardus.
5. D: Christiernus Daphindus.
6. D: Jonas Ellingius.
7. D: Erasmus Petri.
8. D: Erasmus Olai.
9. D: Matthias Henricius.

Anno Domini 1608, 15. augusti, in numerum capitularium præstito juramento recepti sunt

M. Johannes Georgius.
D: Jonas Joannius.

---

904 Anno Domini 1613, 17. junij, in numerum capitularium præstito juramento receptus est

Dn. Christiernus Laurentij.

Anno Domini 1623, 11 octob., in numerum capitularium præstito juramento receptus est dn. Gabriel Laurentius, scholæ Stavangriensis rector.

Anno Domini 1621, 6 decemb., in numerum capitularium præstito juramento receptus est Detolaus Laurentius Scavenius, scholæ Stavangriensis rector.

Anno Domini 1622, 10. augusti, in numerum capitularium præstito juramento receptus est Nicolaus Laurentii Scavenius, capituli Stavangriensis lector.

Anno Domini 1625, 16 maij, in numerum capitularium præstito juramento receptus est Johannes Matthiæ Ripensis, comminister ad templum cathedrale.

Anno 1627 die mensis augusti 24. ingressus est primum 905
domum capitularem templi cathedralis Stavangriensis ad præsidendum (qvod foelix et faustum velit Deus) jurisdictioni ecclesiasticæ reverendus et clarissimus episcopus noster dn. magister Thomas Cunradus.

Anno 1632 die 8. decemb. receptus est Elias Jacobj Agricola in numerum capitularium præstito prius solenni juramento.

Elias Jacobj Agricola, scholæ Stavang: rector.

Anno 1633 die 6. martij receptus est Jacobus Petrj in numerum capitularium præstito prius solenni juramento.

Jacobus Petri.
Manu propria.

Anno 1639 die 30. septemb: post præstitum juramentum receptus est Laurentius Jonæ, lector Stav., in numerum capitularium.

Laurentius Jonæ.
Lector Stavangriensis.

Anno 1644 die 23. februarii post præstitum juramentum receptus est Chiliannus Johannis N., scholæ Stadangriensis rector, in numerum capitularium.

Chiliannus Johannis.
Rector scholæ Stadangriensis.

---

906 Anno 1648 21. decemb. in numerum venerandorum dominorum capitularium se receptum esse fatetur ille qui nomen infra subscripsit.

Joannes Petri Hiermannus, Lector Stavangriensis.
m. m.

Anno 1650 die 1. maji numero venerandorum dn. capitularium fatetur se adscriptum esse, qvi suum infra nomen apposuit.

Henricus Petræus Rejmerius.
m. m.

Anno 1655 die 9. martij numero venerandorum capitularium fatetur se ascriptnm esse, qui suum infra nomen apposuit.

Laurentius Samuelis Lindanus.

Anno 1655 die 1. augusti in numerum venerandorum capitularium se relatum fatetur, qvi nomen suum subscripsit.

Christianus Andreæ Sæbyensis.
mpp.

Anno 1655 3. novemb. in numerum venerandorum capitularium sum relatus, qvod subscripta mea manu fateor.

Marcus Christierni Hombletius S. S.
M. s.

Exedram Stavangriensem [est autem propter templum cathedrale] die 23. oktobr. anni 1661 in nomine Jesu primum ingrediebar. Faxit Jesus, ut facienda faciam fideliter et ne quid negligam.

Christianus Matthiæ Tausanus. S. St.
m. m.

Anno 1665 24. julii juramento pro diligentia, fide et concordia præstito albo venerandorum capitularium fateor me subsciptum adscriptum esse.

Joannes Severini Gotzonius. M.
Rector scholæ Stavang. Mp.

Venerabili Stavangriensis exedræ consessui associatus fidem eorum, qvæ servare tenetur qvivis exedræ senator, interposito dedi juramento meumque nomen infra adscripsi. Stavangriæ 4. nonarum martij anno 1672.

Matthias Chr. Tausanus.
Lector Stavangriensis.

---

907 Quod felix faustumque jubeat benignissimus Deus, singulari divina gratia regioque favore ab ecclesiastico quod in ecclesia Calundana per sedecim annos cum dimidio obii munere ad episcopatum Stavangriensem præter omnem exspectationem et ambitionem meam anno 1680 die 25. octobr: vocatus eodemque anno dominica 3. adventus Haffniæ a nobilissimo plurimumque venerabili Selandiæ episcopo domino doctore Johanne Baggero rite inauguratus anno 1681 die 11. julij capitularem templi cathedralis Stavangriensis domum primum ingressus fidemque et concordiam sancte pollicitus venerande landabilique capitularium societati me associavi, omnibus, quantum in me est, benefacturus neminemque læsurus.

Jacobus Jani Jersinus,
natus Ripis Cimbrorum anno 1633 die 2. julii patre doct. Jano Dionysii Jersino, episcopo Ripensi.

(Side 908 ubeskrevet)

Om det pulpitu, som kongl: maytz: fouget ofver Jæ- 909
deren och Dalleren och stifftschrifver udj Stafvanger ambt velachtbar Peder Søfrensøn er tillat i domkirchen at oprette, och ellers om den qvindestoel hand sig har tilforhandlet.

Hans kongl: maytz: allerunderdanigste tienere capitulit udi Stavanger giøre alle vitterligt, at vi til voris domkirchis gafn hafver samtycht saa och hermed samtycher och stadfæster effterliudende kiøbebref ord fra ord, som følger:

Anno 1679 den 19. novembr. haffver vii underschrefne Stafvangers domkirchis kircheverger med hans velærværdigheds och samptlige capitularium consens tilladt saa och her med fuldkommen tillader och samtycher paa bem^te^ domkirchis vegne, det ærlig velactbar sr. Peder Søfrensøn, hans kongl: maytz: stifftschriffver offver Jæderens och Dallerens fougderie, sampt hans kiere hustrue erdyderig och gudelschende matrone Mætte Pedersdatter Læt maa for hvermands tiltale frit lov hafve paa deris egen omkostning at lade opbygge i Stafvanger domkirche et pulpitu imellom di tvende muurede piller paa qvindesiiden, som er liige tvert ofver dj tvende pillere fra det pulpitu som er opbygt paa mandsiiden, saa och her med endelig tilladt, at gedachte Peder Søfrenssøn och hans kiere hustru i liige maader schal hafve deris grafstæd muuret ved samme pulpitu, i breden saasom to fuldkommen dobbelte liigkister med it barns liigkiste kand rommelig nedsættis, dybden derpaa saasom dj self got siunis och schee kand, hvor imod de fornemme gotfolch schal betale til voris 910
Stafvangers domkirche 50 rixdaler i reede penge och it fiint klædis liigklæde med silche fryndtzer omkring, hvorfor bemelte Peder Søfrensøn, hans kiere hustrue och deris arfvinger her effter fri och frelselig schal nyde och beholde foromrørte pulpitu och begrafvelse stæd och det dennem saa nyttig giøre, som die best veed och kand i alle maader. Och blifver saa dette voris udgifne

kiøbebref under sædvanlig capituls seigel til ydermeer forsichring confirmerit. Datum Stafvanger den 25. novembr. 1679.

Til vitterlighed som forschrefvit staaer test.

Jens Godsen.
E. hand.
(L. s.)

Dette indbemte underteigner jeg iche alleene til vitterlighed, men som een fuldkommen tilladelse med alle vedkommendis consent.

J. J. Feyff.
Min hand.

Herforuden angaaende den qvindestoel udj nør svalen, som velærmelte Peder Søfrenssøn sig har tilhandlet, hvor til hans adkomst viiser tvende udgifne kiøbebrefve liudende det eene effter det andet, som følger:

Bekiender jeg underschreffven Mætte Thommisdatter, w: sl. Povel Knudsøns, fordum borgemester her i Stafwanger, at vj hafver soldt til ærlig och gudfrøchtig qvinde Adrian Berendtzdatter een heel stoel, som er tre sæder udj, i Stafvanger domkirche paa den søre svale paa qvindesiiden udj den anden stoel fra mitgangen ned ad, for hvilchen heele stoel, som er tre sæder udj, den danne koene hafver betalt mig effter mit nøy, och ieg hinder igien at holde schadisløs och vere hindis hiemmelsmand i alle maader, och venlig ombedet ærlig och velachte mænd Christian Jenssøn och Jacob Sanderssøn,
911 vonhafftig i Stafvanger, med mig til sand vitterlighed at underschrifve. Des til vitterlighed under min egen haand Stafvanger den 18. octobr: anno 1673.

Mette Tommisdatter.
Egen haand.

Christian Jenssøn Brunn.
Egen haand.

Jacob Sanderssøn.
Egen haand.

Kiendis jeg Adrian Berentzdatter Søfren Lauritzsøns udj Stafvanger at hafve solt och afhendt saa och hermed selger och aldeelis afhender fra mig och mine arfvinger til hans kongl: ma: velbetroede stichtschrifver i Stafvanger ambt och fovget ofver Jæderen och Dalleren velfornemme mand sr: Peder Søfrenssøn, hans kiere hustrue dydelschende matrone Mette Pedersdatter Læt och deris arfvinger een stoel udj Stafvanger domkirche udj den smale gang paa qvindfolchsiiden, som er den anden stoel nest neden for den nøre kirchedør, som dee hereffter maa giøre sig saa nøttig, som dee best veed och kand i alle maader, for hvilchen for^ne^ stoel jeg hafver bekommet fornøyelig betalning; lofver der imod at vere bem^te^ Peder Søfrensen, hans kiere hustrue och deris arfvingers fri hiemmel och tilstand til for^ne^ stoel i alle maader. Des til vitterlighed under min egen haand, och naar Gud vil min kiere mand hiemkommer, schal dette kiøbebref ochsaa af ham paategnis, saa kiøbet schall vere u- ryggelig. Datum Stafvanger den 25. novembr. anno 1679.

Adrian Berendtzdatter
Søfren Lauritzsøns.
E. hand.

Dette kiøbebref, som udj min fraverelse af velærmælte sr. Peder Søfrenssøn och min kieriste hustrue er giort kiøb om, bekræffter ieg med egen haand at schal uryggelig holdis. Datum Stafvanger den 26. nov: anno 1679.

Søfren Lauritzsøn Hilnø(?)
Egen hand.

Da effterdj domkirchen samme stoel iche til kiøbs behøfver, 912
samtøcher vj och dette kiøb, som der om giort er, och alt dette ofvenschrefne, kongl: bogstafver, fundatzen och kirchestoelen deris krafft aller schyldigst bevaret, stadfester vj med undertrøchte vort capituls sigill. Actum Stafvanger den 1. decemb: anno 1679.

(L. s.)

(Side 913 ubeskrevet).

914 Copie af hans kongl: maits: bevilgning Fiotland kirche angaaende.

(Kongebrevet, som i protokollen er afskrevet paa 2 forskjellige steder, er trykt foran side 506 fg.)

---

915 Copie af stifftschriffuerens sr. Frantz Rasmusøns schriffuelse til superintendenten med sex mænds zigneter under, Fiotland Kirche anlangende.

Saasom hans højærverdighed doctor Christian Tausan gunstligst haffuer beordret mig, jeg mig hid til Fiotlands kirche schulle forføje oc forfare den handel endeel af almuen hafde om supplicerit, nemblig om ermelte kirchis indkomme, som af hosfølgende deris supplication er at fornemme, da igaar effter Guds tienistis forretning lod jeg almuen i sognepræstens egen nærverelse venligst forstendige, at hans hæderlighed mig sit regenschab paa kirchens indtegt oc udgifft til videre befordring oc revision paa sine steder hafde lefueret, hvilchet her hos følger. Da tilspurde hr. Peder Sørensøn Gotzen heele almuen, om de viste hannem enten i det eene eller andet noget i kirchens doent at beschylde, de da vilde sige det frem. De svarede enstemmige, at de tacher hannem al ære oc got. Der effter begierde hand at maatte bliffue qvit oc entlediget for kirchens videre indtegt oc vdgift, oc at jeg tillige med hannem vilde udvelge tvende dannemænd, som her effter kunde være kirkevergere oc giøre kirchen derfor reede oc regenschab, som til andre kircher maneerlig oc brugeligt er. Da paa hans kongl: maits: naadigste oc anden høy øfrigheds gunstige behag bleff udvalt Aslach Tolleffsøn Haaland oc Ole Olesøn Fiotland at være kirchevergere, som effter ordinancen oc recessen schulle raade for kirchens rente oc den anvende kirchen til beste. Oc paa det kirchen der af i fremtiden kunde vedligeholdis, blef almuen advaret och formanet, at de med al flid oc alvorlighed effter kongebrefuet schulle fuldbyrde kirchens fornøden arbeide baade inden oc uden, som endnu feiler. Der effter bleff kirchen

besictiget af effterschrefne dannemænd, nemblig Thorgrim Qvindløv, Helge oc Thomas ibidem, Øye Rønnebue, Mouritz Eptestøel oc Ole Miaavatten, som tillige med mig dette med deris undertrøgte zigneter bekreffter.

Først er kirchen med choret oc vaabenhuuset bygt af got furetømmer, hvor ofuen paa oc lengst effter er lagt aaszer, som taget af huggen boer er paalagt, hvilchet iche paa self kirchen er bestandigt, men vil afriffvis oc i steden med rafter oc behørig nye tag igien forsiunis, af aarsag de aaszer der boer taget, ere for tønde oc giffuer en stor buct, hvoreffter taget sier, oc vandet derfor iche kand hafue sit fald, som det sig bør. Kirchen med sanghuset oc vaabenhuset er klæd med gode huggen fureboer, undtagen gaflerne paa vester ende kirchen oc vaabenhuset, hvilchet eendeel af almuen bør forferdige, efftersom de iche end det ringeste til kirchens bygning haffuer contribueret. Inden til offuer alt feiler loffter eller hvelfving, men gulfuet er lagt med gode huggen fureplancher, i choret er fire smuche stoler oc en neden for paa qvindesiden, ellers ingen uden nogle løse plancher, som er oplagt, dog med stolper uden fore, som almuen sidder. Alteret i choret er et lidet skab med tvende rum udi med en liden hengelaas for, der paa staar en vacher alter tafle, den med en silche baldyret læritz dug til at svøbe kalch oc disch udi, tilsammen verd 30 rixdaler, haffuer ermelte hæderlige mand hr. Peder Sørensøn sampt hans dyderige kieriste Maren Willumsdaatter foræret til kirchen. Fougden sr. Anders Tholderop med hans dyderige kieriste Catharina Gude haffuer oc foræret en smuch malet prædiche stoel; Christen Sørensøn Gotzen med sin kieriste Adrian Henrichsdaatter har foræret en læritz alterdug med kniplinger om; sl: Isach Jørgenssøn med hans hustru Abel Danielsdaatter foræret en drefelig kalch oc disch af sølf, vegtig til 16 rixdlr; Thomas Jørgensøn har foræret messeserchen. Paa vox oc talgelius er temmelig foraad. Sr. Gabriel Hansøn har foræret et par vachre liusestager med et bechen til funten, vectig med lister vect 20 bispd; den dannemand Hans Bertelsøn foræret tvende vinduer i choret; almuen haffuer self bekostet døre jern med 916
laass oc nøgel for kirchedøren. Til kirchen er end ingen kirchestoel, som her effter vel behøffvis. Saaledis er Kirchens tilstand nu forefunden. Videre om dens indtegt oc vdgift forklarer hr.

Peder self i sit her hos schichede regenschab, hvilchet hans høyærverdighed tillige med dette ydmygst recommenderis, at hans høyærverdighed frommeligst det ville igiennem see oc confirmere hvis der af oc videre befale som ham gunsteligst oc got siunis, item konge brefuet at lade protoculere oc i capitulet forbliffue, paa det det iche schal forkommis. oc uden nogen løn af denne kirche erbiuder stiftschrifueren sig i hans tid at forhøre dens aaremaals regenschaber saa vel som de andre kirchers, dersom hans høyærverdighed det paa hans kongl: maysts: naadigste behag saa gunstig befaler; ellers er det at befrycte, at almuen iche self indbyrdis her effter der om schulle kunde forenis, oc kirchen der offuer kunde komme i vanmact, oc naar den nu engang for alle bliffver ferdig giort, saa formaar iche almuen siden at holde den ved lige; thi Gud schal vide, at det er besverligt i disse tider for enhver af os at opnaa hans kongl: maitz: skatter oc ellers anden nødtørfftighed. Af Fiotland d: 16: febr: anno 1680.

Copie af Fiotlands sognefolchis supplication.

Kjere ærverdige fader, vor fromme hr. biscop. Efftersom voris vankundighed oc uforstandighed haffuer været saa stor, at vi iche kunde forstaa konge breffuet, som det burde, endog præsten liuste det for os af prædichestoelen, iche bød hand os at holde brød oc vin, iche haffde vi heller forstand at bigiere det, førend hand leverede os kongebrefuet, som var det aar 1677. Her effter ville vi gierne holde brød oc vin, efftersom konge breffuet formelder, oc tiend, som stifftschriffueren oc præsterne haffuer lagt til Fiotlands kirche, thi de siuntis, at Lechnes kirche kunde være den foruden; derfor er vor ydmygelig bøn oc begiering til eder, om eder saa got siunis, at den tiend maatte fremdeelis leggis til Fiotlands kirche, dette er almuens ydmygelig begiering, at I ville rette os her udi, effterdi præsten haffuer nu tilbødet os kirchen oc tiende, hvilchen vi iche tør ved tage, uden det er eders tilladelse.

Anno 1679 paa hellig tre kongers dag, da var han begierende konge breffvet igien, endeel af almuen ville samtyche, præsten

hand schulle haffue det, som hand hafde begyndt, oc endeel torde det iche voffue, fordi de meente, de casserede konge breffuet. Nu haffuer sognepræsten opbaaret den kirche tiend til Fiotlands sogn, som vi haffuer leffveret til ham, derpaa haffuer hand holdet kirchen med brød og vin, hvilchet vi iche hafde forstand til at begiere at holde brød og vin, førend hand leverede os konge breffuet for nu i vinter, nest for paasche anno 1679, da befalede han os at holde brød og vin til den første messe, som var tredie paaschedag, da flyde vi det tilstede. Christi himmelfart dag da annammede hand det self. Sancte Bartholomæi tid da forschød hand voris oc tog sit igien. Christi himmelfartsdag anno 1679 da bød hand os kirchen oc tienden, hvilchen vi iche torde vedtage, 917
thi vi vare tvilraadig om tienden. Nu er der giffuet til kirchen, først sognepræsten en alter tafle oc en liden svøbe dug offuer kalck oc disch, nu kalch og disch, som sl. Isaac Jørgensøn haffuer giffuet til kirchen af sølff, oc en prædiche stoel, som vor fouget Anders Tholderop haffuer giffuet til kirchen, en alterdug som Christen Sørensøn oc hans quinde har giffuet til kirchen, oc en messeserck, som Thomas Jørgensøn haffuer giffuet til kirchen, to messingstager til vox lius oc et messing bæchen til funten, som Gabriel Hansøn haffuer giffuet til kirchen. Nu er der nogle folch, som haffuer giffuet vinduer oc vox lius; nu er der mange folch, som haffuer giffuet talge lius til, som hun kunde vel holdis med til denne dag; nu er der giffuet to koer, som præsten haffuer befalet dem at selge i penge, hvilche de oc haffuer solt for to daler stychet. Nu i samme Christi himmelfartis dag haffuer hand steffnet Aslach Haaland med mund steffning, at hand schulle fremlegge konge brefvet i rette paa Fede ting. Nu paa ny haffuer hand loffuet hannem, at hand schulle steffne hannem med rigens steffning for kongebreffuet, som var alle helgens dag, som var den 1. novembr. sidst forleden. Hvad eder got siunis her udi, ere vi vel med fornøyede. Her med eder Gud troligst befalet, oc lade eder see mange gode dage. Til vidnesbyrd lader vi dannemænd, som er Helge Qvindløv, Torchel Netland, Mouritz Eptestøel, Ole Fiotland, Tollach Seeland oc Thomas Qvindløv til sandheds bekrefftning med voris zigneter, skreffuet paa Qvindløv den 8. novembr: anno 1679.

(L. s.) (L. s.) (L. s.) (L. s.) (L. s.) (L. s.)

Hvorpaa bleff giffuen denne resolution.

Forschreffne dannemænd haffue sig straxen tillige med hans kongl: maitz: naadigste breff oc dette deris forseglede foregifne til stictschriffueren achtbar Frantz Rasmusøn at begiffue, som effter sin schyldighed oc hans excell: hr vice cancellers oc stifft befalnings mand høyædle oc velbaarne hr. Ofue Juls instruction dette strax haffuer at forfare og foretage, at med Fiotlands kirchis interesse baade før oc nu richtigen oc forsvarligen med handlis oc omgaais, anseende oc, at høyst bem^te^ hans kongl: majt: sig jura patronatus self haffver forbeholdet.

Stavanger bispegaard den 29. novemb: anno 1679.

Christian Tausan.
E. h.

Register.

Register.

Aa kirkegaard 312.
— sogn 453.
Aabenraa 294.
Aal prestegjæld 89.
Aalborg 204.
Aalstrup gaard 115.
Aalunds kirkegaard 312.
Aamli prestegjæld 85, 113 fg. 334, 424.
Aamodt gaard 454.
Aamøen 18.
Aanestad gaard 131.
Aardal 53, 98, 199, 315, 419, 423, 426, 430.
Aarhus by 520.
— gaard 481.
Aarstad gaard 23 fg. 481.
Aas gaard 96.
Aase N. 108.
Aasmund Fedde 199.
— Gullikssøn 396.
— paa Naaden 11 fg.
Aastrup landsby 264.
Abel Danielsdatter, g. m. Isak Jørgenssøn 571.
Abigael Hansdatter 530.
Abraham Engelbretssøn, spr. til Avaldsnes, 200 fg. 222 fg. 258 fg. 413.
Adam Enersøn, raadmand 150.
Adeluts Asbjørnsdatter 166, 268 fg.
— Benkestok, se Benkestok.
— Lystrup, se Lystrup.
Adrian Berentsdatter, g. m. Søffren Lauritssøn 568 fg.
Adrian Henriksdatter, g. m. Kristen Søffrenssøn Godtzen 571.
Adser Anderssøn 463.
— Eide 402.
— Endressøn, raadmand 150.
Aflet = oblat, nadverbrød 91, 106.
Agdesiden 85, 94, 188, 195, 257, 299 fg. 309, 352, 419, 423, 426, 430, 445, 558.
Aggersvold, se Lange, Gunde.
Ahasverus Crequi dit la Rochie, major, se Crequi og Rochie.
Akershus 122, 231, 413, 507, 534, 537, 541, 544.
Akre gaard 19.
— sogn 19.
Albrit guldsmed 88.
— Olufssøn 392, 399 fg. 405 fg.
— Pederssøn 40.
— Skel til Fusinge, se Skel.
Alheit Erlandsdatter 87 fg.
— Jens sagmesters 491, 500.
— Rasmusdatter 282.
— Sandersdatter 376.
Almisse 456.
Alstveit gaard 32.
Alvestad gaard 99, 108.
Ambrosius sagmester 69.
Anbjørn N. 22.
— Udland 370 fg.
Anbor Taraldsdatter 340, 357 fg.
Anders Albretssøn 258.
— Anderssøn 51.
— (Aslakssøn), spr. til Skudenes 223.
— Bjelland 366.

Anders Bottulfssøn 90, 105.
— Børressøn 204.
— Einarssøn, spr. til Kvinesdal 8, 29, 75, 554.
— Fossand 270.
— Fulland 126.
— Gregerssøn 235 fg.
— Grostøl 93.
— Hanssøn 262.
— — foged 315, 348fg. 358 fg. 366.
— — paa Bro 527.
— Huitfeld, se Huitfeld.
— Jonssøn, spr. til Lye 13.
— Jørgenssøn, spr. til Vanse, 92 fg. 118 fg. 121 fg.
— Kjeldssøn, spr. til Nærstrand, 202, 284, 294, 325, 339, 366 fg. 394, 397, 413, 419.
— Kolding, spr. til Eid, se Kolding.
— Kristenssøn 442.
— — skriver 226.
— Lauritssøn 464.
— Ludsi 343.
— Madssøn (Behn), spr. til Tvedt og provst i Mandals len, 119 fg. 145, 153, 400, 418.
— Mikkelssøn, spr. til Lund, 175.
— (?) — pr. i Stavanger 156.
— Mule, se Mule.
— Omundssøn 400 fg.
— paa Hegeland 54.
— paa Naaden 109.
— paa Sole 84, 107.
— paa Østad 63.
— Paulssøn Rosenov, se Rosenov.
— Pedersøn 299 fg.
— — 341 fg
— Svenungssøn 81.
— tater 224.
— Vold 388.
Anfred (oldn. annfridr) = vaaronnfred, da der ingen rettergang maatte holdes (Fritzner) 399.
Angerd Bertelsdatter 450.
Ankield Tønnesland 390 fg.
Anne Albretsdatter 65.
Anne Benkestok, se Benkestok.
— Davids 279.
— Hansdatter 530.
— Hansdatter g. m. borgemester Kristen Nilssøn 100 fg.
— Iversdatter 34.
— Jakobsdatter 236, 239 fg.
— Jensdatter 66, 71.
— — 476.
— Jensdatter, g. m. mag. Hans N. 60.
— Kristen Judes 31.
— Kristensdatter Trane, se Trane.
— Lauritsdatter 83.
— Olufsdatter 115 fg.
— — 136.
— paa Hogstad 68.
— Rasmusdatter 376.
— Simensdatter 138 fg. 142 fg.
— Skinkel, se Skinkel.
— Sveinungsdatter 339.
— Søffrensdatter 47, 52 fg.
— Thomesdatter 175 fg.
— — 532.
— Toresdatter 86 fg. 110 fg. 113
— — 343 fg.
— Torgersdatter 69.
— Torsdatter 31.
Anneken, Jon Østenssøns enke 475, 486.
Annekens haver, se Stavanger.
Ansten Tronvig 357.
Antikviteter, opsøgelse af 346.
Antonius Frantssøn, kap. i Lund 112.
Antvorskov slot 528.
Anund Bjørnssøn 24 fg.
— Taraldssøn 130 fg.
Are gaard 23.
Arendal 427.
Ariel Knudssøn, spr. til Aamli 102, 334.
Arne Bjørnssøn 68, 84 fg.
— Kalveli 287.
— Lauritssøn, lensmand, 40.
— Nilssøn 58.
— tømmermand 47.
Arnold Olufssøn 158 fg.

Arnt Nilssøn 37, 38.
Arnø 343.
Arvebalken 403.
Arvesager 60, 84 fg. 95, 108 fg. 118, 152 fg.
Asbjør Salvesdatter 145 fg.
Asbjørn Gunnarssøn 29 fg.
— Ims 272.
Asgaut Aslakssøn 206.
— paa Vold 337 fg.
Ashild Njæreim 406.
Askild Arnessøn 85 fg.
— Romedal 442.
— Toressøn 168 fg.
Askø skibrede 527.
— sogn og kirke 70, 388.
Aslak Anderssøn 119.
— paa Eige 175.
— paa Øigrei 165 fg. 181.
— Pederssøn 398 fg.
— Tollefssøn Haaland 570, 573.
Asseim gaard 207.
Astri Eriksdatter 28 fg. 113.
— Frøland 363.
— Hansdatter 190.
— Helgesdatter 68, 84 fg.
— Stokkeland 67.
Atluf Eiusdatter 469.
Aubø (Ubbe) gaard 133.
Aukland gaard 79.
Aurdal prestegjeld 216, 230, 373 fg.
Austad ledingstag 189.
— sogn 94, 453.
Austbø (Østebø, Ørsbøe) 78, 101.
Austraatt gaard 463.
Avaldsnes prestegjæld 121, 152, 201 fg., 223 fg. 258, 413.
— skibrede 202.

Baard Moland 199.
Bad, Henrik 186.
Bagger, Jens, biskop i Sjælland, 566.
— Jesper 69.
Bakke sogn 365.
— tingsted 424.
Ban 10, 71, 98, 125, 164, 225, 358 fg. 425, 447, 548, 550, 557.
Bang, Gabriel Anderssøn, spr. til Fjelberg 312.
Barbra 489.
— Hansdatter 260 fg. 280 fg.
— Mauritsdatter 369.
— Salvesdatter 400 fg.
— Staalesdatter 387 fg.
— Tronsdatter 471 fg.
— Villumsdatter 32.
Bar Husetoft 92.
Barneforlovelse 390 fg. 398 fg.
Barnemord, se drab.
Barselkvinders indledning 548 fg. 560.
Bartholomæus Haagenssøn, lagmand, 525 fg.
Bededage 552.
Begravelse 20 fg. 72, 102, 122 fg. 155, 296, 458, 506, 531 fg. 548, 559.
Beilemode = frieri 12.
Beliud Aasmundsdatter 11 fg.
Belov, Henrik, til Hvilstedgaard, 507 fg.
Bendix Olssøn, lagmand, 174.
Benkestok, Adeluts fru, 27, 128, 129 fg.
— Anne g. m. mag. Jon Gran 155 fg. 157 fg.
— Tord, foged, 5, 7.
Bent Bendikssøn, hører, kap. i Stavanger, 390.
— Bentssøn, spr. til Torvestad, 413.
— Berndt skrædders forlovede, 33.
— Nilssøn, foged, 4, 9, 553 fg.
Bentzonius, Sveno, hører, 544.
Berdins Moritssøn paa Kolnes 90, 105.
Berg gaard 79.
Berge gaard 137.
Bergen by 22, 27, 28, 33, 41, 112, 117, 172, 215 fg. 219, 226, 237, 240 fg. 261 fg. 325.
— Domkapitel 44 fg.
Bergenhus 121, 142, 201, 225.
Bergens stift 22, 40.

Berndt Berndtssøn, raadm., 150, 163, 477, 485, 532.
— Ferisk, foged, se Ferisk.
— Haringstad 87 fg.
— Kræmmer, raadmand, se B. Berndtssøn.
— N. 55.
— Skadde, se Skadde.
— Skrædder, 33.
— Smed, 162, 180, 472.
— Vallenkamp, se Vallenkamp.
Bersagel gaard 23, 270.
Bertel Lampe, se Lampe.
— Vaasjø 450.
Berthe Jensdatter 146.
Berulf Knudssøn 55 fg.
Bestallingsbreve 537 fg.
Bilde, Anders 248 fg.
— Esge 201, 225.
Bildt, Nils 44 fg.
Bille, Henrik, til Tirsbek, befalingsmand over Stavanger len, 329, 333, 335, 337, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 350, 352, 359, 363, 364, 366, 368, 369, 370, 371 fg., 375, 381 fg., 386, 387, 388, 389, 390, 393, 394, 398, 399, 404, 406, 408, 409, 410 fg., 414, 415, 417, 419, 421, 423, 429, 431, 434, 435, 448, 449.
Birck, Johannes Petri (Fionius), rektor i Stavanger, 4, 11, 13, 16.
Birgitte Ambjørnsdatter 135.
— Johansdatter 80 fg.
— Lauritsdatter. 182.
Biritte Asgudsdatter 78.
— Eriksdatter 78 fg., 101 fg.
— Gitlefsdatter 406.
— Haagensdatter 138.
— Jensdatter 146.
— Lauritsdatter 125 fg.
— Lauritsdatter 177 fg.
— N 351.
— N. 466.
— Omundsdatter 17.
— Rasmusdatter 131.
Biritte Syversdatter 64.
— Time 363.
— Tollefsdatter 95.
Birkeland gaard 190, 453.
Birkenes kirke 400.
Birkrem, Laurits Lauritssøn, spr. til Lund, 333 fg., 365.
Bispeeksamen 271, 382, 442, 446, 524.
Bisterfeldt, Katharina 77.
Bjelke, Jens, til Østraat, kansler, 335, 413, 432.
Bjelland gaard 24.
— kirke 438.
— præstegjæld 8, 398, 422, 553 fg.
Bjerge vaarting 312.
Bjerkreim sogn 207, 287, 454.
Bjoland gaard 392, 406.
Bjørn Børtinghus 114.
— Dale 388.
— Engelssøn 283.
— Hannaas 424.
— Homme 443.
— Kristenssøn, spr. til Rennesø, 532, 545.
— paa Bjelland 24.
— Staalessøn 469 fg.
— Thorbjørnssøn 23.
— Vigesaa 208.
Blank, Henrik 45.
Blasius, spr. til Topdal, 14.
Bock, Nils 89.
Bodil Nilsdatter 58 fg.
— Peder Grimsagers hustru, 194.
Boel, Styring, til Wodswitz, lensherre, 187, 188, 189, 193 fg. 195 fg. 245, 257, 300, 360, 424, fg. 432.
Bofiell = bopæl 235.
Bogsæk 39.
Bolest paa Bru 388.
Boltinggaard, se Tot, Henrik.
Bornholm 318.
Borud Søiland 407.
Bostad gaard 25.
Brandenburgske konsistorium 324.
Bredekro (Slesvig) 265.
Briseid sogn 310, 454.

Brokkenhus, Henrik, til Elin, lensherre, 9, 11, 13, 16.
Bru (Bro) gaard, 13, 28, 37, 388, 527, 532, 545.
Brudevielse, forordninger om, 559 fg.
— i hjemmet 125.
Brun, Kristian Jenssøn 568.
Bruning, Eilert, raadmand, 469.
Brynhild Torsdatter 48.
Brynild sagmester 347.
Brøns (Brynste) sogn (Slesvig) 264.
Brøtvedt gaard 85.
Buch, Jens, prest, 76.
Budding, Nils, spr. til Vanse, 529.
Bukken kirke 20.
Bussenius, Johannes 324.
Bustad, at bede b. = at bede om bidrag af korn til at sætte bo (Ross) 199.
Bustad, gaard, 216, 394, 397.
— skibredsting 366.
Byberg gaard 282.
Bygland, prestegjæld, 94, 188, 194, 195 fg. 419 fg. 430 fg.
Bygnes, gaard, 313, 319.
Bygselbreve 23 fg. 243 fg. 464 fg. 466, 468, 469, 470, 471, 472 fg. 474, 475, 476, 477, 478, 479 fg. 481 fg. 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 525 fg.
Bænkebrev = ugyldigt (ikke lovformeligt) skriftligt vidnesbyrd 428, 447.
Bø gaard 42, 103, 311.
— (Haa) prestegjæld 121, 135, 139, 181, 186, 219, 220, 222, 232 fg., 244, 246, 248, 252, 266, 270, 284, 286, 289, 308, 323, 346, 352, 368, 381, 405, 413, 419, 452, 454.
Bøddel 102.
Bøder 24, 63, 68, 69, 71, 72, 73, 75, 77, 78, 83, 84, 92, 100, 107, 110, 117, 132, 138, 151, 185, 221 fg. 227, 229 fg. 277 fg. 305, 317, 321, 325, 343, 350, 360, 385, 393, 405, 407, 415, 426, 433, 437 fg. 445, 449, 513, 515, 552, 560.
Bødichers, Søffren 353.
Bønskrifter, klager 14, 15, 56, 189 fg. 203, 212 fg. 214 fg. 424, 535 fg. 540, 542 fg. 572 fg.
Børild paa Malde 527.
Bøsseskyttere 556.

Cathedraticum 541.
Ceremonier (slgn. Gudstj.) 546, 547.
Chiliannus Johannis, rektor, 564.
Crequi, Ahasverus, dit la Rochie, major, 525.

Daa, Jørgen, til Dansted, 28.
Daabsceremonier 547 fg.
Dagfind Filipssøn, kapellan i Bjelland, 398, 422, 436 fg.
Dalene 7, 9, 11, 13, 16, 35, 39, 119, 153, 172 fg., 249, 275, 314, 333, 398, 399, 404, 405, 419, 454, 490, 567, 569.
Daniel Hanssøn, kapellan i Torvestad, 529 fg.
— Jørgenssøn, spr. til Hjelmeland, 199, 233 fg., 341, 352, 388, 390, 395, 411, 413, 419, 435.
— Kristenssøn 476.
— Olssøn 21 fg., 23, 33, 44 fg.
— Pederssøn, kapellan i Høiland, senere spr. til Vanse, 121 fg., 167, 308 fg.
— Trebonius, hører, se Trebonius.
Danmark 1, 4, 6, 72, 83, 167, 206, 239, 255, 281, 292 fg., 296 fg., 312, 319, 355, 379, 409, 428, 510 fg., 518 fg. 547, 556 fg.
Densted, se Daa, Jørgen.
Degne 83, 202, 207, 515.
Degnekorn 64.
Degnepenge 509 fg.
Degnetrave = afgift af korn i kærven til degne 515.
Desertører 18.

Dirdal gaard 226.
Ditlef Lauritssøn Skabo, se Skabo.
Domkapitler, formaal 3 fg.
— privilegier 1.
Domkers, Henrik, foged, 254.
Dorthe Alfsdatter 396.
— Knudsdatter 41 fg.
— Madsdatter 409 fg.
— Pedersdatter 449 fg.
Drab, undsigelse og overfald 29, 45, 47, 52, 61, 62, 72, 73, 78, 80, 85, 103, 173 fg. 193, 246 fg. 248, 269, 303 fg. 363, 374, 376, 379, 406, 412, 430, 447, 450, 551, 557.
Dragland gaard 453.
Drangeland gaard 50.
Duggeri = bankefiskeri 299.
Dødsstraf 22, 25, 26, 31, 33, 35, 36, 47, 52, 77, 99, 169, 193, 328, 345, 352,

Ebbe Bakke 365.
— Hanssøn 93.
— N. 376.
Ed 5, 26, 35, 64, 90, 106 fg. 124, 151, 155, 176, 192, 243, 277, 281, 298, 304, 314, 333, 351, 365, 383, 400, 402, 407, 420, 426 fg. 443 fg. 450, 554, 557, 561 fg.
— Presters 444 fg. 523.
— Kannikers 561 fg.
Edel N. fru 9.
Eg prestegaard i Sogndal 333.
Egbert Jesperssøn, raadmand 39, 65, 141, 150, 152, 163, 470.
Egens kirkegaard 175.
Egersunds fjerdingsting 193.
— prestegjæld 23, 76, 96, 119, 153, 182, 203, 256, 275 fg. 357, 396, 413, 454, 461.
Egteskab i forbudne led 67, 351, 365 fg. 373, 548.
Egteskabsordinans, Fredrik II's, 51, 54, 56, 59, 63, 65, 67, 75, 81, 82, 88, 96, 99, 102, 104, 109, 113, 115, 117, 136 fg. 139, 140, 142, 143, 156 fg. 169, 175, 191 fg. 209, 236, 238, 176, 178, 188, 198, 199 fg. 209, 210, 220, 229, 238, 242, 261, 266, 268, 276 fg. 281, 283, 289, 302, 305, 306, 313, 314, 316, 319 fg. 322, 324, 325, 329, 337, 339, 340, 342 fg. 347, 369, 371, 374 fg. 381, 387, 391, 394, 396, 400 fg. 403, 408, 410, 418.
Egteskabssager 4 fg. 7, 9 fg. 11 fg. 13 fg. 15 fg. 16 fg. 17 fg. 18 fg. 21 fg. 22, 23, 24 fg. 25 fg. 26, 27, 29 fg. 30, 31, 32, 33, 34, 35 fg. 36 fg. 37, 38, 41 fg. 43 fg. 44 fg. 46 fg. 48 fg. 49, 50 fg. 51 fg. 54, 55 fg. 58 fg. 59 fg. 61 fg. 62 fg. 63 fg. 64, 65, 66 fg. 67, 68 fg. 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76 fg. 77, 78 fg. 79 fg. 80 fg 81, 82, 83, 84 fg. 86 fg. 87 fg. 88, 89, 92, 94 fg. 95 fg. 96, 97 fg. 99, 100, 101 fg. 103 fg. 108 fg. 109 fg. 110 fg. 111, 112, 113 fg. 115 fg. 120, 130 fg. 133 fg. 134, 135 fg. 136 fg. 137, 138 fg. 139 fg. 140, 141 fg. 142 fg. 143, 145 fg. 146, 147 fg. 148 fg. 149 fg. 155 fg. 157 fg. 158 fg. 159 fg. 160 fg. 161, 163 fg. 165 fg. 166 fg. 167 fg. 168 fg. 172 fg. 173 fg. 174 fg. 175 fg. 177 fg. 181 fg. 182, 185 fg. 186 fg. 187 fg. 190, 191 fg. 194, 197, 198, 199, 206, 207 fg. 210 fg. 219 fg. 220 fg. 228 fg. 229 fg. 232 fg. 235 fg. 236 fg. 237 fg. 239 fg. 240 fg. 244 fg. 252 fg. 254 fg. 257 fg. 268 fg. 275 fg. 278 fg 280 fg. 282 fg. 286 fg. 287 fg. 294 fg. 299 fg. 300 fg. 302 fg. 303 fg. 305 fg. 312 fg. 314 fg. 315 fg. 319 fg. 320 fg. 321 fg. 323 fg. 324 fg. 328 fg. 329 fg. 335 fg. 336 fg. 337 fg. 338 fg. 340, 341 fg. 343, 346 fg. 350, 351, 354 fg. 357 fg. 363 fg. 364 fg. 368 fg. 369 fg. 370 fg. 373 fg. 375 fg. 385 fg.

387 fg. 390 fg. 392, 393, 394 fg. 396, 397, 399 fg. 400 fg. 401, 402 fg. 405 fg. 409 fg. 411 fg. 414 fg. 417 fg. 434, 449 fg. 551.
Eid (Eidfjord) prestegjæld i Bergens stift 40.
Eide gaard 166.
Eide sogn 81.
Eiden, Fredrik 496.
Eidfjord, prestegjæld, 139, 142, 216.
Eige gaard 175.
Eiken kirkegaard 175.
Eilert Bruning, se Bruning.
— Spekmand, se Spekmand.
Eilof Bustad, lensmand, 216, 366.
E[i]nar paa Lure 97.
Eksspektansebreve 524, 537.
Eldri, Iver Evbrandssøns hustru, 207.
Elef Arnø 343.
— Nilssøn 313, 319 fg.
Elevatio calicis 549.
Elias Jacobssøn Agricola, rektor, 563.
Elin, se Brokkenhus, Henrik.
Elle gaard 124.
Ellinggaard 335.
Elline Borgersdatter 137.
— Gjermundsdatter 136.
— Gunnarsdatter 28.
— Hansdatter 240 fg.
— Jensdatter 95 fg.
— Mortensdatter 37, 38.
— Ormsdatter 392, 399 fg. 405 fg.
Elling Ellingssøn 165 fg. 181 fg.
— Knudssøn 71.
— Olssøn, prest, 341.
— Simenssøn, rektor i Stavanger, senere spr. til Finnø, 38 fg. 40, 153, 203, 242.
Else, Mogens Jonssøns hustru, 109 fg.
— paa Espeland 126.
Eluf Pederssøn 84.
Endre Anderssøn, kapellan i Vang, 100.
— Gesteland 386 fg.
— Lauritssøn 97.
Enevoldsmagtens indførelse 510 fg.
Engelbrekt Fidje 442.
— Torbjørnssøn 202.
Engelsvold ødegaard 454.
Enker, geistliges 153 fg. 231 fg. 503, 507 fg 513, 515, 533 fg.
Enkom gaard 32.
Enok Benediktssøn 328 fg.
Erik af Pommern 234.
— Byberg 110.
— Byre 233, 366 fg.
— Endressøn 138.
— Fiskaaen 86.
— Fredrikssøn Linland, spr. til Gjerstad, se Linland.
— Ingebretssøn 40.
— Jenssøn 28.
— Jersdal 126.
— Jonssøn 103 fg.
— Jødestad 343.
— Neseim 125.
— Nilssøn 26.
— Nilssøn fra Fyn 204.
— Olssøn 100.
— Olssøn 219 fg.
— paa Aamøen 18 fg.
— Søffrenssøn 480 fg.
— Time 363.
— Torkildssøn 39 fg.
— Udnem 406.
— Urne, se Urne.
Erland Knudssøn 66.
— Tjøstelssøn 202.
Espeland gaard 126, 310.
Eufemia Gundersdatter 393.
Evind Arnessøn 67.
— Arnessøn 78 fg. 101.
— Lode 406.
— Re, lensmand, 363, 368 fg.
— Torstenssøn 315 fg.
Evje, prestegjæld, 24, 62, 114, 283, 359 fg. 391, 419, 423 fg. 427.

Fabricius, Jacobus, sogneprest til Bygland, se Jakob Lauritssøn Smit.

Faddere 547 fg.
Falke 554.
Falnes sogn 321.
Fanø prestegjæld 22.
Farsund 159, 376 fg.
Fastelavnsløben 378.
Fedde bygd 530.
— ting 573.
Ferisk, Berndt, foged, 37, 48, 67.
Fet gaard 38, 40.
Feiff, J. J., 568.
Filip Mjaaland 336.
Fin Nilssøn 93.
Finmarken 206.
Finnø prestegjæld 11, 22, 31, 59, 86, 98, 118, 153, 203, 242, 348 fg. 382, 413, 435, 455.
Fiskeleier, præken i, 95.
Fiskeri 184 fg. (slgn. laksefiske).
Fister gaard 47, 53.
— sogn 36, 169.
Fjelberg prestegjæld 312.
Fjordene 560.
Fjotland kirke 570 fg.
Fjære sogn 330, 351.
Floø 454.
Fogn 99, 455.
Foldøen 463.
— fjerdingsting 253.
Follef Torkildsdatter 29 fg.
Forprang = ulovligt opkjøb eller salg 458.
Foss, gaard, 251, 478.
— Jakob Desiderius 325.
— tingstue 442.
Fosdal, gaard, 28, 113.
Fosen 492.
Fossan gaard 270, 273.
Fotland gaard 32, 115.
Frakker, Nils (Pederssøn), kap. i Nærstrand, 77, 91.
Frafjord gaard 226.
Frants Rasmussøn, stiftsskriver, 570, 574.
Frantzoser 165.
Fredrik II, 1, 3, 226.
Fredrik III, 504, 506, 507 fg. 510 fg. 524, 533, 534 fg. 537 fg.
— Eiden, se Eiden.
— Jenssøn 352 fg.
Fredriksstad 95.
Frestad gaard 129, 310,
Fribyttere 249.
Friis, Peder Klaussøn, se Peder Klaussøn.
— Kasper, 204, 483.
Froland sogn 61.
Frue sogn 455.
Frøiland gaard 109, 124, 369.
Frøken Olufsdatter, g. m. tolder Gotske Pederssøn, 531.
Fuskeland, gaard, 51.
Fyen 520 fg.
Fyrrisdal 85.
Færø 225.
Fæstensgaver 12, 48, 66, 77, 79 fg. 88, 133, 134, 176, 187, 305, 313, 319, 338, 339, 371, 386.

Gaas Marine 4 fg.
Gabriel Anderssøn Bang, spr. til Fjelberg, se Bang.
— Hanssøn 529 fg. 571, 573.
— Kruse, se Kruse.
— Lauritssøn Lind, spr. til Stavanger, se Lind.
— Mikkelssøn 333 fg.
Gand (Høiland) prestegjæld 13, 26, 54, 55, 121, 203, 464 fg.
— skibrede 463.
Gast Syrdal 442.
Gaudesæd (Gudeset) ødegaard 527.
Gaupeskind 554.
Gausel gaard 304.
Geistlige og verdslige sager 130, 140, 150, 234, 247 fg. 250, 257, 266, 280 fg. 286, 293, 326 fg. 332, 335, 342, 344, 367, 428 fg. 430 fg. 435 fg.
Geistligt gods, forordning om, 533.
Gerbrand Smit, se Smit.
Geske Jensdatter 140.

Gimre gaard 178 fg.
Gitlef Frøland 364.
— paa Relstad 99.
— Pederssøn 111, 112.
Gjeldal gaard 454.
Gjermund Garpestad 368.
— Herikstad 368.
Gjerstad prestegjæld 329.
Gjert Broer 489.
— Gjertssøn 136.
— Mortenssøn, raadmand, 13 fg. 15, 18, 26, 39.
— (Mikkelssøn), spr. i Gand, 464.
Gjertrud g. m. hr. Peder Pederssøn i Vigedal 468, 475.
— Taraldsdatter 229.
— Vebrandsdatter 314.
Gjesdal sogn 66, 79, 190.
Gjæsteri, presters besværing med, 556.
Gjø Torsdatter 77.
Gjøe, Kristofer, til Gunderslevholm, lensherre, 309, 352 fg. 359, 375, 419 fg. 423 fg. 426 fg. 430 fg. 439 fg.
Godtzen, Jens Søffrensøn, rektor, 525, 535 fg. 565, 568.
— Kristen Søffrenssøn 571.
— Peder Søfrenssøn, spr. til Kvinesdal, 504 fg. 570 fg. 573.
Gotske Pederssøn, tolder, 531 fg.
Gran, Jon, magister, 129 fg. 155 fg. 157 fg. 159.
Grannes, gaard, 40, 105.
Gravsteder i kirkerne 567.
Gregers Aslakssøn 231.
— Jørgenssøn 244 fg.
— Kotland 93.
— Olssøn, borger i Stavanger, 483, 486.
Gregorius Salvessøn 61 fg.
Greibrok (Grobrek) gaard 189.
Grim, Jakob, skotte, 204.
Grimsager, se Stavanger.
Grimstad 235, 330.
Gro Iversdatter 207 fg.
— Mogensdatter 84.
Gro, N. 55.
— Steinersdatter 364 fg.
Grobo gaard 124.
Grubbe, Peder, lensmand 115.
Grundebreve, se Bygselbreve.
Grødeland gaard 131.
Grønhaug gaard 31.
Grønn, Kristoffer til Harestad 38.
Grøning gaard 166.
Gude, Katharina, g. m. foged Anders Tholderop, 571.
Gudmund Gunderssøn 395.
Gudsbespottelse 39 fg.
Gudstjeneste 72, 74 fg. 84, 91, 106 fg. 546 fg.
Gulle Olufssøn 13 fg.
Gundbjørn Rossevig 270.
Gunder Aslakssøn 85, 94.
— Botne 386.
— Gare 441.
— Mikkelssøn, spr. til Skjold, 313, 316, 393 fg. 395.
— Olssøn 228 fg. 278 fg.
— paa Slesseland 49.
— Stange 311, 313, 319.
— Villadssøn 394, 397.
Gunderslevholm, se Gjøe, Kristofer.
Gunhild, g. m. Anders Heggeland, 54.
— Gjermundsdatter 31.
— Olsdatter 305 fg.
Gundsten Løland 441.
Gunnulf Gullessøn 14 fg.
Guren Askeldsdatter 43 fg.
— g. m. Gunder paa Slesseland, 49.
— Lappesvels 78.
— Osmundsdatter 228 fg.
— Syversdatter 62 fg. 79 fg.
— Sæbjørnsdatter 210 fg. 220 fg. 232 fg.
— Torgersdatter 219 fg.
Guri Eriksdatter 373 fg.
— Knudsdatter 198.
— Osmundsdatter 199.
— Pedersdatter 373.

Guri Taraldsdatter 187 fg.
— Tuneim 412.
— Vestly 412.
Gurun Andersdatter 315 fg.
— Filippusdatter 323 fg. 336 fg.
Guttorm Mossebø 308 fg.
— N. 20.
Gya gaard 166.
Gyland sogn 28, 113.
Gyldenstjerne, Aksel, statholder, 55 fg. 92 fg. 119, 170.
Gysland gaard 187.

Haa gaard 135.
Haaland gaard 132.
— prestegjæld 13, 64, 121, 179, 413.
Haandfæstning 511.
Haavar Evindssøn 40 fg. 83 107.
— N. 526.
Hack, Klaus 5.
— Kristofer 13, 15 fg.
— Mette Lauritsdatter, Kristofers hustru, 13 fg., 15 fg.
Hadeland 27.
Haderslevhus 535.
Haga gaard 401, 402.
Hageskytte = en med hage (bøsse) bevæbnet skytte 205.
Hagestad gaard 137.
Hallingdal 32, 34, 55, 89, 216, 230, 374.
Halsaa sogn 245.
Halsnø 97 fg.
— kloster 39.
Halsten Biland 376.
— Olssøn 395.
Halte-Jakobs grund, se Stavanger.
Halvard Jakobssøn 173 fg.
— Knudssøn 85.
Halvor Baardsøn 202.
— Jenssøn 331.
— Knudssøn 370 fg.
Hamestad ødegaard 527 fg.
Hammershus slot 318.
Hamre gaard 13.
Hamre ødegaard 23.
Handerband = forpligtelse ved haandslag 17, 188, 276.
Hananger gaard 125, 128, 129.
Hans Anderssøn 331.
— Bertelssøn 571.
— Gjeldal 125.
— Hanssøn Mariager, spr. til Evje, se Mariager.
— Johanssøn 39.
— Jørgenssøn, spr. til Undal, 438 fg.
— Klingeberg, prest, se Klingeberg.
— Knudssøn, tolder, 448.
— Kydland 190.
— Lauritssøn 28.
— Lauritssøn 373.
— Lindenov, se Lindenov.
— Madssøn, spr. til Slidre, 216, 231.
— Madssøn, kap. i Stavanger, 389, 390, 405, 408 fg. 411, 413, 415 fg. 419.
— mag. 60.
— Mikkelssøn, student, 247.
— møller 355.
— Pederssøn 251, 478.
— Pederssøn, skrædder, 294, 346.
— Pederssøn Birk, rektor, se Birk.
— Pederssøn, lensmand, 337.
— paa Bø 311, 383.
— Povelssøn 7.
— Romedal 442,
— Simenssøn 225.
— Simenssøn, raadmand, 150.
— Skot 22.
— (Søffrenssøn Kjerteminde), spr. til Hommedal, 330.
— Straumsland 125.
— Teiste, se Teiste.
— Tidemandssøn 374.
— Tollefssøn 417 fg.
— Tommessøn 226.
— Valterssøn 353.

Hans Vincke, se Vincke.
— von Meulengracht, se Meulengracht.
— væver 112.
Harbo, Jørgen 440.
Hardenberg, Jacob 226.
Hartmark sogn 245.
Harestad gaard 38.
Harvids præbende 201, 489.
Haug gaard 131.
Haugland gaard, 406 fg.
— skibredsting 406.
Hausken gaard 60, 99, 313, 319.
— kirke 388 fg.
— sogn 70, 121.
Havgaard, se Kaas, Jørgen.
Hebrand Torgerssøn 312.
Hegeland gaard 54.
Helga Aslaksdatter 165 fg. 181 fg.
— N., g. m. hr. Peder Jakobssøn paa Hinderaa 91.
— Torgersdatter 94.
Helge paa Kvaavig 50.
— Svendssøn 205.
— Kvinløv 571, 573.
Helle gaard 394, 397.
Helledal gaard 365.
Helleland prestegjæld 29, 193, 195, 256, 268, 287, 288 fg. 295, 300, 314, 373, 396, 401, 402, 417, 463.
Helligdage og fester 74 fg. 90 fg. 101, 105 fg. 389, 552, 558.
Helsingborg 146.
Helvig tingsted 453.
Hemsedal 89.
Henrik Bad, se Bad.
— Belov, se Belov.
— Bille, se Bille.
— Blank, se Blank.
— bundtmager 95.
— Domkers, se Domkers.
— Hanssøn 321 fg.
— Hanssøn, sorenskriver, 490.
— Mogenssøn 47, 52 fg.
— Mund, se Mund.
Henrik Peterssøn Reimer, spr. i Stavanger, se Reimer.
— Rikardssøn 442.
— Tott, se Tott.
Herman paa Støle 401, 404.
Herredage 171, 259, 421.
Herred sogn og kirke 74, 123, 310, 454.
Heskestad gaard 126.
— kirke 29.
Hesvig gaard 295.
Hetland gaard 36, 51, 53, 288, 300, 498.
— skibredsting 402.
Hiermand, Jens Pederssøn, lektor, 564.
Hinderaa 21, 32, 202, 284, 325, 339, 394, 397, 419, 560.
— kirke 92.
Hinna (Hinden) gaard 124.
Hitterø sogn 183.
Hjelmeland kirke 98.
— prestegjæld 49, 53, 233, 352, 389 fg. 411, 413, 419, 435.
— skibrede 98.
Hjelte-Marine 48, 54.
Hjemmefølge = medgift, udstyr 211.
Hjorteland, Peder Hanssøn, spr. til Torvestad 266 fg. 310 fg. 381 fg.
Hofspisningens regnskaber 518.
Hogstad gaard 268 fg.
Holems (Holme) kirkegaard 418.
Holen gaard 363, 368 fg.
Holland 60, 235, 262 fg. 344, 354.
Holmen gaard 373.
Holt prestegjæld 257, 352 fg. 375 fg.
Hombor nes 81.
Homme gaard 85.
Hommedal prestegjæld 82, 330.
Hopen, se Stavanger.
Hornnes sogn og kirke 360.
Horveraks lagting 359.
Hoskold, biskop i Stavanger, 225.
Hotsel (af hota) = trusel 67.
Hovde gaard 56.
Hoveland gaard 310.
Huge paa Kingestad 11 fg. 16 fg.
Hogstad gaard 68.

Huitfeldt, Anders 251, 479.
— Povel, statholder, 13 fg. 563.
Humble, Markus Kristenssøn, biskop, 565.
Hundvaag 455, 460, 471
Husebø gaard 256, 378.
Hviding herred 262.
Hvilstedgaard, se Belov, Henrik.
Hægebostad sogn og kirke 187, 312.
Høg, Jakob Nilssøn, kapellan paa Hjelmeland, 390.
— Nils Jakobssøn, borgemester 139, 358, 366, 371, 375, 382, 386, 390, 394, 404, 475, 484, 488, 497 fg.
Høgsfjord 94, 143, 336.
Høiland gaard 185, 309 fg.
— (Gand) prestegjæld og kirke 5, 105 fg. 179, 419, 435, 463, 528.
Høle kirke 170.
— skibrede 252.
— sogn 252, 270 fg.
Hørsdal gaard 61.

Idse gaard 328.
— skibrede 252, 270.
Ims gaard 226.
Inderskogen 466.
Indkvartering 514.
Ingeborg Gunnarsdatter 87.
— Iversdatter 302 fg.
— Jakobsdatter 36 fg. 46 fg. 51 fg.
— Johansdatter 100.
— Jonsdatter 397 fg.
— Knudsdatter 191 fg.
— Lauritsdatter 73.
— N. 83.
— Nilsdatter, g. m. Peder Hanssøn Litle til Fos, 251, 478.
— Olsdatter 99, 108.
— — 312 fg.
— Oluf Klingssøns hustru, 116 fg.
— Torsdatter 173 fg.
Ingegerd Barsdatter 92.
Ingebret Hanssøn 32.
— Johanssøn 76.
Ingebret Olufssøn 32.
Ingelef Sigvordsdatter 174 fg.
Inger Anondsdatter 158 fg.
Ingeri, g. m. hr. Mads i Lyngdal, 5.
— Jensdatter 61 fg.
— Nilsdatter 312.
— Olufsdatter 411 fg. 414 fg.
— Tollefsdatter 352 fg.
Ingmund N. 55.
Isak Jørgenssøn 571, 573.
Iver Ebrandssøn 207 fg.
— Føneland 175.
— Gautssøn 395 fg.
— Jørpeland 270, 328 fg.
— Mogenssøn 40 fg. 90, 105.
— Nilssøn Lem, se Lem.
— paa Skretting 38.
— Sire 357.
— Tunem 368.
— Vind, se Vind.

Jaasund gaard 74 fg. 83, 178, 203.
Jaatten gaard 83, 304, 527.
— skibrede 40, 203 fg. 527.
Jakob Anderssøn, feltbereder, 236 fg. 239 fg.
— Hanssøn, spr. til Haaland, 121, 178 fg. 203, 352, 413.
— Hanssøn, spr. til Sogndal, 123, 183 fg. 333.
— Hardenberg se Hardenberg.
— Jenssøn 61.
— Jonssøn 31.
— Jørgenssøn 79.
— Jørgenssøn, lagmand, 141.
— Karlssøn 287 fg. 300 fg. 314 fg.
— Kjørrefjord 72.
— Klaussøn, kap. i Vanse, 74, 92 fg. 118 fg. 121 fg. 129 fg.
— Kordssøn 10 fg.
— Kristenssøn, spr. til Vang, 32, 34, 100.
— Lauritssøn Smit, spr. til Bygland, se Smit.
— Mikkelssøn, spr. til Suldal, 19, 22, 68 fg. 85 fg.

Jakob Monssøn 295.
— murmester 88.
— N., kap. paa Hjelmeland, 98.
— N., kap. i Øiestad (?) 351.
— N., spr. til Sogndal, 27.
— Nilssøn Høg, se Høg.
— Olssøn 12 fg. 16 fg.
— skrædder 342.
— Pederssøn, kap. i Stavanger, 564.
— Sanderssøn 568.
— Søffrenssøn 167.
— Søffrenssøn, byfoged, 192, 229, 246 fg.
— Søffrenssøn, raadmand og tolder, 236 fg. 239 fg.
— Torgrimssøn 29,
— Vatssøn 83.
Jelse prestegjæld 203, 233, 284, 335, 341, 346, 350, 410, 413, 435, 447 fg. 463.
— ting 448.
Jens Anderssøn, kap. i Stavanger 449 fg.
— (Anderssøn) spr. til Strand, 88.
— Berg 347.
— Bjelke, kansler, se Bjelke.
— Buch, se Buch.
— Hanssøn 529 fg.
— Jenssøn, skrædder, hospitalsforstander, 204, 230, 463.
— Jul, statholder, se Jul.
— Jørgenssøn, rektor, senere spr. i Stavanger, 120, 180, 181, 186 fg. 188, 485, 562.
— Kristenssøn 30.
— langkræmmer 355.
— Lauritssøn 73.
— Lauritssøn, spr. til Nes i Hallingdal, 89 fg.
— Madssøn, kap. i Stavanger 121, 563.
— Nilssøn 125.
— Olssøn 178.
— Olufssøn 61.
— paa Hinna 124.
— Pederssøn, raadmand, 532.
Jens Pederssøn til Bro 13, 28, 37.
— sagmester 203, 205, 470, 491, 500.
— Skou, byskriver, se Skou.
— Svan, se Svan.
— Søffrenssøn, kap. i Stavanger, 102.
— Søffrenssøn Godtzen, rektor, se Godtzen.
— Torgerssøn 388.
— Østerlød 81.
Jeppe paa Grobo 124.
Jersdal gaard 126, 454.
Jersin, Jakob Jenssøn, biskop, 566.
— Jens Dinessøn, biskop i Ribe, 566.
Jesper Bagger, se Bagger.
— Egbertssøn, byskæmner og raadmand, 233 fg. 298, 483, 485, 495.
— Kristenssøn 450.
— Kristenssøn, skipper, 347, 501.
Johan bager 477.
— Bussenius, se Bussenius.
— Johanssøn 65.
— Markman, se Markman.
— paa Myglebostad 100.
— svenske 490.
— Widow, se Widow.
Johanne, g. m. Simen Jakobssøn 345.
Johans Knudssøn 90, 105
— paa Holmen 373.
— paa Øvrebø 80.
— Søffrenssøn 59 fg.
Jon Anderssøn skrædder 324 fg.
— baadsmand 110.
— bartskjær 192.
— Bjorland 337.
— Ellingssøn, spr. til Bø, 38, 121, 135, 139 fg. 172, 181, 186 fg. 198, 199, 220, 222. 562.
— Flaat 420 fg.
— Gamle, skotte 74.
— Gran, se Gran.
— Guttormssøn, fhv. biskop 9, 11, 13, 69, 85, 94, 225 fg.

Jon Jenssøn, spr. til Stavgr. domkirke 149 fg. 154, 180, 181 fg. 183 fg. 186 fg. 191, 195, 198, 199, 203, 206, 207, 215, 218, 220, 222, 228, 229 fg. 232 fg. 235 fg. 237 fg. 243, 44 246, 248, 252, 254, 256 fg. 266, 268, 271 fg. 275 fg. 279 fg. 280, 284 fg. 289 fg. 294, 295 fg. 308, 310, 315, 321, 323, 382, 452, 562.
— Jonssøn skotte 205.
— Kolnes 337.
— Kristjernssøn 121 fg. 130.
— Mauritssøn, spr. i Egersund, 119 fg. 153, 203, 256, 275 fg.
— Olufssøn 351.
— Olufssøn 434.
— Olufssøn 76, teilskrift for Oluf Jonssøn, se dette navn.
— paa Rinestad 68.
— Pederssøn 31.
— Rasmussøn, kap. i Strand, 532, 545.
— Simenssøn, lagmand 28, 85, 94.
— Skot 93.
— smed 495.
— Taraldssøn 166.
— Vikse 383.
— Østenssøn, raadmand, 150, 163, 475, 478, 486.
Joran Knudsdatter 35 fg.
Jordebøger 309, 348 fg. 463, 465, 521, 534.
Jordholmen, se Stavanger.
Jortveit gaard 360.
Josef paa Vallem 53.
Jul, Elsebe 318.
— Jens, til Kjeldgaard, statholder, 413.
— Ove, vicestatholder, 535 fg. 541, 542 fg. 574.
Jus patronatus 512, 513, 527, 574.
Jylland 299, 520 fg.
Jæderen 7, 9, 11 13, 16, 35, 39, 119, 121, 152, 172 fg. 249, 270 284, 289, 301, 308, 314, 325, 346, 352, 368, 398, 399, 404, 405, 411, 413, 416, 419, 454, 490, 504 fg. 528, 567, 569.
Jødestad gaard 343.
Jørgen Adamssøn 365.
— Erikssøn (Georgius Erichius Haterslevensis), biskop i Stavanger, 3, 6, 8, 9, 11, 13, 16, 19. 21, 26, 34, 38, 40, 43, 49, 56, 64, 70. 71, 76 fg. 89, 92 99, 100, 101, 102, 105, 112, 113, 118 fg 120 fg. 129, 130, 153, 158, 170, 201, 225 fg. 334, 382, 416, 463, 484, 553 fg.
— Hanssøn, spr. til Moland, 557 fg.
— Harbo se Harbo.
— Hemmingssøn Storck, se Storck.
— Jørgenssøn 264.
— Kaas se Kaas.
— Knudssøn, borgemester, 21.
— Kvale 430 fg.
— Lauritssøn, foged, 260 fg. 268, 270 fg. 275, 278 fg. 280 fg.
— Laurssøn 203 fg.
— Olssøn 202.
— Svendssøn, spr. i Stavanger, 9, 11, 13, 16, 21, 26, 34, 36.
— Tomessøn, spr. til Kvinesdal, 378, 438 fg.
— Ufeif 489.

Kaas, Jørgen, til Haufgaard, stiftslensmand, 169 fg. 172, 173, 174, 175, 177, 179, 181, 182, 183, 186, 189, 191, 193 fg. 195, 198 fg. 203, 205, 206, 207, 212, 214, 215, 218, 220, 222, 230 fg. 239, 240, 244 fg. 246 fg. 248 fg. 253, 254, 256, 257, 258, 317, 452.
Kaate gaard 76.
Kagstrygning = piskning ved kagen eller skampælen 88.
Kamsjord gaard 310.
Kaldsbreve 92 fg. 189, 196, 216, 270 fg. 280, 310, 318, 428 fg. 440fg.
Kalundborg kirke 566.

Kannikegjerdet ved Stavanger 248 fg. 472 fg.
Karen Bjørnsdatter 113 fg.
— Gregersdatter 344 fg.
— hr. Anders Mikkelssøns tjenestekvinde, 156.
— Jensdatter 161.
— Knudsdatter 30.
— Kristensdatter 93.
— Mattisdatter 435 fg. 437.
— Nilsdatter 42 fg.
— Nilsdatter 131.
— Nilsdatter 254 fg.
— Nilsdatter 329 fg.
— Nilsdatter 341 fg.
— Olufsdatter 111, 112.
— paa Alstveit 32.
— Pedersdatter 23.
Karine se Karen.
Karl Berge 37.
— Klaussøn, raadmand i Bergen, 240.
— Skaareland 301.
— Sunde 376.
Karsten Lytke, glasmester, se Lytke.
— skomager 487, 488.
Karmsund 71, 118, 121, 152, 200, 225, 270, 284, 308, 310, 352, 381, 413, 416, 435, 529.
Kaspar Friis, se Friis.
Kastholm 226.
Katekismus 550, 552.
Katharina Bisterfeldt se Bisterfeldt.
— Berentsdatter 466.
— g. m. Valter skrædder 354.
— Skadde, se Skadde.
Katolicisme, levninger af, 547 fg. 558.
Ketil Bjørnssøn 199.
Kingestad gaard 11 fg. 16.
Kirkebøn 461.
Kirkefred 56 fg. 92, 395 fg.
Kirkeordinansen 4 fg. 9, 16, 26, 46, 51, 59, 71 fg. 74, 89 fg. 91, 93, 106 fg. 127, 185, 195, 202, 224, 227, 232, 233 fg. 249, 257, 271 fg. 280, 284 fg. 290, 297, 307, 310 fg. 324, 325, 346, 353 fg. 361 fg. 372, 384, 416, 420, 423, 425 fg. 426, 428 fg. 433, 439 fg. 446, 452 fg. 516, 533, 546 fg. 570.
Kirker, benyttelse til verdslige øiemed, 556 fg.
— Bygning og vedligeholdelse af, 170, 506, 513, 540 fg. 543, 570 fg.
— Gaver til 571 fg.
— Inventar 506, 543, 567 fg. 571 fg.
— Gods 170 fg. 538 fg. 540 fg. 542 fg. 558 fg. 570 fg.
— Patroner 542 fg.
Kirkeregnskaber 170 fg. 520, 538 fg. 540 fg. 542 fg. 570.
Kirkesogne, tvist om, 70.
Kirkestol 542, 569, 571.
Kirkesøgning 308.
Kirketjeneste 89, 101, 105 fg. 122 fg. 183 fg. 388 fg. 440 fg. 559 fg.
Kirkevei, lang og besværlig, 506.
Kirkeverger 540 fg. 542 fg.
Kirstine Hansdatter 7.
— huskone paa Ølbør 66.
— Jensdatter 197, 237 fg.
— Kristensdatter 17 fg.
— Kristensdatter 346 fg.
— Pedersdatter 299 fg.
— Pedersdatter 134, 135 fg. 147.
— Pedersdatter 167 fg.
Kjeld smed 126.
Kjeldgaard, se Jul, Jens.
Kjos gaard 32.
Kjøbebreve 567 fg.
Kjøbenhavn 1, 3, 4, 95, 144, 194, 204, 219, 236, 335, 359, 382, 390, 409, 411, 415, 442, 503, 504, 506, 507 fg. 510 fg. 514, 517, 523, 524, 533, 535 fg. 538 fg. 545, 547, 566.
— Bryggerhuset 518.
— Frue kirke 3, 144.
— Holmen 518.
— Tugthuset 415.
— Tøihuset 518.

Kjøbenhavns universitet, 1, 194, 219, 390, 409, 411, 561.
Kjøide gaard 183.
Kjølevig gaard 349.
Kjørmesser 551 fg.
Kjørrefjord gaard 123.
Klaus Lauritssøn Skabo, lektor, se Skabo.
— (Pederssøn), spr. i Undal, 439 fg.
Klemend paa Malle 527.
Klemmet Olufssøn 135.
Klep prestegjæld 11, 38, 54, 55, 119, 121, 152, 203, 284, 352, 409, 413, 454.
Klingeberg, Hans, prest, 118.
Klokhammer gaard 310.
Klokkeringning i kirkerne 549.
Knevel = djævel (far nu kneffle i vold) 132.
Knud Bjørem 270.
— Erikssøn 359 fg.
— Garta 352 fg.
— Jonssøn 395.
— Klungtveit 324 fg.
— Knudssøn, befalingsmand over Utstein kloster, 69.
— Knudssøn til Nørholm 235. 299.
— Lauritssøn 38, 96.
— Mikkelssøn, spr. i Stavanger, 26, 55, 101, 107, 120, 138, 150, 152, 155, 157, 162, 170, 243, 471, 562.
— Nervig 322.
— Nilssøn skrædder 488, 499.
— Nilssøn, spr. i Suldal, 203, 233.
— Olssøn 99, 108.
— Ormssøn, spr. til Helleland 29.
— Salvessøn 353.
— Tollakssøn 235.
— Trulssøn 125.
— Valleheien 442.
— Vigesdal 208.
Kock, Ole 25.
Kold, Peder, til Nese, 28, 92.
Kolding, Anders, spr. til Eid i Bergens stift, 40.
— Peder Hanssøn, spr. til Aurdal, 374.
Koldinghus 527.
Kollats 189, 196, 271, 440 fg. 523.
Kolnes gaard 90, 105, 305.
— præbende 358, 366, 375, 386, 390, 404, 423.
Kommungods, se Stavanger domkapitels gods.
Kongebreve 8, 15, 49, 50, 64, 70, 74, 99, 107, 170, 185, 216, 226 fg. 246, 307, 341, 346, 358, 359 fg. 409, 411, 437, 440 fg. 467, 503, 504 fg. 506 fg. 507 fg. 509 fg. 510 fg. 514 fg. 517 fg. 523, 524. 526 fg. 532, 533, 534 fg. 535 fg. 537, 538 fg. 543, 545 fg. 553, 556, 570, 572 fg.
Kongsdag = dag paa hvilken nogen skal møde frem ifølge et af kongen udstedt dagsbrev (Fritzner) 420, 430 fg.
Konsistorium, brandenburgske 324.
Konsmo sogn 185.
Kopervik 225.
Kosmas Arildssøn, lagmand, 21.
— N. 31.
Kotland gaard 310.
Krageroen 450.
Kriffer (Kristofer?) skinder 487.
Krikens præbende 467, 471.
Krig 234, 264, 414, 427, 511.
Krigsfolk, soldater 203 fg. 212 fg. 214 fg. 223 fg. 262 fg. 313, 319, 418.
Kristen Aagenes 183.
— Anderssøn paa Rott 90, 95 fg. 100, 105.
— — Sæby, kap., se Sæby.
— Aslakssøn 137.
— Dagfindssøn, rektor, senere kap. i Stavanger, 21, 26, 34, 38, 40, 90, 120, 150, 152, 154, 162 fg. 169, 172 fg. 180, 181 fg. 183 fg. 186 fg. 188, 191, 195 fg. 198, 203, 206 fg. 215, 219 fg. 222, 228 fg. 232 fg. 235 fg. 237 fg. fg. 244, 246, 248 fg. 251, 252.

254, 256 fg. 266, 268, 270, 280, 286 fg. 289, 294, 308, 310, 315, 321, 323 fg. 333, 335, 344, 346, 348, 352, 363 fg. 368 fg. 372, 382, 452, 472 fg. 474, 484 fg. 562.
Kristendomskundskab 20, 26.
Kristen Eigeland 125.
— Fjellestad 93.
— Gunderssøn 487, 488, 497, 499.
— Høiland 93.
— Jenssøn, spr. til Øiestad, provst 353.
— — (Skelderup) spr. til Søgne, 375.
— Kristenssøn 60 fg.
— Lauritssøn Lind, spr. til Bø, se Lind.
— Nilssøn 252 fg.
— — 466, 485.
— — borgemester, 270.
— Olufssøn, 123.
— Pederssøn 263.
— — spr. til Aurdal, 216, 230 fg.
— — spr. til Haaland, 64, 74 fg. 83 fg. 90 fg. 105 fg.
— Simenssøn 120.
— skrædder 475.
— Svendssøn 93.
— — 308.
— Torp 442.
— Trane, se Trane.
— Vemmestad 159.
Kristian III. 367.
Kristian IV. 144, 503, 509, 526 fg. 535.
Kristian V. 504, 507, 509, 510, 514 fg. 517 fg. 523, 535, 538 fg. 545.
— Jenssøn Brun, se Brun.
— Madssøn Tausan, biskop, se Tausan.
— Sterke, foged, 442 fg.
Kristiania 413 fg. 421, 536.
Kristiansand 509.
— navigationsskole 509.
Kristofer Gjøe, se Gjøe.
— Grønn til Harrestad, se Grønn.
— Hanssøn, foged, 20, 21, 22.
— Jakobssøn, skrædder, 134, 135 fg. 147 fg. 162, 180, 472.
— Jenssøn 172 fg.
— Nilssøn, lagmand, 28.
— Penne 72.
— Sigurdssøn, spr. til Avaldsnes, 55, 120 fg. 152, 202, 225, 562.
Kruse, Enevold, statholder, 205.
— Gabriel, til Tulstedt, befalingsmand over Stavanger len, 260 fg. 266 fg. 268, 270, 275, 278, 280, 281, 282, 284 fg. 287, 289 fg. 295 fg. 299, 300, 302, 303, 305, 307, 309, 310, 313, 314, 315, 383, 483.
— Laurits, befalingsmand paa Bergenhus, 142 fg.
— Mogens 49.
Kure ødegaard 453.
Kvaafjord 344.
Kvaavig gaard 50.
Kvam gaard 507 fg.
Kvelland gaard 469.
Kvernbrug 453, 454, 473.
Kviljo gaard 123, 453.
Kvinesdal prestegjæld 8, 28, 29, 48, 75, 438, 454, 504, 506, 554.
Kvitingsø sogn og kirke 70, 388 fg.

Laan til kronen 409, 534 fg.
Ladegaarden ved Stavanger 226.
Laks- og ørretfiske 251, 254, 453, 473, 478 fg. 480 fg. 485 fg. 556 fg. 558.
Laland gaard 454.
Lampe, Berthel, borger i Stavanger, 476.
Landbonde = fæster, fæstebonde 224.
Landkjøb = handel paa landet 234.
Landskyld 23, 24, 126 fg. 201, 211, 249, 252, 283, 309, 416, 431, 464 fg. 471, 504 fg. 527, 531, 532, 545, 558.

Landsnes gaard 252 fg.
Landsvist = ret til at opholde sig i et land og vidnesbyrdet herom (Kalkar) 246.
Landvik prestegjæld og kirke 82, 146, 158, 235, 255.
Lange, Gunde, til Søfde og Aggersvold, 413, 478 fg. 480 fg.
Langeland 520.
Lasse Halvardssøn 23.
— Heljessøn 131.
— Olssøn 268 fg.
— Tørrissøn 77.
Laurdal, prestegjæld, 323, 337.
Laurentius Jonæ, lektor, 564.
Laurits Berge 373.
— Birkrem 373.
— Birkrem, spr. til Lund, se Birkrem.
— Brorssøn 475.
— Bygnes 313, 319.
— Erikssøn 411 fg. 414 fg.
— Hanssøn, borgemester, 118.
— Hanssøn, prest, 439 fg.
— Jenssøn 152.
— Jostenssøn 268 fg.
— Kaade 183.
— kaldet Store-Laurits 88.
— Klaussøn 544.
— Klaussøn Skabo, se Skabo.
— Kristenssøn, spr. til Klep, 11, 38, 54, 55, 119, 121 fg. 152, 203.
— Lauritssøn 275 fg.
— Mikkelssøn Smit, se Smit.
— N., prest, 95.
— Nilssøn 319.
— Nilssøn, spr. til Moland, 146, 153.
— Ollestad 417.
— Olssøn skriver 360, 424 fg.
— Olufssøn 159 fg.
— paa Aukland 79.
— paa Fotland 32.
— paa Hagestad 137.
— paa Malle 527.
Laurits paa Reisvaag 124.
— Samuelssøn (Lindanus), spr. til Haa, 565.
— Sande 113.
— Sveinungssøn 338 fg.
— Taraldssøn 64.
— Tomessøn, spr. til Evje, 62, 114.
— Torkildssøn 62 fg.
Leding 527, 532, 542, 545, 556.
Leffvar Uffessøn 84 fg.
Leiersteder = begravelsessteder 206 fg. 531 fg.
Leiranger tingstue 367.
Lem, Iver Nilssøn 529 fg.
Lerbrekke gaard 131.
Let, Mette Pedersdatter, g. m. stiftsskriver Peder Søffrenssøn, 567 fg.
— Paul, lagmand i Stavanger, 220, 222, 239, 254, 275, 284, 296 fg. 477.
— Thomas Klaussøn 260 fg. 280 fg. 284, 307, 474.
Leviatan 379.
Ligpræken 296 fg. 514.
Liknes sogn og kirke 28, 454, 506, 572.
Lime gaard 111, 112.
Lind, Gabriel Lauritssøn, rektor, senere sognepræst og provst i Stavanger, 237 fg. 244, 246, 248, 252, 254, 256 fg. 266, 268, 270, 280, 284, 286, 292 fg. 295, 308 310, 315, 321, 323, 325, 333, 335, 341, 345, 346, 348 fg. 352, 363 fg. 368 fg. 371, 381, 385, 389, 390, 405, 408 fg. 410, 411, 413 fg. 415, 419, 489, 562.
— Kristen Lauritssøn, spr. til Bø, 219 fg. 232 fg. 235, 244, 246, 248, 252, 266, 270, 284, 286 fg. 289, 308, 323, 325, 346, 352, 368 fg. 381, 405, 406 fg. 411, 413, 419, 452, 562.
— Samuel Lauritssøn, kap. i Stavanger, senere spr. til Finnø, 243, 317, 348 fg. 382, 413, 435.

Lindenov, Hans, lensherre paa Bornholm, 318.
Linland, Erik Fredrikssøn, spr. til Gjerstad, 215 fg. 218 fg. 254 fg. 329 fg.
— gaard 464.
Liode Anderssøn 174 fg.
Lisbet, g. m. hr. Peder Tøgerssøn, 403.
Lister lagting og lagtingstue 28, 440.
— len 8 fg. 10, 17 fg. 48, 49, 50, 51, 71 fg. 93, 118, 121, 129, 148, 152, 187, 309, 344, 438, 450, 453, 467, 531, 553 fg.
— prestegjæld (slgn. Vanse) 4, 8, 27, 60, 92 fg. 308, 439 fg. 553 fg.
Liva Toresdatter 28.
Lode gaard 392.
Loffueland (Lauland?) gaard 310.
Lolland 236.
Love, Norges 14, 156, 182, 185, 191 fg. 222, 227, 229, 234, 257, 261, 283, 335, 343 fg. 345, 349, 356, 387, 403 fg. 428 fg. 485, 533.
Lovestad gaard 323, 336.
Lukretia Tollefsdatter 231 fg.
Lund, by i Skaane, 318.
— domkapitel 318.
— Lund gaard 455, 460.
— prestegjæld og kirke 28, 64, 112, 175, 320, 333, 365, 454.
Lunde gaard 94.
Lure gaard 97, 531.
Ly prestegjæld 13, 118, 203, 279, 369, 413.
Lyngbygaard 55, 92.
Lyngdal prestegjæld 5 fg. 8, 21, 28, 50, 60, 161, 312, 453, 469, 554.
Lyngsvaag gaard 71.
Lysning til egteskab 61 fg. 69, 82, 104, 116, 143, 165, 188, 195, 320, 551.
Lystrup, Adeluts Lauritsdatter 375 fg.
Lytke, Karsten, glasmester, 499, 501, 502.
Lægmandsdaab 122.
Løge gaard 31.
Løland gaard 80, 115, 441.

Maalemne = anliggende, sag som skal omtales eller afgjøres (Aasen) 12.
Maaneder, korte og lange, 214.
Madelene Jakobsdatter 148.
— Tomesdatter, g. m. hr. Kristen Dagfindssøn 154, 473.
Mads Kjørrefjord 123.
— Kjørsund 376.
— Klemetssøn 93.
— Kristenssøn, spr. til Skudenes, 19 fg.
— Mikkelssøn, spr. til Lyngdal, 5 fg. 8, 21, 554.
— Mortenssøn, spr til Finnø, 11 fg.
— Mørkholt, sorenskriver, se Mørkholt.
— Nilssøn 58 fg. 60.
— Nilssøn, byfoged, 136, 140.
— Nilssøn, foged, 314.
— Nilssøn paa Hage 401, 402 fg.
— Olssøn Svale, se Svale.
— Pederssøn 27.
— Pederssøn Skjerrup, se Skjerrup.
Magdalena Eriksdatter 282 fg.
— Gjesdatter 97 fg.
— Halvardsdatter 59 fg. 76 fg.
— Ingebretsdatter 56 fg.
— Lauritsdatter 313, 319 fg.
— paa Vatne 179.
— Svendsdatter, g. m. hr. Peder Jenssøn i Gand, 465.
Mageskifte 252, 471, 504 fg. 526 fg.
Magnild Iversdatter 278, 328.
Malle gaard 304, 527 fg.
— kirke 527 fg.
Malte Madssøn 17 fg.
Mandal 28, 51, 119, 120, 153, 169, 174, 186, 375, 400, 418, 442, 464.
Mandhelgebalken 174, 345, 354, 388. 403, 407.
Maren Hansdatter 353.

Maren Kristensdatter 450.
— Nilsdatter 417 fg.
— Villumsdatter, g. m. hr. Peder Søffrenssøn Godtzen i Fjotland, 571.
Margrete Andersdatter 133.
— Eriksdatter 87.
— g. m. Albret guldsmed, 88.
— g. m. Laurits paa Fotland, 32.
— g. m. Tørres paa Haaland, 68.
— g. m. Oluf paa Sole, 305 fg.
— Jørgensdatter 172 fg.
— Knudsdatter 96.
— Knudsdatter 136.
— Kristensdatter 38.
— Kristensdatter 159 fg.
— Kristensdatter 406.
— Liotolfsdatter 397.
— Madsdatter 168 fg.
— N. 112.
— Nilsdatter 321 fg.
— Olsdatter, g. m. hr. Peder Jakobssøn i Nærstrand, 32.
— Olufsdatter 23, 33, 44 fg.
— Paris 33, 73.
— Pedersdatter, fru, 478 fg.
— — 401, 402 fg.
— Schandelborg, se Schandelborg.
— Simensdatter 149 fg.
— Svendsdatter 297.
— Tollefsdatter 287 fg. 300 fg. 314.
— Toresdatter 386 fg.
— Torkelsdatter 141, 160 fg. 163 fg.
— Mari Ankildsdatter 390 fg.
Mariager, Hans Hanssøn, spr. til Evje, 283, 358 fg. 391, 419 fg. 423 fg. 426 fg.
Marine Gaas, se Gaas.
— g. m. hr. Hans Mariager, 360 fg.
— Jonsdatter 275 fg.
— kaldet Hjelte-Marine, 48, 54.
— Kristensdatter 244 fg.
— Lauritsdatter 72.
— paa Haaland 132.
— Pedersdatter 26.
Markman, Johan 376.
Markus Mogenssøn, spr. til Finnø, 56 fg.
— Pederssøn, spr. til Jelse, 335 fg. 341, 346, 350 fg. 410, 413, 435, 447 fg.
Maritte, se Margrete.
Masketveidt gaard 351.
Mathias Henrikssøn, rektor, spr. til Klep, 152, 153, 155, 169, 172, 180 fg. 183 fg. 186 fg. 188, 191, 195 fg. 198 fg. 203, 207, 215, 219, 220, 222, 228, 229 fg. 232 fg. 235 fg. 284, 352, 409, 413, 452, 562.
Mattis Olufssøn 373 fg.
— Størssøn, lagmand, 28.
Maurits Eftestøl 571, 573.
Midbø gaard 310.
Medelfar, Nils Olssøn, kap. i Stavanger, 243, 246 fg. 273, 279 fg. 307, 317 fg. 325 fg. 371 fg. 389.
Mel gaard 94.
Meland gaard 31.
Mensalgods, se prestebolsgods.
Mesenbach, Kaspar, 353.
Mette Ditlefsdatter, g. m. biskop Laurits Klaussøn Skabo, 415 fg. 484 fg.
— Lauritsdatter Hack, se Hack.
— Madsdatter 81.
— Rasmusdatter 417.
— Tomesdatter, g. m. borgemester Povel Knudssøn, 568.
Meulengracht, Hans von, 521.
Midkvam gaard 366.
Mikkel Eskildssøn, foged, 26, 39.
— glasmester 192.
— Gunderssøn Vennesland 35.
— Hanssøn, foged, 353, 359.
— Madssøn 474.
— N. 264.
— Pederssøn 263.
— Rierssøn 100.
— Skytt, se Skytt.
— Torjussøn 85.
— Torkelssøn 205.

Mogens Haldessøn 19 fg.
— Jenssøn 62.
— Jonssøn 109 fg.
— — 141, 160 fg. 163 fg.
— Kruse, se Kruse.
— Nilssøn 125.
— Svendssøn, snedker, 33, 41 fg.
— Time 363.
Moi gaard 189, 199.
Moland gaard 85.
— prestegjæld 146, 153, 557 fg.
Morten N., spr. i Sogndal, 79, 184.
— Nilssøn, lagmand, 86, 109, 471?
— (Pederssøn), spr. til Sogndal 10
— Pederssøn Ulf, spr. til Holt, se Ulf.
— Tjøsseim 86.
Mortensgaard se Stavanger.
Mosevand 473.
Mosvold gaard 453, 463.
Mule, Anders, spr. til Moland 353.
Munk, Erik, 24.
Mund, Henrik 40.
Munsterskriver 204.
Museus, Simen, forfatter af en postille, 285.
Musland gaard 99.
Myglebostad gaard 100.
Møglestue gaard 308.
Mørkholt, Mads, sorenskriver, 430.

Naaden gaard 11 fg. 109.
Naadsensaar 153, 231 fg. 415 fg. 444, 535.
Nadveren, bestemmelser om, 549 fg.
Nakskov 236.
Navigationsskole, se Kristiansand.
Nedenes gaard 353.
— lagting 174.
— len 153, 255, 330, 351, 352 fg. 359, 424, 432.
Nederlandene 260 fg.
Nederlandske kompani 260.
Njerve, nedre, gaard 450.
Nes prestegjæld og kirke 89, 353 fg. 365.
Nese gaard 28.
Nese ytre, gaard, 419, 423, 426, 430,
Neseim gaard 33, 125.
Nested, Søffren Knudssøn, kap. til Holt, 353, 375 fg.
Nicolaus Fraccherus, se Frakker.
Nils Asgudssøn 388.
— Bock, se Bock.
— Budding, se Budding.
— Ebbessøn 257 fg.
— Gautssøn 125.
— Ginnestad 353.
— Gregerssøn 204.
— Høg, se Høg.
— Jenssøn 113 fg.
— Jenssøn 197, 237 fg.
— Kauhand 353.
— Kristenssøn 173 fg.
— Lauritssøn Vinter, se Vinter.
— Madssøn 175 fg.
— — skrædder 191 fg.
— Mortenssøn, spr. til Ly, 121, 131, 203.
— Naastad 422 fg. 435 fg. 436 fg.
— Nilssøn, spr. til Hjelmand, 38.
— — sorenskriver, 172, 173, 174, 175, 177, 179.
— Odssøn 39 fg.
— Olssøn Medelfar, se Medelfar.
— Olufssøn 93.
— paa Stangeland 84, 107.
— Pederssøn, præsident i Kristiansand, 509.
— Pederssøn, spr. til Valle, 419 fg. 424 fg. 426 fg. 431.
— Schandelborg, se Schandelborg.
— Skjeggestad 365.
— skomager 186 fg.
— Sunde 376 fg. 444.
— Søffrenssøn 30.
— Time 368 fg.
— Torbjørnssøn 235.
— Torkildssøn 87.
— Tuneim 369.
— Vemb 500.
Njaa gaard 130, 219, 363.
Njeld Hegland 388.

Njeld Olufssøn 42 fg.
Njæreim gaard 39, 504 fg.
N. N. (sic), en skotsk kvinde, 46.
— —, en tysk kvinde, 60.
Nordberg gaard 454.
Nordfjord 40.
Nordhassel gaard 453.
Nordhauge gaard 453.
Nordvold gaard 224 fg.
Normand, Thommis 119, 121.
Notarius, forsømmelig 36.
— valg af 4.
Nyborg 520.
Nykjøbing 521.
Nyløs i Sverige 299.
Nærland gaard 31, 131.
Nærstrand prestegjæld 241, 294, 324, 413.
Nørholm 235, 299.

Odd Mydland 200.
— tømmermand 243, 480, 491, 500.
Oddernes Kirkegaard 14.
— prestegaard 185.
Offer, offerdage, offertold 101, 516, 548, 557, 560.
Ognen paa Terland 181.
Olaf Olafssøn 187 fg.
Ole Aslakssøn 148.
— Daatland 183.
— Gunderssøn 146.
— Hausken 313.
— Jenssøn, kap. i Slidre, 230 fg. 231 fg.
— Knudssøn 303 fg.
— Kock, se Kock.
— Lauritssøn 205.
— Mjaavatten 571.
— N. 219 fg.
— Ner-Haugland 407.
— Nilssøn 174.
— Olssøn Fjotland 570, 573.
— Ounssøn 390 fg.
— paa Fosen 492.
— Reime 400, 406 fg.
Ole Sire 357.
Ole Stenssøn 396.
— Strand 270.
— Tjøn 401, 402 fg.
— Torgerssøn 406.
Ollestad gaard 268 fg.
Olog Knudsdatter 55 fg.
Oluf Alfssøn 34.
— Anderssøn Haugland 406.
— Bendikssøn, spr. til Sogndal 419.
— Drangeland 50.
— Enerssøn 85, 167.
— Evindssøn 90, 105.
— Fennefos 358 fg. 421, 424 fg
— Gjermundssøn 191 fg.
— Grødeim 86.
— Gunderssøn 94 fg.
— Hanssøn 417.
— Ingjaldssøn 99.
— Jemdal 340.
— Jonssøn, spr. i Egersund, 23 fg. 76, 96 fg.
— Kjølvig 86.
— Klemetssøn 63 fg.
— Klingssøn 115 fg.
— Kristenssøn 100.
— Kristofferssøn 294 fg.
— Løland 80.
— Mer, skotte, 397.
— N. 79.
— Nes 86.
— Nilssøn (Medelfar), kap. i Klep 408 fg.
— Njaa 368.
— Njeldssøn 133.
— Olufssøn 143.
— Olufssøn 287.
— Ormssøn 431.
— — 90, 105.
— paa Elle 124.
— paa Hausken 99, 319, 383.
— paa Kviljo 123.
— paa Sole 305.
— Pederssøn 92.
— Rasmussøn 124.
— — 199.

Oluf Rubbertssøn 342.
— Sevatssøn paa Skadberg 40, 90, 105.
— Skaiaa 420.
— Syverssøn 55.
— Tomessøn 83.
— Toressøn Randø 210 fg. 220 fg. 232 fg.
— Torgerssøn 85.
— Torkildssøn 39.
— Torssøn 12.
— Trædal 442.
Olufssøn (sic) 91.
Olve, g. m. Aasmund paa Naaden, 11 fg.
Omund Anderssøn 66, 71.
— Galteland 420.
— N. 66.
— Omundssøn 344.
— paa Frøiland 124.
— paa Homme 85.
— Svinø 442.
— Varland 86.
— Vestly 363, 368.
Omøen, se Aamøen.
Onne gaard 170.
Onsø len 413.
Oprør 428.
Opsal gaard 455.
Ordskurd = afgjørelse, kjendelse 85 fg.
Ordination 3, 101, 144, 255, 390, 442, 566.
Ore gaard 7, 124.
Orknø 324 fg.
Orm Bjørnssøn 43 fg.
— Johanssøn 282 fg.
— Olufssøn 90, 105.
— Rasmussøn 338 fg.
— Syverssøn 47.
— Uffessøn 85.
Ormstad laksefiskeri 251.
Oslo 212, 237, 246.
— domkapitel 197, 237.
Osmund, se Aasmund.
Ostindien, farten paa, 307.
Otto (Ravn?), kap. paa Rennesø, 194.
— Ravn, prest, se Ravn.
Ove Nilssøn 82.
Overhøring af nadvergjæster 549.
Overjægermester 545.
Overvatne præbende 358, 366, 375, 386, 390, 404, 423.

Paal Hanssøn 477, 482.
— Høneland 435 fg.
— Jakobssøn 282.
— Jenssøn 5.
— Knudssøn, borgemester, 568.
— Knudssøn, borger i Stavanger, 485 fg.
— Kristenssøn, 81, 82.
— Let, se Let.
— Madssøn, biskop i Sjælland, 3.
— Paalssøn, kap. i Skjold, 393 fg.
— Pederssøn, raadmand, 38, 141, 150, 163, 210, 477.
— skriver, 109, 469, 470.
— skrædder (Riber) 246 fg.
— Synnikssøn 37.
Passbord = pas, afskedsbevis (Kalkar) 177.
Passionspræken 552.
Peder Anderssøn 204.
— — 449 fg.
— Amundssøn 130 fg.
— Asdal 353.
— Baardssøn 312 fg.
— Barkve, lensmand, 270.
— Berge 386 fg.
— Fjelle 78.
— Gausel 304.
— Grimsager 194.
— Grubbe, se Grubbe.
— Hanssøn Hjorteland, se Hjorteland.
— Hanssøn Kolling, se Kolling.
— — (Litle) 251, 478.
— Henrikssøn, rektor, 69, 90, 100 fg. 102 fg.
— hører 109.
— i Bakken 243, 480.

Peder Henrikssøn, spr. til Jelse, 203, 233 fg. 284.
— Iverssøn 251.
— Jakobssøn, spr. til Haaland, 13.
— — (Frakker) spr. til Nærstrand, 21, 32, 91 fg. 560.
— Jenssøn, spr. til Høiland (Gand), 13, 26, 38, 54, 55, 121, 464 fg.
— Karstenssøn 478.
— Ketilssøn 78.
— Klaussøn, borgemester i Bergen 240.
— Klaussøn (Friis), spr. i Undal, 8, 49, 50, 51, 62, 71 fg. 87, 118 fg. 121 fg. 130, 148, 152, 161, 172, 186, 187, 206, 218, 244, 467, 471, 553 fg.
— Knudssøn, foged 27.
— Kold, se Kold.
— Kristenssøn Haa, kap. paa Hjelmeland, 410 fg.
— Kristenssøn, klosterfoged, 388 fg.
— — lensmand i Valle, 442.
— — paa ytre Nese, 419 fg. 423 fg. 426 fg. 430 fg.
— Kristenssøn Smid 334.
— Lauritssøn, spr. til Laurdal, 323, 337.
— — stiftsskriver, 537 fg.
— Leiranger, 91.
— Madssøn, spr. til Lund, 64.
— Mikkelssøn, spr. til Helleland, 29, 193, 256, 287, 314, 463.
— N., prest, 168 fg.
— N., prest, 199, 200.
— Nilssøn, byskriver, 136.
— — prest og kannik, 562.
— — spr. til Valle, 121.
— Nordland 92.
— Olufssøn 53.
— Ormssøn 483.
— paa Fuskeland 51.
— paa Grønning 166.
— paa Hausken 60.
— paa Lime 112.
— Pederssøn 204.
Peder Pederssøn 240 fg.
— — borger i Bergen, 117 fg.
— — spr. til Vikedal, 54, 468, 475, 560.
— Ravn, se Ravn.
— Saxe, se Saxe.
— Schumacher, se Schumacher.
— (Simonssøn Krag) spr. til Fane, 22.
— Skjelderup, se Skjelderup.
— Stud, se Stud.
— Syverssøn, 36 fg. 47 fg. 51 fg.
— Søffrenssøn Godtzen, se Godtzen.
— (Søffrenssøn), spr. til Øiestad, 330, 351.
— Sørenssøn, stiftsskriver, 537 fg. 540 fg. 567 fg.
— Thomessøn Vendelbo 177 fg.
— Tidemandssøn 373.
— Torkelssøn 99.
— Trane, se Trane.
— Tøgerssøn, spr. til Bygland, senere til Helleland 188 fg. 189 fg. 193 fg. 195 fg. 401, 402 fg. 417.
— Voster 270.
Peders gjerde, se Stavanger.
Penne, gaard, 310, 454.
Pergamentbreve 179, 226.
Persillevis = i parceller, i smaat 276.
Peter Peterssøn, en badskjærdreng fra Holland, 60.
Pfriff, Jon Anderssøn, skotte, 204.
Philippus bartskjær 60.
Pokker 165.
Postille, Simen Museus's, 285.
Povel, se Paal.
Prestebolsgods 74, 75 fg. 179, 200 fg. 224 fg. 309 fg. 512, 515, 533 fg. 545 fg. 556 fg.
Prestekald, bortforlening af 225.
— kjøb af (simoni) 5 fg. 9, 546 fg. 555.
— ombytning af 5 fg. 9.
Prestemode, se synoder.
Presters embedsforseelser 10, 20 fg. 65, 71 fg. 74 fg. 83 fg. 89 fg. 90 fg. 101 fg. 105 fg. 112 118 fg.

121 fg. 183 fg. 188 fg. 194 fg. 223 fg. 240 fg. 258 fg. 270 fg. 279 fg. 284 fg. 289 fg. 295 fg. 307 fg. 310 fg. 325 fg. 345, 352 fg. 359 fg. 382 fg. 447 fg. 513, 552 fg. 559 fg.
— forhold til menigheden 79, 90 fg. 105 fg. 183 fg. 196, 279, 310 fg. 366 fg. 447 fg. 560 fg.
— forhold til øvrigheden 4 fg. 9, 65, 189 fg. 248 fg. 58 fg. 307, 326, 345, 419 fg. 423, 426 fg. 430 fg. 553 fg. 555 fg.
— indtægter 183 fg. 194, 461, 463, 513 fg. 515 fg. 555 fg. 559 fg.
— kaldelse og afsættelse 5, 8, 19, 73, 76, 91, 93, 105 fg. 112 129, 188, 227, 230 fg. 310 fg. 317 fg. 351, 352 fg. 372, 375 fg. 382 fg. 389 fg. 408 fg. 410 fg. 423, 428 fg. 438, 439 fg. 523, 524, 546 fg.
— sedelighed 4 fg. 8 fg. 19, 70, 75 76, 91, 100 fg. 105 fg. 112, 122 fg. 149 fg. 193, 230 fg. 255 fg. 266 fg. 279, 310 fg. 329 fg. 350 fg. 371 fg. 381 fg. 393 fg. 513, 553 fg.
— verdslige gjøremaal 233 fg. 290, 419 fg. 423 fg. 426 fg 430 fg. 553 fg.
Privilegier, geistliges, 510 fg. 514 fg. 545 fg.
Provsteprotokol 542.
Pros Lauritssøn 82.
Præbender 201, 358, 366, 375, 386, 390, 404, 423, 467, 471, 489
Præken 106, 284 fg. 290 fg. 296 fg. 308, 383 fg. 447.
Prælaturer 1.

Raabygdelaget 114, 195, 283, 353, 359, 420, 424, 426, 431.
Raad, kongens, 110 fg. 121 fg. 171, 259.
Ragnhild Bjoland 406.
— Iversdatter 337 fg.
Ragnhild N. 55.
— Olufsdatter 89.
— Onuldsdatter 286 fg.
— paa Meland 31.
— Torgersdatter 87, 312.
— Østensdatter 470 fg.
Rande gaard 210, 220 fg. 232.
Randeberg kirkegaard 279.
— sogn 35.
Randi Torbjørnsdatter 25 fg.
Randveig Erlandsdatter 130 fg.
— Iversdatter 76.
— Tollaksdatter 252 fg.
Rasmus Anderssøn 33.
— — 366.
— Borreland 199.
— Helgessøn 526.
— Karlssøn 137.
— Krumand 450.
— Lauritssøn, foged, 170, 181, 182 183, 188, 193, 195, 214.
— N. 38, 99.
— Olssøn 388.
— Olssøn, kap. i Stavanger, 9, 11, 16, 21, 26.
— Olssøn, spr. til Rennesø, rimeligvis = forannævnte kap. i Stavgr., 69 fg. 79, 101, 121, 153, 172, 183 fg. 186 fg. 194, 198, 199, 203, 235 fg. 244, 246, 452, 562.
— Pederssøn, spr. til Torvestad, 153, 157, 198, 199, 203, 220, 222 fg. 232 fg. 235 fg. 244, 246, 254, 259, 266, 270, 284, 308, 10 fg. 323, 383,, 452, 562.
— paa Haug 131.
— paa Jaatten 304.
— paa Kolnes 305.
— paa Njaa 363 fg. 368 fg.
— paa Stangeland, lensmand 282.
— paa Østhassel 124.
— Sørbø 388.
— Torstenssøn 136.
Ravn, Otte, prest, 345.
— Peder, lagmand i Stavanger, 335, 349, 482.

Recesser 36, 117, 367, 429, 540, 543 fg. 570.
Regnskaber, forordning om, 517 fg. 538 fg.
Reiar Barkeland 339.
— Garta 353 fg.
— Gjermundssøn Lekvam 86 fg. 110 fg.
— Jaatten 83.
Reime, søndre (Sørreme) gaard 282.
Reimer, Henrik Peterssøn, rektor, senere spr. i Stavanger. 525, 529, 564.
Reisvaag gaard 124.
Relstad gaard 99.
Rennert Johanssøn 321.
Rennesø prestegjæld 69, 78 fg. 101, 121, 153, 172, 183, 186, 194, 235, 244, 246, 388, 413, 452, 532.
Retterbøder 72.
Ribe 262 fg. 566.
— stift 264.
Riber, Jens, biskop, 6, 225 fg. 555.
— Jørgen, byskriver, 206, 463.
Riberartiklerne 153.
Riberhus 261 fg.
Riis, Jakob Jenssøn 204.
— Tommes Jenssøn 204.
Rinestad gaard 68.
Rinske Siske 354.
Rise gaard 90, 105.
Riskekverven 343.
Roald Lauritssøn 100.
Robert Skinder 76.
Rochie, Ahasverus Crequi dit la, major, 525.
Roel Ellingssøn 409 fg.
Roger Jenssøn 279.
Rosenkrans, Erik, til Valsø, 28, 466.
Rosenov, Anders Paulssøn, borger i Stavanger 479 fg.
Roskilde 5, 239.
— domkapitel 5, 239.
Rosseland ødegaard 531.
Rossevig gaard 143.
Rostock 77, 236.
Rott gaard 90, 95, 100, 105.
Rubbert Henrikssøn 483 fg.
Rubbert skomager 442.
Rustjeneste, geistliges, se Krigsfolk.
Ruus, Hans, fynbo, 205.
Rye = et grovt gulvteppe eller sengeteppe 113.
Rye gaard 312.
Ryfylke 9, 11, 13, 16, 21, 37, 48, 153, 233, 241, 315, 348, 352, 359, 366, 413, 416, 419, 435.
Rygnestad (Ronnestad) gaard 283.
Rægevig gaard 365.
Rævø (Røfføen) 453.
Rævøen gaard 310.
Røidland gaard 504 fg.
Rømø i Hviding herred, Slesvig, 262.
Rønne, prestegjeld paa Bornholm, 318.

Saamund N. 49.
Sagbrug 234, 453, 454.
Sagland gaard 454, 460.
Sagskjærere 556.
Sakramenter 10, 19, 20, 39 fg. 46, 56, 71 fg. 91, 98, 106, 123 fg. 155, 279, 313, 325 fg. 353 fg. 359 fg. 384, 425, 447, 506, 516, 547 fg. 549 fg.
Salomon Amundssøn paa Sole 90, 105.
— Arnessøn 42 fg.
Saltø 226.
Salve Arnessøn 85 fg.
— paa Lyngsvaag 71.
Samuel (Jørgenssøn), spr. i Mandal, 418.
— Lauritssøn Lind, se Lind.
— Nilssøn 363 fg. 368 fg.
— Pederssøn 385 fg.
Sand kirke 410.
Sande gaard 310.
Sandve ødegaard 463.
Sanghus i Fjotlands kirke 571.
Sannikedal 450.
Saude sogn 19, 68, 85.
Saurnes gaard 40, 107.

Saxe, Peder 423.
Scavenius, Laurentius, biskop, se Skabo.
Schandelborg, Margarete 21 fg.
— Nils 21.
Schrob, Søffren Jenssøn, spr. til Ly, 369, 413.
Schumacher, Peder 506, 509, 510.
Sele laksefiske 254.
Selvig gaard 252.
Selvmorderes begravelse 296.
Semelinge gaard 197, 237.
Sidsel Gregersdatter 82.
— Madsdatter 200.
— Pedersdatter 492, 493, 494, 495, 496.
— Thomasdatter 532.
Signi Torgersdatter 365.
Sigrid Lauritsdatter 257 fg.
Sigt (secht) 76, 360.
Simen Anderssøn 450.
— Berentssøn 502.
— Gesteland 270.
— Jakobssøn 149 fg. 154 fg. 174, 320, 345, 390 fg. 400.
— Kristenssøn 263.
— Kristoferssøn 488.
— Museus, se Museus.
Simoni, se prestekald, kjøb af.
Sindssygdom 68, 85, 269, 282, 340, 364, 368 fg. 438.
Siredal 68, 94.
Siri Anbjørnsdatter 370 fg.
— Gundersdatter 369 fg.
— Haagensdatter 185 fg.
— — 394.
— Jakobsdatter 235 fg.
— Knudsdatter 120.
— Lauritsdatter 143.
— Nilsdatter 206.
— Omundsdatter 63.
— Rasmusdatter 363 fg. 368 fg.
— Torstensdatter 33.
Sivord Asgjerdssøn 346 fg.
— Fladstad 441 fg.
Sivord Halvorssøn 131.
Sivord Heskestad 126.
— Hugessøn 11 fg. 16 fg.
— Iverssøn 402.
— Time 368 fg.
Sjernerø 31, 133.
— sogn 455.
Sjur Skikelstrand 100.
Sjælebad 551.
Sjælland 1, 566.
Skaar (Skoer) gaard 53.
Skabo, Ditlef Lauritssøn, rektor, 333, 335, 341, 346, 348, 352, 363 fg. 368 fg. 372, 381, 385, 389, 390, 405, 408 fg. 411, 413, 415, 419, 563.
— Klaus Lauritssøn, lektor, 346, 348, 352, 363 fg. 368 fg. 372, 381, 385, 389, 390, 405, 408 fg. 411, 413, 415, 419, 488, 563.
— Laurits Klaussøn, biskop, 144, 149, 152 fg. 154, 155, 168, 169, 172 fg 180, 181 fg. 183 fg. 186 fg. 188, 191, 194, 195 fg. 198, 199 fg. 203 fg. 206, 207 fg. 215 fg. 218, 219, 220, 222 fg. 228, 229 fg. 232 fg. 235 fg. 237 fg. 244, 246, 248, 252, 254, 256 fg. 258 fg. 260 fg. 267, 268, 270 fg. 278, 280, 284, 286 fg. 289 fg. 294, 308, 310, 315, 317, 321, 323, 333, 335 fg. 341, 346, 348, 352, 363 fg. 368 fg. 382 fg. 385, 388, 389, 390, 395, 415 fg. 442, 452, 484 fg. 561, 562.
Skadberg gaard 90, 105.
Skadde, Bernt, 466.
— Katharina 466.
Skartveit gaard 99.
Skat 215 fg. 358, 519, 545, 572.
Skeie (Skjede) gaard 471.
Skel, Albert, til Fusinge, befalingsmand paa Riberhus, 261 fg.
Skien 104, 430 fg.
Skifte efter prester 513 fg. 516.
Skiftun gaard 253.
Skinkel, Anne, fru, 251.
Skjelbred gaard 26.

Skjelderup, Peder, kapellan i Mandal, 123.
Skjelgeten = egtefødt 28, 85.
Skjelsnes gaard 455.
Skjerrup, Mads Pederssøn, 231 fg.
Skjold prestegjæld 313, 315, 324, 393, 395.
Skjolnes gaard 453, 463.
Skjæveland gaard 97, 165.
Skoland gaard 453.
Skolebækken, se Stavanger.
Skolepenge 509 fg. 535 fg.
Skoler paa landet 513, 515.
Skollevold gaard 310, 454, 463.
Skomedal gaard 431.
Skou, Jens, byskriver, 347.
Skovordinans 546.
Skretting gaard 38.
Skrifte, aabenbart, 10 fg. 19, 26, 31, 35 fg. 36, 41, 57, 72, 172, 307 fg. 325, 339, 351, 359 fg. 388, 393, 395 fg. 437, 549, 550, 551.
Skriftemaal og absolution 19, 20, 41, 46, 56, 91, 106, 269, 307 fg. 353, 359, 439, 516.
Skudegjerd prestegaard 118.
Skudenes prestegjæld 19, 321.
— skibrede 282.
Skudsmaal, skudsmaalsbreve 154 fg. 158, 160, 161, 164, 169, 175, 177, 188, 195, 235, 237, 238, 239, 245, 257, 259, 267, 279, 288, 312, 315, 317 fg. 325, 337, 344, 355 fg. 360, 365, 376, 391, 394, 396, 397, 410, 418, 420, 424 fg. 426 fg. 432, 444, 453 fg.
Skydevaaben 248 fg.
Skytt, Mikkel, spr. til Avaldsnes, 201, 225.
Slesseland gaard 49.
Slettebøs fjerdingsting 357.
Slidre prestegjæld 32, 216, 230, 231.
Slimestad gaard 454.
Slotsloven paa Akershus 122.
Slotsskriveren paa Bergenhus 201.
Slægtskab, aandeligt 548.
Smit, Gerbrand Janssøn 240 fg.
— Laurits Mikkelssøn 246 fg.
— Jakob Lauritssøn, spr. til Bygland, 419 fg. 430 fg.
Smitsom sygdom 165, 181 fg. 279, 457.
Snare paa Skjelbred 26.
Sofia Jensdatter 335 fg. 350.
Sogn 78.
Sogndal, laksefiske 251, 478 fg. 480 fg.
— prestegjæld, 10, 103 fg. 123, 138, 183, 251, 333, 454, 478 fg. 480 fg.
Soldater, se krigsfolk.
Sole gaard, 84, 90, 105, 305.
— skibrede, 105, 179.
— sogn 179.
Songe ledingstag 257.
Spangereid 450.
Speckmand, Eiler, raadmand 39, 85, 109, 469.
Spind sogn, 74, 124.
Staale Markussøn, 444.
Stange gaard 311, 313, 319.
Stangeland gaard 84, 107, 282.
St. Anna gaard, se Stavanger.
Stavanger 162, 180, 243 fg. 474—78, 480, 482—502, 466, 468—70, 472, 525 fg.
— Algaden, Almangaden, se gader.
— Almindinger 482, 483, 487, 488, 490, 492, 495, 497, 499, 526.
— Annekens haver 492, 493, 494.
— Bakken 243, 480.
— Bisperesidens 180, 323, 325, 474 484, 527, 544, 574.
— Bybog 163.
— Domkirke 9, 11, 21, 34, 170 fg. 206, 385, 456, 509 fg. 531, 541, 567 fg.
— Gaardsbryggen 204, 476.
— Gader 243, 487, 488, 491, 493, 496, 497, 500, 501, 502, 526.
— Gamle kirke 37.
— Grimsager 343, 468, 469, 470, 475, 477, 478, 480, 482, 483, 486, 487, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 499, 500, 501, 502, 525.

Stavanger, Halte-Jakobs grund 492.
— Hopen (?) 466.
— Hospitalsveien 162, 472.
— Jordholmen 483.
— Kannikeresidenser 467.
— Kirkegaard 37, 484.
— Kleven 482, 501, 502.
— Kongsgaard 249, 261, 292, 503, 508, 526 fg.
— Mortensgaard 466.
— Pedersgjerde 162, 180, 498.
— Privilegier 233 fg.
— Raadstue 37, 147, 150, 163 fg. 258.
— Skole 4, 27, 90, 102, 155, 195, 215, 255, 390, 409, 459, 467, 509 fg. 529 fg. 535 fg. 557.
— Skolebækken 498.
— Sogneprestresidens 170 fg. 489.
— St. Anna gaard 474, 484.
— Stranden 525.
— Torv 476, 489.
— Trinitatis grund 484 fg.
— Trivialskole 536.
— Vaagen 476.
Stavanger bispestol.
— Indtægter 180, 201 fg. 225 fg. 252, 415 fg. 504 fg. 508, 526 fg. 532, 541, 542, 545.
— Jordebog 416.
Stavanger domkapitel.
— Dombog 416.
— Domme og breve, besegling af, 194.
— Fundats? 569.
— Gods og indtægter 23, 180, 201, 251 fg. 254, 283, 358, 366, 375, 386, 390, 404, 423, 455, 464—502, 525 fg. 534 fg.
— Kapitelsbog 508, 106, 108, 118, 331.
— Kommunebog 465.
— Kapitelshus 468.
— Notarius 4, 36.
— Residentes 180, 218, 254, 455.
— Segl 194.
Stavanger hospital 68, 75, 107, 117, 132, 138, 151, 152, 185, 206, 212, 221 fg. 227, 277, 305, 308, 317, 321, 325, 350, 385, 402 fg. 415, 437 fg. 445, 449, 452 fg. 467, 472, 483, 552, 557, 560.
Stavanger hospitals forstander 452 fg. 459 fg. 463.
— Fundats 206, 452 fg. 463.
— Gods og indtægter 453 fg. 463 (slgn. bøder).
— Kirke 455, 461.
— Prest 456, 461, 463.
— Raadskvinde 457 fg.
Stavanger res. kapellans indtægter 180, 472.
— skolemesters indtægter 180, 465, 527 fg.
— sogneprests indtægter 180, 469, 471, 498.
Stefan skomager 304, 498.
Steffvar Tollaksdatter 80.
Steinnes gaard 12.
Sten Halvardssøn 31.
— Sivertssøn Jelse 447 fg. 448 fg.
Stener Olufssøn 365.
Stenvor Halvorsdatter 434.
Stiftsskrivere 537 fg. 538 fg. 540 fg. 542 fg.
St. Laurits lut, et jordstykke, 453.
Stokkeland gaard 67.
Stokkenes ødegaard 453.
Stolestader 92, 206, 567 fg.
Storck, Jørgen Hemningssøn, spr. til Vanse (Lister), 4 fg. 8 fg. 27, 71 fg. 74, 93, 125, 554 fg.
Strand prestegjæld og kirke 169 fg. 203, 252, 270 fg. 279, 386, 413. 508, 532.
Stranden, se Stavanger.
Stud, Peder, kap. i Suledal, senere spr. til Strand, 19, 203, 270.
Studiiskat 541, 542.
Styring Boel, se Boel.
Styrmænd 556.
Støle gaard 312, 401.
Størker Tengesdal 369 fg.
Substituter 515.

Suledal laksefiske 485 fg.
— prestegjæld 19, 22, 116, 203, 233, 485 fg.
Sunde gaard 379.
Susanna, biskop Jørgen Erikssøns datter, 76.
— Olesdatter 479 fg.
Svale, Mads Olssøn, lagmand, 150, 217, 243, 479 fg.
Svan, Jens, prest 83.
Sveinung paa Kjøide 183.
Svend Aslakssøn 48.
— Bentssøn, hører, 544.
— Grødeim 368.
— Guttormssøn 58 fg. 75.
— Hanssøn, raadmand, 284, 298.
— Hetland 402.
— Hognestad 368.
— Olufssøn 63, 87.
— Pederssøn, sagmester, 198.
— skomager 54.
— Torkelssøn 207 fg.
Svendborg 264.
Svenske paa Hausken 99.
Sverige 15, 299.
— Krig med 203 fg. 212 fg. 299,427.
Svihus gaard 111.
Svines gaard 229.
Svinesund 203 fg. 212, 214.
St. Svitun 34.
Sygni, N. 9 fg.
Synnelef Helgesdatter 395.
Synoder 8 fg. 64 fg. 71, 105, 144, 149, 154, 227, 508, 546 fg.
Syver Gunderssøn 48 fg.
— Hakenssøn 80 fg.
— Ormssøn 47.
Sæbjørn Sørhaug 383.
Sæby, Kristen Anderssøn, kap. i Stavanger, 525, 544, 565.
Sæbø skibrede 233.
Sædedegne 513, 515, 545.
Sædre (Sire) gaard 454.
Sætersdalen 68, 85, 121, 419 fg. 424, 426 fg. 431.
Sævig gaard 159 fg.
Søfdegaard, se Lange, Gunde.
Søffren Hanssøn 322.
— Jenssøn 25 fg.
— Jenssøn, borgemester, 150, 285, 296 fg. 302, 303, 305, 323, 325, 371, 382, 452, 477, 483, 484.
— Jenssøn Schrob, se Schrob.
— Jenssøn, spr. til Rennesø, 388 fg. 413.
— Johanssøn 59 fg.
— Knudssøn, spr. til Eidfjord, 138 fg. 142 fg.
— Knudssøn Nested, kap. til Holt, se Nested.
— Lauritssøn 569.
— paa Ore 124.
— paa Vestbø 12.
— Pederssøn, hører, 155 fg. 157 fg.
— Pederssøn, stiftskriver, 346, 347, 348, 397 fg. 399, 404, 435.
— Rasmussøn 263, 358, 366, 375, 386, 390, 404, 423.
— Tjømo 344 fg.
— Vig 322.
Søgne prestegjæld 375.
Søiland gaard 135.
Sømme (Søm) gaard 90, 105.
Sørbø sogn og kirke 70, 388.
Søren Finssøn Veile (Severinus Vincentii Velleius), rektor, se Veile.

Taarup i Jylland 299.
Talgø kirke 56.
Tarald Bjørnssøn 283.
— Gunderssøn 229 fg.
— Lassesøn 190.
— Moi 340, 357 fg.
— paa Stene 12.
— Vivlemo 187.
Tausan, Kristian Madssøn, biskop, 505, 509, 525, 532, 542 fg. 565, 570, 574.
— Mads, lektor 525, 566.
Tavlepenge 455 fg. 509 fg.
Teiste, Hans, lagmand, 38, 40.
Telemarken 323, 336.

Terland gaard 181.
Testamente 431 fg. 529 fg.
Tholderop, Anders, foged, 571, 573.
Thomas Heggelund 442.
— Jørgenssøn 571, 573.
— Kortssøn Wegner, biskop, se Wegner.
— Kvinlog 571, 573.
— Rasmussøn, sorenskriver, 442 fg.
Thommes Fillipssøn, kapellan i Undal, 421 fg. 435 fg. 436 fg.
— Gjermundssøn 330 fg. 354.
— Jenssøn, lagmand i Skien, 430 fg.
— Klaussøn Let, se Let.
— Normand, se Normand.
— Ormssøn 312.
— Tordssøn 229 fg.
Thou-soeren el. togsoren (tog = nedertysk tüge, høitysk zeuge) = sacramento convictus, befunden skyldig ved domsmændenes ed (Ebbe Hertzberg) 264.
Tiende 78, 179, 183 fg. 201, 416, 512, 513, 515, 527 fg. 538 fg. 557, 558, 572 fg.
Time sogn 31, 118, 121, 131.
Tingbøger 271.
Tingfarebalken 156, 349, 428.
Tingfred 396.
Tinghold paa prestegaarde 556.
Tingsereid gaard 454, 461, 463.
Tirsbek, se Bille, Henrik.
Titke gildemester, borger i Stavanger, 478.
Tjelmgaard 80.
Tjemsland gaard 301.
Tjødvalder Bodvarssøn 320 fg.
Tjøl Lauritssøn 364 fg.
— Sørenssøn 103 fg.
Todhammer gaard 310.
Toldbod, kongens 95.
Tollak Barkeland 339.
— Gunderssøn 145.
— Haaland 363.
— Mogenssøn 343.
— Seland 573.
Tollak paa Søiland 135.
— Torgerssøn 340, 357 fg.
Tollef Aavok 374.
— Bjørnsson 94 fg.
— Briseid 126.
— Olufsen 387 fg.
— Omøen 338.
— paa Niæreim 39 fg.
— Strømme 85.
Tonstad gaard 68.
Topdal (Tveid) prestegjæld 114, 119, 145, 153, 400.
Tora, huskvinde paa Fister 53.
— Kosmasses 31.
— Lauritsdatter 127.
— Nilsdatter 109.
— paa Svihus 111, 112.
— Skommedal 431.
Torbjørn Bersagel, lensmand, 270.
Torborg Mattisdatter 395.
— Olufsdatter 294 fg.
— Torjusdatter 320 fg.
— Torusdatter 68, 84 fg.
Tord Tordssøn 138.
— Tordssøn, spr. til Strand, 270 fg. 386, 413.
Tore Asmundssøn 464.
— Fossan 386.
— Hogstad 343.
— Lauritssøn 323 fg., 336 fg.
— Olufssøn 161.
— Olufssøn 353 fg.
— Steinsland 368.
— Søffrenssøn, byfoged, 206, 207, 210, 258 fg., 284, 325 fg., 339, 348 fg., 492 fg., 493, 494, 495, 496.
— Toressøn 98.
Torger Hanssøn, spr. til Egersund, 396, 413 fg.
— Knudssøn 115 fg.
— Omundssøn 354.
— Opstad 219 fg.
— Rasmussøn 305 fg.
— Skjæveland 165.
— Taraldssøn 40.

Torger Torjussøn 85.
Torgrim Kvinlog 571.
Torgud N. 99.
Torjus Jonssøn 183.
— Lindland 357.
Torkild, en gammel mand, 40.
— Haugland 407.
— Laurssøn 302, 303 fg.
— Netland 573.
— Olufssøn 109.
— paa Tonstad 68.
— skipper 322.
Tormod Endressøn 394 fg.
Torp, øvre og nedre, gaarde, 453.
Tortur 345.
Torvestad prestegjæld 153, 220, 222, 232 fg.. 235, 244, 246, 254, 266 fg., 284, 308, 310, 323, 381 fg., 413, 452, 529.
Tosten Aamland 308 fg.
— Frafjord 270.
— Gundbjørnssøn 97 fg.
— Haugland 407.
— Jakobssøn 182.
— paa Nerland 131.
— Syverssøn 69.
Tot, Henrik, til Boltinggaard 526 fg.
Toten 27.
Trane, Anne Kristensdatter, g. m. bisk. Wegner, 508.
— Kristen 529 fg.
— Kristen, foged, 38 fg. 56, 115.
— Kristen, handelsmand, 284, 322, 476.
— Kristen Pallessøn, spr. til Høiland, 178 fg. 203, 413, 419, 435.
— Peder 109, 115, 334.
Trangebod = afhjælpelse af trang el. nød 314.
Transsubstantiation 549.
Trebonius, Daniel, hører, 544.
Tredieaarstage 153, 416, 460.
Trinitatis grund, se Stavanger.
Trogels, se Truls.
Trolddom 15, 26, 31, 60 fg. 78, 359 fg. 422 fg. 424 fg. 435 fg. 436 fg. 550.
Trond Aamdal 365.
— Aavedal 365.
— Tollakssøn 48.
Tronvig gaard 454.
Truid Mikkelssøn, spr. til Aal 89 fg.
Truls Aslakssøn 56 fg.
— Holgerssøn, spr. til Bjelland, 8, 553 fg.
— N. 125.
— Svendssøn 76 fg.
Tu gaard 75, 504 fg.
Tveid gaard 252.
— kirke og prestegjæld 14, 119, 400.
Tvihaug gaard 131.
Tykkemon (tykkjemun) ifg. Aasen = en grund til fortrydelse, noget som stemmer en til uvilje. Her vistnok = erstatning for lidt krænkelse, 73.
Tyri Eriksdatter 110.
Tysfjord kirke 393.
Tæktedag = den dag da en sag skal foretages for retten 21
Tømmerhandel 234.
Tønder (Slesvig) 265.
Tønsberg, herredag i, 259.
— len 413, 479, 480 fg.
Tørris paa Haaland 68.
— Rasmussen 131.

Ubodemaal = brøde som ikke kan afsones med pengebøder 328.
Udbjør Jensdatter 103 fg.
Udfærd = honorar for begravelse 72, 559.
Udskeie gaard 133.
Udskrivning, fritagelse for, 545.
Udygd = en ond, arrig kvinde 87.
Udøbte børns begravelse 548.
Uførme = lemlæste, forulempe 154.
Ulf, Iverssøn, 185 fg.
— Morten Pederssøn, spr. til Holt, 352 fg.

Ulf Røidland 93, 126.
Ulfart Dirikssøn 312.
Ullestad gaard 315.
Umyndiges vergemaal 515 fg.
Undal prestegjæld 8, 49, 50 fg. 71, 87, 118, 121, 130, 148, 152, 185, 186, 187, 206, 344, 422, 439 fg. 450, 453, 467, 471, 553.
Universitetsfundats 1, 561.
— testimonium 194, 219, 317, 382, 390, 409, 411.
Urne, Erik, befalingsmand over Utstein kloster, 254, 388.
Usken 42.
Utstein kloster og kirke 69 fg. 254, 388 fg.

Vaabenhus i Fjotlands kirke 571.
Vaage gaard 224 fg.
Vaare gaard 395.
Vaarvinding = vaaronn 283.
Valborg Andersdatter 186 fg.
Valders 27, 32, 34, 100, 197, 216, 230 fg. 237, 374.
Valeim (Vallem) gaard 53.
Valle kirke og kirkegaard 85, 344 424.
— prestegjæld 121, 429, 442, 453,
Vallenkamp, Bernt 469.
Valsøgaard 28.
Valter skrædder 353 fg.
Vandel, Niels 204.
Vang prestegjæld 32, 34, 100.
Vanse kirke og prestegjæld 5, 71, 118 fg. 121 fg. 129, 309 fg. 453, 454, 529 fg.
Varhaug kirkegaard 131.
— sogn 301, 454.
Varland gaard 99.
Vass kirke 393.
Vatne gaard 179, 464 fg.
Vederlest, en middelaldersk ceremoni ved daaben 548.
Wegner, Thomas Kortssøn, biskop i Stavanger, 405, 408 fg. 410, 411, 413, 415, 419, 421 fg. 429, 431, 435 fg. 436 fg. 507 fg. 526 fg. 529, 563.
Vegusdal sogn 24.
Veile, Søren Finssøn (Severinus Vincentii Velleius), rektor, 36.
Velle gaard (Avaldnes) 224 fg.
Velle gaard (Vanse) 453.
Vernich Anentsøn 263.
Vestbø gaard 12, 59.
Vestly gaard 130.
Vetteland gaard 454.
Viborg 204.
Widow, Johan, foged, 375 fg. 439 fg.
Vigesdal gaard 165.
Vikarier 1.
Vikedal prestegjæld 54, 468, 475, 560.
Viken 95.
Viken (Vig) gaard 85.
Vildvare, skind af vilde dyr, 553 fg.
Villads Vigesdal 208, 256 fg.
Villum Barkland 347.
— Jonssøn, raadmand, 150, 243, 470, 480, 483, 502.
— Jonssøn, tjener hos hr. Kristen Dagfindssøn, 250.
— Skrymser 33, 73.
Wincke, Hans, stiftsskriver, 225, 309.
Vind, Iver 281, 439.
Vinhorn 39.
Vinstrup, Peder, biskop paa Sjælland, 144.
Vinter, Nils Lauritssøn, 140.
Visitatser 8 fg. 72, 126, 202, 225, 440, 445, 504, 536, 542, 554 fg.
Visitatspenge 541.
Viste gaard 69.
Vivlemo gaard 187.
Wodswitz, se Boel, Styring.
Vold gaard 337 fg. 454.
Voldborg herred 226.
Voldtægt 53, 76.
Vrold Ranneklev 353.
Vybret, g. m. Egbert Jespersøn 65.

Øie Rønneby 571.
Øiel N. 66 fg. 279.
Øigrei gaard 165, 181.
Øihovden gaard 454.
Øiestad prestegjæld 61, 330, 351, 354.
Øksnevad gaard 454.
Ølbør gaard 66, 90, 105.
Ørsdalen 287.
Øslebø sogn 168.
Østen Jonssøn 468, 470.
Østhassel gaard 124.
Østraat gaard, se Bjelke, Jens.
Øvrebø gaard 80.

Rettelser.

Side 12, 18. l. o., Wessøe, læs Wesbøe.
— 26, 12. l. o., *Segner*, læs segner.
— 33, 12. l. o., Skrymsen, læs Skrymser.
— 90, 10. l. n., Berdnis, læs Berdins.
— 92, 10. l. o., Finderaa, læs Hinderaa.
— 97, 4. l. o., Lune, læs Lure.
— 103, 5. l. n., vdbjør, læs Vdbjør.
— 129, 11. l. n., Gram, læs Gran.
— 189, 6. l. o., Grobreck, læs Grebreck.
— 197, 8. l. n., udelad „kunde".
— 198, 2. l. n., læs Matthias Henricius.
— 201, 8. l. n., faar, læs vaar.
— 218, nederste linje fg., Opslo. Loffued etc., læs Opslo, loffued etc.
— 249, 6. l. o., i, læs ei.
Side 353, 2. l. o., læs komma efter Hanszøns og Meszenbachs.
— 359, 12. l. n., loulig, læs lønlig.
— 361, 10. l. o., loulige, læs lønlige.
— 413, 15. l. o., Schnob, læs Schrob.
— 413, 3. l. n., Søndegaard, læs Søudegaard.
— 420, 8. l. o., bekreffuen, læs beskreffuen.
— 453, 14. l. o., Røssøen, læs Røfføen.
— 453, 6. l. n., Quillin, læs Quillie.
— 454, 6. l. n., Barug, læs Varug.
— 478, 4. l. n., Winesdatter, læs Nielsdatter.
— 528, 3. l. n., Andershof, læs Anderschof.
— 567, 15. l. o., stifftschriffver offver Jæderens etc., læs stifftschriffver ofver Stafvanger Ambt och fouget offver Jæderens etc.

Det norske historiske Kildeskriftfonds Skrifter.

1. **Norske Samlinger.** Efter offentlig Foranstaltning udgivne af Christian C. A. Lange. Bind II. Christiania. Feilberg & Landmarks Forlag. 1858—1860. 8vo.

   „**Norske Samlinger,** udgivne af et historisk Samfund i Christiania. Første Bind" — udkom paa samme Forlag i Aarene 1849—1852. (Nu gaaet over til N. W. Damm & Søns Forlag, der indtil videre sælger Bd. I—II tils. til nedsat Pris Kr. 5,00).

2. **Norske Magasin.** Skrifter og optegnelser angaaende Norge og forfattede efter reformationen. Samlede og udgivne af N. Nicolaysen. Bind I—III. Chra. Johan Dahls Forlagsboghandel (H. Aschehoug & Co.). 1858—1870. 8vo. (Kr. 15,00).
3. **Liber Capituli Bergensis.** Absalon Pederssøns Dagbog over Begivenheder, især i Bergen 1552—1572. Udgiven efter offentlig Foranstaltning med Anmærkninger og Tillæg af N. Nicolaysen. (Særskilt Aftryk af Norske Magasin. Første Bind). Chra. Johan Dahls Forlagsboghandel (H. Aschehoug & Co.). 1860. 8vo. (Kr. 2,00).
4. **Flateyjarbók.** En Samling af norske Konge-Sagaer med indskudte mindre Fortællinger om Begivenheder i og udenfor Norge samt Annaler. Udgiven efter offentlig Foranstaltning [af Guðbrandr Vigfusson og C. R. Unger]. Bind I—III. Chra. P. T. Mallings Forlagsboghandel. 1859—1868. 8vo. (Kr. 12,00).
5. **Norske Rigs-Registranter,** tildeels i Uddrag. Udgivne efter offentlig Foranstaltning. Bind I—XII, 1523—1660. Christiania 1861—91. 8vo. (Kr. 72,00).
6. **Pavelige Nuntiers Regnskabs- og Dagbøger,** førte under Tiende-Opkrævningen i Norden 1282—1334. Med Anhang af Diplomer. Udgivne efter offentlig Foranstaltning ved P. A. Munch. Chra. 1864. 8vo. (Kr. 1,60).
7. **Meddelelser fra det norske Rigsarchiv,** indeholdende Bidrag til Norges Historie af utrykte Kilder. Bind I. Chra. Feilberg & Landmarks Forlag. 1865—1870. 8vo. (Gaaet over til N. W. Damm & Søns Forlag og sælges indtil videre til nedsat Pris Kr. 1,00).
8. **Bidrag til Norges og Sveriges Historie 1812—1816.** Udgivne af Yngvar Nielsen. Chra. P. F. Steensballe. 1869. 8vo. (Kr. 3,20).
9. **Codex Frisianus.** En Samling af Norske Konge-Sagaer. Udgiven efter offentlig Foranstaltning [af C. R. Unger og A. C. Drolsum]. Chra. P. T. Mallings Forlagsboghandel. 1871. 8vo. (Kr. 5,00).
10. **Biskop Eysteins Jordebog** (Den røde Bog). Fortegnelse over det geistlige Gods i Oslo Bispedømme omkring Aar 1400. Efter offentlig Foranstaltning udgivet ved H. J. Huitfeldt. Chra. 1873—1880. 8vo. (Kr. 7,00).
11. **Jómsvíkinga-Saga** i latinsk Oversættelse af Arngrim Jonsson. Udgiven af A. Gjessing. Kristianssand 1877. 8vo. (Kr. 0,60).
12. **Sigurd Ranessøns Proces,** udgivet efter Haandskrifterne af Dr. Gustav Storm. Kra. 1880. 8vo. (Kr. 0,80).
13. **Bergens Borgerbog 1550—1751.** Udgiven efter offentlig Foranstaltning af N. Nicolaysen. Kra. 1878. 8vo. (Kr. 2,00).
14. **Monumenta historica Norvegiæ.** Latinske Kildeskrifter til Norges Historie i Middelalderen. Udgivne efter offentlig Foranstaltning ved Dr. Gustav Storm. Kra. 1880. 8vo (Kr. 4,00).
15. **Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger og Reiseoptegnelser 1574—1597.** Udgivne efter offentlig Foranstaltning ved Dr. Yngvar Nielsen. Kra. 1880—85. 8vo. (Kr. 8,20).
16. **Matrikler over Nordiske Studerende ved fremmede Universiteter.** Efter offentlig Foranstaltning samlede og udgivne af Dr. Ludvig Daae. H. I. Chra. 1886. 8vo. (Kr. 1,50).
17. **Norske Regnskaber og Jordebøger fra det 16de Aarhundrede (1514—1521).** Udgivne ved H. J. Huitfeldt-Kaas. Bind I—II. Chra. 1885—96. 8vo. (Kr. 15,00).

18. **En Tale mod Biskoperne.** Et politisk Stridsskrift fra Kong Sverres Tid, udgivet efter offentlig Foranstaltning ved Dr. Gustav Storm. Chra. 1885. 8vo. (Kr. 0,80).
19. **Borgarthings ældste Kristenret** i fotolithografisk Gjengivelse efter Tønsbergs Lovbog fra c. 1320. Chra. 1886. 4to. (Kr. 4,00).
20. **Forarbeiderne til Kong Christian den femtes norske Lov.** Udgivne af N. Prebensen og Hj. Smith. Chra. 1887. 8vo. (Kr. 7,00).
21. **Islandske Annaler indtil 1578.** Udgivne ved Dr. Gustav Storm. Chra. 1888. 8vo. (Kr. 7,00).
22. **Norges Indskrifter med de ældre Runer.** Udgivne af Dr. Sophus Bugge. Hefte 1—3. Chra. 1891—95. 4to. (Kr. 13,20).
23. **Norske Herredags-Dombøger.** Første Række (1578—1604).
    I. Dombog for 1578. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 3,60).
    II. Dombog for 1580 Udg. af E A. Thomle. (Kr. 1,20).
    III. Dombog for 1585. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 2,80).
    IV. Dombog for 1597. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 2,00).
    V. Dombog for 1599, H. 1. Udg. af E. A. Thomle. (Kr. 2,80).
    Chra. 1892—97. 8vo. (Kr. 12,40).
24. **Nils Stubs Optegnelsesbøger fra Oslo Lagthing 1572—1580.** Udg. af H. J. Huitfeldt-Kaas. Chra. 1892—95. 8vo. (Kr. 2,80).
25. **Otte Brudstykker af den ældste Saga om Olaf den hellige** med Facsimiler. Udgivne af Dr. Gustav Storm. Chra. 1893. 8vo. (Kr. 2,40).
26. **Det Arnamagnæanske Haandskrift 310 qvarto.** Saga Olafs konungs Tryggvasonar er ritaði Oddr muncr. En gammel norsk bearbeidelse af Odd Snorresøns paa latin skrevne Saga om Kong Olaf Tryggvason. Udg. af P. Groth. Chra. 1895. 8vo. (Kr. 2,40).
27. **Biskop Nils Glostrups Visitatser i Oslo og Hamar Stifter 1617—1637.** Udgivne ved Dr. L. Daae og H. J. Huitfeldt-Kaas. Chra. 1895. 8vo. (Kr. 1,80).
28. **Historisk-topografiske Skrifter om Norge** og norske Landsdele, forfattede i Norge i det 16de Aarhundrede. Udg. ved Dr. Gustav Storm. Chra. 1895. 8vo. (Kr. 3,00).
29. **Hirdskraa** i fotolithografisk Gjengivelse efter Tønsbergs Lovbog fra c. 1320. Chra. 1895. 4to. (Kr. 16,00).
30. **Stavanger Domkapitels Protokol 1571—1630.** Udg. ved Andreas Brandrud. H. 1. Chra. 1897. 8vo. (Kr. 3,00).

Under Pressen er:

Norske Herredags-Dombøger. V. Dombog for 1599. H. 2.
Historiske Samlinger. Udgivne af Den Norske Historiske Kildeskriftkommission. 1. Hefte.
Norske Regnskaber og Jordebøger fra det 16de Aarhundrede. Udgivne ved H. J. Huitfeldt-Kaas. Bind III, H. 1.
Regesta diplomatica Norvegiæ. Kronologisk Fortegnelse over Breve vedkommende Norge, Nordmænd og den norske Kirkeprovins. I. 991—1263. Udg. af Dr. Gustav Storm.

Under Forberedelse er:

Norges Indskrifter med de ældre Runer. Udgivne af Dr. Sophus Bugge. 4de Hefte.
Erkebiskop Henrik Kalteisens Kopibog. Udg. af Alexander Bugge.
Presten Søffren Søffrensens Optegnelser fra 2den Halvdel af 16de Aarhundrede. Udg. af Rektor A. E. Erichsen.

Kildeskriftfondets Kommissionærer ere:

For Norge og Sverige: Hr. Jacob Dybwad, Christiania.
„ **Danmark: D'Hrr. Lehmann & Stage**, Kjøbenhavn.
„ **de øvrige Lande: Hr. Otto Harrassowitz**, Leipzig.